

שבוע פרשת בהעלותך

(08 - 14 June 2025)

י"ב - י"ח סיון תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגֶךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם, וּבְלִכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּכֶם, וּבְקוּמְכֶם: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְכֶם, וּבְשַׁעְרֵיכֶם: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מִצְוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵחָלֶל לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחַיְתָּה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֵיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שכן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְאֵלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמֵר נָא
יִשְׂרָאֵל: בְּלִילֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעְיוֹנוֹ בְּחֵרוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אֲזִי הַמִּים
שִׁטְפוּנוֹ נִחְלָה עֲבָר עַל-נַפְשֵׁנוּ: ה אֲזִי עֲבָר עַל-
נַפְשֵׁנוּ הַמִּים הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקָשִׁים
הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָי בְּהֵר־צִיּוֹן לֹא-
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סְבִיב
לָהּ וַיְי סְבִיב לַעֲמוֹ מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יָנוּחַ שְׁבֵט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא-יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יְדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ וַיְי לַמּוֹבִיּוֹת וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלְקוֹתָם וְיֹלִיכֶם וַיְי
אֶת-פְּעָלֵי הָאָרֶץ שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:

סוף זמן קידוש לבנה, י"ד סיון, יום שלישי בערב

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

האברך מנחם מענדל שלום שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מפסח שני, בו שואל באיזה אופן צריך להדריך אדם בדרך החסידות.

מובן שתלוי בתכונת נפש של זה שצריך להדריכו, כי אף שפשוט שכל אדם מישראל צריך להכירו בעניני תורת החסידות, אבל אין דיעות בני"א שוות, ולכן צריך לילך לפי רוחו של כל אחד, ועיין ג"כ הקדמת ספר התניא. והנקודה הכללית, שהדרכה צריכה להתחיל באותו האופן בו הורגל אדם זה, ז.א. שבאם הוא מבעלי מוסר, אזי יש להתחיל להכירו באגרת התשובה לרבנו הזקן בקונטרס ומעיין וכיו"ב, ובאם הוא מבעלי השכלה, אזי יש למצוא ענינים לפניו בשער היחוד והאמונה וכיו"ב, ובכלל הנה הספר דרך מצותיך קל לפ"ע ההבנה, ונמצא שם מכמה סוגים. מובן שלא לו שאין להם שום ידיעה כלל בתורה ועניני, התחלת הדרכה צ"ל ע"פ השיחות והלקוטי דבורים.

לפלא שאינו מזכיר דבר מסדר היום שלו עתה, שבודאי יש לו קביעות עתים בתורת הנגלה והחסידות, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 211 שולחן ערוך עם הערות וצינונים
212 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
215 לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 216 תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 217 דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 218 תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 219 ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 221 ספר המאמרים - תרפ"ט.
222 לקוטי דיבורים - בלה"ק.
224 רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
225 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 45 ילקוט לוי יצחק על התורה
47 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
170 נביאים וכתובים.
181 עין יעקב - מסכת ברכות.
226 נקודה משיחת קודש מעובדת.
227 חומש לקריאה בציבור.
236 קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
237 ביאורים לפרקי אבות - פרק ב.
238 לוח זמנים.
239 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה בהעלותך את הנרות
יום ד' ט"ו סיון, ה'תשל"ד 5

התנועדות

- המשך שיחת שבת פרשת נשא, י"א סיון, ה'תשל"ד 14
שיחת יום ד' פ' בהעלותך, ט"ו סיון, ה'תשל"ד 24

לקוטי שיחות

- פרשת בהעלותך, כך כח, א. 33
פרשת בהעלותך, כך כח, ב. 39

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת בהעלותך 48
לוח לתהלים היומי. 77
תניא יומי. 78
לוח 'היום יום'. 88

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם. 90
שלושה פרקים ליום. 94
פרק אחד ליום. 149
ספר המצוות. 167

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת אבות 172
גמרא עם ביאור - מסכת שבועות. 182
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 212

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בתורה, בתחילת פרשת השבוע, פרשת בהעלותך, הקדוש ברוך הוא
2 אמר למשה רבינו לומר לאהרן הכהן: **בְּהִעְלוֹתְךָ** כאשר תדליק **אֶת**
3 **הַנֵּרוֹת** של המנורה במשכן **אֶל מֹול פְּנֵי הַמְּנוּרָה** ופירש רש"י, "אל
4 מול הנר האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה" **יֵאִירוּ שְׁבַעַת**
5 **הַנֵּרוֹת!** ופירש רש"י, "ששה שעה
6 ששת הקנים, שלשה המזרחיים פונים
7 למול האמצעי הפתילות שבהן, וכולן
8 שלשה המערביים, ראשי הפתילות
9 למול האמצעי, ולמה, כדי שלא יאמרו
10 לאורה הוא [הקדוש ברוך הוא] צריך",
11 **וּמִדִּיִּיק קְבוֹד קְדוּשָׁת**
12 **מִזְבְּחֵי וְחֻמֵי אֲדָמוֹר** הרבי
13 הרי"צ **פַּעַל הַמֶּאֱסָר וְהַגְּאוּלָּה**
14 שיצא ממאסר ונגאל בימים אלה
15 (המאסר התחיל ביום ט"ו סיון, תאריך
16 אמירת מאמר זה, וראה על כך להלן)
17 בהערה 40, והגאולה מהמאסר היתה
18 ביום י"ב תמוז, בשנת תרפ"ז)
19 **בְּמֶאֱמָרוֹ דְּבוֹר הַמִּתְחִיל זֶה**,
20 **שֶׁבִּתְחִלָּה אוֹמֵר** פסוק זה
21 **בְּהִעְלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת (נֵרוֹת**
22 **סֶתֶם לֵאל פִּירוֹט נֹסֵף) וְאֵינוֹ**
23 **מִזְבֵּחֵי אֶת מִסְפָּרָם, וְלֹא־חֲרִי**
24 **זֶה** בהמשך הפסוק **אוֹמֵר** יֵאִירוּ
25 **שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת** עם פירוט מספרם
26 של הנרות, וצריך להבין מהו טעם
27 השינוי?
28 **וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין³ מַה שֶּׁכָּתוּב**
29 **אֶל מֹול פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ**
30 **שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת, הָרִי פְּנֵי**
31 **הַמְּנוּרָה הוּא גַר הָאֲמָצְעִי⁴,**
32 **וְהָיָה לִיָּה לְמִימֵר** והיה לו, לפסוק, לומר **אֶל מֹול פְּנֵי הַמְּנוּרָה** במקור חוצקה. **אֶלָּא שֶׁבִּנְשָׁמוֹת דְּבִרְיָאָה יִצִּירָה וְעֵשְׂיָה,**
- יֵאִירוּ שְׁשֶׁת הַנֵּרוֹת⁵ שהרי לענין זה אין למנות את הנר האמצעי עצמו,
ואם כן מדובר על ששה נרות, ומדוע נאמר "יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת"?
וּנְקִידַת הַבִּיאוֹר בְּזֶה⁶ במאמרי חסידות, דְּהַנֵּרוֹת שְׁעָלֵיהֶם נֶאֱמָר
בהתחלת הפסוק **בְּהִעְלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת** מבלי לפרט את מספר הנרות,
וְהַנֵּרוֹת שְׁעָלֵיהֶם נֶאֱמָר בהמשך
הכתוב **יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת** עם
פירוט המספר, **הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים**
שונים בתוכנם ומהותם. **בְּהִעְלוֹתְךָ**
אֶת הַנֵּרוֹת, גֵּרוֹת סֶתֶם, הֵם
הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת גֵּרוֹת כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָר⁷ בְּמִשְׁלֵי גַר הָרִי נִשְׁמָת
אָדָם, והנשמה נמשלה לגר, כמבואר
בספר התניא **דְּכָמוֹ שֶׁהָנֵר טָבָעוֹ**
של שלהבת אור הנר **לְעֵלוֹת**
מלמעלה **לְמַעַלָּה וְלִידִבְקָה**
בְּשִׁרְשׁוֹ (בִּיסוֹד הָאֵשׁ הַכִּלְי
אחד מארבעת ה"יסודות" שמהם נברא
העולם – אש, רוח, מים, עפר **שֶׁתַּחַת**
גִּלְגָּל⁸ הַיָּרֵחַ⁹ ששם הוא מקום
ארבעת היסודות, וכמבואר ברמב"ם,
"ברא האל למטה מגלגל הירח גולם
אחד שאינו כגולם הגלגלים וברא
ארבע צורות לגולם זה ואינן כצורת
הגלגלים ונקבע כל צורה וצורה
במקצת גולם זה צורה ראשונה צורת
האש נתחברה במקצת גולם זה ונהיה
משינה גוף האש... גלגל הגוף
הראשון הסמוך לגלגל הירח הוא גוף
האש..."), **בֵּן הַנְּשָׁמָה הִיא**
בְּטָבַע הָרְצוּא רְצוֹן וְתִשְׁקוּה
ושאיפה **לְעֵלוֹת לְמַעַלָּה לְהַכְלִיל**
אֶלָּא שֶׁבִּנְשָׁמוֹת דְּבִרְיָאָה יִצִּירָה וְעֵשְׂיָה,

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויצא לאור בקונטרס ט"ו סיון* – תשמ"ט. (1) פרשתנו (בהעלותך) ח, ב. (2) דשנת ה'ש"ת – סה"מ ה'ש"ת ע' 126. (3) כמו שמדייק בסה"מ ה'ש"ת שם. וכן בד"ה בהעלותך באוה"ת (ע' שכז), ובסה"מ עטר"ת (ע' תעג). (4) פרש"י עה"פ. (5) וכמו שהקשה ברא"ם ולבוש האורה עה"פ. ועוד. (6) כ"ה בסה"מ ה'ש"ת שם ע' 126-127. וכ"ה באוה"ת וסה"מ עטר"ת שם. ולהעיר, שבסה"מ ה'ש"ת שם בסיום המאמר (ס"ע 132 ואילך) מפרש (לכאורה) באופן אחר. (7) משלי כ, כז. (8) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ג ה"י. (9) תניא רפי"ט, מע"ח.

(*) ראה להלן בהמאמר עמוד 11 הערה 40.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ששורשן הוא באחד משלושה עולמות אלו ולא מעולם האצילות הנעלה יותר
- 2 טבע הרצוא שבהם הרצון והתשוקה להתעלות ולהיכלל בשורשם הוא
- 3 בהעלם, ועבודתו של אהרן שהוא הדליק את הנרות, היינו המעורר
- 4 את הנשמות היא לעורר ולגלות בנשמות אלו ששורשם הוא העולמות
- 5 בריאה, יצירה ועשייה את טבע
- 6 הרצוא והעליה שלהם,
- 7 בהעלותך להעלות ולהאיר ולעורר
- 8 את הנרות, את הנשמות הללו,
- 9 שטבע העליה שבהם יהיה
- 10 בגילוי היינו שמצד מדריגתם, טבע
- 11 זה הוא אצלם בהעלם, אבל אהרן גורם
- 12 לטבע זה להתעורר ולהיות גלוי.
- 13 ויאירו שבעת הנרות האמור
- 14 בהמשך הכתוב קאי מכון על
- 15 המאורות שברקיע השמים,
- 16 כדאיתא כפי שמוכח במדרש¹⁰
- 17 שהמשכן הוא שקול כנגד
- 18 העולם, דכל הענינים שהיו
- 19 בבריאת העולם היו דוגמתם
- 20 במשכן, והמנוחה שהיתה
- 21 במשכן שענינה הוא ענין האור היא
- 22 דוגמת יהי¹¹ מאורות ברקיע
- 23 השמים כלשון הכתוב על הבריאה
- 24 בששת ימי בראשית (וזה לשון
- 25 המדרש: "... את המשכן, שהוא שקול
- 26 כנגד העולם... ברביעי, יהי מאורות
- 27 ברקיע השמים, ובמשכן ועשית מנורת
- 28 זהב טהור..."). ומה שכתוב כאן
- 29 בנרות המנורה יאירו שבעת
- 30 הנרות, אף שבהמאמר שאמר
- 31 הקדוש ברוך הוא בעת הבריאה יהי
- 32 מאורות כתיב¹² ויעש אלקים
- 33 את שני המאורות גו', וצריך
- 34 ביאור איך להתאים את המספר שבע,
- 35 מספר הנרות, עם המספר, שניים,
- 36 מספר המאורות, הוא, פי שמש
- 37 וירח שהם שני המאורות שעליהם
- 38 נאמר "יהי מאורות ברקיע השמים"
- 39 הם עיקרי המאורות, אבל
- 40 בפרטיות ישנם שבעה
- 41 מאורות כמו מספר הנרות במנורה.
- וזהו הפירוש הפנימי בכתוב בהעלותך את הנרות גו' יאירו
- שבעת הנרות, שעל ידי עבודתו של אהרן להעלות את
- הנרות, להאיר ולעורר את נשמות ישראל כך שהנשמות דברא
- יצירה ועשייה יהיה בהם הרצוא והתשוקה לאלקות בגילוי,
- כמבואר לעיל על ידי זה יאירו
- שבעת הנרות, שנעשה
- תוספות אור בהמאמר¹³ יהי
- מאורות שעל ידו נהוו המאורות
- בששת ימי בראשית, על-דרך שרה
- הוסיפה על המאורות¹⁴ כדברי
- המדרש על הכתוב "ותאמר שרה צחוק
- עשה לי אלהים", "ר' ברכיה בר' יהודה
- ברבי סימון בשם רבי שמואל ברבי
- יצחק, ראובן בשמחה, שמעון מה
- איכפת ליה, כך שרה נפקדה אחרים מה
- איכפת להם, אלא בשעה שנפקדה
- אמנו שרה הרבה עקרות נפקדו עמה....
- ור' לוי אמר הוסיפו על המאורות,
- נאמר כאן עשייה עשה לי ונאמר להלן
- ויעש אלהים את שני המאורות".
- (ב) והנה מזה שבהעלותך את
- הנרות לפי פשוטו קאי מכון
- על נרות המנוחה, מוכן, דזה
- שבהעלותך את הנרות
- בפנימיות הענינים קאי מכון
- על הנשמות הוא פי הנרות
- דנשמות הם הפנימיות דנרות
- המנוחה. [דנוסף לזה
- שהנשמות הם גרות בכלל,
- כמבואר לעיל שלכן נאמר "נר ה' נשמת
- אדם", הם גרות המנוחה]. וזה
- שבמנוחה היו שבעה גרות
- הוא מפני שהנרות דנשמות
- של בני ישראל נחלקות לשבעה
- סוגים (כמבואר בליקוטי תורה
- לאדמו"ר הזקן בתחילת פרשת
- בהעלותך, כדלהלן). ועל פי זה
- צריך להבין טעם השינוי
- בלשון הפתוב, שבנרות שהם
- כנגד המאורות כתיב כתוב
- בהמשך הפסוק יאירו שבעת

(10) במדבר"ר פ"ב, יג. (11) בראשית א, יד. (12) בראשית שם, טז. (13) כ"ה בסה"מ עטר"ת וה"ש"ת שם. ולכאורה הכוונה, שההוספה היא לא רק בהמאורות אלא גם בהמאמר יהי מאורות. (14) ב"ר פנ"ג, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנרות ובהנרות דנשמות כתיב כתוב בהתחלת הפסוק בהעלותך
2 את הנרות, גרות סתם ללא פירוט מספר הנרות ויש להבין מהו הטעם
3 לשינוי זה?
4 ויובן זה על פי מה שכתוב בלקוטי תורה¹⁵ לאדמו"ר הזקן
5 ששבעת הנרות דהמנורה הם
6 שבעה סוגי בני ישראל ובהנרות דנשמות כתיב בהעלותך את הנרות,
7 בעבודת ה', יש עובד
8 מאהבה משוף בפנים (חסד)
9 ויש מאהבה פרשפי אש
10 (גבורה) וכו' כפי שממשיך
11 בלקוטי תורה שם, ויש על ידי התורה
12 קו הממוצע... ויש על ידי נצחון לנצח
13 ולהתגבר בעבודת ה' בסוד מרע ועשה
14 טוב, ויש על ידי הוריה וכן יש עבודה
15 ע"י התנשאות... ויש על ידי שפלות
16 כו'. ויש לומר, דזה ששבעה
17 סוגים אלה (אף שהחילוק שביניהם הוא רק באופן
18 שביניהם הוא רק באופן
19 עבודתם אבל באמת אינם מחלוקים
20 אלא כל בני ישראל הם ענין אחד)
21 נקראו שבעה גרות (דמזה)
22 שהנשמה קרויה גר¹⁶ משמע
23 שהם שבעה סוגי נשמות),
24 הוא, כי פיון שאני נבראתי
25 לשמש את קוני¹⁷ כמאמר חז"ל
26 במשנה (ובפירט להגירסא¹⁸
27 אני לא נבראתי אלא לשמש
28 את קוני שלפי גירסא זו הדבר
29 מודגש עוד יותר, היינו שזו הכוונה
30 והתכלית האחת והיחידה של בריאת
31 האדם), לכן, החילוק באופן
32 עבודתם העבודה שבני ישראל
33 עובדים את ה' (השימוש את
34 קונם) נוגע לעצם מציאותם.
35 ועל פי המבואר במקום
36 אחר¹⁹ בדיוק לשון רז"ל אני
37 נבראתי לשמש את קוני, דזה
38 שענינו של האדם (הנשמה)
- הוא לשמש את קוני, הוא בנוגע לבריאתו, ירידת הנשמה
משורשה ומקורה למעלה באלוקות לבריאה לעולם הבריאה, אבל
הנשמה עצמה כמו שהיא בבחינת טהורה היא²⁰ נוסח ברכת
אלקי נשמה (למעלה מבחינת אמה בראתה²⁰ שמתחיל לשייכותה
לעולם הבריאה), פיון שהיא
הנשמה חלק אלוהי ממעל
ממש²¹, אינה אמצעי לאיזה
ענין אחר (גם) אפילו לא
להענין הנעלה ביותר דלשמש
את קונה והתכלית המטרה של
הנשמה הוא בה בעצמה, מובן,
שההתחלקות דנשמות באופן
עבודתם היא רק בהדרגה
דאמה בראתה, ולא בעצם
מהותם ואילו בעצם המהות של
הנשמות אין חילוקים, וכל הנשמות
ענינם אחד.
ועל פי זה יש לומר, דמה
שנאמר בפסוק המכונה אל הנשמות
בהעלותך את הנרות, גרות
סתם ללא פירוט מספר (ולא
שבעת הנרות), הוא לרמז
שהעליה דהנשמות
(בהעלותך את הנרות על ידי
אהרן המעלה את הנרות ומאיר ומעורר
את הנשמות) היא (גם) אפילו
בהדרגה דטהורה היא
שלמעלה מהתחלקות, גרות
סתם. דזה שמוכא לעיל
(מהמאמר של הרבי הרי"צ)
שבהעלותך את הנרות הוא
בנשמות דבריאה יצירה

(15) ריש פרשתנו. (16) ל' הלקו"ת שם. (17) משנה וברייאא סוף מס' קידושין. (18) משנה וברייאא הנ"ל ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתבי-היד של תלמוד הבבלי, ירושלים תשל"ד). וכן הובא במלאכת שלמה למשנה שם. ובכ"מ. וראה גם יל"ש ירמ"י רמז רעו. (19) ראה בארוכה לקו"ש כח"ד ע' 163 הערה 44. (20) נוסח ברכת "אלקי נשמה כו'", מברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג. ועוד. וראה הקמחן תרס"ו ע' תעב [תרכב]. שם ע' תפה [ס"ע תרלט] ואילך. ובכ"מ. (21) תניא רפ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַעֲשֵׂיהָ, העולמות שלמטה מעולם האצילות דְּכִיּוֹן שְׁעַל יְדֵי יְרִידָתָם
2 של נשמות אלו משורשם ומקורם העליון באלוקות לְבְרִיאָהּ יִצְיָרָה
3 וַעֲשֵׂיהָ, טִבֵּעַ הַרְצוֹא וְהַעֲלִיָּה שְׁלָהֶם להתעלות ולהיכלל באלוקות
4 הוא בְּהַעֲלֵם, לָכֵן צָרִיף לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת בנשמות אלה טִבֵּעַ
5 הַעֲלִיָּה שְׁלָהֶם, בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת
6 הַנְּרוֹת, הוּא הַתְּחִלַּת הַעֲלִיָּה 1
7 וּרֹק הַשִּׁלֵּב הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַעֲלִיָּה. אָבֵל 2
8 עַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית בָּהֶם (אֲחֵר) 3
9 (כִּף) עֲלִיָּה נַעֲלִית יוֹתֵר, שֶׁהֵם 4
10 מְתַעֲלִים לְמַעְלָה יוֹתֵר גַּם 5
11 אֲפִילוֹ מִפְּמֹו שְׁהִיו קוֹדֵם 6
12 יְרִידָתָם מִשּׁוֹרֶשׁם וּמִקּוֹרֶם לַעֲלוֹם 7
13 הַבְּרִיאָה, וְכִפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. 8
14 (ג) וַיּוֹכֵן זֶה עַל פִּי תוֹרַת הָרֵב (ג) 9
15 הַמְּגִיד²² מִמַּעֲוִיטֵשׁ עַל הַפְּסוּק 10
16 בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת, דְּגִירוֹת 11
17 הֵם הַמְּצוּוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²³ כִּי גֵר מְצוֹנָה. דְּכָמוֹ 12
18 בְּמִשְׁלִי כִּי גֵר מְצוֹנָה. דְּכָמוֹ 13
19 שֶׁהֵגֵר הָרוֹלֵק שׁוֹרֶה בּוֹ אֹר, 14
20 כִּף הַמְּצוֹנָה הַפְּנִימִיּוֹת (הָאֹר) 15
21 שְׁלָהּ הוּא אֶהְבָּה וַיִּרְאָה 16
22 שֶׁהָאֵדָם אוֹהֵב אֶת ה' וִירָא אֶת ה'. 17
23 וּפִירוּשׁ בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת 18
24 (דְּפִירוּשׁ הַמִּילָה אֶת' הוּא 19
25 (גַּם) עִם) הוּא, צִוּוּי לֹאֲדָם 20
26 הַמְּקִיִּים מְצוּוֹת שֶׁתַּעֲלֶה אֶת 21
27 עֲצָמָךְ עִם הַמְּצוּוֹת, וְהַעֲלִיָּה 22
28 הִיא אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, 23
29 לְהַפְּנִימִיּוֹת שׁוֹז הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל 24
30 'פִּנִּי, מִלִּשׁוֹן פְּנִימִיּוֹת, וְהַצִּוּוִּי הוּא 25
31 שֶׁבִּקְיֹום מְצוּה הָאֵדָם יַעֲלֶה אֶת עֲצָמוֹ 26
32 לֵאחֲבַת ה' וִירָאֵת ה' שׁוֹז הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל 27
33 הַמְּצוּה (שֶׁנִּקְרָאת נֵר). וְעַל דֶּרֶךְ מַה 28
34 שֶׁנֶּאֱמָר²⁴ בְּתוֹרָה בִּפְרֹשֶׁת מִתֵּן תּוֹרָה 29
35 וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים 30
36 הָאֵלֶּה לְאֹמֵר אֲנֹכִי גו', 31
37 שֶׁהַפְּנוּנָה דְּכָל הַמְּצוּוֹת (כָּל 32
38 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה) הִיא לְאֹמֵר, 33
39 שֶׁהָאֵדָם (נִחְשׁוֹב וְ) יֹאמֵר 34
40 אֲנֹכִי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ וְלֹא יִהְיֶה 35
41 לְךָ וְלֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, 36
- הֵינֵנו אוֹתִיּוֹת או"י (שְׁאוֹתִיּוֹת אֱלֹהֵי הַן רָאִשֵׁי תִיבוֹת אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה, 42
וְגַם רָאִשֵׁי תִיבוֹת) אֶהְבָּה וַיִּרְאָה (דְּאֲנֹכִי הוּא אֶהְבָּה, שֶׁאֲהַבֵּת 43
ה' הִיא הַשּׁוֹרֵשׁ לְכָל מְצוּוֹת-עֲשֵׂה וְלֹא יִהְיֶה לְךָ יִרְאָה שִׁירָאֵת ה' הִיא 44
הַשּׁוֹרֵשׁ לְכָל מְצוּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה), וְהַכּוֹתֵב מִמְּשִׁיךְ וְאוֹמֵר לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים 45
אֲחֵרִים עַל פְּנֵי פִירוּשׁ פְּנִימִיּוֹת, 46
שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת הוּא הַקֶּבֶץ-ה'. 47
וְזֶהוּ אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה אֵל 48
מוֹל הַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא 49
הַפְּנִימִיּוֹת, 'פִּנִּי. יֹאֲרִי שֶׁכְּעַת 50
הַנְּרוֹת הֵם שֶׁכְּעַת יְמֵי הַפְּנִינָן, 51
שֶׁבַע הַמִּידוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא וּנְכַנֵּה הָעוֹלָם 52
בְּשֶׁבַע יָמִים אֶהְבָּה וַיִּרְאָה חֶסֶד 53
וּגְבוּרָה וְתַפְאֶרֶת וְכו' וְכֵן שֶׁאֵר 54
הַמִּידוֹת נִצָּח, הָדָר, יִסּוֹד, מַלְכוּת 55
שֶׁמִּסְפָּרָם הַכּוֹלֵל הוּא שֶׁבַע. 56
וְלִכְאוּרָה הַפְּנוּנָה בְּזֶה, 57
דְּבַח־פְּנִימִיּוֹת דְּמְצוּוֹת שְׁנֵי 58
עֲנִינִים. עֲנִין אֶחָד שְׁעַל יְדֵי 59
קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת (הַגֵּר, הַפְּלִי 60
שֶׁבּו שׁוֹרֶה הָאֹר) בָּאִים לְאֶהְבָּה 61
וַיִּרְאָה²⁵ (הָאֹר הַמֵּאִיר בְּכָל), 62
דְּזֶהוּ שֶׁאֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה 63
(כָּלְלוֹת כָּל הַמְּצוּוֹת)²⁶ כִּמְבֹאֵר 64
בְּסִפְרֵי הַתְּנִיָּא, כִּי "אֲנֹכִי" כּוֹלֵל כָּל 65
מְצוּוֹת-עֲשֵׂה וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" כּוֹלֵל כָּל 66
מְצוּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה) רָאִשֵׁי תִיבוֹת 67
או"י אֶהְבָּה וַיִּרְאָה, כְּזֹכֵר לַעֲלִיל 68
דְּפְּנִימִיּוֹת זֶה הָאֲהַבָּה וְהִירָאֵה שֶׁהֵם 69
פְּנִימִיּוֹת הַמְּצוּוֹת הִיא כְּמוֹ אֹר 70
הַגֵּר שֶׁהָאֹר וְהַגֵּר הֵם בְּעֶרְךָ 71
זֶה לְזֶה יֵשֵׁב בִּינֵיהֶם שִׁיכּוֹת, וְהַנִּיחַן 72
הַשְּׁנֵי, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁתַּחֲלִיף נִמְשַׁכֵּת 73
בָּהֶם פְּנִימִיּוֹת לְפִי עֶרְכָם נִמְשָׁךְ 74
בָּהֶם אֲחֵר כִּף פְּנִימִיּוֹת נַעֲלִית 75
יוֹתֵר - עַל פְּנִי²⁷, פְּנִימִיּוֹת שֶׁהִיא 76

(22) או"ת לה"מ (הוצאת קה"ת) ריש פרשתנו (מה, ג. בהוצאת קה"ת תש"מ ואילך – סי' קלב). אור האמת טז, ב (בהוצאת הוסיאטין תרנ"ט, ודפוס צילום ממנה – ברוקלין תש"כ. 23) משלי ו, כג. 24) יתרו כ, ב ואילך. 25) ראה לקו"ת שלח מדר, א. סה"מ תש"ה ע' 125. ובכ"מ. 26) ראה תניא רפ"כ. וראה תו"ש יתרו כרך טז מילואים אות א. וש"נ. 27) ויש לומר,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 למעלה מהפנימיות שבערך והיא אִמִּיתִית הפְּנִימִיּוֹת שֶׁהוּא הַקֶּבֶ"ה
2 פנימיות שלא בערך, ללא כל יחס והשוואה.
3 וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן גַּם הַקָּשֶׁר דְּשֵׁנֵי הָעֲנִינִים דְּבִהְעֵלוֹתָ אֶת
4 הַנְּרוֹת הָאֶחָד שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּאִים לִפְנִימִיּוֹת שֶׁל אַהֲבָה וִירָאָה, וְהַשְׁנֵי שֶׁעַל
5 יְדֵי זֶה בָּאִים לִפְנִימִיּוֹת נְעִלִית יוֹתֵר
6 לְהַפְּרִיזָה דְּנֵרוֹת הֵם 1 אִמִּיתִית הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁהוּא הַקֶּבֶ"ה. וְעַל פִּי זֶה
7 הַנְּשֻׁמוֹת, וְהַעֲלָאת הַנְּרוֹת הֵינּוּ 2 יוֹכֵן גַּם הַקָּשֶׁר דְּשֵׁנֵי הָעֲנִינִים דְּבִהְעֵלוֹתָ אֶת
8 גִּילּוֹי טָבַע הָרָצוֹא וְהַתְּשׁוּקָה 3 הַנְּרוֹת לְהַפְּרִיזָה דְּנֵרוֹת הֵם הַנְּשֻׁמוֹת, גִּילּוֹי טָבַע
9 לְאִלּוּקוֹת וְהַעֲלִיָּה בְּנִשְׁמוֹת 4 הָרָצוֹא וְהַעֲלִיָּה בְּנִשְׁמוֹת דְּבִרְיָאָה יִצִּירָה וְעִשְׂיָה
10 יִשְׂרָאֵל דְּבִרְיָאָה יִצִּירָה וְעִשְׂיָה 5 וְשֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בָּהֶם עֲלִיָּה לְמַעַלָּה יוֹתֵר גַּם
11 שֶׁהוֹרֵשׁ שִׁלְהֵם הוּא בְּשִׁלוּשָׁה עוֹלָמוֹת 6 מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּאַצִּילוֹת קוֹדֶם וְיִרְדָּתָם לְבִרְיָאָה
12 אֱלוֹ וְשֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בָּהֶם 7 יִצִּירָה וְעִשְׂיָה, דְּזֶה שֶׁהַנְּשֻׁמָּה מִתְעוֹרֶרֶת בְּרָצוֹא
13 עֲלִיָּה לְמַעַלָּה יוֹתֵר גַּם מִכְּמוֹ 8 (אַהֲבָה רַבָּה שֶׁלְּמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת²⁸), הֵגֶם
14 שֶׁהָיוּ בְּאַצִּילוֹת (בְּכַחֲנִית 'טְהוּרָה' 9 שֶׁעֲלִיָּה זֶה הִיא אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה (בְּחִינַת
15 'הִיא') קוֹדֶם וְיִרְדָּתָם לְבִרְיָאָה 10 פְּנִימִיּוֹת), הִיא דְּרָגָא הָרֵאשׁוֹנָה דְּפְּנִימִיּוֹת
16 יִצִּירָה וְעִשְׂיָה (לְבַחֲנִית 'אַתָּה' 11 (דוּגְמַת אַהֲבָה וִירְאָה שְׁנִמְשָׁכִים עַל יְדֵי
17 בְּרֵאחָה' וכו'), דְּזֶה שֶׁהַנְּשֻׁמָּה 12 (הַמְצוּוֹת), וְעַל יְדֵי זֶה הִיא מִתְעַלֵּית לְמַעַלָּה יוֹתֵר
18 מִתְעוֹרֶרֶת בְּרָצוֹא (אַהֲבָה רַבָּה 13 גַּם מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּאַצִּילוֹת, דְּרָגָא הַשְּׁנִיָּה
19 לְאִלּוּקוֹת, אַהֲבָה שֶׁלְּמַעַלָּה מִטַּעַם 20 וְדַעַת²⁸ מַעַל וּמַעֲבֵר לְמַתְחִיב מַעַד
21 הַשְּׁכָל), הֵגֶם שֶׁעֲלִיָּה זֶה הִיא 14
22 עֲלִיָּה גְדוֹלָה אֶל מוֹל פְּנֵי 15 (ד' וְהָעֲנִין הוּא, דְּהַנְּשֻׁמָּה גַּם כְּמוֹ שֶׁהִיא
23 הַמְּנוּרָה (בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת 16 לְמַעַלָּה, הִיא דוּגְמַת הַבֵּן (כְּמוֹ)
24 וְכַמּוֹר 'פְּנִי' הוּא מִלְשוֹן פְּנִימִיּוֹת), 17 שְׁנִמְשָׁךְ מִמוּחַ הָאָב²¹, אֲבָל עֲצָם הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ
25 בְּכָל זֹאת עֵדִין הִיא דְּרָגָא 18 שֶׁהִיא מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּעֲצָמוֹתָּ יִתְבַּרְךָ, בְּדוּגְמַת הַבֵּן
26 הָרֵאשׁוֹנָה דְּפְּנִימִיּוֹת (דוּגְמַת 19 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמוּחַ הָאָב עֲצָם הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ
27 אַהֲבָה וִירְאָה שְׁנִמְשָׁכִים עַל 20 אֵינָה בְּגֵדֵר הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי²⁹. וְעַל יְדֵי עֲבוּדָת
28 יְדֵי הַמְצוּוֹת כַּמּוֹבָאֵר), וְעַל יְדֵי 21 הַנְּשֻׁמָּה בִּירִידָתָה לְמִטָּה, לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֶת
29 זֶה הִיא הַנִּשְׁמָה מִתְעַלֵּית אַחֵר כֵּךְ 22 טָבַע הָרָצוֹא וְהַעֲלִיָּה שְׁבָה, שֶׁהוּא דוּגְמַת טָבַע
30 בְּעִלּוֹי גְדוֹל יוֹתֵר לְמַעַלָּה יוֹתֵר 23 הַגְּעָגוּעִים דְּבֵן אֶל אֲבִיו³⁰, עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֵּית
31 גַּם מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּאַצִּילוֹת, 24 עֲצָם הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת. כִּי
32 שׁוּוֹ הִיא דְּרָגָא הַשְּׁנִיָּה 25 לְגַבִּי דְּרָגַת הַנְּשֻׁמָּה שְׁבִדוּגְמַת הַבֵּן שְׁנִמְשָׁךְ
33 דְּפְּנִימִיּוֹת, עַל פְּנֵי לְמַעַלָּה 26 מִמוּחַ הָאָב, הִירִידָה לְבִרְיָאָה יִצִּירָה וְעִשְׂיָה (וּמַכְּל שְׁכֵן הִירִידָה לְמִטָּה בְּעוֹלָם
34 מ'פְּנִי, וְכַפִּי שִׁמְשִׁיךְ וּמַבָּר. 27 הִזָּה הַגְּשָׁמִי) מַעֲלָמַת וּמִסְתַּרְת עַל זֶה [וְכִידְע³¹ שְׂרָק נִשְׁמוֹת דְּאַצִּילוֹת
28 נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם בְּנִים], וְזֶה שְׁגָם בִּירִידָתָה לְמִטָּה הִיא בְּבַחֲנִית בֵּן בְּגִילּוֹי,
35 (ד' וְהָעֲנִין הוּא, דְּהַנְּשֻׁמָּה גַּם 29 רָאָה בְּאִרוּכָה סֵה"מ ה'תש"ד ע' 130. 30 סֵה"מ ה'ש"ת ש"ס ע' 127. 31) הַמִּשְׁךְ
36 אֲפִילוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעַלָּה, הִיא 30 רָאָה בְּאִרוּכָה סֵה"מ ה'תש"ד ע' 130. 30 סֵה"מ ה'ש"ת ש"ס ע' 127. 31) הַמִּשְׁךְ
37 דוּגְמַת הַבֵּן (כְּמוֹ) שְׁנִמְשָׁךְ 31 רָאָה בְּאִרוּכָה סֵה"מ ה'תש"ד ע' 130. 30 סֵה"מ ה'ש"ת ש"ס ע' 127. 31) הַמִּשְׁךְ
38 וְהַתְּגַלָּה מִמוּחַ הָאָב²¹, אֲבָל 32

דוהו גס ש"אוי" אהבה ויראה הם הראשי תיבות דאנכי ולא יהי' (כללות המצוות), היינו שהם ה"ראש" (הפנימיות) דהמצוות. משא"כ "על פני" הם תיבות בפני עצמם. (28) ראה סה"מ עטר"ת ע' תעה, דזה שאהרן מעלה את הנרות נשמות דבי"ע הוא שיומשך להם אהבה ויראה מלמעלה, שלמעלה מטעם ודעת. וראה לקמן ס"ה שהאוי"ר הנמשכים ע"י המצוות הם אוי"ר שלמעלה מטעם ודעת. (29) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ד ע' 130. 30) סה"מ ה'ש"ת ש"ס ע' 127. 31) המשך תרס"ו ע' קנז [רן]. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֵהּ הוּא בְּגִילּוֹי בַּצֹּרֶה נִכְרַת וּנְרָגְשֶׁת כִּכֵּן הַמִּתְנַעֲנֵעַ אֶל אָבִיו
 2 בְּנִעְנֻעִים נִגְשִׁים, הוּא עַל יְדֵי גִילּוֹי עֲצָם הַנִּשְׁמָה כִּמּוֹ שֶׁהִיא
 3 בְּמוֹחַ הָאֵב (טָרָם שְׁנִמְשָׁף), שְׁלֵגְבִי דָרְגָא זֹו (עֲצָם הַנִּשְׁמָה
 4 כִּמּוֹ שְׁמוֹשְׁרֶשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת), אֲצִילוֹת וּבְרִיאָה יִצְרָה וַעֲשִׂיהָ
 5 הֵם בְּשׁוּה וְאִין הִבְדֵּל בֵּין נִשְׁמוֹת
 6 שְׁשׁוּרֶשֶׁן מַעֲלָם הַאֲצִילוֹת לְנִשְׁמוֹת
 7 שְׁשׁוּרֶשֶׁן בַּעֲלֻמוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה
 8 וַעֲשִׂיהָ, וְכַאֲשֶׁר מֵאִיר בְּנִשְׁמוֹת 'גִּילּוֹי
 9 עֲצָם הַנִּשְׁמָה כִּמּוֹ שֶׁהִיא בְּמוֹחַ הָאֵב,
 10 גַּם נִשְׁמוֹת דְּבִי"ע מִתְעוֹרְרוֹת בְּרִצּוֹא
 11 וַעֲלִיהָ.
 12 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה
 13 שֶׁכְּתוּב בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה³² עַל
 14 הַפְּסוּק³³ בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה, הַהִפְטָרָה
 15 שֶׁל פֶּרֶשֶׁת בַּהֲעֹלֹתָךְ רְאִיתִי וְהִנֵּה
 16 מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה גּוֹ', זֶה דָּבָר
 17 ה' אֵל זֶרְבָבֶל (בֶּן שַׁלְתַּיִאל שֶׁהִיא
 18 רֹאשׁ הַגּוֹלָה בַּעַת גְּלוֹת בָּבֶל שֶׁאֵז
 19 נִאֲמָרָה נְבוּזַבְדַּנֶּשֶׁת זֹו), שֶׁהִשְׁתִּיכּוֹת
 20 דְּמְנוֹרַת לְדָבָר ה' אֵל זֶרְבָבֶל
 21 שֶׁלֹּכַן יַחַד עִם דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה שֶׁנִּבְאָה
 22 זְכַרְיָה קִיבֵּל כְּדִי לְמַסּוֹר לְזוֹרְבָבֶל הוּא
 23 רֹאה מְנוֹרַת זָהָב הִיא, דְּדָבָר ה'
 24 הוּא בְּחִינַת הָאֱלֹקוֹת שֶׁהִיא מְקוֹר
 25 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְמַה שֶׁנֶּאֱמָר
 26 דָּבָר ה' אֵל זֶרְבָבֶל הוּא, כִּי
 27 יִשְׂרָאֵל אֵז (בְּזִמְן גְּלוֹת בָּבֶל)
 28 נִקְרָאוּ בְּשֵׁם זֶרְבָבֶל עַל שֵׁם
 29 הַכְּתוּב בְּנִבְאוֹת הוֹשֵׁעַ וּזְרַעְתִּיהָ³⁴
 30 לִי בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּטִיחַ
 31 שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ רִבִּים כֶּשֶׁם שֶׁעַל יְדֵי
 32 זְרִיעָה צוֹמַח יִבּוֹל רַב (זֶרְבָבֶל)
 33 מְלִשׁוֹן זְרִיעָה בְּכָבֵל). וְזוֹהִי
 34 הַשְׁתִּיכּוֹת דְּמְנוֹרַת זָהָב עִם
 35 דָּבָר ה' אֵל זֶרְבָבֶל, כִּי כָלֹלֹת
 36 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמְקוֹרָן וְשׁוּרֶשֶׁן
 37 נִקְרָא 'דָּבָר ה' נִקְרָאוֹת מְנוֹרָה.
 38 לְדָבָר זָהָב אֵינוֹ מוֹכֵן, מַה
 39 נּוֹגֵעַ לְעֵנִין הַמְנוֹרָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל
 40 הֵם זְרִיעִים בְּכָבֵל וְמַה הַקֶּשֶׁר
 41 הַפְּנִימִי בֵּין עֵנִין הַמְנוֹרָה, הִרְוִמוֹ
- לְכָלֹלֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לִכְךָ שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל הֵם זְרִיעִים בְּכָבֵל. וַיֵּשׁ לּוֹמַר
 הַבִּיאֹר בְּזֶה, עַל פִּי הַיְדוּעָה³⁵ בְּחֹרֶת הַחֲסִידוֹת דָּזָה שֶׁהִירִידָה
 דְּהַגְלֹת נִקְרָאת בְּשֵׁם זְרִיעָה הוּא כִּי הַכְּנוּנָה הַמְטָרָה וְהַתְּכֵלִית
 בְּהִירִידָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגָלוֹת הִיא שֶׁהִיא לְצוֹרֶף עֲלֶיהָ,
 בְּדוֹגְמַת הַזְרִיעָה בְּאֶרֶץ שֶׁהִיא
 בְּשִׁבְלֵי הַצְמִיחָה (צִמְיָחָה)
 בְּרִיבּוּי, דְּכָלֹם אָדָם זֹרַע סָאָה
 מִדַּת נֶפֶשׁ שֶׁלְכַאֲוָרָה הוּא
 מִפְּסִיד אֶת הַזְרָעִים שֶׁהוּא זֹרַע בְּאֶרֶץ
 אֶלָּא שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹךְ כּוֹנוֹה
 לְהַכְנִים לַהֲרוּיָה בְּמַה כּוֹרִין³⁶
 מִדַּת נֶפֶשׁ גְּדוּלָה, שֶׁל הִיבּוֹל הָרִב
 שִׁיֻּצְמַח מִהֶסָאָה שֶׁל זְרָעִים וְכִמּוֹ
 שִׁפְרִישׁ רִשִׁי עַל הַכְּתוּב הַנּוֹכַח
 "וְזֹרַעְתִּיהָ לִי בְּאֶרֶץ", "כּוֹזֵרֶעַ סָאָה
 לַהֲכַנִּים כִּמּוֹ כּוֹרִין כֵּן יוֹסִיפוּ עֲלֶיהֶן
 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּמּוֹ גִּרְסִים". וְזוֹהִי
 הַשְׁתִּיכּוֹת הַפְּנִימִית דְּמְנוֹרַת זָהָב
 עִם זֶרְבָבֶל, כִּי הַעֲנִין
 דְּבַהֲעֹלֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת, שֶׁהוּא
 הַגִּילּוֹי דְּעֲצָם הַנִּשְׁמָה כִּפִּי
 שֶׁהִיא מוֹשְׁרֶשֶׁת בַּעֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת
 (בְּנִזְכָּר לְעִיל סְעִיף ב'), הוּא
 בְּעִיקָר עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּזִמְן
 הַגְּלוֹת וְדָזָה שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעִיל
 שֶׁהִגִּילּוֹי דְּעֲצָם הַנִּשְׁמָה הוּא
 עַל יְדֵי עֲבוּדָתָהּ בִּירִידָתָהּ
 לְמַטָּה, הוּא בְּכָלֹלֹת, וְכַאֲפִין
 כִּלְלִי עֲבוּדַת הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה אֲכַן פּוֹעֵלֹת
 גִּילּוֹי זֶה, אֲמֵנִם, וְעִיקָר הַגִּילּוֹי
 הוּא עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דִּישְׂרָאֵל
 בִּירִידָתָם בְּפֶרֶט בְּגָלוֹת שׁוֹ
 יִרְדָּה גְּדוּלָה יוֹתֵר מִהִירִידָה שֶׁל
 הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה בְּכָלֹל, לֹא בְּזִמְן
 הַגְּלוֹת], וְלָכֵן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל
 כָּאֵן בְּשֵׁם זֶרְבָבֶל עַל שֵׁם

(32) ריש פרשתנו (33) זכרי' ד, ב. שם, ו. — מהפטורת ש"ק פ' בהעלותך. (34) הושע ב, כה. (35) תו"א ר"פ בשלח. וראה גם תו"א שמות ד"ה הבאים ישרש (נג, ג ואילך). (36) פסחים פז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִיּוּ זְרוּעִים בְּכַבֵּל (שגלות בכל היא גלות הראשון דאָרבע הגלויִות³⁷), בְּכַדִּי לְרִמּוֹ, דְּלֹא רַק שְׁגָם בְּזִמְן הַגְלוֹת יִשְׂרָאֵל
2 הֵם מְנוּחָה דבר המורה על מעלתן של ישראל [דָּגָם כְּאֶשֶׁר אָנִי
3 יְשָׁנָה³⁸ בְּגִלּוּתָא³⁹ בגלות לפי ער³⁸ כדברי חז"ל על פסוק זה בשיר
4 השירים], אֶלֹא יְתִירָה מִזֹּו, 5
6 שְׁהִירִידָה בְּגִלּוֹת הִיא הִירִידָה 1 (גלות הראשון דאָרבע הגלויִות³⁷), בְּכַדִּי לְרִמּוֹ,
7 עֲצֻמָּה זְרִיעָה שְׁעַל יְדָה נַעֲשֶׂה 2 דְּלֹא רַק שְׁגָם בְּזִמְן הַגְלוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם מְנוּחָה
8 צְמִיחָה בְּרִיבּוּי גְדוֹל יוֹתֵר, 3 [דָּגָם כְּאֶשֶׁר אָנִי יְשָׁנָה³⁸ בְּגִלּוּתָא³⁹ לפי ער³⁸],
9 בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת⁴⁰ שפועלת 4 אֶלֹא יְתִירָה מִזֹּו, שְׁהִירִידָה בְּגִלּוֹת הִיא זְרִיעָה
10 בנשמות ישראל 'רִבּוּי וְעִלּוּי. 5 שְׁעַל יְדָה נַעֲשֶׂה צְמִיחָה בְּרִיבּוּי גְדוֹל יוֹתֵר,
11 (ה) וְהִנֵּה כְּמוֹ שְׁלֵהפִירוּשׁ 6 דְּבִהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת קֹאֵי
12 מכוון על הנשמות, עֵיקֶר 7 (ה) וְהִנֵּה כְּמוֹ שְׁלֵהפִירוּשׁ דְּבִהַעֲלוֹתָךְ אֶת
13 הַנְּרוֹת קֹאֵי עַל הַנְּשָׁמוֹת, עֵיקֶר 8 הַעֲלִיָּה שְׁלֵהֶם שֶׁל נשמות ישראל
14 הִיא גִילּוּי שְׁרָשָׁם כְּמוֹ שְׁהֵם 9 הַעֲלִיָּה שְׁלֵהֶם הוּא גִילּוּי שְׁרָשָׁם כְּמוֹ שְׁהֵם
15 מוֹשְׁרָשׁוֹת בְּהַעֲצָמוֹת, כמבואר 10 מוֹשְׁרָשׁוֹת בְּהַעֲצָמוֹת, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם
11 לְהַפִּירוּשׁ דְּבִהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת קֹאֵי עַל 11 לְהַפִּירוּשׁ דְּבִהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת קֹאֵי עַל
12 הַמְּצוּוֹת, שְׁהַעֲלִיָּה שְׁלֵהֶם הִיא שְׁנִמְשָׁךְ בָּהֶם 12 הַמְּצוּוֹת, שְׁהַעֲלִיָּה שְׁלֵהֶם הִיא שְׁנִמְשָׁךְ בָּהֶם
13 מְהַעֲצָמוֹת. דְּעַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל מְקִיָּיִם אֶת 13 מְהַעֲצָמוֹת. דְּעַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל מְקִיָּיִם אֶת
14 הַמְּצוּוֹת, שְׁהַשְׁרָשׁ דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא 14 הַמְּצוּוֹת, שְׁהַשְׁרָשׁ דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא
15 בְּהַעֲצָמוֹת, מְקִיָּיִם זֶה גַם בְּהַמְּצוּוֹת. דְּזֶה 15 בְּהַעֲצָמוֹת, מְקִיָּיִם זֶה גַם בְּהַמְּצוּוֹת. דְּזֶה
16 שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעַל יְדֵי קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת בְּאִים 16 שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעַל יְדֵי קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת בְּאִים
17 לְאַהֲבָה וְיִרְאָה, הִינֵנו שְׁהַמְּצוּוֹת הֵם לְמַעַלָּה מֵהָאֲדָם הַמְּקִיָּיִם וְהֵם מְשִׁפִּיעִים 17 לְאַהֲבָה וְיִרְאָה, הִינֵנו שְׁהַמְּצוּוֹת הֵם לְמַעַלָּה מֵהָאֲדָם הַמְּקִיָּיִם וְהֵם מְשִׁפִּיעִים
18 בּוֹ שִׁיבּוֹא לְאַהֲבָה וְיִרְאָה, אֶהְבָּה וְיִרְאָה שְׁלֵמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת שְׁאִין בִּיכְלָתוֹ 18 בּוֹ שִׁיבּוֹא לְאַהֲבָה וְיִרְאָה, אֶהְבָּה וְיִרְאָה שְׁלֵמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת שְׁאִין בִּיכְלָתוֹ
19 לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי עֲבוּדָה (הַתְּבוּנָנוּת) וְנִמְשָׁכִים מִלְּמַעַלָּה עַל יְדֵי הַמְּצוּוֹת, 19 לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי עֲבוּדָה (הַתְּבוּנָנוּת) וְנִמְשָׁכִים מִלְּמַעַלָּה עַל יְדֵי הַמְּצוּוֹת,
20 הוּא בְּתַחֲלַת הָעֲבוּדָה. אֶבֶל לְאַחֲרֵי שְׁמִיגִיעַ לְאַהֲבָה וְיִרְאָה אֱלֹו, דִּרְגָּא 20 הוּא בְּתַחֲלַת הָעֲבוּדָה. אֶבֶל לְאַחֲרֵי שְׁמִיגִיעַ לְאַהֲבָה וְיִרְאָה אֱלֹו, דִּרְגָּא
21 הָרֵאשׁוֹנָה דְּפָנִי (פְּנִימִיּוֹת) הַמְּנוּרָה, מִתְּגַלָּה בּוֹ שְׁרָשׁ הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שְׁמוֹשְׁרָשֶׁת 21 הָרֵאשׁוֹנָה דְּפָנִי (פְּנִימִיּוֹת) הַמְּנוּרָה, מִתְּגַלָּה בּוֹ שְׁרָשׁ הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שְׁמוֹשְׁרָשֶׁת
22 בְּהַעֲצָמוֹת, דִּרְגָּא הַשְּׁנִיָּה דְּפָנִי הַמְּנוּרָה, בְּחִינַת עַל פָּנִי, הַקֶּבֶץ"ה, וְעִנְיָן זֶה הוּא 22 בְּהַעֲצָמוֹת, דִּרְגָּא הַשְּׁנִיָּה דְּפָנִי הַמְּנוּרָה, בְּחִינַת עַל פָּנִי, הַקֶּבֶץ"ה, וְעִנְיָן זֶה הוּא
23 מְמִשְׁיָךְ גַּם בְּהַמְּצוּוֹת⁴¹, כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁴² עַל הַפְּסוּק⁴³ מִגִּיד דְּבִרְיוֹ לְיַעֲקֹב חֲקִיו 23 מְמִשְׁיָךְ גַּם בְּהַמְּצוּוֹת⁴¹, כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁴² עַל הַפְּסוּק⁴³ מִגִּיד דְּבִרְיוֹ לְיַעֲקֹב חֲקִיו
24 וּמִשְׁפָּטִיו לְיִשְׂרָאֵל, מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת, וְיִדְוֶעַ 24 וּמִשְׁפָּטִיו לְיִשְׂרָאֵל, מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת, וְיִדְוֶעַ

(37) גלות מצרים – בכ"מ – אינה נמנית בד' הגלויות – ראה לקו"ש חט"ז ע' 91. (וש"נ. 38) שה"ש ה, ב. (39) זח"ג צה, א. (40) להעיר מלקו"ת פרשתנו (לה, ד) "שדוקא ע"י גלות בכל נעשה מנורת זהב". ויש לקשר זה עם יום ט"ו בסיון, שבו ה' התחלת המאסר של כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה לקו"ד כרך ד תריא, א ואילך. ובכ"מ) – שלאחרי הגאולה ד"ב תמוז נתגלה שהמאסר ה' זריעה (זרובבל*), בכדי שע"ז תהי' צמיחה בריבוי והוספה בהפצת המעינות, כמדובר כמה פעמים. וראה בארוכה בהשיחות שנאמרו בהתוועדות זו לאחר המאמר [לקמן ע' 317 ואילך]. שיחת ליל י"ב סיון תשמ"ט (התוועדויות תשמ"ט ח"ג ע' 313. שם ס"ע 344 ואילך ובהנסמן שם הערה 101). (41) ראה עד"ז סה"מ ה'תש"ה ע' 125 ואילך. (42) שמו"ר פ"ל, ט. וראה גם ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. (43) תהלים קמז, יט.

(*) ולהעיר מלקו"ת ריש פרשתנו "גם הנשיא נק' זרובבל".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הפירוש בזה⁴⁴ בתורת החסידות, דעל ידי שישאל עושים
2 ומקיימים את המצוות, על ידי זה גורמים ישראל ש"הקב"ה
3 יעשה מצוות אלו⁴⁵. ונעל דרך הידוע⁴⁶ בתורת החסידות
4 בנוגע לתורה, ולאחרי שישאל מתקשרין באורייתא בתורה
5 ועל ידה על ידי התורה, ישראל
6 מתקשרים בקודשא בריך הוא
7 בקדוש ברוך הוא, כדברי זוהר,
8 מתגלה הש"ש דישראל
9 באלוקות שלמעלה מהש"ש
10 ותורה, ולאחרי שמתגלה
11 הש"ש דישראל בעצמותו
12 יתברך, הם בני ישראל
13 ממשיכים זה את עצמות האלוקות
14 גם בתורה, על-דרך דוד הנה
15 מחבר תורה שלמעלה
16 בקודשא בריך הוא⁴⁷ (כמבואר
17 בלקוטי תורה לארמו"ר הוקן: "וענין
18 בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה שיש ב'
19 תורות. תורת ה' ותורתו. הנה למטה
20 היינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה...
21 אך באמת הנה יש ב' תורות, והוא מה
22 שכתוב בספר הבהיר... דוד המלך עליו
23 השלום היה מחבר תורה שלמעלה
24 בהקדוש ברוך הוא, פירוש תורה
25 שלמעלה היא גם כן המשכונת אלא
26 שהמה על פי אופן אחר לגמרי. ולא
27 נתגלה אלא להאבות אברהם ויצחק
28 חפרי בארות ויעקב היה עובדא שלו
29 במקלות. והוא ענין אחד עם תפילין
30 שלנו... ואם אחד מישראל דעתה יעשה
31 זאת לא יפעל כלום... מה שאין כן
32 תורת משה שהיא מורשה קהלת יעקב
33 היא איך ומה שימשיך כל אדם... והו
34 ענין תורת ה' ובתורתו"א].
35 ויש לומר, דזהו מה שאמר
36 הרב המגיד ממעורטש (הובא
37 לעיל) דפירוש בהעלותך את
38 הנרות הוא עם הנרות 'את'
39 במשמעות של 'עם', בהעלותך את
40 עצמך עם המצוות, שהפנינה
- בזה היא, שהאדם מעלה את המצוות להמקום שהוא
עצמו עולה לשם, דרגא השנייה והנעלית יותר דפני המנורה,
בחינת על פני כמבואר לעיל.
(ו) ויש להוסיף, דכמו שלפי פשטות הכתוב, אל מול פני
המנורה נמשך ומתייחס ליאירו
שבעת הנרות, על דרך זה
הוא בפנימיות הענינים, דאל
מול פני המנורה שקאי שמכוון
על בחינת על פני, הדרגה
הגבוהה של הפנימיות בא בהמשך
נוסף על בהעלותך את הנרות
שקאי שמכוון על הנשמות, גם
ליאירו שבעת הנרות כפי
שממשיך ומבאר. דזה שעל ידי
העבודה דישראל ניתוסף אור
בהמאורות שנבראו בששת ימי
בראשית (על דרך שרה
הוסיפה על המאורות) כמבואר
לעיל הוא נוסף על שנתמלא
החסרון שנעשה על ידי
מיעוט הירח, גם נעשה בהם
תוספות עילוי עליה עוד יותר
גבוהה לגבי דרגתם של השמש
והירח כמו שהיו שני
המאורות הגדולים והיינו שלא
מדובר רק בהשלמת חסר אלא בעליה
יותר ממעבם קודם המיעוט (על דרך
העילוי שנפעל בנשמה על העבודה
למטה, ובמיוחד בזמן הגלות, שהוא
עילוי למעלה גדולה מאד, יותר
מדרגתה קודם הירידה). דהגם
שעולם על מילואו כדבר מלא
ושלם, ללא חסרונות נברא⁴⁸,
כדברי המדרש, מכל מקום, על
ידי עבודת האדם שעובר את ה'
בעולם נעשה עליה בהעולם
למעלה יותר גם אפילו מכמו
שהיה בתחלת בריאתו [במכל שכן מזה

(44) המשך תרס"ו ריש ע' תיט [תקנא]. ד"ה את הוי' האמרת ה'תש"ל ס"ו (תורת מנחם סה"מ אלול ס"ע רסא ואילך). ונ"ו.
(45) ראה תורת מנחם סה"מ שם הערה 57. (46) ד"ה פתח ר"ש כו' דש"פ אמור ס"ה (לעיל ע' 120 ואילך). (47) ס' הבהיר
סנ"ח (קצו). זח"ג רכב, ב. וראה בהנמקן בד"ה הנ"ל שם הערה 52. (48) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שָׁכַן מִזֶּה שָׁעַל יְדֵי הָעֲבֹדָה נַעֲשִׂית עֲלֶיהָ בְּהַמְצוּת וְאַפִּילוּ
 - 2 בְּהַנְשָׁמוֹת שֶׁגַם מִצֵּד עֲצָמָם הֵם נִעְלִים בִּיטָר, וְאִם כֵּן קָל וְחֹמֶר שֶׁהַעֲבֹדָה
 - 3 פּוֹעֶלֶת עִילּוּי בְּעוֹלָם, שֶׁהָעוֹלָם נַעֲשֶׂה דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרֵךְ⁴⁹, מִקּוֹם
 - 4 רָאוּי לִגְלִילֵי אֱלֹקוֹת וְהַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה (כְּדַבְּרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁסִּבַּת הַבְּרִיאָה הִיא
 - 5 כִּי נִתְאֹוֶה הַקֹּדֶשׁ בִּרְוּךְ הוּא לִהְיוֹת לוֹ
 - 6 דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים) לּוֹ לְעֲצָמוֹתוֹ⁵⁰
 - 7 שֶׁעֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת תֹּאדִיר בְּגִילּוֹי דְּוֹקָא
 - 8 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן.
 - 9 (ז) וְעַל יְדֵי הָעֲבֹדָה
 - 10 דְּבִהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת גּוֹי
 - 11 יֹאדִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת בְּכָל
 - 12 הָעֲנִינִים דְּלַעֲלִל, בְּכָל הַדְּרוֹגוֹת
 - 13 שְׂבוּחַ עַד הַדְּרוֹגָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל
 - 14 הַפְּנִימִיּוֹת שְׁפוּעֶלֶת אֶת גִּילּוֹי הַמִּשְׁכָּה
 - 15 עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת הֵן בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
 - 16 הֵן בְּמִצְוֹת וְהֵן בְּעוֹלָם, כַּמְבֹאֵר לַעֲלִיל
 - 17 מְקַרְבִּים וּמִמְהָרִים
 - 18 אֶת הַיַּעֲדוֹד⁵¹ דְּלִילָה פִּיּוֹם
 - 19 יֹאדִיר, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים,
 - 20 בְּגִילּוֹת הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה⁵²
- עַל יְדֵי שְׁכָל אֶחָד יוֹסִיף אֹרֹךְ וְחִיּוֹת בְּעֲבֹדָתוֹ, וְזֶה יִמְהַר עוֹד יוֹתֵר קִיּוֹם הַיַּעֲדוֹד דְּלִילָה פִּיּוֹם יֹאדִיר, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוֹ, יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ וְיִזְלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ, שְׁאֵז תַּהֲיֶה הָעֲלִיָּה (בְּהַעֲלוֹתָךְ) בְּכָל הָעֲנִינִים בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, בְּפְנִימִיּוֹת יָחִיד.
- עַל יְדֵי שְׁכָל אֶחָד יוֹסִיף אֹרֹךְ וְחִיּוֹת בְּעֲבֹדָתוֹ, וְזֶה יִמְהַר עוֹד יוֹתֵר קִיּוֹם הַיַּעֲדוֹד דְּלִילָה פִּיּוֹם יֹאדִיר, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוֹ, יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ וְיִזְלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ, שְׁאֵז תַּהֲיֶה הָעֲלִיָּה (בְּהַעֲלוֹתָךְ) בְּכָל הָעֲנִינִים בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, בְּפְנִימִיּוֹת יָחִיד.

(49) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. (50) המשך תרס"ו ס"ע ג [ע' ה]. ובכ"מ. — נסמנו בתורת מנחם סה"מ שבט ע' שח הערה 32. (51) תהלים קלט, יב. (52) כמו שהי' ביצי"מ — שבהיותם עדיין בגלות מצרים הי' אור במושבותם (בא י, כג). ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" — מיכה ז, טו. ולהעיר מרשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר דג' תמוז תרפ"ז (לפני נסיעתו לעיר מקלטו, קאסטרנאצא — נדפס בלקו"ד שם תרצא, ב ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קצה ואילך. ועוד), שמסיים: עס וועט מקיים ווערן כו' ולכל בני ישראל יהי' אור ברוחניות ובגשמיות.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 נִמְלָתָה, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִמְלָתִי אֵלָּא אַחֶר, מַעֲיָקֵךְ הָרִין חִיב הַמְלוּחַ
 - 2 שְׁבוּעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת שְׁפִטוֹר מִחֲבִלִּי שְׁכּוֹפֵר בּוֹ, וְתִינָקוּ חֲכָמִים
 - 3 שִׁישְׁבַע הַלּוּה וִיטוּל.
 - 4 מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה וּמִבִּאֲרָת: 'נִחְבֵּל' בִּיצָד, הָיוּ עֲדִים מַעֲיָדִים אוֹתוֹ —
 - 5 אֶת הַחֹבֵל שֶׁנִּכְנָס הַנֶּחֱבֵל תַּחַת יָדוֹ — לְרִשְׁתּוֹ כִּשְׁהוּא שְׁלָם, וְיִצָּא
 - 6 חֲבִיל, וְאָמַר לוֹ הַנֶּחֱבֵל, אֵתָה חֲבִלָּתִי בִּי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חֲבִלָּתִי, הָרִי
 - 7 זֶה נִשְׁבַּע שֶׁהִלָּה חֵבֶל בּוֹ, וְנִמְלָל.
- רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אֵינּוּ חִיבִי שְׁבוּעָה עַד שֶׁתִּהְיֶה שָׁם מִקְצַת הוֹדָאָה, בִּיצָד, אָמַר לוֹ חֲבִלָּתִי בִּי שְׁתִּים — שְׁתֵּי חֲבִלוֹת, וְהִלָּה אוֹמֵר לֹא חֲבִלָּתִי בְּךָ אֵלָּא אַחֶר, נִשְׁבַּע הַנֶּחֱבֵל שֶׁחֵבֶל בּוֹ שְׁתֵּי חֲבִלוֹת, וְנִטְלָה.
- מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה וּמִבִּאֲרָת: 'שֶׁנִּכְנָדוּ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה' — אִם הִיא הִתְנַבְּעָה מִחוּבִּיב שְׁבוּעָה, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִישָׁבַע מִחֲמַת שְׁהוּא חֲשׂוֹד, נִשְׁבַּע הַתּוֹבֵעַ וְנִטְלָה, בִּיצָד,

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ נשא, י"א סיון, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

18... יתח. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק¹⁰⁰ "עבודת עבודה", "הוא השיר במצלותים וכנורות שהוא
19 עבודה לעבודה אחרת", "ועבודת משא", "כמשמעו",

20 — בהקדם פירוש רש"י עה"פ⁵⁵ "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתך על בני קהת (מנה
21 מהם את הראויין לעבודת משא¹⁰¹, והם מבין שלוש ועד בן חמשים .. נתמלא כחו¹⁰²) לראות כמה יש
22 שהגיעו לכלל עבודה", כיון שעיקר ענין עבודת משא היתה אצל בני קהת ש"בכתף ישאו"¹⁰³, משא"כ
23 בני גרשון שנשאו היריעות וכו' ע"ג עגלות; ואעפ"כ "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "לראות כמה
24 יש שהגיעו לכלל עבודה", כיון שגם בכדי להטעין ע"ג העגלות צ"ל בעלי כח, ולכן גם אצלם צ"ל
25 נשיאות ראש וחשיבות במנין של בעלי כח¹⁰⁴.

26 ומזה מובן שגם "עבודת עבודה" דורשת בעלי כח, ולכן מפרש רש"י "הוא השיר במצלותים
27 וכנורות"¹⁰⁵, שהם כלי שיר הקשורים עם מלאכת יד, ומשמיט "נבלים"¹⁰⁶ (שנתפרשו בדברי הימים¹⁰⁷),
28 כיון שהם ע"י נפיקה בפה (וכ"ש שירה בפה), שאינה דורשת יגיעה כ"כ¹⁰⁸ —

29 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁰⁹ בלקו"ש ח"י"ח ע' 44 ואילך.

30 יט. בהערות על מאמר הזהר¹¹⁰ "נשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל
31 בירושלים של מטה", מבאר אדמו"ר¹¹¹ השיכות בירושלים של מעלה עם ירושלים של מטה וכו', אבל
32 אינו מבאר הצורך בענין השבועה, דלכאורה — אדרבה: כיון שיש שייכות ביניהם, הרי גם ללא שבועה
33 צ"ל הסדר שהקב"ה "לא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל בירושלים של מטה"?

34 וכמדובר כמ"פ שמצד קוצר הנייר וכו' כתב אדמו"ר רק ענינים שיש בהם חידוש, ובנוגע לשאר
35 הענינים סמך שיבינו לבד ע"פ המבואר במק"א. וכפי שיתבאר לקמן.

עגלות" — דכיון שבכחו לנעול שערים ולטעון עגלות, בודאי
שבכחו לנגן בכלי שיר.

106 (וכן "חצוצרות" שנזכרו בפ' בהעלותך (י"ד, י"ז):
ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם גו'").

107 (ששם מונה ג' הסוגים שכוללים כל כלי שיר: (א) ע"י
נפיקה בפה (ותנועת הידים אינה אלא לסתום ולפתוח הנקבים
שבכלי השיר), (ב) ע"י הידים שפורטים על הנימין, כמו כינור של
שבע נימין, עשר נימין או עלי עשור, (ג) ע"י הכאה והקשה כו',
כמו "בתוף .. בצלצלי שמע .. בצלצלי תרועה" (תהלים קג,
ד"ה). ובספר תהלים נתפרט עוד כלי שיר — בהתאם לכך שענינו
של ספר תהלים הוא תהלות ותשבחות לקב"ה, ע"י ריבוי כלי שיר
כו'.

108 (ולא עיר מהדין שתקיעת שופר מותרת בשבת
(מדאורייתא), שנאמר (אמור כג, ז. ועוד) "כל מלאכת עבודה לא
תעשו, יצתה תקיעת שופר .. שהיא חכמה ולא מלאכה" (ר"ה
כט, ב).

109 בשילוב שיחת ש"פ נשא תשכ"ה.

110 ח"ג קמו, סע"ב.

111 לקולו"צ הערות לזח"ג ע' שעא.

(100 פרשתנו ד, מז.

101 ולא כפירוש המדרש (במדב"ר פ"ו, ב"ד) ש"הקדים
הכתוב לקהת לנשיאת ראש .. לפי שקהת הי' מטועני הארון,
ולאח"ז נאמר "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "שלא תאמר ..
שהם פחותים מבני קהת .. (אלא) אף בני גרשון כיוצא בהם של
בני קהת, אלא שהקדימו הכתוב כאן בשביל כבוד התורה, אבל
במקומות אחרים הקדים לגרשון תחלה לקהת", "אבל בבני מררי
.. (ש)עבודת משאם לא הי' אלא קרשים ובריתים ועמודים
ואדנים, לא נאמר בהם נשא את ראש" (וראה לקו"ת פרשתנו כא,
ב ואילך, כג, ג ואילך).

102 פרש"י במדבר ד, ב.

103 פרשתנו ז, ט.

104 והטעם שלא נאמר "נשא את ראש" גבי בני מררי,
שנשאו את הקרשים וכו', שזהו משא כבד יותר מהמסע של בני
גרשון (ולכן הוצרכו למספר גדול יותר של עגלות) — לפי
שהכתוב אינו צריך לפרש דבר מובן מעצמו במכ"ש מבני גרשון.
105 ובפ' בהעלותך (ח, טז) כתב רש"י "נתונים לשיר"
(סתם, מבלי לפרט כו'), כיון שסומך על פירושו כאן. וכן בפסוק
"ומבן חמשים גו' לא יעבוד עוד" (שם, כה), "עבודת משא בכתף,
אבל חזור הוא לנעילת שערים לשיר (ואינו מפרט הכלים) ולטעון

* * *

- כ. נהוג גם לבאר ענין בפרקי אבות, ואע"פ שעומדים כבר אחרי חג השבועות, הרי רבינו הזקן כותב בסידורו ש"יש נוהגים כך ("לומר פרקי אבות אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת") כל שבתות הקיץ", ובכל אופן, איך שתהי' ההנהגה בזה במשך כל הקיץ, הנה עכ"פ בשבת שלאחרי שבועות, שיש לו שייכות לשבועות, יש לבאר משנה בפרק שלפי ה"יש נוהגין" שייך ליום הש"ק זה:
- בפרק ראשון יש ג' משניות ממאמרי הלל¹¹² – שלהיותו מזרע דוד¹¹³, יש לו שייכות לחג השבועות. ועוד לפני העיון והדיוק בתוכן המאמרים, ישנו דיוק בכללות הענין – שהמשנה הראשונה והשלישית הם בלשון הקודש, והמשנה האמצעית היא בארמית. ובהקדמה – שהלל עלה מבבל¹¹⁴, ששפת המדינה היא ארמית, ולכן יש מאמרים שאמר בארמית. אבל עדיין אינו מובן סדר ג' המשניות, שדוקא המשנה האמצעית היא בארמית, שמפסיקה בין ב' המשניות שבלשון הקודש (כמו ההפסק בתרגום בין מקרא למקרא¹¹⁵). ואע"פ ש"אין סדר למשנה" – הרי זה רק בב' מסכתות¹¹⁶, אבל במסכתא אחת, באותו פרק, ובג' משניות שבאות בהמשך זל"ז – בודאי יש קשר ושייכות ביניהם, כמו רישא וסיפא כו', ובודאי שגם שינויי הלשונות וסדרם הוא בדיוק. וכפי שיתבאר לקמן.
- כא. בהמשך להמוזכר לעיל אודות השייכות של דוד המלך לחג השבועות – הנה:
- בנוגע לדוד המלך נאמר "דוד מלך ישראל חי וקיים"¹¹⁷ – שיש בזה שני ענינים¹¹⁸: (א) שייכותו לכל אחד מישראל, להיותו מלך ישראל, (ב) ענין הנצחיות – "חי וקיים", שלכן, גם שייכותו לכל אחד מישראל היא באופן נצחי.
- והענין בזה – שמצינו אצל דוד שני קצוות¹¹⁹: מחד גיסא – תכלית הביטול, "שויתי ודוממתי"¹²⁰, ומאידך גיסא – ענין המלכות באופן של התפשטות וגדלות בתכלית התוקף.
- וע"י דוד המלך נמשכים ב' תנועות אלו לכל אחד מישראל:
- אצל כל אחד מישראל צ"ל הענין ד"שויתי ודוממתי" – שזהו ענין הביטול וקבלת עול, שלכל לראש עליו לקיים את רצונו של הקב"ה באופן של "נעשה ונשמע"¹²¹, ולדוגמא: בנוגע למצות תפילין, שלכל לראש עליו להניח תפילין בפועל ממש, ובפרט אם זה כבר קרוב לשקיעת החמה ועדיין לא הניח תפילין, שאז אין זמן להמתין עד שיסבירו לו תוכן הדברים, אלא אומרים לו: דוד המלך אומר שצריך להיות אצלך הענין של קבלת עול, ולכן עליך להניח תפילין!
- וביחד עם זה, צריך להיות במעמד ומצב של התפשטות וגדלות ותוקף של מלך ביחס לעניני העולם כו'.
- ויש להוסיף, שהשייכות של דוד המלך לכל אחד מישראל היא עוד יותר מאשר השייכות של משה רבינו:
- אצל משה רבינו – ישנו הענין דאתפשטותא דמשה בכל דרא¹²², ולא רק בנוגע לראשי הדור, אלא גם בנוגע לכל אנשי הדור, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עצין" ו"שואב מימין"¹²³, כמבואר באגה"ק¹²⁴ ש"מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ

(112) מ"ב"ד. ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 247. וש"נ

(113) ראה גם תורת מנחם שם ע' 249. וש"נ.

(114) תהלים קלא, ב.

(115) ראה שבת פח, א.

(116) תקו"ז תס"ט (ק"ב, רע"א. קיד, רע"א).

(117) ר"פ נצבים.

(118) ביאור לסד"ך בסופו.

(112) מ"ב"ד. ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ב. ב"ר פצ"ח, ח. סדר

(113) ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ב. ב"ר פצ"ח, ח. סדר הקבלה להראב"ד (ד"ה הלל ושמאי).

(114) פסחים סו, א. ספרי ס"פ ברכה.

(115) ראה רמב"ם ה"ל תפלה פ"ב ה"י.

(116) ראה ב"ק קב, סע"א. תוס' ריש ב"ב. ועוד.

(117) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

1 לִשְׁשִׁים רְבוּא כּוֹכָבִים"; וּכְמִבּוּאֵר בְּתֵנִיָּא חֶלֶק רֵאשׁוֹן¹²⁵ ש"כֹּל נֶפֶשׁ וּנְפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ (נִיצוֹן)
2 מִבְּחִי מִשְׁרַע"ה, כִּי הוּא מִשְׁבַּע רֻעִים כּו', וְלֹכֵן נֶאֱמַר¹²⁶ "וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מִעֲמֶךָ
3 כִּי אַם לִירָאָה אַתָּה ה'", שְׁעֵנִין הִירָאָה הוּא אֶצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "מִלְתָּא זּוֹטְרִית", כִּיּוֹן ש"לִגְבֵי מִשָּׁה
4 מִלְתָּא זּוֹטְרִית הִיא"¹²⁷.

5 אַמְנָם, אִפִּי שְׁמִשָּׁה רְבִינוּ הוּא רֻעָה שְׁמִמְשִׁיךְ עֲנִינֵינוּ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הֲרִי עֲדִיין אֵין זֶה בְּאוּפֵן
6 שְׁמִצִּיאוֹתוֹ הִיא מִצִּיאוֹת הָעַם;

7 וְאִילוּ דּוֹד הַמֶּלֶךְ – הֲרִי עֲנִינוּ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הוּא לֹא רַק שְׁמִמְשִׁיךְ עֲנִינֵינוּ אֶל כָּל הָעַם, אֲלֵא עוֹד זֹאת,
8 שְׁכָל מִצִּיאוֹת הָעַם הִיא מִצִּיאוֹת הַמֶּלֶךְ¹²⁸, וְעוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עֲבַד וְאֲדוֹן, שְׁכָן, לְאַחֲרֵי כָל הָעִילּוֹי הַמִּבּוּאֵר
9 בַּהַמְשָׁךְ תֵּרַס¹²⁹ וְנוֹגַע לְעַבֵּד פְּשׁוּט, שְׁכָל מִצִּיאוֹתוֹ וְכָל כְּחוֹתָיו, מִכָּח הָעֲשִׂי' עַד כַּח הַתְּעוּגָה, הֵם שֶׁל
10 הָאֲדוֹן כּו', הֲרִי עֲדִיין אֵינוּ מִצִּיאוֹת אַחַת עִם הָאֲדוֹן, וְאִילוּ בְּנוֹגַע לְמֶלֶךְ וְעַם, הֲרִי כָל מִצִּיאוֹת הָעַם הִיא
11 מִצִּיאוֹת הַמֶּלֶךְ. וְ"מִלְכוּתָא דֶּאֱרַעָא כְּעִין מִלְכוּתָא דְּרִיקְעָא"¹³⁰ – שְׁזֵהוּ עֲנִינָה שֶׁל סְפִירַת הַמִּלְכוּת, שְׁעַל
12 יְדָה נִמְשָׁכִים כָּל הַהִשְׁפָּעוֹת לְמִטָּה, הַחֵל מִעֵינֵן הַהִתְהוּוֹת¹³¹, וּבְאוּפֵן שְׁתַּחֲלִיָּה נַעֲשִׂית הַתְּהוּוֹת הַכֹּלִים
13 (כִּידוּעַ בְּעֵינֵן "וְהוּא יִלְכַּלֵּךְ"¹³², שֶׁהִקְבִּ"ה נּוֹתֵן גַּם אֶת הַכֹּלִים כּו') שְׁנַעֲשִׂים רְאוּיִים לְקַבֵּל הָאוּרוֹת,
14 וְלֹאחֲזִי נִמְשָׁכִים בָּהֶם הָאוּרוֹת, הֵן אוּרוֹת פְּנִימִיִּים וְהֵן אוּרוֹת מְקִיפִים כּו'.

15 כֹּכ. וּבַהַמְשָׁךְ לִזֶּה – יֵשׁ לְבֹאֵר הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל עֲנִינֵי הַמְּבַצְעִים עִם דּוֹד הַמֶּלֶךְ:

16 תּוֹרָה:

17 מִצִּינוּ בְּנוֹגַע לְדוֹד וְיוֹאֵב ש"אֵילְמָלָא דּוֹד לֹא עָשָׂה יוֹאֵב מִלְחָמָה", שְׁזִכּוֹתוֹ שֶׁל דּוֹד שְׁהִי' עוֹסֵק בְּתוֹרָה
18 עוֹמֶדֶת לוֹ כּו'¹³³.

19 וְכֵן מִצִּינוּ בְּדִבְרֵי דּוֹד הַמֶּלֶךְ לְהִקְבִּ"ה אוֹדוֹת הַחִילּוֹק בֵּינוּ לְכָל מַלְכֵי מְזֻרְחָ וּמַעֲרַב [אִפִּי שְׁלִכְאוּרָה אֵינוּ
20 מוֹבֵן מִהוּ הַצּוֹרֵךְ לְמִצּוֹא חִילּוֹק בֵּין כָּל מַלְכֵי מְזֻרְחָ וּמַעֲרַב לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, בָּהּ בִּשְׁעָה שְׁבִנוֹגַע לְכָל אֶחָד
21 מִיִּשְׂרָאֵל נֶאֱמַר¹³⁴ "וְהִיוּ מַלְכִּים אוֹמְנִיךְ וְגו'", שְׁתַּהֲי' זְכוֹת לְמַלְכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם לְשִׁמְשׁ אִישׁ יִשְׂרָאֵל,
22 אִפִּילוּ אִישׁ פְּשׁוּט, חוּטֵב עֶצֶץ וְשׁוֹאֵב מִימִיךָ, וְאִפִּילוּ יֶלֶד קֶטָן כּו'], ש"כָּל מַלְכֵי מְזֻרְחָ וּמַעֲרַב יֵשְׁנִים עַד
23 שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת, וְאֵנִי חֲצוֹת לֵילָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ"¹³⁵, שְׁהִי' קָם בְּחֲצוֹת לֵילָה וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה¹³⁶; "כָּל מַלְכֵי
24 מְזֻרְחָ וּמַעֲרַב יוֹשְׁבִים אֲגוּדוֹת אֲגוּדוֹת בְּכַבּוּד, וְאֵנִי יָדִי מְלוֹכְלוֹת בְּדָם וּבִשְׁפִיר וּבִשְׁלִיא, כְּדִי לְטַהֵר אִשָּׁה
25 לְבַעֲלָהּ (שְׁרוּמֹז גַּם עַל כִּנְסִי וְהִקְבִּ"ה¹³⁷, כְּמוֹ בִּשְׁיֵר הַשִּׁירִים¹³⁸) וְכו'"¹³⁵, שְׁזֵהוּ ע"י הָעֵסֶק בְּלִימוּד וּפְסָקֵי
26 דִּינִים בְּתוֹרָה כּו'.

27 תְּפִילִּין:

28 קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִּין צ"ל כְּצוֹרֶת דֶּל"ת¹³⁹, וְקֶשֶׁר עִם סְפִירַת הַמִּלְכוּת, שְׁעַלִּי' אִמַּר דּוֹד "דְּלוֹתִי גּו'"¹⁴⁰.

29 וְגַם בְּפִשְׁטוֹת הָעֲנִינִים – שְׁהֲרִי עַל דּוֹד נֶאֱמַר¹⁴¹ "דָּם לְרֹב שְׁפַכְתָּ", כִּיּוֹן שֶׁהִתְעַסֵּק בְּמִלְחָמוֹת כּו'
30 [בְּנִיגוּד לְשִׁלְמָה, שְׁעַלִּי נֶאֱמַר¹⁴² "וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה'", שְׁהִי' "אִישׁ מְנוּחָה"¹⁴³, וְלֹכֵן דּוֹקָא עַל יְדוֹ

(135) בְּרֻכּוֹת ד, א.

(136) שם ג, ב.

(137) רָאָה גַּם תּוֹרַת מְנַחֵם – הַתּוֹעֲדוּיּוֹת חֲנִי' ע' 314. וּש"נ.

(138) רָאָה גַּם שִׁיחַת ש"פ נֶשָּׂא, י"ב סִיּוֹן תִּשְׁל"א ס"ג (תּוֹרַת מְנַחֵם – הַתּוֹעֲדוּיּוֹת חֲסִיד' ע' 291). שֶׁם חֲסִיד' ע' 78. וּש"נ.

(139) רַמְבַּ"ם ה' תְּפִילִּין רפ"ג.

(140) תְּהִלִּים קטז, ו. וְרָאָה אוֹהֵרֶת לָךְ לָךְ (כַּרְךְ ד) תְּשׁוּ, ב.

עַל מֶאֱרִז' וְעֲנִינִים ע' קַעֲד. סִה"מ תְּרֻכּוֹ ע' כֹּא. וְעוֹד.

(141) דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כב, ח.

(142) שֶׁם כט, כג.

(143) שֶׁם כב, ט.

(125) רַמְבַּ"ם.

(126) עֶקֶב יו"ד, יב.

(127) בְּרֻכּוֹת לג, ב. וּש"נ.

(128) רָאָה גַּם תּוֹרַת מְנַחֵם שֶׁם ע' 248. וּש"נ.

(129) ע' שֵׁט [תִּיא] וְאִילָךְ.

(130) בְּרֻכּוֹת נח, א.

(131) רָאָה תֵּנִיָּא פִּנ"ב. שְׁעִהִיָּה א פ"ז. אֲגַה"ק ס"כ. וּבִכ"מ

(132) תְּהִלִּים נח, כג. וְרָאָה תּוֹרַת מְנַחֵם – הַתּוֹעֲדוּיּוֹת חֲנִי' ע' 193. וּש"נ.

(133) סִנְהֶדְרִין מֵט, א וּבִפְרִש"י.

(134) יִשְׁעִי מֵט, כג. וְרָאָה זְבַחִים יט, רע"א.

הי' בנין ביהמ"ק. ולהעיר, שגם בימות המשיח יהי' הסדר¹⁴⁴ שתחלה "ילחם מלחמות ה'" – ששייך לדוד, ואח"כ "בנה מקדש במקומו" – ששייך לשלמה]. והרי הנצחון במלחמה נפעל ע"י קיום מצות תפילין, כמדובר כמ"פ אודות מ"ש בהלכות קטנות להרא"ש¹⁴⁵ ש"מפני קיום מצות תפילין (שמניחים על הזרוע והקדקד) יתקיים באנשי המלחמה וטרף¹⁴⁶ זרוע אף קדקד".

וזהו גם מה שמצינו ש"שח בין תפילה לתפילה (בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש) עבירה היא בידו וחוזר עלי' מעורכי המלחמה¹⁴⁷ – דלכאורה אינו מובן: מדוע נקט "שח בין תפילה לתפילה" דוקא, ולא דוגמאות אחרות? – כיון שהזהירות במצות תפילין מסייעת בנצחון המלחמה.

ובפנימיות הענינים – תפילין של ראש הו"ע שעבוד המוח, ותפילין של יד הו"ע שעבוד הלב¹⁴⁸, והזהירות שלא לשוח ביניהם ענינה שההשגה שבמוח לא תתעכב במיצר הגרון אלא תומשך בהרגש הלב, שזהו שלילת הענין דטמטום המוח וטמטום הלב כו'¹⁴⁸; ועיקר הדיוק בזה הו"ע השעבוד כו', היינו, שלא די בהבנה והשגה בלבד, אלא צ"ל שעבוד לענין שלמעלה מהשגה כו'. והרי ענין השעבוד קשור עם ענין המלכות, שזהו ענינו של דוד המלך.

מזווה:

דובר כמ"פ ש"מזווה" אותיות "זז מות"¹⁴⁹. והענין בזה – דלכאורה: אם אין ענין של מות, הרי זה ענין של חיים, וא"כ, מהו דיוק הלשון "זז מות" – שבזה מודגש שיש ענין של "מות", אלא שמזויזם אותו כו'¹⁵⁰.

וענין זה שייך במיוחד לדוד – כידוע שדוד מצד עצמו הי' "בר נפלי"¹⁵¹, ועליו נאמר¹⁵² "חיים שאל ממך נתת לו", שקיבל שנות חייו מאדה"ר ומהאבות, כמבואר בספר המצוות להצ"צ¹⁵³.

וצדקה:

אמיתית ענין הצדקה שייך רק אצל מי שמרגיש את העני, בגלל שהוא בעצמו הי' במעמד ומצב של עניות, כידוע מאמר העולם¹⁵⁴ שאדם שבע אינו יכול להבין את ההרגשה של אדם רעב ("א זאטער פילט ניט דעם הונגעריגען"). וזהו גם מה שאמרו רז"ל¹⁵⁵ "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", והיינו, שעד כמה שישתדל להתבונן במעמדו ומצבו מתוך חקירה ודרישה כו', אינו יכול לדונו עד ש"יגיע למקומו", ואז יכיר בכך ש"מקומו גורם לו כו'", ועי"ז יוכל לקיים מאמר רז"ל¹⁵⁶ "הוי שפל רוח בפני כל האדם" (לא רק "בפני כל אדם", אלא "בפני כל האדם"), כמבואר בתניא¹⁵⁷.

ומזה מובן, שענין הצדקה שייך במיוחד לספירת המלכות¹⁵⁸ (באין ערוך לגבי שאר הספירות), שלית לה מגרמה כלום¹⁵⁹, ומקבלת כל ההמשכות מהספירות שלמעלה ממנה.

ודוגמתו במלך כפשוטו (ענינו של דוד המלך) – שהרי המלך אסור בעשיית מלאכה (במכ"ש מפרנס שנתמנה על הציבור שאסור בעשיית מלאכה בפני שלשה¹⁶⁰), אלא שאנשי המדינה נותנים לו את כל

(144) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(145) הל' תפילין סט"ו.

(146) ברכה לג, כ.

(147) סוטה מד, ב (ובפרש").

(148) ראה סה"מ תרל"ג ח"א ריש ע' קצ. תרל"ז ח"א ע' ש.

ועוד.

(149) תקו"ז תכ"ב (סו, א).

(150) נתבאר גם ש"ז מות" היינו שמהפכים את ענין המות למעליותא – תכלית הביטול באופן שמתבטל ממציאותו לגמרי, לאחר שלימות הבירור באופן ד"בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם" (אבות ספ"ה); וקשור גם עם מ"ש (שלח יד, לה) "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" (ראה לקו"ת פ' ראה לב, ג), וכפי שמצינו גבי מתי מדבר (ב"ב עג, סע"ב ובפרש"י) ש"דמי כמאן

דמבסמי" (בפנים צהובות), מצד גודל מעלתם בלימוד התורה כו'.

(151) סנהדרין צו, סע"ב.

(152) תהלים כא, ה.

(153) מצות מינוי מלך פ"ב (דרמ"צ קח, סע"ב ואילך).

(154) ראה קונטרס "ומעין" בהקדמה ע' 25.

(155) אבות פ"ב מ"ד.

(156) שם פ"ד מ"ד.

(157) רפ"ל. וראה תניא עם לקוט פירושים מרובתינו נשיאינו לשם. וש"נ.

(158) ראה אוה"ת דרושי ר"ה (כרך ו) ע' ב'תמה. ועוד.

(159) ראה זהר ח"א לג, ב. קפא, א. רמט, ב. ח"ב רטו, א.

ריח, ב. ע"ח ש"ו (שער העקודים) פ"ה.

(160) קידושין ע, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ד.

- 1 צרכיו – לא רק דברים הכרחיים, "לחם צר ומים לחץ"¹⁶¹, אלא באופן של הרחבה, כראוי למעמד ומצב
- 2 ד"מלך ביפיו תחזינה עיניך"¹⁶².
- 3 וכמו"כ ישנה השייכות של כל עניני המבצעים לבעש"ט, כפי שיתבאר לקמן¹⁶³.
- 4 כג. בנוגע לביאור במאמר הזהר:
- 5 הקשר והשייכות של ירושלים של מטה עם ירושלים של מעלה ("כעיר שחוכרה לה יחדיו"¹⁶⁴) הוא
- 6 בשנים כתיקונם, בזמן שביהמ"ק הי' קיים; אמנם, בזמן הגלות, ש"עוונותיכם מבדילים"¹⁶⁵, "ובפשעיהם
- 7 שולחה אמכם"¹⁶⁶ – הרי לכאורה אין חיבור בין ירושלים של מעלה עם ירושלים של מטה, ובמילא,
- 8 הכניסה לירושלים של מעלה אינה צריכה להיות תלויה בהכניסה לירושלים של מטה.
- 9 ולכן "נשבע הקב"ה וכו'" – כי, כדי לפעול שגם בזמן הגלות, במעמד ומצב שאין חיבור בין ירושלים
- 10 של מעלה עם ירושלים של מטה, מ"מ, תהי' הכניסה בירושלים של מעלה תלויה בהכניסה בירושלים של
- 11 מטה – יש צורך בשבועה דוקא, שעל ידה נעשה תוקף הדבר גם במקום שאין על זה הסברה ע"פ שכל
- 12 (כידוע¹⁶⁷ בענין "כריתת ברית" – שקשורה עם "אלה" ו"שבועה" – שפעולתה שלא יהי' שום שינוי
- 13 בהתקשרות כו', גם אם יבוא מעמד ומצב שאין על זה הסברה ע"פ שכל, ואדרבה כו').
- 14 וע"ד שמצינו ש"נשבעין לקיים את המצוה"¹⁶⁸:
- 15 אע"פ שגם לולי שבועתו חייב הוא לקיים את המצוה, להיותו "מושבע ועומד מהר סיני"¹⁶⁸, מ"מ,
- 16 כיון ש"השאור שבעיסה מעכב"¹⁶⁹, יתכן ח"ו שלא יקיים את המצוה. ועל זה מועילה השבועה שנשבעין
- 17 לקיים את המצוות.
- 18 וההסברה בזה – שהסיבה לכך שיש אפשרות שלא יקיים את המצוה, היא, משום שאין זה ענין שנוגע
- 19 וקשור לעצם הנשמה, כי אם ענין פרטי שנוגע לאבר או גיד פרטי בלבד, כידוע¹⁷⁰ שרמ"ח מ"ע ושס"ה
- 20 מל"ת הם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ולכן, כאשר עובר על מצוה אחת נעשה פגם רק באבר או
- 21 גיד פרטי שכנגדו, "עד"מ מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים דקים .. תרי"ג מצות, וכשעובר ח"ו על אחת
- 22 מהנה, נפסק חבל הדק וכו'"¹⁷¹, אבל אין זה נוגע לכללות ההתקשרות שמצד עצם הנשמה.
- 23 וזהו שנשבעין לקיים את המצוות – דכיון ששבועה קשורה עם עצם הנפש, אזי השבועה לקיים מצוה
- 24 פרטית, פועלת המשכת עצם הנפש להתקשר במצוה פרטית זו, היינו, שמצוה פרטית זו שמצד עצמה
- 25 קשורה ונוגעת לאבר או גיד פרטי בלבד, נעשית ענין שקשור ונוגע לעצם הנפש, ולגבי עצם הנפש בטלים
- 26 כל המניעות והעיכובים כו' על קיום המצוה.
- 27 ועד"ז בנוגע לענינו – שהשבועה שנשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל
- 28 בירושלים של מטה, פועלת המשכת העצמות להתקשר עם ירושלים של מטה, גם כאשר מצד עצמה
- 29 (לולי השבועה) ה"ה במעמד ומצב שאינה קשורה ומחוברת לירושלים של מעלה.
- 30 כד. והטעם שמספרים זאת ליהודי – כיון שזהו ענין שנוגע אליו:
- 31 ובהקדים – שכניסת הקב"ה בירושלים של מעלה שתלויה בכניסתו בירושלים של מטה, צריכה להיות
- 32 באופן שנכנס לא רק בחלק מירושלים, אלא שנכנס בירושלים כולה, ואם יש חלק בירושלים שבו אין
- 33 הקב"ה יכול להכנס, כביכול, אזי אינו נכנס בירושלים כלל.

166) שם נ, א.

167) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

168) נדרים ח, רע"א. וש"נ.

169) ראה ברכות יז, א.

170) זח"א קע, ב.

171) תניא אגה"ת פ"ה.

161) ישעי' ל, כ.

162) שם לג, יז.

163) סל"א.

164) תהלים קכב, ג. וראה לקו"ת פקודי ד, א. ראה לא, א.

ובכ"מ.

165) ישעי' נט, ב.

וענין זה נוגע ליהודי שנמצא בירושלים – שאינו יכול להסתפק בכך שכיון שמקיים תומ"צ כו' יכול
הקב"ה להכנס בד' אמותיו, ובפרט שהוא הולך ל"כותל המערבי" ועורך שם תיקון חצות וכו', אלא צריך
לדעת, שכל זמן שיש חלק בירושלים שבו לא יכול להיות הענין ד"ושכנתי בתוכם"¹⁷², אזי אין הקב"ה
נכנס בירושלים כלל, כיון שכניסתו צריכה להיות בירושלים כולה.
ועאכ"כ כאשר ההנהגה היא היפך האיסור ד"לא תחנם"¹⁷³, שמכניסים גוים ונותנים להם חני' בארץ
הקודש ובירושלים עיר הקודש – שעוזרים להם שיוכלו להשאר לגור שם עי"ז שנותנים להם עניני סעד
כו'; בה בשעה שכאשר יהודים רוצים לבוא לגור שם, הנה לא זו בלבד שלא מסייעים להם, אלא אדרבה:
מעירים עליהם קשיים כו' שלא יוכלו לגור שם!
ומוסיפים להתפאר בכך¹⁷⁴ – כפי שהכריז פלוני בשנה שעברה ב"יום ירושלים" (כפי שנקרא שם),
שבזמן כהונתו כ"שר הפנים", הגיעו ל"הישג" שירושלים היא עיר לדוגמא להראות איך שיהודים וערבים
חיים יחד בשלום!
הוא לא מתבייש להכריז ולפרסם זאת בגלוי, בה בשעה שכולם יודעים גודל הפחד והדאגה מפני
הערבים שגרים בירושלים, וכפי שראו בזמנים האחרונים¹⁷⁵ שהי' צורך לגייס מאות או אלפי יהודים כדי
לשמור ולהגן מפניהם, ורק בחסדי ה', באופן של נסים גלויים ממש, הנה בפועל לא היו צרות כו', ועבר
בשלום לפי ערך, והלואי שלא יהי' גרוע יותר.
כה. ומי שאחראי לזה – הוא ראש הצועקים בנוגע לענין "מיהו יהודי" שזהו "הישג דתי", כך, שכל
זה נעשה עם גושפנקא דתית!
אילו הי' אומר זאת "קומוניסט" או "שמאלני", אזי לכל-הפחות אינו אומר זאת בשם התורה, אלא
בשם עצמו (או בשם משהו אחר שאמר לו לומר כך); אבל הוא אומר זאת בשם התורה, ובכך הוא
מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, היינו, שאומר שענין זה הוא "פנים" ו"בתורה", אבל המסקנא היא
"שלא כהלכה".
זהו ענין שמהרס את עם ישראל, רח"ל, כיון שעושים פרצות במחיצה שמבדילה בין ישראל לעמים.
ועוד זאת, שע"ז פגעו גם בשלימות המחיצה בגבולות של ארץ ישראל בגשמיות, שדרכה חדרו
המחבלים לארץ ישראל – כמדובר לעיל¹⁷⁶ שע"פ החוק ד"מיהו יהודי" היו המחבלים יכולים להכנס
בגלוי דרך הכניסה בלוד, ולדרוש מהפקיד שירשום אותם בתור יהודים,
– הם היו אומרים לפקיד: אל תתערב בענינים שאינם שייכים אליך! ישנו אדם שהצהיר והודיע
והכריז בגלוי ש"מיהו יהודי" הוא הישג דתי, ובמילא, הנך מוכרח לרשום אותם בתור יהודים –
ואז לא היתה לפקיד שום ברירה, והי' צריך ליתן להם תעודה רשמית בתור יהודים – כפי שאכן
קורה בפועל, שישנו בחור גוי בישיבה בדרום אפריקא, ועד"ז גוי' במקום אחר, שאין כאן המקום לדבר
על זה, שרשומים בתור יהודים ב"פאספּאָרט" בחותמו של פלוני!
אלא שלא איכפת לו משום דבר, שיכנסו מחבלים וכו'; העיקר שהוא יושב על ה"כסא" וגם לאחר
שחבריו כבר שבו בתשובה – ממשיך להתעקש שלא לרדת מה"כסא", למרות שיש פס"ד של רבנים
שאסור לו לשבת בממשלה כל זמן שלא מתקנים את החוק. ומה שטוען שלא יכנס לממשלה החדשה –
הרי משמעות הדברים שהוא מודה שאין זה "הישג דתי", וא"כ, אסור לו לשבת גם בממשלה זו, ואין
לו מה לדחות זאת לעתיד.

(172) תרומה כה, ח.

(173) ואתחנן ז, ב. וראה ע"ז כ, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(174) ראה גם תורת מנחם – התוועדות חע"ו ע' 181. וש"נ.

(175) שיחת ש"פ במדבר סי"ט (תורת מנחם – התוועדות חע"ו ע' 230).

- 1 כו. והצרה היא שאין פוצה פה ומצפצף!
- 2 הרבה אנשים עומדים מסביבו ומברכים אותו בברכת "שלום עליכם", "עליכם שלום", ומחייכים אליו
- 3 וכו' – במקום למחות נגדו.
- 4 וכמדובר כמ"פ שאילו היו קמים ועושים "ויצעקו", היו יכולים להדיח ולהוריד אותו מהכסא, והכל
- 5 הי' עובר בחסד וברחמים; שום דבר לא יקרה אם לא ישב על ה"כסא", אלא ישב בביתו וילמד תורה
- 6 ויקיים מצוות, ולא יהי' מנהיג בישראל...
- 7 אלא מאי, החבר שלו נותן כמה לירות עבור דברים טובים לאלו שעומדים מסביבו כדי שישתקו ולא
- 8 יצעקו נגדו!
- 9 אמנם, הקב"ה – "לא יקח שוחד"¹⁷⁷, וברור הדבר שסוכ"ס "דבר אלקינו – "דבר ה' זו הלכה"¹⁷⁸ –
- 10 יקום לעולם"¹⁷⁹, אבל השאלה היא – מדוע לדחות זאת?! יש לעשות זאת רגע אחד קודם!
- 11 כז. וכל הנ"ל מודגש יותר בבואנו זה עתה מ"זמן מתן תורתנו":
- 12 מ"ת הוא הזמן שבו נעשו בני"ל לעם, עי"ז ש"אתה בחרתנו מכל העמים"¹⁸⁰, ובשביל זה הוצרך להיות
- 13 אצלם ענין הגיור, ע"י מילה וטבילה כו' (כדאיתא בגמרא במסכת יבמות¹⁸¹), ורק אז הי' יכול להיות
- 14 הענין דמ"ת.
- 15 ולכאורה הרי זה דבר פלא:
- 16 מדובר אודות בני אברהם יצחק ויעקב, שהולכים ומתנהגים בדרך ה', כמ"ש באברהם "כי ידעתי
- 17 למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרייו ושמרו דרך ה' וגו'"¹⁸².
- 18 ואם לא די בכך – עברו גם את "כור הברזל"¹⁸³, במשך מאתיים ועשר שנים בגלות מצרים (כולל גם
- 19 עבודת פרך כו'), שזהו מעמד ומצב של גלות גרוע יותר מגלות זה האחרון, דכיון שנקרא ע"ש מצרים¹⁸⁴,
- 20 הרי מובן שגלות מצרים הי' גרוע יותר.
- 21 ולאחרי כן יצאו למדבר – "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"¹⁸⁵ – עם תינוקות רכים ("פיצלעך
- 22 קינדער")... רק בגלל שמשה רבינו אמר להם שזהו רצון ה'!
- 23 ולאחרי כל זה, הנה בהגיעם להר סיני, אומר הקב"ה: לא! כל זה לא מספיק כדי לקבל את התורה,
- 24 אלא מוכרח להיות גיור כהלכה, ע"י מילה וטבילה בפני ב"ד כשר, ורק לאחר"ז יכולה להיות נתינת
- 25 התורה.
- 26 ואם הדברים אמורים בנוגע לבני אברהם יצחק ויעקב לאחר גלות מצרים וכו' – הרי עאכ"כ בנוגע
- 27 לגוי שבא להתגייר כו'.
- 28 ולמרות שענין זה שגיור מוכרח להיות ע"י מילה וטבילה וכו' הוא דבר הידוע לכל, גם לפלוני ולאלו
- 29 שעומדים מסביבו – לא איכפת להם להכניס גוים רח"ל לעם ישראל! איך הם יכולים להיות נוכחים
- 30 במתן תורה – כל זמן שלא תיקנו ענין זה?!
- 31 כח. ויה"ר שיתבטלו כל הענינים הבלתי־רצויים הנ"ל, ומכאן ולהבא יוכלו לדבר רק אודות עניני
- 32 טוב וקדושה, באופן של עלי' מחיל אל חיל.
- 33 ועד שנזכה לגאולה האמיתית והשלימה,

(182) וירא יח, יט.

(183) ואתחנן ד, כ. וראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(184) ב"ר פט"ז, ד.

(185) ירמ' ב, ב. וראה פרש"י בא יב, לט.

(177) עקב יו"ד, יז.

(178) שבת קלח, ב.

(179) ישעי' מ, ח.

(180) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד. וש"נ.

(181) מו, איב. וש"נ.

— שאז יראו בגלוי שהמעמד ומצב דעתה לא זו בלבד שאינו אתחלתא דגאולה כלל¹⁸⁶, אלא אדרבה: ¹ עי"ז שאמרו שזהו אתחלתא דגאולה האריכו והגבירו את החושך כפול ומכופל של הגלות המר כו' — ² שתהי' ע"י משיח צדקנו, וכמ"ש הרמב"ם¹⁴⁴ יעמוד מלך מבית דוד כו' ויכוף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וינצח ויבנה מקדש במקומו, ורק אז — יקבץ נדחי ישראל, בקרוב ממש. ⁴

* * *

כט. בנוגע לפרקי אבות:

כיון שהתחלת המשנה היא "הלל ושמאי קבלו מהם", משמע' ואבטליון, שכזה מודגש סדר של ⁷ ירידה מלמעלה למטה כו', הנה בהמשך לזה בא גם המאמר של הלל בענין הירידה למטה — "הלל אומר ⁸ הוי מתלמידיו של אהרן .. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", והיינו, "שאף הרחוקים מתורת ה' ⁹ ועבודתו, ולכן נקראים בשם בריות בעלמא [שאינן בהם מעלה אחרת מלבד היותם בריות שנבראו ע"י ¹⁰ הקב"ה], צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה .. לקרבן לתורה כו'" (כמבואר בתניא¹⁸⁷), וכידוע הדיוק ¹¹ בזה¹⁸⁸ — לא לקרב ולהתאים את התורה ח"ו אל הבריות, אלא לקרב את הבריות לתורה כו'. ¹²

אמנם, כשמקיים הוראה זו, כך, שלמרות היותו גדול בישראל, ה"ה יורד ממדריגתו ומתעסק עם בריות ¹³ בעלמא — הרי יתכן שמזה יבוא לידי גאווה וישות, ויחפון שהבריות יכבדוהו וכו'. ¹⁴

ועל זה נאמר במשנה הבאה: "נגד שמא אבד שמה"¹⁸⁹, היינו, שאם יחפון בהגדלת והתפשטות שמו, ¹⁵ ועד שיוורד למטה כ"כ לרדוף אחר הכבוד, ולא רק כבוד מתלמידי חכמים, אלא כבוד מעמי הארץ ¹⁶ ("בריות"), שזוהי ירידה גדולה ביותר — הרי זה יגרום שיאבד שמו, והיינו, שלא זו בלבד ש"כל הרודף ¹⁷ אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו"¹⁹⁰, אלא יתירה מזה: "אבד שמה". ¹⁸

וענין זה נאמר (לא בלשון הקודש, אלא) בלשון ארמית, כיון שהמכוון בזה הוא גם ל"בריות", שאינם ¹⁹ יודעים לשון הקודש [כי, אם הם יודעים לשון הקודש, הרי יש להם מעלה יתירה מלבד היותם "בריות" ²⁰ — שמדברים בלשון הקודש¹⁹¹], שגם הם צריכים להזהר שלא לכבדו כו', כדי שלא לגרום לו הענין ²¹ ד"אבד שמה". ²²

אך עפ"ז יכול לחשוב, שכדי לא להסתכן בכך שיהי' "נגד שמא אבד שמה", מוטב שיחדל להתעסק ²³ בקירוב הבריות, אלא ישב בביתו, ויתנהג באופן של ענוה, ועד לתכלית השלימות בענין הענוה כו', ²⁴

— שהרי בענין הענוה יש כו"כ דרגות כו', (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק:) כידוע ²⁵ הסיפור¹⁹² שפעם הגיע מישוה לעיירה שהיו בה כו"כ עניים, ושיבח א' מהם על מדת ענוותנותו, וטען ²⁶ אותו ה"עניו", היתכן שמשבח אותו במדה מועטת, בה בשעה שענוותנותו היא בדרגא נעלית הרבה ²⁷ יותר! ... — ²⁸

ועל זה אומרים, שאין לו לחדול ח"ו מההתעסקות עם הבריות, ואדרבה, עליו להוסיף בזה, "ודלא ²⁹ מוסיף יסף"¹⁹³. ³⁰

ובנוגע לחשש מענין הישות כו' — הרי ידוע הסיפור¹⁹⁴ אודות א' החסידים של אדמו"ר האמצעי ³¹ שהתאונן על כך שמתעורר אצלו רגש של הכרת ערך עצמו כתוצאה מזה שחזור חסידות ברביהם, ³²

וש"נ.

(186) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ע ע' 185. וש"נ.

(187) פל"ב.

(188) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ס ע' 114. וש"נ.

(189) נזכר גם פירוש הענין בנוגע לספירת המלכות שיורדת

לבי"ע כו' (ראה או"ת להה"מ שש"צ. לקו"א להה"מ סר"ב).

(190) ראה עירובין יג, ב. תנחומא ויקרא ג. אג"ק ח"ג ע' סג.

(191) ראה ירושלמי שבת פ"א סה"ג.

(192) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חכ"ד ע' 291. וש"נ.

(193) חסר קצת (המו"ד).

(194) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חכ"ב ע' 162. וש"נ.

1 — כידוע שאדמו"ר האמצעי דרש מהאברכים להט ("קאָכן זיך") בלימוד תורת החסידות, גם בשעה
2 שהולכים ברחוב כו', וכך נקבע הסדר שכאשר היו חוזרים מליובאוויטש היו חוזרים חסידות בכל
3 המקומות שעברו בדרכם, וכך נהג גם החסיד הנ"ל. אך כשהגיע לליובאוויטש בשנה הבאה, התאונן על
4 זה כו' —

5 וענה לו אדמו"ר האמצעי: "אַ ציבעלע זאָל פון דיר ווערן אָבער חסידות זאָלסטו חזר'ן"!!!
6 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק: אלא שהדוגמא לזה היא מ"ציבעלע" דוקא (שהרי כל דבר
7 הוא בדיוק)¹⁹⁵ — שכמות קטנה של בצל מוסיפה טעם ועריבות במאכל, אבל אם לוקחים כמות גדולה
8 יותר, אזי מתחילים לבכות!...].

9 אך עדיין יכול לעשות חשבון צדק בנפשו, שנמצא במעמד ומצב ירוד, שצריך להזהיר אותו מהענין
10 ד"אבד שמה", ועד "דאשתמש בתגא (בכתרה של תורה)¹⁹⁶, כתרו של מלך מלכי המלכים הקב"ה) חלף",
11 וכתוצאה מזה — לבוא לידי עצבות ויאוש כו'.

12 ועל זה נאמר במשנה הבאה — בלשון הקודש, כיון שכאן מדובר כבר אודות החשבון צדק שעורך
13 לעצמו, ולא בנוגע ל"בריות" — "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני":

14 ובהקדמה — שבמאמר זה ישנם ב' הקצוות שנוכרו לעיל (סכ"א) בנוגע לדוד המלך: מחד גיסא —
15 ענין המלכות באופן של התנשאות ותוקף, "אם אין אני לי מי לי", ומאידך גיסא — תכלית הביטול
16 ד"שויתי ודוממתי", "כשאני לעצמי מה אני".

17 ובנוגע לענינו: מחד גיסא — צריך לידע מעמדו ומצבו כו', "כשאני לעצמי מה אני", ועל כל ענין
18 צריך לסיוע מלמעלה, כמארז"ל "בא ליטהר מסייעים אותו"¹⁹⁷, ועד ש"אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו
19 יכול לו"¹⁹⁸; אבל ביחד עם זה, צריך לידע שמוכרחת להיות עבודתו ופעולתו, הן בנוגע לעצמו והן
20 בנוגע להתעסקות עם הבריות כו', שכן, "אם אין אני לי מי לי".

21 ועדיין יכול לטעון, שהן אמת שצריך לעסוק עם הזולת כו', אבל תחילה צריך להתעסק עם עצמו
22 שיהי' במעמד ומצב הראוי, שלא יצטרכו להזהירו על הענין ד"אבד שמה" וכו', ורק לאחר"ז יוכל להתעסק
23 עם הזולת.

24 ועל זה אומרים לו, שאי אפשר לדחות זאת לאחר זמן, כי, "אם לא עכשיו אימתי"!
25 ל. וההוראה מזה — שכל אחד מישראל צריך לעבוד עבודתו בעצמו, מבלי לסמוך על מישהו אחר,
26 ובלשון המדינה: "סעלף-מייד מען", ובנדר"ד אין זה רק מאמר העולם, "היינו דאמרי אינשי"¹⁹⁹, אלא
27 ענין שיש לו מקור בתורה — מאמר המשנה: "אם אין אני לי מי לי".

28 והיינו, שאין לו להסתגר בד' אמותיו, ולהיות א"צ²⁰⁰ צדיק אין פעל'ך... ולטעון שאינו יכול לפעול
29 מאומה בעולם; זהו עולמו של הקב"ה, ועליו להתמודד עמו ("זאָל ער זיך אַינקערן מיט זיין וועלט"...),
30 ואילו אנו, "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", כהלשון בסוף מסכת סוטה — שהרי ענין זה נאמר
31 בהמשך לסימנים על הזמן דעקבות משיחא, ש"חוצפא יסגא .. ומלכות תהפך למינות וכו'", ובסיום
32 הענין: "ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים", וידוע הביאור בזה²⁰¹, שזהו אחד הסימנים על גודל
33 הגלות המר, שטוענים שלא יכולים לעשות מאומה, כי אם לסמוך על אבינו שבשמים!...

34 אך האמת היא — שאדרבה: כל אחד חייב לפעול בעצמו ולעשות כל מה שביכולתו, ואז זוכה לברכתו
35 של הקב"ה להצלחה בכל פעולותיו, כמ"ש²⁰² "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

(195) ראה גם תורת מנחם — התועדויות ח"י"ג ע' 314. וש"נ.

וש"נ.

(196) פ' הרע"ב — ממגילה כח, ב.

(197) שבת קד, א. וש"נ.

(198) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

(199) לשון חז"ל — ברכות ה, ב. ועוד.

(200) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חס"ח ריש ע' 25.

(201) ראה גם סה"ש תש"ב ריש ע' 17.

(202) פ' ראה טו, יח.

- וענין זה שייך במיוחד לשנה זו, שהיא השנה השמינית שלאחרי שנת השמיטה, שעלי' נאמר²⁰³ "וצוית את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים", "לקצת הששית.. ולשביעית ולשמינית כו'", כולל גם באופן ש"אף בתוך המעיים תהא בו ברכה"²⁰⁴, היינו, שגם לאחר האכילה שהמאכל הוא כבר במעיו, הרי הוא "מתברך במעיו"²⁰⁵, שזהו ענין שלמעלה לגמרי מהגבלת הטבע.
- ולהעיר גם מהסיפור²⁰⁶ אודות הבעש"ט (שיום ההילולא שלו בחג השבועות), שפעם הוצרך לדבר מה, והלך ודפק על החלון של מישוהו, ולא המתין עד שיענה לו, וכששאלו אותו לפרש הדבר, השיב, שבשבילו מספיק לדפוק על החלון כדי לעשות כלי ("בכל אשר תעשה") לברכתו של הקב"ה, ואכן כך ה' בפועל, שפלוני רץ אחרי ונתן לו מה שה' צריך כו'.
- לא. ומכאן באים להקשר ושייכות של עניני ה"מבצעים" עם הבעש"ט:
- ולכל לראש בנוגע לענין התורה – שהרי החידוש של הבעש"ט הוא תורת החסידות, שענינה גילוי פנימיות התורה, שהיא הדרגא היותר נעלית בתורה, שנחלקת לד' הסוגים דפרד"ס, עד לחלק הסוד, שהו"ע פנימיות התורה כו'.
- וענין זה קשור גם עם המדובר לעיל (ס"י"ב) במעלת הרצון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, שזוהי לא רק תורת הבעש"ט, אלא בזה מתבטא כל ענינה של תורת החסידות שקשורה עם בחי' הרצון, כידוע²⁰⁷ בענין הבחינות דנפש רוח נשמה חי' ויחידה כפי שהם בתורה, שתורת החסידות היא בחי' היחידה [למעלה מבחי' נפש ורוח, שענינם מעשה ומדות, ולמעלה מנשמה, שהו"ע הבנה והשגה, כמ"ש²⁰⁸ "נשמת שדי תבינם", ולמעלה אפילו מחי', שהו"ע החכמה (ראשית ההשתלשלות), בחי' ברק המבריק כו'], שזהו"ע הרצון כו'.
- וזוהי גם השייכות של תורת החסידות למשיח, שזכה ליחידה [כידוע²⁰⁹ שדוד זכה לנפש, אליהו זכה לרוח, משה לנשמה, אדה"ר לחי', ומשיח ליחידה], ולכן תלוי' ביאת משיח צדקנו בכך שיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה²¹⁰, ובפרט כפי שתורת הבעש"ט נתבארה באופן של הבנה והשגה בחב"ד ע"י רבינו הזקן (לאחרי פטרוברג), שהראה כיצד יכולים (לא רק להתעלות למקום הרצון, אלא גם) להמשיך הרצון בחב"ד וכו', שזהו בבחי' "טועמי' חיים זכו"²¹¹ לגילוי תורתו של משיח.
- וכללות השייכות של הבעש"ט לענין התורה מודגשת גם בכך שקודם התגלותו שימש בתור עוזר ("בא"הלפער") למלמד תינוקות, להוליכם ל"חדר" ולומר עמהם "אמן יהא שמי' רבא" וכו'²¹².
- ועד"ז בנוגע לצדקה – כידוע²¹³ שתחלת עבודתו של הבעש"ט היתה בהנהגת הצדיקים הנסתרים לעזור ליהודים בענינים גשמיים, ורק לאחר"ז לעזור אותם אודות ענינים רוחניים, ובאופן שגם אם עדיין לא פעל הטבה ברוחניות, אלא רק בגשמיות – תבוא עליו ברכה (כמרומוז בכך שענין זה נתגלה בשנת תע"ב, ר"ת תבוא עליו ברכה²¹⁴).
- ועד"ז בנוגע לתפילין – שענינם שעבוד הלב והמוח (כנ"ל ס"ה-כב), שהרי הבעש"ט התעסק הן עם אנשים פשוטים שאצלם מודגש יותר רגש הלב, והן עם בעלי השגה כו'.

(209) ראה רמ"ז לזח"ג רס, ב. הובא בסה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. תרצ"ט ע' 207.
(210) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).
(211) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.
(212) ראה כש"ט בהוספות סרפ"ח ואילך. וש"נ.
(213) ראה "התמים" ח"ב ע' מד. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 101. וש"נ.
(214) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רצב. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ט ע' 40. וש"נ.

(203) בהר כה, כא ובפרש"י.
(204) פרש"י שם, יט.
(205) פרש"י בחוקותי כו, ה.
(206) מובא בשם ספר דברי יחזקאל (עה"ת עה"פ וישב לח, א). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 246. וש"נ.
(207) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ה ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ס"ע 261 ואילך). וש"נ.
(208) איוב לב, ח. וראה קונטרס העבודה פ"א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 261.

- 1 ועד"ז בנוגע למזוזה – שענינה "זו מות" (כנ"ל סכ"ב), שכולל גם שלילת ענין העצבות שהיא היפך
 2 ענין החיים ("שלבנו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו"²¹⁵), שזוהי דרכו של הבעש"ט, שהכניס חיות ושמחה
 3 בקיום התומ"צ, והרחיק ביותר את ענין העצבות; ועד שהענין ד"ז מות" הוא באופן שגם בשעה שיש
 4 צורך בענין של מרירות עכ"פ כו', הרי זה נעשה באופן ד"לאכפיה לס"א במינה ודוגמתה, כמארז"ל²¹⁶
 5 מיני' ובי' אבא לשדי' בי' נרגא", שעז"נ²¹⁷ "בכל עצב יהי' מותר" (כמבואר בתניא²¹⁵), וע"ד מ"ש²¹⁸
 6 "ועת צרה גו' וממנה יושע", שמה"צרה" עצמה נעשית ישועה כו'²¹⁹.
- 7 ועד"ז בנוגע לענין בית מלא ספרים שפועל הזכרון כו' (כנ"ל ס"ט) – כידוע²²⁰ שכללות ענינו של
 8 הבעש"ט ששמו "ישראל" הי' בבחי' הזכרת שם "ישראל" דכלל ישראל (שזהו שמו של כל אחד מישראל,
 9 ש"אע"פ שחטא ישראל הוא"²²¹) כדי לעוררו ממעמד ומצב של התעלפות חזקה כו'.
- 10 וכאמור לעיל – שיש להוסיף בהתעסקות בכל המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה ובית מלא
 11 ספרים, ויה"ר שעי"ז יפעלו ענין הזכרון למעלה – "שיעלה זכרונכם לפני לטובה"²²², ועד לקיום
 12 היעוד²²³ "והיתה לה' המלוכה" (עי"ז "שתמליכוני עליכם"²²²), בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
- 13 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה עבור לונדון, מנשסתר וכפר חב"ד. ואח"כ (וכן לאחר תפלת מנחה)
 14 התחיל לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]

בס"ד. שיחת יום ד' פ' בהעלותך, ט"ו סיון, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 1 א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה בהעלותך את הנרות וגו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).
- 2 * * *
- 3 ב. ידועה תורת הבעש"ט¹ על הפסוק² "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (שמביא רבינו נשיאנו,
 4 בעל המאסר והגאולה, במאמר על פסוק זה³), ש"ממנה", ע"י הצרה עצמה – באה הישועה, כמרומו
 5 גם בכך שכאשר מהפכים את צירוף האותיות, אזי נעשה מ"צרה" – "רצה", רצון חדש למעלה⁴, ומזה
 6 נעשה גם הצירוף ד"צהר", שהו"ע של אור⁵.
- 7 וזהו גם אחד הביאורים בסיפור⁶ שרבינו הזקן אמר ביום רביעי למחרת י"ט כסלו: על יום הרביעי
 8 נאמר⁷ יהי מארת, חסר כתיב כו', ביום הרביעי נטלו המאורות (והיינו, שהסתלקות הבעש"ט היתה ביום
 9 הרביעי), אבל בו ביום נתלו (בתי"ו) המאורות (כדאיתא במדרש⁸) – שהביאור בפשטות הוא, שלאחרי
 10 י"ט כסלו התחיל הענין של הפצת המעינות, כידוע שיחת כ"ק אדנ"ע בזה⁹.

- (1) ראה כש"ט בהוספות ס"ט ואילך. וש"נ.
 (2) ירמי' ל, ז.
 (3) סה"מ אידיש ע' 55.
 (4) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 197 [ריש ע' 212].
 (5) ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב ס"י (תורת מנחם –
 התוועדויות חע"ו ע' 183).
 (6) ראה כש"ט בהוספות ס"ט ואילך. וש"נ.
 (7) סה"ש תרצ"ג ע' 165. ע' 178.
 (8) בראשית א, יד ובפרש"י.
 (9) יל"ש ויחי רמז קנט. וראה גם פס"ר פמ"ו.
 (10) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
- (215) תניא פל"א.
 (216) סנהדרין לט, ב.
 (217) משלי יד, כג.
 (218) ירמי' ל, ז. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו
 ע' 183. וש"נ.
 (219) ראה כש"ט בהוספות ס"ט ואילך. וש"נ.
 (220) ראה כש"ט שם סתי"ח. וש"נ.
 (221) סנהדרין מד, רע"א.
 (222) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
 (223) עובדי' בסופו.

וכן הוא גם בכל ענין של צרה אצל איש ישראל – שלאח"ז "ממנה יושע", באופן של "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקו"¹⁰, שאז ישנו גם יתרון – "יתרון האור (כשנמשך) מן החושך"¹¹, ועד"ז בנוגע למרירו ומיתקו.

ג. וזהו גם ענינו של ט"ו סיון:

ביום ט"ו בכל חודש שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"¹² – נעשה גם ענין של "אשלמותא" אצל ישראל ש"מונין ללבנה"¹³.

ועד"ז גם בנוגע לט"ו סיון – שבו היתה התחלת המאסר (כמובא ברשימות¹⁴: "יום ג' .. אור ליום ד' שלח ט"ו בחודש סיון" – כקביעות שנה זו בימות השבוע, אלא שאז הי' זה בפרשת שלח) – שאע"פ שזהו ענין של צרה כו', הרי אח"כ בא הענין בפועל באופן ש"ממנה יושע", שמזה נעשה יום מיוחד – חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז, שבעל המאסר והגאולה מקשרו עם הענין של חמשה עשר בסיון, אלא שאז לא ראו את האור הגנוז בזה, אבל לאח"ז נתגלה כו'.

ד. וע"פ המבואר בנוגע לענין גלות מצרים, שרק אז היתה "בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'"¹⁵ כפשוטו, משא"כ בגלויות שלאח"ז מספיק הענין ד"בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא וכו'"¹⁶, היינו, להסיר את ההעלמות וההסתרים שישנם בהבנת והשגת התורה (תמורת השעבוד ב"חומר ובלבנים" שהי' אז), כמבואר בתורה אור בדרושים אלו¹⁷ – הנה מזה מובן גם בנוגע לכל הענינים של העלמות והסתרים, ובנדו"ד, בנוגע לענין המאסר דחמשה עשר בסיון – שלאחרי שבפעם הראשונה הי' הענין באופן של העלם והסתור כפשוטו, הנה לאח"ז, בכל שנה, מספיק כבר שיהי' רק העלם והסתור בהבנת הענין, שחסרה רק הבנה עמוקה בכל הענין שהוצרך להיות באופן כזה כו'.

והעיקר – שתהי' ההבנה בנוגע לפועל, שענין זה צריך להביא לידי התעוררות בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות, כמבואר בארוכה במכתב בעל המאסר והגאולה (שכבר נדפס¹⁸) בנוגע להתעוררות בימי י"ב-י"ג תמוז, שנכתב ביום זה, ובו מזכיר ענין התחלת המאסר כו',

– ועכשיו יוצאים י"ח בכללות ענין ירידת הנשמה בגוף – כמבואר בתניא "שהיא ירידה גדולה ובחי' גלות ממש .. גם שיהי' צדיק גמור עובר ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים כו'"¹⁹, שהרי הוא עדיין "דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו"²⁰, "יש מי שאוהב"²¹, שתכליתה כדי שעי"ז יגיע לעלי' עד למעלה מהמקום שממנו ירדה (כמבואר לעיל (במאמר²²) שהעלי' היא גם בדרגא ד"נשמה שנתת בי טהורה היא", שלמעלה מבחי' "אתה בראתה") –

שזוהי גם אחת מהסיבות להתוועדות זו – לקבוע שזהו היום ש"אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקו" (כמובן גם ממכתב הנ"ל), שצריך לעורר אצל כל אחד תוספת כח ביתר שאת וביתר עוז, לעסוק בכל הענינים שאודותם עורר בעל המאסר והגאולה.

ה. וזהו גם הקשר עם הענין המדובר בזמן האחרון – שיש להוסיף השתדלות ביתר שאת וביתר עוז בנוגע לכמה ענינים כלליים בתורה ומצוותי',

ועאכ"כ בעניני המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה ובית מלא ספרים (שכל הענינים שנמצאים

(10) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י. ובכ"מ.

(11) קהלת ב, יג.

(12) ראה זח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב פה, א. רטו, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה גם שמור"ר פט"ו, כו.

(13) סוכה כט, א.

(14) רשימת המאסר בתחלתה (סה"ש תרפ"ז ע' 179).

(15) שמות א, יד.

(16) זח"א ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

(17) ר"פ שמות.

(18) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.

(19) פל"ז (מח, א).

(20) פל"ה (מד, ריש ע"ב).

(21) תו"א בהוספת ויקהל קיד, ד.

(22) פ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 311).

- 1 בבית, יהי' כל אחד מהם "מלא ספרים" – "ספר התורה הזה"²³, כפי שכולל גם תורה שבע"פ, שהרי
- 2 "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"²⁴),
- 3 – שנוסף על הפס"ד וההבטחה בנוגע לכל מצוה ש"מצוה גוררת מצוה"²⁵, ועאכו"כ במצוה כללית²⁶,
- 4 כמו ענין התורה, ענין התפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"²⁷, ועד"ז בנוגע למזוזה, כפי שהובא
- 5 המאמר שגם מזוזה שקולה כנגד כל המצוות²⁸, ועד"ז גם בנוגע למצות צדקה, ש"שקולה כנגד כל
- 6 המצוות"²⁹, וכוללת כל המצוות כולם³⁰, שאז ההבטחה "מצוה גוררת מצוה" היא ביתר שאת וביתר
- 7 עוז –
- 8 שבכל הזמנים צריכה להיות השתדלות בכל ענינים אלו, ועאכו"כ בזמנים אלו – ברגעים האחרונים
- 9 של הגלות, ובפרט כשישנם ענינים של העלם והסתור עד לאופן ד"והפלא"³¹, כמדובר בהתוועדות דיום
- 10 השבת³² (ש"מיני מתברכין כולי יומין"³³, כולל גם יום הרביעי זה).
- 11 וכל זה – באופן כפי שפנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות) נותנת כח וגם הוראה
- 12 כיצד למצוא את "פני המנורה" בכל אחד משבעת הנרות, ולפעול בהם שבהיותם במקומם בתור שבעת
- 13 נרות – "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"³⁴,
- 14 ועד שימשיכו זאת גם ב"הי מאורות ברקיע השמים"⁷, ועד ב"מאורות" כפשוטם שמאירים את עניני
- 15 העולם ברשות הרבים – שגם בהם יהי' ניכר עבודת בני", ועד שגם ענין "מול פני המנורה" יהי' ניכר
- 16 ומאיר ב"מאורות" שנמצאים בעולם ומאירים כל עניני העולם בפרטי-פרטים, ועד בעולם התחתון עצמו
- 17 – בדרגא שאין תחתון למטה הימנה.
- 18 ולעשות כל ענינים אלו בדוגמת עשיית אהרן – "הכהן הגדול מאחיו"³⁵, שצריך "שיהא גדול מאחיו
- 19 כו" (נוסף על הגדלות בענינים רוחניים) גם בענינים גשמיים, ועד לעשירות כפשוטה, שלכן "אם אין
- 20 לו, אחיו הכהנים מגדלין אותו .. גדלהו משל אחיו"³⁶; וכך נעשה בנוגע לכל אחד ואחת מישראל –
- 21 שהקב"ה נותן להם כח ואפשרות, ואומר, שרצונו שילמדו תורה ויקיימו מצוות, ומצדו נותן את כל
- 22 הברכות שיהי' זה באופן ש"סופו לקיימה מעושר"³⁷, שכן, לאחר ששכר עברו את ענין הקיום
- 23 וההתעסקות "מעוני", מתוך צרה כפשוטו, מתוך העלמות והסתרים כפשוטם, ישנה ההבטחה ש"סופו
- 24 לקיימה מעושר", הן בנוגע לתורה והן בנוגע למצוות, ועד – "בכל דרכיך דעהו"³⁸.
- 25 ו. ויהי' שיעשו זאת באופן ד"קיימא סיהרא באשלמותא", שכל אחד מישראל יעמוד בעבודתו באופן
- 26 של שלימות,
- 27 ועי"ז ימשיכו את הענין ד"קיימא סיהרא באשלמותא" גם בעולם – שב"הי מאורות" שבעולם יהי'
- 28 ניכר שזהו "אל מול פני המנורה", ש"יש בעה"ב לבירה זו"³⁹, והשלוחים שלו הם "בני" עם קרובו"⁴⁰,
- 29 עליהם נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"⁴¹, ובהקדמה לזה – "והייתם לי סגולה מכל

(32) שיחת ש"פ נשא סי"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות

חצ"ו ע' 289 ואילך).

(33) זח"ב סג, ב. פח, א.

(34) פרשתנו (בהעלותך) ח, ב. וראה במאמר שנאמר בהתוועדות (תורת מנחם – התוועדויות חצ"ו ע' 309 ואילך).

(35) אמור כא, יו"ד.

(36) יומא יח, א. וש"נ.

(37) אבות פ"ד מ"ט.

(38) משלי ג, ו.

(39) ראה ב"ר רפל"ט.

(40) תהלים קמח, יד.

(41) יתרו יט, ו.

(23) וילך לא, כו. ועוד.

(24) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג

רכא, א. זו"ח קה, א.

(25) אבות פ"ד מ"ב. הובא בפרש"י עה"ת תצא כב, ח.

(26) ראה גם מכתב תחילת תמוז, חודש הגאולה שנה זו

(אג"ק חכ"ט ס"ע קטט ואילך) בהערה. וש"נ.

(27) קידושין לה, א. וש"נ.

(28) סידור (עם דא"ח) שער החנוכה ערה, א [תב, רע"א,

ובהנסמן שם].

(29) ב"ב ט, א. וראה תניא פל"ז.

(30) חסר קצת (המז"ל).

(31) לשון הכתוב – תבוא כח, נט.

העמים כי לי כל הארץ⁴² (כפירוש רש"י: "ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם . . שתהא חבתכם ניכרת – כי לי כל הארץ, והם בעיני ולפני לכלום"), וכפי שאומרים גם בברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" (כמדובר בארוכה בהתוועדות של חג השבועות, "זמן מתן תורתנו").

וכאמור, לעסוק בכל ענינים אלו ברגעים האחרונים של הגלות, ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ז. עוד ענין בטעם התוועדות זו:

כיון שישנה ההוראה ש"מצוה בו יותר מבשלוחו"⁴³, הנה בשעה שמבקשים כמה וכמה שימסרו בכמה מקומות בנוגע להתעסקות בכל המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה ובית מלא ספרים וכו' – כדאי לנצל את ההזדמנות שאפשר לדבר גם באופן ישיר, שלא ע"י שליח בשר-ודם.

ולכן, כשעומדים עכשיו בקישור לכמה מקומות, יש לי גם את הזכות לדבר אליהם לא רק ע"י שליח או ע"י כתב, אלא גם באמצעות ענינים דוממים שמעבירים לשם את הדיבורים וכו' – שדומם אינו ענין שיכול לערב משהו משלו, אם רק מכוונים אותו באופן המתאים, להעביר את הדיבורים ללא שינויים.

ובכן: הדברים שנאמרים עתה הם לא רק לאלו אשר ישנם פה, בבית-הכנסת ובית-המדרש זה, אלא גם לכל אלו ששומעים את הדברים ע"י עניני קישור שונים, שמנצלים אותם לעבודת ה' (אע"פ שהתחלתם היא בלימוד מעניני רשות, ע"ד מ"ש בתניא⁴⁴: "שיודע להשתמש בהן לעבודת ה'") – להודיע בכל קצוי תבל (ועד לכל פינה שעומדים עמה בקשר) אודות ההתעוררות ביתר שאת וביתר עוז בנוגע לעניני המבצעים.

ח. מבצע תורה:

אצל כל אחד צריך להיות הענין של קביעות עתים בתורה באופן ד"תורתך קבע⁴⁵, כידוע פתגם רבינו הזקן⁴⁶ שחסידות פעלה שתהי' קביעות בנפש,

ועד (כמדובר גם לעיל⁴⁷) שבאותה העת שקובע לתורה יעמוד במעמד ומצב ש"תורתו אומנתו"⁴⁸, שאין אצלו ענינים אחרים חוץ מתורה, וזוהי "אומנתו" אפילו בעניני עוה"ז – שהרי הנשמה למעלה אינה זקוקה ל"אומנות", וכל ענין ה"אומנות" שייך רק כשהנשמה מתלבשת בגוף שנמצא כאן למטה, ואז ישנה הברירה לבחור "אומנות נקי' וקלה", ועד ש"מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה" (כמבואר פרטי הדברים בגמרא סוף מסכתא קידושין), ועד שאפילו אלו שע"פ היתר השולחן-ערוך הם בעלי עסק, יש בכחם להיות במעמד ומצב ד"תורתו אומנתו" – כיון שיש להם אפשרות, ובמילא מנצלים אותה, לקבוע עתים בתורה באופן שבמשך עת זו או עתים אלו תהי' "תורתו אומנתו".

ואלו שיש להם כבר קביעות עתים בתורה – יה"ר שיקויים אצלם "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"⁴⁹, להוסיף בזה, ועד להוסיף לא רק כפליים, אלא כמה פעמים ככה, ובודאי שהקב"ה יוסיף בברכתו כמה פעמים ככה, הרבה יותר מאשר "כמה פעמים ככה" שלהם.

ועד"ז מבצע תפילין:

(47) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 262 ואילך).
(48) שבת יא, א.

(49) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.

(42) שם, ה.
(43) קידושין מא, א.
(44) ספ"ח.
(45) אבות פ"א מט"ו. וראה לקו"ש ח"ז ע' 347. וש"נ.
(46) ראה סה"ש תרצ"ג ריש ע' 100. וש"נ.

- 1 בנוגע לעצמו – לזכור שחלק ממצות תפילין הוא לשעבד הלב והמוח⁵⁰, ואז רואים בגלוי כיצד
2 "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"⁵¹, כי, ע"ז שמניח תפילין ומשעבד הלב והמוח, אזי בדרך ממילא
3 נעשה אצלו היום כולו ממולא בתורה ומצוותי, ועד שגם "בכל דרכיך (נעשה מהם הענין ד)דעהו"⁵²,
4 שזוהי "מצוה רמה ונשאה" (כדאיתא באגה"ק⁵³).
- 5 וכמו בכל ענין – יש לפעול גם עם יהודי נוסף (כמדובר לעיל), ואדרבה: כאשר רוצה שאצלו יהי
6 ענין התורה כדבעי וענין התפילין כדבעי וכל שאר הענינים כדבעי, הרי זה דוקא כאשר פועל בענין זה
7 עם עוד יהודי, שאז ניתוסף גם אצלו, כיון ש"מאיר עיני שניהם הוי"⁵⁴, כמבואר בהקדמת התניא;
8 ועאכו"כ שבהקדמה לעבודת התפלה מתאחד כל אחד מישראל עם כל בני, ע"ז שמקבל על עצמו מצות
9 "ואהבת לרעך כמוך"⁵⁵.
- 10 ט. ונוסף על הענין של לימוד התורה וקיום מצות תפילין שהם בנוגע לנשמה והגוף, הרי זה נמשך
11 גם בכל נכסיו שבביתו וברשותו – שזהו ענין המזוזה, שבה נכתב (בפרשת שמע⁵⁶) יחוד הוי' וכו'⁵⁷,
12 ובאופן שנמשך בעניני העולם, "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך" (בפרשה שני' של ק"ש⁵⁸),
13 ועל זה בא השכר – "למען ירבו ימיכם וימי בניכם"⁵⁹ (בסיום פרשה שני' דק"ש), כדאיתא בגמרא⁶⁰
14 שזהו השכר על מצות מזוזה ולימוד התורה (שנזכרו לפנ"ז),
15 וכמדובר לעיל בארוכה⁶¹ שענין זה הובא גם בשו"ע הלכות מזוזה⁶², והיינו, שאע"פ שהשו"ע של
16 הב"י אינו ספר של טעמי המצוות או שכר המצוות, אלא רק פסקידינים והלכות בלבד, מ"מ, הובא
17 בשו"ע ש"כל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו".
- 18 ונוסף על הענין ד"למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה גו'" – בכל מקום שהוא שעושים ממנו
19 "ארץ ישראל"⁶³, "ארץ שרצתה לעשות רצון קונה"⁶⁴, החל מביתו וחלקו בעולם שנמצא ברשותו –
20 נעשית גם הפעולה בכל העולם, ע"י נתינת הצדקה באופן דה"חמישית לפרעה וארבע הידות יהי' לכם"⁶⁵,
21 שנותן לצדקה חומש או עכ"פ מעשר, ועי"ז מעלה את כל העולם כולו, כמבואר בארוכה בתניא⁶⁶ שלכן
22 דוקא מצות הצדקה "מקרכת את הגאולה"⁶⁷ ביתר שאת וביתר עוז.
- 23 ובכל זה ניתוסף כשיש דברים שמזכירים ענינים אלו תמיד⁶⁸ – שלכן צורך גם הענין שתהי' לנגד
24 עיניו קופה (שופר⁶⁹) של צדקה, כך, שאפילו בשבת ויו"ט שאז יכול להיות ענין הצדקה רק ע"י דברים
25 שמותר לטלטל בשבת, הנה גם אז ה"ה רואה את קופת הצדקה.
- 26 ועד"ז בית מלא ספרים – שהספרים שבביתו מזכירים לו הענינים הכתובים בספרים, שזהו כללות
27 ענין התורה ומצוותי'.
- 28 ועד"ז ענין המזוזה שפועל גם ב"צאתך ובואך"⁷⁰ בכל יום ויום, בלכתו לעסקיו – בימות החול,

(50) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה ס"א. וש"נ.

(51) קו"א קנו, ב.

(52) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א.

(53) קדושים יט, יח. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(54) ואתחנן ו, ד.

(55) ראה רמב"ם סוף הל' מזוזה.

(56) עקב יא, יד.

(57) שם, כא.

(58) ראה שבת לב, ב ויומא יא, ב (בנוגע למזוזה). קידושין

לד, א (בנוגע לתורה).

(59) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ו (תורת מנחם – התועדויות

חע"ו ע' 266 ואילך).

(60) יו"ד רסרפ"ה.

(61) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(62) ב"ר פ"ה, ח.

(63) ויגש מז, כד.

(64) פל"ד. פל"ז.

(65) ב"ב יו"ד, א.

(66) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ו ע' 285 ואילך.

וש"נ.

(67) ע"פ שקלים רפ"ב ורפ"ו וברע"ב. ועוד.

(68) תהלים קכא, ח. וראה ע"ז יא, א. וש"נ. זח"ג רסג, ב.

ועוד.

- ובלכתו לבית־הכנסת ובית המדרש – הן בימות החול והן בשבת (ואדרבה – דוקא בשבת ישנו הענין¹ להקהיל קהילות כו', כדאיתא במדרש⁶⁹ על הפסוק⁷⁰ "ויקהל משה").
- ועי"ז שביתו מלא ספרים, ויש בו קופת צדקה ומזוזה וכו' – אזי נעשים ענינים אלו באופן שהם נחקקים במוח הזכרון שלו, כמבואר העילוי שבזה בלקוטי תורה ס"פ קדושים⁷¹ ד"ה והדרת פני זקן; ועי"ז נזכר גם למעלה זכותם של ישראל, בדוגמת המדובר לעיל⁷² בארוכה שהתחלת עבודת היום בביהמ"ק היתה בהזכרת זכות אבות – "עד שבחברון"⁷³, ועאכו"כ שזכרון הוא דבר הכי גדול בנוגע לעבודת היום בימות החול, מחוץ לביהמ"ק ומחוץ לארץ הקודש – בחוץ לארץ.
- י. וכיון שיעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב, ששמחה פורץ גדר⁷⁴ – הרי זה פורץ את המדידות והגבלות שישנם בו, ועי"ז הנה ב"מדה כנגד מדה"⁷⁵ פורץ הקב"ה את מדידות והגבלות הגלות, ובלשון הידוע של בעל המאסר והגאולה⁷⁶ – שריפת השיריים האחרונים של חומת ומחיצת הגלות, ויקויים היעוד "פרזות תשב ירושלים"⁷⁷,
- ועי"ז יהי הענין ד"פרזות" גם בכל יהודה וישראל, בכל מקום שבו נמצאים בני, שלא יצטרכו כלל לענינים של שמירה כפשוטה, כיון ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"⁷⁸ –
- "ואני אהי' לה גו' חומת אש סביב"⁷⁹,
- כפי שיומשך כבר מיד עתה, ואח"כ גם כפשוטו בגלוי – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- * * *
- יא. דובר בהתוועדות הקודמת⁸⁰ שיש מקומות שבהם הי' העלם והסתר, "עת צרה היא ליעקב"², באופן ד"והפלא הוי"³¹, שלא בגדר אנושי, ומזה מובן, ששם צריך להיות – ב"מדה כנגד מדה"⁷⁵ – גם הענין ד"והפלא" בצד הטוב, שאז יהי' הענין ד"שש הוי' עליכם"⁸¹, כמדובר לעיל בארוכה.
- ועל זה באה גם ההתעוררות בנוגע למקומות הנ"ל – שכדי להקים דבר המגין והמציל, ועד כלשון הכתוב⁶⁸ "הוי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם", נכון הדבר שיבדקו שם (ועד"ז בכל מקום שיש איזה חשש כו') את המזוזות בכל הבתים,
- וכיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה"⁸², הרי זה בכלל דבר נכון שיבדקו המזוזות מבלי להמתין על הזמן המוכרח ע"פ שו"ע: "פעמיים בשבוע"⁸³, שע"ז נעשה הענין ד"הוי' ישמר צאתך ובואך" ביתר שאת וביתר עוז –
- להזכיר למטה וגם למעלה הענין ד"הוי' ישמר צאתך ובואך" שצריך להיות למטה מעשרה טפחים, כשם שהמזוזה וקדושתה וכו' היא גם למטה מעשרה טפחים כפשוטו.

(69) יל"ש עה"פ (רמז תח).
 (70) ר"פ ויקהל.
 (71) ל, ד.
 (72) שיחת ש"פ נשא ס"ט (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 285 ואילך).
 (73) יומא רפ"ג.
 (74) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (75) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
 (76) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 (77) זכרי' ב, ח.
 (78) תהלים שם, ד.
 (79) זכרי' שם, ט.
 (80) שיחת ש"פ נשא הנ"ל ס"ג ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 288 ואילך).
 (81) תבוא כח, סג.
 (82) תהלים עד, ט.
 (83) ראה אנציק' תלמודית (כרך מג) ערך מזוזה ס"ד (ע' תקסד). וש"נ.

- 1 יב. ועוד ענין בזה:
- 2 כיון שיש רמז והוראה שצריך שיתוסף בענין ד"הוי' ישמר צאתך ובואך – הרי זה נעשה ע"י האחיזה
- 3 בהקב"ה, כביכול, באופן ש"אותי אתם לוקחים"⁸⁴, בשעה שלומדים תורתו, שהרי ע"י אורייתא נעשים
- 4 ישראל וקוב"ה כולא חד⁸⁵.
- 5 [ועד"ז ע"י כל מצוה, כפי שאומרים: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", ו"מצוה" מלשון צוותא
- 6 וחבור⁸⁶, שהרי המצוות הם רצונו ית', והוא ורצונו אחד⁸⁷, במכ"ש מזה שהוא ומדותיו אחד⁸⁸, ועאכו"כ
- 7 בנוגע לרצון, שהרי בנוגע למדות, יש צורך בלימוד בספרים כו', ואילו בנוגע לרצון, רואים גם באדם
- 8 התחתון, אדם פשוט למטה, שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא (כתורת הבעש"ט⁸⁹, כמדובר לעיל
- 9 בארוכה⁹⁰), ולכן, הנה גם בדרגת האלקות שבבחי' ממלא כל עלמין (בדוגמת אדם התחתון כביכול), ועד
- 10 לבחי' "אלקים" בגימטריא "הטבע"⁹¹, מלשון טובעו (בים סוף)⁹², העלם והסתר – הרי זה בודאי באופן
- 11 שבמקום שרצונו כו' שם נמצא הקב"ה בעצמו, ואז בודאי ששומר את עמו ישראל בכל מקום שהוא].
- 12 והדגשה מיוחדת בנוגע ללימוד התורה עם תינוקות כו' – כמבואר בארוכה במדרש⁹³ ששומרי העיר
- 13 הם מלמדי התינוקות כו'.
- 14 ולכן: בכל המקומות שיש בהם מוסדות הקשורים עם לימוד התורה, ע"י חינוך הכשר, ויתירה מזה:
- 15 חינוך על טהרת הקודש, ועד לחינוך הקדוש, אם באופן של בתי-ספר או תלמודי-תורה, חדרים, ישיבות
- 16 וכו', או אפילו גנים, מחנות-קיץ וכיו"ב – יעסקו בהתחזקות והוספה בזה, מבלי להסתפק במעמד ומצב
- 17 שהי' בכל המוסדות בעבר.
- 18 וכמדובר לעיל⁹⁴, שכאשר מוסיפים במקום אחד, אזי ניתוסף בכל מקום שבו נמצא יהודי, ועד למקום
- 19 הכי רחוק מהמקום שבו נמצא הוא.
- 20 יג. ונקודת הדבר:
- 21 במענה לשאלה: מה צריך לעשות במקומות שבהם הי' הענין ד"הפלא"?
- 22 ובכן: לכל לראש – צריך לחזק בכל מקום את השמירה הבטוחה ובדוקה ומנוסה שע"י בדיקת
- 23 המזוזות, להבטיח שהם מזוזות כשרות, ונקבעו במקומן באופן הדרוש ע"פ שו"ע.
- 24 וכן להוסיף בענין הצדקה, ולהוסיף בלימוד התורה עם תינוקות, כאמור, לבסס ולחזק ולהרחיב את
- 25 כל המוסדות הקשורים עם לימוד התורה וקיום המצוות, ועד – לפעול על ילדים (וגם מבוגרים) שידעו
- 26 שגם "בכל דרכיך" צ"ל הענין ד"דעהו"³⁸.
- 27 וכמדובר, שכל המוסיף בזה הרי זה משובח.
- 28 יד. ובודאי שבכל מקום שיעסקו בזה – יהי' זה בהצלחה, וימשיך ויוסיף בברכת ה' בכל מקום
- 29 שנמצאים בני",
- 30 וגם תוספת הצלחה בענינים טבעיים ודרכים טבעיים ומלאכות טבעיות שעושים בנוגע לענין השמירה
- 31 וההגנה, ועד – בנוגע לעניני פרנסה, שתהי' פרנסה בהרחבה בכל מקום ולכל אחד ואחת מישראל,

(91) פרס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכ"צ סי"ח. תניא שעהיה"א רפ"ו.

(92) ראה סה"מ תרע"ח ריש ע' פט. תרח"צ ס"ע קסז. ועוד.

(93) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה גם ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(94) שיחת ש"פ בהוי"ב סי"א (תורת מנחם – התועודיות

חע"ו ע' 184).

(84) ויק"ר פ"ל, יג. תנחומא אמור יז. וראה תניא פמ"ז.

(85) ראה זח"ג עג, א.

(86) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(87) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י. הל' תשובה ספ"ה.

(88) ראה תניא שעהיה"א פ"ח.

(89) ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ.

(90) שיחת יום ב' דח"ש ס"ח ואילך (תורת מנחם –

התועודיות חע"ו ע' 250 ואילך).

ולנצל גם את הענינים הגשמיים שנותן הקב"ה ע"פ הוראת רבינו הזקן⁹⁵ בנוגע להנהגתו של יהודי,¹
 שהקב"ה נותן לו גשמיות, והוא עושה מהגשמיות – רוחניות,²
 ומזה מובן, שכאשר הקב"ה נותן גשמיות בשופי, עד בלי מדידה והגבלה – עושה יהודי מזה רוחניות³
 בשופי, ובלי מדידה והגבלה, ועד לאופן ד"נחלה בלי מצרים"⁹⁶,⁴
 והרי ענין זה נמשך במיוחד לאחר שרואים ענין של מדת הגבורה – כידוע ומפורסם מאמר קדושי⁵
 עליון [שנגע וכאב להם כל דבר שאירע לכל אחד מישראל באיזה מקום שהוא], שאפילו ע"פ סדר⁶
 ההשתלשלות, הסדר הוא שלאחרי מדת הגבורה באה המשכה מקו האמצעי, מדת הרחמים, "נחלה בלי⁷
 מצרים", והצמח צדק מסיים "עד כאן לשונו הזהב" (כפי שכבר נדפס⁹⁷, והרי דבר שבדפוס הוא ענין⁸
 לדורי-דורות⁹⁸).

וענין זה יומשך למטה מעשרה טפחים, וכפשוטו ממש, ובקרויב ממש.

* * *

טו. כרגיל כמ"פ לחפש גם דרך כיצד להשתתף בו. ובכן:

כיון שיש יהודים שהתנדבו בממון כפשוטו בנוגע למבצעים, וכבר נכנס הכסף לקופה, ומסתמא יכנס¹³
 עוד יותר,¹⁴
 הנה בנוגע לאלו שכבר לאחר בר-מצוה או בת-מצוה – בודאי יעסקו בכל פרטי המבצעים האמורים¹⁵
 לעיל מצד גודל הענינים עצמם,¹⁶
 אבל בנוגע לאלו שעדיין לפני בר-מצוה ובת-מצוה – עליהם נאמר⁹⁹ "חנוך לנער גו'", וכפי שהרמב"ם¹⁷
 מבאר בארוכה בפירוש המשניות¹⁰⁰ שצריך ליתן להם ענינים שונים כדי לעוררם יותר להתמדה ושקידה¹⁸
 בלימוד התורה ובקיום המצוות, כולל גם בנוגע להשתתפות בכל מבצעים אלו (כמבואר לעיל בארוכה¹⁹
 שזהו ענין שהזמן גרמא).²⁰
 ולכן: כל אלו שעדיין לפני בר-מצוה או בת-מצוה, שיעסקו בא' המבצעים: לפעול על עוד יהודי²¹
 (נוסף על הפעולה בעצמו) הענין של קביעות עתים בתורה, או קיום מצות תפילין (לאלו שמצווים במצוה²²
 זו), קיום מצות מזוזה, בית מלא ספרים, והענין של קופת צדקה –²³
 אזי יוכל כאו"א לקבל, בלי נדר, שקל אחד, או מטבע אחת במטבע המדינה, הן בנוגע לארה"ב, והן²⁴
 – ע"י שלוחי, ש"שלוחו של אדם כמותו"¹⁰¹ – במטבעות של כל מדינה שהיא.²⁵
 טז. ויה"ר שיקויים היעוד "והשיב לב אבות על בנים"¹⁰², כפירוש רש"י: "על ידי בנים",²⁶
 והיינו, שאלו שיש אצלם הענין ד"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז"¹⁰³, יוסיפו יותר בחשק של אבותיהם²⁷
 ואמותיהם לעסוק בכל הענינים המנויים לעיל, ו"מצוה גוררת מצוה"²⁵ – בכל עניני תורה וקדושה,²⁸
 ואז יקויים מ"ש בנבואה "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' גו'"¹⁰⁴, שהוא²⁹
 הנביא שמבשר ביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.³⁰
 יז. כרגיל להוציא מכל ענין את ה"בכ"ן – כפי שרבינו נשיאנו עורר על זה כמ"פ¹⁰⁵.

(95) ראה "היום יום" כז טבת. כט אדר שני. כז אלול. – וראה

גם תורת מנחם שם ע' 166. וש"נ.

(102) מלאכי בסופו (ג, כד).

(96) שבת ק"ח, סע"א.

(103) תהלים ח, ג.

(97) דרמ"צ קצח, סע"ב. וש"נ.

(104) מלאכי שם, כג.

(98) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפב.

(105) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' יא. וראה גם תורת מנחם –

התועדויות חנ"ח ריש ע' 399. וש"נ.

(99) משלי כב, ו.

(100) סנהדרין ר"פ חלק. וראה גם הל' תשובה פ"י ה"ה.

- 1 ולהעיר שמצינו עד"ז אפילו במאמרי חסידות (ובפרט אצל הצמח צדק) – ההשתדלות לערוך "קיצור"
- 2 מהמאמר¹⁰⁶, וגם מכל סעיף ופרק וכו', ועד שמצינו כמה מאמרי רבותינו שחזרו ונאמרו לאח"ז ע"י הרבי
- 3 ממלא מקומו, ונרשמו הדברים, וההוספה היחידה שרואים בעיני בשר אינה אלא ה"קיצור",
- 4 והרי הענין של "קיצור" הוא – שיהי' מכיל בלשון קצרה את התוכן עם כל הנקודות של הענין שעליו
- 5 נערך הקיצור.
- 6 ועד"ז גם בנוגע להתוועדות זו, הנה תכליתה והנקודה העיקרית היא – שתגיע בכל קצוי תכל
- 7 ההתעוררות והבקשה והפצרה וכל ענינים של תחנונים שיכולים לומר בזה, שכל אחד יעשה ככל התלוי
- 8 בו בנוגע לענין הפצת לימוד התורה, באופן ד"תורתך קבע", ועד לאופן ש"תורתו אומנתו" – באותם
- 9 עתים שיקבע לתורה.
- 10 וכן יעשה כל אחד ככל התלוי בו בנוגע לתפילין – להדר בעצמו בקיום מצות תפילין, כולל גם בענין
- 11 דשעבוד הלב והמוח, ולפעול על יהודי נוסף להדר בענינים אלו ובענינים הנמנים לאח"ז.
- 12 ועד"ז גם בנוגע למבצע מזוזה, שכל המחוייב בזה יהדר בזה, ובהקדם, שתהי' לו מזוזה בדוקה וכו',
- 13 ואפילו אלו שאינם מחוייבים יפעלו על אלו שמחוייבים ומצווים בזה – בנוגע לתורה, תפילין ומזוזה,
- 14 לעורר ולסייע לקיים את הענין בפועל.
- 15 ועד למבצע צדקה – שבזה מחוייבים כולם בשוה, הן מי שיש לו בית והן מי שאין לו בית, הן אלו
- 16 שמחוייבים בהנחת תפילין והן אלו שאינם מחוייבים, ועד"ז בלימוד התורה וכו' –
- 17 לקיים מצות הצדקה, ובהידור ובסבר פנים יפות, כולל גם ליתן צדקה ליהודי נוסף, אפילו לעשירים
- 18 בממון – לעורר אותו בנוגע לכל עניני תורה ומצוותי', ובפרט למבצעים אלו.
- 19 וכן המבצע הכללי – שהמוח והלב של כל אחד מישראל יהי' ממולא ב"ספרים", שע"פ חסידות
- 20 וקבלה קאי על הספירות העליונות¹⁰⁷, ואין ענין יוצא מידי פשוטו, שיהי' מלא עם הענינים שנכתבו
- 21 בתושב"כ, וגם הענינים שלאחרי זמן נכתבו בספרים – בשעה שהתחילו לכתוב גם תושבע"פ¹⁰⁸, ועד כל
- 22 מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש¹⁰⁹.
- 23 ולעשות כל זה באופן דמוסיף והולך ואור ב"נר מצוה ותורה אור"¹¹⁰.
- 24 וכך יפעל כל אחד בעצמו וגם בכל "שבעת הנרות" – כל הסוגים שבבנ"י¹¹¹ – ש"אל מול פני המנורה
- 25 יאירו שבעת הנרות"³⁴.
- 26 וזו תהי' הכנה קרובה שמישיח צדקנו ילחם מלחמת ה' וינצח, ויבנה מקדש במקומו, ולאח"ז יקבץ
- 27 נדחי ישראל¹¹² – בגאולה האמיתית והשלמה.
- 28 [טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]

(109) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252. וש"נ.

(110) משלי ו, כג.

(111) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (בהעלותך). ובכ"מ.

(112) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(106) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ריש ע' 145.

וש"נ.

(107) ראה אוה"ת קרח ע' תרסב.

(108) ראה גיטין ס, א. וש"נ.

לקוטי שיחות

פרשת בהעלותך

כרך כה, א

מתורגם ללשון הקודש

צריך להיכתב כאן, אלא⁷ בפרשות הקודמות – בפרשת תרומה או בפרשת אמור⁸?

ה"אור החיים"⁹ מסביר¹⁰, שהפסוק בא לשלול טעות בפירוש הכתובים: משמעות הפסוק "בהעלותך את הנרות" (לפי פירוש) היא, שהנרות (=כלי הקיבול לשמן) לא היו קבועים בקני המנורה, אלא נהגו להורידם ולאחר מכן להעלותם על המנורה¹¹ – מכך היה ניתן להסיק גם לגבי שאר חלקי המנורה, שלאחר עשייתה אין חיוב שתהיה "מקשה"; והנאמר בפסוק "מקשה" הוא רק בתחילה, אבל "אחר כך יכול לעשות כאשר יחפוץ"¹² – לכן מוסיף הפסוק "וזה מעשה המנורה מקשה...", שהדין של "מקשה" הוא גם לאחר מכן.

אך לא ניתן להסביר כך לפי פירוש רש"י – כי: על אף שגם לדעתו, בפירושו על התורה, יש לומר שהנרות לא היו חלק אחד עם המנורה¹³, ובמילא ניתן לומר שבכל פעם הורידו והעלו את הנרות על המנורה, ברם

[נוסף על הקושי לומר, לפי פשוטו של מקרא, כי מכך שהנרות היו נפרדים ובכל יום הרכיבו והעלו אותם על המנורה – יש להסיק לגבי כל חלקי המנורה, מכיוון שבמקום הציווי על כך, בפרשת תרומה, ברור שעל כל המנורה להיות "מקשה" (מלבד הנרות) – הרי]

בפירוש הכתוב "בהעלותך" מבאר רש"י בפירושו: "על שם שהלהב עולה כתוב בהדלקתן לשון עליה שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה". רואים בכיור,

א.

מדוע מוזכרת בפרשתנו עשיית המנורה?

1 בתחילת פרשתנו, לאחר הפסוקים¹ "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה...", נאמר בפסוק²: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחו מקשה היא כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה".

7 וידועה קושיית המפרשים³: הפסוקים הראשונים של הפרשה עוסקים, לכאורה, בציווי לאהרן כיצד צריכה להיות הדלקת הנרות, אשר "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"; ואילו על אופן עשיית המנורה כבר דובר הרבה קודם, בפרשת תרומה⁴ – ואם כן, מהי השייכות של הפסוק "וזה מעשה המנורה" לפרשה כאן?

13 ומכיוון ששאלה זו מתעוררת בלימוד בדרך "פשוטו של מקרא", לא מובן: מדוע רש"י לא מתעכב עליה בפירושו?

ב.

תירוצי המפרשים ודחייתם לפי פירש"י

16 הרמב"ם⁵ מבאר, שטעם הכתוב "וזה מעשה המנורה" הוא "לרמוז שצריך לדורות שתהיה מקשה כי הוא מעכב בה".

19 אך עדיין אין מובן לפירוש רש"י⁶: גם דין זה שעשיית המנורה "מקשה" אחת מעכב גם לדורות, לכאורה לא היה

(1) ח, ב"ג.

(2) שם, ד.

(3) ראה אברבנאל. אלשיך. אוה"ח. ועוד. סה"מ תקס"ו ע' רמב.

(4) בהציווי – כה, לא ואילך. וכן בעשייתו בפועל – ויקהל (לו, יז ואילך).

(5) פרשתנו עה"פ.

(6) להרמב"ן – ראה לקמן סעיף ה.

(7) ובפרט דלדעת רש"י י"ל שכבר נכלל בציווי הכתוב (תרומה כה, ט) וכן תעשו – "לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו כלי בית עולמים כגון שולחנות ומנורות כו' כתבנית אלו תעשו אותם" (ל' רש"י שם). אף ש"ל (בדוחק) דהציווי הוא רק בנוגע "כתבנית אלר", ואין נכלל

בזה אופן עשייתם, כולל זה שהי' "מקשה" וכיו"ב.

(8) ובפרט דשם נאמר (כד, ג) חקת עולם לדורותיכם, והיא פ' מצות הנרות, כפרש"י שם, ב (וראה רמב"ן שם (הובא לקמן סעיף ד) "צורך הפרשה הזאת לשני דברים כו'"). ולפ"ז הול"ל דין "מקשה" – שם. וראה סוגיית הגמ' מנחות כה, א ובפרש"י ותוס' שם.

(9) פרשתנו שם, ד.

(10) להמ"ד (מנחות פח, ב) לא קביעי נרות.

(11) וכן פירש בחזקוני (בפ"ה הב') ובפענח רזא כאן.

(12) לשון האוה"ח שם.

(13) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 345. וש"נ.

18 אמור להיות בדרך ממילא, שהרי הנרות שבקנים צריכים
19 להעניש מלכתחילה בצורה כזו, שכן כך נצטוו בעת
20 עשיית¹⁸ המנורה.

21 ויש לומר כי רש"י הבהיר את התשובה לשאלה זו:
22 על המילים "יאירו שבעת הנרות" מפרש רש"י: "ששה"¹⁹
23 שעל ששת הקנים שלשת המזרחיים פונים למול האמצעי
24 הפתילות שבהן, וכן שלשת המערביים ראשי²⁰ הפתילות
25 למול האמצעי". מכך שרש"י משנה בלשונו בפרשתנו
26 "הפתילות .. ראשי הפתילות" – שלא כפירושו בפרשת
27 תרומה "פי ששת הנרות" – מובן, שכאן ישנו ציווי מיוחד
28 לאהרן: נוסף על כך שפי ששת הנרות (=הכלים שבהם
29 השמן והפתילות) יהיו מסובים כלפי האמצעי²¹ – צריך²²
30 אהרן להטות גם את הפתילות²³ עצמן, שהם יפנו כלפי
31 האמצעי, שבו תלוי כיצד "יאירו (על גבי) שבעת הנרות".

32 אך לפי זה צריך להבין את לשון הכתוב בפרשתנו "אל
33 מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות": מכיוון שכאן
34 ניתוסף ציווי במעשה ההדלקה של אהרן, היה הדבר צריך
35 להיאמר בלשון ציווי לאהרן "תאיר שבעת הנרות", ולא
36 "יאירו" שהנרות יאירו²⁴?

1 כי רש"י אינו סבור שהפירוש "בהעלותך את הנרות"
2 מתייחס להרכבת העלאת הנרות על המנורה (שאם כן, הרי
3 אין מקור לפירושו¹⁴; הפסוק (כפשוטו) מדבר אודות "להב"
4 – "שהלהב עולה", והיכן בכלל הוזכרו כאן נרות).

5 נותר אפוא השאלה: מדוע נאמר כאן הפסוק "וזה
6 מעשה... מקשה"¹⁵.

ג.

מה הצורך לצוות שהנרות יאירו "אל מול פני המנורה"
7 גם צריך להבין: מהי בכלל ההוספה בפרשה "בהעלותך
8 את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – הרי
9 ציווי זה כבר נאמר בפרשת תרומה¹⁶ "ועשית את נרותיה
10 שבעה והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה"¹⁷?

11 יתירה מזו: מכיוון שעשיית הנרות היתה בצורה שהם
12 פונים כלפי הנר האמצעי, כפירוש רש"י בפרשת תרומה¹⁶:
13 "והאיר על עבר פניה" – עשה פי ששת הנרות שבראשי
14 הקנים היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי, כדי שיהיו
15 הנרות כשתדליקם מאירים "אל עבר פניה" מוסב אורם אל
16 צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה – כיצד מתאים
17 בכלל ציווי להדליקם באופן שיפנו לנר האמצעי, כאשר כך

(14) וכן זה ד"רשו רבותינו (שהביא רש"י שם) מכאן שמעלה היתה
לפני המנורה שעלי הכהן עומד ומטיב.

(15) בחזקוני כאן: ענין מלאכת המנורה נאמרה במקום אחר ונשנה
כאן בשביל פרח הירק שנתחדש בה הוא שנאמר כאן עד ירכה עד פרח
(וכ"ה במנחות כט, רע"א. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ג). אבל, אף שבפ'
תרומה (כה, לה) הביא רש"י מברייתא דמלאכת המשכן דלמדן מפרת
דפרשתנו, בפרש"י נא אינו מפרש כן, כדמוכח מפירושו עה"פ כאן
(ראכ"מ).

(16) כה, לו.

(17) דרש"י בתחלת פרשתנו מתרין רק הסמיכות לפרשת הנשיאים,
אבל אינו מבאר טעם כפל הציווי בכלל. ואין לומר שלפרש"י לא נתחדש
כאן שום דבר בעצם הציווי ורק גודל הדלקת הנרות על ידי אהרן,
ד"גדולה משלהם", מחנוכת הנשיאים – כי: (א) מלשון רש"י "למה
נסמכה" מובן שהשאלה היא על הסמיכות ולא ע"ז שנאמר בכלל (וראה
לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 100 ואילך). (ב) לפ"ז לא הוצרך הכתוב
להוסיף ציווי פרטי, כ"א ציווי כללי להדלקת והטבת הנרות.

(18) כמו שהקשה בדברי דוד (להט"ו) תרומה שם. וראה הערה 23.
(19) ובחזקוני גורס ברש"י "הנרות שעל כו" – "אלא שהסופרים
כו". וראה מושב זקנים כאן (סוף פסוק ב) בשם החזקוני.

(20) הוספה בהענין ותוספת ביאור – וקאי גם על המזרחיים.
(21) וראה גם פרש"י מגילה כא, ב ד"ה אל מול (וראה גם שוה"ג
הא' להערה 23). וברמב"ם הל' ביהב"ח (פ"ג ח"ה): ששת הנרות
הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולן פניהם לנר האמצעי
של קני* המנורה, ומשמע שהוא דבר שנעשה (במעשה) המנורה, ולא
פעולה בהפתילות.
(22) אבל ראה ס' זכרון כאן (ח, ב), דברי דוד ומשכיל לדוד תרומה
שם.

(23) שצריך להטות הפתילות – כן משמע גם בפרש"י מנחות צח, ב
ד"ה מצדד להו, אבל לא דוקא שגם הנרות עצמן מצודדין**. אבל
מפרש"י פרשתנו, שהוסיף "הפתילות שבהן .. ראשי הפתילות כו" ולא
הסתפק במ"ש "ששה שעל ששת הקנים כו" פונים למול האמצעי" והי'
מובן שפירושו כמ"ש בפ' תרומה, משמע דהיתה פעולה בפ"ע בהפתילות
בעת שהדליק. וכ"ב בחת"ס עה"ת ריש פרשתנו***. אבל ראה מקומות
שבהערה הקודמת.

(24) וכמו שהקשה באוה"ח כאן ד"ה בהעלותך. ובאוה"ח מתרין
(לשיטתו) כי הציווי רק על ההכנה (הנרות עצמן), אבל לפי המבואר
בפנים לפרש"י, שהציווי כאן גם על אופן הנחת הפתילה – הקושיא
במקומה עומדת.

(*) כ"ה בדפוסים שלפנינו (וכן בדפוסים הראשונים דהרמב"ם). ובקריית ספר לרמב"ם שם "שעל קנה המנורה" וכן הוא ברמב"ם שנדפס עם פירוש הר המור" (אלא דיש
שם טה"ז כנראה, שהתייבות לפנינו שם "פניהם לצד האמצעי" ולא כלפינו לנר האמצעי).

ואוצ"ל של קני

(**) או י"ל להיפך, שרק הנרות מצודדין ולא הפתילות.

(***) בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) מפרש בפרשתנו. דהביטין "היו עגולות ושוין לכל צד ולא ר' להן שנצין. אלא שהכהן ממשיך הפתילות כפי רצונו וזה נלמד
מדחוצרן לצוות את אהרן ולא צויה את בצלאל לעשות היכר נרות מקום שיצין בו הפתילות". ודיינו כבתחלת ההערה. וצ"ע: נוסף לזה שבפרש"י תרומה מוכח
דנרות עצמן מצודדין, הרי גם בעצמו מפרש שם "שרי" עושה לביטין עצמן כמין שנצין שהפתילה מונח בו".

ד.

מחלוקת רש"י והרמב"ן

1 והביאור בזה – בהקדם:

2 בפרשות העוסקות במנורה מוצאים מחלוקת בין רש"י
3 והרמב"ן:

4 (א) בפרשת אמור²⁵, בה נאמר הציווי "ויקחו אליך שמן
5 זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד מחוץ לפרוכת
6 העדות באהל מועד יערוך אותו אהרן..." , כותב רש"י: "זו
7 פרשת מצות הנרות, ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא
8 על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה".

9 ואילו הרמב"ן שם בפרשת אמור חלוק על רש"י,
10 ומפרש כי "צורך הפרשה הזאת" (פרשת אמור) הוא לגבי
11 הדלקת המנורה, כי "שם (בפרשת תצוה) עוד לא אמר
12 אלא "יערוך אהרן ובניו..." , והיה במשמע על המנורה או
13 בלא מנורה אם תשבר או תאבד... , ועכשיו²⁶ אמר בפירוש
14 "על המנורה הטהורה"²⁷ שלא ידליקו אלא על מנורה
15 הטהורה".

16 זאת אומרת: לפי רש"י פרשת אמור היא הציווי של
17 "פרשת מצות הנרות", ואילו לפי הרמב"ן היא המשך ופרט
18 במצות הדלקת הנרות שבפרשת תצוה, שההדלקה צריכה
19 להיות דווקא על המנורה.

20 (ב) בתחילת פרשתנו מפרש רש"י "למה נסמכה פרשת
21 המנורה לפרשת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכת
22 הנשיאים... אמר לו הקדוש-ברוך-הוא חייך שלך גדולה
23 משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות".

24 הרמב"ן מקשה על פירוש רש"י ומפרש אחרת: כשם
25 שהנאמר בפרשת אמור בא להוסיף על הנאמר בפרשת
26 ואתה תצוה (שההדלקה צריכה להיות על המנורה דווקא),
27 בדומה לכך בפרשה זו – "ובכאן כאשר השלים להזכיר
28 הקמת המשכן השלים עוד כל דיני הנרות וצוה שיהיו שבעת
29 הנרות כולן דולקות לדורות אל מול פני המנורה, כאשר
30 הזכיר במעשה המנורה... לא בלתי מנורה ולא בלתי
31 שיאירו כולם אל עבר פניה" (וכך צריך להיות גם לדורות,
32 שלכן "לא הזכיר בפרשה הזאת "באוהל מועד" ללמד
33 שיהיה כן במקדש...").

34 מהאמור עולה, כי נקודת המחלוקת בין רש"י והרמב"ן
35 היא:

לפי רש"י ישנם שלוש פרשיות נפרדות בנוגע למנורה:
36 הציווי בתחילת פרשת תצוה הוא חלק מהציווי וסדר
37 מלאכת המשכן (של פרשת תרומה), בפרשת אמור הוא
38 "פרשת מצות הנרות", ופרשתנו "בהעלותך את הנרות"
39 הוא "פרשת המנורה" ודיניה (לא "פרשת .. הנרות" – כמו
40 בפרשת אמור);

41 ואילו לפי הרמב"ן, פרשת תצוה היא פרשת מצות
42 הדלקת הנרות, והציוויים בפרשת אמור ובפרשתנו –
43 מהווים שניהם פרטים והשלמות לדיני הדלקת הנרות
44 (צריכה להיות מנורה דווקא, ושהנרות יאירו על עבר
45 פניה).

ה.

לפי רש"י הפסוק העיקרי כאן הוא העוסק במנורה עצמה

47 מהאמור נובע כי קיים הבדל בין רש"י והרמב"ן –
48 כיצד יתפרש הפסוק "וזה מעשה המנורה מקשה...":

49 לדעת הרמב"ן, מכיוון שתוכן הפרשה "בהעלותך את
50 הנרות אל מול פני המנורה יאירו..." הוא המשך "לדיני
51 הנרות" – הדלקת המנורה, הרי גם הסיום, הפסוק "וזה
52 מעשה המנורה מקשה..." הוא פרט והשלמה לדיני הנרות
53 – בכדי לקיים את מצות הדלקת הנרות: כשם שההדלקה
54 צריכה להיות על מנורה דווקא (ולא "בלי מנורה"), צריכה
55 ההדלקה להיות על מנורה שהיא "מקשה", ואם לא הרי
56 זה מעכב את הדלקת הנרות.

57 אך לפי פירוש רש"י, הקורא לפרשה "פרשת המנורה"
58 (כאמור), נמצא, שהעיקר בפרשתנו הוא (לא הדלקת
59 הנרות, אלא) מעשה המנורה שנאמר בפסוק "וזה מעשה
60 המנורה מקשה...".

61 אך צריך ביאור: הרי הפרשה מדברת לכאורה (בעיקר)
62 לא אודות המנורה עצמה, אלא אודות מצות הדלקת
63 הנרות, "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"?
64 מכך מובן, שגם הענין של "אל מול פני המנורה" נוגע
65 (לא כל כך לקיום מצות הדלקת הנרות, אלא) לעצם גוף
66 המנורה.

ו.

ההדלקה כלפי הקנה האמצעי, מדגיש שהמנורה "מקשה אחת"

67 ההסבר בזה:

הזכיר בנוגע לפ' אמור – רק המובא בפנים).
(27 שם, ד.

(25 כד, ב"ג.

(26 וגם בנוגע להשמן – לדורות, כמבואר ברמב"ן שם (ובפרשתנו

33 של המנורה, הקנים הגביעים הכפתורים והפרחים כמו
34 בפרשת תרומה, אלא בלשון כללית אחת "המנורה .. עד
35 פרחיה".

36 ויש לומר שזהו דיוק הלשון ברש"י "גופה של מנורה
37 כולה וכל התלוי בה", משום שהעיקר כאן הוא (לא) עצם
38 העובדה ש"כולה מקשה אחת" מבחינת אופן העשיה (כמו
39 בפרשת תרומה), אלא כיצד הכל הוא חלק מגוף המנורה
40 "גופה של מנורה וכל התלוי בה".

ז.

הדלקת והטבת הנרות של אהרן – חלק מחנוכת המנורה
לכאורה ניתן להקשות:

41 בפירושו בתחילת הפרשה מסיים רש"י, כי על כך
42 ש"חלשה אז דעתו (של אהרן) כשלא היה עמהם בחנוכה
43 לא הוא ולא שבטו", ניחם אותו הקדוש-ברוך-הוא "שאתה
44 מדליק ומטיב את הנרות". כלומר שהנושא העיקרי בפרשה
45 הוא "מדליק ומטיב את הנרות" – כיצד זה מתיישב עם
46 הביאור האמור שתוכן הפרשה הוא (לא) עצם מעשה
47 ההדלקה וההטבה של הנרות, אלא) – "פרשת המנורה",
48 הנוגע לגוף המנורה?

49 והביאור בזה:

50 כבר דובר פעם באריכות³⁴, כי דיבור ה' "חייך שלך
51 גדולה משלהם) שאתה מדליק ומטיב את הנרות", אין
52 כוונתו (רק) להדלקת הנרות של אהרן כשלעצמה (שהיא
53 גדולה יותר מחנוכת המזבח של הנשיאים)³⁵, אלא הכוונה
54 היא, כי זה ש"אתה מדליק ומטיב את הנרות" הוא גדר
55 בחנוכת המנורה: בכל שנים-עשר הימים שהנשיאים הביאו
56 את קרבנותיהם לחנוכת המזבח – בכל שנים-עשר הימים
57 הללו אהרן הדליק והטיב את הנרות, שזהו גדר של חנוכת
58 המנורה (וה"ש"לך גדולה" הוא בכמה וכמה פרטים,
59 כמבואר אז³⁶).

60 ועיקרו ותוכנו של ענין החנוכה הוא לא כל כך פעולת
61 העבודה, ההקדבה וההדלקה של ה"גברא", אלא מה שבכך

1 בפסוקים בפרשת תרומה העוסקים בעשיית המנורה,
2 נאמר²⁸: "ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה
3 ירכה וקנה גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו". לאחר
4 מכן נאמר בפסוק "וששה קנים יוצאים מצדיה שלשה קני
5 מנורה מצדה האחד ושלשה קני מנורה מצדה השני".

6 נמצא, כי אף שכל המנורה היתה "מקשה אחת זהב"²⁹,
7 קיים הבדל בין הקנה האמצעי "גופה של מנורה" ובין
8 ה"ששה קנים": בגוף המנורה לא נראו שום חלקים
9 נפרדים, היה בולט לעין כי מדובר בכלי יחידה אחת; מה
10 שאין כן בששת הקנים, למרות שעשייתם הייתה מאותה
11 "עשת .. זהב"³⁰, אך לאחר עשיית המנורה לא היה ניכר
12 בגלוי כיצד הם מהווים חלק אחד מ"גופה של מנורה".

13 אך בשעה שאהרן הכהן קיים את הציווי "בהעלותך
14 את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", הרי
15 בכך שכל ששת הנרות מאירים אל פני המנורה, מול נר
16 האמצעי – ניכר לא רק שזו מנורה אחת, אלא כיצד כל
17 הנרות הם חלק (ופרט טפל) מגופה של מנורה, נר
18 האמצעי³¹.

19 ממילא מובן, כי על אף שבפועל, הציווי כאן נוגע
20 למעשה ההדלקה של אהרן ופעולת אהרן בפעילות³² (ולא
21 פעולה הקשורה עם עשיית המנורה, ייצור פי הנרות) הרי
22 שתוכנו וגדרו נוגע (גם) למנורה עצמה³³.

23 ולכן לא נאמר בפסוק הלשון "תאיר שבעת הנרות"
24 בסגנון של ציווי אל אהרן, אלא "יאירו שבעת הנרות",
25 משום שהתוכן והגדר של הציווי "אל מול פני המנורה"
26 הינו (לא רק דין ומצוה במעשה הדלקה של ה"גברא"
27 (האדם), אלא) דין ב"חפצא" של המנורה.

28 ובכדי לבטא בבהירות ענין זה, כיצד "אל מול פני
29 המנורה" מהווה חלק מ"פרשת המנורה" – לא מ"פרשת
30 מצות הנרות" – מוסיף הפסוק כאן "וזה מעשה המנורה
31 מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה היא"; ויתירה מזו:
32 הפסוק כאן לא מפרט בנפרד את כל חלקי המנורה, גופה

(33) וזה מודגש גם בהטעם דפרש"י "שלא יאמרו לאורה הוא צריך" [נראה מפרשים (באר היטב. צידה לדרך. ועוד) דכאשר כולם פונים אל האמצעי אין האור מתפשט ומאיר (כ"כ) וא"כ ע"י שפעולת ההדלקה היא אל מול פני המנורה, ניכר שהמנורה לא לאורה כו' נמצא שתוכן פעולת אהרן היא לא רק הדלקת נרות – שמאיר אור, כ"א גם גמר מעשה המנורה.

(34) לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 102 ואילך.

(35) דלפ"ז קשה קושיות הרמב"ן על פרש"י. ועוד כו"כ שאלות כמשנ"ת בלקו"ש שם (ע' 101 ואילך).

(28) כה, לא ואילך.

(29) שם, לו.

(30) ל' רש"י פרשתנו ח, ד (ד"ה מקשה).

(31) ועפ"ז יומתק זה שרש"י לא הביא דנר האמצעי – נר מערבי – כלפי שכינה (בכמגילה שם. וכ"כ ברמב"ם שם "כנגד קדש הקדשים") – כי עיקר ההדגשה כאן הוא לא לבאר מקום הטיית הנרות, כ"א מה שעי"ז ניכר שששת הקנים הם אחד עם גופה של מנורה, נר האמצעי.

(32) והטעם כפי שמסיים בפרש"י "ולמה כרי שלא יאמרו לאורה הוא צריך". וראה הערה הבאה.

30 המנורה מקשה זהב" בא כהמשך ופרט להדלקת הנרות,
31 כדעת הרמב"ן; או להיפך - ההדלקה "אל מול פני המנורה
32 יאירו..." גומרת ומשלימה את מעשה המנורה, כשיטת
33 רש"י.

34 בפעולת אהרן בנשמות ישראל - "בהעלותך את
35 הנרות" - ניתן לראות כיצד היא לפי פשוטה, וכיצד היא
36 לפי פנימיותה ומטרתה:

37 רש"י, שענינו פשוטו של מקרא, מפרש את פעולת
38 אהרן "בהעלותך את הנרות" כפשוטה: הוא פועל בנשמות
39 ישראל שכל אחת בפני עצמה תהיה בעליה, תימשך
40 לשורשה ומקורה, שזו מדרגת אהרן - שושבינא
41 דמטרוניא (= שושבין האשה)⁴⁴ - המעלה את נשמות
42 ישראל לשורשם ומקורם⁴⁵, למדרגה בה הם עומדים
43 באופן של "מקשה אחת".

44 נמצא, כי תוכן הפנימי של פעולת ההדלקה הוא
45 העלאה לבחינת מקשה. לכן לומד רש"י שעיקר הענין
46 בפרשתנו הוא "פרשת המנורה" - מעשה המנורה, כלומר,
47 שהמנורה היא באופן של "מקשה", ובהתאם לכך צריכה
48 להיות גם הדלקת המנורה באופן של "אל מול פני
49 המנורה" - כחלק מה"מקשה", כהשלמה לאחדות של
50 מקשה שבמעשה המנורה.

51 אך הרמב"ן, שפירושו הוא לא רק "פשטים", אלא גם
52 "דברים נעימים ליודעי חן"⁴⁶ - סודות התורה - פירושו
53 הוא בהתאם לפנימיות ומטרת העלאת הנרות שעל-ידי
54 אהרן: תכלית העלאת נשמות ישראל הוא, הרי, כדי לפעול
55 ולעשות דירה לו יתברך בתחתונים⁴⁷, דווקא בעולם הזה
56 התחתון, במקום של רשות הרבים,

57 ומזה מובן, שהתכלית של מקשה - האחדות של
58 ישראל כפי שהם מצד שורשם ומקורם - היא כדי להמשיך
59 אחדות זו (גם) במקום שבו הנשמות עומדות בהתחלקות
60 לשבעה נרות שונים, אופני עבודה שונים, שגם שם תימשך
61 האחדות שמצד שורשם, וזה מתבטא בכך ש"אל מול פני
62 המנורה יאירו שבעת הנרות".

1 נפעל גמר המעשה וקדושת ה"חפצא" - המנורה, ומאפשר
2 את המשך העבודה - הדלקת והטבת המנורה - בשלימות.

ה.

אחדות - גם באופני העבודה השונים

3 הביאור בזה בפנימיות הענינים:
4 הנשמה³⁶ נקראת נר, ככתוב³⁷ "נר ה' נשמת אדם", וכלל
5 נשמות ישראל נקראים מנורה, שבמנורה יש שבעה נרות,
6 שהינם שבע מדרגות בעבודת ה'.

7 ובכך ישנם שני ענינים³⁸: כפי שנשמות ישראל הינן
8 מצד שרשן, שם "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה"³⁹, הן
9 עומדות כולן בהתכללות ובהתאחדות, עד שכל ישראל הם
10 דבר אחד⁴⁰. לאחר מכן, לאחר שכל נשמה נמשכת
11 משורשה, נעשה כל יהודי מציאות בפני עצמו, מחולק
12 מהשני, ובכל אחד קיימות מעלותיו הפרטיות שבהתאם
13 להם היא שליחותו "נבראתי לשמש את קוני"⁴¹.

14 ואלו הם שני הענינים שבמנורה:
15 "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרח
16 מקשה היא" - מורה⁴² על התאחדות בני ישראל כפי שהם
17 נמצאים בשרשם - "מקשה אחת זהב טהור", הם עומדים
18 בהתאחדות גמורה, בלי התחלקות מדרגות ביניהם⁴³.
19 לאחר מכן הם מתחלקים לשבעה קנים שונים, שבעה
20 אופנים שונים בעבודת ה'.

21 וזה שאומר הפסוק: כיצד צריך להתבצע "בהעלותך את
22 הנרות", כאשר כל "נר ה' נשמת אדם" מבצע את עבודתו
23 הפרטית? - הדבר צריך להיות באופן של "אל מול פני
24 המנורה יאירו שבעת הנרות", שיהיה ניכר בגלוי כיצד כל
25 עבודה פרטית של כל אחד אינה מהווה עניין של עצמו, אלא
26 כולם קשורים; בכל אחד ניכר כיצד עיקרה ותוכנה של
27 עבודתו הפרטית היא - הנקודה הכללית של "אני נבראתי"
28 לשמש את קוני", המאירה בשווה בכל אופן של עבודה.

ט.

שני אופנים לפעול אחדות

29 ובענין זה עצמו קיימים שני אופנים: האם "וזה מעשה

36 בהבא לקמן ראה דרושי בהעלותך בלקו"ת ואוה"ת. תו"א דרושי חנוכה. ועוד.

37 משלי כ, כז.

38 להעיר מלקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 66 ואילך. וש"נ.

39 תניא פל"ב.

40 ראה בארוכה קונטרס אהבת ישראל. וש"נ.

41 סוף קידושין.

42 ראה בכמה מפרשי התורה פרשתנו - אלשיך, צורר המור,

ספורנו. ובב"מ.

43 ראה לקו"ת פרשתנו (לג, ג) באו"א קצת.

44 זח"א רסו, ב. לקו"ת שם ל, א. וראה ס' הערכים חב"ד ערך אהרן

ס"ד ובהנשמן שם.

45 ראה בפרטיות בס' הערכים שם ס"ו.

46 כמו שכתב בהקדמתו לפירושו עה"ת.

47 תנחומא נשא טז. תניא רפ"ו.

1 ולפי זה נמצא, שלפי הרמב"ן העיקר כאן הוא
2 ההדלקה, אלא בכדי שההדלקה תהיה כראוי – הרי זה

עלידי שבהדלקה ניכרת האחדות של "מקשה", שמצד
4 עצם הנשמה.

(משיחת ש"פ בהעלותך תש"ל)

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' 1

ממילא שְׁמַעַת מִיָּה – האם אין אתה מבין ממשמעות הפסוק שאין
צורך בכפירת שתי כסף, דאם אמרה התורה שהתביעה היא שתי
כסף, אם כן כשמודה במקצת התביעה הרי חֲסֵרָה לָהּ מַעֲנָה – הרי
נחסרה אותה תביעה של שתי כסף, שהרי לא כפר בכל השתי
כסף, אלא הודה בחלקם וכפר בשאר, ובוזה חייבה התורה שבועה,
ומוכח שאין צורך שהכפירה תהיה שתי כסף, אלא די בכך
שהתביעה היתה שתי כסף, והודה במקצת אותה תביעה.
מבארת הגמרא מה ישיב על כך רב: אֵלָּא, אֲמַר לָךְ רַב, תִּיבַת
'בְּכֶסֶף', שֶׁמִּמֶּנָּה דוֹרְשִׁים שִׁישׁ צוֹרֵךְ ב'שתי כסף', בִּי אֲתָמָּה מַעֲקָרָא,
לְכַפֵּירָהּ הוּא דְאָתָּא – מלכתחילה נכתבה רק כדי ללמד את
שיעור הכפירה, ולא את שיעור התביעה, דאֵם בֵּן – שאם תאמר
שבאה התורה ללמד על שיעור התביעה, וכדעת שמואל, לְכַתּוּב
רַחֲמָנָא 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כְּלִים לְשֹׁמֵר', ללא הזכרת תיבת
'כסף', וְאֵינָא אֲמִינָא – והייתי אומר ודורש מעצמי, מַה 'כְּלִים'
האמורים בפסוק הם דווקא שָׁנִים, אָף כֵּן דְּבַר שֶׁמִּתְחַיִּיבִים עָלָיו
שבועה הוא דווקא בְּשָׁנִים, ובכלל זה גם כסף, ואם כן תיבת 'בְּכֶסֶף'
דְּתַבַּח רַחֲמָנָא לְמַה לִּי – מדוע כתבה התורה את תיבת 'כסף',
ומשום כך יש לדרוש שֶׁאֵם אֵינוֹ עָנִין לְמַעֲנָה – כיון שאין צורך
בתיבה זו לענין התביעה, הִנֵּהוּ עָנִין לְכַפֵּירָה – יש לדורשו לענין
הכפירה, שהיא צריכה להיות דווקא בשווי שתי כסף, ולא פחות.
הגמרא מבארת כיצד ידחה שמואל את דברי רב: וְשִׁמּוּאֵל אֲמַר לָךְ,
אִי כְּתִיב רַחֲמָנָא רַק 'כְּלִים' וְלֹא כְּתִיב 'בְּכֶסֶף', הִנֵּה אֲמִינָא – הייתי
אומר, שיש לדרוש רק דרשה אחת, מַה כְּלִים מִשְׁמַעוֹתָם שָׁנִים, אָף
כֵּן דְּבַר בְּכַדִּי שִׁתְחַיִּיב עָלָיו שבועה צריך שיתבענו שָׁנִים, אֲבָל
דְּכָר חָשׁוּב לֹא בְּעֵינֵי – לא היינו דורשים שצריך שיתבענו דבר
חשוב, אלא היינו מדמים כסף לכלים שדי בשני מחטים, וממילא
לא היה צורך בתביעת שתי מעות, ואף אם היה תובעו שתי
פרוטות, והלה היה מודה במקצת, היה מתחייב שבועה, קָא מְשַׁמַּע
לָן הַפְסוּק בתיבת 'כסף', ללמד שבכל דבר חוץ מכלים צריך
שתחילת התביעה תהיה בשיעור חשוב של שתי מעות כסף, ואין
הפסוק מיותר ללמד שהכפירה צריכה להיות בשתי כסף.
הגמרא מקשה על שמואל ממשנתינו: הֲנֵן בִּמְשַׁנְתֵּינוּ, האומר
לחבירו שְׁתֵּי כֶּסֶף יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, והשיב הנתבע אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָּא
פְּרוּטָה, פְּטוֹר מִשְׁבֻּעָה. והבינה הגמרא שמדובר באופן שתבעו
ממון בשווי שתי מעות כסף, והנתבע הודה בשוה פרוטה, שבזה
הדין שפטור משבועה. ולכאורה קשה, כיון שתבעו ממון בשווי
שתי כסף וההודאה היא גם כן ממין הטענה, אם כן מֵאֵי מַעֲנָא –
מה הטעם שהנתבע פטור משבועה, לֹא – האם אין הטעם מִשּׁוּם
דְּחֲסִיכָה לָהּ מַעֲנָה – שטענת התביעה חסרה משתי כסף ופרטה כדי
שיוכל לכפור בשתי כסף, וְתִיבָתָא דְשִׁמּוּאֵל – וקשה על שמואל
הסובר שאף בכפירה הפחותה משתי כסף יש חיוב שבועה, אם
התביעה היתה שתי כסף.
דוחה הגמרא: אֲמַר לָךְ (וְיָשִׁיב לָךְ) שִׁמּוּאֵל, מִי סָבְרַת 'שְׁוָה' קִתְּנִי –
וכי סובר אתה שהמשנה מדברת באופן שהתביעה וההודאה היו
בשווי ממון, וטעם הפטור הוא כיון שלא היתה כפירה של שתי
כסף, אין הדבר כן, אלא 'דִּינָקָא' קִתְּנִי – המשנה מדברת באופן
שהתביעה וההודאה הם 'דווקא' במינים שהוזכרו, והיינו שתבעו

כסף במשקל שתי מעות והלה הודה בנחושת בשווי פרוטה,
שבאופן כזה נמצא שֶׁמָּה שֶׁמַּעֲנָה הַתּוֹבָע, דהיינו מתכת של כסף, לֹא
הוּדָה לוֹ הַנִּתְבָּע, שהרי הודה לו במתכת של נחושת, וְמַה שֶׁהוּדָה
לוֹ הַנִּתְבָּע, והיינו בנחושת, לֹא מַעֲנָה הַתּוֹבָע, וכיון שהודאתו אינה
ממין הטענה, פטור משבועה, ולא משום שיש צורך בכפירת שתי
כסף.
מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן מדובר במשנה בתביעה והודאה
של כסף ממש, אִיכָּא סִיפָא – אמור ובאר את הסיפא של המשנה,
שְׁתֵּי כֶּסֶף וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, והנתבע משיב אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָּא
פְּרוּטָה, חֲיִיב שבועה, אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – מוכן הדבר אם תאמר
שמשנתינו עוסקת ב'שְׁוָה' – בתביעה והודאה בשווי המטבעות,
וכדעת רב, שבאופן כזה ההודאה היא ממין הטענה, מִשּׁוּם הָכִי
ו–משום כך חֲיִיב הַנִּתְבָּע שבועה, שהרי זו הודאה ממין הטענה.
אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ 'דִּינָקָא' – אולם אם תאמר שמשנתינו עוסקת
בתביעה והודאה דווקא במיני המטבעות שהוזכרו, וכדברי
שמואל, אם כן קשה אֲמַי – (מדוע) חֲיִיב הַנִּתְבָּע שבועה, הרי מַה
שֶׁמַּעֲנָה לֹא הוּדָה לוֹ, וְמַה שֶׁהוּדָה לוֹ לֹא מַעֲנָה, שתביעתו היתה
בכסף ונחושת, והודאתו היתה רק בנחושת.
מתרצת הגמרא: מִיָּדִי הוּא מַעֲנָא אֵלָּא לְשִׁמּוּאֵל – הרי כל הקושיא
היא על שיטת שמואל, ואם כן אין זו קושיא כלל, דְּהָאֲמַר רַב נִחְמָךְ,
אֲמַר שִׁמּוּאֵל, אם מַעֲנָה הַתּוֹבָע חֲטִין וְשִׁעוּרִין, וְהוּדָה לוֹ הַנִּתְבָּע
בְּאֲחֵר מִחֵט, חֲיִיב שבועה, ואף כאן, כיון שתבעו בכסף ונחושת
והודה לו בנחושת, חייב שבועה.
הגמרא מביאה סיוע לפירוש זה: הָכִי נִמִּי מִסְתַּבְרָא – כך גם מסתבר
לומר שהמשנה עוסקת באופן שתבעו ב'דווקא', והיינו שתבעו
כסף ממש והלה הודה בנחושת, בְּיָדְךָ מִיָּדִי סִיפָא – מכך ששינוי
בסיפא של המשנה, שאם תבע את חבירו לִיטְרָא וְהָבִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ,
והשיב הנתבע אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָּא לִיטְרָא כֶּסֶף, פְּטוֹר מִשְׁבֻּעָה. אִי
אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא 'דִּינָקָא' קִתְּנִי, שתבעו ליטרא זהב ממש, והנתבע
הודה בליטרא כסף ממש, מִשּׁוּם הָכִי פְּטוֹר מִשְׁבֻּעָה, שאין
ההודאה ממין הטענה. אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ 'שְׁוָה', שתבעו שווי ליטרא
זהב והודה הנתבע בשווי ליטרא כסף, וכדעת רב, קשה, אֲמַי
פְּטוֹר הַנִּתְבָּע מִשְׁבֻּעָה, הרי לִיטְרָא של זהב או של כסף מוכָּא הוּי
– סכום גדול הוא, ובדאי יש בתביעה יותר משתי כסף, וכיון
שההודאה ממין הטענה מדוע פטור הנתבע מִשְׁבֻּעָה.
מכח ראייה זו מקשה הגמרא על רב: אֵלָּא, מִדְּסִיפָא עוֹסֶקֶת ב'דִּינָקָא',
והיינו זהב וכסף ממש, מסתבר דְּרִינָשׁ נִמִּי דִּינָקָא, שתבעו כסף ממש
והודה הנתבע בנחושת, לִיטָא תִיחִי וְתִיבָתָא דְרַב – האם נאמר
שתהיה מכאן פירכא על שיטת רב שסובר שהרישא מדברת
בתיבת של 'שְׁוָה'.
דוחה הגמרא: אֲמַר לָךְ רַב, בְּוִלָּה מִתְּנִיתִין שְׁוָה – לעולם כל המשנה
עוסקת בתביעת והודאת 'שְׁוָה', והיינו בשווי המטבעות ולא
במטבעות עצמם, וְתִבְעִיהָ שֶׁל לִיטְרָא וְהָבִי שְׁאֵי – שונה, שכיון
שהוכיח את משקל הזהב, ולא שם מטבע, בהכרח כוונתו לזהב
ממש ולא למטבע, מה שאין כן במטבעות שרגילים לסחור עמם
על פי שוויים, מסתבר שכוונתו לשווי ולא למתכת עצמה, ושבו
אין הוכחה שהמשנה מדברת בתביעת 'דווקא'.

לקוטי שיחות

פרשת בהעלותך

כרך כה, ב

מתורגם ללשון הקודש

16 לטמאים" הם טעות סופר, שהרי טמא אסור באכילת
17 קדשים⁷, וצריך להיות כתוב כבספרי⁵, שהוא המקור
18 לדברי רש"י, "ויאכל הבשר לטהורים"⁸.

19 והם מסבירים⁹, שמשמעות דברי רש"י "ויאכל הבשר
20 לטהורים" היא (בדומה למבואר¹⁰ בספרי), לפי הדעה¹¹
21 ש"חל שביעי שלהם (של הטמאים לנפש אדם) להיות ערב
22 פסח", ולפיכך, הם יכולים בליל פסח לאכול את הקרבן,
23 משום שהם כבר "טהורים". וזו היתה טענתם "זרוק הדם
24 עלינו... ויאכל הבשר לטהורים" – אמנם ביום י"ד הם עדיין
25 טמאים, אך אפשר לזרוק עליהם את הדם, כי בזמן אכילת
26 הפסח, בליל חמשה עשר בניסן, הם כבר יהיו טהורים¹².

27 אך פירוש זה טעון הסבר, כי: (א) רש"י אינו מזכיר
28 כלל, ואפילו לא ברמז, ש"חל שביעי שלהם להיות ערב
29 פסח"¹³. (ב) טענתם היתה "אנחנו טמאים... למה נגרע..."
30 – הם לא טענו שיהיו טהורים בזמן אכילת הפסח, אלא
31 להיפך, שלמרות ש"אנחנו טמאים" בכל זאת "למה נגרע
32 לבלתי הקריב..."¹⁴.

א.

למה נגרע

1 בפרשתנו לאחר שמספרת התורה¹ על הפסח שעשו
2 ישראל במדבר (בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים),
3 נאמר²: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא
4 יכלו לעשות הפסח... ויאמרו... אנחנו טמאים לנפש אדם
5 למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו..."

6 יש להבין את טענתם "למה נגרע"³: הרי הם עצמם
7 הדגישו, כהקדמה לטענתם, ש"אנחנו טמאים לנפש אדם".
8 כלומר, הם ידעו שזוהי הסיבה לאי־יכולתם לעשות את
9 הפסח – "ולא יכלו לעשות הפסח" – וכבר לפני כן⁴ נאמר
10 "וישלחו מן המחנה... וכל טמא לנפש" – ומהי טענתם
11 "למה נגרע"?!

12 רש"י מבאר⁵: "למה נגרע, אמר להם: אין קדשים
13 קרבים בטומאה, אמרו לו: זרוק הדם עלינו בכהנים
14 טהורים ויאכל הבשר לטמאים".

15 אומרים המפרשים⁶, שדברי רש"י "ויאכל הבשר

לאחרי פרשת שילוח טמאים, כמפורש בפרש"י שם. –

(9) מפרשים שנשמנו בהערה 6. רש"י ורע"ב כאן. ועוד.

(10) ראה זית רענן (ליל"ש עה"פ). ספרי דבי רב, תולדות אדם, ועוד
(לספרי שם). וראה חייב"ע כאן. רמב"ם וראב"ד הל' ק"פ פ"ו ה"ב ובנ"כ
שם. תוד"ה שחל – פסחים צ, ב. ועוד.

(11) שהובא בספרי שם לפני זה (פסוק ו). פסחים שם. סוכה כה, ריש
ע"ב. וכ"ה בתיב"ע כאן.

(12) ולדעת הראב"ד שם גם על פי הלכה מותרים לזרוק עליהם באופן
כזה (אלא ששאלו אחר זמן שחיטה). וכ"ה דעת התוס' פסחים שם (ושם:
דשמן כן עשו כר). וראה נ"כ הרמב"ם שם. רש"י ומפרשי רש"י והספרי
בארוכה. ואכ"מ.

(13) וע"פ פש"מ מלכתחילה אין מקום לשאלה מי היו הטמאים
לנפש אדם, וכמ"ש בראב"ע (ט, ו): לא יתכן כר.

(14) ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן.

(1) ט, א"ה.

(2) שם, ר"ז.

(3) ראה רש"י, גו"א ועוד – בפרש"י דלקמן בפנים.
בנחלת יעקב כאן, דאינו מוכרח שהיתה טענה, כי אפ"ל דלמה נגרע
לא הי' קושיא אלא שאלה בעלמא אם יש להם איזו תקנה (וע"ש דכן
מוכרח לפי הדיעות שהטמאים לנפש היו יכולים ליטהר לפניו)
– אבל פשטות הלשון "למה נגרע" היא טענה ותביעה (ולא "שאלה
בעלמא אם יש להם תקנה").

(4) נשא ה, ב (ובפרש"י שם: פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן*).
(5) פרשתנו שם, ז.

(6) זכרון, נחלת יעקב, משכיל לדוד, באר יצחק ועוד.

(7) כמפורש לעיל – צו ז, כ"בא.

(8) וכ"ה בדפוס ראשון דפרש"י, ובכתי"ר רש"י שתח"י. וכן הועתק
ברא"ם, גו"א ועוד. ובדפוס שני: לכהני. וראה לקמן סעיף ז.

– ובכל אופן גם לפרש"י לש"ס, פרשת "ויהי אנשים גו"א נאמרה

(*) בפרש"י לש"ס (גיטין ט, טע"א) דגם פרשה זו ד"ידיה אנשים גו"א היא מהחז' פרשיות שנאמרו ביום זה אבל ע"פ פש"מ הרי מפורש שרי' "ביום ההוא" (דעשיית הפסח). ועכצ"ל דלפרש"י עה"ת (דקדק על פשט"מ) פ' טמאים שהוזכרה בש"ס שם (והובא בפרש"י עה"ת – נשא שם) היא פ' אחרת (וראה תוס' גיטין שם (ועוד)). או שיש לרש"י פ' אחר בפשט"מ; ולא הביאו בפי' כאן – כיון שהכרחו רק כשיודיעים שנמנית פרשתנו בש"ס, וזה לא הועתק בפרש"י נשא.

ב.

עיקר הפסח – אכילתו

27 בקדשים קלים, שבהם אוכלים הבעלים, הרי האכילה אינה
28 מעכבת את זריקת הדם.²⁶
29 ואם כך, אין מכך הוכחה לגבי קרבן פסח, שעיקר
30 מצוותו היא אכילת הבעלים, שיהיה אפשר לזרוק את הדם
31 על בעלים שאינם ראויים לאכילת הפסח.
32 ועוד, וגם זה עיקר: בפירוש רש"י אין אפילו רמז לכל
33 ההסבר שלעיל.

ג.

הדיוקים בלשון רש"י

34 כדי להבין זאת יש להקדים ולציין מספר דיוקים
35 בלשון רש"י:
36 א) רש"י מצטט רק את המילים "למה נגרע" ואינו
37 מוסיף אפילו "וגו'". ולכאורה, בפירושו "זרק הדם..."
38 מפרש רש"י את המילים שבמהמשך "לבלתי הקריב את
39 קרבן ה'", שלהן רש"י אינו רומז כלל, כדלעיל?
40 ב) מדוע אומר רש"י "אמר להם אין קדשים קרבים
41 בטומאה" – הרי זהו דבר פשוט, שבודאי היה ידוע להם,
42 כדלעיל בסעיף א. ורש"י היה צריך להתחיל את פירושו
43 מיד בטענתם "אמרו לו יזרק הדם..."²⁷?
44 יש המפרשים²⁸, שאת זאת אמר להם משה לפני כן,
45 כאשר לא אפשר להם לעשות את הפסח, וטענתם "למה
46 נגרע" באה לאחר מכן – "יזרק הדם...".
47 אך מפשטות לשון רש"י בהמשך משתמע, ש"אמר
48 להם אין קדשים..." בא כמענה ל"למה נגרע", ורק לאחר
49 מכן באה השאלה השניה "יזרק הדם עלינו..."
50 ואין מובן: (א) על מה מתבססת השאלה "למה נגרע",
51 לפני אמירת הסברה "יזרק הדם..."? וכן, כאמור מה חידש
52 משה רבינו בתשובתו "אין קדשים קרבים..."²⁹? ועוד (ב)

1 יש המפרשים¹⁵ את דברי הספרי "והבשר נאכל
2 (יאכל¹⁶) לטהורים". שמשמעותם היא "שימנו¹⁷ שאר
3 אנשים עמם על הפסח ויאכלוהו שאר אנשים". כלומר,
4 הזריקה תהיה עליהם בהיותם טמאים, וכך יקריבו "קרבן
5 ה' במועדו", ואכילת הפסח תיעשה על ידי אחרים.
6 [ועל כך מובא בספרי קל וחומר מקרבן חטאת, אשר
7 "דמה נזרק על הטומאה (הטמאים¹⁶) ובשרה נאכל
8 לטהורים" – למרות שבעלי הקרבן (יולדת ומצורע¹⁸)
9 עדיין טמאים, בכל זאת "דמה נזרק על הטומאה ובשרה
10 נאכל לטהורים (כהנים טהורים¹⁸)".]
11 לפי זה ניתן היה לומר שזוהי גם כוונת רש"י¹⁹
12 באומרו "ויאכל הבשר לטהורים" – שאחרים, אשר אינם
13 בגדר "אנחנו טמאים", אלא טהורים, יאכלו את הפסח.
14 אך, לכאורה, קשה לבאר כך את פירושו רש"י, כי עיקר
15 הפסח, גם לפי הפשט²⁰, הוא אכילתו²¹, אשר משום כך
16 יש צורך במינוי – "איש²² לפי אכלו תכוסו על השה".
17 ולפיכך: מהי התועלת בכך ש"יזרק הדם עלינו", כאשר
18 חסר עיקר המצוה – אכילת הפסח?
19 יותר מכך: כיון שצריך להימנות על הפסח לפני
20 הבאתו, יש לומר בפשטות, שמי שאינו ראוי לאכילת
21 הפסח, ואינו נכלל ב"לפי אכלו", אינו יכול להימנות על
22 הפסח, ובמילא אי אפשר לזרוק עליו את הדם.²³
23 וכפי שמסבירים המפרשים²⁴, שמשום כך לא קיבל
24 משה רבינו את ה"קל וחומר" שלהם שהביאו מקרבן
25 חטאת, אלא אמר "עמדו ואשמעה..."²⁵ – כי בקרבן
26 חטאת אוכלים הכהנים, ולא הבעלים הטמאים, ואפילו

ואדרבה – בפשט"מ דפ' בא – לא נדבר (בפירוש) כלל אודות "הקרבת" הפסח (וכדלקמן סעיף ה' בארוכה. וראה לקמן הערה 34 ובשו"ג שם).
(22) בא יב, ד ובפרש"י שם. אבל ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 68 ובהערה 26 שם.

(23) ראה – ע"ד ההלכה – הנסמן בהערה 20.
(24) משכיל לדוד. ספרי דבי רב לספרי שם. עמק הנצי"ב שם.
(25) פרשתנו שם, ח – וכהמשך דברי הספרי ורש"י.
(26) שלכן גם אם נטמא הבשר זורק הדם (משנה פסחים עח, ב). ועוד.

(27) וכן הקשה בדברי דוד (להט"ז) כאן. וראה הערה 29.
(28) ראה גו"א, דבק טוב ועוד כאן.
(29) ברא"ם כאן "השיב להם מיד אין כו' והם חזרו ואמרו כו' כלומר שמתחלה לא שאלנו אלא על זה". אבל לכאורה דוחק הוא, דלמה "השיב להם מיד" ולא המתין לסיום וכיאר שאלתם.

(15) זית רענן שם. עמק הנצי"ב. ונע"ז בספרי דבי רב שם – בפי דעת ר' חזקא בשם שמעון השקמוני (שבספרי שם לאח"ז).

(16) ראה ספרי מהדורת הארואיטץ.
(17) ל' הזית רענן.

(18) ראה מפרשי הספרי (רבינו הלל. ועוד).
(19) כי הענין ד"דמה נזרק על הטומאה" הוא גם ע"פ פשוטו של מקרא – ראה פרש"י תזריע (יב, ז) "מכלל שעד כאן קרי' טמאה" (וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 83 ואילך), ואינה אוכלת בקדשים (רש"י שם ד"ה והקריבו).

(20) וכש"כ ע"ד ההלכה – ראה פסחים עו, ב (במשנה): שלא בא מתחילתו אלא לאכילה. וראה שם סא, א ואילך. ועוד. – וגם לדעת ר"ג דאכילה לא מעכבא ה"ז רק אכילת הבשר, אבל בעיני גברא דחזי לאכילה (שם עח, ב). ועוד. ואכ"מ.

(21) שהרי רוב הדינים דפסח בפי' בא הם אודות אכילת הפסח,

26 להם, שיש בקרבן פסח גם ענין של "הקריב את קרבן ה'",
27 כפי שיפורט להלן בסעיף ה.

28 מה ניתוסף בינתיים, שמכך למדו הם חידוש זה? על
29 כך מצטט רש"י מן הפסוק את המילים "למה נגרע" ואומר
30 "אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו יזרק הדם
31 עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר...".

32 על ידי ציטוט המילים "למה נגרע" בלי להוסיף "וגו"
33 מבהיר רש"י, ש"למה נגרע" היתה שאלה בפני עצמה,
34 שעליה השיב משה "אין קדשים קרבים בטומאה".
35 ומתשובת משה, ש"אין קדשים קרבים בטומאה", התחדש
36 להם, שפסח הוא הקרבת קדשים – קרבן ה', וחידוש זה
37 עורר אצלם את השאלה השניה, שמשום "לבלתי" הקריב
38 את קרבן ה" לכן "יזרק הדם עלינו...".

39 ולפי זה מובן מדוע מוסיף רש"י את המילים ("יזרק
40 כו') בכהנים טהורים": בכך מדגיש רש"י, שזה עתה התחדש
41 אצלם שפסח הוא "קרבן ה'", הטעון זריקה בכהנים
42 טהורים. ואילו לפני כן, בטענתם "למה נגרע", היה בדעתם
43 שפסח איננו קרבן ה', ואיננו חייב בזריקת הדם על גבי
44 המזבח בכהנים טהורים, ולכן סברו שמותר להם להביאו
45 בטומאה.

ה.

פסח מצרים – זבח; – פסח מדבר – קרבן?

46 כדי להבין את ההסבר לכך, יש להקדים:
47 לפי הפשט לא נחשב פסח מצרים כקרבן, לפי פשוטו
48 של מקרא, היתה זו מצוה מיוחדת: לשחוט שה ולאוכלו
49 בליל פסח צלי אש ביחד עם מצות ומרורים – ותו לא.
50 לא היה כאן ציווי על הקרבת קרבן לה'32,

1 מנין לומד רש"י בפשוטו של מקרא שלא היתה כאן שאלה
2 אחת בלבד "למה נגרע לבלתי הקריב...", אלא דו-שיח
3 ביניהם לבין משה – בתחלה השאלה "למה נגרע", לאחר
4 מכן תשובת משה "אין קדשים...", ולאחר מכן השאלה
5 השניה "יזרק הדם..."?

6 ג) "יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים" – מהו החידוש
7 במילים אלו? אף אילו סברו שמותר להם להקריב את
8 הפסח בטומאה, ולא רק "יזרק הדם עלינו". הרי ברור
9 שזריקת הדם על גבי המזבח נעשית דוקא על ידי כהנים,
10 ובודאי על ידי כהנים טהורים – מדוע מוסיף רש"י את
11 המילים "מכהנים טהורים"?

12 הפליאה על כך רבה יותר: מילים אלו אינן מופיעות
13 בספרי30, והן תוספת של רש"י,

14 ותמוה: מה חסר במילים "יזרק הדם עלינו" שרש"י
15 צריך להוסיף "בכהנים טהורים"?

ד.

החידוש – פסח הוא קרבן ה'

16 ההסבר לכל זאת הוא:
17 כשלומדים את הפסוק "למה נגרע לבלתי הקריב את
18 קרבן ה' במועדו" מתעוררת מיד השאלה: בפסוקים
19 הקודמים משתמשת התורה בביטויים של "עשיית הפסח"
20 (ויעשו בני ישראל את הפסח; תעשו אותו; לעשות הפסח,
21 ויעשו את הפסח; ולא יכלו לעשות הפסח). ומדוע שינו
22 הטמאים לנפש אדם את הניסוח, ולא אמרו "לבלתי עשות
23 הפסח", אלא "לבלתי הקריב את קרבן ה'?"

24 מכך מובן, שהכוונה היא לענין שזה עתה התחדש להם.
25 לפני כן היה ידוע רק על עשיית הפסח, ועתה התחדש

אבל לכאורה קשה לפרש כן כוונת רש"י – שלא הזכיר בפירושו כלל
(גם לא ברמז) החילוק בין יחיד וצבור* – והרי ע"פ הנ"ל זהו התינוק
על טענתם (למה נגרע) הדין ד"במועדו אף בטומאה".
(30) וגם לא ביל"ש פרשתנו עה"פ – אף שתחילת הלשון שם הוא
(כפרש"י) "יזרק הדם עלינו".
(31) עפ"י תומתק – תיבת "לבלתי", דהל"ל (בקיצור) "למה נגרע
מלהקריב" – כי בזה מודגש שכאן מתחיל ענין חדש.
(32) ע"ד ההלכה – ראה פסחים צו, א. צפע"נ עה"ת בא יב, ז. וראה
הערה 34.

בדברי דוד מפרש הקס"ד שלהם ע"פ פרש"י לעיל פסוק ב' במועדו
אף בטומאה, ולכן טענו דבוראי יש חילוק בין פסח לשאר קדשים, וא"כ
"למה נגרע מן שאר בני אדם שהתרת" להביאו בטומאה (וראה גם פי'
הרא"ש וכלי יקר כאן). וע"ז ענה משה ד"אין קדשים קרבים בטומאה",
ובנוגע לפסח "חילוק אחר יש" (ומשה חשב שהדין ד"במועדו אף
בטומאה נאמר רק בצבור). וע"ז היתה שאלתם "יזרק הדם כו", כי אולי
החילוק בפסח הוא דכאשר הזריקה בטהורים – "יאכל הבשר לטמאים".
ובאה תשובת הקב"ה (כדעת משה) "איש איש כי יהי טמא גו" (לקמן
פסוק י"ד), והיינו יחידים שאין הטומאה נדחית להם (ו"במועדו אף
בטומאה" היינו בצבור).

(*) אף שחילוק זה מוכרח הוא בלא"כ, וצ"ל דלפרש"י מלכתחילה פשוט הוא ד"במועדו אף בטומאה" קאי רק בצבור (כמו "במועדו אף בשבת" שהוא בקרבנות
הצבור).

ולפיכך – טענו האנשים הללו – יש לומר, שבציווי
 "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" הכוונה היא
 לעשיית הפסח בדיוק כמו פסח מצרים⁴³, אשר איננו קרבן
 המוקרב על גבי המזבח, אלא להיפך, כל אחד – ואפילו
 טמאים⁴⁴ – זוכה שה בביתו, ליד המשקוף והמזוזה
 שלו⁴⁵, ואוכלו דוקא בביתו, בליל חמשה עשר בניסן, ביחד
 עם אכילה מצה ומרור, שאינם קדשים כלל ובאותו אופן.
 ולכן, כאשר מיאן משה לאפשר להם להשתתף בעשיית
 הפסח⁴⁶, הם טענו "למה נגרע"⁴⁷.

ואת זאת חידש להם משה – "אין קדשים קרבים
 בטומאה": פסח איננו זבח בלבד, אלא קדשים הקריבים
 מעל גבי המזבח, ולכן התשובה לשאלתכם היא בהתאם
 לכך: אין קדשים קרבים בטומאה.

ו.

שני עניינים בפסח

לפי זה ניתן להבין גם את שאלתם השניה – "יזרק
 הדם עלינו... ויאכל הבשר לטהורים" (ומכיון שהיו
 "טמאים לנפש אדם", יש לומר, שכוונת רש"י בכך היא
 לטהורים אחרים, כדלעיל בסעיף ב):
 כיון שבפסח מצרים לא היתה הקרבה לה' על גבי
 המזבח, אלא מצוה בפני עצמה של זבח ואכילת הפסח,

והציווי "ולקחו³³ מן הדם ונתנו על שתי המזוזות..."
 לא היה כזריקת הדם על המזבח³⁴, אלא כמפורש במקרא
 לאות על הבית שכאשר "ועברתי בארץ מצרים ..
 והכיתי..." אז "וראיתי את הדם... ופסחתי עליכם..."³⁵.

משום כך אין אנו מוצאים שפסח מצרים נקרא בשם
 קרבן³⁶, אלא "זבח", "ואמרתם זבח פסח הוא"³⁷,
 משמעות המילה "זבח" אינה דוקא קרבן לה', אלא כל
 שחיטה לשם אכילה נקראת זבח³⁸.

וזה היתה טענתם של הטמאים לנפש אדם:

מדובר כאן על ה"שנה השנית לצאתם מארץ
 מצרים"³⁹, ולפני כן קויים פסח אחד בלבד, פסח מצרים.
 ומכך מובן, שכשנצטוו "ויעשו בני ישראל את הפסח
 במועדו .. ככל חוקותיו וככל משפטיו תעשו אותו"⁴⁰,
 חשבו בני ישראל, שפסח מדובר יהא זהה בפרטיו לפסח
 מצרים.

ובמיוחד לפי פירוש רש"י שלעיל⁴¹ "תלה הכתוב מצוה
 זו בביאתה לארץ ולא נתחייבו במדבר אלא בפסח אחד
 שעשו בשנה השנית על פי הדיבור", ולפי זה סביר להניח
 שפסח מדובר לא היה כפסח דורות, התלוי ב"ביאתם
 לארץ", אלא היתה המשך לפסח מצרים, וקויים על ידי
 אותם אנשים שקיימו⁴² את פסח מצרים.

(33) בא שם.

(34) ואף פרש"י שם "זו קבלת הדם", ובפרש"י שם, כב: לשלש
 המתנות (וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"י"ח ע' 4 ואילך. חכ"ו
 [המתורגם] ע' 91. ורש"י) – ע"ד הפשט ה"ז רק דוגמת עבודת הקבלה
 דוריקה* (וכן יש איסור נותר – שם, י), אבל אין כאן ענין של הקרבה לה'
 בפועל נולשן הכתוב (בא שם, יא. שם, כז) "פסח הוא לה'" – היינו כי
 "קרי פסח על שם .. שחוקב" מודג כו" (פרש"י שם, יא. וראה לקמן
 הערה 36). או מפני שעושה בזה מצות ה'.

(35) בא שם, יב"ג. וכן שם, כג.

(36) ורק בפרש"י (בא שם, יא) "הקרבן הוא קרי פסח כו",
 אבל י"ל הכוונה שהוא דוגמת קרבן, ע"ד הנ"ל הערה 34.

(37) בא שם, כז.

(38) ראה לעיל רצא (לא, נד) ובפרש"י שם. ועד"ז בכ"מ.

(39) פרשתנו ט, א.

(40) שם, יב"ג. וראה פרש"י שם ובמפרשיו.

(41) בא יב, כה. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 77 ואילך
 (אבל ראה שם ע' 81 הערה 51).

(42) או בסמיכות ממש לגיל (דקטן) הראוי להמתנות על פסח מצרים.
 (43) שלכן גם את"ל שידעו אודות פסח דורות (וראה פרש"י בא יב,
 ו. שם, מז) ושהוא נקרב ע"ג מזבח (ראה משפטים כג, יח. תשא לד, כה.
 ולהעיר גם מרש"י תולדות כז, ט) – ס"ל שפסח מדובר ה' בגדר (ובמילא
 – כדנין) פסח מצרים, כנ"ל.

ולהעיר – גם בנוגע לפסח דורות – מדעת היראים (סת"ה. ובהשלם
 – סתט"ו) דמצות ק"פ היא: צוה הקב"ה את ישראל שיעשו את הפסח ..
 ועשיית הפסח היינו שחיטתו וזריקת דמו והקטר אימוריו .. ואע"פ
 שזריקת דמו כו' כהנים עושין ולא ישראל כיון שהקרבן של ישראל
 ובמצות ישראל עושין כו'.

(44) והצורך בהציווי "במועדו" (לדעתם) ה' (לא בשביל "אף
 בטומאה" – שהרי חשבו שאינו קרבן – כ"א) בשביל "אף בשבת".

(45) ואף שלקמן בפ' ראה (יב, כ) פרש"י ד"במדבר נאסר להם בשר
 חולין א"כ מקדישה ומקריבה שלמים" (אבל ראה פרש"י אחרי יז, ג:
 במוקדשין הכתוב מדבר, ובמפרשי רש"י שם. וראה מפרשי רש"י ראה
 שם) – ה"ז רק (ע"ד לשון רש"י ראה שם בד"ה שלפנ"ז) בשר תאווה,
 משא"כ בנדוד"ש שהמדובר בזבח מצוה.

(46) אבל לפ"ז צ"ל לכאורה שבאו לשאול קודם זמן שחיטת הפסח,
 שעדיין לא ידעו שנקרב ע"ג המזבח, ומפשטות הכתובים לא משמע כן
 (וראה הנסמך בהערה 12).

ואולי י"ל שטענתם היתה, דאף ששאר בני" הטהורים הקריבוהו
 בפועל ע"ג המזבח, מ"מ אין זה מוכרח מצד גדר הפסח (וע"ד שנאסר
 להם בשר חולין, כנ"ל הערה הקודמת), ולכן טמאים יכולים לעשותו
 בטומאה (בלי הקרבה).

(47) ולהעיר מחזקוני כאן "למה אין אנו רשאים לאכול קדשים
 בטומאה הרי אשתקד אכלנו הפסח כמצרים אפילו בטומאה". וראה באר
 מים חיים כאן.

(*) ולהעיר מס' זכרון על מ"ש רש"י כאן "יזרק הדם": וא"ת והרי לא מצינו שמכר בפסח שום זריקת הדם בכתוב.

אם היה הנוסח "לטהורים" – מדוע ישנה זאת משהו
 ויכתוב "לטמאים", שזהו (א) ההיפך מהנוסח הספרי. (וב)
 ועיקר: זהו ההיפך מהדין המפורש והידוע לכל, שטמא
 אסור באכילת קדשים⁵²!

ההסבר לכך הוא: לפי סברת האנשים ההם לא היתה
 אכילת הפסח כאכילת קרבן, אלא כמצוה בפני עצמה,
 שאינה קשורה להקרבנות קרבן, ולכן, יש מקום לומר,
 בלימוד לפי הפשט, שבשר הפסח יכול להיאכל אפילו
 בטומאה.

התורה אוסרת לטמא לאכול קדשים, דוקא כאשר הוא
 אוכל זאת במטרה של אכילת קדשים. כפי שמוכן מן
 הדיוק בלשון הפסוק⁵³ "והנפש אשר תאכל בשר מזבח
 השלמים אשר לה' וטומאתו עליו". ואילו אכילת הפסח היא
 (לא כאכילת קדשים, אלא) כמצוה בפני עצמה (שהתורה
 ציותה כשזה עדיין לא היה קדשים).

לכן, יש מקום לומר שבמקרה כזה היא מותרת אפילו
 בטומאה.

ה.

החשוב ביותר: קרבן לה'

אך לפי הסבר זה לפי הגירסא "ויאכל הבשר
 לטמאים", לכאורה, אין מובן: אם הם סברו שזכו גם
 במצות אכילת הפסח, מדוע דרשו רק "לבלתי הקריב את
 קרבן ה' במועדו", בלי להזכיר את ענין האכילה⁵⁴.

ההסבר לכך הוא⁵⁵: בשומעם שהפסח הוא קרבן לה'
 הרי זהו הענין שנעשה עיקר הפסח בעיניהם. האפשרות
 שלהם להקריב את קרבן ה' במועדו, למרות שהדבר
 ייעשה על ידי אחרים, היה חשוב בעיניהם הרבה יותר
 מהמצוה של אכילת הפסח על ידם.

כי התענוג הנפלא ביותר שלהם, ושל כל יהודי, הוא,
 כאשר גורמים (על ידי לחמי לאשי⁵⁶ המביא ל"אשה ריח

סברו הטמאים לנפש אדם, שהחשבת הפסח עתה לאחר
 הקמת המשכן, כקרבן, הוא כענין נוסף נפרד, שאינו גורע,
 וכמובן שאינו שולל, את המצוה של אכילת הפסח, כפי
 שהיתה עד כה. ומדוע יחול שינוי, ובמיוחד שלילה, במצות
 אכילת הפסח?!

יוצא מכך, שבפסח יש שני ענינים שונים, שאינם
 קשורים זה לזה⁴⁸: (א) מקריבים קרבן לה' על המזבח כזכר
 וכהודיה על גאולת מצרים, "ופסח ה'". (ב) קיימת מצוה
 של אכילת הפסח בליל ט"ו, לאו דוקא באכילת קרבן, אלא
 בדומה למצות אכילת מצה ומרור.

ועל כך היתה טענתם "לבלתי הקריב את קרבן ה'
 במועדו": כיון שהיות הפסח "קרבן לה'" הוא ענין נפרד
 מאכילת הפסח, לכן "יזרק הדם עלינו... ויאכל הבשר
 לטהורים":

אמנם, הפסח הוא "קרבן לה'" (קדשים), ולכן אין הם
 יכולים לאכול ממנו, כי אסור לטמא לאכול קדשים, ומשום
 כך "יאכל הבשר לטהורים (אזורים)", אך מדוע יגרע מהם
 הענין החדש שנוסף לפסח – "להקריב את קרבן ה'
 במועדו", פעולה שיכולה להיעשות בלי כניסתם למשכן⁴⁸ –
 "יזרק הדם עלינו ככהנים טהורים"⁴⁹.

ז.

"לטמאים" או "לטהורים"

לפי ביאור זה בפירוש רש"י אפשר להבין גם את
 הגירסא המופיעה בספרים "ויאכל הבשר לטמאים"⁵⁰, אשר
 מכך שרבים ממפרשי רש"י מתקנים גירסא זו⁵¹, מוכח,
 שכבר בימיהם היתה גירסא זו נפוצה,
 ובמיוחד לפי האמור פעמים רבות, שכאשר רוצים
 לברר מהו הנוסח האמיתי, יש לחקור מנין וכיצד נוצרה
 הטעות – אין נעשית טעות במזיד.

ובענינו: אם הנוסח של רש"י היה "לטמאים", מובן
 מדוע שינו זאת המעתיקים או המדפיסים ל"טהורים". אך

(48) ולהעיר גם ע"ד ההלכה דשחיטת הפסח ואכילתו הן שתי מצות
 (סחמ"צ להרמב"ם מ"ע נה"נ. ועוד) – כידוע השק"ט בזה (ראה לקו"ש
 [המתורגם] חט"ז ע' 109 ואילך. ור"ג).

(48*) ראה לעיל הערה 19.

(49) אלא שלפי המסקנא אינו כן – כי שני הענינים בק"פ (הקרבנות
 ואכילתו) תלויים זב"ז וא"א להפריד ביניהם (כנ"ל סעיף ב), ולכן הוצרך
 להיות הציווי דפסח שני.

(50) וכ"ה לפי הדברי דוד (הנ"ל הערה 29).

(51) נסמן לעיל הערה 6.

(52) בנחלת יעקב כאן: "ואיזה תלמיד טועה כתב כן לפי שראה
 שאנשים היו טמאים והפסח נאכל לבעלים דוקא .. לפי כתב ויאכל הבשר

לטמאים",

אבל צ"ע שיטעה בדבר הפשוט שטמא מותר באכילת קדשים,
 כבפנים.

(53) צו ז, כ. ועד"ז שם, כא.

(54) וכן קשה להפירוש שהובא לעיל סעיף א.

(55) וע"פ המבואר בפנים בפרש"י י"ל בפשטות, דמכין שמשח חידש
 להם שהפסח הוא קרבן ה' (קדשים) שלכן אינו נקרב בטומאה, לכן
 הדגישו בשאלתם הב' פרט זה – "לבלתי הקריב גו", שגם מצד ענין
 הקרבן יכולים לעשותו.

(56) ל' הכתוב פתחם כח, ב. וראה אמור כא, ו. שם, ח. ובכ"מ.

הקרבן – "פסח לה" 60, אלא על עשיית הפסח ועל אכילת
הפסח 61,
כי המשמעות העיקרית של הפסח אינה כל כך
ההקרבה על גבי המזבח, העלאה ממטה למעלה – העלאת
החלב והדם על גבי המזבח, כקרבן לה', אלא דוקא
ה"המשכה" וההורדה למטה, לגוף הגשמי, אכילת האדם.
דוקא על ידי כך מתממשת תכלית הבריאה, לעשות לו
יתברך דירה בתחתונים.
(משיחות ש"פ שלח וש"פ פנחס תשכ"ו)

1 ניחוח לה" 57 – "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
2 רצוני" 58.
ט.
מצד הקדוש ברוך הוא – העיקר: אכילת הפסח
3 משמעות הדברים בעבודה הרוחנית ובפנימיות היא:
4 הבקשה רק להקריב את קרבן ה" היא מצד ישראל
5 אך כאשר הקדוש ברוך הוא הורה לישראל על פסח שני,
6 שאפשר להשלים 59 את הפסח, אז אין מודגש כל כך ענין

ט, יג).

(60 כלשון הכתוב פרשתנו ט, י, שם, יד.

(61 שם, י"א.

(57 ויקרא א, ט. ובכ"מ.

(58 פרש"י ויקרא שם. פנחס כה, ח.

(59 משא"כ כשהמדובר במי ש"חזד לעשות הפסח", שלכן ונכרתה
הנפש גו' – מבאר הכתוב הטעם "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו" (פרשתנו

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' א

לחטים כמותו. והטעם לכך, מפני שמחפין עליו – מסתירים את
חטאיו ומגינים עליו. הרי שגם בשאר עבירות נפרעים ממשפחתו
של החוטא.
מתרצת הגמרא: עדיין יש חילוק בין העבירות, דהתם – בשאר
העבירות, נפרעים ממשפחת החוטא כדינא אחריתא – כדין אחר,
כלומר בעונש קל יותר מעונשו של החוטא עצמו, ואילו הקא –
בשבועת שקר, כדינא דידה – נפרעים ממשפחת החוטא באותו דין
שנפרעים מהנשבע לשקר בעצמו, כדינא, רבי אומר, נאמר
בפסוק לגבי המעביר מזרעו למולך (ויקרא כ ה) 'והקדשתי אותו' מה
תלמוד לומר – מה בא הכתוב ללמדנו, לפי שנאמר בתחילת
הפסוק, 'ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו' יכול הייתי
לומר שכל המשפחה כולה כהיכרת – נענשת בברית, תלמוד לומר
אות', ללמד שרק אותו הענישה התורה כהיכרת, ולא כל
המשפחה כולה כהיכרת. והבדל זה בין החוטא לבין משפחתו הוא
רק בשאר העבירות, אבל בשבועת שקר נפרעים ממשפחת
החוטא באותו עונש של הנשבע לשקר עצמו.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: וכל
עבירות שבתורה נפרעין ממנו – ואילו כאן – בשבועת שקר נפרעים
ממנו וממשפחתו. מקשה הגמרא: וכי בכל עבירות שבתורה
ממשפחתו לא – אין נפרעים, והקדש לגבי הנותן מזרעו למולך
(ויקרא כ ה) 'ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו' והקדשתי אותו
ואת כל הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם, ותניא, אמר
רבי שמעון, אם הוא חטא, משפחתו מה חטאת כדי שתיענש, אלא
לומר לה, אין לה משפחה שיש בה מוכס – גובה מס הנוטל ממון
שלא כדין, שאין בני המשפחה כולה נחשבים מוכסין כמותו, וכן
אין משפחה שיש בה לחטים, שאין בני המשפחה כולה נחשבים

1 שהלאו של 'לא תשא' אינו חמור יותר משאר עבירות שיש בהם
2 עונש של כרת או מיתת בית דין, ומדוע דווקא בו נודעזע העולם.
3 מבאר הגמרא את החילוק: אלא, בדיקתני מעמא – כפי ששנתה
4 הברייתא עצמה את הטעם, וכל עבירות שבתורה נאמר בהן 'ונקה',
5 וכן בשבועת שקר נאמר (שמות כ ז) 'לא ינקה'.
6 מקשה הגמרא: וכי על כל העבירות שבתורה לא נאמר בהן 'לא
7 ינקה' והקדש – והרי כתוב אף לגבי שאר העבירות (שמות לד ז)
8 'ונקה לא ינקה' ומשמע מלשון זה שה' אינו מנקה לעוברי עבירה.
9 מתרצת הגמרא: ההוא – פסוק זה של 'ונקה לא ינקה' מביא ליה
10 לכדרי אלעזר – נצרך לדרשתו של רבי אלעזר, דתניא, רבי אלעזר
11 אומר, אי אפשר לומר שה' נוהג לעולם במידת 'ונקה', וסולח
12 תמיד, שהרי כבר נאמר באותו פסוק 'לא ינקה', וכן אי אפשר לומר
13 שה' נוהג רק במידת 'לא ינקה', שכן נאמר 'ונקה', הא כיצד –
14 איך מתפרש הפסוק שלא יסתור את עצמו, אלא מנקה הוא
15 לשבים בתשובה, ואינו מנקה לשאינן שבים בתשובה, אבל
16 בשבועת שקר אף לשבים בתשובה לא ינקה בלא להפריע
17 מהחוטא, ומחמת חומרא זו של שבועת שקר הודעזע העולם.
18 הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: כל
19 עבירות שבתורה נפרעין ממנו, ואילו כאן – בשבועת שקר נפרעים
20 ממנו וממשפחתו. מקשה הגמרא: וכי בכל עבירות שבתורה
21 ממשפחתו לא – אין נפרעים, והקדש לגבי הנותן מזרעו למולך
22 (ויקרא כ ה) 'ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו' והקדשתי אותו
23 ואת כל הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם, ותניא, אמר
24 רבי שמעון, אם הוא חטא, משפחתו מה חטאת כדי שתיענש, אלא
25 לומר לה, אין לה משפחה שיש בה מוכס – גובה מס הנוטל ממון
26 שלא כדין, שאין בני המשפחה כולה נחשבים מוכסין כמותו, וכן
27 אין משפחה שיש בה לחטים, שאין בני המשפחה כולה נחשבים

ילקוט לוי יצחק על התורה

ועיין בזה"ק⁵ פ' וישלח דף קע"ד ע"א שישאל ויעקב הוא ע"ד השמות הוי' ואלקים ע"ש, הרי שיעקב הוא ע"ד שם אלקים, וידוע שמוחין דקטנות הם שמות אלקים.

וישראל שהוא ע"ד שם הוי', הוא כמו בחי' משה כמוכן מהלקוטי תורה פ' ויחי שם, ועיי"ש ג"כ בתהלים בפסוק ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל,

ומוחין דגדלות הם שמות הוי', זהו שלמשה נתגלה שם הוי"ה ולא ליעקב אם שהי' בחיר שבאבות⁹, כמ"ש¹⁰ ושמי הוי' לא נודעתי להם, ולמשה נתגלה זה.

ועיין ברש"י שם לא נכרתי להם במדה אמתית שלי ע"ש. ומשה זכה לזה כי משה זכה לדעת עליון ששרשו מתיקון ואמת שבפנים דאריך אנפין כמ"ש בל"ת להאריז"ל פ' שמות בפ"י כי סר לראות, משא"כ יעקב זכה רק לדעת

שמות ל', ו-ז - ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה יהוה אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת.

נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים

פה

ביאור תיקון הוי' "ואמת" ד"משה", והתיקון העשירי במיכה (ז, כ) "תתן אמת ליעקב"

ואמת.

והנה יעקב הנקרא קטן הוא בחי' מוחין דקטנות², ומשה שהוא גדול³ הוא בחי' מוחין דגדלות, ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל פ' ויחי בפסוק ויתחזק ישראל.

(5) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: כמה דקדשא בריך הוא לזמנין אתקרי יהו"ה ולזמנין אתקרי אלהי"ם (כמו שהקב"ה לפעמים נקרא בשם הוי"ה ולפעמים בשם אלהי"ם), הכי נמי לזמנין אתקרי ישראל ולזמנין אתקרי יעקב (כמו כן לפעמים נקרא ישראל ולפעמים יעקב ותלוי הדבר כפי הענין שהוא בו), וכלא בדרגין ידיעין (והכל הוא במדרגות דעת, דעת תחתון ודעת עליון) עיי"ש.

(6) שישאל ויעקב הוא ע"ד השמות הוי' ואלקים: ראה גם אור התורה בראשית (כרך ג) תפד, סע"ב. לך לך (כרך ד) תרפד, ב. וישלח (כרך ה) תתעז, ב. חנוכה (כרך ח) תתקנב, סע"ב. חוקת ע' תתלו. בלק עמוד א"ח ואילך. פינחס עמוד א'קפט. ואתחנן ע' קב. תהלים – יהל אור ע' תקי. ועוד.

(7) וז"ל: ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל (תהלים עח, ה), הנה כבר ידוע כי ז"א נקרא ישראל מן החזה ולמעלה, ומחזה ולמטה מתחיל בחי' יעקב... בסוד נובלת חכמה שלמעלה תורה וכו'.

וז"ש ויקם עדות ביעקב כי יעקב שהוא חלק התחתון שהוא עדות של התורה שלמעלה ממנו צריך יעקב קימה להעלותו למעלה, אבל תורה שם בישראל היינו תורה שהוא יסוד אבא שם תמיד בחלק הנקרא ישראל שם ממש תמיד נקרא תורה אבל ביעקב אמר קימה שהוא למטה עיי"ש.

ראה גם לעיל ס' כח. סב.

(8) ראה הביאור בזה – ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד ס' כ. ועוד.

(9) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג ס' לא. נט.

(10) ואראו, ג.

(11) וז"ל: דע כי כבר ביארנו איך יש לז"א ב' מוחין שהוא אחסנת דאו"א וב' עיטרין, והנה באלו הב' מוחין שהוא חו"ב יש להם בחי' דעת

(1) "כמ"ש [תולדות כו, טו] בנה הקטן וכתוב [עמוס ז, ה] מי יקום יעקב כי קטן הוא, ואצל הבאר [ויצא פרק כט] נודמנה לו אשתו רחל הקטנה". (לקוטי לוי יצחק כאן). ראה כל הביאור ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד ס' כ.

(2) ראה תהלים – יהל אור עמוד שצח וז"ל: בתורה יש סתים וגליא פנימי' התורה היא א"ס בלי מדה כמ"ש במד"ר פ' בראשית פרשה י"ד, וחיצוניות התורה יש לה מדה להיותה שורש העולמות. וע' בערובין פרק עושין פסין ד"ט, וזהו ג"כ ענין (סוכה כח, א) דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן היות דאביי ורבא, פ' דבר קטן שהוא נמשך מזעיר אנפין שנק' קטן כי קטן יעקב. ונק' ג"כ כרוב אחד מקצה מזה כרוב כרביא כמ"ש בתורה אור [פא, א] פ' תרומה בכ"י אדמו"ר נ"ע. ודבר גדול זהו שנמשך מא"א כי גדול הוי' ולגדולתו אין חקר. וזהו פנימיות התורה, וזהו עוטה אור פנימית התורה כשלמה הנגלות שבתורה כו'. עיי"ש.

ראה לעיל ס' סב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד ס' יג.

(3) "ומשה הוא גדול כמ"ש (שמות ב, יא) ויגדל משה וכתוב (בא יא, ג) גם האיש משה גדול מאד, ואצל הבאר נודמנה לו אשתו צפורה שהיא מבחי' לאה שהיא גדולה". (לקוטי לוי יצחק כאן).

וכנ"ל (הערה 1), ראה כל הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד ס' כ.

(4) עה"פ ויחי מוב, ב. וז"ל: דע כי בקטנות נק' ז"א יעקב כמ"ש מי יקום יעקב כי קטן הוא וכו', ומשה זכה בחייו מה שזכה ישראל אחר מיתתו לכן היה יעקב קטן בחייו וכו', אבל בשעת פטירתו נתעלה וכו'.

והנה משה גי' פעמים "חוק" שהוא נגד ג' מיני מוחין עיבור יניקה גדלות, לכן עתה שזכה יעקב למדרגת משה נא' ויתחזק ישראל. עיי"ש.

אינו אמת¹⁷, (והרי יעקב אמר שאחי אבי¹⁸ הוא ברמאות, ועיין בשער דרושי הצלם שם) אלא שנמשך לו אמת, משא"כ משה זכה לאמת. ועיין בלקו"ת פ' מסעי¹⁹ בד"ה הנה גבי המסעות ע"ש.

גם י"ל, ע"ד ההפך בין אמת²⁰ ואמת לאמתו וד"ל. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד לד

תחתון כמ"ש שם, ועיין ג"כ בע"ח שער דרושי הצלם¹² דרוש ב' בכללים של חו"ג כלל י"ז.

ואל תקשי הרי מקרא מלא דבר הכתוב¹³ תתן אמת ליעקב,

הנה שם, אין זה התיקון השביעי¹⁴ ואמת שבהפנים דאריך אנפין אלא התיקון העשירי¹⁵ בתקוני מיכה שהוא השערות שתחת הגרון,

גם, שם הוא בקשה¹⁶ תתן אמת ליעקב משמע שמוצ"ע

המזווגם בינתיים, וכן למטה בסוד ב' עיטרין יש דעת א' מכריע בינתיים וז"ס כי אל דעות ה', אמנם הא' נשאר למעלה ואינו יורד ומתפשט כמו הב', לכן כתיב בו ולא נתכנו עלילות הא', ולהב' קרי ביה ולו נתכנו עלילות בו', והטעם כי הוא יורד ומתפשט לכמה אדרין ואכסדראין לכאן ולכאן והוא הולך דרך עקמימות לכאן ולכאן להתפשט ואלו הם עלילות ועקמימות אשר נתכנו לו והוא מתפשט בחו"ג, והוא סוד יעקב שנאמר בו עם חסיד תתחסד ועם עיקש וכו' . . אמנם משה זכה לזה דעת העליון ג"כ, וזהו וירא ה' כי סר לראות. עיי"ש כל הביאור.

(12) שער כה. וז"ל: יעקב נמשך מזה הדעת התחתון המתפשט אח"כ בגופא, ויש בו דין ורחמים ב' אהלים ב' אדרין משונים זה מזה. וז"ס עם חסיד תתחסד עם עקש תתפתל וז"ס יוגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וארז"ל (ב"ב כג, א) אחיו ברמאות וכי בן רבקה הוא בתמימות. אמנם משה זכה לדעת עליון וז"ש בזהרה בראשית דתרווייהו בדעת אלא דא בגופא ודא בנשמה כי זה בדעת המתפשט בגופא וזה בדעת עליון שבראש הנקרא נשמה לזה התחתון. והנה זה הדעת עליון מקורו נמשך מב' פנים דא"ש שהם תיקון ז' מ"ג ת"ד הנקרא ואמת והוא כולל כל ו' תיקונים קדמאין והוא ז' להם וכולל כולם עיי"ש.

(13) מיכה ז, כ. ראה ספר המאמרים ה'תרס"ו (הוצאת תשע"א) ע' רצו. לקמן הערה 17.

(14) בפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ד, מבואר איך הוא הסדר דה"ג מדות הרחמים (כי תשא לד, ו). והם: א) "אל", ב) "רחום", ג) "וחנון", ד) "אריך", ה) "אפים", ו) "ורב חסד", ז) "ואמת", ח) "נצר חסד", ט) "לאפים", י) "נושא עון", יא) "ופשע", יב) "וחטאה", יג) "ונקה".

(15) פירוש: במיכה (ז, יח-כ) כתוב י"ג תיקונים והם כנגד הי"ג מדות הרחמים דמשה, והוא כך: א) "מי אל כמוך", ב) "נשא עון", ג) "עובר על פשע", ד) "לשארית נחלתו", ה) "לא החזיק לעד אפו", ו) "כי חפץ חסד הוא", ז) "ישוב ירחמנו", ח) "יכבוש עונותינו", ט) "ותשליך במצולות ים כל חטאתם", י) "תתן אמת ליעקב", יא) "חסד לאברהם", יב) "אשר נשבעת לאבותינו", יג) "מימי קדם".

ראה הציור לקמן סי' צא.

(16) ראה תניא – אגרת הקדש סי' ו. לקוטי תורה שמיני עצרת פג, א. ספר המאמרים תרכ"ט ע' שיד ואילך. תרל"ד ע' רסד. תורת מנחם –

ספר המאמרים ה'תשכ"ט ע' רפב ואילך. ועוד.

(17) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ח ע' רעז וז"ל: מ"ש תתן אמת ליעקב, דלכאורה אינו מובן מהו ענין הנתינת אמת ליעקב, הרי יעקב מדתו מדת האמת (זח"א קלט, סע"א. קסא, א. תניא רפי"ג. תניא אגה"ק רס"ו. ועוד), ולמה צריך ליתן אמת ליעקב. אך הענין הוא, דאף שיעקב מדתו מדת האמת, מדת הרחמים, שהוא מבריש מן הקצה אל הקצה, מ"מ, הרי זה בגדר קצוות, מן הקצה אל הקצה, והוא מצד בחי' השתלשלות. וענין תתן אמת ליעקב הוא בחי' ואמת הוי' לעולם, שהוא למעלה מהשתלשלות עיי"ש.

(18) בבא בתרא כג, א. וז"ל [ובהסבר דברי הגמ'] : "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" ((ויצא כט, יב), ושואלים: וכי אחי אביה הוא?) והלא (יעקב) בן אחות אביה הוא (כך ה' יעקב צריך לומר, "בן" אחות אבי, ומדוע כשראה אותה אמר לה שהוא "אחי" אבי), אלא (כך ה' מעשה), אמר לה (יעקב לרחל), מיוסבת לי (האם ברצונך להינשא לי?), אמרה ליה (לו), אין (כן), מיהו, אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה (אבל אבי רמאי הוא ולא תוכל לו), אמר לה (יעקב) אחי אנה ברמאות (וזהו שאמר יעקב לרחל "כי אחי אבי" הוא, כלומר אחי הוא ברמאות). אמרה ליה (לכך, אמרה לו רחל ליעקב), ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמאותא – וכי מותר לצדיקים ללכת ברמאות? אמר לה יעקב, אין (כן, שנאמר) "עם נבר תתבר ועם עקש תתפל" ((שמואל-ב כב, כז), כלומר, שעם כל אדם יש לנהוג בהתאם להראוי לו). עיי"ש.

(19) צג, ב ואילך.

(20) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ב סוף עמוד רמז וז"ל: מדת אמת הוא כענין תיקון ואמת הפנימי משערות* – בלי גבול, וזהו שדוקא שם הוי' הוא מדת אמיתית, כי שם שדי שבבריאת העולם על שם שאמרתי לעולמי די הוא שמאיר בגבול, וגם שם שדי שנתגלה להאבות על שם שדי באלקותי לכל ברי' הוא שמאיר בגבול, כי הנסים שנמשכים משם זה הם מלוכשים בטבע, ולכן דוקא שם הוי' הוא מדת אמיתית, להיותו בלי גבול. וממשיך בהמאמר, שגם כל השמות הם אמת, אלא שהוי' הוא אמת לאמתו. עיי"ש.

(* ראה בארוכה לקו"ת מסעי צג, א ואילך. ספר המאמרים תר"ל ס"ע סו ואילך [בהוצאת תשפ"ב – ח"א ע' קמט].

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הנה בכלל - אין להפגש בחשבונות האמורים, שענין בזה רק לאלו שיש בידם איזה מסורה וכיוצא בזה. מה שאין כן בלאו הכי - הרי כל אחד ואחד מאמין בביאת משיח וכו' ואחכה לו בכל יום שיבוא. אלא שבאחד עם זה - על כל אחד לעשות כל התלוי בו למהר ולהחיש ביאת משיח צדקנו.

(לקוטי שיחות חכ"ג, עמ' 396. מתוך "לקראת שבת")

רגע של הכנה והקדמה

בכל פעלה שיהודי עושה בכל יום ויום במשך שהותו בגלות, הוא מאיר עוד חלק בעולם הזה הגשמי וחמרי... שעל ידי זה פועלים את תכלית השלמות של מות המשיח...

וכיון שכן, הרי מובן שצריכים להסתפל על כל רגע שבו מכרחים עדין להיות בגלות - לא כמו רגע של גלות, אלא כמו רגע של הכנה והקדמה לגאולה.

(משיחת י' שבת תשי"ד. מתוך "לקראת שבת")

לכל אחד יש כח

מכיון שהגאולה העתידה תהיה בנוגע לכל בני ישראל (שהרי אפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות חס ושלום), מובן, שגם מעשינו ועבודתנו לפעל את הגאולה שיקת לכל בני ישראל, ובדאי שנתנו לכל אחד ואחד כל הכחות הדרושים לכה, שכן, "איני מבקש כו' אלא לפי כחן".

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"ו ח"א ע' 318)

קוינו כל היום!

כל יהודי אומר בתפלת שמונה עשרה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", ולאחרי זה מסימים "כי לישועתך קוינו כל היום", ויתרה מזו: למרות שבתפלת שחרית אמר כל אחד ואחד מ ישראל "כי לישועתך קוינו כל היום", הנה לאחרי כמה שעות בלבד, בתפלת המנחה, אומרים שוב "כי לישועתך קוינו כל היום!".

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"מ ח"ד ע' 8240)

אבל לא כלם חזרו בתשובה

אין צורך להמתין לעבודת התשובה של כל בני ישראל, אלא מספיקה גם עבודת התשובה של יהודי אחד - כפסק דין הרמב"ם: (הלכות תשובה פרק ג ה"ד) "צריך כל אדם שיראה עצמו... וכן כל העולם כלו חצי זכאי כו', עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות וגרם לו ולהם ישועה והצלה".

כלומר, הרהור תשובה של יהודי אחד יש בכוחו לפעל את הגאולה האמתית והשלמה.

(ע"פ התועדויות תשמ"ו ח"ב עמ' 805. מתוך "לקראת שבת")

במהירות גבוהה

כבר בזמן הש"ס דברו אודות הקשת הגאולה, "אחישנה" בזמן כפשוטו - הרי על אחת כמה וכמה שבמינו אלו דרוש למהר ולזרז ולהחיש את הגאולה שתהיה במהירות יותר - "אחישנה" כפשוטו!

ועל פי זה מובן, שכל הענינים שעושים בקשר לגאולה - צריכים להיות באפן של מהירות, שזהו הפרוש של "אחישנה".

(התועדויות תשמ"ב ח"ד ע' 2284. מתוך "לקראת שבת")

בית המקדש חרב כל רגע

איתא בירושלמי "כל דור שאינו נבנה (בית המקדש) בימיו מעלין עליו כאלו הוא החרבו", ומזה מובן בפשטות עד כמה צריך להיות נוגע לו כללות ענין הגאולה ובנין בית המקדש - דמכיון ש"כאלו הוא החרבו", הרי בדאי מרגיש את הצורך לעשות את כל התלוי בו שתבוא הגאולה ובנין בית המקדש תכף ומיד ממש!

וכידוע דברי הרצ"בי שמוכיח מדברי הירושלמי דלעיל שחרבן בית המקדש הוא באפן דפעלה נמשכת.

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"מ ח"ד ע' 8240)

חשוב קצ - עם מסירת

במענה למכתבו מכ"ב שבט, בו פותב מה ששמע ומסתמכים בפסוקים ורמזים כו' [אודות חשוב קצים].

חומש יומי

פרשת בהעלותך

~ יום ראשון י"ב סיון ~

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א וּמַלְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ב) דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרוֹת
אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת:

ב מַלְל עִם אַהֲרֹן וְתִימַר לֵה בְּאֲדָלְקוֹתָךְ יְת
בּוֹצִינִיָּא לְקַבֵּל אִפִּי מִנְרֵתָא יְהוֹן מְנַהֲרִין
שְׁבַעַת בּוֹצִינִיָּא:

הִיְתָה לִפְנֵי הַמִּנְוֹרָה, שְׁעָלִיָּה הִכְהֵן עוֹמֵד וּמִיטִיב.
אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה • אֶל מֹול גֵּר הָאֲמָצְעִי שְׁאִינֹ
בְּקָנִים אֶלָּא בְּגוֹף שֶׁל מִנְוֹרָה. יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת •
שְׁשָׁה שְׁעָל שְׁשַׁת הַקָּנִים. שְׁלֹשַׁת הַמִּנְוֹרָחִיִּים פּוֹנִים
לְמֹול הָאֲמָצְעִי הַפְּתִילוֹת שְׁכֵהֵן, וְכֵן שְׁלֹשָׁה
הַמְעַרְבִיִּים רִאשֵׁי הַפְּתִילוֹת לְמֹול הָאֲמָצְעִי, וְלִמָּה?
כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: לְאוּרָה הוּא צָרִיךְ.

וְהִנֵּה בְּהִעָלְתָּךְ • לִמָּה נִסְמָכָה פְּרִשַׁת הַמִּנְוֹרָה לְפָרִשַׁת
הַנְּשִׂאִים? לְפִי שְׁכָשְׁרָאָה אַהֲרֹן חֲנֻכַּת הַנְּשִׂאִים,
חֲלֻשָׁה אֲזִי דַעְתּוֹ, כְּשֶׁלֹּא הָיָה עִמָּהֶם בְּחֻנְכָּה לֹא הוּא
וְלֹא שְׁבָטוֹ. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא: חֲזִיךְ, שְׁלֹךְ
גְּדוּלָּה מִשְׁלֵהֶם, שְׁאֵתָה מְדָלִיק וּמִיטִיב אֶת הַנֵּרוֹת.
בְּהִעָלְתָּךְ • עַל שֵׁם שְׁהִלָּה עוֹלָה, כְּתוּב בְּהִלָּקֶתָן
לְשׁוֹן "עָלִיָּה", שְׁצָרִיךְ לְהִדְלִיק עַד שְׁתֵּהָא שְׁלֵהֶבֶת
עוֹלָה מְאֻלִּיָּה. וְעוֹד דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: מִכָּאן, שְׁמַעְלָה

~ נקודות משיחות קודש ~

"הדלקה" בשנה בור

תְּתַלַּחב וְתִתְּלַחט מְאֻלִּיָּה בְּעִבּוּדָתָם לְקוֹנָם.
וְ"הִדְלָקָה" זֶה "כְּשָׁרָה בְּנֹר" (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ט
ה"ז):

אֶל יֵאמֹר הָאָדָם, שְׁרַק אַהֲרֹן הִכְהֵן הוּא הַמִּצְוָה בְּ"הַעֲלָאָת
הַנֵּרוֹת" וְהִדְלָקַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְגַם
זָר" מִצְוָה "הֵי מִתְּלַמִּידֵיו שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף
שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לְתוֹרָה" (אבות פ"א
מ"ב), שְׁחֻכְבַּת כָּל אֶחָד וְאֶחָד הִיא לְקַרֵּב אֶת אֱלֹו שְׁאוֹר
נִשְׁמָתָם נַעֲלָם וּמִכְסָּה, וְלַהֲעֵלּוֹת וְלַהֲדִלִיק אֶת הַנֵּר ה',
עַד שֶׁ"תֵּהָא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מְאֻלִּיָּה".

(על־פי לְקוּטִי־שִׁיחוֹת חֵלֶק ב' עמוד 316 ואילך - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שְׁבַת')

בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה יָאִירוּ שְׁבַעַת
הַנֵּרוֹת: (ח, ב)

כְּתִיב "גֵּר ה' נִשְׁמַת אָדָם" (משלי כ, כז), שְׁנִשְׁמַת כָּל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל מְאֻרָּה בְּאוֹר ה'.

אֲףִי יִשְׁנָם כְּאֱלֹו מְבָנִי יִשְׂרָאֵל שְׁאוֹר נִשְׁמָתָם אִינֹ גְלוּי
לְכָל, אֶלָּא טְמוֹן בְּעַמְק הַלֵּב וּמִכְסָּה בְּכִמְה הַעֲלָמוֹת
הַמִּסְתִּירוֹת עַל אוֹר ה'.

וְזוֹהִי עֲבוּדַת אַהֲרֹן כֵּהֵן גְּדוֹל, "לְהַעֲלוֹת" וּלְגַלּוֹת בְּכָל
שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהֵם שְׁבַעַת הַסּוּגִים בְּנִשְׁמָתוֹת יִשְׂרָאֵל
(רִאֵה לְקוּטִי־תוֹרָה בְּמִדְבָּר כט, ג) אֶת "גֵּר ה'" שֶׁל נִשְׁמָתָם, עַד
שֶׁ"תֵּהָא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מְאֻלִּיָּה" (שְׁבַת כא, א), שְׁנִשְׁמָתָם

(א) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הִלָּאָה.

(ב) צוּה אֶת אַהֲרֹן וְאָמַר לוֹ, כְּאֶשֶׁר תְּדַלִּיק אֶת הַמִּשְׁוֹאוֹת, אֶל מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה יָאִירוּ שְׁבַעַתָּם.

(ג) וַיַּעַשׂ בֵּן אֶהֱרֹן אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְחָה הַעֲלָה נִרְתִּיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשה:
 כִּי־יַעַשׂ בֵּן אֶהֱרֹן • (ספרי) לַהֲגִיד שְׁבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, שֶׁלֹּא שָׁנָה.

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקֻּשָּׁה זָהָב עֲדִירְכָה עַד־פְּרָחָהּ מִקֻּשָּׁה הִוא כַּמֵּרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשה בֵּן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ

בַּהּ. עֲדִירְכָה • שֶׁהִוא אָבֶר גָּדוֹל. עַד־פְּרָחָה • שֶׁהִוא מַעֲשֵׂה דָק שֶׁבָה – הַכֹּל "מִקֻּשָּׁה". וְדָרָךְ "עַד" לְשִׁמְשׁ בִּלְשׁוֹן זֶה, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים טו): "מִגְדִּישׁ וְעַד־קָמָה וְעַד־כֶּרֶם זֵית". כַּמֵּרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה וְגו' • פִּתְכֻנִית אֲשֶׁר הָרָאָהּ בָּהֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כח): "וְרָאָה וַעֲשֵׂה בִּתְכֻנֹתָם וְגו'". בֵּן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה • מִי שֶׁעָשָׂהָ. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: עַל־יְדֵי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הִוא נַעֲשִׂית מַאֲלִיָּה.

כִּי־יַעַשׂ הַמִּנְחָה • (ספרי) שֶׁהָרָאָהּ הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הִוא בְּאַצְבָּעוֹ, לְפִי שֶׁנִּתְקַשָּׁה בָּהּ, לְכַךְ נֶאֱמַר "וְזֶה". מִקֻּשָּׁה • כִּטְרִיץ בִּלְעָז (גִּעְשָׁל־אֶגְעוֹן) לְשׁוֹן "דָּא לְדָא נִקְשָׁן" (דִּנְיָאֵל ח). עֲשֵׂת שֶׁל כֹּהֵן זָהָב הִיָּתָה וּמִקֻּשָּׁה בְּקֶרֶן וְחֻתָּף בְּכִשְׁלִיל לְפָשֶׁט אִיבָרִיָּה כְּתֻקָּנוֹן, וְלֹא נַעֲשִׂית אִיבָרִים אִיבָרִים עַל־יְדֵי חֲבוּר. עַד־יְרְכָה עַד־פְּרָחָה • "יְרְכָה" הִיא הַשָּׂדֶה שֶׁעַל הָרְגָלִים, חֲלוּל, כְּדָרָךְ מְנוּרֵת כֶּסֶף שֶׁלְּפָנֶי הַשָּׁרִים. עַד־יְרְכָה עַד־פְּרָחָה • כְּלוּמַר גּוֹפָה שֶׁל מִנְחָה כְּלָה וְכָל הַתְּלוּי

ה וּמַלְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשה לֵאמֹר:

(ו) קַח אֶת־הַלֵּוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם:
 כִּי־קַח אֶת־הַלֵּוִיִּם • קַחֵם בְּדָבָרִים: אֲשֶׁרִיכֶם שֶׁתִּזְכּוּ לִהְיוֹת שְׂמֹשִׁים לְמִקְוֶם.

(ז) וְכִהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהָרֵם הִזָּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת וְהִעֲבִירוּ תַעַר עַל־כִּלְבִּשְׁתָּם וְכִבְּסוּ בְגָדֵיהֶם וְהִטָּהְרוּ:
 כִּי־יַעַשׂ עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת • שֶׁל אָפֶר הַפָּהֶר, מִפְּנֵי טְמְאֵי מִתִּים שֶׁבָּהֶם. וְהִעֲבִירוּ תַעַר • מַצָּאתִי בְּדָבָרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדִּרְשָׁן: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר פָּרָה עַל

הַבְּכוֹרוֹת שֶׁעֲבָדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְהִיא קְרוּיָה: "זִבְחֵי מִתִּים", וְהַמְצָרַע קְרוּי "מֵת" – הַזִּקְיָקִם תְּגַלַּחַת כְּמַצְרְעִים.

כִּי־יַעַשׂ עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת • שֶׁל אָפֶר הַפָּהֶר, מִפְּנֵי טְמְאֵי מִתִּים שֶׁבָּהֶם. וְהִעֲבִירוּ תַעַר • מַצָּאתִי בְּדָבָרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדִּרְשָׁן: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר פָּרָה עַל

(ח) וְלִקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר וּמִנְחָתוֹ סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפְרֹשְׁנֵי בֶן־בֶּקֶר תִּקַּח לַחֲטָאת:
 ח וַיִּסְכְּבוּ תוֹר בֶּר תוֹרִי וּמִנְחָתָה סֶלֶתָּ דְּפִילָא כְּמִשַׁח וְתוֹר תִּנָּן בֶּר תוֹרִי תִסַּב לַחֲטָאתָּ:

פִּירוּשׁ רַס"ג - תִּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

(ג) וַעֲשֵׂה אֶהֱרֹן כֹּהֵן, הַדִּלִּיק אֶת מִשְׁוֹאוֹת הַמִּנְחָה אֶל מֹול פְּנִיָּה כְּפִי שֶׁצִּוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.
 (ד) וְזֹאת (שִׁיטָּה) עֲשִׂית הַמִּנְחָה, מִקֻּשָּׁה זָהָב עַד רִגְלֵימֶיהָ וּפְרָחֶיהָ.
 הֵן מִקֻּשְׁחוֹת, כַּמֵּרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה אוֹתוֹ ה' אֶת מֹשֶׁה, כֹּכָה עֲשֵׂה אוֹתָהּ.
 (ז) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הִלָּאָה.
 (ו) קַחֵם אֶת הַלֵּוִיִּים מִבֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם.
 אוֹתָם: הִזָּה עֲלֵיהֶם מִמִּי חַטָּאת, וְיִזְלִיכוּ אֶת הַתַּעַר עַל כָּל גּוֹפֶם (לֹא עַל וְקִסֵּם) וְיִכְבְּסוּ אֶת לְבוּשָׁם וְיִטָּהְרוּ.

דברי ר"מ), וכוזו יש סמך לדבריו ב'תורת כהנים', ואומר
אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא
לחטאת עבודה-זרה עם פר העולה.

כ"י וְלָקְחוּ פֶּרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר • והוא עולה, כמו שכתוב
"וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עָלָה", והוא קרבן צבור בעבודה-
זרה. ופר שני • (ת"כ) מה תלמוד-לומר "שני"? לומר
לך: מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת (ע"כ)

ט ויתקרב ית לואי קדם משפן זמנא ויתכנוש
ית כל כנשאת דבני ישראל:

(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ
אֶת־כָּל־עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדַת • לפי שהלויים נתונים קרבן כפרה תחתיהם, יבואו ויעמדו על קרבנם ויסמכו
את ידיהם עליהם.

י ויתקרב ית לואי קדם יי ויסמכו בני
ישראל ית ידיהון על לואי:

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם:

יא וירם אהרן ית לואי ארמא קדם יי מן
בני ישראל ויהון למפלח ית פלחנא דיי:

(יא) וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:

בס: "תנופה לה", שאף עליהם היתה עבודת הקדש:
יריעות וקרשים (צ"ל: וקרסים, דאלו קרשים ביד
משא בני מררי) הנראות בבית קדש הקדשים,
והשלישית לבני מררי.

כ"י וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה • בדרך שאשם
מצרע טעון תנופה חי. שלש תנופות נאמרו בפרשה
זו: הראשונה לבני קהת, לכך נאמר בס: "והיו לעבד
את עבדת ה'", לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם:
הארון והשלחן וגו'. השנייה לבני גרשון, לכך נאמר

יב ולואי יסמכו ית ידיהון על ריש תוריא
ועבד ית חד חטאתא וית חד עלמא קדם יי
לכפרא על לואי:

(יב) וְהַלְוִיִּם יְסִמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה
לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם:

יג ויתקם ית לואי קדם אהרן וקדם בנויה
יתרם יתהון ארמא קדם יי:

(יג) וְהִעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפָנֵי בָנָיו
וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה:

יד ותפרש ית לואי מגו בני ישראל ויהון
משמשין קדמי לואי:

(יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי
הַלְוִיִּם:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

מצליהם.
(יג) וְהִעֲמַדְתָּ אֹתָם (את הלויים) לִפְנֵי
אֹהֶרֶן וּבָנָיו, וְקָדַשׁ אֹתָם לַה' בְּפָרִיסַת
חֲפָה (כמו בעת קידוש חתן וכלה תחת חופה).
(יד) וְהִבְדַּדְתָּ אֶת הַלְוִיִּים מִבֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, אֲזִי יִהְיוּ שְׂלִי.

(יא) ויקדש אהרן אותם בפריסת
חפה (כמו קידוש חתן וכלה תחת חופה) לפני ה'
מאת בני ישראל, ובכך יקשרו לשרת
את השירות לה'.
(יב) והלויים יסמכו את ידיהם על
ראשי השורים, ועשה אחד מהם
חטאת והאחר עולה לה', ובקש כפרה

(ח) ויקריבו שמה שור מן הבקר
ועמו דגן מסוג סלת מערב בשמן,
ושור אחר מן הבקר קחוו לחטאת.
(ט) וקדם את הלויים לפני אהל
הועידה, והקהל את עדת בני ישראל.
(י) וקדם אותם לפני ה' ויסמכו בני
ישראל את ידיהם עליהם.

~ יום שני י"ג סיון ~

טו ויבחר בן יצחק לנאי למפלח ית משכן
זמנא ותדפי יתהון ותרים יתהון ארמא:

(טו) וְאַחֲרֵיכֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וַיַּהֲרֹת אֹתָם וַיַּהַנֶּפֶת אֹתָם תְּנוּפָה:

טז ארי אפרשא מפרשין אנון קדמי מגו בני
ישראל חלף פתח כל ולדא בוכרא כלא
מבני ישראל קרבית יתהון קדמי:

(טז) כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הָמָּה לִּי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תַּחַת פִּטְרֹת כָּל־רֶחֶם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַקָּהָתִי
אַתֶּם לִּי:

נ"ז • נְתֻנִים נְתֻנִים • נְתֻנִים לְמִשָּׁא, נְתֻנִים לְשִׁיר. פְּטִירָת • פְּתִיחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

לפרש שהפפל קאי על משא ושיר, שהם חובת הלוים
עצמם. אף כאן נאמר "לי", ולכן אפשר לפרש שהפונה
גם לעבודת הלוים – משא ושיר.

(לקוטי שו"ת, כרך יג, עמ' 15)

נְתֻנִים לְמִשָּׁא, נְתֻנִים לְשִׁיר (רש"י ח, טז)

לא פרש בן בפרשת במדבר (ג, ט) – וְנִתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, נְתֻנִים נְתֻנִים הָמָּה לִּי. וַיֵּשׁ לומר, דהנה
שם נאמר "לוי", והפונה לעבודת שמירת המשכן, שבה
הטל על הלוים לסייע לכהנים בעבודה שלהם. אם כן אין

יז ארי דילי כל בוכרא מבני ישראל באנשא
ובבעינא ביומא דקטלית כל בוכרא
בארעא דמצרים אקדשית יתהון קדמי:

(יז) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה
בְּיוֹם הַפִּתִּי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם
לִּי:

נ"ח • כִּי לִי כָל־בְּכוֹר • שְׁלִי הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת בְּקֹדֶשׁ הָיוּ שֶׁהִגַּנְתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וְלִקְחָתִי אֹתָם לִי
עַד שִׁטְעוּ בַּעֲגָל, וְעָכְשׁוּ "וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם".

יח וקרבית ית לנאי חלף כל בוכרא מבני
ישראל:

(יח) וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:

יט ויהבית ית לנאי מסירין לאהרן ולבנוהי
מגו בני ישראל למפלח ית פלחן בני
ישראל במשכן זמנא ולכפרא על בני
ישראל ולא יהי מבני ישראל מותא במקרב
בני ישראל לקדשא:

(יט) וְאַתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתֻנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל
נֶגֶף בִּגְשֵׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לי.
(יח) וככה לקחתי לי את הלוויים
בתמורה להם.
(יט) ונתתי אותם לאהרן ולבניו מבין
בני ישראל כדי שיעבדו את עבודתם
באהל העידה ויכששו פפרה עליהם,

הראשון הפותח כל בטון, מבני ישראל
לקחתי אותם לי.
(יז) כמו שהיה כל בכור לי בתוכי
בני ישראל מאדם עד בהמה, וזה היה
כך ביום אשר שחתי כל בכור בארץ
מצרים, קדשתי אותם (בכורות בני ישראל)

(טו) ואחרי כן יבואו פנימה לעבד
עבודת אהל העידה, לאחר שפבר
טהרת אותם וקדשת אותם בפרסת
חפה עליהם.
(טז) כי הם נהיו שלי מבין בני
ישראל תמורת כל בכור שהוא

כ"י • וְאַתָּנָה וְגו' • חֲמֵשׁ פְּעָמִים נֹאמַר "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" בְּמִקְרָא זֶה - לְהוֹדִיעַ חֲבָתוֹ, שֶׁנִּכְפְּלוּ אֲזָכְרוּתֵיהֶן בְּמִקְרָא אֶחָד כְּמִנְיֵן חֲמֵשֶׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה. וְכָךְ רֵאִיתִי

כ"י • וְאַתָּה וְגו' • חֲמֵשׁ פְּעָמִים נֹאמַר "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" בְּמִקְרָא זֶה - לְהוֹדִיעַ חֲבָתוֹ, שֶׁנִּכְפְּלוּ אֲזָכְרוּתֵיהֶן בְּמִקְרָא אֶחָד כְּמִנְיֵן חֲמֵשֶׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה. וְכָךְ רֵאִיתִי

(כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוֹיִם כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוֹיִם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עַדְת וְגו' • מֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ, וְאַהֲרֹן הִנִּיפָם, וְיִשְׂרָאֵל סָמְכוּ אֶת יָדֵיהֶם.

(כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וַיִּגַּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרָם:

כ"י • וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וַיִּגַּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרָם:

(כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עַבְדָּתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בָנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם: ס

כ"י • וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עַבְדָּתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בָנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם: ס

כ"י • כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • כִּן עָשׂוּ • לְהַגִּיד שֶׁכֵּחַ הַעוֹשִׁין וְהַנֶּעֱשֶׂה בָהֶם, שֶׁאֶחָד מֵהֶן לֹא עָבַד.

(כג) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כ"י • וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(כד) זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יָבֹא לַצֵּבֶא צֵבֶא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י • זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יָבֹא לַצֵּבֶא צֵבֶא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י • זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם • שְׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, וְאִין הַמוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים • וּבְמִקְוֵם אַחֵר אוֹמַר (במדבר ד') "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא בַּיָּד?

כ"י • זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם • שְׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, וְאִין הַמוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים • וּבְמִקְוֵם אַחֵר אוֹמַר (במדבר ד') "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא בַּיָּד?

(כה) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבֶא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:

כ"י • וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבֶא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:

כ"י • וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד • עֲבֹדַת מִשָּׁא בַּכֶּתֶף, אֲבָל חוֹזֵר הוּא לְנַעֲלֵת שַׁעֲרִים וְלִשְׂרֹר וְלִטְעוֹן עֲגֻלוֹת. וְזֶהוּ "וְיִשְׂרָת אֶת־אֶחָיו" — "עַם אַחֲוָהִי", כְּתִרְגוּמוֹ.

כ"י • וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד • עֲבֹדַת מִשָּׁא בַּכֶּתֶף, אֲבָל חוֹזֵר הוּא לְנַעֲלֵת שַׁעֲרִים וְלִשְׂרֹר וְלִטְעוֹן עֲגֻלוֹת. וְזֶהוּ "וְיִשְׂרָת אֶת־אֶחָיו" — "עַם אַחֲוָהִי", כְּתִרְגוּמוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

וְלֹא תִשְׁרָה בָהֶם מַחֲלָה מְדַבֶּקֶת אִם הֵם הַתִּקְדָּמוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ. (כ) וַעֲשׂוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְשָׂאֵר עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלוֹוִיִּם כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה בַּעֲנִיָּנָם, כִּכָּה עָשׂוּ לָהֶם. (כא) אִין הִתּוּ עֲלֵיהֶם מִמִּי הַחֲטָא וְכִכָּסּוּ אֶת לְבוּשָׁם, וְקָדַשׁ אֶהֱרֹן אוֹתָם בְּפָרִיסַת חֲפָה לִפְנֵי ה' וּבִקְשׁ כִּפְרָה עֲלֵיהֶם וְטָהַר אוֹתָם. (כב) וְאַחֲרֵי כֵן נִכְנסוּ לְשִׁרְתוֹ אֶת שְׂרוּתָם בְּאֹהֶל הַעֲדִידָה לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּבְנָיו כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה בְּסִבְתָּם, כִּכָּה עָשׂוּ לָהֶם. (כג) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר (כד) זֶה חֻק הַלְוִיִּים, מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יָכֻס לַצֵּבֶא לְשִׂרְוֹת בְּאֹהֶל הַעֲדִידָה. (כה) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבֶא, וְלֹא יִשְׂרָת עוֹד בְּכָל־

לֹא תִשְׁרָה בָהֶם מַחֲלָה מְדַבֶּקֶת אִם הֵם הַתִּקְדָּמוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ. (כ) וַעֲשׂוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְשָׂאֵר עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלוֹוִיִּם כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה בַּעֲנִיָּנָם, כִּכָּה עָשׂוּ לָהֶם. (כא) אִין הִתּוּ עֲלֵיהֶם מִמִּי הַחֲטָא וְכִכָּסּוּ אֶת לְבוּשָׁם, וְקָדַשׁ אֶהֱרֹן אוֹתָם בְּפָרִיסַת חֲפָה לִפְנֵי ה' וּבִקְשׁ כִּפְרָה עֲלֵיהֶם וְטָהַר אוֹתָם. (כב) וְאַחֲרֵי כֵן נִכְנסוּ לְשִׁרְתוֹ אֶת שְׂרוּתָם בְּאֹהֶל הַעֲדִידָה לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּבְנָיו כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה בְּסִבְתָּם, כִּכָּה עָשׂוּ לָהֶם. (כג) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר (כד) זֶה חֻק הַלְוִיִּים, מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יָכֻס לַצֵּבֶא לְשִׂרְוֹת בְּאֹהֶל הַעֲדִידָה. (כה) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבֶא, וְלֹא יִשְׂרָת עוֹד בְּכָל־

(כו) וַיֵּשֶׁרֶת אֶת־אַחֲיוֹ בְּאַהֲל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֹבְדָהּ לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: כז"י לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת • לַחֲנוּת סָבִיב לְאַהֲל, וּלְהִקָּים וּלְהוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמַּסָּעוֹת.

~ יום שלישי י"ד סיון ~

ט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאֹמֶר: א ומליל יי עם משה במדברא דסיני בשמא תנינא למפקהון מארעא דמצרים בירחא קדמאה למימר:

כז"י בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן • פְּרָשָׁה שְׁבִרָאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמָרָה עַד אִיר, לַמִּדְתָּ (פסחים פ"ק. ספרי) שְׁאִין סֵדֶר מְקַדֵּם וּמֵאַחֵר בַּחֹדֶשׁ. וְלָמָּה לֹא פֶתַח בְּזוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ: כז"י בְּמוֹעֵדוֹ • (ס) אֶף בְּשַׁבָּת, "בְּמוֹעֵדוֹ" – אֶף בְּטָמְאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הקרבת הפסח במדבר

וַיֵּשׁ לֹמֶר בְּזֶה בֹּאֶפֶן חֹדֶשׁ. דְּהֵנָּה בְּפִרְשָׁה זֹו מְדַבֵּר אֹדוֹת ה"טמאים לנפש אדם", דקשלא זכלו להקריב את קרבן הפסח, תבעו מהקדוש־ברוך־הוא "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", והסכים להם הקדוש־ברוך־הוא ונתן להם מצות פסח שני. ואם־כן הרי הדברים קל־וחומר, ומה אם מספר מועט מבני ישראל, כשבקשו מאת הקדוש־ברוך־הוא להקריב הפסח, נתן להם פסח שני, הרי אם כלל ישראל כלו היו מבקשים מהשם־יתברך שרוצים הם להקריב את הפסח גם בשאר השנים ששהו במדבר, כל־שכן וקל־וחומר שהיה מסכים עמם, ונותן להם להקריב את הפסח וזהו "גנותן של ישראל" שלא בקשו להקריב את קרבן הפסח בשאר השנים.

(עליפי לקו"ש חכ"ג עמ' 65 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וַיְדַבֵּר יְהוָה . . בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית . . בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן . . וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח פְּרָשָׁה שְׁבִרָאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמָרָה עַד אִיר . . וְלָמָּה לֹא פֶתַח בְּזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׂכָל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר לֹא הִקְרִיבוּ אֵלָּא פֶסַח זֶה בְּלִבָּד (ט, א"ב. ובפרש"י) כָּכָר הִקְשׁוּ מִפְּרָשִׁים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הָרִי זֶה שֶׁ"לֹא הִקְרִיבוּ אֵלָּא פֶסַח זֶה", הוּא מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁאֵר הַשָּׁנִים לֹא נִתְחַיְבוּ כָּלֵל לְהִקְרִיב אֶת הַפֶּסַח בְּמִדְבָּר, וְכִמוֹ שֶׁכֵּתֵב רש"י (בא יב, כה) "תִּלְהָ הַכְּתוּב מִצְוָה זֹו [קֶרְבֵּן פֶּסַח] בְּכִיאָתָם לְאֶרֶץ, וְלֹא נִתְחַיְבוּ בְּמִדְבָּר אֵלָּא פֶסַח אֶחָד שֶׁעָשׂוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית עַל־פִּי הַדְּבֹוֹר", וְאִם־כֵּן מִהִי גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּזֶה שֶׁלֹא הִקְרִיבוּ אֹז אֶת הַפֶּסַח? וְנִדְחָקוּ לְכֹאֵר בְּאוֹפְנֵים שׁוֹנִים.

(כו) אֶף וַיֵּשֶׁרֶת עִם אַחֲיוֹ בְּשִׁמְרָה הַמְּסֻלָּת עֲלֵיהֶם. (א) וְעוֹד לְפָנֵי כֵן דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְיֵצֵאתָם מִצְרַיִם. (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנֵי הַקְּבוּעַ.

ג בארבעה עשר יום בחדש הזה בין הערבים
שמשית תעבדון יתה בזמנה ככל גזרתה
ובכל דחזי לה תעבדון יתה:

(ג) בארבעה עשר יום בחדש הזה בין הערבים
תעשו אותו במעדרו בכל חקתיו ובכל משפטיו
תעשו אותו:

חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: שה, תמים,
זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי-אש, ראשו על כרעיו
ועל קרבו; שחזץ לגופו: מצה ובעור חמץ).

זש"י פכל חקתיו • אלו מצות שבגופו: שה, תמים,
זכר, בן שנה. ובכל משפטיו • אלו מצות שעל
גופו במקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור

ד ומליל משה עם בני ישראל למעבד
פסחא:

(ד) וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח:

א לא בששמע פרשת מועדים מסיני - אמר להם,
וחזר וזהירם בשעת מצוה.

זש"י וידבר משה וגו' • (ספרי) מה תלמוד לומר?
והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משה את מועדי ה'?

ה ועבדו ית פסחא בניסן בארבעה עשר
יומא לירחא בין שמשית במדברא דסיני
ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו בני
ישראל:

(ה) ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום
לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה
יהוה את משה בן עשו בני ישראל:

ו והיו גבריא די הווי מסאבין לטמי נפשא
דאנשא ולא יכילו למעבד פסחא פיומא
ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן פיומא
ההוא:

(ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לגנש אדם
ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני
משה ולפני אהרן ביום ההוא:

ז זה אחר זה, שאם משה לא היה יודע, אהרן מנין
לו?.

זש"י לפני משה ולפני אהרן • (ספרי) כששניהם
יושבין בבית המדרש, באו ושאלום; ולא יתכן לומר

ז ואמרו גבריא האנוני לה אנחנא מסאבין
לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע בדיל
דלא לקרבא ית קרבנא דיי בזמנה כגו בני
ישראל:

(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים
לגנש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן
יהוה במעדרו בתוך בני ישראל:

ח היה מדבר עם השכינה (סנהדרין פ"ק). וראויה היתה
פרשה זו להאמר על ידי משה בשאר כל התורה
בלה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין
זכות על ידי זכאי.

זש"י למה נגרע • (שם) אמר להם: אין גדשים קרבים
בטמאה. אמרו לו: יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים,
ויאכל הבשר לטמאים * (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אמר להם:
עמדו ואשמעה, בתלמיד המבטח לשמע מפני רבו.
אשרי לילד אשה שכן מבטח, שכל זמן שהיה רוצה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

באותו היום, ולכך נגשו באותו יום
לפני משה ואהרן.

(ז) ואמרו, אנחנו טמאים בטמאת
אנשים מתים, ובכן למה נמנע מאתנו
פי נקריב קרבן ה' בזמנו בתוככי
בני ישראל.

ביום הארבעה עשר בו, בין שגיי זמני
השקיעות, במדבר סיני. ככל שצוה
ה' אל משה ככה עשו בני ישראל.

(ו) והיו בתוכם אנשים אשר נטמאו
בטמאת אדם מת מהמון העם, ולכן
לא התר להם לעשות את הפסח

(ג) ביום הארבעה עשר בחדש הזה,
בין שגיי זמני השקיעות, תעשו אותו
בזמנו ככל חקיו ומשפטיו תעשו
אותו.

(ד) ולכן דבר משה אל בני ישראל
אודות עבודת הפסח.

(ה) אזי עשו אותו בחדש הראשון

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִהֲיִצְוֶה יְהוָה לָכֶם: פ

ח וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֹשֶׁה אֲרִיכוּ עַד דְּאַשְׁמַע מִה דַּתְפַּקֵּד קָדָם יְיָ עַל דֵּי לְכוֹן:

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מלל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי יהי מסאב לטמי נפשא דאנשא או בארשא רחיקא לכוֹן או לדריכוֹן ויעבד פסחא קדם יי:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ בֵּי־יְהוּדָה טָמֵא לְנַפְשׁוֹ אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדֶרֶתִיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה:

כס"א או בדרך רחקה. נקוד עליו, לומר: לא שרחוקה ודאי, אלא שהיה חוץ לאסקפת העזרה כל זמן שחיטה. פסח שני – מצה וחמץ עמו בבית ואין שם יום-טוב, ואין אסור חמץ אלא עמו באכילתו.

יא בבריא תננא בארבעת עשרא יומא בין שמשא יעבדון יתה על פטיר ומררין ייכלנא:

(יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים וְאָכְלֻהוּ:

יב לא ישארוֹן מנה עד צפרא וגרמא לא יתברון בה ככל גזרת פסחא יעבדון יתה:

(יב) לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּבוּ כְּכֹל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ:

יג וגברא דהוא דכי ובארשא לא הנה ויתמנע למעבד פסחא וישתצי אנשא ההיא מעמה ארי קרבנא דיי לא קריב בזמנה חובה יקבל גברא ההוא:

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי קִרְבָן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמַעַלּוֹ חֲטָאוֹ יֵשֶׁא הָאִישׁ הַהוּא:

יד וארי יתגיר עמכוֹן גיורא ויעבד פסחא קדם יי כגזרת פסחא וכדחזי לה בן יעבד קנמא חד יהי לכוֹן ולגיורא ולנציבא דארשא:

(יד) וְכִי־יִגוֹר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וְכַמִּשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם וְלָגֵר וּלְאִזְרָח הָאָרֶץ: ס

כס"ב וְכִי־יִגוֹר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח • (פסחים צג. ספרי) אחת וגו', אלא כף משמעו: וכי־יגור אתכם גר ובא יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר "חקה עת לעשות פסח עם חבריו, בחקה וכמשפט יעשה."

(ח) וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה, עֲמְדוּ עַד שְׁאַשְׁמַע אֶת אֲשֶׁר יִצְוֶה ה' אֱלֹהֵיכֶם. (ט) אַחֲרֵי זֹאת, דַּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲלָאָה. (י) צִוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַמְרִיהָ, כָּל אָדָם שֶׁהָיָה טָמֵא מֵת אוֹ בְּמַסַּע רְחוֹק, מִכֶּם אוֹ מִדּוֹרוֹתֵיכֶם, וְלִכְךָ יַעֲשֵׂה קִרְבָּן פֶּסַח לַה'.

(יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּיָמֵי הָאֲרִבָּעָה עָשָׂר בּוֹ, בֵּין שְׁנֵי זְמַנֵּי הַשְּׁקִיעוֹת, בָּצְעוּ אוֹתוֹ בְּזִמְנֵהוּ, עִם מִצֵּה וּמִרּוֹר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ. (יב) לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וְלֹא יִשְׁבְּרוּ מִמֶּנּוּ עֲצֵם, וְכִמּוֹ שְׂאֵר חֲקֵי הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ. (יג) וְכָל אִישׁ שֶׁהָיָה טָהוֹר תָּמִיד וְלֹא

הָיָה בְּמַסַּע רְחוֹק, וְהוּא נִמְנָע מִלַּעֲשׂוֹת אֶת הַפֶּסַח, אֲזִי קָטַע אוֹתוֹ הָאָדָם מִבֵּין בְּנֵי עַמּוֹ כִּי לֹא הִקְרִיב אֶת קִרְבָּן ה' בְּזִמְנֵהוּ הַקָּבֹעַ. אֲזִי נָשָׂא אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת עֲוֹנוֹ. (יד) וְאִם נִכְנַס (נִטְמָע) בִּיגֻכֶּם מִשְׁתַּרְבֵּב אֲזִי יַעֲשֵׂה קִרְבָּן פֶּסַח לַה'. לְפִי חֲקֵי הַפֶּסַח וּמִשְׁפָּטֵי כִכָּה יַעֲשֵׂה, כִּי הִלָּכָה

~ יום רביעי ט"ו סיון ~

טו וביקמא דאתקם ית משכנא חפא עננא ית משכנא למשכנא דסהדותא ובמקרא הוה על משכנא כחזו אשתא עד צפרא:

(טו) וביום הקים את-המשכן כסה הענן את-המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על-המשכן במראה-אש ער-פקר:

כ"ט - המשכן לאהל העדת • המשכן העשוי להיות אהל ללוחות העדות. יהיה על-המשכן • כמו "הנה על המשכן", וכן כל לשון הפרשה.

טז כן הוה תדירא עננא חפי לה וחזו אשתא בליליא:

(טז) כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה-אש לילה:

יז ולפום אסתלקות עננא מעלוי משכנא ובתר כן נטלין בני ישראל ובאתרא דשרי תמן עננא תמן שרן בני ישראל:

(יז) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן-שם הענן שם יחנו בני ישראל:

יח ועליה, כמו (מלכים א יח): "הנה-עב קטנה ככף-איש עלה מים".

כ"ט - העלות הענן • בתרגומו: "אסתלקות", וכן "ונעלה הענן". ולא תכון לכתב "ולפי עלות הענן" "ועלה הענן", שאין זה לשון סלוק אלא צמות

יח על מימרא דיי נטלין בני ישראל ועל מימרא דיי שרן כל יומי די שרי עננא על משכנא שרן:

(יח) על-פי יהוה יסעו בני ישראל ועל-פי יהוה יחנו בל-ימי אשר ישכן הענן על-המשכן יחנו:

יח על-פי ה' יחנו • כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין ספה, ולא היה נפרש עד שמשא אומר: "שובה ה' רבבות אלפי ישראל", הוי אומר: "על-פי ה' ובד-משה".

כ"ט - על-פי ה' יסעו • שנינו ב"מלאכת המשכן": כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה; תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמשא אומר: "קומה ה'" ונסע דגל מחנה יהודה. זו ב'ספרי'.

יט ובאורכות עננא על משכנא יומין סגיאין וישרון בני ישראל ית מטרת מימרא דיי ולא נטלין:

(יט) ובהאריך הענן על-המשכן ימים רבים ושמרו בני-ישראל את-משמרת יהוה ולא יסעו:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הם דרים למשך הזמן אשר ישכנו העננים על המשכן.
(י"ב) ואם התארך זמן שכנית העננים במשך ימים מרבים על המשכן, אזי ישמרו בני ישראל את השמירה המטלת עליהם מאת ה' ולא יסעו.

(י"ז) ולפי שיעור התרוממות העננים מעל האהל, אזי לאחר זאת יסעו בני ישראל, ובמקום אשר ישכן (ייעצר ללא תוהו) בו הענן, שמה יתאכסנו בני ישראל.
(יח) על פי מאמר ה' יסעו בני ישראל, ועל פי מאמרו יתאכסנו, כי

אחידה תהיה לכם, למשתרעב בגיכם ולברור שהוא כן האמה.
(טו) ובמהלך יום העמדת המשכן כסו העננים על אהל הועידה, ובלילה היה עליו כחזיון אש, עד הגז החמה.
(טז) ככה יהיה בתמידות, העננים יכסו אותו יומם ורחיון האש בלילה.

(כ) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הֶעֱנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן
עַל־פִּי יְהוָה יִחַנּוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ:
כַּסֵּי וַיֵּשׁ • כְּלוֹמַר: וּפְעָמִים. יָמִים מִסְפָּר • יָמִים מְצֻטָּים.

~ נקודות משיחות קודש ~

בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה באשר חנו בקדש ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות במצב של "על-פי ה'". ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של קביעות וצמידה במקום אחד, אלא שבזה גופא עלו מחיל אל חיל, שהרי זה ציווי מפורש בתורה להעלות בקודש.

(מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תשמ"ז)

כל הזמן קימו מצות ה', בהנחתם או בנסיעתם. ועוד זאת, כדאיתא בגמרא דכיון כתיב בהו על-פי ה' יחנו ועל-פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה, אף שהנה בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובכשון הכתוב "וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הֶעֱנָן מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר וְנִעְלָה הֶעֱנָן וְנִסְעוּ", דגם אז היתה ההקמה

כא ואית די הוה עננא מרמשא עד צפרא ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או ימם ולילי ומסתלק עננא ונטלין:

(כא) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הֶעֱנָן מִעֶרֶב עַד־בֹּקֶר וְנִעְלָה
הֶעֱנָן בִּבְקֶר וְנִסְעוּ או יומם ולילה ונעלה הענן
ונסעו:

כב או תריין יומין או ירחא או עדן בעדן באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותה נטלין:

(כב) או־יָמִים או־חֹדֶשׁ או־יָמִים בְּהָאֲרִיךְ הֶעֱנָן
עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יִחַנּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ
וּבְהֶעֱלָתוֹ יִסְעוּ:

כַּסֵּי או־יָמִים • שְׁנָה, כְּמוֹ (ויקרא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ".

כג על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי נטלין ית משרת מימרא דיי נטריין על מימרא דיי בידא דמשה:

(כג) עַל־פִּי יְהוָה יִחַנּוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתּוֹ יְהוָה שְׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: פ

א ומליל יי עם משה למימר:

י (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

יָמִים וְלֵילָה וְאַחֲרֵי זֹאת, יִתְנַשֵּׂא, יִסְעוּ.
(כג) כֶּךָ עַל פִּי פִקְדַת ה' יִתְאַכְסְנוּ, וְעַל פִּי מֵאֲמָרוֹ יִסְעוּ, וְיִשְׁמְרוּ אֶת שְׁמִי לְהֵם לְשֹׁמֵר עָלָיו לְפִי מֵאֲמָרוֹ בִּיד מֹשֶׁה.
(א) אַחֲרֵי זֹאת, דָּבָר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הִלָּאָה.

יָמִים וְלֵילָה וְאַחֲרֵי זֹאת, יִתְנַשֵּׂא, יִסְעוּ.
(כב) או שני ימים או חדש אחד או שנה שלמה, אם התאריך זמן שהיה העננים על המשכן להיותם שרויים עליו בקביעות, אזי בני ישראל ישתהו ולא יסעו, ועם התנשאותו

(ב) ויתכן שיהיה הענן על המשכן במשך ימים מספר בלבד, אזי על פי מאמר ה' יתאכסנו ועל פי מאמרו יסעו.
(כא) ויתכן שיהיה הענן מן הערב עד עלות השחר לפני הגז החמה, ואחרי זאת, יתנשא בבקר ויסעו או

(ב) עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת:

כ"י • עֲשֵׂה לָךְ • (שִׁיחֵיו תוֹקְעִין לִפְנֵיךְ כְּמִלֶּךְ, וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְ). עֲשֵׂה לָךְ • מִשְׁלַח (עֲשֵׂה לָךְ – אֶתָּה עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא אֲחֵר). לְמִקְרָא הָעֵדָה • כְּשֶׁתִּרְצֶה לְדַבֵּר עִם הַסַּנְהֶדְרִין וּשְׂאֵר הָעָם וְתִקְרָאם לְאַסֵּף אֵלֶיךָ, תִּקְרָאם עַל־יְדֵי חֲצוּצֹת. וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת • בְּשַׁעַת סְלוֹק מַסְעוֹת, תִּתְקַעוּ בָּהֶם לְסִימָן; נִמְצְאָתָא אֶתָּה אוֹמֵר: עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה הָיוּ נֹסְעִים: עַל־פִּי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְעַל־פִּי מֹשֶׁה וְעַל־פִּי חֲצוּצֹת. מְקֻשָּׁה • מִהַעֲשֵׂת תַעֲשֶׂה בְּהַקְשָׁת הַקֶּרֶן.

(ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י • וְתִקְעוּ בָהֶן • בְּשִׁתִּיקָן, וְהוּא סִימָן לְמִקְרָא הָעֵדָה, שְׁנֵאמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

(ד) וְאִם־בָּאֵחָת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וְאִם־בָּאֵחָת יִתְקַעוּ • הוּא סִימָן לְמִקְרָא הַנְּשִׂאִים, שְׁנֵאמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים". וְאִךְ הֵן יַעֲדִתֶּן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וּמִגִּזְרָה שְׁוֵה' הוּא בָּא ב'סִפְרִי'.

(ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים קִדְמָה:

כ"י • וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה • סִימָן מִסַּע הַמַּחֲנוֹת: תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וְתִקְיעָה. כֵּךְ הוּא נִדְרָשׁ ב'סִפְרִי' מִן הַמִּקְרָאוֹת הַיְתָרִים (ר"ה לה).

(ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם:

(ז) וּבִהֲקֵהִיל אֶת־הַקָּהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ:

כ"י • וּבִהֲקֵהִיל אֶת־הַקָּהֵל וְגו' • לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת". מֵה מִקְרָא הָעֵדָה תוֹקֵעַ בְּשְׁנֵי כַּהֲנִים וּבְשִׁתִּיקָן, שְׁנֵאמַר: "וְתִקְעוּ בָהֶן וְגו'", אִךְ מִסַּע הַמַּחֲנוֹת בְּשִׁתִּיקָן. יְכוֹל

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מעורבות יהודית

(ב) עֲשֵׂה לָךְ שְׁנֵי שׁוֹפְרוֹת עֲשׂוּיִים כֶּסֶף מְקֻשָּׁחִים, וְהָיוּ לָךְ לְהִזְמַנָּה הָעֵדָה וּלְהַסְעָת הַמַּחֲנוֹת. (ג) וְלָכֵן אִם הִשְׁמַע הַקוֹל בְּשִׁנְיָהֶם, יִתְקַבְּצוּ אֵלֶיךָ כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַקָּהֵל. (ד) וְעַם הַשְּׁמַע הַקוֹל בְּאֶחָד מִשְׁנִיָּהֶם, יִתְקַבְּצוּ אֵלֶיךָ הַנִּכְבָּדִים רָאשֵׁי אֲלָפֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. (ה) וְתִתְקַעוּ תְּקִיעָה מְקֻשָּׁעָה, יִסְעוּ בָּהּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים בְּמִזְרָח. (ו) וְתִתְקַעוּ תְּקִיעָה מְקֻשָּׁעָה, יִסְעוּ בָּהּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים מִמִּזְרָח. (ז) וְתִתְקַעוּ תְּקִיעָה מְקֻשָּׁעָה, יִסְעוּ בָּהּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים מִמִּזְרָח. (ח) וְתִתְקַעוּ תְּקִיעָה מְקֻשָּׁעָה, יִסְעוּ בָּהּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים מִמִּזְרָח. (ט) וְתִתְקַעוּ תְּקִיעָה מְקֻשָּׁעָה, יִסְעוּ בָּהּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים מִמִּזְרָח. (י) וְתִתְקַעוּ תְּקִיעָה מְקֻשָּׁעָה, יִסְעוּ בָּהּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים מִמִּזְרָח.

שיעור יומי ליום חמישי ט"ז סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - י - פרשת בהעלותך
 למקרא העדה, והוא-הדין לנשיאים, הרי סימן | וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות בשמים –
 לשלשם: מקרא העדה בשמים ושל נשיאים באחת, | על-ידי תרועה ותקיעה.

(ח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצצרות והיו לכם | ח ובני אהרן כהנים יתקעו בחצצרות
 לחקת עולם לדתיתכם: | ויהיו לכן לקים עלם לדריכון:
 כט"ו • ובני אהרן יתקעו • במקראות ובמסעות הללו.

(ט) וכי-תבאו מלחמה בארצכם על-הצר הצר | ט וארי תעלון לאגחא קרבא בארעכון על
 אתכם והרעתם בחצצרת ונזפרתם לפני יהוה | מעיקי דמעיקין לכן ותיכבון בחצצרתא
 אלהיכם וגושעתם מאיביכם: | ויעול דוכריכון לטבא קדם יי אלהכון
 ותתפרקון מסנאיכון:

(י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם | י וביום חדותכון ובמועדיכון ובירישי
 ותקעתם בחצצרת על עליתכם ועל זבחי שלמים | ירחיכון ותתקעון בחצצרתא על עלותכון
 והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני יהוה | ועל נקסת קודשיכון ויהיו לכן לדוכרינא
 אלהיכם: פ | קדם אלהכון אנא יי אלהכון:

כט"ו • על עליתכם • (ספרי. ערכין יא) בקרבן צבור, הכתוב | שופרות, "לזכרון" – הרי זכרונות. "אני ה' אלהיכם"
 מדבר. אני ה' אלהיכם • מפאן למדנו מלכיות עם | – זו מלכיות וכו'.

~ יום חמישי ט"ז סיון ~

(יא) ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש | יא והיה בשמא תנינא בירחא תנינא
 געלה הענן מעל משכן העדת: | בעשרין לירחא אסתלק עננא מעלי
 משכנא דסדודותא:

כט"ו • בחודש השני • נמצאת אתה אומר: שנים עשר | חדש סיון חנו שם, ולא נסעו עד עשרים באיר לשנה
 חדש חסר עשרה ימים עשו בחורב, שהרי בראש- | הבאה.

(יב) ויסעו בני-ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישפן | יב ונטלו בני ישראל למטלגיהון ממדברא
 הענן במדבר פארן: | דיני ושרא עננא במדברא דפארן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ח) ובני אהרן הכהנים, הם ישמיעו | ח ובני אהרן הכהנים, הם ישמיעו
 קול בשופרות העשויים כסף, ויהי | קול בשופרות העשויים כסף, ויהי
 לכם זאת חק לעולמי עד לדורותיכם. | לכם זאת חק לעולמי עד לדורותיכם.
 (ט) ואם נקלעתם למלחמה בארצכם | ט ואם נקלעתם למלחמה בארצכם
 באויב המצר לכם, תתקעו תקיעות | באויב המצר לכם, תתקעו תקיעות
 מקטעות בשופרות העשויים כסף, | מקטעות בשופרות העשויים כסף,
 ואם תשמיעו קול שופר העשוי כסף | ואם תשמיעו קול שופר העשוי כסף

כִּי־אֶל־מִסְעֵיהֶם • כַּמְשָׁפֵט הַמִּפְרֵשׁ לְמַסַּע דְּגָלֵיהֶם, מִי רֹאשׁוֹן וְיָמֵי אַחֲרוֹן. בַּמִּדְבָּר פָּאָרָן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה בַּמִּדְבָּר פָּאָרָן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

(יג) וַיִּסְעוּ בְּרֹאשְׁנָה עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: יִגְוֹנְטְלוּ בְּקִדְמִיתָא עַל מִימְרָא דְּנִי בִידָא דְּמֹשֶׁה:

(יד) וַיִּסַּע דְּגָל מַחֲנֶה בְּנֵי־יְהוּדָה בְּרֹאשְׁנָה לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב:

(טו) וְעַל־צִבְאָא מַטֵּה בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר: טו וְעַל חֵילָא דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן צוּעָר:

(טז) וְעַל־צִבְאָא מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן: טז וְעַל חֵילָא דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן חֶלֶן:

(יז) וַהֲוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וַנִּסְעוּ בְּנֵי־גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נְשָׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: יז וְהַתְּפָרָק מִשְׁכָּנָא וְנִטְלִין בְּנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נְטִלֵי מִשְׁכָּנָא:

כִּי־אֶל־וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן • כִּיֹּן שְׁנוּסַע דְּגָל יְהוּדָה, נִכְנָסוּ אַחֲרָן וּבְנָיו וּפָרְקוּ אֶת הַפְּרָכֶת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת הָאָרוֹן, שְׁנָאֲמַר (כמדבר ד): "וְכֵאן אַחֲרָן וּבְנָיו בְּנִסְעֵי הַמַּחֲנֶה", וּבְנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בְּעֶגְלוֹת, וְהָאָרוֹן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מֹשֶׁה בְּנֵי קֶהֱתָן עוֹמְדִים מְכַסִּין וְנִתְּנִין עַל הַמוֹטוֹת עַד שְׁנוּסַע דְּגָל מַחֲנֶה רְאוּבֵן, וְאַחֲרֵי־כֵן "וַנִּסְעוּ הַקֶּהֱתִים".

(יח) וַנִּסַּע דְּגָל מַחֲנֶה רְאוּבֵן לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו אֱלִיצוּר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: יח וַיִּנְטַל טַקִּס מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילִיהוֹן וְעַל חֵילָא אֱלִיצוּר בֶּן שְׂדִיאוֹר:

(יט) וְעַל־צִבְאָא מַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: יט וְעַל חֵילָא דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן צוּרִישָׁדִי:

(כ) וְעַל־צִבְאָא מַטֵּה בְּנֵי־גַד אֶלִּיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: כ וְעַל חֵילָא דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי גַד אֶלִּיסָף בֶּן דְּעוּאֵל:

(כא) וַנִּסְעוּ הַקֶּהֱתִים נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וַהֲקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאֵם: כא וַנִּטְלִין בְּנֵי קֶהֱתָן נְטִלֵי מִקְדָּשָׁא וּמְקִימִין יָת מִשְׁכָּנָא עַד מִיתִיהוֹן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יג) וְהָיְתָה רֹאשִׁית נְסִיעָתָם עַל פִּי חֶלֶן. בְּקֶדֶת ה' בִּיד מֹשֶׁה. (יד) כַּאֲשֶׁר נָסַע מִרְכָּז מַחֲנֶה בְּנֵי יְהוּדָה בְּרֹאשׁ לְפִי צִבְאוֹתָם, וְעַל צִבְאוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב. (טו) וְעַל צִבְאָא שִׁבְט יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן צוּעָר. (טז) וְעַל צִבְאָא שִׁבְט זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן חֶלֶן. (יז) וְהַתְּפָרָק מִשְׁכָּנָא וַנִּסְעוּ בְּנֵי־גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נְשָׂאֵי הַמִּשְׁכָּן. (לשאת את היריעות) וּבְנֵי מְרָרִי (לשאת את הקרשים) הַנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ. (יח) אַחֲרֵי זֹאת, נָסַע מִרְכָּז מַחֲנֶה רְאוּבֵן לְפִי צִבְאוֹתָם, וְעַל צִבְאוֹ אֱלִיצוּר בֶּן שְׂדִיאוֹר. (יט) וְעַל צִבְאָא שִׁבְט שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן צוּרִישָׁדִי. (כ) וְעַל צִבְאָא שִׁבְט גַּד אֶלִּיסָף בֶּן דְּעוּאֵל. (כא) אַחֲרֵי זֹאת, נָסַע הַקֶּהֱתִים, נוֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ (הארון, השולחן והמנורה ושני המזבחות), וַיִּקְבְּרֵם הָעַמִּד הַמִּשְׁכָּן עַד הַגִּיעָם. (כא) וַנִּטְלִין בְּנֵי קֶהֱתָן נְטִלֵי מִקְדָּשָׁא וּמְקִימִין יָת מִשְׁכָּנָא עַד מִיתִיהוֹן.

ובני מררי מקימין את המשכן, וכשבאים בני קהת, מוצאים אותו על מכוננו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות; וזהו משמעות המקרא "והקימו" - מקימי המשכן - אותו "עד" - טרם "בואם" - של בני קהת.

וְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ • נושאי דברים המקדשים. וְהָקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן • בני גרשון ובני מררי, שהיו קודמים להם מסע שני דגלים, היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן, וסימן התנה נראה בדגל מחנה יהודה. והם חונים, ועדין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים, היו בני גרשון

כב ונטל טקס משרית בני אפרים לחיליהון ועל חילה אלישמע בר עמיהוד:

(כב) וְנָסַע דָּגַל מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם וְעַל־ צִבְאוֹ אֱלִישָׁמַע בֶּן־עֲמִיהוּד:

כג ועל חילא דשבטא דבני מנשה גמליאל בר פדהצור:

(כג) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר:

כד ועל חילא דשבטא דבני בנימין אבירן בר גדעוני:

(כד) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי בְנִימִן אֲבִירָן בֶּן־גְּדֵעוֹנִי:

כה ונטל טקס משרית בני דן מכניש לכל משריתא לחיליהון ועל חילה אחיעזר בר עמישדי:

(כה) וְנָסַע דָּגַל מַחֲנֵה בְנֵי־דָן מְאִסָּף לְכָל־הַמַּחֲנֵה לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדַּי:

אתיא פמאן דאמר: פתיבה היו מהלכין, ומפיק לה מן (במדבר ב): "פֶּאֶשֶׁר יִחַנּוּ בֶן יִסְעוֹ". ואית דאמרי: פקורה היו מהלכין, ומפיק לה מן "מאסף לכל-המחנות".

וְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ • תלמוד ירושלמי: לפי שהיה שבוטו של דן מרבה באוכלוסין, היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו.

נקודות משיחות קודש ~

למשכן, עלול להיות אבוד ה"מה"; אף במחנה דן, שצעד בסוף, בחינת רגל - ה"מה" שלם. ולא זו בלבד, אלא שמשיבים אותו לכל בני ישראל.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 103)

וכל מי שהיה מאבד דבר, היה מחזירו לו (רש"י י, כה) אמרו רז"ל "אִינְהוּ שׁוֹטֵה, זֶה הַמַּאבֵּד כָּל מָה שְׁנוֹתְנִים לוֹ". פלומר: לכל יהודי נתן מלמעלה "מה", בטול לאלקות, אף בגלל הציור הרע, ה"מלך זקן וכסיל" (שוטה), עלול הוא לאבד אותו. במחנות שצעדו בראש, קרובים

כו ועל חילא דשבטא דבני אשר פגעאל בר עכרן:

(כו) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאֵל בֶּן־עֲכָרָן:

כז ועל חילא דשבטא דבני נפתלי אהירע בר עינן:

(כז) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:

- (כב) אחרי זאת, נסע מרכז מחנה אפרים לפי צבאותם ועל צבאו אלישמע בן עמיהוד.
- (כג) אחרי זאת, נסע מרכז מחנה בנימין אבירן בר גדעוני.
- (כד) אחרי זאת, נסע מרכז מחנה דן מכניש לכל משריתא לחיליהון ועל חילה אחיעזר בר עמישדי.
- (כה) ועל צבא שבט מנשה גמליאל בן פדהצור.
- (כו) ועל צבא שבט אשר פגעאל בן עכרן.
- (כז) ועל צבא שבט נפתלי אהירע בן עינן.

(כח) אֱלֹהִים מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ: כח אֵלִין מְטַלְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחִילִיהוֹן וְנָטְלוּ:
כ"ח אֱלֹהִים מִסְעֵי זֶה סֵדֶר מִסְעֵיהֶם. וַיִּסְעוּ בַּיּוֹם הַהוּא נִסְעוּ.

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמְדִּינִי חֲתָן מֹשֶׁה נָסְעִים. אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֵתָּן לָכֶם לָכֶה אֶתְּנוּ וְהַטְּבָנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבְרָטוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל:
כט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן רְעוּאֵל מְדִינָא חַמּוּהִי דְּמֹשֶׁה נָטְלִין אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִּי אָמַר יְיָ יְתָה אֵתָן לָכוֹן אֵיתָא עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ אַרִי יְיָ מַלְלִיל לְאַתְרָא טָבָא עַל יִשְׂרָאֵל:

הַמָּקוֹם • (ספרי) מִיָּד — עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים אָנוּ נִכְנָסִין לְאַרְצָ; שְׁבַמְסָע זֶה הָרָאוֹן נִסְעוּ עַל־מִנְתַּל הַכְּנָס לְאַרְצָ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא שְׁחָטָאוּ בִּ"מִתְּאוּנִים". וּמִפְּנֵי מָה שִׁתָּף מֹשֶׁה עִצְמוֹ עִמָּהֶם? שְׁעִדֵּן לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה עָלָיו, וְכִסְבוֹר שֶׁהוּא נִכְנָס.
כ"ט חֹכֵב • (ספרי) הוּא יְתָרוֹ, שְׁנַאֲמַר (שופטים ד'): "מִבְּנֵי חֹכֵב חוֹתָן מֹשֶׁה". וּמָה תִּלְמוּד־לוֹמַר (שמות ב'): "וַתִּבְרָא אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן"? מִלְּמַד, שֶׁהִתְיַנּוּקוֹת קוֹרִין לְאַבִּי אֲבִיהֶן "אָבָא", וְשִׁמּוֹת הַרְבֵּה הָיוּ לוֹ: יְתָר — עַל שֵׁם שִׁיתָר פְּרָשָׁה אַחַת בַּתְּוֶרָה, חֹכֵב — עַל שְׁחֵבֵב אֶת הַתּוֹרָה וְכו'. נָסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל־

(ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־ מוֹלְדֵתִי אֵלֶיךָ:
ל וַאֲמַר לֵה לֹא אֵזֵל אֶלְהֶן לְאַרְעֵי וּלְיִלְדוּתֵי אֵזֵל:

כ"ל אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלְדֵתִי • (ספרי) אִם בְּשָׁבִיל נְכִסִּי, אִם בְּשָׁבִיל מִשְׁפַּחְתִּי.

(לא) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֶתְּנוּ כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתִּנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים:
לא לֹא וַאֲמַר לֹא כַעַן תִּשְׁבּוּק יְתָנָא אַרִי עַל כֵּן יִדְעַת כִּד הוֹינָא שְׁרֵן בַּמִּדְבָּרָא וּגְבוּרִין דְּאַתְעִבִּידֵן לָנָא חֲזִיתָא כְּעֵינֵיךְ:

כ"א אֶל־נָא תַעֲזֹב • אֵין "נָא" אֲלָא לְשׁוֹן בְּקֻשָּׁה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: לֹא נִתְגַּדֵּר יְתָרוֹ מִחֻבָּה; סָבוֹר הָיָה שִׁישׁ לְגֹרִים חֶלֶק בְּאַרְצָ, עֲכָשׁוּ שְׂרָאָה שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק, הַיִּחְסָם וְהִלָּף לוֹ. כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתִּנוּ בַּמִּדְבָּר • כִּי נָאָה לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל אֲשֶׁר יִדְעַת חֲנוּתִנוּ בַּמִּדְבָּר, וְרֵאִיתָ נָסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ. כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת • כְּמוֹ: עַל אֲשֶׁר יִדְעַת, כְּמוֹ (בראשית לח): "כִּי־

(לב) וְהָיָה כִּי־תִלָּךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבָנוּ לָךְ:
לב לִב וְהָיָה אַרִי תַזֵּל עִמָּנָא וְהָיָה טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כח) אֱלֹהִים הֵם מִהִלְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי צְבָאוֹתָם בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּסְעוּ.
(כט) אָמַר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן רְעוּאֵל הַמְדִּינִי חֲתָן מֹשֶׁה נָסְעִים, אֲנַחְנוּ יוֹצְאִים לְמִסְעָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֱוֹדוֹתֵינוּ, אוֹתוֹ אֵתָן לָכֶם, בֹּא עִמָּנוּ וְנוֹטִיב עִמָּךְ
כִּי ה' כָּכֶר הַבְּטִיחַ שְׁלֵמוֹת הַטּוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל.
(ל) אָמַר, לֹא אֲצֹא לְדָרְךְ, אֲלָא אֶל אֲדָמְתִי וְאֶל מָקוֹם הַיִּלְדִּיתִי.
(לא) אָמַר, הוּא אֵתָּה! אֵל תַּעֲזֹב אוֹתָנוּ כִּי אֵתָּה יוֹדֵעַ כִּי לְאַרְךָ זְמַן
הַתְּגוֹרְרוֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּרִיּוֹת הָיִיתָ עִבּוֹרֵנוּ כְּמוֹ חוֹשׁ הָרְאִיָּה שֶׁלָּנוּ.
(לב) וְכֵן בְּהִלְכֶיךָ עִמָּנוּ, אֲזִי כָל טוֹב אֲשֶׁר יִיטִיב ה' בּוֹ לָנוּ, נִיטִיב לָךְ מִמָּנוּ.
אֲוֹתָנוּ כִּי אֵתָּה יוֹדֵעַ כִּי לְאַרְךָ זְמַן

המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כך ובין כך נתנוהו
לכני יתרו, ליונדב בן רכב, שנאמר: "ובני קיני חתן
משה, עלו מעיר התמרים וגו'" (שופטים א) *

כ"י וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וגו' • מה טובה הטיבו
לו? אמרו: כשהיו ישראל מחלקין את הארץ, היה
דשנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות
אמה, והניחיהו מלחלק; אמרו: מי שיבנה בית

לג ונטלו מטורא דאתגלי עלוהי יקרא דני
מהלך תלתא יומין וארון קימא דני נטל
קדמיהון מהלך תלתא יומין לאתקנא
להון אתר בית מישרי:

(לג) וַיִּסְעוּ מֵהָרַ הַהוּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה נִסַּע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר
לָהֶם מְנוּחָה:

שְׁלֹשֶׁת יָמִים • (ספרי ב"ב יד) זֶה הָאָרוֹן הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם
לְמַחֲמָה וְבוֹ שְׂבָרֵי לוחות מנחים, ומקדים לפניהם
דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתַנּוּן לָהֶם מְקוֹם חֲנֻכָּה.

כ"י דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים • מהלך שלשת ימים הלכו
ביום אחד, שהיה הקדוש-ברוך הוא חפץ להכניסם
לארץ מיד. וארון ברית ה' נסע לפניהם דֶּרֶךְ

לד ונענו יקרא דני עליהון ביממא במטלהון
מן משריתא:

(לד) וַעֲנֵן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעָם מִן־הַמַּחֲנֶה: ׀

את הנמוך, והורג נחשים ועקרבים. מן המחנה •
ממקום חנייתו.

כ"י וַעֲנֵן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם • שבועה עננים כתובים
במסעיהם: ארבעה מארבע רוחות, ואחד למעלה
ואחד למטה ואחד לפניהם, מנמיך את הגבה ומגביה

~ יום שישי י"ז סיון ~

לה ויהיה במטל ארונא ואמר משה אתגלי יי
ויתבדיון סנאיד ויערקון בעלי דבדו מן
קדמך:

ז נ הפוסה (לה) וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ׀
יְהוָה וַיַּפְּצוּ אֵיבֵיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ:

ויפצו איביך • המכבסין. וינסו משנאיך • אלו
הרוזפים. משנאיך, אלו שונאי ישראל, שכל השונא
את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר
(תהילים פג): "ומשנאיך נשאו ראש", ומי הם? "על-עמך
יערימו סוד".

כ"י וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן • עשה לו סימניות מלפניו
ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו; ולמה נכתב כאן?
כדי להפסיק בין פרענות לפרענות וכו', כדאימא
ב'כל כתבי הקדש' (שבת קטז) • קומה ה' • לפי שהיה
מקדים לפניהם מהלך שלשת ימים, היה משה אומר:
צמד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. (תנחומא בויקהל) •

~ נקודות משיחות קודש ~

שונאי ישראל – שונאי הקב"ה

יש לעיין, מדוע הוציא רש"י את הכתוב מפשוטו, ופירש
"משנאיך" על שונאי ישראל, הרי יש לומר בפשטות
דקאי על שונאי הקדוש-ברוך הוא?

וינסו משנאיך מפניך:
אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי
שאמר והיה העולם (י, לה. ובפרש"י)

(לג) וַתֵּכֶף נָסְעוּ מֵהָרַ ה' (הר חורב) מרחק דֶּרֶךְ אֹתָם שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְבָחַר
מרחק דֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וארון ברית
ה' הולך בדֶּרֶךְ בֵּין יְדֵיהֶם (לפניהם)
(לד) וַעֲנִינִים מֵאֵת ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם
לָהֶם מְקוֹם מְנוּחָה.
כָּאֲשֶׁר נָסְעוּ מִן הַמַּחֲנֶה.
(לה) וְהָיָה הָאָפֶן בַּעַת יְצִיאַת הָאָרוֹן
למסע, כי יאמר משה, קומה אלהי

יתברך?

ולכן מפרש רש"י שאכן לא מדבר כאן על שונאי הקב"ה בעצמו, דהו דבר שאי אפשר להיות כלל, כ"א על שונאי ישראל, ו"כל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם". וק"ל.

(וע"ן במקור הדברים ב'לקוטי שיחות', שבאר מדוע לא פירש בן רש"י גם על "ויפוצו אויביו" שלפני זה).

(על-פי לקוטי שיחות כרך כג, עמוד 73 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

ויש לבאר בזה, דהנה פשוט שלא מדבר כאן על מי שאינו מאמין בקדוש-ברוך-הוא, כי אם אינו מאמין כלל בקדוש-ברוך-הוא, איך אפשר שישנא אותו? ועל-כרחו שמאמין הוא בקדוש-ברוך-הוא.

אך אם כן, איך יתכן כלל מציאות של "שונאי ה'" חס-ושלום, הרי אם מאמין הוא בקב"ה, וב"מי שאמר והיה העולם", יודע ממילא שכל חיותו וקיומו מגיעים מהקב"ה, ואיך שיך שתהיה לו שנאה חס-ושלום להשם-

(לו) ובנה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: ^ז נ הופכה פ

לובמשרוהי אמר טוב יי שרי ביקרך בגו רבות אלפיא דישראל:

מגיד, שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות.

כ"י: שובה ה' • מנחם תרגמו לשון מרגוע, וכן (ישעיה) ^ז: "בשובה ונחת תושעון". רבבות אלפי ישראל.

א והיה עמא פד מסתקפין ביש קדם יי ושמיע קדם יי ותקף רגזה ודלקת בהון אשתא מן קדם יי ושציאת בקיפי משריתא:

יא (א) ויהי העם כמתאננים רע באוני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער-בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה:

תואנה שהיא רעה באוני ה', שמתכננים שתבוא באוניו ויקניט. אמרו: "אוי לנו, כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי הדרך". ויחר אפו • אני הייתי מתפון לטובתכם, שתפנסו לארץ מיד. בקצה המחנה • במקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים.

כ"י: ויהי העם כמתאננים • (ספר) אין "העם" אלא רשעים, וכן הוא אומר (שמות יז): "מה אעשה לעם הזה". ואומר (ירמיה יג): "העם הרע הזה". וכשהם פשרים, קרואים: "עמי", שנאמר (שמות ה): "שלח את עמי" (מכה ו): "עמי מה-עשיתי לך". כמתאננים • אין 'מתאננים' אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האיד לפרש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד): "כי תאנה הוא-מבקש". רע באוני ה'.

ב ויצוח עמא על משה וצלי משה קדם יי ואשתקעת אשתא:

(ב) ויצעק העם אל-משה ויתפלל משה אל-יהוה ותשקע האש:

האש • (שם) שקעה במקומה בארץ, שאלו חזרה לאחת הרוחות — היתה מקפלת והולכת כל אותו היום.

כ"י: ויצעק העם אל-משה • (ספר) משל למלך בשור-ודם שפעס על בנו, והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמר לו: צא ובקש עלי מאבא. ותשקע

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

אשו, ושרפה בקצה המחנה. (ב) ולכן צעקי האנשים אל משה, ויתפלל אל אלהיו והתנמכה האש.

אלפי בית ישראל. (א) והיה העם רואים רק את הרע בכל דבר כמעט לפני ה', ובכן שמע ה' זאת והתחנן כעסו ונדלקה בתוכם

בערגנו לנצח, ויתפזרו אויביו ויברחו שונאיו מבין ידיו. (לו) ועם הורדתו לחניה באמירת אלהי! החזר את אורך אל רבבות

(ג) וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תְּבַעְרָה בִּי־בַעְרָה בָּם
אֵשׁ יְהוָה:

(ד) וְהָאֵסֶפֶסֶף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּ תֹאוֹה וַיֵּשְׁבוּ
וַיִּכְּבוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר:

וְהָאֵסֶפֶסֶף • אלו ערב רב שְׁנָאֶסְפוּ עֲלֵיהֶם
בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם. וַיֵּשְׁבוּ • (שם) גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּכְּבוּ
עִמָּהֶם. מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר • וכי לא הִיָּה לָהֶם בָּשָׂר?
וְהָלֹא כָּבֹד נָאֹמֶר (שמות יב): "וְגַם־עַרְב רַב עָלָה אִתָּם,

(ה) זָכְרֵנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת
הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־
הַבָּצְלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים:

חֲוִץ מֵאֲלוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהֵם קָשִׁים לִמְנִיקוֹת. אוֹמְרִים
לֵאשׁוֹ: אַל תֹּאכְלִי שׁוֹם וּבָצַל מִפְּנֵי הַתִּינוֹק. מִשָּׁל
לְמֶלֶךְ כּוֹ כְּדֹאִיתָא ב'סְפָרִי'. הַקִּשְׁאִים • הֵם
קוֹקוֹמְבוֹרוֹ"ש (גורקען) בִּלְעָז. אֲבִטָּחִים • בּוֹרֶק"ש.
הַחֲצִיר • כְּרִישִׁין פּוֹרִיל"ש (לויך), וְתַרְגּוּמוֹ "ת'
בּוֹצִינְיָא" וְכו'.

(ו) וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשָׁה אִין כָּל בִּלְתִּי אֶל־הֶמָּן עֵינֵינוּ:
כִּי־אֶל־הֶמָּן עֵינֵינוּ • מִן בִּשְׁחַר, מִן בַּעֲרָב.

(ז) וְהֶמָּן בִּזְרַע־גֹּד הוּא וְעֵינֹ בְּעֵין הַבְּדִלָּח:

כִּי־וְהֶמָּן בִּזְרַע־גֹּד • מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה,
יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: "בִּלְתִּי אֶל־הֶמָּן עֵינֵינוּ", וְהַקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהֶמָּן בִּזְרַע־גֹּד וְגו'".

(ח) שְׂטוֹ הָעָם וְלִקְטוּ וַיַּחֲנוּ בְּרָחִים אֹרְכוּ בַּמִּדְבָּה
וּבִשְׁלָלוּ בַּפִּרְוֹר וַעֲשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהִיָּה טַעְמוֹ בְּטַעַם
לִשְׁר הַשָּׁמֶן:

ח שְׂטִיטָה עָמָּה וְלִקְטִין דְּצָבִי טָחִין בְּרִיחָא
אוֹ דְּצָבִי דְּאִיר בַּמִּדְבָּה וּבִבְשָׁלִין לָהּ
בַּקִּדְרָא וְעַבְדִּין יְתָה גְרִיצָן וְהָיָה טַעְמָה
בְּטַעַם דְּלִישׁ בַּמִּשְׁחָא:

- (ג) וַיִּקְרָא שֵׁם אוֹתוֹ מָקוֹם ה'הַאֲחִיזָה
כִּי־אֵשׁ מִפְּנֵי שֶׁנִּדְּלָקָה בְּתוֹכָם אִשׁוֹ שֶׁל
ה'.
- (ד) וְתַעֲרֹכֶת אֲנָשִׁים (עַרְב רַב שֶׁכֵּבֵר הַתִּגְיִידוֹ)
אֲשֶׁר בְּתוֹכָם הִתְאוּ תֹאוֹה, וְכָף חֲזוֹר
אִתָּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גַּם כֵּן, וַיִּכְּבוּ עַל כָּךְ
- (א) וְכָצַת הִנֵּה נִפְשוֹתֵינוּ יִבְשׁוֹת עַל
כָּף שְׂאִין כָּל, וְלִמְעֵשָׂה עֵינֵינוּ אֶל הֶמָּן
נְטוּיֹת.
- (ז) וְהָיָה הֶמָּן כְּמוֹ זֶרַעִי הַכִּסְפָּרָה,
וְצָבְעוּ כְּצָבֵעַ הַפְּגִינִים.
- (ח) יִשׁוּטְטוּ הָאֲנָשִׁים וְיִלְקְטוּ אוֹתוֹ
- וַאֲמָרוּ, מִי יֹאפְשֵׁר לָנוּ טַעֲמִית בָּשָׂר.
(ח) כִּי זָכְרֵנוּ אֶת הַדְּגִים אֲשֶׁר הֵינֵנו
רְגִילִים לֹאכְלֵם בְּמִצְרַיִם בְּאֶפְסֵס מַחֲזִיר,
אֶת הַיֵּרֶק הַנִּלְקָט בְּקִלּוֹת וְצוּמָחַ בְּרֹבֵי
גְדוֹל, וְהַמְלוּנִים וְהַכְרִישָׁה (צִמָּה חֲבֵרֶת)
וְהַבָּצַל וְהַשּׁוּמִים.

כ"י • שטו • אין "שט" אלא לשון טיול אישכני"ר, בלא עמל. וטחנו בריחים וגו' • לא ירד בריחים ולא בקדירה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו לנטחני ולנדוכין ולמבשלין. בפרור • קדרה. לשד השמן • לחלות של שמן, כך פשו דונש. ודומה לו: (תהלים לב): "נהפף לשדי בתרבני קיץ", ונהלמ"ד יסוד — נהפף לחלוחי בתרבני קיץ. ורבותינו פירושו (ספרי) לשון שדים, אף אין ענין שדים אצל שמן. ואי אפשר לומר "לשד השמן", לשון (דברים לב)

"וישמן ישורון", שאם כן היה המ"ם נקוד קמן קטן (צירה) וטעמו למטה תחת המ"ם. עכשו שהמ"ם נקוד פתח קטן (סגול) והטעם תחת הש"י"ן, לשון שמן הוא, והש"י"ן הנקודה בקמן גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק. דבר אחר: "לשד" לשון נטריקון: ל'יש ש'מן ד'בש — כעסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש. ותרגום של אונקלוס דמתרגם: "דליש במשחא" נוטה לפירונו של דונש; שהעסה הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה.

(ט) וברדת הטל עליהם חלה ירד המן עליו:

ט וכד נחת טלא על משריטא ליליא נחת מנא עלוהי:

(י) וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהליו ויחר-אף יהוה מאד ובעיני משה רע:

י ושמע משה את עמא בכין לנרעיתוהו גבר בתרע משפחה ותקף רגזא דיי לחדא ובעיני משה ביש:

כ"י • בכה למשפחתיו • משפחות משפחות נאספים ויבוכים, לפרסם תרעמתן בגלוי. ורבותינו אמרו

"למשפחתיו" — על עסקי משפחות של עריות הנאסרות להם (ספרי).

(יא) ויאמר משה אליהו למה הרעת לעבדך ולמה לא מציתי חן בעיניך לשום את-משא כל-העם הזה עלי:

יא ואמר משה קדם יי למא אבאשתא לעבדך ולמא לא אשפחית רחמין קדמך לשואה את מטול כל עמא הדין עלי:

(יב) האנכי הריתי את כל-העם הזה אם-אנכי ילדתיהו כיתאמר אלי שאתה בחיךך פאשר ישא האמן את-הינך על האדמה אשר נשבעת לאבותיו:

יב האב אנא לכל עמא הדין אם בני אנון דאמרת לי סוכרהי בתקופה קמא דמסוכר תרבינא את נקא על ארעא די קימפתא לאבהתוהי:

כ"י • כיתאמר אלי • שאתה אומר אלי "שאתה בחיךך". והיך אמר לו כן? (שמות לב): "לך נחה את-העם", ואמר (שמות ו): "ויצאם אל-בני ישראל"

על-מנת שיהיו סוקלים אתכם ומחרפים אתכם. על-האדמה אשר נשבעת לאבותיו • אתה אומר לי לשאתם בחיךך.

(יג) מאין לי בשר לתת לכל-העם הזה כייבכו עלי לאמר תנה-לנו בשר ונאכלה:

יג מנן לי בשרא למיחב לכל עמא הדין ארי בכין עלי למימר הב לנא בסרא וניכול:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

אני ילדתי אותם, כי אמרת לי: הנהג אותם כאלו אתה נושאם על ברכיך כשם שנושא האומן את הינוק, אל הארץ אשר נשבעת לאבותם.
(יג) מנן לי בשר כי אתן לכלם, כי יבכו אלי ואומרים, תן לנו בשר לאכלו.

דלת אהליו, והתחממה חמתו של ה' מאד, והרע זאת אצל משה.
(יא) ואמר משה אל ה', למה הכנסת ליצרה את עבדך ולא מצאתי חן אצלך, כי שמת את כל האחריות להסתדרותם של האנשים האלה עלי.
(יב) האם אני הריתי אותם או האם

ויטחנו ממנו בריחים או יכתשו במדוכה, ויבשלו ממנו בסיר עמק ויצשו ממנו מאפה, והיה טעמו כממתק שמני.
(ט) ותקף לירידת הטל על המחנה בלילה, יורד המן עליו.
(י) וכאשר שמע משה את העם בוכים למשפחותיהם, כל איש ליד

(יד) לֹא-אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשֹׂאת אֶת-כָּל-הָעָם הַזֶּה
כִּי כִבֵּד מְמֹנִי:

(טו) וְאִם-כִּכָּה | אֶת-עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הָרֹג אִם-
מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל-אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ

כ"י וְאִם-כִּכָּה אֶת-עֲשֵׂה לִי • תָשׁוּשׁ כָּחוּ שֶׁל מֹשֶׁה
כִּנְקָה. כְּשֶׁהִרְאָהוּ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַפְּרָעָנוּת
שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר לְפָנָיו:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אִסְפֹּה-לִי שִׁבְעִים אִישׁ
מִזִּמְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ בֵּיהֶם זִמְנֵי הָעָם וְשִׁמְרֵיו
וְלִקְחָתָּ אִתָּם אֶל-אַהֲלֵ מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ:

כ"ז אִסְפֹּה-לִי • הָרִי תְשׁוּבָה לְתוֹלְדֶךָ שְׁאִמְרָתָּ:
"לֹא-אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי". וְהִזְקִנִים הִרְאִישׁוּנִים הִזְכָּן
הָיוּ? וְחֵלָא אִף בְּמִצְרַיִם יָשְׁבוּ עִמָּהֶם, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת
א): "לֵךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" ? אֵלָּא בְּאֵשׁ תִּבְעָרָה
מֵתוֹ, וְרִאשׁוֹנִים הָיוּ מִסִּינֵי לָכֵךְ, דְּכָתִיב (שְׁמוֹת כד): "וַיִּתְּחוּ
אֶת-הָאֱלֹהִים", שֶׁנִּהְיָו קְלוֹת רֹאשׁ, כְּנוֹשֵׁף פֶּתוֹ וּמִדְבַּר
בְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְזָהוּ (שם): "וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". וְלֹא רָצָה
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתֵן אֲבִלוֹת בְּמִתְן-תּוֹרָה וּפְרַע
לָהֶם כָּאֵן. אֲשֶׁר יִדְעָתָּ בֵּיהֶם וְגו' • אוֹתָן שְׁאִמְרָתָּ

(יז) וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלֹתִי מִן-הָרוּחַ
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵל
הָעָם וְלֹא-תִשָּׂא אִתָּהּ לְבַדְּךָ:

כ"ח וַיִּרְדְּתִי • זוֹ אַחַת מֵעֲשָׂר יִרְדוֹת הַכְּתוּבוֹת
בְּתוֹרָה. וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ • וְלֹא עִמָּהֶם. וְאַצְלֹתִי •
כְּתוּבָמוֹ "וְאַרְבִּי", כְּמוֹ (שְׁמוֹת כד): "וְאֶל-אַצִּילִי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל". וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם • לָמָּה מֹשֶׁה דוֹמָה
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה? לְנֹר שְׁמֹנֶת עַל גְּבִי מְנוּרָה וְהַפֵּל

(י"ד) לֹא אוּכַל אֲנִי לְבַדִּי לְהוֹלִיכֶם, יְתֵר עַל כֵּן כִּבֵּד הוּא עָלִי.
(טו) וְאִם חִיבְתָנִי עֲנֵשׁ, אֲנִי קִבְעָהוּ לְהִיּוֹת הַמִּתִּי אִם מִצָּאתִי חֵן אֲצִלְךָ, וְלֹא אֶרְאֶה בְּרַעְתִּי.
(ט"ז) וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֲסֹף לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִחֲכָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהֵם חֲכָמִים וּמְנִיָּם עַל הַעֲבוּר, וְקַח אִתָּם אֶל אֶהֱל הַיְעִידָה וְיַעֲמְדוּ שָׁמָּה אִתָּךְ.
(י"ז) עַד שֶׁאֲתַגַּלֵּה וְאֶפְנֶה בְּדַבְרֵי שְׁמָה אֵלֶיךָ, וְאַרְבֶּה לָהֶם מִן הָאֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵיךָ וְאֲשִׁים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם, אֲנִי יַעֲזֹרוּ לְךָ בְּאֶפְנֵי הַנִּהְגָּת הָאֲנָשִׁים, וְלֹא תִהְיֶה אוֹתָם אִתָּה לְבַדְּךָ.

(יח) וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְאֶכְלֹתֶם בָּשָׂר
כִּי בְכִיתֶם בְּאָזְנִי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאכְלִנֵּנוּ בָּשָׂר
כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֹתֶם:

כ"ט - הַתְּקַדְּשׁוּ • הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לַפְּרָעָנוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ידיה יב): "וְהִקְדַּשְׁתֶּם לְיוֹם הַרְגָּה".

(יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֵּאכְלוּ וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם:

(כ) עַד • חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכָּם וְהָיָה
לָכֶם לזֶרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וּתְבָבּוּ לִפְנֵי לֵאמֹר לָמָּה זֶה יֵצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם:

כ"ט - עַד חֲדָשׁ יָמִים • זוּ בְּשָׂרִים, שְׂמֵתִמְצִין עַל
מְטוֹתֵיהֶן וְאַחֲר־כֵּן נִשְׁמָתָן יוֹצֵאָה. וּבְרָשָׁעִים הוּא
אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם" – כֵּן הִיא שְׁנוּיָה
ב'סִפְרִי', אֲבָל ב'מְכִילֵתָא' שְׁנוּיָה חֲלוּף: הָרָשָׁעִים
אוֹכְלִין וּמִצְטָעְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַכֹּשֶׁרִים "הַבָּשָׂר
עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם". עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכָּם •
כְּתָרְגוּמוֹ: "דִּי תִקְוֹצוֹן בִּיה". יְהֵא דוֹמָה לָכֶם כְּאֵלוֹ

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר
אֲנִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אֹמְרָת בָּשָׂר אֶתָּן לָהֶם וְאֶכְלוּ
חֲדָשׁ יָמִים:

כ"ט - שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי • לֹא חֹשׁ לְמִנּוֹת אֶת הַפֶּרֶט, שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִתְרִים. וְרַבִּי מֹשֶׁה הִדְרִשָּׁן פִּירֵשׁ:
שֶׁלֹא בָּכוּ אֶלָּא אוֹתָן שִׁיזָּאוּ מִמִּצְרַיִם.

(כב) הֵצֵאנוּ וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אֵם
אֶת־כָּל־דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ

(יח) וַאֲמַר אֶל הָעָם, הַתְּכַנְּנוּ לְמַחֵר
כְּדִי שֶׁתֵּאכְלוּ בָּשָׂר בְּגִלָּל בְּכִיתֶכֶם
לִפְנֵי ה', וְאַמְרַתֶּם מִי יֵאֲפָשֶׁר לָנוּ
טְעִימַת בָּשָׂר, וְטוֹב יוֹתֵר הָיָה לָנוּ
בְּמִצְרַיִם, אֲזִי יִתֵּן לָכֶם ה' בָּשָׂר,
תֵּאכְלוּ אוֹתוֹ.
(יט) כִּי לֹא יוֹם אֶחָד תֵּאכְלוּ אוֹתוֹ
וְלֹא שְׁנֵי יָמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה וְלֹא עֶשְׂרֵה
וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹמִים • יוֹם שִׁישִׁי

וְלֹא עֶשְׂרִים.
(ב) אֶלָּא עַד חֲדָשׁ יָמִים, כְּאוֹמֵר עַד
שִׁיזָּא מֵאִפְכָּם. וְיִהְיֶה לָכֶם לְרוֹזֵן
(הַתְּפִתּוֹת חוֹלֵי רוֹזֵן), כִּי נִמְנָעֶתֶם מִלְּכַבֵּד
אֶת אוֹרֹ שֶׁל ה' אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם, וְאֲשֶׁר
בְּכִיתֶם בֵּין יָדָיו (לִפְנֵי) וְאַמְרַתֶּם, לָמָּה
יֵצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם.
(כא) אֹמֵר מֹשֶׁה, שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף

רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּתוֹכְכֶם, וְאַתָּה
אֹמְרָת אֶתָּן לָהֶם בָּשָׂר, יֵאכְלוּ אוֹתוֹ
חֲדָשׁ אֶחָד.
(כב) אֲזִי כְּתוּצָא מִכָּף שְׁדִרְדְּרוֹ אֶת
עֲצָמָם לְאִשְׁמָה, הֵאֵם צֵאן וּבִקֵּר יִזְבַּח
עֲבוּרָם וְיִסְפִּיק לָהֶם? אוֹ כָּל דְּגֵי הַיָּם
יִהְיוּ נִפְרָשִׁים לִפְנֵיהֶם וְיִשְׁתַּכְנְעוּ?

(שם יב): "בְּכַל-בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא", יאמר: אין המקום מספיק לנו? אלא כך אמר: "שש-מאות אלף רגלי וגו', ואתה אמת בשר אתן" לחדש ימים, ואחר-כך תהרג אמה גדולה כזו! "הצאן ובקר ישחט להם" כדי שיהרגו, ותהא אכילה זו מספקת עד עולם? וכי שבחך הוא זה? אומרים לו לחמור: "טל כור שעורים ונחתך ראשך"? השיבו הקדוש-ברוך-הוא: "ואם לא אתן, יאמרו שקצרה ידי. הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם? יאכדו הם ומאָה פיוצא בהם, ואל תחי ידי קצרה לפניהם אפלו שעה אחת".!

כג ואמר יי למשה המימרא דיי ותעפב פען תחזי היערענף פתגמי אם לא:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצַר עֲתָה תִרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם-לֹא:

תראה היקרך דברי – שלא ישמעו לך. הלך משה לפיסן (זה קאי גם לרש"י לעיל). אמר להם: היד ה' תקצר? (תהלים עח) "הן הפה-צור ויזוכו מים וגו' הגם-לחם יוכל-תת". אמרו: פשרה היא זו, אין בו פח למלאות שאלתנו. וזהו שנאמר: "ויצא משה וידבר אל-העם", כיון שלא שמעו לו: ויאסף שבועים איש וגו'.

כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמיא דיי וכגש שבועין גברא מסבי עמא ואקם יהוהן סחור סחור למשכנא:

(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם אֵת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאסֹף שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל:

כה ואתגלי יי בעננא ומליל עמה ורבי מן רוחא די עלוהי ויהב על שבועין גברא סביא ויהוה פד שרת עליהון רוחא דנבואה ומתנבאין ולא פסקין:

(כה) וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל-שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כֵּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְּנָבְאוּ וְלֹא יָסֹפוּ:

כז וַיֹּאמֶר יְסֹפוּ • לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפרש ב'ספרי'. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין", שלא פסקה נבואה מהם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כג) ודבר ה' אל משה, האם יכלת ה' מגבלת? כעת תראה היגיע אליכם דברי או שמא לא.
(כד) ויצא משה והודיע לעם את דבור ה' ואסף שבועים איש מחכמיהם, והעמיד אותם סביבות האהל.
(כה) ותכף נגלה ה' בעננים וקרא אליו, והרבה מן האור אשר עליו ותכף נגלה ה' בעננים וקרא אליו, והרבה מן האור אשר עליו
(כז) ויצא משה והודיע לעם את דבור ה' ואסף שבועים איש

כו וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בְּמַחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַהֲמָה בִּפְתָּחַיִם וְלֹא יָצְאוּ הָאֲהֳלָה וַיִּתְּנָבְאוּ בְּמַחֲנֶה:

כז"י וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים • מאותן שְׁנֵי־חָרוֹ. אֶמְרוּ: אֵין אָנוּ בְּדָאִין לְגַדְלָה זֹ. וְהָמָּה בִּפְתָּחַיִם • בְּמַבְרִירִים שְׂבָהֶם לְסִנְהֶדְרִין. וְנִכְתְּבוּ כָלֶם נְקֻבִּים בְּשִׁמּוֹת וְעַל־יְדֵי גֹרֶל; לְפִי שֶׁהַחֲשׁוֹן עוֹלָה לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים, שֶׁשָּׁה שָׁשָׁה לְכָל שְׁבָט וְשְׁבָט, חוּץ מִשְׁנֵי שְׁבָטִים שְׁאִין מְגִיעַ אֲלֵיהֶם אֲלֹא חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה.

אמר משה: אין שבט שומע לי לפחות משבט זקן אחד. מה עשה? נטל שבטים ושפים פתקין וכתב על שבטים "זקן", ועל שנים חלק. וברר מכל שבט ושבט ששה, והיו שבטים ושפים. אמר להם: טלו פתקיכם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נתקדש, ומי שעלה בידו חלק, אמר לו: המקום לא חפץ בך.

כז"י וַיִּרְצֵן הַנָּעַר וַיַּגִּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְּנַבְּאִים בְּמַחֲנֶה:

כז"י וַיִּרְצֵן הַנָּעַר • יש אומרים: גרשום בן משה היה.

כח"י וַיֵּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כִּלְאִים:

כח"י וַיֵּעַן יְהוֹשֻׁעַ • (סנהדרין ו) הָטַל עֲלֵיהֶם צִרְכֵי צִבּוּר, וְהֵם כִּלְאִים מְאֲלִיהֶם. (ספר) דָּבָר אַחֵר: תָּגִם אֶל בֵּית הַכֹּלֵא,

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי וּמִי יִתֵּן כִּלְעָם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה • הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי • לִפִּי שֶׁהָיוּ מִתְּנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת, וְיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה • הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי • לִפִּי שֶׁהָיוּ מִתְּנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת, וְיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה • הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי • לִפִּי שֶׁהָיוּ מִתְּנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת, וְיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה • הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי • לִפִּי שֶׁהָיוּ מִתְּנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת, וְיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה • הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי • לִפִּי שֶׁהָיוּ מִתְּנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת, וְיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

כט"י וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה • הִמְקַנָּא אֶתְּהָ לִּי • לִפִּי שֶׁהָיוּ מִתְּנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת, וְיְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

~ שבת קודש י"ח סיון ~

ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: לְוַתְּכַנֵּשׁ מֹשֶׁה לְמִשְׁרִיתָא הוּא וְסָבִי יִשְׂרָאֵל:

כז"י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֶהְל מוֹעֵד. אֶל־הַמַּחֲנֶה • נִכְנְסוּ אִישׁ לְאֶהְלוֹ. וַיֹּאמֶר • לְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבֵּית, כְּמוֹ (דברים כב): "וַאֲסַפְתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ".

כז"י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֶהְל מוֹעֵד. אֶל־הַמַּחֲנֶה • נִכְנְסוּ אִישׁ לְאֶהְלוֹ. וַיֹּאמֶר • לְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבֵּית, כְּמוֹ (דברים כב): "וַאֲסַפְתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כז) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה, הָאֵם תִּקְנָא לִּי? וְלֹנְאִי נְהִיָּתָה כָּל אֲמַת ה' נְבִיאִים, וְגַם יִתֵּן מֵאוּרוֹ וּמִנְּבוּאָתוֹ עֲלֵיהֶם. (ל) וְכַאֲשֶׁר חִבֵּר מֹשֶׁה אֶל הַמַּחֲנֶה, הוּא וְחֻכְמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. (כז) וְלֹכֵן הִזְדַּרוּ הַנָּעַר וְהוֹדִיעַ לְמֹשֶׁה וְאָמַר: אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְּנַבְּאִים בְּמַחֲנֶה. (כח) וְעֵנָה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִתְּלִמִּידָיו, וְאָמַר, הוּי אֲדֹנִי! הוּי מֹשֶׁה! כִּלְאִי אֲתָם.

עא
(לא) וְרוּחַ נָסַע. מֵאֵת יְהוָה וַיָּגוּ שְׁלֹיִם מִן־הַיָּם וַיִּפֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה בְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּבְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמֹּתַיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:

כ"י • וַיָּגוּ • וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תהילים ז): "כִּי גִז חֵישׁ". וְכֵן (נחום א): "נָגוּדוֹ וְעֵבֶר". וַיִּפֹּשׁ • וַיִּפְשֹׁט, כְּמוֹ (שמואל א ז): "וַיִּהְיֶה נִטְשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ", (יחזקאל כט):

וַיָּגוּ וַיִּפְרִיחַ הַמֶּדְבָּרָה. • וּכְאֻמֹּתַיִם • פּוֹרְחוֹת בְּגִבֵּה עַד שֶׁהָיוּ כְּנֶגֶד לְבֹו שֶׁל אֶדָם, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה טוֹרַח בְּאַסִּיפָתָן, לֹא לְהִגְבִּיחַ וְלֹא לְשַׁחֲוֹת (ספרי).
(לב) וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלֹו קְרִי הַשְּׁלֹו הַמִּמְלִיט אֶסְפָּה עֲשֶׂרָה חֲמִרִים וַיִּשְׁמְחוּ לָהֶם שְׁמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

כ"י • הַמִּמְלִיט • מִי שֶׁאֶסְפָּה פָחוֹת מִכֵּלָם, הַעֲצָלִים וְהַחֲגִרִים, אֶסְפָּה עֲשֶׂרָה חֲמִרִים. וַיִּשְׁמְחוּ • עָשׂוּ אוֹתָם מִשְׁטִיחִין מִשְׁטִיחִין.

(לג) הַבִּשָּׁר עוֹדְנוֹ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִכְרֹת וְאָף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיֵּד יְהוָה בָּעָם מִכָּה רַבָּה מְאֹד:

כ"י • טָרֵם יִכְרֹת • כְּתִרְגוּמוֹ: "עַד לֹא פָסַק". דְּבָר אַחֵר: אֵינוֹ מִסְפִּיק לְפָסְקוֹ בְּשִׁנּוּי, עַד שֶׁנִּשְׁמְחוּ יוֹצֵאָה.

(לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאוּהָ בִּישָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאוּיִם:

(לה) מִקְבָּרוֹת הַתְּאוּהָ נִסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיְהִיו בְּחֲצֵרוֹת: פ

יב (א) וַתִּדְבֹּר מִרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשָּׁה עַל־אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכִּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כִּשִּׁית לָקַח:

כ"י • וַתִּדְבֹּר • (ספרי) אֵין "דְּבֹור" בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא לְשׁוֹן קִשָּׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית מב): "דְּבָר הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קִשּׁוֹת". וְאֵין "אֲמִירָה" בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא לְשׁוֹן תַּחֲנוּגִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית יט): "וַיֹּאמֶר

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לא) וַנִּשְׁכַּח רוּחַ מֵאֵת ה' וַנִּקְטְעָה (והפרישה) שְׁלֹוִים מִן הַיָּם, וְהַשְּׁלִיכָה אוֹתָם עַל הַמַּחֲנֶה כְּמִרְחָק תְּלִיכַת יוֹם בְּעֶרְךָ לְזִמִּין וְלִשְׁמָאל סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה, וְנִבְּהָם מִן הָאָרֶץ שְׁתֵּי אֲמוֹת. (לב) וַקְמוּ הָאֲנָשִׁים בִּשְׁאֲרֵית יוֹמָם, לִילָם וְלִמְשָׁן יוֹם מִחֲרָתָם וְאֶסְפוּ כָּךְ אֶת הַשְּׁלֹו. הַמּוֹעֵט מֵהֶם אֶסְפָּה עֲשׂוּ עֲרֻמוֹת, אֲזִי פָרְשׁוּ לָהֶם מִשְׁטָחִים סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה. (לג) וְהַבִּשָּׁר עוֹדִין בֵּין שְׁנֵיהֶם, טָרֵם יִלְעֶסוּהוּ, וּכְבָר גְּבִירָה חֲמָתוֹ שֶׁל ה' עָלֵיהֶם, וְתִכְף הִכָּה בָהֶם מִכָּה עֲצוּמָה מְאֹד.

(לד) וַקְרָא שֵׁם אוֹתוֹ הַמָּקוֹם קְבֵרִי הַתְּאוּהָ כִּי נִטְמְנוּ שָׁמָּה הָאֲנָשִׁים הַמִּתְאוּיִם. (לה) וְנִסְעוּ מִמֶּנּוּ אֶל חֲצֵרוֹת וְהִתְאַכְסְנוּ בָּהֶן. (א) אֲחֵרֵי זֹאת, חָווּ דַעְתָּם מִרִים וְאַהֲרֹן עַל מִשָּׁה בְּסִפְתָּ הָאִשָּׁה הַכִּשִּׁי

לגנותו, כִּף נַעֲנֶשָׁה, קל-וַחֲמֹר לַמִּסְפָּר בַּגְּנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. **הָאִשָּׁה הַפְּשִׁית** • (שם) מַגִּיד, שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בִּפְיָהּ, כִּשֶּׁם שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁחְרוּתוֹ שֶׁל כּוֹשִׁי. **כְּשִׁית** • בְּגִימָטְרִיא: יִפֹּת מֵרָאָה. **עַל-אֲדוֹת הָאִשָּׁה** • עַל אֲדוֹת גְּרוּשִׁיָּה. **כִּי-אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח** • מֵהַ תְּלִמּוּד-לֹמֵר? אֵלָּא יֵשׁ לָךְ אִשָּׁה נָאָה בִּפְיָהּ וְאֵינָהּ נָאָה בְּמַעֲשֶׂיהָ, בְּמַעֲשֶׂיהָ וְלֹא בִּפְיָהּ, אֲכַל זֹאת נָאָה בְּכָל. **הָאִשָּׁה הַפְּשִׁית** • עַל שֵׁם נִזְיָה נִקְרְאת "כּוֹשִׁית", כְּאֵדָם הַקּוֹרֵא אֶת בְּנוֹ נָאָה: "כּוֹשִׁי", כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁלַט בּוֹ עֵין רָעָה. **כִּי-אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח** • וְעַתָּה גִּרְשָׁה.

אֶל-נָא אַחֵי תִרְעוּ, (במדבר יב): "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרִי". כָּל "נָא" לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. וְתִדְבֵּר מֵרִים וְאַהֲרֹן • (ספרי) הִיא פְּתִיחָה בַּדְּבוּר תַּחֲלָה, לְפִיכָף הַקְדִּימָה הַכְּתוּב תַּחֲלָה. וּמִזֵּין הִתְּהָ יוֹדַעַת מֵרִים שְׁפִירֵשׁ מִשָּׁה מִן הָאִשָּׁה? רַבִּי נֵתָן אוֹמֵר: מֵרִים הִתְּהָ בְּצַד צְפוּרָה בְּשַׁעַר שְׁנֵאֲמַר לְמִשָּׁה: "אֵלָּלֵךְ וּמִידָד מִתְּנַבְּאִים בְּמַחֲנֶה", כִּינֵן שְׁשִׁמְעָה צְפוּרָה, אָמְרָה: "אוֹי לְנִשְׁתִּיחֵן שֶׁל אֱלֹו אִם הֵם נִזְקָקִים לְנִבְיָאָה, שִׁיחֵיו פּוֹרְשִׁין מִנִּשְׁתִּיחֵן כְּדֶרֶךְ שְׁפִירֵשׁ בְּעָלִי מִמֶּנִּי!". וּמִשָּׁם יִדְעָה מֵרִים וְהַגִּידָה לְאַהֲרֹן. וּמֵהַ מֵרִים שֶׁלֹּא נִתְּפֹנָה

(ב) וַיֹּאמְרוּ הֵרֶק אֶדְ-בְּמִשָּׁה דְּבַר יְהוָה הֲלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה:

כִּי-הֵרֶק אָף • עָמּוּ לְבָדּוּ דְּבַר ה'. הֲלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר • וְלֹא פִירְשָׁנוּ מִדְּרָךְ אַרְצֵן.

(ג) וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פָּנָיו הָאֲדָמָה: ם

כִּי-עָנִיו • שֶׁפֶּל וְסִבְלָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת הענוה דמשה רבנו

אָף עֲדִין צָרִיךְ בְּאוֹר: הַנִּיחָא לְגַבִּי כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, אָף לְגַבִּי מַעֲלָתוֹ הַעֲקָרִית שֶׁל מִשָּׁה לְגַבִּי "כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פָּנָיו הָאֲדָמָה" שֶׁהִיא הַנְּבִיָּאָה שֶׁ"לֹא קָם נְבִיא עוֹד בִּישְׁרָאֵל כְּמִשָּׁה", לֹא שִׁיף לֹמֵר שֶׁאָדָם אַחֵר הָיָה מְגַלֶּה כַּחוֹת אֱלֹו יוֹתֵר מִכְּמִשָּׁה, כִּי נְבִיָּאָה לֹא שִׁיכֵת לַעֲבוֹדַת הָאָדָם, אֵלָּא הִיא מַעֲלָה וּמִדְּרָגָה נְגִלִית הַנִּתְּנָה מִלְּמַעְלָה, וּמִפְּנֵי מֵהָ הָיָה מִשָּׁה עָנִיו מְאֹד (שְׁפִירוּשׁוֹ הַכְּנַעֲנִי) לְגַבִּי כָּל הָאָדָם? וַיֵּשׁ לֹמֵר שֶׁיֵּשׁ ב' סוּגֵי עֲנוּהָ, יֵשׁ עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן וְטַעַם וְדַעַת (וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר לְעִיל בְּמִשָּׁה) וַיֵּשׁ עֲנוּהָ עֲצָמִית שֶׁלְּמַעְלָה מִחֲשָׁבוֹנוֹת שְׁכָלִיִּים, עַל-דֶּרֶךְ מֵהָ שְׁנֵאֲמַר עַל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "בְּמִקּוֹם גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁם אֶתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹת" – וְהָיָה עַל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא שִׁיף לֹמֵר שֶׁזוּהִי עֲנוּהָ עַל פִּי

וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פָּנָיו הָאֲדָמָה: (במדבר יב, ג)

וְלִקְאוּרָה אֵינִי מוֹכֵן כָּלֵל: הָרִי מִשָּׁה הוּא שֶׁקֶבֶל תּוֹרָה מְסִינִי וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמוֹדוֹ תּוֹרָה אַרְבָּעִים יוֹם וְנִתְּנָה לוֹ הַתּוֹרָה בְּמַתְנָה, וְלִפְנֵי-זֶה הוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְכָכֵל עַתָּה שְׂרָצָה דְּבַר עִם הַשְׁכִּינָה, וְעוֹד מַעֲלֹוֹת רַבּוֹת, וְאִיךְ שִׁיף שֶׁהִיָּה "עָנִיו מִכָּל הָאָדָם"? וּמִבְּאֵר זֶה דַּעַם הִיֹּוֹת שְׁמִשָּׁה הַכִּיר בְּמַעֲלָתוֹ וַיֵּדַע שֶׁהוּא גְּבוּהָ בְּמַעֲלָה מִכָּל אָדָם, מִכָּל-מִקּוֹם הָיָה עָנִיו, מִפְּנֵי שִׁדְעָה שֶׁכָּל מַעֲלֻתֵּיו נִתְּנוּ לוֹ מִלְּמַעְלָה, וְחֲשַׁב שֶׁאִם הַכַּחוֹת הָאֵלֹו הֵיוּ אֵצֶל יְהוּדֵי אַחֵר, הָיָה גַם-כֵּן בְּמַעֲלָה וּמִדְּרָגָה זוֹ, וְיָכוֹל לֵהִיֹּוֹת שֶׁהִיָּה מְגַלֶּה אֶת הַכַּחוֹת יוֹתֵר, וּמִפְּנֵי זֶה הָיָה עָנִיו בְּפָנָיו כָּל אֶחָד וְאַחֵד.

אֲשֶׁר אוֹתָהּ הוּא נִשָּׂא, עַל כִּי הוּא כְּכֹר הַנְּבִיָּאָה, אֲזִי הָאָמֵנָם אֲלֵיו בְּלִבְד פִּנָּה (ג) וְהָיָה מִשָּׁה אִישׁ שֶׁפֶל רוּחַ יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פָּנָיו הָאֲדָמָה. ה' בְּדְבוּר? הָאֵם לֹא דְבַר ה' כְּכֹר (ב) וְאָמְרוּ, אִם הָיָה זֶה לְמַעַן אֲלֵינוּ גַם כֵּן? וְהַכֵּף שְׁמַע ה' אֶת זֹאת.

ויכמו בענין הנבואה שבו – מפל-מקום היה בטל לגבי כל אדם, "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 30-38 - מותר 'לקראת שבת')

חשבון (חס ושלום), אלא היא ענוה עצמית, וענוה זו היתה למשה רבנו, דנוסף על זה שהיה לו את מעלת הענוה על פי חשבון, היה לו אף את מעלת הענוה בעצם, דגם באשר מצד השכל אין נתינת מקום כלל לענוה -

וואמר יי בתפף למשה ולא-הרן ולמרים פוקו תלתיכון למשפן זמנא ונפקו תלתיהון:

תדיר ואין עת קבועה לדבור. צאו שלשתכם מגיד, ששלשתן נקראו בדבור אחד, מה שאי-אפשר לפה לומר ולאין לשמע.

הואתגלי יי בעמודא דעננא וקם בתרע משפנא וקרא אהרן ומרים ונפקו תרויהון:

החצר לקראת הדבור. ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממשה? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכלו שלא בפניו. וכן מצינו בנח: שלא בפניו, נאמר (בראשית ו): "איש צדיק תמים". ובפניו, נאמר (שם): "פי אתך ראיתי צדיק לפני". דבר אחר: שלא ישמע בנזיפתו של אהרן.

וואמר שמעו כען פתגמי אם יהון לכון נביאין אנא יי בחזון אנא מתגלי להון בחלמין אנא ממלל עמהון:

במראה אליו אתודע. שכנית שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון.

ז לא כן עבדי משה בכל ביתי מהימן הוא:

ח ממלל עם ממלל מללא עמה בחזו ולא בחזון ודמות יקרא דיי מסתפל ומא דין לא דחלתון למללא בעבדי במשה:

(ו) ויאמר יהוה פתאם אל-משה ואל-אהרן ואל-מרים צאו שלשתכם אל-אהל מועד ויצאו שלשתם:

כ"י פתאם. נגלה עליהם פתאם והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכניה

(ה) וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם:

כ"י פתאם. נגלה עליהם פתאם והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכניה ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: (שם) יצא יחיד, שלא כמדת בשר-ודם: מלך בשר-ודם פשיצא למלחמה, יוצא באוכלוסין. וכשיצא לשלום יוצא במעטים. ומדת הקדוש-ברוך-הוא יוצא למלחמה יחיד, שנאמר (שמות טו): "ה' איש מלחמה". ויוצא לשלום באוכלוסין, שנאמר (תהילים סח): "רכב אלהים רבתים אלפי שנאן". ויקרא אהרן ומרים. שיהיו נמשכין ויוצאין מן

(ו) ויאמר שמעו-נא דברי אם-יהוה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדרב-בו:

כ"י שמעו-נא דברי. אין "נא" אלא לשון בקשה. אם-יהוה נביאכם. אם יהיו לכם נביאים. ה'

(ז) לא-כן עבדי משה בכל-ביתי נאמן הוא:

(ח) פה אל-פה אדרב-בו ומראה ולא בחידת ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:

(ח) היות שאני מדבר אליו ישירות (לא עלידי מלאך) ובראיה חזותית ולא בתאור מלולי, ואת דמויות הנבראים על ידי ה' – אותן הוא רואה, ומה חשבתם שניכם בלבכם בכך שלא חשבתם להתבטא במשה עבדי.

(ו) ואמר, שמעו שניכם את דברי, לו הוא (משה) היה הנביא שלכם (בלבד), אני ה' הייתי נודע אליו בחזיון או פונה אליו בדבור בחלום. (ז) לא כן עבדי משה, אלא בכל אפתי מוכחת אמינותו.

(ד) ואמר ה' בהפתעה למשה ולא-הרן ולמרים, צאו שלשתכם אל אהל מועד, ומיד יצאו שלשתם. (ה) ומיד נגלה ה' בעמוד עננים ועמד ליד פתח האהל וקרא, הוי אהרן! והוי מרים! ומיד יצאו שניהם.

שָׁנָאֹמֶר לִיחָזְקָאֵל (יחזקאל י'): "חזר חזרה וגו'". יכול מראה שכינה? תלמוד לומר (שמות לג): "לא תוכל לראת את-פני". ותמנת ה' נביט. זה מראה אחרים, כענין שנאמר (שם) "וראית את-אחרי". בעבדי במשה. אינו אומר "בעבדי משה", אלא "בעבדי במשה". "בעבדי", אף-על-פי שאינו משה. "במשה", אפלו אינו עבדי, כדאי הייתם לרא מפינו, וכל-שכן שהוא עבדי, ועבד מלך - מלך, היה לכם לומר: אין המלך אוהבו חנם (ספרי. תחומא). ואם תאמרו: איני מכיר במעשיו - זו קשה מן הראשונה.

כִּי פֶה אֶל-פֶּה • אִמְרָתִי לוֹ (הכרח לפרש כף, דאלו כפשוטו ש"פה אל פה" הזכר לשבח, אם-כן היה אז "פה אל-פה" ממש כפשוטו. וזה אי אפשר, דהא כתיב בסוף נשא: "מדבר אליו", ועין שם ברש"י, אלא "פה אל-פה" פרושו: אִמְרָתִי לוֹ לפרש כו'. ו"פה אל-פה" לאו דוקא אלא רצה לומר בהדיא, ודוק) לפרש מן האשה. והיכן אִמְרָתִי לוֹ? בסיני (דברים ה): "לך אִמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם, וְאַתָּה פֶה עֲמָדִי". ומראה ולא בחידות. ו"מראה" זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחידות, כענין

ט ותקיה רגזא דני בהון ואסתלק:

(ט) ויחר-אף יהוה בם וילך:

כִּי וַיִּחַר-אַף ה' בָּם וַיֵּלֶךְ • מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל-וחמר לבשר-ודם, שלא יכעס על חברו עד שיודיענו סרחונו.

י ונענא אסתלק מעלוי משכנא והא מרים חורא פתלגא ואתפני אהרן לות מרים והא סגירת:

(י) והענין סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל-מרים והנה מצרעת:

כִּי וַיַּעֲנֵן סֵר • ואחר-כך: "והנה מרים מצרעת בשלג". משל למלך שאמר לפדגוג: רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלף מאצלק, שרחמי עליו.

יא ואמר אהרן אל-משה בבי רבני לא כען תשוי עלנא חובא דאטפשאנא ודי סרחנא:

(יא) ויאמר אהרן אל-משה בי אדני אל-נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו:

כִּי נואלנו • כתרגומו, לשון אריל.

יב לא כען תתרחק דא מבינא ארי אסתנא היא צלי כען על בסרא מיתא הדין די בה ויחסי:

(יב) אל-נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו:

כענין שנאמר (בראשית לו): "כי אחינו בשרנו הוא". ולפי משמעו אף הוא נראה בן; אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת. אשר בצאתו • מאחר שיצא זה מרחם אמו של זה, שיש כח בידו לעזר ואינו עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו - שאחיו בשרו הוא. דבר אחר: "אל-נא תהי כמת" — (ספרי) אם אינך

כִּי אֶל-נָא תִּהְיֶה • אחותנו זו. כמת • שהמצרע חשוב כמת: מה מת מטמא בביאה, אף מצרע מטמא בביאה. אשר בצאתו מרחם אמו • "אמנו" היה לו לומר, אלא שכנה הכתוב. וכן "חצי בשרו", "חצי בשרנו" היה לו לומר, אלא שכנה הכתוב. מאחר שיצאה מרחם אמנו, היא לנו כאלו נאכל חצי בשרנו,

- (ט) והתחזקה חמתו של ה' עליהם, ונעלה אורו.
(י) וכך בהתפוגג הענין מעל האהל, והנה מרים לבנה בשלג, וכאשר פנה
- (יא) ואמר אהרן למשה, אהה אדני! אל תזקף עלינו שגגה בבורותנו
ובטעותנו.
(יב) לא תהיה זאת כנפל שיצא מבטן אמו וכבר התפורר מחצית גופו.

רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטהרה? אני אי
אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב רואה את
הנגעים, וכהן אחר אין בעולם. וזהו: "אשר בצאתו
מרחם אמו".

(יג) ויצעק משה אל־יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:
יצלי משה קדם יי למימר אלהא בבעו
אסי כען יתה:

לאו. עד שהשיבו: עתה תראה וגו'. פיוצא בו (במדבר
כ): "וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות
לכל בשר", השיבו: "קח לך". פיוצא בו (דברים א):
"ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר", השיבו: "רב־
לך". רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה
בתפלה? שלא יהיו ישראל אומרים: אחרת עומדת
בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה! (דבר אחר: שלא
יאמרו ישראל: בשביל אחרת הוא מאריך בתפלה,
אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה).

כ"י אל נא רפא נא לה. בא הכתוב ללמדך דרך
ארץ, שהשואל דבר מתברר צריך לומר שנים או
שלושה דברי תחנונים, ואחר־כך יבקש שאלותיו.
לאמר. מה תלמוד לומר? אמר לו: השיבני אם
אתה מרפא אותה אם לאו? עד שהשיבו: "ואביה
ירק ירק וגו'". רבי אלעזר בן עזריה אומר: בארבעה
מקומות בקש משה מלפני הקדוש־ברוך־הוא
להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו. פיוצא בו (שמות
ג): "וידבר משה לפני ה' לאמר וגו'" (ספרי), מה
תלמוד לומר "לאמר"? השיבני אם גואלם אתה אם

(יד) ויאמר יהוה אל־משה ואבִיהֶ יֶרֶק בִּפְנֵיהֶ
הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ
למחנה ואחר תאסף:

שבעת ימים". ואחר תאסף. אומר אני: כל
ה"אסיפות" האמורות במצרים, על שם שהוא
משלח מחוץ למחנה, וכשהוא נרפא – נאסף אל
המחנה, כתוב בו 'אסיפה' לשון הכנסה.

כ"י ואביה ירק בפיניה. ואם אביה הראה לה
פנים וזעפות, הלא תכלם שבעת ימים, (ב"ק כ"ה)
קל־וחמר לשכינה ארבעה־עשר יום; אלא דיו לבא
מן הדין להיות בנדון, לפיכך אף בנזיפתי "תסגר

(טו) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם
לא נסע עד־האסף מרים:

כ"י והעם לא נסע. (סוטה ט) זה הכבוד חלק לה
המקום, בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה

נקודות משיחות קודש ~

הקדוש־ברוך־הוא להטות לב בגי אדם לטובה. וה'בחי'
כתב, שהתעוררות זו באה מדרגה שגועלת יותר מ"ידי
שמים" (ראה לקוטי תורה, במדבר טו, א).

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 139)

זה הכבוד חלק לה המקום (רש"י יב, טו)
בכתוב נאמר "והעם לא נסע", אף רש"י מדיק "המקום".
רמז יש באן, שרצונם של ישראל לכבד את מרים בא
מהתעוררות מלמעלה. ואף ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת
שמים", הרי כתב המהרש"א: מפל־מקום פשיטא דביד

(יג) והתפלל משה אל ה' באמירה, (יד) ודבר ה' אל משה, לו אביה ירק
הוי, אלהי העולמים, אלהי! תחנתי בפיניה האם לא יתחייב פי תחביש
אליך, רפא אותה! ממנו שבעה ימים? אזי תעצר כף
מחוץ למחנה, ואחרי כן תחבר אליו. (טו) ולכך נעצרה מרים מחוץ
למחנה שבעת ימים, ולא נסע העם

(מז) **וְאַחֲרֵי כֵן נִסְעוּ מִחֲצֵרֹת וַיֵּחָנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן:** טז וַיִּכְתֹּר בֶּן נִטְלוֹ עִמָּא מִחֲצֵרֹת וַיִּשְׂרוּ בְּמִדְבַּרָא דְּפָאָרָן: פ פ פ

חסלת פרשת בהעלותך קל"ו פסוקים, מהלל"ל סימן.

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלב - רלה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

עד הצטרפותה. (מז) וְאַחֲרֵי כֵן נִסְעוּ מִחֲצֵרֹת וַיֵּחָנוּ בְּמִדְבַּר הַפָּאָרָן.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שלישי עמ' ב

מקשה הגמרא: אֲדִיכָהּ, הרי יש סברא להיפך, המוכיחה שהנתבע
אומר אמת, שהרי חֲזָקָה אִין אָדָם מְעִין פְּנִין בְּפָנֵי בָעַל חֻבּוֹ, וכיון
שכפר בתביעתו, מוכח שבאמת אינו חייב לו, וכיון שיש חֲזָקָה
המסייעת לטענתו, מדוע הוא צריך להשבע. מתרצת הגמרא: אין
זו חֲזָקָה טובה כל כך, כי יתכן שבאמת הוא חייב לו, ומה שכפר
בפניו, אֲשֶׁתְּמוּטִי הוּא דְקָא מְשִׁתְּמִיט לִיהּ - כוונת הלוה היא
להשתמש בינתיים מתביעת המלוה מחמת שאין לו מעות, כְּכָר -
וסובר הוא בדעתו, אשתמט מהמלוה על ידי שאכפור בחוב עד
דְהִיָּה לִי וּפְרָעָנָא לִיהּ - עד שיהיו לי מעות ואפרע לו, וכיון שאין
כוונתו לגולל מהמלוה את מעות החוב אלא רק להמנע בינתיים
מלפורעו, ואין זו העזה כל כך להשתמש מפרעון כשכוונתו
לפורעו לאחר זמן, לפיכך אין החֲזָקָה של 'אין אדם מעי' מסייעת
לטענתו, ומשביעים אותו כדי שיוודה.
הגמרא מביאה ראיה לסברא זו: תָּרַע שֶׁכָּךְ הוּא הַדְּבַר, שאנו תולים
שכוונתו רק להשתמש ממנו עד שתשיג ידו לפורעו, דְאָמַר רַב אֲדִי
בְּר' אֲבִין אָמַר רַב הִסְדָּא, הַכּוֹפֵר בְּמִלְוָה - אדם שתבעוהו שהוא
חייב ממון מחמת הלוואה, וכפר ואמר שמעולם לא לוה, או שאמר
שלוה ופרע, ובאו עדים והעידו שהוא חייב, בְּשָׁרָא לְעֵדוּת, ואינו
חשוד בעניינו לגולל ממון, אלא אנו אומרים שכוונתו רק להשתמש
ממנו עד שתשיג ידו לפורעו. אבל הכופר בְּפִקְדוֹן - שתבעוהו
שישיב את הפקדון, וטען שמעולם לא הפקידו אצלו, או שהחזיר
את הפקדון, והעידו עדים שבשעה שכפר היה הפקדון אצלו, פְּסוּל
לְעֵדוּת, כיון שהפקדון היה בידו והוא יכול להשיבו, ובודאי הטעם
שכפר הוא כיון שרצה לגזול, ולא שייכת כאן השתמטות, שהרי
אינו צריך לתת לו ממון אחר אלא את הממון עצמו שהפקידו
בידו, ודינו ככל גזלן שפסול לעדות.
הגמרא מביאה את דין 'שבועת היסט' בנוסח אחר: רַב הִכִּיכָא מְתִי
אֶפְסָא - שנה את דברי רב נחמן על הסיפא של המשנה, שם שנינו
כך, אמר לו התובע מְנָה לִי בִידְךָ, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבַּע הֵן - אכן אני
חייב לך מנה, לְמַחְךָ אָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ תְּנֵהוּ לִי, והשיב הנתבע תְּתִיתִי
לְךָ, פְּטוּר מִשְׁבּוּעָה, לפי שלא חייבה התורה שבועה בכופר הכל.
ועל דין זה אָמַר רַב נְחֶמְךָ, וּמִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ! - את הנתבעו שְׂבֻעָת
הִיֶּשֶׁת שאכן נתן את אותו מנה שהודה בו בתחילה.
הגמרא מבארת את החילוק בין שתי הלשונות: מָאן דְּמִתְנֵי אֲרִישָׁא
- מי ששנה את דינו של רב נחמן על הרישא של המשנה, לגבי
אדם שמתחילה כפר בכל, ואף שאין שום ראיה שאכן היתה
הלוואה, ומכל מקום חייבוהו חכמים שבועה, כָּל שֶׁכֶּן שִׁסְבוּר
שדינו של רב נחמן נאמר גם אֶפְסָא של המשנה, כשהודה
בתחילה שחייב ואחר כך טען שכבר שילם, שהרי אחרי שהודה
שהוא חייב ממון ומוכח שהיתה הלוואה, מסתבר יותר לחייבו
שבועה כשהוא טוען שפרע.

שהתובע עומד לתובעו גם שעורים, וקדם והודה בשעורים כדי
להערים על התובע ולגרום לכך שתהיה התביעה בחיטים בלבד
וההודאה בשעורים, ואכן המשיך הלה ותבעו גם שעורים, חֲזִיב
שבועה, שכיון שהרגיש בכך שהתובע רוצה להמשיך ולתבעו גם
שעורים, הרי זה כאילו באמת תבעו תחילה גם בשעורים והודה
בהם. אבל אִם בְּמִתְבָּרִין - אם נראה לבית דין שהנתבע הודה
בשעורים בכוונה אמיתית לומר את האמת, ולא שקפץ והודה כדי
להיפטר משבועה, פְּטוּר מִשְׁבּוּעָה, משום שצריך טענה קודמת
להודאה במקצת.
מימרא נוספת שאמר רב ענן בשם שמואל לענין שבועת מודה
במקצת: וְאָמַר רַב עֲנָן, אָמַר שְׂמוּאֵל, אף ששנינו במשנתנו
ששבועת מודה במקצת שייכת רק במקום שהיתה תביעת שתי
כסף, מכל מקום אם לא תבעו כסף, אלא מְעֵנָה שְׁתֵּי מִחְמִין מִמֶּשׁ,
שהפקיד בידו, וְהוֹדָה לוֹ הַנִּתְבַּע בְּאַחַת מֵהֶן, אף על פי שאין
תביעה שווי שתי מעות כסף, חֲזִיב שבועה. מבאר שמואל את
המקור לדינו: לְפִיכָהּ - לשם לימוד דין זה, וְצִאוּ 'בָּלִים' להיאמר
בפסוק בפני עצמן, ולא נאמר רק 'כסף', לְמַה שֶׁהֵן - ללמד שיש
בכלים חיוב שבועה כמות שהם, ואפילו אם אינם שוים פרוטה.
הגמרא מביאה דין השייך גם לדין שכלים אינם צריכים שווי
פרוטה, וגם לנידון של טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם:
אָמַר רַב פַּפָּא, מְעֵנָה הַתּוֹבֵעַ בָּלִים וּמִמּוֹן בְּשוּוִי פְּרוּטָה, וְהוֹדָה
הַנִּתְבַּע בְּבָלִים וְכָפַר בְּפְרוּטָה, פְּטוּר הַנִּתְבַּע מִשְׁבּוּעָה. אך אם הוֹדָה
בְּפְרוּטָה וְכָפַר בְּבָלִים, חֲזִיב שבועה.
מפרשת הגמרא: מימרא זו שאמר רב פפא, תָּדָא - דין אחד נאמר
כְּרַב, וְתָדָא - ודין אחד הוא בְּשְׂמוּאֵל. מבארת הגמרא, תָּדָא - הדין
הראשון, שאם הודה בכלים וכפר בפרוטה פטור, הוא כְּדַעַת רַב,
דְאָמַר לְעִיל (לש) כְּפִירַת מְעֵנָה - כפירת הנתבע בטענתו של
התובע צריכה להיות לפחות בשווי שְׁתֵּי כֶּסֶף, ולכן אם הודה
בכלים וכפר בפרוטה פטור משבועה, שהרי לא כפר בשתי כסף.
וְתָדָא בְּשְׂמוּאֵל - והדין השני, שאם הודה בפרוטה וכפר בכלים
חייב, הוא כשמואל, דְאָמַר, מְעֵנָה חֲמִין וּשְׁעוּרִין וְהוֹדָה לוֹ הַנִּתְבַּע
בְּאַחַת מֵהֶן, חֲזִיב שבועה, ולפיכך כשתבעו בכלים ופרוטה והודה
בפרוטה וכפר בכלים אף שההודאה אינה ממין הטענה, חייב
שבועה.
שנינו במשנה: אמר התובע לנתבע מְנָה לִי בִידְךָ, והלה השיב אִין
לְךָ בִידִי כְּלוֹם, פְּטוּר, כיון שלא חייבה התורה שבועה בכופר הכל;
הגמרא מביאה דין בענין זה: אָמַר רַב נְחֶמְךָ, וּמִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ! - את
הכופר בכל שְׂבֻעָת הִיֶּשֶׁת שחייבוהו חכמים. מבארת הגמרא: מָאן
מְעֵנָה שתקנו חכמים שבועה זו, משום שיש חֲזָקָה שֶׁאִין אָדָם תּוֹבֵעַ
את חבירו אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ עָלָיו תְּבִיעָה אִמִּיתִית, וכיון שחֲזָקָה זו
מסייעת לדברי התובע צריך הנתבע להשבע להכחישו.

לוח תהלים

יום ראשון, י"ב סיון < פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח

יום שני, י"ג סיון < מפרק סט עד סוף פרק עא

יום שלישי, י"ד סיון < מפרק עב עד סוף פרק עז

יום רביעי, ט"ו סיון < מפרק עז עד סוף פרק עח

יום חמישי, ט"ז סיון < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום שישי, י"ז סיון < מפרק פג עד סוף פרק פז

שבת קודש, י"ח סיון < פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ב סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 156, פרק ד כי הנה... עד עמ' עט, לחטיב.

לשאת את אורה החזק של השמש – וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו לשאת את האור, אלא יתירה מזו, יוכלו) להירפא עלידי אור השמש – רואים ממאמר זה של חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן" ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור השמש.

וּכְמוֹ שֶׁהִנָּרְתַּק מִגֵּן בְּעֵד הַשֶּׁמֶשׁ, – שיוכלו בני

האדם לקבל את אורה, כִּדְ שֶׁם "אלהים" מִגֵּן לְשֶׁם הַיְוִ"ה בְּרוּךְ-הוּא.

– שיוכלו הנבראים לקבל את האור של שם הוי"ה.

– וזה, איפוא, פירוש "כי שמש ומגן הוי"ה אלקים":

שם הוי"ה הוא כמשל ה"שמש", ושם "אלקים"

מגין על האור של שם הוי"ה שיוכלו לקבל אותו –

כמו ה"מגן", הנרתק, על השמש. רבנו הזקן יסביר

להלן, מדוע זקוק האור של שם הוי"ה ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותו: דְשֶׁם הַיְוִ"ה – מלשון מהוה, בְּרוּשׁוֹ שְׁמִינִיּוֹת אֶת הַכֹּל מֵאִין לְיֵשׁ, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו האותיות –

תיבת הוה" – אלו הן שלש האותיות "הוה" משם "הוי" המרכיבות את המלה "הוה" מלשון מהוה, וְהַיְוִ"ה – שבשם הוי"ה, מְשַׁמֶּשֶׁת – מורה עַל הַפְעֵלָה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן הַיְוִה וְתַמִּיד, – כשרוצים לומר, שהפעולה לא היתה רק אי פעם,

אלא נמשכת תמיד, מוסיפים את האות יו"ד למלת-הפעולה, דבר המראה על תמידיות הפעולה. בְּדִפְרֵשׁ רֵשִׁי – כמו

שמפרש רש"י, עַל פְּסוּק: "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל הַיָּמִים", – לא כתוב "עשה" אלא "יעשה", ביו"ד, להורות שתמיד היה

עושה כך. כך גם היא משמעות היו"ד של שם הוי"ה, שהפעולה של "הוי"ה", בריאת הכל "מאין ליש", היא תמידית, שתמיד

בורא הקב"ה את הכל "יש מאין"; וְהַיְוִה חַיּוֹת הַנִּשְׁפָּע כָּכָל רֵנֶע מְשֵׁשׁ כָּכָל הַבְּרִואִים מְמוּצָא פִּי ה' וְרוּחוֹ, וְהַיְוִה אוֹתָם מֵאִין לְיֵשׁ כָּכָל רֵנֶע, כִּי לֹא דִי לָהֶם – לברואים, –

בְּמַה שֶׁנִּבְרָאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית לַחַיּוֹת קְיָמִים בְּזוֹה, – אלא מוכרחים הם להיברא תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", בְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.

– זהו ה"שמש" של שם הוי"ה, שאורה מאיר

פָּרָק ד'. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי, שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש – ובאם לאו, היה הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא – פירוש הדבר, שהנברא אינו מציאות כלל

והוא בטל לגמרי למקורו,

דבר ה', הבורא אותו

תמיד מ"אין" ל"יש";

ומה שהנברא נראה

לעינינו כ"יש" וממשהו,

הרי זה מפני שבעיני

הבשר שלנו אין אנו

רואים ואין אנו משיגים

את מקורו, את דבר ה' –

כבמשל של אור השמש,

כשהוא מחוץ למקורו,

בגוף כדור השמש, אלא

בחלל העולם או על

הארץ, הוא נראה אז

כ"יש". על כך שאל:

אמנם במשל, כיוון שאור השמש אכן אינו נמצא במקורו בשעה שהוא מאיר על הארץ – מובן מדוע הוא נראה כ"יש";

אך, בנמשל, הרי הנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא דבר ה', העומד תמיד בתוך הנברא – מדוע, איפוא, אין הנבראים

בטלים במציאות למקורם, באופן שלא יהיה מקום לחשוב אותם כ"יש" וכ"מציאות"? – כדי להבין זאת, אמר רבנו הזקן

שיש להקדים מה שיוסבר בפרק הנוכחי, שהסיבה לכך היא הכוח האלקי של צמצום.

כִּי הִנֵּה בְּתִיב: – כתוב בפסוק: "כִּי שֶׁמֶשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹהִים", – כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם

הוי"ה שלו, וכמו ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו. בְּרוּשׁ – המלה "מִגֵּן" – אין הכוונה למגן

סתם שאין לו שייכות לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא הוּא נִרְתַּק לְשֶׁמֶשׁ – כדי לְהַגֵּן, שְׁיֻכְלוּ הַבְּרִיּוֹת לְסַבְּלוֹ, – כדי

שהנבראים יוכלו לקלוט את קרני השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים לקלוט את אור השמש. בְּמֵאִמֵּר

רְבוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבִרְכָּהּ: "לְעֵתִיד-לָבֹא תִקְרֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חֶמֶה מִנֶּרְתָּקָה, רִשְׁעִים נִדְוִנִין בָּהּ כו'". –

הרשעים ייענשו באמצעות החמה כיוון שלא יהיו מסוגלים

1. תהלים פד, יב. 2. ראה נדרים ח, ב. 3. איוב א, ה. וראה רש"י חיי שרה כד, מה. בשלח טו, א.

העולמות וברואים לאין קץ ותכלית, להיות בראים – כדי שיתהוו מאין ליש וקיימים בחדס חנם, – של הקב"ה – בין אם הם ראויים לכך ובין אם לאו, הם קיימים מחסדו של הקב"ה בלבד. ונקראת – מדת החסד, "גדלה", כי – מפני שבאה מגדלתו של הקדוש-ברוך-הוא

בכבודו ובעצמו, כי גדול ה' ולגדלתו אין תקרה, – מפני שאין לה גבול, ולכן משפיע נסד בן חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין קץ, – מפני ששטבע

הטוב – זה שטוב בעצם, להטיב – עם אחרים, כך גם למעלה: מבחינת מדת החסד והטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם תושפע חסדו וחיותו.

לנבראים, וממנו הם נוצרים כל רגע "מאין ליש". ברם, מבחינת אור הוי' המאיר באופן גלוי, היו הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא היתה נראית שום מציאות של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית המהווה את הנברא מתגלה, לא נראית אז

מציאותו של הנברא. לשם כך נדרש ה"מגן" של שם אלקים, המסתיר על האור של שם הוי', שלא יהיה גלוי לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את עצמו כאילו הוא דבר נפרד ועצמאי, ואז נחשב הנברא ל"מציאות"

ול"יש", כפי שיוסבר להלן. והנה, בסדור שבחיו של הקדוש-ברוך-הוא בתיב: "הגדול הנבדור בו", ופרוש "הגדול" היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל

שער היחוד והאמונה

הגדול הנבדור בו' ופי' הגדול היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות בראים מאין ליש וקיימים בחדס חנם ונקראת גדולה כי באה מגדולתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו כי גדול ה' ולגדולתו אין חקר ולכן משפיע ג"כ חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין קץ שטבע הטוב להטיב

~ יום שני י"ג סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

ולנה, כמו שמדה זו – מדת "הגדול", של חסד, היינו התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין" ל"יש", היא שבחיו – ומעלתו, של הקדוש-ברוך-הוא לבדו, – שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שאין ביכלת שום נברא לברא יש מאין ולהחיותו, – כפי המובא במדרש⁵, שאילו היו מתקבצים כל ברואי העולם, לא היה באפשרותם לברוא גם לא כנף של "יתוש" ולהכניס בו נשמה; שכן, דבר זה הוא רק בחיק הבורא לברוא "יש" מ"אין". מדה זו היא למעלה לא

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבחו של הקב"ה לבדו שאין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכלתה לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא בז"הק דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו

אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את מדותיו וכוחותיו. – כל זה באשר למדת החסד – התגלות והתפשטות הכח האלקי לברוא "יש" מ"אין" – וכך הדבר גם באשר למדת הגבורה והצמצום, המשפיעה להסתיר על הכוח האלקי שלא יתגלה בנברא, שהרי לולא זאת היה הנברא, כלומר ישותו וממשותו, מתבטל במציאות; ומן ההכרח שיהיה הצמצום והכיסוי,

רק מכוח הנבראים, אלא גם למעלה משכל הנבראים, להבין ולהשיג מדה זו – כפי שמוסבר להלן: ונכם מדה זו – של חסד, לברוא "יש" מ"אין", היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם, שאין כח בשכל שום נברא להשכיל – בכוח החכמה, ולהשיג – בכוח הבינה, מדה זו ויכלתה לברא יש מאין ולהחיותו, כי הבריאה יש מאין הוא דבר

4. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא סט, ב. 5. ראה ירושלמי סנהדרין דפ"ז. ב"ר פל"ט, יד. ספרי ואתחנן ו, ה. ועוד. 6. הקדמת התקנין זהר (ג, ב).

ייראה כ"מציאות", כ"יש". וזה אין בשכל שום נברא להשיג מהות הצמצום והסתתר, ושיהיה אף-על-פי-כן – למרות הצמצום והסתתר, גוף הנברא נברא מאין ליש, – שלכאורה, כדי להוות מ"אין" ל"יש" צריך הרי להיות להיפך:

ההתגלות של הכוח האלקי, שהרי התהוות היא התגלות ולא הסתרה – כיצד, איפוא, הם שני הדברים יחד: מצד אחד – התגלות הכוח האלקי להוות את הנברא, ומצד שני – צמצומו והסתרו של הכוח האלקי? – מפני שאילו לא יסתתר היה הרי הנברא בטל במציאות, ואם כן הרי זה ענין ששום שכל של נברא אינו יכול להשיג, כִּמּוֹ שְׁאִין יִכְלֵת בְּשִׁכְלֵ שׁוּם נִבְרָא לְהִשִּׁיג מְהוּת הַנִּבְרָא מֵאֵין לִישׁ. – כך אין הוא יכול להשיג את הצמצום המסתיר ופועל שהנברא יוכל להיראות כ"מציאות".

לפי מה שהוסבר, שדבר זה שהנברא נראה כ"יש" ו"מציאות", בא מסיבת כח הגבורה והצמצום שלמעלה – משום שכשם שיש לו היכולת להאיר ולגלות אור וחיות, כך יש לו גם היכולת לצמצם ולהסתיר את האור והחיות – אפשר לכאורה לחשוב שהצמצום וההעלם הוא אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב שלא רק הנבראים רואים עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי הקב"ה, הנברא הוא "יש" ו"מציאות", מכיוון שהוא בא על-ידי כוח הצמצום המסתיר, וכיחס לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו – מציין מיד רבנו הזקן להלן ומסביר, שניהם, כוח הגילוי לגלות את האור והחיות, וכוח הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם שניהם באמת דבר אחד – שכן, זהו הענין של אור וכלי, המאוחדים בתכלית ובשרשם הם ענין אחד לגמרי – וקיים הרי כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם"; וכפי שמוכח ב"שולחן ערוך" אורח-חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, מפני שאין זה נקרא כיסוי כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם אותו "עצם", כך גם בעניננו: כיוון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתר הוא רק לגבי הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים ייראו ל"יש" ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

שהכוח האלקי יהיה מוחבא מהנברא, שגם כוח אלקי זה של צמצום והעלם הוא למעלה משכל הנבראים – וכפי שיוסבר להלן: וְכִּמּוֹ שְׁאִין יִכְלֵת שׁוּם שִׁכְלֵ נִבְרָא לְהִשִּׁיג מְהוּת גְּדוּלָּתוֹ, – של הקב"ה, שְׁהִיא הִיכְלֵת לְנִבְרָא יֵשׁ מֵאֵין וּלְהִחְיּוֹתוֹ, – הבאה

ממדת הגדולה, מדת החסד, בְּדִבְתִּיב: – כמו שכתוב: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" – בְּךָ מִמֶּשׁ אֵין בִּיכְלָתוֹ – של הנברא, לְהִשִּׁיג מְהוּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהִיא מְהוּת – וכוח, הַצִּמְצוּם הַתַּפְשׁוּטוֹת הַחַיּוּת מְגִדְלָתוֹ, – יתברך, מִלִּיד וּלְהִתְגַּלּוּת עַל הַנִּבְרָאִים לְהִחְיּוֹתָם וּלְקִיּוּמָם בְּגִלּוֹי – מדת הגבורה והצמצום של הקב"ה פועלת שהחיות האלקית (המחיה ומקיימת את הנברא) לא תהיה גלויה לנברא, בִּיֶּאֱם – שהחיות תהיה בְּהִסְתַּר

פְּנִים, שְׁהִחְיּוֹת מְסִתְתֵּר בְּגוֹף הַנִּבְרָא, וְכֵאלּוֹ גּוֹף הַנִּבְרָא הוּא – נראה כְּדִבְרֵ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, – וכאילו וְאֵינּוּ הַתַּפְשׁוּטוֹת הַחַיּוּת וְהַרוּחָנִיּוֹת – של הכוח האלקי המהווה אותו, בְּהַתַּפְשׁוּטוֹת הַיּוֹ וְהָאֹר מִהֶשְׁמֶשׁ, אֵלָּא הוּא – נראה כְּדִבְרֵ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְאֵף שְׁבִאמַת אֵינּוּ – הנברא, דְּבִרֵ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֵלָּא – הוא, כִּמּוֹ הַתַּפְשׁוּטוֹת הָאֹר מִהֶשְׁמֶשׁ, – כך הנברא הוא התפשטות ממקורו, ה"אין" האלקי; וכיוון שהנברא כלול במקורו, בכוח האלקי, כמו האור בשעה שהוא נמצא בתוך מקורו, היה דבר זה צריך להשפיע שהנברא יהיה בטל במציאות, באותה מדה שאור השמש בטל במציאות במקורו, אך הסיבה לאי ביטולו במציאות היא מפני – מִבְּלִי־מָקוֹם – למרות שהנברא הוא התפשטות אור ממקורו בלבד, הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – כביכול, אֲשֶׁר "בֵּל יִכּוֹל", – שהוא לא רק בעל היכולת שיתפשט ויומשך ממנו אור וחיות, אלא הוא גם בעל היכולת לצמצם ולהעלים את האור והחיות – לְצִמְצוּם הַחַיּוּת וְהַרוּחָנִיּוֹת הַנִּשְׁפָּע מֵרוּחַ פִּי וּלְהִסְתֵּירוֹ, שְׁלֹא יִבְטַל גּוֹף הַנִּבְרָא בְּמִצִּיאוֹת – כך שלמרות שהנברא הוא לא יותר מאשר התפשטות האור ממקורו, לא יתבטל בכל זאת במציאות, אלא

~ יום שלישי י"ד סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, [והנה בחי' הצמצום... עד עמ' 158, ל"ח:

– כך גם ברוחניות למעלה, שישנן ה' גבורות למעלה, היוצרות ענין כ"ב אותיות עליונות, וְשֵׁשׁ הַ' גְּבוּרוֹת הוּא – הבחינה הנקראת ב"קבלה" "בּוֹצִינָא דְקַרְדּוֹנִיתָא", – פירוש המלה "קַרְדּוֹנִיתָא" בארמית, הוא חושך והעלם, והיינו שזו בחינה של העלם וחושך שלמעלה מאור, שְׁהִיא – בחינת גְּבוּרָה עֲלִיָּה ד'עֲתִיק יוֹמִין", – בפנימיות הכתר, וְשֵׁשׁ הַחֲסָדִים הוּא גִּסְרָן – בחינת חֶסֶד ד'עֲתִיק יוֹמִין", בְּדוּעַ לְיִדְעֵי חָן: – כפי שהדבר ידוע ללומדי החכמה הנסתרה, תורת הקבלה. וכיון שגם הצמצום של אותיות וגם

[וְהֵנָּה, בְּחִינַת הַצְמָצוּם וְהַסְתֵּר הַחַיּוּת נִקְרָא – בלשון תורת הקבלה, בְּשֵׁם "כְּלִים", וְהַחַיּוּת עֲצָמוֹ – התגלות החיות, נִקְרָא בְּשֵׁם "אֹר", – שהיא ענין של אור וגילוי; שְׂכָמוֹ שְׁהִכְלִי מְכַסֶּה עַל מַה שְּׁבִתּוֹכוֹ – כִּךְ בְּחִינַת

הַצְמָצוּם מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר הָאֹר וְהַחַיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ; – הצמצום מכסה ומסתיר על האור והחיות האלקית השופע לנבראים, שהאלקות לא תיראה, וְהַ"כְּלִים" הֵן הֵן הָאוֹתִיּוֹת, – של "עשרה מאמרות", או חילופיהן (כפי שאותיות מתחלפות באותיות אחרות) ו"עשרה מאמרות" הם החיות המהווה ומחיה

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום

והסתר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא בשם אור שכומו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל והקול בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה' גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין בידוע ליי"ח:

את הנבראים, שְׁשֵׁרְשֵׁן – של האותיות, הן ה' אוֹתִיּוֹת מִנְצַפ"ךְ, – שהן "כפולות", ישנו כ' וישנו ד' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי שמוסבר ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי – שְׁהֵן ה' גְּבוּרוֹת – אלו הן חמש בחינות הגבורה, הַמְחַלְקוֹת וּמְפַרְדּוֹת הַהֶכָל וְהַקּוֹל בְּה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה לְהַתְהוּוֹת כ"ב אוֹתִיּוֹת, – כפי שהדבר לדוגמה בגשמיות, שעל-ידי ה' מוצאות הפה" מתחלק ונבדל הבל הקול להברות נפרדות של אותיות ומילים

הגילוי של אור וחיות אלקי, שרשם אחד ב"עתיק יומין", מובן הדבר שהצמצום וההסתר אינם הסתרה אמיתית. שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם הם "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום וההסתר, המסתירים כדי שהכוח האלקי המהווה את הנברא לא ייראה, אין בהם משום הסתרה כלל לגבי למעלה ח"ו, אלא רק לגבי הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מציאות", ואילו לאמיתו של דבר, כל נברא בטל במציאות לגבי מקורו.

~ יום רביעי ט"ו סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, פרק ה והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

אינם בהתגלות לנבראים, חש הנברא את עצמו כאילו הוא דבר לעצמו, ואין נראית בנברא האמת שהוא רק התפשטות מהזיו של מקורו בלבד, כמו ההתפשטות של האור והזיו מהשמש. וְהֵנָּה, עַל זֶה – על מה שדובר, שכל התהוותם של הנבראים, שייראו ויחושו את עצמם

פֶּרֶק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים נראים ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של הקב"ה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן, למרות שהנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו תמיד

שער היחוד והאמונה

פרק ה והנה על זה אמרו רז"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם

ל"מציאות יש", באה על- ידי מדת הצמצום, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֵנָם לְבָרְכָהּ: "בְּתַחֲלָה עָלָה

ובלי הפסק מ"אין" ל"יש", הרי כיוון שהחיות והכוח האלקי

8. סיום חצאי הריבוע חסר בהרבה מדפוסי ה"תניא". ראה ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הנדפס בסוף פרק ה. 1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פ"ב, טו.

בְּמַחֲשָׁבָה – העליונה, לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּמַדַּת הַדִּין, – שהיא מדת הגבורה והצמצום, רָאָה שְׁאִין הָעוֹלָם מִתְקַנֵּם – במדת הדין והצמצום בלבד, שֶׁתָּפָּה בּוֹ – בעולם, מַדַּת רַחֲמִים, לכאורה אין הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא

"חפץ חסד" ורוצה לעשות חסד עם הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא את העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות וכל מציאותם של הנבראים שיראו ויחשו עצמם ל"מציאות" באה דוקא על-ידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות האלקית, ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה היא הרי שתהיה "מציאות" של

נבראים, כי רק אז שייך בהם ענין העבודה שעלי-ידה הוא יכול להטיב אתם במתן שכר עבור העבודה – הרי, שדוקא על-ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב של ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה קיום לעולם – כי אז היתה חיות הקדושה מכוסה לגמרי בעולם, והעבודה לגלות את החיות האלקית בעולם היתה קשה ביותר – לכן "שיתף" בעולם מדת הרחמים, שתהיה התגלות קדושה ואלקות בעולם. דְּהִינּוּ – "שיתוף מדת הרחמים" משמעה: הַתְגַּלּוּת אֱלֹהִים – בעולם, עַל־יְדֵי צִדִּיקִים – ועל־ידי נְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבְּתוֹרָה – על־ידיה נראה ומתגלה בעולם אלקות ולמעלה מן הטבע. בפרק הקודם אמר רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת החסד וההתפשטות של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק משכל הנבראים, אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול להשיג מדות עליונות אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה עצמו. וְהִנֵּה עַל זֶה – על המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן למעלה מהשכל, אֲמָרוּ בְּתוֹרָה, דְּלִעֲלֹא, בְּסִמְרָא דְקִרְשָׁה עֲלָתָה, – שלמעלה, בצד ה"קדושה

עליונה", כלומר, בעולם האצילות שהוא למעלה מעולמות בריאה – יצירה – עשיה, אֵית יְמִינָא וְאֵית שְׂמָאלָא, יש "ימין" ויש "שמאל", דְּהִינּוּ חֶסֶד וְגְבוּרָה, פְּרוּשׁ, – שכן, מה היא הרבנות שלמעלה ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה היא, שגם

היא, שגם (צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה "ב"סטרא דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חסד ושלום, אלא הכל הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה), למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם – באופן של "שני הפכיים בנושא אחד", מפני ששניהם

מאוחדים בתכלית עם אין-סוף ברוך-הוא, דְּשִׁתִּינָן – גם חסד וגם גבורה, הֵן מַדּוֹת אֱלֹהִים לְמַעַל מְשַׁכֵּל הַנְּבִרָאִים וְהַשְּׁנָתָם, דְּאֵיהּ וְגִרְמָהּ חַד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת – הוא יתברך והכלים שלו (ומדותיו) הם דבר אחד בעולם האצילות, גם מדת החסד וגם מדת הגבורה מאוחדות שתיהן בתכלית אתו יתברך. וְאֵף הַשְּׁנָת מִשָּׁה רַבְּנֵי עַל־יְדֵי הַשְּׁלֹם בְּנִבְנוּתָהּ, – שהשיג במראה הנבואה שלו, לֹא הִיָּתָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, – עצמו, שכן עולם האצילות הוא למעלה גם משכלו והשגתו של משה רבנו, אֲלָא עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה – על-ידי התלבשות מדרגת ה"אצילות" בעולם הבריאה; וְאֵף גַּם זֹאת, – גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה, איזו מדרגה של "אצילות" השיג? – לֹא בְּשִׁתִּי מַדּוֹת אֱלֹו – חֶסֶד וְגְבוּרָה – היתה השגת משה רבנו, אֲלָא עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת – המוקדמת, בְּמַדּוֹת שְׁלִמְטָה מִן בְּמַדְרָגָה, שֶׁהֵן מַדּוֹת נִצְחֵי הַחֹדֶס־יְסוֹד – מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד, ומדת הוד היא "ענף" ממדת הגבורה – כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגות שלמטה ממנה, [בְּמֹו שְׁכָנוּת בְּ"שִׁעַר הַנְּבִוָּאָה"]. – שבמדרגה זו היתה השגתו של משה רבנו על-ידי השלום. רַק שְׁמִתָּה שְׁכָרָם שֶׁל צִדִּיקִים בְּגִנְיָעָה, הוּא הַשְּׁנָת הַתְּפַשְּׁטוֹת הַחַיּוֹת וְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתִּי מַדּוֹת אֱלֹו – חֶסֶד וְגְבוּרָה – שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות משתי מדות אלו, וְהוּא

2. חלק א נג, א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מובן שאין הכוונה – שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) – אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקינן – היתה ע"י התלבשות בנה"י דוקא".

– כלומר, מה"רקיע" נמשך אור פנימי לנשמות, שהוא ענין ה"מזון" – אור פנימי שמשגיג אותו, דהיינו – כלומר: ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת, – והטל שנוסף ממנו, הוא ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, והתורה

היא מזון הנשמות בגן עדן, והמצות הן לבושים, כמבאר כל זה [בזהר – פרשת ויקהל דף ר"ט ור"י, וב"עין חיים" שער מ"ד פרק ג]: – הרי מוסבר כאן, ששתי המדות חסד וגבורה שמעולם האצילות, הן למעלה משכל והשגה לא רק של הנבראים, אלא גם של

נשמות שמעולם האצילות, ורק בדרך של קבלת שכל יכולות הנשמות בגן-עדן לקבל ההתפשטות משתי המדות חסד וגבורה.

– התפשטות החיות משתי המדות חסד וגבורה, היא מזון נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעולם הזה. כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע – אור מקיף, על הנשמות שבגן-עדן, – אור מקיף זה מעניק כוח לאותן נשמות שתוכלנה "לקבל" ההתפשטות משתי מדות אלו, ורקיע זה נקרא "רוא דאורייתא", – סוד התורה, הענין בתורה שבחינת רז וסוד, ובז' – ברקיע, סוד כ"ב אותיות התורה, – ואותיות התורה הן הרי גם כן למעלה משכל והבנת התורה, הנתונה – התורה ניתנה משתי מדות אלו, בדכתיב: –

כמו שכתוב: "מימינו אש דת למו", – דת, תורה, באה מ"מין", מ"חסד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה", ומרקיע זה – ומאור מקיף זה, נוסף מל למזון הנשמות, –

כמו שכתוב: "מימינו אש דת למו", – דת, תורה, באה מ"מין", מ"חסד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה", ומרקיע זה – ומאור מקיף זה, נוסף מל למזון הנשמות, –

שער היחוד והאמונה

מזון נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעו"הו כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע על הנשמות שבגן עדן ורקיע זה נקרא רוא דאורייתא וכו' סוד כ"ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות אלו כדכתיב מימינו אש דת למו ומרקיע זה נוסף מל למזון הנשמות דהיינו ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת והתורה היא מזון הנשמות בג"ע והמצות הן לבושים כמבואר כל זה [בזהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ח שער מ"ד פרק ג]:

~ יום חמישי ט"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פ, פרק ו והנה שם... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

האלקית היתה בהתגלות, היו הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים – הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך ששתיהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כך? – מפני ששתיהן מאוחדות עם האין-סוף,

הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות חסד וגבורה. והנה, שם "אלהים" הוא שם מדת הנבירה והצמצום, –

כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת, כמו שם א-ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א-ל כל היום", וכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין-סוף ברוך-הוא מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם – נקראת מדה בשם אלקים. ולכן הוא – שם אלקים, גם כן "המבצע", – במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו ואין הוא

פרק ו. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות – מדת החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא ולהחיות את הנבראים, ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהווה ומחיה את הנברא (כדי שהנברא יוכל

לחוש את עצמו ל"מציאות יש") – יש לשתיהן שורש אחד; ואשר מכיוון שהן "עצם" אחד, לא יכול הצמצום והגבורה להיות הסתרה

אמיתית, שכן "אין עצם מסתיר על עצם". ברם, כל זה אמור לגביהן כפי שהן בשרשן, ואילו כפי שהן בהתגלות בספירה ומדה, אפשר לכאורה לחשוב, שהן אכן שתי מדות נפרדות והפכיות אחת מהשניה – מדה אחת היא חסד וגילוי, והשניה – גבורה, צמצום והעלם.

ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות עולם ונבראים גשמיים – שכן, אם החיות

ומגן הוי' אלקים, ששם הוי' הוא כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, לְהַעֲלִים הָאֹרֶךְ וְהַחַיִּית הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַיְי"ה וּמִהוּהָ

מֵאִין לִישׁ, – שענינו של ה"וי" (מלשון מהוה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי שֶׁלֹא יִתְגַּלֶּה לְנִבְרָאִים בְּמִצִּיאוֹתָּם. – אילו האור של שם הוי', המהוה מ"אין" ל"יש", היה

מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות – הרי, שדווקא על-ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות הנבראים, וממילא – וְהָרִי בְּחִינַת גְּבוּרָה זוֹ וְצִמְצוּם הָהֵךְ – ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, הוא – לא רק צמצום והעלם, אלא גַּם-כֵּן בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִבְנֶה בּוֹ, – זהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא על-ידי בחינה של חסד; וכיוון שבלעדי הצמצום וההעלם של שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא – חסד, כדי שתוכל להיות המציאות של עולם, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה הַכּוֹלֵל בְּחֶסֶד⁵. – אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהוה חלק מחסד⁶.

מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמיד. לְפִי שְׂמִמְקִידֵר – שם אלקים את הָאֹרֶךְ שֶׁלְמַעַל הַמַּהוּהָ וּמִתְּחִיל הָעוֹלָם, –

על-ידי שהאור שלמעלה מהוה תמיד מחדש את הנבראים, נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין", פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים-סוף. אך, שם אלקים מעלים על האור שלמעלה המהוה ומחיה את העולם, וְנִרְאָה כְּאִלּוּ

הָעוֹלָם עוֹמֵד – בלי התחדשות, אלא כדבר קבוע תמיד, וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטִּבֵּעַ. – גם אותם דברים, בהם נראית איזו התחדשות, הרי גם התחדשות זו קבועה בסדר הנקרא דרך הטבע. – המלה "טבע", כפי שהיא מוסכרת בחסידות, יש בה כמה פירושים, ומהם: "טבע" במשמעות של קביעה, כלשון חכמינו ז"ל²: "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים". כמו כן "טבע" מלשון "טובעו בים סוף", כמו דבר שטבוע במים, מכסים עליו המים והוא אינו נראה כלל – כך "טבועה" כביכול החיות האלקית בנבראים, שאין היא נראית כלל. וְשֵׁם "אֱלֹהִים" זֶה, – לא כפי ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי ששם אלקים משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה כאילו הוא מתנהג בדרך הטבע, הוּא מְגִן וְנִרְתֵּק לְשֵׁם הַיְי"ה, – כאמור לעיל בפירוש הפסוק "שמש

2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו" – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדווקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסתר-אחרא להחיותן – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרוץ קושיא גדולה (שנכראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל !), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבורה צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבור' שלא תבטל ממציאותו. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבור' זו היא ג"כ חסד [לא העלם לבר, כ"א שתהי' מציאות]. 2) דגבור' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טיפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוכית שחורה עיניו כהות".

~ יום שישי י"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 160, והנה מהתכללות המדות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

שהוי' הוא חסד והתגלות, ואלקים – צמצום והעלם, ובכל זאת הם דבר אחד ממש, שגם שם "אלהים" המצמצם ומעלים האור, – של החיות האלקית המהווה את העולם והנבראים, הוא בְּחִינַת חֶסֶד כְּמוֹ שֶׁשׁ תוֹרָה, מְשׁוּם שְׁמִדוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוא

מְתִיחֶדוֹת עֲמוֹ בְּיָחוּד גָּמוּר, וְהוּא וְשֵׁמוֹ אֶחָד, שְׁמִדוּתוֹ הֵן שְׁמִיּוּתוֹ. – ועל כך אומרים "הוא ושמך אחד", ואם בן – כשתדע ותבין ששם אלקים הוא דבר אחד עם שם הוי', מְמִילָא תִדַּע שֶׁבְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת – אֵין עוֹד, – מבלעדו יתברך. פְּרוּשׁ – של "אין עוד": שֶׁגַם הָאָרֶץ הַחֲמִרִית שְׁנִדְרִית יֵשׁ גָּמוּר לְעֵין כֹּל, הִיא אֵין וְאִפֹּס מִפֶּשׁ לְגַבִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוא, כִּי שֵׁם "אלהים" אֵינוֹ מַעְלִים וּמְצַמֵּם אֶלָּא לְתַחֲתוּנִים, – שהעובדה שבגלל ההעלם של שם אלקים נראים הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי

הנבראים ה"תחתונים" בלבד, כאמור לעיל, וְלֹא לְגַבִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוא, מֵאַחַר שֶׁהוּא וְשֵׁמוֹ "אלהים" – אֶחָד, – הרי שאין שם אלקים יכול להסתיר לגבי הקדוש ברוך הוא. וְלִכֵּן גַּם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת לָאָרֶץ, הֵן אֵין וְאִפֹּס מִפֶּשׁ לְגַבִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוא, וְאֵינוֹ נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כָּלָל, אֶפְלוּ – לא, בְּשֵׁם "עוֹד" שֶׁהוּא לְשׁוֹן טַפַּל, – "עוֹד" – דבר נוסף, שהוא טפל לדבר העיקרי הראשון, כְּמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ: "יְהוּדָה וְעוֹד לְקָרָא", – בתמיהה. בשעה שישנה ראייה מפורשת מפסוק שבתורה, לא מתאים להביא ראייה מהנהוג בארץ יהודה, גם לא ראייה באופן טפל – הרי ש"עוֹד" הוא מלשון טפל, וְכִגּוּף שֶׁהוּא טַפַּל לְנִשְׁמָה וְחִיּוֹת שְׁבִתוֹבוֹ – אף לא כמו שהגוף, המקבל את חיותו מן הנשמה שבקרב, טפל לנשמה שבו. [וְזוֹהוּ שְׁבִתוֹבוֹ: "אֶהְלֶלָה ה'

וְהִנֵּה, מִהַתְכַלְלֹת הַמִּדּוֹת זֶה בָּזוּ – מִן הַעוֹבְדָה שֶׁלִּמְדוֹת הַפְּכִיּוֹת – חסד היא מדה הפכית מגבורה – אף על פי כן הן כלולות אחת מהשניה, נִרְאָה לְעֵין – רואים במוחש, דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חָד, – שהוא יתברך וה"כלים" שלו הם דבר

אחד, שָׁהֵן – גרמוהי, כלומר כליו, מְדוּתָיו, כִּי מֵאַחַר שָׁהֵן – מְדוּתָיו, בְּיָחוּד גָּמוּר עֲמוֹ, לְכֵן הֵן מְתִיחֶדוֹת זֶה בָּזוּ וְכָלּוֹלוֹת זֶה בָּזוּ, כְּמֵאֲמָר אֵלֵיהֶן: – ב"פתח אליהו" שבהקדמת 'תיקוני זוהר': "וְאֵנָּה הוּא דְקָשִׁיר לֹון וּמִיחָד לֹון וְכוּ', – אתה הקב"ה מקשר את הספירות והמדות ומאחד אותן, וְכִי מִיֵּנָּה לִית יְחוּדָא בְּעִלָּא כו'". – ומבלעדיך אין שום יחוד בעליונים (במדות שלמעלה). להלן יסביר רבנו הזקן, שכיוון ששם אלקים, מדה הגבורה והצמצום, הוא דבר אחד עם שם הוי', עם מדה החסד והגילוי, הרי מובן ממילא שההעלם וההסתר

שמשם אלקים, באמת אין הוא הסתר כלל, שהרי אין עצם מסתיר על עצם – ודבר זה מחייב, שהנבראים הם באמת בטלים לגמרי לגבי מקורם. וְזוֹהוּ שְׁבִתוֹבוֹ: "וְהַשְׁבֵּת אֶל לְבָבְךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים", – על פסוק זה הקשה בפרק הראשון: וכי תעלה על דעתך שיש אלקים נשרה – שרוי – מתחת לארץ, שצריך להזהיר כל כך "והשבות אל לבבך", ש"ה' הוא האלקים" גם "בארץ מתחת" ובאופן של "אין עוד"? – אך כפי שמוסבר כאן, אין הפירוש שהוי' הוא האל האדיר "בשמים ממעל" ו"על הארץ מתחת" ובלעדו אין אל אחר, אלא הפירוש הוא שבלעדו אין שום דבר, כי הכל בטל אליו יתברך, ועל כך צריך להיות "והשבות אל לבבך" – להתבונן ולהתעמק היטב ש"הוי' הוא האלקים", פְּרוּשׁ: שְׁשָׁנִי שְׁמוֹת אֵלֹו – הוי' ואלקים, הֵם אֶחָד מִפֶּשׁ, – למרות

בחי, אומרה לאליה בעודי, – בגופי, הרי שהגוף נקרא "עוד", וביחס לגוף נאמר "אומרה לאלקי", שכן – שתיים – הנשמה, נמשכים

משם הוי"ה, וה"עוד" שהוא הגוף המפל – משם "אלהים", – לכן כתוב לגבי "חיי" שם הוי"ה – "אהללה הוי" בחיי", ולגבי "עודי" – השם אלקים – "אומרה לאלקי בעודי". – כלומר, ביטול

הגוף לגבי הנשמה הוא באופן של "עוד", טפל לנשמה, אך אין הוא בטל במציאות לגבי הנשמה – מדוע? לפי – מפני,

שהנשמה אינה מהוה – את הגוף מאין ליש, – היא רק מוסיפה לגוף את ענין החיים בלבד, לכן נקרא הגוף על-כל-פנים טפל לגבי הנשמה,

שהיא החיות שלו, העיקר שלו. אבל הקדוש

ברוך הוא מהוה את הכל מאין ליש – הכל בטל במציאות אצלו,

– כיוון שהקב"ה יוצר את המציאות כולה מ"אין"

ל"יש" שהמציאות אינה

אף בבחינת "טפל", כמו אור השמש בשמש. – כך כל נברא בטל במציאות אליו יתברך.

שער היחוד והאמונה

שהחיים נמשכים משם הוי"ה והעוד שהוא הגוף המפל משם אלהים] לפי שהנשמה אינה מהוה הגוף מאין ליש אבל הקב"ה המהוה את הכל מאין ליש הכל בטל במציאות אצלו כמו אור השמש בשמש.

~ שבת קודש י"ח סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

מהנשמה, אך כיוון שהנשמה מחיה את הגוף, לכן היא מנהיגה את הגוף בהתאם לרצונה; ובכן עלולים, איפוא, לטעות ולחשוב, שגם הקב"ה רק מחיה ומנהיג את העולם, ואילו העולם כשלעצמו הוא דבר נפרד, כמו שהגוף הוא דבר נפרד מהנשמה. לכן בא הפסוק ומזהיר שלא יטעו טעות

זו, שכן אין זה דומה כלל

לנשמה וגוף. אך באמת

אין המושל – מנשמה

וגוף, דומה למשל –

של אלקות ועולם, כלל,

כי הנשמה והגוף הם

באמת נפרדים זה מזה

בשרשם, – לנשמה

ולגוף שרשים נפרדים, כי

אין התהוות שרש

הגוף ועצמותו

מנשמתו¹⁰, אלא

מפשות אביו ואמו, –

ולכן הצריך הכתוב לתהיר "ידעת היום והשבת אל לבבך וגו'", – ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" – דבר זה מן ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר לטעות בכך ולחשוב אחרת, שלא תעלה על דעתך

שהשמים וכל צבאם

והארץ ומלאה הם דבר

נפרד בפני עצמו, –

נפרד מהקב"ה שברא

אותם ומחיה אותם,

והקדוש ברוך הוא

ממלא כל העולם

בהתלבשות הנשמה

בגוף, – להחיות את

הגוף – כך ממלא הקב"ה

את העולם כדי להחיותו,

ומשפיע – הקב"ה, ב"ח

הצומח בארץ, – זהו

החיות שבגלוי בארץ,

וכן התנועה בגלגלים,

ומניעים ומנהיגים בריצונו,

ומנהיגתו בריצונו. – למרות שהגוף הוא דבר נפרד

שער היחוד והאמונה

ולכן הוצרך הכתוב להזהיר

ידעת היום והשבות אל לבבך וגו' שלא תעלה

על דעתך שהשמים וכל צבאם והארץ ומלואה

הם דבר נפרד בפני עצמו והקדוש ברוך הוא

ממלא כל העולם בהתלבשות הנשמה בגוף

ומשפיע כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים

ומניעים ומנהיגים כריצונו כמו שהנשמה מניעה את

הגוף ומנהיגתו כריצונו. אך באמת אין המשל

דומה למשל כלל כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדי

זה מזה בשרשם כי אין התהוות שרש הגוף ועצמותו

מנשמתו אלא מטפות אביו ואמו וגם אחרי כן אין

גידולו מנשמתו לבדה אלא על ידי אכילת ושתיית

מכך נוצר הגוף; וגם אחרי כן – אחרי התהוות הגוף, אין גידול – של הגוף, מנשמתו לבדה, אלא על-ידי אכילת

מכך נוצר הגוף; וגם אחרי כן – אחרי התהוות הגוף, אין גידול – של הגוף, מנשמתו לבדה, אלא על-ידי אכילת

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמפורש רפ"ג – הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' שבנברא, כי רוח כו' – מהו, והסתור הנברא – מאלקים, והם אחד ממש ואין אלק' מסתיר כו'. והנה לפי זה אומר שחיות הגוף משם הוי' והגוף משם אלק' – ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! וע"ז התיירץ – דנפרדים (לא רק במציאותם, אלא גם) בשרשם כי התהוות שורש הגוף ועצמותו (מציאותו) – היינו דרגת שם אלק' שבגוף – אינה מנשמתו (ודרגת שם הוי' שבנשמה שלו) אלא כו' ואין דרגות פרטיות אלו דהוי' ואלק' אחד ממש (אף שבכללות הוי' ואלק' – אחד ממש). כ"א באופן דטפל, כביכול. ובדוגמת השמש ומגן ונתרק – דכל חלק שבנתרק טפל לכל חלק שבשמש, אבל מסתיר ומתאחד הוא רק עם אותם קרני ואור השמש המאירים ע"י חלק זה".

עם הקב"ה – והנבראים בטלים כליל במציאות ל"דבר ה' ורוח פיו" ולהקב"ה עצמו, כְּבִטּוֹל אֹרֶן הַשָּׁמֶשׁ בְּשָׁמֶשׁ. – אך, למה אם כך אין זה נרגש בנבראים, והם מרגישים את עצמם ל"יש" ול"מציאות"? – רק שֶׁהֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ, כְּמִדַּת

הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם, לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים

הַחַיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ בָּהֶם, שִׁיחִיו נִרְאִים הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאם כְּאִילוֹ הֵם דְּכָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. – דבר הבא

מהצמצום המסתיר,

שהנברא לא ירגיש אף לא

את המקור הנמצא בו

תמיד ומהווה אותו תמיד

מ"אין" ל"יש"; וכיוון

שאין הוא מרגיש את

המקור, לכן הוא יכול

להרגיש את עצמו ל"יש"

ו"מציאות", כאילו הוא

דבר לעצמו. אֲךָ אֵין

הַצְמָצוּם וְהַסְתֵּר אֵלָּא

לְתַחְתּוֹנִים, אֲבָל –

ואילו, לְגַבִּי הַקְדוּשָׁה

בְּרוּךְ־הוּא בְּלֹא קִמְיָה

בְּלֹא מִשְׁשׁ חֲשִׁיבִי, –

הכל לגבי הקב"ה לא נחשב לכלום

ממש, בְּאֹרֶן הַשָּׁמֶשׁ בְּשָׁמֶשׁ, וְאֵין מִדַּת הַגְּבוּרָה מְסַתֶּרֶת

חֲסִי־שְׁלוֹם לְפָנָיו יְתִבָּרֵךְ, כִּי אֵינְנָה דְּכָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אֵלָּא

"ה' הוּא הָאֱלֹהִים": – ההסתר שמצד שם אלקים ומדת

הגבורה, הוא דבר אחד עם שם הוי', מדת החסד וההתגלות,

וממילא אין בכך משום הסתר לגבי הקב"ה, כי אין עצם

מסתיר על עצם.

שער היחוד והאמונה

אמו כל תשעה חדשים ואחר כך על ידי אכילתו ושתייתו בעצמו מה שאין כן השמים והארץ שכל עצמותם ומהותם נתהווה מאין ואפס המוחלט רק בדבר ה' ורוח פיו ית' וגם עדיין נצב דבר ה' לעולם ושופע בהם תמיד בכל רגע ומהותם אותם תמיד מאין ליש כהתהוות האור מהשמש בתוך גוף כדור השמש עצמו דרך משל ואם כן הם בטלים באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח פיו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' כמו שיתבאר לקמן בביטול אור השמש בשמש רק שהן הן גבורותיו במדת הגבורה והצמצום להסתיר ולהעלים החיות השופע בהם שיהיו נראים השמים והארץ וכל צבאם כאילו הם דבר בפני עצמו אך אין הצמצום וההסתר אלא לתחתונים אבל לגבי הקדוש ברוך הוא כולא קמיה כלא ממש חשיבי כאור השמש בשמש ואין מדת הגבורה מסתרת חס ושלום לפניו יתברך כי איננה דבר בפני עצמו אלא ה' הוא האלהים:

וּשְׁתִּיתָ אִמּוֹ כָּל תְּשׁוּעַת חַדְשִׁים, – חדשי העיבור, וְאַחֲרֵי כֵךְ – אחרי הלידה, תלוי גידול הגוף עַל־יְדֵי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִּיתוֹ בְּעֲצָמוֹ, – הרי שהגוף הוא באמת דבר נפרד מהשמה, והנשמה רק מחיה את הגוף. מִה "שְׁאִין־כֵּן

הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, שֶׁכָּל

עֲצָמוֹתָם וּמַהוּתָם

נִתְּנָה מֵאֵין וְאִפְסֵם

הַמוֹחֲלָט – מבחינת

ה"אין" האלקי אין בעצם

שום מקום ל"יש"

ולנבראים, רק בְּדְכָר ה'

וְרוּחַ פִּיו יְתִבָּרֵךְ, – הם

נבראו מ"אין" ל"יש";

וְגַם עֲדִין – אחרי

התהוותם נצב – בהם,

דְּכָר ה' לְעוֹלָם, וְשׁוֹפֵעַ

בָּהֶם תָּמִיד בְּכָל רֵגַע,

וּמִתְּוָה אוֹתָם תָּמִיד –

מחדש, מֵאֵין לְיֵשׁ,

כְּהִתְהוּוּת הָאֹרֶן

מִהַשָּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ גּוֹף

כְּדוֹר הַשָּׁמֶשׁ עֲצָמוֹ

דְּרֶךְ־מִשְׁלַל, – כמוסבר

לעיל, שאור השמש כפי

שהוא בשמש עצמה, אינו

מציאות כלל. רק כשהאור מתפשט בחלל העולם, שם הוא "מציאות". ואילו בשמש עצמה הוא בטל לגמרי לשמש, למקורו – כך גם לגבי הנבראים, שלאמיתו של דבר הם נמצאים תמיד במקורם, בכוח האלקי, המהווה אותם. וְאִם כֵּן, הֵם – הנבראים, בְּטִלִּים בְּאִמְתּוֹת בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי דְּכָר ה' וְרוּחַ פִּיו יְתִבָּרֵךְ, הַמִּיחָדִּים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יְתִבָּרֵךְ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְקָמָן, – איך "דבר ה'" ו"רוח פיו" מאוחדים

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' ב

- 12 דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו, לֹא אֲדַעְתִּיהּ – אינו נותן את
- 13 דעתו על כך, וכיון שהלוח היה נאמן לטעון שפרע אף שלא בפני
- 14 עדים, שהרי המלוח לא התנה עמו שיפרענו בפני עדים, אם כן
- 15 לא היה מוטל על הלוח לזכור אם באמת פרע בפני עדים אלו,
- 16 ויתכן שטעה וסבר שפרע בפניהם אף שבאמת לא פרע בפניהם
- 17 אלא בפני אחרים או בינו לבינו, ואינו מחזק בכך לכפרן, ונאמן
- 18 בטענתו שהחוב פרוע.
- 19 הָהוּא דְאָמַר לִיה לְחִבְרִיהּ – מעשה באדם שאמר לחבירו, הֵב לִי
- 20 שֵׁית מֶאֱה זִוּי דְּמִסְקָנָא כָךְ – תן לי שש מאות זוז שאני נושה בך,
- 21 אָמַר לִיה הִלּוּהּ, וְכִי לֹא פְרַעְתִּיהּ מֶאֱה קָבִי – מאה קבים

- 1 מקבלים את דברי העדים שלה, אך עדותם שפרע אינה מתקבלת,
- 2 שהרי נגד עדותם שפרע יש הודאה של הלוח שלא פרע, והודאת
- 3 בעל דין עדיפה אפילו ממאה עדים.
- 4 הָהוּא דְאָמַר לִיה לְחִבְרִיהּ, הֵב לִי מֶאֱה זִוּי דְּמִסְקָנָא כָךְ – תן לי
- 5 מאה זוז שאני נושה בך, אָמַר לִיה הִלּוּהּ, הֵאֵם לֹא פְרַעְתִּיהּ בְּפָנֵי
- 6 פְּלוּנִי וּפְלוּנִי. אָתוּ – באו אותם פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, אָמַר – והעידו שלא
- 7 הָיוּ דְּקָבִים מְעוֹלָם, כלומר הלוח מעולם לא פרע בפניהם. והלוח
- 8 משיב פרעתי מכל מקום, או בפני העדים או שלא בפניהם. כָּכָר
- 9 רַב שֵׁשֶׁת לְמִימַר, הוֹחֵק בְּפָרָן – הוכח שהלוח משקר בכך שאמר
- 10 שפרע בפני עדים אלו, ולכן אינו נאמן על הפרעון כלל, ואפילו
- 11 בשבועה. אָמַר לִיה רָבָא, כָּל מִלְתָּא דְלֹא רָמִיא עָלֶיהּ דְאִינוּשׁ – כל

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי יב סיון ה'תש"ג שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י. תהלים: סרסח. תניא: וכדברים . . . 156- להקדים. בברכת "שהכל נהיה בדברו": נהיה - הי"ד בקמץ ולא בסגול. אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקרת, כי היא תעמידך על הגבה האמתית.
יום שני	יום רביעי יג סיון ה'תש"ג שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י. תהלים: סט-עא. תניא: פרק ד. כי . . . -עט- להטיב. ה"צמח צדק" חבר במה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או פתיכתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן איזה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע במה הוא עסוק באותה שעה.
יום שלישי	יום חמישי יד סיון ה'תש"ג שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י. תהלים: עב-עו. תניא: והנה כמו . . . 158- ליש. בלבשת טלית קטן בבקר בידים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" - כיון שאין בטלית קטן שלנו שיעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה - אם אינו לובש טלית גדול - ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.
יום רביעי	יום ששי טו סיון ה'תש"ג שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עז-עח. תניא: והנה בחי' . . . לי"ח. בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעיש הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר-כך נקראו "אגרות", והם ארפים יותר. אחר-כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי

תורה". אמר-כך ארכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בבאור בהשגה רחבה לפי צרף.

ה'תש"ג

טז סיון

שבת

יום
חמישי

שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עט"ב.
תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג]

כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף.

לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גם ומשחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוך או רע הסביבה בא להרגילות רעות.

עד אשר לא יתבררו פרטי מקום החלי וסבת אחיזת המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" - בקיום המצוות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות - וב"סור מרע". אמנם מה שנחויץ ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאת מחליו, ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקוה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתרפא מחליו.

ה'תש"ג

יז סיון

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פג"פ.
תניא: פרק ו. והנה . . . 160" בחסד.

ניט הנאה האבען פון עולם הזה אין פולען זין, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

תרגום

שלא להנות מעולם הזה במלא המובן, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

ה'תש"ג

יח סיון

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י.
תהלים: פח"ט.
תניא: והנה מהתכללות . . . פא" בשמש.

בזמן הזה, בעקבתא דמשיחא ממש, החובה על כל אחד מישראל לדרש בטובת זולתו, בין זקן בין צעיר, לעוררו לתשובה, למען שלא יצא חסדו שלום מכלל ישראל שיזכו בעזרת ה' יתברך לגאולה שלמה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ב סיון ~

הכשרת שפוד בשרי שהשתמשו בו בחלב

שבשעת הבליעה "היתרא בלע", מכל-מקום לדעת הרמ"ע מפאנו ועוד (הובאו שם) לא תועיל הגעלה, אלא צריך ליבון. אולם לדעת אדמו"ר הזקן (שו"ע סי' תנא סי"ג בהגה), כל עוד לא נבלעו הבשר והחלב ביחד, אלא "שנצלה עליהם בשר לבדו שהוא היתר ואחר כך נבלע בהן חלב, הרי הן נכשרין על ידי הגעלה".

וכיצד מועילה הגעלה לבליעות שנבלעו ע"י האש? מבאר אדמו"ר הזקן כי בשעה שנבלע בו החלב חל שם איסור בשר בחלב רק על "עיקר טעם הבשר עם עיקר טעם החלב" והם הרי נפליטים על ידי הגעלה. ואילו הטעם הקלוש שנותר בלוע מאד בדופני הכלי ואינו יוצא משם אלא בליבון – "קלוש הוא מאד ואינו כדאי שיחול עליו שם חדש דהיינו שם בשר בחלב... כיון שטעם הבשר היה קלוש מאד קודם שנבלע בו החלב, אין שם חדש יכול לחול על טעם קלוש הזה".

הלכות מאכלות אסורות פרק יז, הלכה ג: ודברים ששתמש בהן על ידי צונן, כגון בוסות וצלוחיות וקיתונות – מדיחין ומטבילין, והן מותרין.

מבואר בגמרא (עבודה זרה ע"א) שאף על פי שדרך כלל הכשר שפוד ואסכלא הוא ע"י ליבון באש דווקא, מכל מקום, שפוד שצלו בו בשר קדשים, שלמחרת הבליעה שבתוכו תהפוך להיות איסור 'ותר', אינו צריך ליבון אלא "מגעילן בחמין". והטעם הוא כי "היתרא בלע", היינו שבשעת הבליעה הדבר היה היתר, ואחר כך כשמגיע זמן האיסור "לא הוי איסור בעיניה" (רש"י שם ד"ה לעולם) אלא בלוע בדופני הכלי ולכן די בהגעלה.

ועל-פי-זה כתבו להלכה (הדעות הובאו בשדי חמד, אסיפת דינים, מערכת ה"א אות יז) לגבי כלי שצולים בו בשר (שתשמישו ע"י האש) ורוצים להשתמש לחלב – שדי בהגעלה לשם כך כי בליעת הבשר היתה "היתרא בלע", אבל כאשר השתמשו בכלי בבשר בלבד ואח"כ נבלע בו חלב (קודם ההגעלה), הרי אף

~ יום שני י"ג סיון ~

שחיטת נכרי

עבודה זרה, כפי שכותב הרמב"ם בהלכה הבאה שגוי שאינו עובד עבודה זרה שחיטתו אסורה מדרבנן (ט"ו י"ד סי' ב סק"א). ומדוע לא הביא הרמב"ם את הדרשה של הרא"ש, והרי מקורה מפורש ב'תוספתא'?

מבאר ה'בית הלוי' (ח"א סי' טו):

לעיל (ה"ה) מבואר שחרש שוטה וקטן ששחטו כשאחרים רואים אותם, שחיטתם כשרה (כדברי הגמרא בתחילת מסכת חולין), ומכך קשה לשיתת הרא"ש: הרי הקטן אינו מצווה מהתורה על שחיטה, כשם שאינו מצווה על כל דיני התורה, ומדוע שחיטתו כשרה, אלא שלדעת הרא"ש אף שהקטן עצמו אינו מוזהר, מאחר ולגדול אסור להאכילו נבלות די בכך להחשיבו 'בר זביחה' ושחיטתו כשרה.

אך לדעת הרמב"ם, מן התורה אין איסור להאכיל לקטן נבלות והאיסור הוא מדרבנן, ולכן לשיתתו אין לקבל להלכה את הדרשה של 'זובחת ואכלת', שהרי הקטן אינו מצווה על הזביחה ועם זאת שחיטתו כשרה.

הלכות שחיטה פרק ד, הלכה יא: נכרי ששחט... שחיטתו נבלה... שנאמר: 'וְיִקְרָא לָהּ, וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹהּ'; מֵאַחֵר שֶׁהִזְהִיר שֶׁמֶא יֵאָכֵל מִזִּבְחֹהּ, אֵתָּה לְמַד שֶׁזִּבְחֹהּ אִסוּר.

נחלקו ראשונים, מהו מקור הפסול של שחיטת עכו"ם: לדעת הרא"ש (חולין פ"א ס"ג) למדים זאת מהכתוב 'זובחת ואכלת' – מי שמצווה על 'זובחת' מותר לאכול משחיטתו, אך נכרי שהוא עצמו אינו מצווה על השחיטה, גם אינו שוחט לאחרים.

והרמב"ם כאן כתב שלמדים זאת מהכתוב 'וְיִקְרָא לָהּ' ואכלת מזבחיו, ומאחר שהזהירה התורה שלא לאכל מזבחיו, למדנו שזבחיו אסור.

ונפקא מינה בין השיטות, בגר תושב שקיבל על עצמו לא לעבוד עבודה-זרה אך הוא מותר באכילת נבלות וטרפות: לדעת הרא"ש שחיטתו פסולה מהתורה שהרי הוא עצמו אינו מצווה על 'זובחת', אך לדעת הרמב"ם שלמדים זאת מהכתוב 'וְיִקְרָא לָהּ' ואכלת מזבחיו הרי כתוב זה מדבר על גוי העובד

~ יום שלישי י"ד סיון ~

באלו מים בודקים את הריאה?

במים קרים הוא החיסרון במים חמים שהבדיקה בהם אינה מועילה כי אף אם היה נקב לא ניתן להבחין בו. ואם כן, גם בדיעבד אם בדקו במים קרים, הבדיקה פסולה. ויתירה מכך: אם הניחו את הריאה פעם אחת במים חמים, שוב לא תועיל הבדיקה כלל אפילו בפושרים, מחשש שהנקב כבר נסתם ואי אפשר להבחין בו (בית יוסף יו"ד שם, רמ"א שם ס"ד).

וה'דעת תורה' (שם סק"ו) מסייג חומרא זו וכותב כי הדברים אמורים רק כאשר הריאה הוכנסה למים הקרים מיד עם יציאתה מגוף הבהמה, בעודה חמה, ומחמת המעבר בין החמימות לקרירות היא עלולה להתקשות והנקב ייסתם, אבל אם כבר התקררה, אין לחוש שקרירות המים תסתום את הנקבים כך שלאחר מכן לא תועיל בדיקה בפושרים. וכשם שמצאנו בדיני שבת שאסור לשפוך מים קרים על כלי רותח משום איסור 'מצרף' (שמחזק את הכלי), אך אין כל איסור בשפיכת מים קרים לכלי פושר כי המים הקרים אינם פועלים מאומה על הכלי.

הלכות שחיטה פרק ז, הלכה ז: רָאָה שֶׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִכְרָה כְּשֶׁנִּפְחֵן אוֹתָהּ... אִם לֹא נָכַר הַמָּקוֹם – מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמֵי פוֹשְׁרִין, וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ: אִם בְּקֶבֶךְ הַמֵּיִם, מְרַפָּה; אִם לֹא, בְּיָדוֹעַ שְׁקָרוֹם הַתַּחְתּוֹן בְּלֶבֶד שֶׁנֶּקֶב.

מדוע יש לבדוק את הריאה במים פושרים דווקא? והנה, לגבי הבדיקה במים חמים, מבואר בגמרא (חולין מו, ב) שאיננה יעילה משום שהמים מצמקים את הריאה ועל ידי כך הנקב עלול להיסתם ולא יבחינו בו. ובטעם הדבר שאין לבדוק במים קרים, נחלקו ראשונים: לדעת רש"י (שם) הרי זה משום שמים קרים מקשים את הריאה ועל ידי כך עלול להיווצר נקב בקרום העליון (שלא היה בבהמה מלכתחילה) ונמצא שיטריפו אותה בחינם משום נקב זה. ולפי זה, ההימנעות מבדיקה במים קרים אינה מן הדין אלא כעצה טובה, ואם למעשה ערכו את הבדיקה במים קרים והם לא בעבעו, הריאה כשרה (בית יוסף יו"ד סי' לו ד"ה ונראה). אולם יש אומרים שמתוך שהמים הקרים מקשים את הריאה, הנקב עלול להיסתם (ר"ן חולין שם). ולפי זה, החיסרון

~ יום רביעי ט"ו סיון ~

בין איסור לסכנה

ג. אם בשר מבהמה זו התבשל בקדירה ולאחר מכן התבשל בקדירה זו תבשיל אחר: אם מחמת איסור – הרי כלי שהתבשל בו איסור אוסר גם את התבשיל שיתבשל בו אחר כך, כי דפנות הכלי 'בלעו' את טעם האיסור וטעם זה עובר לתבשיל הבא, אך לגבי דבר האסור מחשש סכנה אין לחשוש כאשר מדובר בטעם בלבד שאין בו ממשות מהדבר.

והגאון ה'רוגצ'ובי' הוסיף עוד חילוק בין איסור לסכנה: כתב הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת נפש פרק יב, א): "בהמה או חיה שנשכן הנחש או שאכלו סם הממית האדם קודם שישתנה בגופו, הרי אלו אסורים משום סכנת נפשות". נמצא שלדעתו אין חשש סכנה אלא כשאוכל את בשר הבהמה קודם שהסם השתנה בגופה אבל לאחר מכן פגה הסכנה, אך אילו היתה אסורה משום טריפה לא היה בכך כל חילוק (ספר הזכרון 'תפארת יהודה קלמן' עמ' 74).

הלכות שחיטה פרק י, הלכה ח: אֶכְלָה סֵם שֶׁהוּנָה אֶת הָאָדָם, או שֶׁנִּשְׁכָּה נָחָשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ – מִתְּרֵת מִשּׁוֹם מְרַפָּה, וְאִסוּרָה מִשּׁוֹם סָכְנַת נַפְשׁוֹת.

יש להבין: מאחר ולמעשה הבהמה אסורה באכילה – מה 'נפקא מינה' אם האיסור הוא מטעם טריפה או מטעם סכנה? ומבאר ה'תפארת ישראל' (חולין פ"ג, מ"ה) כי אכן יש 'נפקא מינה' למעשה בכמה פרטים:

א. כאשר מתעורר ספק האם הבהמה אכלה מהסם: בספק רגיל יש להחמיר בין מחשש איסור ובין מחשש סכנה, אך כאשר קיימים שני ספיקות להקל (ספק ספיקא) – מצד חשש איסור ניתן להקל, אך מחשש סכנה צריך להחמיר.
ב. אם חתיכת בשר מבהמה זו נפלה לתבשיל שיש בו פי שישים ממנה: מצד איסור – הרי הוא בטל בשישים ומותר, אך מחשש סכנה, לפי כמה דעות, אין להתיר גם בזה.

~ יום חמישי ט"ז סיון ~

מתי נוהג איסור 'אותו ואת בנו'?

ולענין האיסור לשחוט אב ובנו ביום אחד, נחלקו בדבר בגמרא:

לדעת חכמים, האיסור הוא רק באם ובנה ביום אחד, ואינו נוהג בזכרים ומותר לשחוט אב ובנו ביום אחד. ולדעת חנניה, האיסור הוא בין בזכרים ובין בנקבות (חולין עח, ב).

ומבואר בגמרא (שם) שנחלקו בשאלה האם חוששים לזרע האב. כלומר, האם הולכים אחר זרע האב כשם שהולכים אחר זרע האם, והבן מתייחס גם לאב (ר"ן שם). לדעת חכמים אין חוששים לזרע האב ואין הבן מתייחס לאב. ואילו לדעת חנניה חוששים לזרע האב והבן מתייחס לאב.

וכתב ה'כסף משנה:

למסקנת הגמרא ספק הוא האם חוששים לזרע האב, ולכן פסק הרמב"ם שדינו ככל הספקות, ואסור לשחוט את האב והבן ביום אחד "אם נודע שזה הוא אביו ודאי", אבל אם שחט אינו לוקה, כי אין לוקים על הספק.

הלכות שחיטה פרק יב, הלכה יא: אסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות, שזה פנה ודאי. ואם נודע שזה הוא אביו ודאי – אין שוחטין שניהן ביום אחד; ואם שחט – אינו לוקה, שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג.

ובטור וב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' טז ס"ה) כתבו ע"פ דברי הגמרא (חולין עב, ב) שהאיסור לשחוט את האם ובנה ביום אחד הוא אם הבן כרוך אחריה (שדבוק תמיד ללכת אחריה, כי דרך הולד להיות כרוך אחר האם – רש"י) שאז "חזקה שהיא אמו", אבל כשיש ספק בדבר, אין חוששים.

והוסיף הש"ך (שם סק"ה): סימן זה, שהבן כרוך אחרי האם, הוא לענין שאסור לו לשחוט אותם ביום אחד, אבל אין חיוב מלקות אלא כשידוע בוודאות שהיא אמו, כמבואר בגמרא (בכורות כד, א) שיתכן לומר שגם אם הוא כרוך אחריה ויונק ממנה אין זה הולד שלה, כי היא אוהבת גם וולד שאינו שלה.

~ יום שישי י"ז סיון ~

לפי מה נקבע סדר השבועות?

ד"ז: שבועת הפקדון – ח"א: שבועת העדות יב"ג, והן כשמפרטם במהלך הפרקים הבאים (שבועת ביטוי – פרק ד; שבועת שוא – פרק ה; שבועת הפקדון – פרקים דח; שבועת העדות – פרקים ט"ו).

ויש לעיין:

מדוע שינה הרמב"ם מסדר התורה, הן בכך שהקדים את שבועת ביטוי והן בכך שאיחר את שבועת העדות?

ומבאר הרדב"ז (כאן ולקמן רפ"ז, וסוף פי"ב):

הרמב"ם סידר את השבועות בהתאם לשני יסודות. א. "דבר הכולל עדיף טפ"י". ב. "הקדימה בדבר המצוי ראוי יותר".

ולכן הקדים הרמב"ם את שבועת ביטוי – כי שבועה זו היא גם 'כוללת' ארבעה סוגים וגם 'שכיחא טפ"י'. ומאידך איחר את שבועת העדות לאחר שבועת הפקדון – כי שבועת הפקדון מצויה יותר משבועת העדות.

הלכות שבועות פרק א, הלכה א: ארבעה מיני שבועות הן – שבועת בטוי, שבועת שוא, שבועת הפקדון, ושבועת העדות.

בתורה מופיעים ארבעת סוגי השבועה בסדר הבא: שבועת שוא – "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא" (שמות כ, ז); שבועת העדות – "והוא עד או ראה או ידע אם הוא יגיד ונשא עונו" (ויקרא ה, א); שבועת ביטוי – "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב" (ויקרא ד, ד); שבועת הפקדון – "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון... או מכל אשר ישבע עליו לשקר" (ויקרא ה, כא – כד).

אולם הרמב"ם מנה את ארבעה מיני השבועות בסדר אחר: "שבועת ביטוי ושבועת שוא ושבועת הפקדון ושבועת העדות". וכך סידר את ביאורן בהלכות להלן, הן כשמבארם באופן כללי בפרק זה (שבועת ביטוי – הלכות א"ג; שבועת שוא – הלכות

~ שבת קודש י"ח סיון ~

'חצי שיעור' בשבועה

הדבר תלוי בגדר האיסור של חצי שיעור – אם הוא "דין כללי, דכל איסורים החצי שלהם אסור" או שהאיסור נכלל ב'שם האיסור' הפרטי של כל איסור (לדוגמא: באכילת חצי שיעור של 'חלב' עבר על איסור חלב וכיו"ב). ו'נפקא מינה' בחקירה זו, לענין העונש של 'מכת מרדות' דרבנן שיש בחצי שיעור (ראה הל' חר"מ פ"א ה"ז) במקרה שאכל 'חצי שיעור' מכמה איסורים שונים. אם 'חצי שיעור' הוא איסור בפני עצמו, לוקה מכת מרדות פעם אחת, ואם זהו איסור פרטי חייב מרדות על כל חצי שיעור.

וזהו ביאור המחלוקת בין הרמב"ם לשאר הראשונים כאן: לשאר הראשונים 'חצי שיעור' הוא 'איסור פרטי' ולכן יש לדון בכל איסור לפי גדריו, ובנוגע לשבועה, כיון שלא חל איסור על פחות מכשיעור, הרי הוא מותר באכילה לכתחילה. ואילו לדעת הרמב"ם גם בשבועה אסור בפחות מכשיעור כי 'חצי שיעור' הוא דין כללי בכלל האיסורים, כולל שבועה, שגם 'חצי שיעור' שלהם אסור.

הלכות שבועות פרק ד, הלכה א: מי ששבע שלא יאכל היום, ואכל פחות מכזית – פטור; שאין אכילה פחותה מכזית, וחר"ה הוא כאוכל חצי שיעור מנבלות ומרפאות וכיוצא בהן.

לדעת הרמב"ם, האוכל פחות מכזית מדבר שאסר על עצמו בשבועה, דינו כשאר איסורים האסורים בחצי שיעור, "שאע"פ שאין חייבים עליו לא מלקות ולא קרבן, מכל מקום אסור הוא מן התורה" (כס"מ).

והקשה הר"ן (הובא במשנה למלך):

בשאר איסורים התורה אסרה גם בפחות מכשיעור, אבל בשבועה האדם הוא שאסר על עצמו "וכיון שלא נתכוון אלא לכזית, פחות מכזית היתר גמור הוא"! ולכן לדעת כמה ראשונים (הובא במל"מ) מותר לכתחילה לאכול פחות מכשיעור מדבר שהאדם אסר על עצמו בשבועה. ומדוע לדעת הרמב"ם הדבר אסור?

וביאר הגאון הרגז'בי (צפנת פענח הל' אסור"ב פ"א ה"ח):

המשך ביאור למס' שבועות ליום שלישי עמ' א

דוחה הגמרא: לא – אין זו ראייה, ויתכן שלדעת תנא קמא הוא הדין דאפילו תבעו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם נמי פטור משבועה, והאי דקמיפלגי פחטין – והטעם שהוזכרה מחלוקתם לגבי טענו חטים והודה בשעורים בלבד, כדי להודיעו פחו – חזוק דעתו דרדן נמליאל, שמחייב שבועה אפילו באופן שלא הודה כלל ממין הטענה. הגמרא מנסה להביא ראייה לדברי שמואל מדין אחר במשנתנו: תא שמע, שנינו במשנתנו, טענו התובע שחייב לו פלים וקרקעות, והודה הנתבע בפלים וקפסר בקרקעות, או שהודה בקרקעות וקפסר בפלים, פטור משבועה. כשכפר בקרקעות הטעם כיון שאין נשבעים על קרקעות, וכשכפר בפלים הטעם כיון שאין הודאה בקרקע מחייבת שבועה.

ריש לקיש חולק או לא. ואיכא דאמרי, מי שחטא הוה שתי (ליה) ושתיק ליה – ריש לקיש שטה מים בבית המדרש בשעה שרבי יוחנן אמר דין זה, ולכן שתק, ובינתיים יצא רבי יצחק, ולא שמע האם ריש לקיש חולק או לא. הגמרא מנסה להביא ראייה לדברי שמואל. מבררת הגמרא: ליה מאי פסיק ליה – האם נאמר שיש ראייה ממשנתנו לשמואל שטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם חייב, וכך שנינו בה, טענו חטין והודה לו בשעורין פטור, ורדן נמליאל מחייב, כיון שסובר שאף הודאה שלא ממין הטענה מחייבת שבועה. ויש לדייק, טעמא – הטעם שתנא קמא פטור משבועה הוא רק משום דטענו חטין והודה לו בשעורין, ולא הודאה ממין הטענה כלל, תא אם תבעו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן, חייב שבועה, וכדברי שמואל.

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' א

בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים. מקשה הגמרא על רב אסי: תנן במשנתנו, אדם שתבע את חברו ואמר לו בפני עדים מנה לי בידך, ואמר לו חברו הן – אכן אני חייב לך מנה, למחר אמר לו התובע תנהו לי, והשיב הנתבע נתתיו לך, פטור. וקשה, תא תבא – הרי בדין זה, בין דתבעיה בעדים – כיון שתבעו המלוה בפני עדים והודה הלוה בפניהם שהוא חייב, קמא דאופייה בעדים דמי – הרי זה נחשב כאילו הלוה מתחילה בפני עדים. ומכל מקום קתני במשנה שפטור, ואף שאין לו עדים שפרע,

תתנהו לי אלא בעדים, למחר אמר לו תנהו לי, נתתיו לך, חייב, מפני שצריך ליתנו בעדים: הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים השייכת לענין זה: אמר רב יהודה, אמר רב אסי, תפלוה את חברי בעדים, צריך לפורעו בעדים, ואם אין לו עדים שפרע בפניהם, אינו נאמן לומר שפרע. ממשך רב יהודה ואומר: כי אמריתיה קמיה דשמואל – כאשר אמרתי שמועה זו של רב אסי בפני שמואל, אמר לי, אמנם צריך לפרועו בעדים, אך גם אם אין העדים לפנינו, יכול הלוה לומר לו פורעתיך

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ב סיון ~

הלכות מאכלות אסורות

פרק יז

דין קדרה בת יומה, דיני היטהרות כלים שנרכשו מגוי ודיני בישול גוי

א. קדרה של חרש^א שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטטה באותו היום. ואם בשל בה מין בשר, התבשיל אסור^ב; בשל בה מין אחר, בנותן טעם.

(א) שאין לה תקנה להכשיר אותה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. (ב) כי אי אפשר לעמוד על טעמו.

ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה בלבד, הואיל ועדיין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה^ד; ומדברי סופרים, לא יבשל בה לעולם^ה. לפיכך אין לוקחין כלי חרש ושנים מן הגויים שנסתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות, לעולם, ואפלו היו שועין באברי^ו; ואם לקח, ובשל בהן מיום שני והלאה^ז - התבשיל מותר^ח.

(ג) שבשלו בה באותו היום בלבד. (ד) אבל אם אינה בת יומה, השומן שנבלע נותן טעם לפגם, ומותר. (ה) חכמים גזרו קדירה שאינה בת יומה, משום שיתבלבלו ויבשלו בקדירה בת יומה. (ו) מצופים בעופרת. (ז) מיום שני לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומם. (ח) שנותן טעם לפגם ומותר בדיעבד.

ג. הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים, מפלי מתכות וכלי זכוכית - דברים שלא נשתמש בהן כל עקר - מטבילין^ט במי מקנה^י, ואחר כך יהיו מותרין לאכל בהם ולשתות. ודברים שנסתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות וקיתונות [=קנקנים] - מדיחין^א ומטבילין, והן מותרין. ודברים שנסתמש בהם על ידי חמין, כגון יורות [=סירים] וקמקמוסין

[=קומקומים] ומחמי חמין - מגעילין^ב ומטבילין, והן מותרין. ודברים שנסתמש בהן על ידי האור [=אש]^ג, כגון שפודין ואסקלאות - מלבנן באורי^ד עד שתנשר קלפתן, ומטבילין והן מותרין.

(ט) מדברי סופרים שהקונה כלים חדשים מן הגוי צריך טבילה. (י) במים שיש בהם ארבעים סאה. (יא) להעביר את שיירי האיסור שנדבקו בכלי. (יב) להוציא מהן את האיסור שבלעו כשהשתמשו בהן בחמין. (יג) בצורה ישירה, ללא מים או נוזל אחר. (יד) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון ליבון.

ד. כיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוף יורה גדולה, וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה יפה; ואם היתה יורה גדולה - מקריף על שפתה בצק או טיט, וממלאה מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיח.

וכלן שנסתמש בהן עד שלא הרתיח, או עד שלא הדיח, ועד שלא הלבין, ועד שלא הטביל - מותר; שכל השמן שבהן נותן טעם לפגם^ה הוא, כמו שבארנו.

(טו) כל השומן שנבלע בהם ואינו בו יומו - נותן טעם לפגם.

ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחין מן הגויים, ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענן טמאה וטהרה, אלא מדברי סופרים^ו. ורמז לה - "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר"^ז; ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי געולי גויים, לא מידי טמאה; שאין לה טמאה שאינה עולה אלא על ידי האש^ח; וכל הטמאים, בטבילה עולין מטמאתן; וטמאת מת, בהיזהר וטבילה. ואין שם אש כלל אלא לענן געולי גויים. וכיון שפתוב "וטהר", אמרו חכמים^ט: הוסף לו טהרה אחר עברתו באש^י להתירו מגעולי גויים^י.

73. במדבר-מטות, לא, כג. 74. עבודה זרה, עה, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כד) כגון יין מבושל או משקין אחרים. (כה) לבליעת דברים אסורים.

י. כיצד? לא ישתה אדם במסכה של גויים, ואף על פי שהוא יין מבשל שאינו נאסר, או שהיה השותה מפליו לבדו; ואם היה רב המסכה ישראל, מותר. ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן^י; ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם, מותר; שעקר הגזרה, שמא יסעד אצלן^י.

(כו) כגון מפירות אחרים ומן התבואה. (כז) מפני שדבר זה מקרב לבבות, ויש לחשוש שמא יבואו לידי חיתון.

יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן, מותר לשתותן בכל מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו^י. יין צמוקים, הרי הוא פנין ומתנסף.

(כח) אבל שכר הוא דבר המצוי, ואסור לשתותו במקום מכירתו.

יב. אף על פי שאסרו פת גויים, יש מקומות שמקלין בדבר ולוקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם נחתום ישראל; ובשדה, מפני שהיא שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזרה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד אצלן.

יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי וכן ישראל ונערי האש מעט או כבש לאש - הואיל ונשתתף במלאכת הפת, הרי זו מתרת; ואפילו לא זרק אלא עץ לתוך התנור - התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הפך שהפת שלהן אסורה.

(כט) את העצים או הגחלים.

יד. גוי שבשל לנו יין או חלב או דבש או פרישין [=חבושים], וכיוצא באלו מכל דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי אלו מותרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן הגוי מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן - הרי אלו אסורין, משום בשולי גויים.

טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על

(טז) תקנת חכמים היא: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים לקדושת ישראל. (יז) לא מצאנו טומאה שסרה באמצעות אש, ותפקידה של האש רק להסיר את גיעולי מאכלות הגויים. (יח) דהיינו, אחרי ההעברה באש שהתירה מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת - להטביל במי מקוה.

ו. לא חיבו בטבילה זו, אלא כלי מתכות של סעודה הנלקחין [=הנקנים] מן הגויים; אבל השואל מן הגויים, או שמשפן הגוי אצלו כלי מתכות - מדיח או מרתיח או מלפן, ואינו צריך להטביל^י. וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח או מרתיח, ואינו צריך להטביל^י. וכן כלי חרש החדשים, אינו צריך להטביל; אבל השועים באכרא^י, הרי הן בכלי מתכות וצריכין טבילה.

(יט) שטבילת כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקניה ממנו, ולא בשואל. (כ) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדיין, שנאמר בהם "וטהר" ושם הפסוק מדבר רק על כלי מתכות. (כא) כלי חרס שמצופים עופרת או מתכת אחרת.

ז. הלוקח ספין מן הגויים - מלבנה באור, או משחיתה ברחים [=גלגל השחוח] שלה. ואם היתה ספין יפה שאין בה פגיונות - די לו אם נעצה בקרקע קשה^י עשרה פעמים, ואוכל בה [אפילו] צנון [שהוא חריף]; ואם היו בה פגיונות, או שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה או משחיתה כלה.

(כב) קרקע שאינה מעובדת.

ח. שחט בה קדם שיטהרנה, מדיח מקום השחיטה; ואם קלה, הרי זה משבח.

ח. ספין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידיחה, אפילו בצונג^י; או מקנחה בבליית של בגדים.

(כג) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל ובית השחיטה צונן, לא בלעה הסכין כלום.

ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגויים - עד שלא יתערבו בהם ישראל, ויבואו לידי חתנות; ואלו הן: אסרו לשתות עמהן, ואפילו במקום שאין לחש לזין נסד^י; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן, ואפילו במקום שאין לחש לגעוליהן^י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לג) לשרוף עשבים רעים. (לד) חתיכות בשר קטנות שנמצאות בראש ובראשי האזניים.

כ. תמרים ששלקו אותן גויים - אם היו מתוקין מתחלתן^ל, הרי אלו מתרין; ואם היו מריין ומתקן הבשול, הרי אלו אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.

לה) שהם נאכלים כשהם חיים.

כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה אסור^ל; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים, הרי זה מתריל.

לו) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור, וחכמים גזרו אף כשלוש במים - גזירה שמא יתירו כשעושה בחומץ. (לז) מפני שאין דרכם של חטים ושעורים לעמוד בחומץ אלא במים, לכן לא גזרו עליהם.

כב. שמן של גויים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו; ואפלו נתבשל השמן^ל, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני בשולי גויים, מפני שנתבשל כמות שהוא חי, ולא מפני געולי גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו^{לט}.

לח) בכלי גויים. (לט) הבשר הבלוע בכלי פוגם את השמן, ובפוגם אינו אסור.

כג. וכן דבש של גויים שנתבשל, ועשו ממנו מיני מתקה - מתר מטעם זה^מ.

מ) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; וגם לא משום גיעולי גויים - שכן הבשר פוגם את הדבש ומסריחו.

כד. בספן של גויים שהוחמו חמין^{מא}, בין בירה גדולה בין בירה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם לפגם הוא^{מב}. וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חמץ או יין, או זיתים הכבשין, והגבים הכבשין שבאין מן האוצר - מתרין^{מג}. אבל חגבים וכבשים שמוזלין עליהן יין, אסורין; וכן אם היו מוזלין עליהן חמץ^{מד}, ואפלו חמץ שכר^{מה} - אסורין.

מא) פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן. מב) שמנונית האיסור שביורה נותנת טעם לפגם. מג) בגזירה זו אין דנים כבוש כמבושל. מד) שהחומץ של גויים אסור כיון. מה) של גויים גם כן אסור.

שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהן; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גויים - אף על פי שאינן נאכלין חיין, הרי אלו מתרין. וכן כל כיוצא בהן; שעקר הגזירה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלו בסעודה, ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, אין אדם מזמן את חברו עליו.

ל) שאוכלים בקינוח סעודה.

טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בשול; ואם צלין גוי אחר כן, מתרין. וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר; לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל וגמר הגוי - הרי זה מתר.

יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעששן, עד שהכשירן לאכילה - הרי אלו מתרין; מליח אינו פרוח בגזירה זו, והמעשן אינו כמבשל. וכן קליות (=גורגרים קלויים) של גויים - מתרין, ולא גזרו עליהן; שאין אדם מזמן חברו על הקליות.

יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן, ששולקין אותן הגויים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גויים, במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת^{לא}, ומשום געולי גויים, בכל מקום, שמא יבשלו אותן עם הבשר, או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן הגויים בשמן, אסורין אף משום געולי גויים^{לב}.

לא) שאוכלים איתם את הפת או הבשר. לב) שנאסרו לא רק מחמת בישול גויים, אלא גם מחמת גיעוליהם.

יט. גוי שבשל ולא נתפון לבשול, הרי זה מתר. כיצד? גוי שהצית אור [=אש] באגם כדי להעביר החציר^{לג}, ונתבשלו בו חגבים - הרי אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת; וכן אם חרף הראש [של הבהמה] להעביר השער - מתר לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אוננים^{לד} שנצלו בשעת חריקה.

מְלַכְלֵכִין; שְׂכַל דְּבָרִים אֱלֹהִים, בְּכָל לַ "אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם" ⁷⁶. וְהָאֵכָל מֵאֲכָלוֹת אֱלֹהִים, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת.

כה. וּמִפְּנֵי מָה אֶסְרוּ חֻמֵּץ שֶׁכָּר שֶׁל גִּזְיִים? מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁלִיכִין לְתוֹכוֹ שְׁמֵרֵי יֵין; לְפִיכָף הַנִּלְקָח מִן הָאוֹצָר, מִתְּרִיבִי.

(מו) שאין דרכם לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא רק לפני המכירה.

כו. הַמּוֹרִיס [שמן דגים] - בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְכָּן לְתַת לְתוֹכוֹ יֵין ⁷⁷, אֶסוּר; וְאִם הָיָה הַיֵּין יָקָר מִן הַמּוֹרִיס, מִתְּרִיבִי. וְכֵן מוֹרִין בְּכָל דָּבָר שֶׁחֻשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עָרְבוּ בוֹ הַגִּזְיִים דָּבָר אֶסוּר - שְׁאִין אָדָם מְעַרֵב הַיָּקָר בְּזוּל, שְׁהָרִי מִפְּסִיד; אֲבָל מְעַרֵב הַזּוּל בְּיָקָר, כְּדִי לְהִשְׁתַּפֵּר [להרוויח].

(מז) במקום שהיין זול מן המוריס.

כז. קָטָן שֶׁאֵכָל אֶחָד מֵמֵאֲכָלוֹת אֶסְרוֹת, אוֹ שֶׁעָשָׂה מִלֵּאכָה בְּשִׁבְתָּ - אֵין בֵּית דִּין מֵצִוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ, לְפִי שְׁאִינוֹ בֵּן דַּעַת. בְּמָה דְּבָרִים אֶמּוֹרִים? בְּשֶׁעָשָׂה מַעֲצָמוֹ; אֲבָל לְהֵאֱכִילוֹ בְּיָדָיו - אֶסוּר, וְאֶפְלוּ דְּבָרִים שֶׁאֶסְרוּן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְכֵן אֶסוּר לְהַרְגִּילוֹ בְּחִלּוּל שִׁבְתָּ וּמוֹעֵד, וְאֶפְלוּ בְּדְבָרִים שֶׁהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת.

כח. אֵף עַל פִּי שְׁאִין בֵּית דִּין מֵצִוִּין לְהַפְרִישׁ אֶת הַקָּטָן, מִצָּהָה עַל אֲבִיו לְגַעַר בוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ - כְּדִי לְחַנּוּכָּה בְּקִדְשָׁה וּפְרִישָׁה, שְׁנֵאֲמַר ⁷⁸: "חֲנֹךְ לְנַעַר עַל פִּי דְרַבּוֹ" וְגו'.

כט. וְאֶסְרוּ חֲכָמִים מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּפְשׁ רַב בְּנִי אָדָם קָהָה ⁷⁹ מִהֶן, בְּגוֹן מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּתְעַרְבּ בֵּהֶן קִיא אוֹ צוּאָה וְלַחֶה סְרוּחָה וּכְיוּצָא בֵּהֶן; וְכֵן אֶסְרוּ לְאָכַל וּלְשַׁתּוֹת בְּכָלִים הַצּוֹאִים שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּאוֹנְנָה ⁸⁰ מִהֶן, בְּגוֹן כְּלִי בֵּית הַפֶּסֶא וּכְלִי זְכוּכִית שֶׁל סִפְרִין [מקוץ דם] שְׁגוֹרָעִין [מוציאים] בֵּהֶן אֶת הַדָּם וּכְיוּצָא בֵּהֶן;

(מח) מואסת בהם ומתרחקת מהם. (מט) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת.

ל. וְכֵן אֶסְרוּ לְאָכַל בְּיָדָיו מִזְהָמוֹת, וְעַל גְּבִי כְלִים

לא. וְכֵן אֶסוּר לְאָדָם שֶׁיִּשְׁתָּה אֶת נִקְבִּיו כָּלֵל, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים; וְכָל הַמִּשְׁתָּה נִקְבִּיו - הָרִי זֶה בְּכָל מִשְׁקָן נִפְשׁוֹ, יֵתֵר עַל חֲלָאִים רָעִים שֶׁיָּבִיֵא עַל עַצְמוֹ, וְיִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. אֲלָא רָאוּי לוֹ לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק בְּפָנֵי כְּנִי אָדָם, וְלֹא יִשְׁקֵץ נִפְשׁוֹ.

(נ) בזמנם בתי הכיסאות היו במקום רחוק מן העיר, ואם לא יתפנה בזמן, יצטרך להתרחק מאנשים ולא ימצא מקום להתפנות.

לב. וְכָל הַנּוֹזֵהר בְּדְבָרִים אֱלֹהִים - מִכֵּיא קִדְשָׁה וְיִתְהַרֵּה יִתְהַרֵּה לְנִפְשׁוֹ, וּמִמָּרָק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאֲמַר ⁸¹: "וְהִתְקַדְּשֶׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי".

כְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעִין

הַלְבוֹת שְׁחִיטָה

יֵשׁ בְּכָלֵלָן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְשַׁחֵט וְאַחֵר כֶּף יָאֵכָל; (ב) שֶׁלֹּא לְשַׁחֵט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי בָיִם אֶחָד; (ג) לְכַסּוֹת דָּם חֲזִיה וְעוֹף; (ד) שֶׁלֹּא לִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים; (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם, אִם לִקְחָה עַל הַבָּנִים. וּבְאוּר מִצְוֹת אֱלֹהִים בְּפֶרֶקִים אֱלֹהִים.

פֶּרֶק א

דִּינֵי שְׁחִיטָה בְּעַלֵּי חַיִּים: מִקּוֹם הַשְׁחִיטָה, אִיזָה סָכִין כֶּשֶׁר לְשְׁחִיטָה וּמִתִּי שׁוֹחֲטִים.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁיִשְׁחֹט מִי שְׁרָצָה לְאָכַל בֶּשֶׂר בְּהֶמָּה חֲזִיה וְעוֹף, וְאַחֵר כֶּף יָאֵכָל, שְׁנֵאֲמַר ⁸²: "וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצִּאֲנָךְ", וְנֵאֲמַר בְּכִבּוּר בַּעַל מוֹם ⁸³: "אֵךְ בְּאֶשֶׁר יֵאֲכָל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל, כֵּן

75. משלי, כב, ו. 76. ויקרא-שמיני, יא, מג. 77. ויקרא-שמיני, יא, מד. 1. דברים-ראה, יב, כא. 2. שם, פסוק כב.

חנך. . דרכו: חובת חינוך הקטן אינה חובה פרטית בכל מצוה אלא חיוב כללי לחנכו בקדושה, "חנוך לנער" - לקו"ש חל"ה ע' 63 הע' 23. הלכה לא: ביאור פרטי הלשונות והשינויים לגבי לשונו בסוף ה'ל' תומאת אולכין - לקו"ש חל"ה ע' 66, חל"ה ע' 51 והע' 30, סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 420 הע' 23. הלכה לב: ביאור בענינה של הלכה זו - סה"ש תשנ"ח ח"ב ע' 705 הע' 84.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומתי שוחטין, והיכן שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הם הדברים המפסידין את השחיטה, ומי הוא השוחט. ועל כל הדרכים האלו, צננו בתורה ואמר: "וּבַחֲתָ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ - וְאֶכְלֶתָ בְּשַׁעֲרֶיךָ"⁷, שכל הדברים האלו על פה צוה בהן, כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת 'מצוה', כמו שפארנו בתחלת חבור זה"א.

(יא) בהקדמה לספר משנה תורה כתב הרמב"ם: "והתורה והמצוה", "תורה" - זו תורה שבכתב, "והמצוה" - זו פירושה, וציונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.

ה. מקום השחיטה מן החי - הוא הצואר, וכל הצואר כשר לשחיטה. כיצד? בושט - מתחלת המקום שפשחותכין אותו מתקבץ [=מתכווץ], עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פרוץ פרוץ [=מחוספס] כפרש"י - זה הוא מקום השחיטה בושט.

(יב) דומה לחיספוס כרס הבהמה.

ו. שחט למעלה ממקום זה, וזה הוא הנקרא 'תרבץ הושט'⁸, או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני מעים - שחיטתו פסולה. ושעור תרבץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה - בבהמה ובהמה, כדי שאיחזי בשתי אצבעותיו; ובעוף, הכל לפי גדלו וקטנו"י.

(יג) מקום חיבור הושט ללוע. (יד) שמשערים בכל עוף ועוף לפי גדלו וקטנו במקום בית הבליעה שלו.

ז. ואיזה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי פובעט⁹ ולמטה, עד ראש פנה הראה פשתמשוף¹⁰ הבהמה צוארה לרעותו¹¹ - זה הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפנגד המקום הזה מבחוץ, נקרא 'צואר'¹².

(טו) הקנה עשוי טבעות טבעות, והטבעת העליונה גדולה מכולן, ולמעלה ממנה יש סחוס שיושב כעין כובע על הקנה. (טז) הריאות, שאליהן מגיע הקנה, מחולקות לשני חלקים הנקראים "כנפי הריאה". כאשר הבהמה מותחת את צווארה כדרכה בזמן שהיא רועה, כנפי הריאה נמתחות כלפי מעלה ונפרשות כעין כנפיים. מקום השחיטה בקנה הוא עד סוף הקנה הנכנס בין הכנפיים כאשר צוואר הבהמה

תאכלנו"ב - הא למדת, שחיה בבהמה לענן שחיטה; ובעוף הוא אומר³: "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל - וּשְׁפַךְ אֶת דָּמוֹ", מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה⁴.

(א) שהוא מותר באכילה. (ב) כאן הוקשו צבי ואיל שהן חיות טהורות לבהמת פסולי המוקדשין שראויין לאכילה. (ג) כשם ששופכים את דם החיה בשחיטה, כך דם העוף נשפך בשחיטה.

ב. והלכות שחיטה בכללן, אחת היא. לפיכך, השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצננו על השחיטה'⁵; ואם לא ברך, בין בשוגג בין במזיד - הפשוט מותר.

(ד) בהמה, חיה ועוף. (ה) מפני שהלכות שחיטה שוות בכלם, לכן ברכה אחת לכולם. (ו) ולא לשחוט, מפני ש"לשחוט" משמע שהוא מצווה לשחוט, ואינו כן שאם האדם רוצה אינו שוחט ואינו אוכל. (ז) לפי שברכות אינן מעכבות.

ואסור לאכל מן השחוטה, כל זמן שהיא מפרקסת. והאוכל ממנה קדם שתצא נפשה - עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל "לא תאכלו על הדם"⁶; ואינו לוקה⁷. ומתוך לחתך ממנה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה, ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, ומניחו עד שתמות⁸; ואחר כך יאכלנו.

(ח) שיש עוד חיים בבהמה. (ט) מפני שהוא "לאו שבכללות", לאו שכולל הרבה איסורים, ובלאו כזה לא לוקים אם עבר על אחד מהאיסורים. (י) ממתין עד שתצא נפשה, ואחרי כן פוקע האיסור של "לא תאכלו על הדם".

ג. דגים וחסידים - אינן צריכין שחיטה, אלא אספתן היא המתרת אותן; הרי הוא אומר: "הצאן וּבָקָר יִשְׁחַט לָהֶם, וּמִצֹּאֲ לָהֶם; אִם אֶת כָּל דָּגֵי הַיָּם יֵאָסֹף לָהֶם, וּמִצֹּאֲ לָהֶם"⁹ - אספת דגים כשחיטת בקר וצאן; ובחסידים נאמר: "אסף החסיל"¹⁰, באספה לבדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים, מותרין; ומתוך לאכלן חיים.

ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם - צריף לפרש אותה, ולידע באיזה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה הוא שעור השחיטה, ובאיזה דבר שוחטין,

3. ויקרא-אחרי-מות, יז, יג. 4. ויקרא-קדושים, יט, כו. 5. במדבר-בהעלותך, יא, כב. 6. ישעיהו, לג, ד. 7. דברים-ראה, יב, כא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. שְׁפָל בְּהֶמָּה בְּחִיָּה אֲסוּרָה^{כז}, עַד שְׂוִדּוּעַ בְּוֵדָאִי שְׁנִשְׁחָטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה.

(כד) זה הטעם להלכה הקודמת, שהבהמה עומדת בחזקתה, עד שיבדוק שנשחטה שחיטה כשרה.

יד. ובאיזה דבר שוחטין? בכל, בין בספין של מתכת, בין בצר [=אבן חדה], בין בזכוכית, בין בקרומית של קנה האגס^{כח}, וכיוצא בהן מדברים החותכין; והוא, שיהיה פיה חד ולא יהיה בה פגם^{כט}; אבל אם היה כמו תלם [=שקע] בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר - שחיטתו פסולה.

(כה) חתיכת עץ דקה שהיא חלקה. (כו) מפני שהפגם קורע את הסימן, וזה לא שחיטה כשרה.

טו. היה התלם מרוח אמת^ל, לא ישחט בה; ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נפרת בה^ל, שחיטתו כשרה.

(כז) הפגימה מורגשת רק כאשר מעבירים את הסכין בצד אחד, לרוגמה כאשר מוליך את הסכין לא מרגישים את הפגם, אך כאשר מחזיר את הסכין לכיוון השני מרגישים את הפגם. (כח) כמו שמבואר בהלכה הבאה.

טז. ביצד? ספין שתבדק בהולכה, ולא תרגיש שיש בה פגם, וכשתחזיר אותה בהכאה, תרגיש שיש בה פגם - אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא, שחיטתו כשרה; ואם הביא, שחיטתו פסולה^{כט}.

(כט) מכיון שבהבאה הסימן נתפס בפגם, והפגם קרע אותו.

יז. ספין שהיא עולה ויורדת פנחשל, ואין בה פגם - שוחטין בה לכתחלה. וספין שפיה חלק, ואינה חדה לא - הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה; ואף על פי שהוליק וביא בה כל היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה.

(ל) שהסכין לא ישרה, אלא עולה ויורדת. (לא) ולוקח הרבה זמן עד שהיא חותכת.

יח. וספין חדה שהשחטה, והרי אינה חלקה אלא מגעצה כמגע ראש השבלת שהוא מסתבך באצבע [ואינה מחליקה] - הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה.

יט. התולש קנה, או שן, או שקצץ צר, או

מתוח. אך אם שוחטים מתחת למקום זה - כלומר, במקום שבו הקנה ממשיך ויורד עד גוף הריאות - השחיטה פסולה. (יז) כל האזור הזה מחוץ לבהמה - נקרא צוואר.

ח. אָנְסָה בְּהֶמָּה עֲצָמָה וּמִשְׁכָּה צוֹאֲרָה הִרְבָּה^י, או שְׁאֲנָס הַשּׁוֹחֵט אֶת הַסִּימָנִין וּמִשְׁכָּן לְמַעְלָה, וְשָׁחַט בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה בְּצוֹאֲרָה, וְנִמְצְאָה הַשְּׁחִיטָה בְּקֶנֶה אוּ בְנוֹשֵׁט שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה^י - הָרִי זוֹ סֶפֶק נִבְלָה.

(יה) הבהמה מתחה את הצוואר יותר מן הרגיל, כדי להגיע לעשב המרוחק ממנה. (יט) אף על פי שבשעת שחיטה שחט במקום השחיטה, מכיון שאחרי השחיטה התכווצו וחזרו למקומם, נמצא שהשחיטה לא במקומה.

ט. וְצִרִיף הַשּׁוֹחֵט שִׁישְׁחֹט בְּאֲמָצַע הַצּוֹאֲרָה; וְאִם שָׁחַט מִן הַצִּדִּדִּין, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

וכמה הוא שעור השחיטה? שני הסימנים שהן הקנה והנושט - השחיטה המעלה שיתחכו שניהן בין בבהמה בין בעוף, ולזה יתפון השוחט^י; ואם שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבהמה ובחיה - שחיטתו כשרה.

(כ) ייאמן את ידו לחתוך את שני הסימנים, ולא רק אחד.

י. שָׁחַט הָאֶחָד בְּלוֹ וְחָצִי הַשְּׁנִי, בְּבִהֶמָּה - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה^{כא}. רַבּוֹ שֶׁל זֶה וְרַבּוֹ שֶׁל זֶה - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁחַט מִכָּל אֶחָד מֵהֶן אֶלָּא יָתֵר עַל חֲצִי קָחוּט הַשְּׁעֶרָה^{כב}, הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה; בֵּינָן שֶׁשָּׁחַט יָתֵר עַל חֲצִי בְּמִשְׁהוֹ, רַבּוֹ הוּא.

(כא) שצריך לשחוט רובו של סימן זה ורובו של הסימן השני. (כב) וביחד נשחט פחות מאחד וחצי - אף על פי כן כשרה, מפני שנשחט רובו של כל סימן וסימן.

יא. שָׁחַט חֲצִי שֶׁל זֶה וְחֲצִי שֶׁל זֶה - אֶפְלוּ בְּעוֹף, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. קֶנֶה שֶׁהָיָה חֲצִי פְּסוּק [=חתוך], וְשָׁחַט עַל מָקוֹם הַחֲתוּף מַעַט וְהַשְּׁלִימוֹ לְרַב - בֵּין שֶׁהִתְחִיל לְשָׁחַט בְּמָקוֹם הַשְּׁלֵם וּפָגַע בַּחֲתָף, בֵּין שֶׁהִכְנִיס אֶת הַסִּפִּין בַּחֲתָף וְהַשְּׁלִימוֹ לְרַב - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

יב. כָּל הַשּׁוֹחֵט, צִרִיף לְבָדֵק הַסִּימָנִין^{כג} לְאַחֵר הַשְּׁחִיטָה; וְאִם לֹא בָדַק, וְנִחְתָּף הָרֹאשׁ קֹדָם שֶׁיִּבְדֹּק - הָרִי זוֹ נִבְלָה, וְאֶפְלוּ הָיָה הַשּׁוֹחֵט זָרִיז וּמְהִיר;

(כג) אם הם חתוכים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחר השחיטה^{מא} - שאם מצא בה פגם אחר השחיטה, הרי זו ספק נבלה; שמא בעור נפגמה^{מב}, וכששחט הסימנים בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט בהמות רבות או עופות רבים, צריך לבדק בין כל אחת ואחת; שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת הספין פגומה - הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה.

(מא) כמו שבדקים את הסימנים אחרי השחיטה, כך צריך לבדוק את הסכין אחרי השחיטה. (מב) כשחתך את עור הצואר נפגמה הסכין.

כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה, ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בה, ואחר כך בדקה ומצאה פגומה - שחיטתו כשרה, שחזקת הספין שנפגמה בדבר קשה ששבר בה; וכן אם פשע בה ולא בדקה, או שאבדה הספין עד שלא יבדק - שחיטתו כשרה^{מג}.

(מג) כי כשבדק את הסכין קודם השחיטה, הסכין הייתה כשרה, ולכן נעמיד את הסכין על חזקתו.

כו. כל טבח [שחט] שלא בדק הספין שלו ששוחט בה לפני חכם^{מד}, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה ובדוקה - מנדין אותו, לפי שסומך על עצמו פעם אחרת, ותהיה פגומה, וישחט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותו^{מה}, ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.

(מד) חכמים תיקנו שיש להראות את הסכין לחכם לפני השחיטה. (מה) מתפקידו כשוחט.

כז. כמה הוא ארך הספין ששוחט בה? כל שהוא; והוא שלא יהיה דבר דק שנזקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל הקטן^{מו} וכיוצא בו.

(מו) שיש לו עוקץ.

כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה; והוא שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה; ואם שחט באפלה, שחיטתו כשרה.

כט. השוחט ביום הפפורים או בשבת בשוגג - אף על פי שאלו היה מזיד, היה מתחייב בנפשו^{מי} או מתחייב מלקות על יום הפפורים^{מכ} - שחיטתו כשרה^{מט}.

(מז) בשבת שחייב סקילה. (מח) ביום הכיפורים חייב כרת,

צפרן, והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נצצן בקרקע, לא ישחט בהן כשהן נעוצין; ואם שחט, שחיטתו כשרה^{לב}.

(לב) למרות שדבר שמחובר לקרקע פסול לשחיטה, כאן זה תלוש ורק הוא נעץ בקרקע.

כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת בריתן, קדם שיצקו אותן - שחיטתו פסולה^{לג}, ואף על פי שאין בהן פגם.

(לג) ששחיטה צריכה להיות בדבר תלוש.

כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדין^{לד}, ושחט בהן - שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגלה; אבל בשן אחת הקבוצה בלחילו - שוחט בה לבתחלה, ואף על פי שהיא קבוצה בול.

(לד) שנים ויותר. (לה) שקוצרים איתו תבואה, והוא פסול לשחיטה כי יש רווחים בין השניים שלו. גם כאן, היות שיש הפרש בין השניים של הבהמה - זה פסול לשחיטה. (לו) ותלושה מהגוף. (לז) אף על פי שהיא קבוצה בלחי, היא לא נקראת מחוברת לגוף בהמה, כי הלחי משמש כמו בית יד לסכין.

כב. לבן הספין באור [באש], ושחט בה - שחיטתו כשרה^{לח}.

(לח) ואין לומר שחום הסכין אכל את הסימנים קודם שישחט, אלא חוד הסכין מקדים את החום, והוא זה שגורם לסימנים להחתר.

ספין שצדה אחד מגל, וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה לבתחלה; גזרה, שמא ישחט בצד האחר. ואם שחט - הואיל ובצד היפה שחט, שחיטתו כשרה.

כג. השוחט צריך שיבדק הספין בחדה, ומצד זה ומצד זה^{לט}. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר אצבעו, ומוליכה ומביאה על צפרנו^{לז}, משלש ורוחתינה, שהם פיה ושני צדין - כדי שלא יהיה בה פגם קלל; ואחר כך ישחט בה.

(לט) בשלוש מקומות: בחוד הסכין, ומשני צידי הסכין.

(מ) צריך לבדוק גם על בשר האצבע וגם על הציפורן, כי בכל אחד מהם אפשר להרגיש בצורה שונה. כן כמו שאמרו השוחט צריך שיבדוק בסימנים אחר שחט.

כד. וצריך • לבדק בן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וכל חייבי כריתות כשהתרו בהם למלקות - לוקין. (ט) שרק חולין שנשחטו בעזרה אסורים באכילה ובהנאה, אבל לא חולין שהוכנסו לעזרה. (מט) ומותרת באכילה במוצאי שבת או יום הכיפורים, אבל בו ביום אסורה באכילה.

ד. האומר: 'בהמה זו שלמים, וילדה חלין' - אם נשחטה בעזרה, וילדה מתר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותה ברחוק מקום.

(י) העובר שנמצא בה. (יא) אף-על-פי שהוא חולין ונשחט בעזרה, מפני ששחיטתו אמו מתירתו. (יב) כי אמו קדשים ואסור לשחטה בחוץ.

ה. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שמא יאמרו: 'עובד מים הוא זה, ונראה כמקריב למים'; ולא ישחט לכלי מלא מים, שמא יאמרו: 'לצורה שתראה בתוך המים שחט'. ולא ישחט לא לתוך הפלים, ולא לתוך הגמה - שכן דרך עובדי עבודה זרה. ואם שחט, שחיטתו כשרה.

(יג) ונראה כאילו עובד עבודה זרה. (יד) ורק לכתחילה אמרו אין שוחטים.

ו. שוחטין לכלי מלא מים עכו"רין, שאין הצורה נראית בהן. וכן שוחט חוץ לגמה, והדם יורד לגמה; ובשוק לא יעשה כן, שמא יחקה את המינים [=עובדי עבודה זרה]; ואם שחט לגמה בשוק - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שמא מין הוא. ומתר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד למים; ומתר לשחט על גבי הפלים.

(טו) כשהוא נמצא בתוכה. (טז) ולא נקרא שהוא שוחט למים, כי כך דרך השחיטה בספינה. (יז) למרות שכך דרך עובדי כוכבים, כי בספינה כך שוחטים כדי לא ללכלך את הספינה.

ז. כיצד שוחטין? מותר הצואר, ומוליך הספין ומביאה עד ששוחט; בין שהיתה הפהמה רבוצה בין שהיתה עומדת, ואחזו בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.

ח. נעץ את הספין בפתל והעביר הצואר עליה עד שנשחט, שחיטתו כשרה - והוא שיהיה צואר הפהמה למטה, וספין למעלה; שאם היה צואר הפהמה למעלה מן הספין הנעוצה - שמא תרד

פרק ב

איסור שחיטת חולין בעזרה, שחיטה מכוח האדם וכוונה בעת השחיטה.

א. בכל מקום מתר לשחט, חוץ מן העזרה; שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא אומר בפסוק תאונה: "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' - הא למדת, שאין שוחטין בשר תאונה, אלא חוץ למקום אשר בחר ה'";

ב. וזה שנשחט חוץ למקום, הוא שמתר לאכלו בכל השערים [=אזורי הישוב]. אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הפסוק טהור, ואסור בהניה בפסוק בחרב וכיוצא בו; וקוברין אותו, ואפרו אסור; אפלו שחט לרפואה, או לאכילת גויים, או להאכיל לכלבים. אבל הנותרה בעזרה, והמעקרי, וגוי ששחט, והשוחט ונמצאת טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאין בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהניה.

(א) המשך הלכה א, שרק זה שנשחט חוץ למקום הקודש מותר לאכלו, ולא שנשחטו בעזרה. (ב) שהשחיטה מטהרת מידי נבלה. (ג) וכל השחיטות האלו הן לא לצורך אכילה - אסור, כי זה עדיין שחיטת חולין. (ד) אבל אם הרג את הבהמה שלא דרך שחיטה, כגון המקרים הבאים. (ה) הורג את הבהמה דרך הנחיריים שלה. (ו) תולש את הקנה והושט מהבהמה. (ז) שחט בהמה, ונמצא אחרי השחיטה שהבהמה טריפה. (ח) כי התורה אסרה בעזרה רק "שחיטת חולין", וכל אלו לא נקראו שחיטת חולין.

ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין - אסור להכניסן לעזרה, אפלו בשר שחוטא או פרות ופת וכיוצא בהן; אם עבר והכניסן, מתרין באכילה כשהיו. ודברים אלו פלן, דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה, או האוכל פזית מפשור חלין שנשחטו בעזרה - מפין אותו מפת מרדות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. לפיכך^כ, חרש או שוטה או קטן, או שפור שנתבלבלה דעתו^{כז}, ומי שאחזתו רוח רעה [=השתגע], ששחטו ואחרים רואין אותן שהשחיטה פתקנה^{כח} - הרי זו פשרה^{כח}. אבל ספין שנפלה ושחטה - אף על פי ששחטה בדרבה, הרי זו פסולה, שנאמר: "וזבחת" - עד שיהיה הזבח אדם, ואף על פי שאינו מתפנן לשחיטה.

(כה) הואיל ואין צריך כוונה, אף חרש שוטה וקטן שאינם בני דעת - כשרים לשחוט. (כו) והרי הוא כשוטה. (כז) בשעת שחיטה שלא קלקלו שחיטתו. (כח) כח בדיעבד, אבל לכתחילה אין מוסרים לחרש שוטה וקטן לשחוט אפילו חולין.

יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה בו, וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או הבהמה כנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו פשרה^{כט}. ואם המים הן המסבבין את הגלגל, ושם הצואר כנגדו בשעה שסבב ונשחט - הרי זו פסולה^ל; ואם פטר [=שיחרר] אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו - הרי זו פשרה, שהרי מפת אדם בא.

(כט) שהאדם סיבב את הגלגל. (ל) מפני שהבהמה נשחטה ע"י כוחם של המים.

במה דברים אמורים? בסביבה ראשונה שהיא מפת בן אדם; אבל מסביבה שניה ולאחריה, אינה מפת האדם אלא מפת המים בהליכתו.

יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות - אף על פי שלא נתפנן לעבדן אלא לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים הגויים^{לא}, הרי שחיטתו פסולה^{לב}; אבל אם שחט לשם מזל הים, או מזל החר, או לכוכבים ולמזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה בהנחה, ככל תקרבת עבודה זרה^{לג}.

(לא) אם חשב בעת השחיטה ששוחט לאיזה עניין או סגולה לרפואה וכדומה. (לב) אסורה באכילה מפני שנראה כמכוון לעבודה זרה, אבל מותרת בהנאה כי הוא לא התכוון באמת לעבוד זרה. (לג) כי הוא שחט לשם מזל (מלאך) שאומות העולם עובדים, ואפילו שהוא לא התכוון לעבוד אותו.

הבהמה בכלבד גופה, ותחתה בלא הולכה והבאה^{יד}, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף^{טז} - בין שהיה צוארו למעלה מן הספין הנעוצה, או למטה ממנה, שחיטתו פשרה.

(יח) ושחיטה כזו נקראת דרסה, והיא פסולה. (יט) שהוא קל. ואפילו עופות גדולים, כגון אווזים.

ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה, או הביאה ולא הולידה, ושחטה - שחיטתו פשרה; הוליד והביא עד שחתה הראש והתיזו - שחיטתו פשרה. הוליד ולא הביא, או הביא ולא הוליד, והתיז את הראש בהולכה בלבד, או בהבאה בלבד - אם יש בספין כמלא שני צוארין^{יז} מצוארי הנשחט, שחיטתו פשרה^{יח}; ואם לאו, שחיטתו פסולה^{יט}. שחט שני ראשים כאחד, שחיטתו פשרה.

(כ) אורך הסכין לפחות כפול פעמיים מרוחב הצוואר. (כא) שיש בה כדי לשחוט ולהתיז את הראש בהולכה בלא הובאה, או בהובאה בלא הולכה. (כב) וזה נקרא דרסה. כי אין אפשרות שהסימנים והראש יחתכו במשיכה אחת בלבד, ללא שהוא ידרוס בכוח עם הסכין.

י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר כנגדו, ושחטו - שחיטתן פשרה. וכן שנים שאחזו שני ספינין, ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר - שחיטתן פשרה; ואפלו שחט זה הושט בלבד או רבו, והשני שחט במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו פשרה, ואף על פי שאין השחיטה פלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה בקולמוס^י, ושחיטה העשויה כמסרק^{יב} - פשרה.

(ג) התחיל בקנה למעלה, וחתך באלכסון כלפי מטה, ובמקום שנגמרה שחיטת הקנה התחילה שחיטת וט. (ד) שעיקרם את הסכין לכאן ולכאן כמה פעמים בשעת שחיטה.

יא. אין שחיטת החלין צריכה פנוה; אלא אפלו שחט כמתעסק [=בדרך אגב], או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה כפתל ושחטה בהליכתה - הואיל והשחיטה פראוי במקומה ושעורה, הרי זו פשרה.

טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודה זרה, או להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה; שלומדין מחשבה בחוץ בחליץ^א, ממחשבת הקדשים בפנים, שמחשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין.

טז. שחטה על-מנת שיעבור העבודה-זרה בזריקת הדם או בהקטרת החלבים, אבל השחיטה עצמה לא היתה לשם עבודה-זרה. (לה) שמחשבה פוסלת ואוסרת. (לו) השוחט קורבן קדשים לשמן, אך על-מנת לזרוק דמן או להקטיר חלבן שלא לשמן.

יז. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: 'זו לעולתי' - שחיטתה פשרה; שאין עולת יולדת באה בנדר ונדבה, והרי אינה יולדתי שנתחייבה בעולה; ואין חוששין לה שמא הפילה, שכל המפלת קול יש לה נא. אבל השוחט לשם עולת נזיר - אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה, שעקר הנזירות נדר מן הנדרים^ב.

יח. כיצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה^ב, לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לדבר הנדר והנדב^ג.

יט. היה מחייב חטאת, ושחט ואמר: 'לחטאתי' - שחיטתו פסולה^ד; היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: 'לשם תמורת זבחי' - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו מטה.

כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: 'זו לעולתי' - שחיטתה פשרה; שאין עולת יולדת באה בנדר ונדבה, והרי אינה יולדתי שנתחייבה בעולה; ואין חוששין לה שמא הפילה, שכל המפלת קול יש לה נא. אבל השוחט לשם עולת נזיר - אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה, שעקר הנזירות נדר מן הנדרים^ב.

כא. שנים או חזין בפסין ושוחטין, אחד נתפון לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה^ה, והשני לא היתה לו פנה כלל, ואפלו נתפון לשם דבר המתר להתפון לו - הרי זו פסולה; וכן אם שחט זה [והמשיך] אחר זה^ו, והתפון האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל.

(ז) ששמעו שאמר כך.

כב. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כג. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כד. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כה. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כו. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כז. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כח. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

כט. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

ל. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

לא. כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. (נד) בלא שהייה ביניהם.

הפניות לשיחות קודש שנין . . לעזרה: עפ"ז יש לומר שלא יועיל גילוי דעת - לק"ש ח"א ע' 149. שיעקר . . הנדרים: הכוונה בזה - לק"ש ח"ח ע' 26.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נו) הוא רק רוצה לצער את חברו, שיחשוב שהבהמה נאסרה.

כב. ישראל ששחט לנכרי - אף על פי שהנכרי מתכוון לכל מה שירצה^ט, שחיטתו פשוטה; שאין חוששין אלא למחשבת הזבח^י, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך, נכרי ששחט לישראל^י, אפילו היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

(נו) ואפילו לשם עבודה זרה. (נח) הכל הולך אחר השוחט. (נט) שהבהמה של ישראל. (ס) הגוי היה קטן שאינו יודע לעבוד עבודה זרה.

~ יום שני י"ג סיון ~

פרק ג

חמשת הדברים שפוסלים את השחיטה, דיני נבילה מחיים ובדיקת הוושט והקנה.

א. חמשה דברים מפסדין [פוסלים] את השחיטה, ועקר הלכות שחיטה להזהר מקל אחת מהן; ואילו הן: שהיה, חלדה, דרסה, הגרמה, ועקור [יתבאר להלן].

ב. שהיה פיצד? הרי שהתחיל לשחט, והגביה ידו קדם שייגמר השחיטה, ושהה, בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין ברצון, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה - אם שהה כדי שייגביה את הבהמה וירביצנה^א וישחט, שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה, שחיטתו פשוטה.

(א) שהבהמה תעמוד ותחזור לשכב על הארץ.

ג. היתה בהמה דקה, שעור שהיה כדי שייגביה בהמה דקה וירביצנה וישחט; ואם היתה גסה, כדי שייגבינה וירביצנה וישחט. ובנוסף, כדי שייגביה בהמה דקה וירביצנה וישחט.

ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור שהיה, אכל כשתחשב כל זמן שהיה יצטרף מכלן שעור שהיה - הרי זה ספק

השנת הראב"ד

וכן . . בלבד א"א זו הסברה לא טובה היא ולא נכונה ומפירוש משובש הביאה והלא אמרו במשנה אם שהה כדי שחיטה אחרת ומיעוט שחיטה לא נכנסה בזה הספק ועוד היה לו לומר כדי מיעוט שחיטה ועוד שאין זה הפירוש מתנהג בהחלוד במיעוט סימנים אבל הפירוש השווה לשניהם ששחט הרוב ושהה וגמר מי אמרין כיון דגמר שהיה בשחיטה היא מאן מוכח או דילמא לא חיישינן להכי ובחצי קנה דעוף ליכא למיחש כלל וכל שכן לרוב ונראה לי באותן שתי הבעיות תיקו ולקולא.

נבלה. וכן • אם שהה

כדי שייגבינה וירביצנה
וכדי שישחט כמו מעוט
הסימנים בלבד, לא כדי
שישחט שחיטה גמורה
- הרי זה ספק נבלה.

ה. שחט רב אחד
בעוף, או רב השנים
בבהמה - אף על פי
שהשהה חצי היום, וחזר
וגמר חתיכת הסימנים -

הרי זה מתיר; מאחר שששחט בה פשעור, הרי זה
במתוך פשר השחוט.

ו. שחט בקנה לבדו חציו או מעוטו, ושהה זמן מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה, ואין בכך כלום. אבל אם שחט רב הקנה^י, או שנקב פושטה^ש כל שהוא, ושהה פשעור - בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל, בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - הרי זה פסולה; מפני שהעוף או הבהמה שנפסק רב הקנה שלה, או שנקב הושט במשהו - נבלה, ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר.

(ב) שידוע בוודאי שלא נגע בוושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (ג) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה, מפני שהקנה אינו נטרף אלא כשנפסק רובו. (ד) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (ה) בין בבהמה בין בעוף.

ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל - שאם שחט רב הקנה ושהה, כבר נגמרה שחיטתו, וכשחזר וגמר, מתוך פשר הוא; ואם שחט מעוט הקנה ושהה, הרי זה חוזר ושוחט כל זמן שירצה, שאינה נאסרת משום נבלה עד שישפסק רב הקנה.

ח. שחט העוף ושהה בו, ואינו יודע אם נקב הושט או לא נקב - חוזר ושוחט הקנה לבדו במקום אחר, ומניחו עד שימות, ובדרך הושט מפני: אם לא נמצאת בו טפת דם, בידוע שלא נקב, וכשרה.

השעור פראוי. הגרים בתחלה שלישי, ושחט שני שלישים - הרי זו פשרה^{טז}; שחט שלישי, והגרים שלישי, וחזר ושחט שלישי האחרון - פשרה^{יז}. הגרים שלישי, ושחט שלישי, וחזר והגרים שלישי האחרון - הרי זו פסולה^{יח}. ואם דרס או החליר, בין בשלישי הראשון בין בשלישי האמצעי - הרי זו פסולה.

(יד בעוף. טו) של שני הסימנים בבמה. טז) שהרי סוף סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. ודין זה רק בקנה, אבל בבושט - פסול. יז) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיוון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. יח) שאין כאן רוב בשחיטה.

יד. עקור^ט פיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, [שהיא] והיא הקנה, או הנשט, ונשט אחד מהן או שניהן קדם גמר שחיטה - הרי זו נבלה; אבל אם שחט אחד בעוף או רבו, ואחר כך נשט הסימן השני - שחיטתו פשרה^כ.

(ט) שנעקרו הסימנים ממקומם. כ) והסימן נשט רק לאחר שכבר נשחט שיעורו כראוי, ולכן השחיטה כשרה.

טז. נשט אחד מהן, ואחר כך שחט את השני - שחיטתו פסולה^{כא}; שחט אחד מהן, ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשט, או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

(כא) הואיל וקודם השחיטה נשט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשט.

טז. נמצא הסימן השחוט שמוט^{כב} - הרי זו פשרה, שודאי אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה, היה מדרגל ולא ישחט^{כג}.

(כב) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשט הסימן שלא נשחט. (כג) שאם הסימן היה נשט לפני השחיטה, הוא היה יורד למטה ולא היה נשחט.

יז. במה דברים אמורים^{כד}? בשלא תפס הסימנים בידו פששחט; אבל אם תפסן ושחט, אפשר שתשחט אחר העקור, ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחטה^{כה}, הרי זו ספק נבלה.

(כד) משום שסימן שנשט אינו יכול להישחט. (כה) לאחר זמן, ואינו יודע אם תפס הסימנים בידו ונשטו קודם שחיטה, או לא תפס ואחר השחיטה נשטו.

יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה, ואם אכל ממנה בנית, לוקה משום אוכל

(ו) אם שחט חצי קנה. ז) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום. מפני שחוששים שהיות והוא התחיל לשחוט באותו מקום, קל יותר לפגוע בבושט, ואחר כך, כשימצא נקב יאמר שהוא נעשה בשחיטה השניה, והוא לא היה מקודם כששחט רק חצי קנה, ויבוא להכשיר שלא כדין.

ט. חלדה [=הסתרת הסכין] פיצד? כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן^ח - בין שפסק הסימן העליון למעלה, בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה - הרי זו פסולה.

(ח) הכניס את הסכין בין הקנה לנשט. ט) חתך את הסימן שהיה מעל לסכין עם החלק העליון של הסכין. י) ואת הסימן התחתון חתך כרגיל עם הסכין, כמו ששוחטים.

י. הכניס את הסכין תחת העור, ושחט שני הסימנים בדרך, או שהחליר את הסכין תחת צמר מסבך, או שפרס מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית - הואיל ואין הסכין גלויה, הרי זו ספק נבלה; וכן אם שחט מעוט הסימנים בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו ספק נבלה.

יא. דרסה^{יב} פיצד? כגון שהכה בסכין על הצואר בדרך שמיין בסיו, וחתך הסימנים בבת אחת בלא הולכה והכאה, או שהניח הסכין על הצואר, ודחק למטה כחותף צנן או קשות עד שחתך הסימנים - הרי זו פסולה.

(יא) שדוחק את הסכין בכוח וחותך (לא בהולכה והבאה).

יב. הגרמה^{יג} פיצד? זה השוחט בקנה למעלה, במקום שאינו ראוי לשחיטה; וכמו שני חטין יש בסוף הקנה למעלה בטבעת גדולה^{יד}. שחט בתוף החטין - אם שיר מהן כל שהוא למעלה, הרי זו פשרה, שהרי שחט משפוי כובע ולמטה, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן כלום אלא שחט למעלה מהן, הרי זו מגרמת ופסולה.

(יב) שחיטה במקום שאינו ראוי לשחיטה. יג) הקנה עשוי מטבעות טבעות. הטבעת העליונה שלמה, אך שאר הטבעות אינן שלמות, אלא מחוברות ברצועת בשר המקיפה את הקנה. על גבי הטבעת העליונה יש כעין "כובע" בשרני שממנו יוצא הקול, ובקצהו מצויים שני גבושיות בשר - הם ה"חטים".

יג. שחט רב האחד^{טו} או רב השנים^{טז}, והשלים בדרסה או בהגרמה - הרי זו פשרה, שהרי נשחט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נבלה; שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה באשר צוה, כמו שבארנו. וכל ספק שישתפק בשחיטה, הרי הוא ספק נבלה; והאובל ממנה, מפין אותו מפת מידותי.
(כו) ככל העובר על ספק של תורה.

יט. בהמה שנשל ירך שלה וחללה עמה^{כז}, עד שתראה חסרה כשתרפין^{כח} - הרי זו נבלה [והיא] פמי שנחתך חציה ונחלקה לשני גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקת ורב בשר עמה^{כט}, או שנקרעה מגפה כדגל, או שנפסק רב הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה מחיים, ואין השחיטה מועלת בה. ואחד הבהמה ואחד העוף, בכל הדברים האלו.

(כז) שנתלש ממנה הירך בין עם הבשר שהיה מחובר אליו. (כח) שרואים שחסר ממנה גם כשהיא רבוצה. (כט) נתלש עם המפרקת רוב בשר שמאחורי הצוואר. (ל) נחתכה לכל אורך הגב, כמו שפותחים דג.

כ. שני עורות יש לו לושט - החיצון אדם, והפנימי לבן; נקב האחד מהן בלבד, כשרה. נקבו שניהן בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; וביין שנשחטה במקום הנקב, בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה מועלת בה; נקבו שניהן זה שלא כנגד זה, נבלה.

כא. נקב הושט, ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום כלום^{לא}, והרי הוא נקוב כשהיה.

(לא) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה - אינה מתקיימת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום כלום כו".

מכאן משמע קצת שלדעת הרמב"ם "טריפה חוזרת להכשירה", שהרי הסיבה שנחשבת טריפה היא מפני ש"אין הקרום כלום", אבל אם היה סותמה יפה אזי לכאורה חוזרת להכשירה.

(הג"ל, הוא אחד מתוך למעלה משלושים מראי מקומות המובאים במכתב להגאון הרגצובי משנת תרפ"ה ובו מוכיח משלל מראי מקומות בש"ס חולין וזבחים, "יד החזקה", מורה נבוכים, פירוש המשניות ועוד, שטריפה חוזרת להכשירה).

(לקוטי שיחות, חלק כז, עמוד 308
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(לב) והוא אינו תחוב בוושט.
כב. וושט אין לו בדיקה מבחוץ^{לב}, אלא מבפנים^{לד}. פיצד? הופכו ובודק: אם נמצא עליו טפת דם, בידוע שהיה נקוב.

(לג) העור החיצון אדום ואי אפשר לראות עליו טיפת דם קטנה, אם יש שם נקב. (לד) העור הפנימי שלו לבן, וניכרת עליו אדמיות.

כג. גרגרת שנפסק רב חללה^{לה} במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; וכן אם נקבה באסר^{לו}. נקבה נקבים קטנים - אם נקבים שאין בהן חסרון הן - מצטרפין לרבה^{לז}; ואם נקבים שיש בהן חסרון הן - מצטרפין לכאסר^{לא}. וכן אם נטלה ממנה רצועה^{לט}, מצטרפת לכאסר^{לא}. ובעוף מא - כל שאילו מקפל הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון, ומניחן על פי הקנה - אם חופה את רבומ^{לב}, נבלה; ואם לאו, כשרה.

(לה) הגרגרת הוא קנה שנמשך לאורך הצוואר מהפה ועד לריאה, אם רובו נחתך. (לו) אם יש בה חור כגודל מטבע ששמו איסר. (לז) אם הם נקבים קטנים, שלא חסר בבשר במקום הנקב, מצרפים את כולם ביחד ומחשיבים אותם כאילו הם סמוכים זה לזה - אם הם ביחד כמו שנחתך רוב חללה, היא נבילה. ואם לא - כשרה. (לח) אם ככולם יחד יש שיעור חור כגודל מטבע איסר - היא נבלה. (לט) לא נחתך לרוחב, אלא חתך צר וארוך (לא לרוחב). (מ) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסר, היא נבלה. (מא) שאין מקום לשיעור כאיסר מפני שבכל גרגרת העוף אין גדול של איסר. (מב) רוב חללו, ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו.

כד. נקבה • הגרגרת

חשנת הראב"ד

נקבה . . צרדיה א"א זה פירוש משובש ופירש אותו על נפחתה.
כד. נקבה • הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה פדי שפינס אסר לרחבו - נבלה; נסדקה לארפה^{לז} - אפלו לא נשתיר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו למטה^{לז}, כשרה.

(מג) וזה פצע יותר קל משנחתכה לרוחב, כי אם נחתכה לרוחבה, הריאה מושכת את הקנה למטה, והצוואר מושך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חכם פְּעָמִים רַבּוֹתֵי עַד שְׁחִיטָה רְגִיל וְזָרִיז; וְאִם שְׁחִט תַּחֲלָה בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה.
(ה) וזה נקרא בתלמוד: מוחזק.

ד. הַיּוֹדֵעַ הַלְכוֹת שְׁחִיטָה, וְשָׁחַט בְּפָנֵי חֶכֶם עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה רְגִיל - הוּא הַנִּקְרָא 'מִמְחָה'; וְכָל הַמִּמְחִין שׁוֹחֲטִין לְכַתְּחָלָה. וְאִפְלוּ נָשִׁים וְעֶבְדִּים - אִם הָיוּ מִמְחִין, הָרִי אֵלֶּי שׁוֹחֲטִין לְכַתְּחָלָה.

(ו) עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות, כיוון שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים.

ה. חֲרָשֵׁי שׁוֹטָה וְקָטָן וְשֹׁפָר שֶׁנִּתְּבַלְּבַלָּה דַּעְתּוֹ שְׁשָׁחֲטוּ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה; מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת, שֶׁמָּא יִקְלָקְלוּ בְּשְׁחִיטָתָן; לְפִיכָךְ אִם שְׁחָטוּ בְּפָנֵי הַיּוֹדֵעַ, וְרָאָה אוֹתָם שְׁשָׁחֲטוּ בְּהֶגֶן - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(ז) הכוונה לחרש אילם - שאינו שומע ואינו מדבר.

ו. מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֲצֻלָּנוֹ שְׁשָׁחַט בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ; אִם נִמְצָא יוֹדֵעַ עֲקָרֵי הַלְכוֹת שְׁחִיטָה, שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה.

(ח) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה.

ז. הָרִי שֶׁרְאִינוּ יִשְׂרָאֵלִי מֵרְחוֹק שְׁשָׁחַט וְהֵלֵךְ לוֹ, וְלֹא יָדַעְנוּ אִם יוֹדֵעַ אוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ - הָרִי זֶה מִתְּרַת^ט; וְכֵן הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: 'צֵא וּשְׁחֹט לִי', וְנִמְצָא הַבְּהֵמָה שְׁחוּטָה, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם שְׁלּוּחוֹ שְׁחָטָה אוֹ אַחֵר - הָרִי זֶה מִתְּרַת; שֶׁרֵב הַמְצוּיִין אֲצֵל [העוסקים במקצוע] שְׁחִיטָה, מִמְחִין הֵן.

(ט) היות שהוא לא לפנינו, סומכים על רוב הישראלי השוחטים שהם מומחין. (י) ואפילו אם התברר שאדם אחר שחטה, ולא השליח, היא מותרת.

ח. אֶבֶד לוֹ גְּדִי אוֹ תְּרִנְגוֹל, וְנִמְצָאוּ שְׁחוּט - בְּבֵית - מִתָּר, שֶׁרֵב הַמְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה, מִמְחִין הֵן; מִצָּאוּ בְּשׁוּק - אָסוּר, שֶׁמָּא נִתְּנָבַל וּלְפִיכָךְ הִשְׁלַח^י. וְכֵן אִם מִצָּאוּ בְּאֶשְׁפָּה שְׁבִיבִית^{יב}, אָסוּר.

(יא) שמא במהלך השחיטה נעשתה נבילה, ואז זרקו אותה בשוק. (יב) שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, וכל-שכן באשפה שבשוק.

ט. מִמְחָה שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק^{יג}, וְהָרִי הוּא מִבֵּין וְשׁוֹמֵעַ, וְדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט לְכַתְּחָלָה^{יד}; וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ^{טו}, הָרִי זֶה שׁוֹחֵט.

את הקנה למעלה, ואז הוא יתנתק לגמרי ולא יוכל להחלים. אבל נסדקה לאורכה, הקנה לא נמשך לצדדים, והצוואר לוחץ עליו ומונע את התנתקותו, לכן הוא מסוגל להחלים. (מד) ורוב מוחלט מהקנה סדוק.

כה. גִּרְגֵּרֶת שְׁנֻקְבָה, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם קָדָם שְׁחִיטָה נֻקְבָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - נּוֹקְבִין אוֹתָהּ עֵתָּה בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמִדַּמִּין הַנֻּקָּב לְנֻקָּב: אִם נִדְּמָה לוֹ, מִתְּרַת^{טו}. וְאֵין מִדַּמִּין אֵלָּא מִחֲלִיָּה^{טז} גְּדוֹלָה לְחֲלִיָּה גְּדוֹלָה, אוֹ מִקְטָנָה לְקְטָנָה; אֲבָל לֹא מִקְטָנָה לְגְּדוֹלָה וְלֹא מִגְּדוֹלָה לְקְטָנָה; שֶׁכָּל הַקְנָה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת הוּא, וּבֵין כָּל חֲלִיָּה וְחֲלִיָּה חֲלִיָּה אַחַת קְטָנָה מִשְׁתִּיחֵן וּרְבָה^{טז}.

(מה) כי הנקבים שנעשו קודם השחיטה לא דומים במראיהם לנקבים שנעשו בבשר אחר השחיטה, וממילא ברור שגם הנקב הזה נעשה לאחר השחיטה. (מו) טבעות בקנה. (מז) הטבעת הקטנה שבין הטבעות, היא רכה יותר מהטבעות הרגילות.

פָּרָק ד'

מי הוא הראוי לשחוט.

א. יִשְׂרָאֵלִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הַמִּפְסִידִין אֶת הַשְּׁחִיטָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִהַלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׁבִאֲרָנוּ, וְשָׁחַט בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ - אָסוּר לֵאכֹל מִשְׁחִיטתוֹ, לֹא הוּא^א וְלֹא אֲחֵרִים. וְהָרִי זֶה קְרוּבָה לְסַפֵּק נִבְלָה; וְהָאֹכֵל מִמֶּנָּה בְּזֵית, מִפֵּין אוֹתוֹ מִפֵּת מִרְדּוּתָּב.

(א) גם אם לאחר שלמד הלכות שחיטה הוא טוען שבוודאות לא שהה ולא דרס קודם לכן - אין לסמוך על דבריו, כי בזמן ששחט עדיין לא ידע את ההלכות, וייתכן שקילקל מבלי שיבחין. (ב) ככל ספק איסור מהתורה.

ב. וְאִפְלוּ שָׁחַט בְּפָנֵינוּ אֲרֻבָּה וְחֲמִשָּׁה פְּעָמִים שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהָרִי שְׁחִיטָה זֶה שְׁשָׁחַט בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ נִכּוֹנָה וְגִמּוּרָה - אָסוּר לֵאכֹל מִמֶּנָּה; הוּאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ דְּבָרִים הַמִּפְסִידִין, אֶפְשָׁר שִׁפְסִיד הַשְּׁחִיטָה וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ, כְּגוֹן שֶׁיִּשְׁעָה אוֹ יִדְרֹס אוֹ יִשְׁחֹט בְּסִכִּין פְּגוּמָה וְכִיּוֹצֵא בָּאלוּ, כֵּלָא בְּנִתּוֹ.

(ג) כלומר, מתקבל על הדעת. (ד) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹדֵעַ הַלְכוֹת שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחֹט בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ לְכַתְּחָלָה, עַד שִׁישְׁחֹט בְּפָנֵי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג) היינו שהוא שומע ואינו מדבר. יד) ואחרים מברכים על השחיטה. טו) אבל מדבר.

רַבֵּנוּ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה¹¹ - הֲרִי הוּא כְּגוֹי, וְשָׁחִיטָתוֹ נִבְלָה.

כג) ישראל שהחזק לעשות עבירה אחת בזדון שוב ושוב, והוא נקרא מומר לעבירה אחת. כד) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר "רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם". כה) אבל אין חוששים שמא יקלקל שחיטתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין טרחתה מרובה משחיטה פסולה. כו) שהוא נחשב כמומר לעבודה זרה.

טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העבירות של תורה¹² - הרי זה שוחט בינו לבין עצמו¹³, אם היה ממחה; שאינו מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור¹⁴ - שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפילו הרשעים מהן.

כו) שפעם אחת עבר עבירה מהתורה, אבל אינו מומר לעבור על אותה מצוה שוב ושוב. כז) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי אחרים. כט) ואם כן, לא יקלקל בשחיטה בכוונה, וגם יבדוק את הסכין.

טז. אלו הצדוקין והפיתוסין ותלמידיהן, וכל הטועין אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה - שחיטתן אסורה. ואם שחטו בפנינו, הרי זו מתרת¹⁵; שאין אסור שחיטתן אלא שמא יקלקלו בשחיטתן, והן אינן מאמינים בתורת שחיטה; לפיכך אינן נאמנים לומר 'לא קלקלנו'¹⁶.

ל) חברי כת שייסדו צדוק ובייתוס. לא) אמנם מתייחסים אליהם כגויים, אבל הם לא חשודים שעובדים עבודה זרה. לב) אבל כאשר הם שוחטים לפנינו, ואנו רואים שהשחיטה כשרה - מותר.

יז. כשהיו ישראל במדבר, לא נצטוו בשחיטת החלין, אלא היו נזכרים¹⁷ או שוחטין ואוכלין, כשאר הגויים. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחט¹⁸, לא ישחט אלא שלמים, שנאמר¹⁹: "איש איש מבית ישראל, אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אהל מועד וגו', למען אשר יביאו וגו' וזבחו וזבחי שלמים לה'" וגו'; אבל הרוצה לנחר ולאכל²⁰ במדבר, היה נזחר ואוכל.

י. הסומא [=עיוור] - לא ישחט לבתחלה, אלא אם פן אחרים רואין אותו; ואם שחט, שחיטתו כשרה²¹.

טז) כיון שרגיל אצל שחיטה, בוודאי כהלכה שחט.

יב. נכרי ששחט - אף על פי ששחט בפני ישראל בספיני יפה, ואפילו היה קטן²² - שחיטתו נבלה; ולוקה על אכילתה מן התורה, שנאמר²³: "וקרא לך, ואכלת מזבחך"; מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך, אתה למד שזבחו אסור²⁴; ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה²⁵.

יז) הגוי היה קטן ואינו עובד עבודה זרה. יח) מאחר שהתורה הזהירה את ישראל שלא יאכל מזבחך של הגוי, לומדים שכל מה שהוא שחט אסור. יט) ששחיטתו 'רק קרובה לספק נבילה' כשאין חכם עומד על גביו, אבל גוי ששחט, שחיטתו נבילה אפילו כשישראל רואה אותו.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר - שאפילו גוי שאינו עובד עבודה זרה²⁶, שחיטתו נבלה.

כ) כגון גוי גר תושב, שאינו עובד עבודה זרה.

יג. התחיל הגוי לשחט מעוט הסימנין, וגמר ישראל, או שהתחיל ישראל, וגמר הגוי - פסולה; ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף²⁷. אבל שחט הגוי דבר שאינו עושה אותה נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו כשרה²⁸.

כא) כלומר, תחילת השחיטה היא חלק מהשחיטה, ואם נעשתה בידי גוי - פסולה. כב) כי במקרה כזה אין שום משמעות למעשה הגוי.

יד. ישראל משמד לעברה מן העבירות²⁹, שהיה ממחה³⁰ - הרי זה שוחט לבתחלה; וצריך ישראל פשר לבדק את הספיני, ואחר כך יתבנה למשמד זה לשחט בה - מפני שחזקתו שאינו טורח לבדק³¹. ואם היה משמד לעבודה זרה, או מחלל שבת בפריסתא³², או מין, והוא הכופר בתורה ובמשה

10. שמות-כ"ח, לד, טו. 11. ג, זח. 12. ויקרא-אחרימות, יז, ג"ה.

הפניות לשיחות קודש לא . החולין: הטעם הפנימי בזה - לקו"ש ח"ד ע' 1112. הלכה יא: גדר שחיטת עכו"ם - לקו"ש ח"ח ע' 16 הע' 30. לא . החולין: הטעם הפנימי בזה - לקו"ש ח"ד ע' 1112.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ג) הורגים בכל דרך. (ד) שחיטה כשרה. (ה) סתם בהמת חולין.

ד. הדרוסה - הוא שִׁטְרָף הָאָרִי וְכִיּוּצָא בּוֹ הַבְּהֵמָה וַיִּדְרֹס עָלֶיהָ בִּידּוּיָהּ, או יִדְרֹס הַגֶּזֶן וְהַנָּשָׂר וְכִיּוּצָא בָּהֶן עַל הָעוֹף. וְאִין דְּרִיסָה בְּבִהֵמָה גִּסָּה וּבִחֲזָה גִּסָּה, אֶלָּא לְאָרִי בְּלִבְדִּי; וּבְבִהֵמָה דְּקָה וּבִחֲזָה דְּקָה, מִן הַזָּאב וּלְמַעֲלָה. וּבִגְדִיִּים וּטְלָאִים - אֶפְלו חֲתוּל וְשׁוּעָל וְנִמְיָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן ט, יֵשׁ לָהֶן דְּרִיסָה.

יח. וּמִצָּוָה זוֹ לֹא אֵינָה נֹהֲגָת לְדוֹרוֹת, אֶלָּא בְּמִדְבָּר בְּלִבְדִּי בְּעֵת הַתָּר הַנִּחְיָה.

(לו) שאם רוצה לשחוט שחיטה כשרה צריך להקדיש אותה לשלמים.

וְנִצְטוּ שֵׁם, שֶׁשִּׁינְכֻסוֹ לְאָרֶץ, תֹּאסֵר עָלֶיהֶם הַנִּחְיָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ חֲלִין אֶלָּא בְּשִׁחִיטָה; וַיִּשְׁחֲטוּ בְּכָל מְקוֹם לְעוֹלָם חוּץ לְעִזְרָה, שֶׁנֶּאֱמָר¹³: "כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וְגו', וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לָךְ" וְגו'. וְזוֹ הִיא הַמִּצְוָה הַנֹּהֲגָת לְדוֹרוֹת, לְשַׁחֵט וְאַחֵר כֶּף יֵאָכְלִי.

(לז) כלומר, שאם ירצה לאכול בשר, מצוה קודם לשחוט.

פֶּרֶק ה'

שמונת מיני טריפה; דיני הטריפה הראשונה: דרוסה.

א. כָּבֵד בְּאַרְנֵי בַּהֲלֹכוֹת אֶסְוִרִי מֵאֲכָלוֹת, שֶׁהִטְרִפָּה הָאֱמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא הַנוּטָה לְמוֹת¹; וְלֹא נֶאֱמָר "טְרִפָּה"², אֶלָּא שֶׁדָּבָר הַכְּתוּב בַּהֲנֶה - כְּגוֹן שֶׁטְרִפָּה אָרִי וְכִיּוּצָא בּוֹ וּשְׁבִירָה, וְעִדִּין לֹא מֵתָה.

(א) וזה הלשון הרמב"ם שם: ואסרה (התורה) הנוטה למוות מחמת מכותיה, ואף-על-פי שעדיין לא מתה, והיא הטריפה. (ב) הלשון "טריפה" משמעותה שהוכתה על-ידי חיה טורפת. (ג) אבל באמת "טריפה" כוללת את כל סוגי המחלות והמכות שבעקבותיהם היא נוטה למוות, ולא משנה ממה הם נגרמו לה.

ב. וַיֵּשׁ שֵׁם חֲלָאִים אַחֲרֵים, שֶׁאִם יֵאָרְעוּ לָהּ תַּחֲשֵׁב טְרִפָּה, וְהֵן הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי; וְשִׁמּוּנָה מִיְּמֵי טְרָפוֹת נֶאֱמָרוּ לּוֹ לְמִשְׁה בְּסִינִי, וְאֵלוּ הֵן: דְּרוּסָה, נִקְוָה, חֲסִרָה, נְטוּלָה, פְּסוּקָה, קְרוּעָה, נְפֻלָּה, וּשְׁבִירָה.

(ד) שמות המינים, שפריטיהם יבוארו אחר-כך.

ג. אֵף עַל פִּי שֶׁפִּלַּן הִלָּכָה, הוּאִיל וְאִין לָךְ בְּפִרוּשׁ בַּתּוֹרָה אֶלָּא דְּרוּסָה, הַחֲמִירוֹ בָּהּ, וְכָל סֶפֶק שִׁיִּסְתַּפֵּק בְּדְרוּסָה - אָסוּר; וְשֶׁאֵר שְׁבָעָה מִיְּמֵי טְרָפוֹת, יֵשׁ בָּהֶן סִפְקוֹת מִתָּרִין, כְּמוֹ שִׁיתִּבָּאֵר.

(ה) ינעץ בה את ציפורניו. (ו) אבל שאר החיות אינן יכולות לדרוס בהמה או חיה גסה. (ז) כל חיה טורפת מגודל זאב ומעלה. (ח) שהם קטנים בבהמה דקה. (ט) שהם קטנים יותר מהזאב.

ה. הַגֶּזֶן - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה, וְאֶפְלו בְּעוֹף גָּדוֹל; אֲכָל שֶׁאֵר עוֹפּוֹת הַדּוֹרְסִים - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה בְּעוֹף שֶׁכְּמוֹהוּ, וְאִין לוֹ דְּרִיסָה בְּעוֹף שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ. (י) שהוא עוף דורס.

ו. וַיֵּשׁ לְחִלְדָּה דְּרִיסָה בְּעוֹפּוֹת; וְכָלֵב - אִין לוֹ דְּרִיסָה כָּל עֶקֶר, לֹא בְּעוֹף וְלֹא בְּבִהֵמָה וְחִיָּה. וְהַגֶּזֶן - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה בְּגְדִיִּים וּטְלָאִים, וְהוּא שִׁיִּקֵּב בְּצִפְרָנָיו לְבֵית הַחֲלָלִי³.

(יא) בתנאי שתוחב את הציפורניים שלו לתוך חלל הגוף ומגיע לאיברים הפנימיים, מפני שרק כך נכנס הארס שבציפורני הנץ אל תוך הגוף.

ז. אִין דְּרִיסָה אֶלָּא בִּיד הַטּוֹרֶף⁴, אֲכָל בְּרַגְלִיּוֹי - אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁵. וְאִין דְּרִיסָה אֶלָּא בְּצִפְרָן, אֲכָל בִּשְׁן - אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נִקֵּב עַד בֵּית הַחֲלָלִי⁶; וּבּוֹדְקִין שְׁמָא נִקֵּב אֶחָד מִן הָאֲבָרִים שֶׁנִּטְרָפֹת בְּנִקְיָבָתָן. וְאִין דְּרִיסָה אֶלָּא בְּכֹנֶת הַטּוֹרֶף, אֲכָל אִם נָפַל הַדּוֹרֵס וְנִשְׁתַּקְּעוּ צִפְרָנָיו בְּנִטְרָף, אִין זֶה דְּרִיסָה⁷. וְאִין דְּרִיסָה אֶלָּא מִחַיִּים⁸, אֲכָל אִם דָּרַס וְנִהְרַג וְעִדִּין יָדוֹ בְּדְרוּסָה, וְלֹא שְׁמַט צִפְרָנָיו מִמֶּנָּה אֶלָּא אַחֵר מוֹתוֹ - אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁹.

(יב) הרגליים הקדמיות. (יג) הרגליים האחוריות. (יד) משום דרוסה, משום שהארס של הדורס נמצא רק ברגליו הקדמיות. (טו) ואז יש לחוש משום נקובה וצריך לבדוק, כפי שיבאר להלן. (טז) כיוון שנפל ללא כוונה, הוא אינו מטיל ארס. (יז) שבעל החיים הדורס חי. (יח) מפני שהטורף מטיל את הארס בטרפו בשעה שהוא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או אינו מן הטורפין - אין חוששין לו; וכן עוף שנקנס לבין העצים, או לבין הקנים, ויצא וראשו מנטף דם, או צוארו - אין חוששין לו שפא נטרף, אלא אומרים: 'שפא בעצים נזק'.

שולף את צפרניו ממנו, וכאן הציפורניים נשארו בגוף הנדרס, בעוד הדורס כבר מת.

ח. וכיצד דין הדיוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - שחטין את הנטרף, ובדקין כל החלל שלו מפך הדר עד הקדקד; אם נמצאת פלה שלמה מפל מיני טרפות, ולא נמצא בה רשם הדיוסה - הרי זו מתרת; ואם נמצא בה רשם הדיוסה - הרי זו טרפה, ואסורה מן התורה.

ט. איזה הוא רשם הדיוסה? הוא [כגון] שיאדים הפשר פנגד בני מעים^ט; ואם נמוק הפשר פנגד בני מעים, עד שגעשה בפשר שהרופא גורדו מן החבורה^כ - ואין אותו הפשר פאלו חסרכ, וטרפה.

(ט) אם בשר הנדרס האדים, סימן שהארס נכנסה והיא דרוסה. (כ) הבשר נרקב ומתמסס. (כא) כאשר יש פצע בגוף, לפעמים יש בשר מת שהרופא מגרד אותו כדי לעורר צמיחת בשר חי במקום הפצע. (כב) מחשיבים את הבשר הזה כאילו הוא לא קיים בגוף, וכתוצאה מזה זה נחשב לטריפה.

י. ואם דרס בסימנין [=קנה וושט], משיאדימוכג - טרפה; ודריסתן במשהו: פיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דיוסה, טרפה.

(כג) בודקים אם הסימנים עצמם האדימו ואז טריפה, אבל אם הבשר מסביב לסימנים האדים - אינה טריפה.

יא. ספק דיוסה אסורה עד שתבדק, בדיוסה ודאית. כיצד? ארי שנקנס לבין שורים, ונמצא צפרן [תקועה] בגבו של אחד מהן - חוששין שפא ארי דרסו, ואין אומרים: 'שפא פכתל נתחבד'כד. וכן שועל או נמיה שנקנס לבין העופות, והוא שותק והם מקרקרין - חוששין שפא דרס; אבל אם הנה הוא נזהם והן מקרקרין, מיראתן מנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן, הנה נח רגזו; וכן אם שותק הוא והן, אין חוששין; שאלו הזיק, היו מקרקרין.

(כד) שמה השור התחכך בכותל, והציפורן היתה בכותל.

יב. ספק שנקנס לכאן טורף או לא נכנס לכאן, או שראינוהו שנקנס ולא נודע אם זה מן הטורפין

~ יום שלישי י"ד סיון ~

פרק ו

דיני הטריפה השניה: נקובה.

א. נקובה כיצד? אחד עשר אברים הן, שאם נקב אחד מהן לבית חללו [הפנימי] במשהו - טרפה; ואלו הן: תרפין הושט^א, וקרום של מוח הראשי, והלב עם הקנה שלו, והמרה, וקני הפכדי, והקבה, והפרסי, והמסוס^ב, ובית הפוסות^ג, והדקיני^ד, והראה עם הקנה שלה^ה.

(א) מקום חיבור הושט ללוע. (ב) שמקיף את המוח מבחוץ. (ג) הקנה המתפצל מתחת לחזה והולך אל הכבד. (ד) המקום שבו האוכל נמצא, לפני שהיא מעלה אותו שוב ללעיסה. (ה) חלק מאיברי העיכול, ונקרא מסס על שם שבו מתמסס האוכל ממיצי תסיסה שונים. (ו) חלק שמחובר לכרס, וגם הוא מאיברי העיכול. (ז) הם חלק מהמעיים. (ח) הקנה שיורד מתחת לחזה, ומתפצל והולך לריאה.

ב. תרפין הושט - פכר בארנו שיעור^י, ושהוא המקום מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה; אם נקב לחללו במשהו, טרפה.

ג. שני קרומות יש למח שפראש^ט, אם נקב העליון הסמוך לעצם בלבד - הרי זו מתרת; ואם נקב התחתון הסמוך למח - טרפה. ומשייתחיל המח להמשיך לשדרה, והוא מחוץ לפולין שהם תחלת הערף - יהיה לקרומו דין אחר^י; ואם נקב חוץ לפולין, מתר.

(ט) יש שני קרומים: העליון קשה ודבוק לגולגולת, והתחתון רך ודבוק למוח. (י) אם ניקב רק הקרום העליון, שדבוק לגולגולת, והקרום התחתון שדבוק למוח לא ניקב - כשרה. (יא) שזהו חוט השדרה ונחשב טריפה רק אם נחתך רובו - לא על ידי נקב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לעבר פי הקנה. (כ) היא נכנסה דרך הקנים, ולא ניקבה שום דבר.

ט. היתה מחט קטנה, הרי היא טרפה^{כא} - מפני ששני ראשיה חדין, ונדאי נקבה; ואם נמצאת בסמפון הגדול שבפכד, והוא הקנה הרחב שבאמצעו שבו נכנס המאכל לפכד - הרי זו מתרת; ובשר פכד שהתליע^{כב}, מתרת^{כג}.

(כא) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפניו. (כב) שנהיו בו תולעים. (כג) ואין חוששים שמה ניקבו הסמפונות.

י. קבה שנקבה, וחלב טהור^{יד} סותם את הנקב - מתרת^{כה}. וכן כל נקבי שהבשר או החלב המתיר באכילה סותם אותו, הרי זה מותר; חוץ מחלב הלב, והפיס שעל הלב פלו, והמחיצה שבאמצע הבטן המבדלת בין אברי המאכל ואברי הנשימה, והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא הנקראת 'טרפ' הפכד', והוא המקום הלבן שבאמצעה^{כו}, וחלב המעי האחרון^{כז} - שאברים אלו אין מגנין, לפי שהן קשין^{כח}; ונקב שנסתם באחד מהן, אינו פסותם. וחלב חדה שפנגדו בבהמה אסור - אינו סותם^{כט}, אף על פי שהוא מותר.

(כד) חלב טהור שמותר באכילה. (כה) כי חלב טהור דביק וסותם היטב את הנקב, מה שאין כן סוגי החלב הטמאים שלא סותמים טוב. (כו) מכל הנקבים שאמרנו לעיל. (כז) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (כח) החלק האחרון במעי שממנו יוצאת הפסולת. (כט) החלב קשה, ולכן לא יכולים להידבק כראוי. (ל) התורה אסרה רק חלב בהמה, אבל חלב של חיה ועוף - מותר. (לא) ההבחנה בין חלב שסותם נקב כראוי לחלב שאינו סותם - אינה תלויה בשאלת ההיתר או האיסור של החלב, אלא בטבעו ומרקמו. בבהמה - החלב המותר באכילה הוא זה שצמיגותו מאפשרת לו לאטום את הנקב, ואילו החלב האסור הוא חלק ואינו סותם. לכן, כשבאים לדון בחלב של חיה או עוף, שאצלם כל החלב מותר באכילה, אנו משווים בין החלב שלהם לחלב המותר שבבהמה - ולפי זה אנו יודעים איזה חלב אצלם נחשב שסותם נקב כראוי.

יא. פֶּרֶשׁ שְׁנֵקֵב - טרפה, ואין לו דבר שישיתם אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסוס וביית הפוסות שנקב אחד מהן לחוץ - טרפה; ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חברו, מתרת^{לב}.

(לב) המסס ובית הכוסות דבוקים אחד לשני, אם אחד מהם ניקב במקום שבו הם דבוקים - כשר, כי השני מגין עליו.

ד. המלח עצמו שנקב או נתמעך, והקרום קנים - פשרה; ואם נשפף [התמוסס] פמים או פדונג, טרפה^{יב}.

(יב) מפני שבמקרה כזה ודאי הקרום עצמו גם ינקב.

ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשומאל בין לחלל קטן שבפמין - טרפה; אבל אם נקב בשר הלב ולא הגיע לחללו - מותר. וקנה [עורק] הלב, והוא המזרק הגדול^{יג} שיוצא ממנו לראה - הרי הוא פלב, אם נקב לחללו במשהו - טרפה.

(יג) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.

ו. מרה שנקבה, וקבד סותמתה - מתרת^{יד}; ואם לא נסתם הנקב - אף על פי שהוא סמוך לקבד, טרפה.

(יד) אם הנקב במרה נמצא במקום חיבורה עם הכבד - הכבד סותמו.

ז. נויה [גרגיר] שנקמצאת במרה - אם היתה כמו גרעינה של תמרה שאין ראשה חד, מתרת; ואם היתה ראשה חד בגרעינת הנית, אסורה; שהרי נקבה אותה כשנכנסה; וזה שלא יראה הנקב, מפני שהגלד^{טו} פי המפה.

(טו) שקרום כיסה את הנקב, אבל הנקב עדיין קיים ולמרות הקרום הוא עתיד להיפתח.

ח. קני • הפכד^{טז}, והן המזרקים שבהן הדם מתפשל - אם נקב אחד מהם במשהו, טרפה; לפיכך, מחט שנקמצאת בחתוך הפכד - אם היתה מחט גדולה והיה • הקצה החד שלה לפני^{יז}, פדוע שנקבה כשנכנסה^{יח}; ואם היתה הראש העגל לפני^{יט} - אומרים: 'דרך סמפונות הלכה'^כ, ומתרת.

(טז) הקנה שיוורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם נקראים המזרקים, ובתוכם הדם זורם. (יז) לחלל הבהמה ולא כלפי פי הקנה. (יח) קרוב לוודאי שהיא ניקבה בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. (יט) הקצה החד פונה

השנת הראב"ד

קני... חרס א"א כמדומה לי שהוא סובר על הנקבים [ס"א הקנים] דכבדא כריאה שאפילו על מה שיש מהם בתוך הכבד נאמר שאם ניקב במשהו טריפה ואינו כן ואין חכם שייסבור כן אלא מה שנתפשט ממנו לריאה והוא חוץ לכבד ועל כן אינו חשש נקב בכבד בשביל נקב עצמו אלא שמה דרך הושט בא לו לכבד.

השנת הראב"ד

והיה... שניקבה א"א אין בכאן תכלין ולא מלח והמבין יבין ואין כאן ודאי נקובה.

מְשֻׁמְשׁוֹ הַיָּדִים בְּנֶקֶב הַסֶּפֶק מ"ה - כָּךְ צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בְּנֶקֶב שְׂמִדְמִין לוֹ, וְאַחֵר כָּךְ עוֹרְכִין.

(מא) אחרי השחיטה. (מב) והיה כבר נקב לפני השחיטה, והזאב ניקב באותו מקום. (מג) ולא היה כלב או זאב שאפשר לתלות בהם. (מד) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה. (מה) שמשמוש הידיים משנה את צורת הנקב.

טו. בְּנֵי מַעֲצִים שִׁיעָצוּ [מהגוף] לַחוּץ, וְלֹא נִקְּבוּ - מִתֵּרֵת. וְאִם נִתְּהַפְּכוּ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא נִקְּבוּ - טְרֵפָה; שְׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁיעֲזָרוּ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ אַחֵר שְׂנֵתֵהֶפְכוּ, וְאִינָה חֲזָה מִי.

(מו) וחזרו לגוף בסדר אחר מכמו שהם צריכים להיות. (מז) ומכיוון ססופה למות - הרי זו טריפה.

טז. הַמַּעֲצֵי הָאֲחֵרִין שֶׁהוּא שָׁוֶה וְאֵין בּוֹ עָקוֹם, וְהוּא שֶׁהָרֵעִי [=צוואת] יוֹצֵא בּוֹ מִן הָעֶרְוָה, וְהוּא דְּבוּק בֵּין עֲקָרֵי הַיָּרֵכִים, הוּא הַנִּקְרָא 'חִלְחֵלֶת' מ"ח - אִם נִקְּבָה בְּמַשְׁהוֹ, טְרֵפָה כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲצִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? שֶׁנִּקְּבָה לְחִלְלֵת הַבֶּטֶן מ"ט. אֲבָל אִם נִקְּבָה בְּמִקּוֹם הַדְּבוּק בַּיָּרֵכִים, מִתְרִי; וְאֶפְלוּ נָטַל מִמֶּנּוּ מִקּוֹם הַדְּבֵק בְּלוֹ - מִתְרִי, וְהוּא שִׁישְׁתִּיר מֵאֲרָבוֹ בְּשׂוֹר, כְּמוֹ אֲרֵבַע אֲצָבָעוֹת.

(מח) שהרעי מחלחל שם. (מט) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (נ) הואיל והירכיים מגינות עליה. (נא) כל החלק שדבוק בירכיים נפרד.

יז. הָעוֹף - אֵין לוֹ לֹא פֶרֶשׁ, וְלֹא מְסוֹס, וְלֹא בֵּית הַכּוֹסוֹת; אֲבָל יֵשׁ לוֹ כְּנָגֶד זַפְקֵי וְקֶרְקֶבֶן י"י. וְכָל הַטְּרֵפוֹת שְׁווֹת הֵן, בְּבִהְמָה חַיָּה וְעוֹף. וְזַפֵּק שֶׁנִּקְּבָה גִּגּוֹ בְּמַשְׁהוֹ, טְרֵפָה; וְאִיזָה הוּא גִּגּוֹ שֶׁל זַפֵּק? זֶה שִׁימְתַּח עִם הַשֵּׁט כְּשֶׁאֲרִיךְ הָעוֹף צוֹאֵר י"ד. אֲבָל שְׂאֵר הַזַּפֵּק שֶׁנִּקְּבָה, מִתְרִי.

(נב) כיס שהאוכל נאסף שם. (נג) מקום שבו מתעכל האוכל. (נד) הזפק נמצא בסוף הושט, החלק העליון שלו נמתח כאשר העוף מותח את צווארו, והחלק התחתון של הזפק נשאר במקום.

יח. שְׂגִי פִּסְיִן [=שכבות] יֵשׁ בְּקֶרְקֶבֶן - הַחִיצוֹן אֲדָם כְּמוֹ בֶּשֶׂר, וְהַפְּנִימִי לְבָן כְּמוֹ עוֹר. נִקְּבָה זֶה בְּלֹא זִה י"ה - מִתְרִי, עַד שִׁינִּקְּבוּ שְׁנֵיהֶן בְּמַשְׁהוֹ; וְאִם נִקְּבוּ שְׁנֵיהֶן זֶה שֶׁלֹא כְּנָגֶד זֶה י"ז, מִתְרִי.

יב. מַחֲט • שְׂנִמְצָאָת בְּעֵבֵי בֵּית הַכּוֹסוֹת ל"ג, כְּשֶׁרָה. וְאִם נִקְּבָה נֶקֶב מְפֻלָּשׁ לְתוֹךְ חִלְלֵת בֵּית הַכּוֹסוֹת, וְנִמְצָאָת • טֵפֶת דָּם בְּמִקּוֹם הַנֶּקֶב - טְרֵפָה, שְׂוֹדֵאי קָדָם שְׁחִיטָה נִקְּבָה; אֲבָל אִם אֵין דָּם בְּמִקּוֹם הַנֶּקֶב, הָרִי זֶה מִתֵּרֵת - שְׂמָא אַחֵר הַשְּׁחִיטָה דִּחְקָה הַמַּחֲט, וְנִקְּבָה.

השגת הראב"ד
מחט . . . מפולש א"א אין זה מיושר.
השגת הראב"ד
ונמצאת . . . הנקב א"א הטיפה צריכה שתמצא מבחוץ.

(לג) אם הנקב הוא לא מפולש, אלא נעצר באמצע דופן בית הכוסות. (לד) שעובר מצד לצד.

יג. בְּהִמָּה שֶׁהִלְעִיטָה דְּבַר שְׂנוּקָב בְּנֵי מַעֲיָה, כְּגוֹן קֶרֶט שֶׁל חִלְתִּית ל"ה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - טְרֵפָה, שְׂוֹדֵאי נֹקֵב; וְאִם • הָיָה סֶפֶק נֹקֵב סֶפֶק אֵינוֹ נֹקֵב, תִּפְדֹּק ל"ו.

השגת הראב"ד
ואם . . . תברק א"א קשה בדיקת הדקין.
לה) סוג של צמח חריף. (לו) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק אם הוא נוקב או לא - תיברק.

יד. אֶחָד מִבְּנֵי הַמַּעֲצִים שֶׁפִּסְלָתָהּ הַמֶּאֱכָל סוֹכֶכֶת בְּהוֹלִי, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'דְּקִין', שֶׁנִּקְּבָה - טְרֵפָה. וְיֵשׁ מֵהֶם מְלַפְפִּין וּמִקְפִּין זֶה לְפָנִים מִזֶּה לְפָנִים מִזֶּה בַּעֲגוּל, כְּמוֹ נָחַשׁ שֶׁנִּכְרַךְ, וְאֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין 'הַדֵּר הַכְּנָה' [=סתבכות המעיין] - אִם נִקְּבָה אֶחָד מֵהֶן לְחִבְרוּלָהּ, כְּשֶׁרָה, שְׁהָרִי חִבְרוּ מִגֵּן עָלָיו.

(לי) אחרי שהמאכל התעכל בקיבה, הוא יוצא למעיים, שהוא צינור ארוך מאוד שהוא מקופל ומתגלגל, והמאכל עובר בכולו עד יוצא החוצה. (לח) שניקב באותו צד שבינו לחבירו.

יז. וּמַעֲצִים שֶׁנִּקְּבוּ וְלִחָה סוֹתְמָתָן ל"ט - טְרֵפָה, שְׂאֵין זֶה סְתִימָה עוֹמְדָת מ.

(לט) במעיים יש ריר סמיך שדבוק בהם, וקשה להוציא אותו. (מ) כי הריר שבתוך המעיים נע תמיד, ואינו יציב.

בְּנֵי מַעֲצִים שֶׁבָּא זָאֵב אוֹ כָּלָב אוֹ גּוֹי וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן וְנִטְלָן מ"א, וְהָרִי הֵן נִקְּבוּ בֵּין אַחֵר שֶׁהִנִּיחֵן - תּוֹלִין בּוֹ וּמִתֵּרֵת, וְאֵין אוֹמְרִין: 'שְׂמָא בְּמִקּוֹם נִקְּבִיב נִקְּבָה'. נִמְצָאוּ נִקְּבוּ בֵּין מ"ב, וְלֹא נִוְדַע אִם קָדָם שְׁחִיטָה נִקְּבוּ אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - נִקְּבוּ בְּהֵן נִקְּבָה אַחֵר, וּמִדְמִין לוֹ: אִם הָיָה הַנֶּקֶב הָרֵאשׁוֹן כְּמוֹתוֹ, כְּשֶׁרָה מ"ד; וְאִם הָיָה בִּינֵיהֶן שְׁנֵי, קָדָם שְׁחִיטָה נִקְּבָה, וּטְרֵפָה. וְאִם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

זה, מתרת; ואם נקבו שניהן, טרפה. אפלו נגלד
[נקלה] **הקרום העליון פלו והלף לו, מתרת. והקנה**
שנקב מן החזה ולמטה במשהו - טרפה, והוא
המקום שאינו ראוי לשחיטה, בקנה למטה.

(א) שני קרומים מכסים את הריאה. (ב) ובמקרה שנגלד הקרום התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסר מהריאה. (ג) שהוא נחשב כחלק מהריאה.

ב. התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה, ואחר כך
נקבה הראה, ואחר כך גמר השחיטה - הרי זו
טרפה, הואיל ונקבה קדם גמר שחיטה; וכן כל
פיוצא בזה.

(ד) כגון ששחט את הושט, ואחר כך ניקבו בני מעיים, ורק לאחר מכן גמר את השחיטה - הרי זו טריפה.

ג. אחד מסמפוני ראה שנקב, אפלו לחברו -
טרפה; וראה שנקבה, ועלה קרום במפה ונסתם
הנקב - אינו פלום. נקבה האום של ראה - אף על
פי שדפן [חלל החזה] **סותמתה, טרפה; ואם נקבה**
במקום חתוף האונות שלה, והוא המקום שרוכצת
עליו - פשרה.

(ה) קנים דקים שמתפצלים מהקנה ונכנסים לריאה. (ו) אפילו אם הנקב נמצא במקום שבו הסמפון צמוד לסמפון אחר - הרי הוא טריפה. היות שהסמפון השני לא סותם את הנקב, כי דופן הסמפון קשה. (ז) החלק הגדול והעיקרי בריאה. (ח) היות שהריאה בתנועה מתמדת, גם אם עתה הדופן סותמת - בהמשך תזוז הריאה, והסתימה תתבטל. (ט) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אונות. (י) מאחר שחלק זה של הריאה דבוק תמיד לדופן, הסתימה נשארת קבועה.

ד. במה • דברים
אמורים? בששתם מקום
הנקב שבאונות, פשרה;
אבל אם נסמך הנקב
לעצם, אינו מג'י; ואם
היה נקב האונות דבוק
בעצם ובבשר, מתרת.

(יא) בבשר הדופן. (יב) מפני שהעצם קשה ואינה סותמת את הנקב.

השנת הראב"ד

במה... בשר א"א הנה הוא סובר דוקא סריך אבל לא סריך לאו דוקא בבשרא אבל בגרמא לחודיה לא יש מן הגאונים שאמרו בין סריך בין לא סריך בין בבשרא בין בגרמא ואני אומר בשניקבה ודאי בעינן סריך דוקא ובבשרא דוקא שאין סירכא סותמת ואין עצם סותם ועל שמעתי דרב נחמן הוא דאמר דקאמר ניקבה אבל כל סירכא מאונא לדופן כשרה מפני דחוק רביצתה עליו נעשו הסרכות ולא משום נקב וכן עיקר.

(נה) אם רק אחד מהכיסים ניקב. (נו) גם אם יש נקב בכל אחד מהם, אבל הם לא אחד מול השני.

יט. הטחול, אינו מן האברים שנקיבתן במשהו;
ולפיכך לא מנו אותו חכמים בכללן, אלא יש לנקב
שלו שעור שאינו שוה בכלו. ביצד? הטחול, ראשו
האחד עבה והשני דק, ככרית [=כצורת] **הלשון. אם**
נקב בראש העבה נקב מפלש, טרפה. ואם נקב נקב
שאינו מפלש - אם נשאר תחתיו פעבי דינר של
זהב, מתר; פחות מזה, הרי הוא כמפלש וטרפה,
אבל אם נקב הדק פשרה.

(נז) ואם כן יש הגנה נגד הנקב במה שנשאר.

כ. כל אבר שאמרנו בו שאם נקב במשהו טרפה
- כך אם נטל פלו, טרפה; בין שנטל בחלי או ביד,
בין שנברא חסרי. וכן אם נברא בשני אברים
מאותו אבר - טרפה, שכל היתר כנטול הוא חשוב.
(נח) שנולד ללא האיבר הזה.

ביצד? נטל אחד מן המעים או המרה וכיוצא בהן,
בין בעוף בין בבמה - טרפה; וכן אם נמצא בהן
שתי מרות או שני בני מעים - טרפה. וכן כל
פיוצא בהן. אבל אם נטל הטחול, או שנמצאו
שנים - מתרת, שאינו מפלל המנויין.

(נט) עם האיברים שניקבו נעשית טריפה.

כא. המעי היתר שתטרף בו הבמה - הוא היתר
מתחלתו ועד סופו, עד שנמצאו שני בני מעים זה
ביצד זה מתחלה ועד סוף, כמעי העוף; או שהיה
המעי יוצא כענף מן הבד, והרי הוא מבדל, בין
בעוף בין בבמה. אבל אם חזר ונתערב עם המעי,
ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהן מבדלין
באמצע - הרי זו מתרת, ואין פאן יתר.

(ס) המעי הנוסף יוצא מהמעי העיקרי כמו ענף קטן, והוא אינו חוזר ומתחבר למעי העיקרי.

פרק ז

דין ריאה נקובה, ריאה שיש בה אבעבעות, ודין שינוי הצבע באיברים הפנימיים.

א. שני קרומות יש על הראה, אם נקב זה פלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה. האום של ראה שנמצאת סמוכה לדפן^י, בין שהעלת צמחים^י בין שלא העלת צמחים - חוששין לה שמא נקבה^{טו}. וכיצד עושין

השנת הראב"ד

ואם... תולין א"א זה העיקר טעות גדולה שאם נמצאת נקובה אין להכשיר במכת הדופן באומד אלא כך אמרו שאם יש מכה בדופן ונפחו את הריאה ועלתה בנפיתה תולין את הדיבוק במכת הדופן ואם אין שם מכה אע"פ שעלתה בנפיתה לא כלום הוא שאני אומר שהדיבוק מחמת נקב היה וקרום עלה עליו.

בזה? מפרקין [=מפרידים]

אותה מן הדפן, ונזהרין בזה שלא תנקב. ואם • נמצאת נקובה, ונמצא בדפן מכה במקום הנקב - תולין במכה ואומרין:

'אחר שחיטה נקבה, פשנפרקה מן המכה'; ואם אין מכה בדפן - בידוע שנקב זה^{טז} בראה היה קדם שחיטה, וטרפה.

(ג) החלק הגדול של הריאה, שבדרך כלל רחוק מן הדופן – נמצא עתה דבוק לה. (יד) כאשר יש בריאה מין אבעבעות דמויי מוגלה סביב אזור ההידבקות לדופן. (טו) וצריך לבדוק האם יש בה נקב. (טז) וזאת בתנאי שנמצא שם נקב.

ו. הראה שנמצא בזה מקום אטום כל שהוא, שאין הרוח נכנסת בו ואינו נתפח^י - הרי זו בנקובה, וטרפה. וכיצד בודקין אותה? קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיתה: אם נמצאת בו לחה - מתרת, שמחמת הלחה לא נכנסה שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה - נותנין עליו מעט רק או תבן או כנף [=נוצה] וכיוצא בהן, ונופחין אותה: אם נתנדנד - פשרה; ואם לאו - טרפה, שאין הרוח נכנסת לשם^{יח}.

(יז) והאזור הזה אינו מתנפח כאשר נושפים אוויר לריאה. (יח) על החלק האטום.

ז. ראה שתשמע בה הברה [=קול] פשנפחין אותה - אם נבר המקום שממנו תשמע ההברה, מושיבין עליו רק או תבן וכיוצא בו: אם נתנדנד - בידוע שהיא נקובה, וטרפה. ואם לא נבר המקום - מושיבין אותה במים פושרין, ונופחין אותה: אם בקבק [=העלו בועות] המים, טרפה; אם לאו, בידוע שקרום התחתון בלבד שנקב, והרוח תנהג [=חדורת] בין שני הקרומות, ומפגי זה ישמע בה קול דממה בשעת נפיתה.

ח. זה • עקר גדול

השנת הראב"ד

יהיה בידך: שכל ראה שנפחין אותה בפושרין, ולא בקבק

זה... נקב א"א זה המתבר שונה רב נחמיה דבדיק לה בפושרין לקולא ורוב המפרשים אומרים לחומרא דאע"ג דאיכא מכה בדופן בדיק לה.

המים - הרי היא שלמה מקב נקב.

ט. ראה שנשפכה פקיתון^{יט}, וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב - אם הסמפונות עומדין במקומן ולא נמוחו, פשרה; ואם נמוחו אפלו סמפון אחד, וטרפה^כ. כיצד עושין? נוקבין אותה, ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באברכא^{כא} וכיוצא בו: אם נראה בזה חוטין לבנים - בידוע שנמוקו הסמפונות, וטרפה; ואם לאו - פשרה הראה בלבד הוא שנמוקו, וכשרה.

(יט) שהריאה נמסה והפכה לנוזל. (כ) שהרי כאשר ניקב הסמפון – הרי זו טריפה, וכלשכן אם הריאה נימוחה. (כא) חלק ומצופה בעופרת.

י. ראה שנמצאו בה אבעבעות אבעבעות^{כב} - אם היו מלאים רוח, או מים זפים, או לחה הנמשכת בדבש וכיוצא בו, או לחה יבשה וקשה אפלו פאבן - הרי זו מתרת; ואם נמצאת בהן לחה סרוחה, או מים סרוחין או עכוורין [=שאינם צלולים] - הרי זו טרפה. וכשמוציא הלחה ובודק אותה, צריך לבדק הסמפון שתחתיה^{כג}; אם נמצא נקוב, טרפה.

(כב) כאשר האבעבעות רחוקות זו מזו. (כג) שתחת האבעבוע, היות שהאזור הזה נגוע, יש לחשוש שמא ניקב הסמפון, ואין שם בשר בריא שמגין עליו.

יא. ראה שנמצאו בה שני אבעבעות סמוכות זו לזו - טרפה; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן, ואין להן דרך בדיקה. היתה אחת ונראית פשתים - נוקבין האחת: אם שפכה לה האחרת, אחת היא ומתרת^{כד}; ואם לאו, טרפה.

(כד) אם כשנוקבים את אחת האבעבעות – גם השנייה מתרוקנת, סימן שהן מחוברות – וכשרה.

יב. הראה שנתמססה^{כה}, טרפה. כיצד? פגון שנמצאת שלמה, וכשתולין אותה, תחתה ותפל חתיכות חתיכות.

(כה) הבשר שלה נרקב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נְשַׁתְּנִית בְּלֶה, מִתֶּרֶת.

וְאִם נְשַׁתְּנִית • לַמֶּרְאֶה
הָאָסוּר - אָפְלוּ כָּל
שֶׁהוּא, טְרָפָה; שֶׁהִמְרָאָה
הָאָסוּר פִּנְקָב הוּא
חָשׁוּבִיט, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

השגת הראב"ד

נשתנית . . טרפה א"א אומר אני כל מקום שהזכירו פסול בריאה ולא הזכירו בה מקצתה עד שהיא בכולה שכיין שהזכירו במקצת דוקא הוא והרי האדימה שהיו מחולקין בה בפירוש ולבסוף הכשירוהו כולה הילכך חזו"ת שהכשירו אפילו היו בה מראות הרעות כשרה.

(כח) גוון שלא מעיד על חולי בריאה, כפי שיסביר בהלכות הבאות. (כט) נקב פסול אפילו בכל שהוא.

יז. וְחִמְשׁ מֵרָאוֹת אֲסוּרוֹת יֵשׁ בְּרָאָה, וְאֵלוּ הֵן:
שְׁחִיחָה בְּדִיּוֹ, אוֹ יִרְקָה לִפְעִין [=כצבע] הַכְּשׁוֹתִי, אוֹ
פְּעִין חֲלָמֹן בִּיצָה, אוֹ פְּעִין חֲרִיעַ [=כרוכס], אוֹ פִּמְרָאָה
הַבָּשָׂר. וְחֲרִיעַ - הוּא הַצֵּמַח שֶׁצּוֹבְעִין בּוֹ הַבְּגָדִים,
וְהוּא דוֹמֶה לְשַׁעֲרוֹת אֲדָמוֹת מַעֲט וְנוֹטוֹת לִירוֹקָה.

(ל) המונח 'ירוק' בלשון חכמים כולל גם גוונים שבימינו נקראים כתום, צהוב ותכלת. (לא) סוג עשב.

יח. נִמְצְאוֹת פְּעִין חֲרִיּוֹת שֶׁל דְּקָלִיב - אוֹסְרִין
אוֹתָהּ מִסָּפֶק, שֶׁזֶה קְרוֹב לַמֶּרְאֶה הָאָסוּר. וְכָל
הַמֵּרְאוֹת הָאֵלּוּ - אֵין אוֹסְרִין בָּהֶן, עַד שֶׁנוֹפְחִין
אוֹתָהּ וּמִמֶּרֶס בָּהּ בְּדִיּוֹ; אִם נְשַׁתְּנִית לַמֶּרְאֶה הַמֶּתֶר,
מִתֶּרֶת; וְאִם עֲמֵדָה בְּעֵינֶיהָ, אֲסוּרָה.

(לב) כאשר צבע הריאה דומה לצבע ענפי הדקל - כלומר צבע צהבהב.

יט. אַרְבַּע מֵרָאוֹת מִתֶּרֹת יֵשׁ בָּהֶן, וְאֵלוּ הֵן: שְׁחִיחָה
כִּכְחַל, אוֹ יִרְקָה כִּפְחִיר, אוֹ אֲדָמָה, אוֹ פִּמְרָאָה
הַכֶּבֶד. וְאָפְלוּ הֵיחָה הָרָאָה בְּלֶה טְלָאִים טְלָאִים,
נִקְדוֹת נִקְדוֹת, מֵאַרְבַּע מֵרָאוֹת אֵלוּ - הֵרִי זֶה מִתֶּרֶת.

כ. עוֹף שֶׁנִּפְלַל לְאוֹר [=לשא], וְהוֹרִיק לֵב אוֹ כְּבִדוֹ
אוֹ קֶרֶקְבָּנוּ, אוֹ הָאֲדִימוֹ הַמַּעֲיִם שְׁלוּלִי, בְּכָל שֶׁהוּא
- הֵרִי זֶה טְרָפָה: שֶׁכָּל הַיִּרְקִים שֶׁהָאֲדִימוֹ, וְהָאֲדָמִים
שֶׁהוֹרִיקוּ, מִחֲמַת הָאוֹר, בְּעוֹף - הֵרִי הֵן כְּמִי
שֶׁנִּטְלוּ, וּטְרָפָה. וְהוּא שֶׁיַּעֲמִדוּ בַּמֶּרְאֶה זֶה אַחֵר
שֶׁשׁוֹלֵקִין אוֹתָן מַעֲט, וּמִמֶּרְסִין בָּהֶן לֵה.

(ג) האיברים שמתחילתם הם אדומים הפכו להיות ירוקים. (ד) שדרך כלל הם ירוקים. (ה) אם אחרי שבישלו אותם מעט, ומששו בה בידיים, צבעם חזר לצבע המקורי - כשר.

רָאָה שֶׁנִּמְצְאוֹת נִקְוָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּד הַטָּפָח
מִמִּשְׁמֶשֶׁת, מִתֶּרֶת; וְתוֹלִין בְּדִיּוֹ וְאוֹמְרִין: 'מִיֵּד
הַטָּפָח נִקְוָה אַחֵר הַשְּׁחִיטָה'. נִמְצָא הַנֶּקֶב בְּמָקוֹם
אַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֵדָם שְׁחִיטָה נִקְב אוֹ אַחֵר
שְׁחִיטָה - נוֹקְבִין בָּהּ נֶקֶב אַחֵר וּמִדְּמִין [בִּינִיחָם], כְּשֵׁם
שְׁעוֹשִׁין בְּכַנֵּי מַעֲיִם.

יג. וְאֵין מִדְּמִין מֵרָאָה שֶׁל בְּהֵמָה דְּקָה לְרָאָה שֶׁל
בְּהֵמָה גִּסָּה, אֲלֵא מִדְּקָה לְדְקָה וּמִגִּסָּה לְגִסָּה. נִמְצָא
נֶקֶב בְּאַחַד מִן הָאֲבָעִבּוּעוֹת, הֵרִי זֶה טְרָפָה; וְאֵין
אוֹמְרִין: 'נֶקֶב אֲבָעִבּוּעַ אַחֵר וְנִצְרָף', שֶׁאֵין הַדְּבָר
נֶפֶר.

השגת הראב"ד

מחט . . אותה א"א וכיון שנמצא המחט הרי נחתכה הריאה ואין נופחין אותה עוד אלא שאם נפחו אותה קודם שנחתכה הריאה ועלתה בנפוחה כשרה.

יד. מחט • שֶׁנִּמְצְאוֹת

בְּרָאָה כִי, נוֹפְחִין אוֹתָהּ:
אִם לֹא יֵצֵא מִמֶּנָּה רוּחַ
- בְּיָדוּעַ שֶׁזֹּאת הַמַּחֲט
דְּרָף סִמְפוֹנוֹת נִכְנָסָה,

וְלֹא נִקְבָּה. וְאִם נִתְחַתְּכָה הָרָאָה קֵדָם נְפִיחָה, וְנִמְצָא
בָּהּ הַמַּחֲט - הֵרִי זֶה אֲסוּרָה, שֶׁהַדְּבָר קְרוֹב שֶׁנִּקְבָּה
[בדופן] כְּשֶׁנִּכְנָסָה.

(כו) כאשר הריאה שלמה וניתן להרגיש במחט על ידי משמוש היד.

טו. תוֹלַעַת שֶׁהֵיחָה בְּרָאָה, וְנִקְבָּה וְיֵצֵאָהּ, וְהֵרִי
הָרָאָה נִקְוָה בְּתוֹלַעַת - הֵרִי זֶה מִתֶּרֶת; חֲזַקְתָּהּ
שֶׁאַחֵר הַשְּׁחִיטָה תִּקָּב וְתֵצֵא.

יז שֵׁם [=קיימות] מֵרָאוֹת, שֶׁאִם נִשְׁתַּנָּה מֵרָאָה הָאָבֶר
לְאוֹתוֹ הַמֶּרְאֶה הָרַע - הֵרִי הוּא פִּנְקָב; שֶׁאוֹתוֹ
הַבָּשָׂר שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מֵרָאוֹ מֵרָאוֹ לַמֶּרְאֶה זֶה, כִּמְת הוּא
חָשׁוּב כִי, וְכֵאלוֹ אוֹתוֹ הַבָּשָׂר הִנֵּהפֶף עֵינֵי אֵינוֹ מִצּוֹי.
וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וּמִחֲנִית בָּשָׂר חִי בְּשֵׁאת" 15, "וּבִיּוֹם
הָרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חִי" 16 - מִפְּלֵל, שֶׁשָּׂאֵר הַבָּשָׂר
שֶׁנִּשְׁתַּנָּה, אֵינוֹ חִי.

(כז) זוהי הסיבה הכוללת לכל מראות הריאה האסורות שיבוארו בהמשך.

טז. רָאָה שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מֵרָאָהּ, בֵּין מֵרָאָה בְּלֶה בֵּין
מִקְצָתָה - אִם נְשַׁתְּנִית לַמֶּרְאֶה הַמִּתְרִיכָה, אָפְלוּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. נתחלפו האונות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתים מן הימין בלא ורד, או שהיתה הורד עם השלש בצד שמאל - הרי זו טרפה; שהרי חסרה מצד הימין.¹

(ז) מפני שוורדה העומדת בצד שמאל אינה משלימה.

ד. נתוספו האונות ממגננס, אם היתה האזן היתה בצד האונות, או מלפני הראה שהיא לעמת [ממול] הלב - מתרת. ואם היתה על גבה שהיא לעמת הצלעות - הרי זו טרפה, שהיתה פחוס; והוא שתהיה כמו עלה של הדס, אבל פחות מזה - אינה אזן, ומתרת.

(ח) בחלק הריאה שפונה לפנים הגוף. (ט) האונה היתירה תהיה לפחות בגודל של עלה הדס.

ה. אֵזֶן שֶׁנִּמְצְאָה דְּבוּקָה בְּחִבְרָתָהּ הַסְּמוּכָה לָהּ, מִתֵּרָה; וְאִם נִסְמְכָה [נִדְבָקָה] שְׁלֹא עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן שֶׁנִּסְמְכָה רִאשׁוֹנָה לְשִׁלִּישִׁית - טְרֵפָה.

ו. נמצאו שתי האונות כאונה אחת, ואינן נראות כשתים דבוקות - אם היתה ביניהן [פירוד] כמו עלה של הדס, בין בעקרון, בין באמצעו, בין בסופן, כדי שיפר שהן דבוקות - מתרת; ואם לאו - הרי זו חסרה, וטרפה.

(י) כי הם נחשבות כאונה אחת.

ז. נמצאת פלה שתי צרוגות, ואין לה חתוף אֲזִינִים - טְרֵפָה.

(יא) הריאה כולה חלקה, ורואים שיש בה רק שתי חלקים, ללא האונות.

וכן אם חסר גוף [מבשר] הראה, אף על פי שלא נקבה י - הרי זו כמי שחסר מגן האונות, וטרפה. לפיכך, אם נמצא ממנה מקום יבש, עד שיפרו [יחפור] בצפרן - הרי זה פחוס וטרפה, ואפלו היתה פל שהיא.

(יב) אף על פי שהקרום שעוטף אותה קיים.

ח. ראה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דקלי - אוסרין אותה מספק; שזו תוספת משנה בגופה, ושקמה התוספת בגוף פחוס, כמו שאמרו במגן.

(יג) בסיס ענף של עץ דקל.

השנת הראב"ד

כל . . מעיו א"א זה כתב במקום הוריקה כנגד בני מעים וטעה בפירושו אלא כך שאל הוריקו סמוך לבני מעים מהו תלינן ליה דבצד בני מעים אתיא לה ירקות או לא ופשט לה דאפילו לבני מעיים גופיהו איכא למיחש אלא שאינו ניכר בהם.

כא. כל •

עוף
שנמצאת פחד שלו
כמראה בני מעיו, או
שנשתנו שאר בני מעיו,
ועמדו בשניין אחר
שליקה ומריסה, כמו

שבארנו - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי, וכשנשלקו נשתנו והוריקו האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה.

וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לכן והפנימי אדום, בין בעוף בין בבמה - הרי זה פאלו אינו, וטרפה.

(לו) ובדרך-כלל אמור להיות להפך: החלק הפנימי לבן והחיצוני אדום.

פרק ח

המשך שמונת הטרפות: חסרה ונטולה.

א. חסרה פיצד? שני אברים הן, שאם חסר מגננס, טרפה; ואלו הן: הראה, והרגלים. וחמש אונות יש לה לראה - כשיתלה אותה אדם בידו ופני ראה כנגד פניו, שלש מן הימין ושתים מן השמאל. ובצד ימין ממנה: כמו אֵזֶן קטנה, ואינה בצד האונות, ויש לה כמו פיס בפני עצמה, והיא בתוף הפיס; ואֵזֶן זו הקטנה - היא הנקראת 'ירדה', מפני שהיא דומה לוורד, ואינה מן המגן. לפיכך, אם לא נמצאת הורד - מתרת, שכן היא דרבה: יש בהמות תמצא בהן, ויש בהמות לא תמצא בהן. ואם נמצאת נקובה - אף על פי שהפיס שלה סותם את הנקב, הרי זו טרפה.²

(א) בעלי חיים שנולד עם איבר חסר. (ב) כלומר, שכרגיל יש בבעלי חיים יותר מאחד, ובמניין קבוע. (ג) של הריאה. (ד) הואיל והורד אינה ממנין האונות. (ה) כי היא חלק מעיקר הריאה, שהיא יש בו נקב - טרפה.

ב. חסר מגן האונות, ונמצאת אחת מן השמאל או שתים מן הימין - טרפה; ואם נמצאו בימין שתיים וזאת הורדה, הרי זו מתרת.

(ו) כי הורדה משלימה את המגן.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. נשבר העצם^{כז} למעלה מן הארפה^{כח} - אם יצא פלו או רבו לחוץ, הרי זה כמי שנחתך ונפל, וטרפה; ואם היה הבשר או העור חופה רב עביו ורב הקפו של עצם שנשבר - הרי זו מתרת, ואפילו נפל מקצת העצם שנשבר והלך לוכה. וגידים הרפים, אינן חשובין כבשר.

(כז) נשבר העצם ולא נחתך. (כח) אבל למטה מן הארכובה הבהמה מותרת אפילו אם יצא כולו לחוץ. (כח) היות והעור או הבשר חופין את רובו, זה נחשב כאילו יש שם עצם.

יג. צמת הגידין^{כט}, הן בבהמה ובחיה למעלה מן העקבל במקום שתולין בו הטבחים הבהמה [להפשיט עורה]; והן שלשה גידים לבנים - אחד עבה, ושנים דקים. ומקום שיתחילו^ל והן קשים ולבנים, עד לב שיסור הלכן מהן ויתחילו להתאדם ולהתרבף - היא 'צמת הגידים', והיא פארף שש עשרה אצבעות בשור.

(כט) מקום שבו הגידים מתחברים. (ל) זו היא הארכובה התחתונה. (לא) צומת הגידין מתחיל מהמקום שהגידים נפרדים מהבשר (בצומת הגידין נמצאים ללא בשר). (לב) כאן מסתיים צומת הגידין.

יד. ומנין • גידים אלו

בעוף, ששה עשר גידים; תחלתן מן הענב שלמטה מאצבע [עליונה] יתרה [בכף הרגל], עד סוף הרגל שהוא קשקשים קשקשים.

השנת הראב"ד

ומנין . . . שלמטה א"א זה חרוש גדול שלא שמעתי כמותו ומעולם לא בדקתי צומת הגידים אלא מן הארכובה ולמעלה כנגד צומת הגידין של בהמה ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה משם הם חיים ומפרנסים את הגוף.

טו. בהמה שנחתכו רגליה במקום צמת הגידים, טרפה; ואל תתמה ותאמר: 'פיצד תחתך למעלה מצמת הגידים והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן הארפה העליונה, כמו שבארנו, ואם תחתך למטה בצמת הגידים, אסורה'^ל? - שבטרפות תחתך מכאן ותחיה, ומכאן ותמות^ל; לא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל במקום זה, אלא מפני שנחתכו הגידים^ל, שחתכתן מכלל הטרפות, כמו שיתבאר.

(לג) הרי אמרנו שאם נחתך מהארכובה האמצעית ולמטה - כשירה, וצומת הגידין נמצאים בארכובה התחתונה. אם כן,

טז. הבהמה שפחתה ויראה, עד שצמקה הראה שלה וקרבה להיות יבשה - אם פחתה בידי שמים^{יז}, כגון ששמעה קול רעם או ראת זיקים וכיוצא בזה - מתרת; ואם פחתה בידי אדם^{יח}, כגון ששחטו לפניו בהמה אחרת וכיוצא בזה - הרי זו כחסרה, וטרפה^{יט}.

(יד) כלומר, שהפחד שלה בא מסיבה שנעשה בידי שמים. (טז) שהפחד שלה בא מסיבת מעשה בני אדם. (טז) הסיבה להבדל היות שמפחד שנעשה בידי אדם היא אינה חוזרת ומבראה, ואילו מפחד שנעשה בידי שמים היא חוזרת ומבראה.

יז. פיצד בודקין אותה^{יז}? מושיבין את הראה במים מצת לעת; אם היה זמן הקר, מושיבין אותה במים פושרין ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונזולים^{יח} כדי שלא יצונו במהרה^{יט}, ואם היה זמן החם, מושיבין אותה במים צונן ובכלי שהמים מתמצין מגבו כדי שישארו קרים. אם חזרה לבריתה^כ - הרי זו בידי שמים, ומתרת; ואם לא חזרה - בידי אדם היא, וטרפה.

(יז) לדעת מאיזה פחד צמקה הריאה שלה. (יח) כלים שעשויים מטיט לבן, והמים מחלחלים באיטיות החוצה דרך דפנות הכלי, מתאדים בחוץ ומקררים את שאר המים שבכלי. (יט) כדי שהמים לא יתקררו. (כ) שהריאה נתרככה.

יח. בהמה שהיתה חסרה רגל [אחורית] מתחלת בריתה, טרפה; וכן אם היתה יתרה רגל, שכל היתר פחוס הוא. אבל אם היה לה שלש ידים^{כא}, או יד אחת - מתרת^{כב}; לפיכך אם נחתך היד שלה, מתרת.

(כא) שתי הרגלים הקדמיות של הבהמה נקראות ידים, והאחוריות נקראות רגליים. (כב) שרק חסר או יתר ברגל - טריפה, אבל לא יד.

נחתך הרגל - מן הארפה^{כג} ולמעלה, טרפה; מן הארפה ולמטה, מתרת. באיזו ארפה אמרו^{כד}? בארפה שהיא סוף הדרך הסמוך לגוף^{כה}.

(כג) כמו מפרק, מקום שהעצמות מתחברות. (כד) ברגל הבהמה יש שלוש ארכובות (שלושה מפרקים): הארכובה התחתונה נמצאת בין הרגל (כף הרגל) לשוק; מעליה - הארכובה האמצעית, בין השוק לעצם הירך (שם גם נמצאת צומת הגידים); ומעליה - הארכובה העליונה, בין עצם הירך (הקולית) לבין האגן. (כה) בארכובה האמצעית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

במקום מרה - הרי זו מתרת. נדלדלה הפבד, והרי היא מערה בטרפש שלה^מ - מתרת; נטל ממנה^{הכיות} במקום שהיא תלויה בו ומקום מרה - אף על פי שהשאר קיים כמות שהוא, טרפה^{מא}.

(לט) דהיינו במקום שבו צריך להיות הכבר. (מ) הכבר התנתק מהרבה מקומות, אבל נשאר בטרפש, שהוא הבסיס של הכבר. (מא) ששתי מקומות אלה הם עיקר מקום החיות שלה, ואם הם ינטלו, הרי זה כאילו שניטלה חיותה, ומה שנשאר מהכבר לא מועיל.

לכאורה אם נחתך בצומת הגידין, צריך להיות שתהיה כשירה. (לד) בטרפות אל תשווה בין מקרה למקרה, אלא יכול להיות שאם יחתך ממקום עליון יותר הבהמה תוכל לחיות, ואם תחתך במקום נמוך יותר - תמות. (לה) ובהמה זו נטרפה לא מפני שנחתכה ברגל, ואז תוכל ללמוד שגם אם נחתכה מעל המקום הזה היא תהיה פסולה. אלא פסולה רק בגלל שנחתך צומת הגידין שלה (ואילו תחתך מעל צומת הגידין, תהיה כשרה).

טז. נטולה^{לו} כיצד? שלשה אברים הן, שאם נטלו טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון; ואילו הם: צמת הגידים, והפבד, ולחי^{[לס] העליון}.

(לו) המשך שמונת הטרפות - 'נטולה' שנטלו ממנה איבר.

יז. וכבר • בארנו, שהבהמה שנתכתו רגליה, וכן העוף, במקום צמת הגידים - לא נעשו טרפה אלא מפני שנתכתו הגידים; לפיכך, אם נתכתו הגידים לבדם, והרגל קימת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידים.

יח. נחתך בבהמה^[הגיד] האחד העבה לבדו - מתרת, שהרי נשארו שניים^{לו}; נתכתו שנים הדקין - מתרת, שהרי האחד העבה גדול משניהם^{לח}, והרי לא נטלה כל הצמת, אלא מעוטתה. נחתך רבו של כל אחד מהן, טרפה; ואין צריך לומר שנתכתו פלן, או נטלו פלן.

(יז) נחתך הגיד העבה, ונשארו רק שניים דקים בצומת הגידין. (לח) הוא עבה מהם, ואם-כן נשאר רוב צומת הגידין.

יט. ובעוף - אפלו נחתך רבו של אחד מן הששה עשר, טרפה.

כ. ועוף שנתכתו גפיו^[הכנפיים] - מתר, בבהמה שנתכתו ידיה.

כא. פבד שנטלה פלה, טרפה; ואם נשתיר ממנה פזית במקום שהיא תלויה בולט, ופזית

כב. נשאר פה פזית במקום מרה, ופזית במקום שהיא תלויה בו, אבל היה מפזר מעט פכאן ומעט פכאן, או שהיה מרדד [=שטוח], או שהיה ארוך כרצועה - הרי זה ספק; ויראה לי שהיא אסורה. כג. לחי העליון שנטל, טרפה; אבל אם נטל^מ התחתון - כגון שנגמם [=נעקר] עד מקום הסימנין, ולא נעקרו^{מב} - הרי זו מתרת.

(מב) הלסת התחתונה נעקרה עד מקום הסימנים, אבל הסימנים עדיין מחוברים לבשר.

~ נקודות משיחות קודש ~
 "לחי העליון שנטל - טרפה".

והקשו נושאי הכלים, איך יעלה על הדעת להוסיף טריפות שלא נזכרו בתלמוד כלל, "וחכמי לוגיל הוקשה להם כך . . במה שניטל לחי העליון טריפה, ואנו בעניותנו לא שמענו עד היום הזה . .".

והביאור בזה: בנוגע ללחי העליון, כתב הגאון הרגצובי "כל שעל ידי זה הסיבה היא מתה, אף שלא דבר זה בעצמו גרם לה רק דבר אחר, מכל-מקום טריפה". כלומר, נטילת לחי העליון בעצמו אינו גורם שתמות, אלא זוהי סיבה לדבר אחר, כניסת אויר קר לריאה, שעל ידי נטילת הלחי העליון נעשה פי הקנה מגולה, וכניסת האויר הקר היא הגורמת למיתת הבהמה. ונמצא, ששני סוגי טריפות הם: א. טריפה ש"זה בעצמו גרם לה שתמות". ב. טריפה שהיא סיבה לדבר אחר שהוא שגרם לה שתמות.

על פי זה יש לתרץ מה שלא נשנית טריפה זו במשנתנו, כי המשנה "ואלו טריפות" מונה רק טריפות שהן עצמן גורמות למיתה, וגם הלשון "ואלו טריפות" מלמד על כך שהן טריפות שמצד עצמן. ועפ"ז יש לבאר דיוק

~ יום רביעי ט"ו סיון ~

פֶּרֶק ז

המשך שמונת הטריפות: פסוקה, קרועה ונפולה.

א. פֶּסוּקָה [=חתוכה] **פִּיצֵד?** חוּט הַשְּׁדֵּרָה שֶׁנִּפְסַק הָעוֹר הַחוּפָּה אֶת הַמָּחַ - טֶרְפָּה, וּבִלְבָד שִׁיפְסַק רֹב הַקָּפוֹ; אָבֵל אִם נִסְדַּק הָעוֹר לְאַרְפוֹ, אוֹ נִקַּב - מִתֵּרֵת. וְכֵן אִם נִשְׁפָּרָה הַשְּׁדֵּרָה, וְלֹא נִפְסַק הַחוּט שְׁלֵהָ, אוֹ נִתְמַעַף הַמָּח שֶׁבִּתּוֹף הַחוּט, וְנִתְנַדְּגָה - הוֹאִיל וְעוֹרוֹ קָיָם, הִרִי זֹ מִתֵּרֵת.

(א) חוט השדרה שעובר בחוליות הבהמה, ומורכב מעור חיצוני שעוטף מוח. (ב) החוליות עצמם נשברו, והחוט עצמו נשאר מחובר. (ג) המוח שבתוך החוט התרכך ואינו מוצק כבראשונה, אך עדיין לא נמס לגמרי.

ב. הַמֶּרֶץ [=התמוסס] הַמָּח וְנִשְׁפָּף פְּמִים אוֹ פְּדוֹנָג שְׁנֵמוֹס, עַד שִׁיפְסַק הַחוּט כְּשֶׁמַּעֲמִידוֹ אִינוֹ עוֹמְדִי - הִרִי זֹ טֶרְפָּה; וְאִם אִינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד מִפְּנֵי פְּדוֹ, הִרִי זֹ סֶפֶק אֲסוּרָה¹.

(ד) כאשר מחזיקים את החוט בצד אחד והוא נופל מיד, כי המוח לא מחזיק את החוט. (ה) אם מחמת משקלו הכבד החוט לא מצליח להחזיק את המוח, ולא מצד שהמוח הפך להיות נוזלי.

ג. עַד הֵיכָן הוּא חוּט הַשְּׁדֵּרָה? תַּחֲלָתוֹ מְחוּץ לְפוֹלִין שֶׁבִּתְחִלַּת הָעֶרְפִּי, עַד סוֹף פְּרִשָּׁה שְׁנִיָּה [יתבאר להלן], שֶׁלֹא יִשָּׂא אַחֲרֶיהָ אֵלָא פְּרִשָּׁה שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לַתַּחֲלַת הָאֵלִיָּה.

(ו) משתי העצמות שנמצאות בעורף (נקראות 'פולין').

ד. וְשֵׁלֶשׁ פְּרִשִּׁיּוֹת אֵלוֹ, הֵן שְׁלֹשָׁה עֲצָמוֹת דְּבוּקִין זֶה בְּזֶה לְמִטָּה מַחֲלִיּוֹת שֶׁל שְׁדֵּרָה; וְחוּט הַשְּׁדֵּרָה פְּעוּף, עַד בֵּין הָאֲגָפִים [=כנפיים]. אָבֵל לְמִטָּה מְקוּמוֹת אֵלוֹ - אֵין מְשַׁגְּחִין עַל הַחוּט הַנִּמְשָׁךְ לְשֵׁם, בֵּין שְׁנֵפֶסֶק עוֹרוֹ בֵּין שְׁנֵמֶרֶץ הַמָּח.

(ז) "שלוש הפרשיות" הכוונה לשלוש החוליות התחתונות שבעמוד השדרה, הסמוכות לתחילת האליה, והן מחוברות זו לזו. הפרשה השנייה היא האמצעית מבין שלוש אלו, וזו נקודת הסיום של חוט השדרה לענייני טריפות; מעבר לכך - אין לחוט השדרה תוקף לעניין טריפות.

ה. קְרוּעָה פִּיצֵד? בְּשֵׁר הַחוּפָּה אֶת רֹב הַפֶּרֶשׁ [=הכרס], וְהוּא הַמָּקוֹם מִן הַבֶּטֶן שֶׁאִם יִקְרַע יֵצֵא

נוסף, איתא במשנה: "הגלודה, רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין", ולכאורה מדוע נכתב דין זה במשנה "אלו כשרות" ולא ב"אלו טריפות", שלדעת חכמים היא טריפה. אלא ש"גלודה" שהיא בהמה שנקלף עורה מפני טורח המלאכה או מחמת שחין, והנה קילוף העור כשלעצמו אינו גורם שתמות אלא ש"שליט בה אורא ומתה". ולכן גם לדעת חכמים אין למנותה במשנה "אלו טריפות" מפני שבה נימנו רק סוג הטריפות שהן עצמן גורמות את המיתה.

(יין מלכות, ספר קדושה, סימן יב
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

כד. וְכָל אֶבֶר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שֶׁאִם הָיָה חֶסֶר טֶרְפָּה ^{מג} - כָּף אִם נָטַל, טֶרְפָּה. אָבֵל אֶבֶר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אִם נָטַל טֶרְפָּה - אֵינָה נֶאֱסֶרֶת אֵלָּא אִם נִחְתַּף אוֹתוֹ אֶבֶר; אָבֵל אִם נִבְרַאת חֶסֶרָה אוֹתוֹ אֶבֶר, הִרִי זֹ מִתֵּרֵת; שֶׁאִם לֹא תֵּאֱמַר כֵּן, נִמְצָאת הַחֶסֶרָה וְהַנִּטּוּלָה אַחַת הִיא. וְכָל אֶבֶר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שֶׁאִם נָטַל מִתֵּרֵת - קָל וְחֶמֶר אִם חֶסֶר מִתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ וְלֹא נִבְרָא, שֶׁהִיא מִתֵּרֵת.

(מג) שאם הבהמה טריפה מדין 'חסרה'.

כה. בַּהֲמָה שֶׁנִּטְלָה הָאֵם שְׁלֵה, וְהוּא בֵּית הָרָחִם ^{מד}, אוֹ שֶׁנִּטְלָה הַפְּלִיּוֹת - הִרִי זֹ מִתֵּרֵת. לְפִיכָף, אִם נִבְרַאת בְּכֻלָּהָ אַחַת אוֹ בְּשֵׁלֶשׁ כְּלִיּוֹת, מִתֵּרֵת; וְכֵן אִם נִקְבָּה הַפְּלִיָּה, מִתֵּרֵת.

(מד) המקום שבו העובר נמצא.

כו. אִף עַל פִּי שֶׁהַפְּלִיָּה שֶׁנִּטְלָה אוֹ שֶׁחֶסֶרָה מִתֵּרֵת, אִם נִמְצָאת קִטְנָה בְּיֹתֵר, וְהַקִּטְנָה בְּדִקָּה עַד כְּפֹלָמָה, וּבִגְסָה עַד כְּעֵנָב ^{מז} - טֶרְפָּה. וְכֵן אִם לָקְחָהּ [=חלתה] הַפְּלִיָּה, וְהוּא שִׁיעָשָׁה בְּשֵׁרָה כְּבִשּׁוֹר הַמֵּת שֶׁהִבְאִישׁ אַחֵר יָמִים, שֶׁאִם תִּאָּחַז בְּמִקְצָתוֹ, יִתְמַסְּמֵס וְיִפֹּל, וְהִגִּיעַ חֲלִי זֶה עַד הַלֶּבֶן שֶׁבִּתּוֹף הַפְּלִיָּה - הִרִי זֹ טֶרְפָּה. וְכֵן אִם נִמְצָאת בְּכֻלָּהָ לִחָה, אִף עַל פִּי שֶׁאֵינָה סְרוּחָה, אוֹ שֶׁנִּמְצָאוּ בָּהּ מַיִם עֲכוּרִין אוֹ סְרוּחִין - הִרִי זֹ טֶרְפָּה; אָבֵל אִם נִמְצָאוּ בָּהּ מַיִם זָפִים, הִרִי זֹ מִתֵּרֵת.

(מה) שיעור כליה קטנה בבהמה דקה הוא בגודל של פול. (מו) ובבהמה גסה השיעור של כליה קטנה הוא בגודל ענב בינוני.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) ואינה צריכה בדיקה. (יא) מפני שהבהמה משערת את כוחה ויודעת האם תזיק לה הקפיצה או לא. (יב) אם הניח אותה במקום גבוה, ואחר כך מצא אותה במקום נמוך, אין תולים שמישהו הפילה, אלא אומרים שהיא קפצה בעצמה, והעריכה שלא תינק.

י. זכרים המנגחים זה את זה, אין חוששין להן^י; נפלו לארץ, חוששין להן^י. וכן בהמה שהייתה מגררת רגליה - אין חוששין לה שמה נתרסקו אבריה, או שמה נפסק החוט של שדרה^{טו}.

(יג) לריסוק איברים. (יד) אפילו שלא נפלו מגובה עשרה טפחים, חוששים לריסוק איברים כשאחרים מפילים אותה בכוח, מפני שחבטה זו חמורה יותר מנפילה רגילה. (טו) אם לא נודע שנפלה, מפני שיכול להיות שיש לה כאב ברגליה.

יא. גנבים שגונבין הטלאים ומשליכין אותן לאחורי הדיר - אין חוששין להן משום רסוק אברים, מפני שאין משליכין אותן אלא בכונה שלא ישתברו. ואם החזירום והשליכום לדיר - מחמת יראה^{טז}, חוששין להן; מחמת תשובה^(=חרטה), אין חוששין להן; מפני שמתכווין להחזירן שלמים, ויזרהו בהשלכתן.

(טז) אם הגנבים השליכו בחזרה את הטלאים לדיר, אם הם החזירו אותם בגלל שמפחדים שיתפסו.

יב. שור שהרביצוהו [=השכיבוהו בכח] לשחיטה - אף על פי שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו, אין חוששין לו^{יז}; מפני שנועץ צפרניו בקרקע, ומתחזק עד שמגיע לארץ^{יח}.

(יז) ואפילו מגובה של עשרה טפחים. (יח) אף על פי שמפילים אותו בכוח, השור מרגיש שבני אדם רוצים להפיל אותו, ולכן הוא נועץ את ציפורניו ומחזיק את עצמו חזק, כדי לא להיפגע מהנפילה.

יג. הפה הבהמה על ראשה והלכה לה המכה [=המקל] כלפי זנבה, או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה, ואפילו הפה אותה במטה על כל השדרה - אין חוששין לה; ואם יש במטה חליות חליות - חוששין לה^{יט}; ואם הגיע ראש המטה למקצת השדרה - חוששין לה. וכן אם הפה לרחב השדרה - חוששין לה.

(יט) צמתים במטה, שמשם צומחים ענפים אחרים, חוששין לה - מפני שמכה ממטה כזה הוא חזק יותר.

הפרש - אם נקרע בשר זה, טרפה; אף על פי שלא הגיע [עומק] הקרע לפרש עד שנראית, אלא בין שנקרע רב עבי הבשר הזה, או נטל - טרפה. וכמה שעור הקרע בארכו? ארץ טפח; ואם הייתה בהמה קטנה ונקרע רב ארץ הבשר החופה את הפרש - אף על פי שאין בארץ הקרע טפח - טרפה, הואיל ונקרע רבה.

ו. נקדר [=נחתך] הבשר הזה בעגול, או בארץ - אם היה יותר מכסלע^י, והוא כדי שיפנס בו שלשה גרעיני תמרה זו בצד זו בדחק - הרי זו טרפה; שאם ימתח קרע זה, יעמד על טפח.

(ח) אם החיתוך היה יותר מגודל מטבע שקרוי סלע.

ז. בהמה שנפשט העור שעליה בלו, בין שנקרע ביד או בחלי, ונמצא בשר בלא עור - הרי זו טרפה^ט, וזו היא הנקראת 'גלודה'. ואם נשאר מן העור רחב סלע על פני כל השדרה, ורחב סלע על הטבור, ורחב סלע על ראשי אבריה - הרי זו מתרת; ואם נטל לרחב סלע מעל כל פני השדרה, או מעל הטבור, או מעל ראשי אבריה, ושאר כל העור קיים - הרי זה ספק, ויראה לי שמתירין אותה.

(ט) זו נחשבת לטריפה מסוג 'קרועה'.

ח. נפולה ביצד? הרי שנפלה הבהמה במקום גבוה שגבהו עשרה טפחים או יותר, ונתרסק אבר מאבריה - הרי זו טרפה. וכיצד הוא הרסוק? שיתרוץץ האבר ויהלם [=ישבר] מחמת הנפילה, עד שתפסד צורתו ותארו - אף על פי שלא נקב, ולא נסדק, ולא נשבר - הרי זו טרפה. וכן אם הפה אותה באבן או במטה,

השנת הראב"ד

ורוצץ אבר מאבריה - באיזה . . . הנוף א"א אומר אני בכל אבר שאם נשבר תהיה בו טרפה אפילו נתרסק אבר מן האיברים שאם ניטלו כשרין. האברים? באברים [=הפנימיים]

שבחלל הגוף.

ט. בהמה שנפלה מן הגג - אם הלכה, אין חוששין לה; ואם עמדה ולא הלכה, חוששין לה. קפצה מחמת עצמה, אין חוששין לה^א; הניחה למעלה, ומצאה למטה - אין חוששין לה שמה נפלה^ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד. עוף שנחבט על גפי דבר קשה, כגון פרי של [גריר] חטים או קפה של שקדים וכיוצא בהן - חוששין לרסוק אברים; ואם נחבט על גפי דבר רך, כגון פסות כפולה והתבן והאפר וכיוצא בהן - אין חוששין לו.

טו. נדבקו כנפיו בדבק בשעת צידה, ונתחבט - אם בכנף אחד נאחז, אין חוששין לוא; ואם נאחז בשתי כנפיו ונתחבט בגופו, חוששין לו.

טז. נחבט על פני המים - אם שט מלא קומתו ממטה למעלה לעמת המים, אין חוששין לו. אבל אם שט ממעלה למטה עם הלוח המים - חוששין לו, שמא המים הן המוליכין אותו; ואם קדם לתבן או לקש שמהלכין על גפי המים - הרי זה שט מחמת עצמו, ואין חוששין לו.

כ. וכן מי שדרס [דרך] ברגלו על העוף, או שדרסתו בהמה, או שטרפו [חבט] לפתל, והרי הוא מפרס - משהין אותו מעת לעת; ואחר כך שוחטין אותו, ובודקין אותו בדרך שבארנו.

כא. סימנין שנדלדלו [נפרד] רבן - טרפה, ואפלו שלא מחמת נפילה; וכן אם נתקפלו, שהרי אינן ראויין לשחיטה לא. אבל אם נפרק רב תרפי' הושט מן הלחיב - הרי זה מתרת; שאין התרפי' ראוי לשחיטה, כמו שבארנו.

ל) שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר. לא) כי אי אפשר לשחוט אותם. לב) חלקו העליון של הושט התנתק מהלחי, אבל הושט והקנה עדיין מחוברים לצוואר הבהמה וגם זה לזה. לג) ואם כן אין כאן עקירת הסימנים.

פרק י

המשך שמונת הטרפות: שבורה.

א. שבורה פיצד? הוא שישתברו רב צלעותיה; וצלעות הבהמה, הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן. נשתברו שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן - טרפה; והוא שישתברו מחצין של מול [=הקרב אל] השדרה.

א) שנשברו הצלעות במקום חיבורן לשדרה - ולא בקצותיהן התחתונים הסמוכים לחזה.

ב. נשתברו שש מכאן ושש מכאן - אם היו צלעות גדולות שיש בהן מ' טרפה; ואם לאו, אף על פי שהן רב, ואף על פי שנשתברו כלפי השדרה - מתרת. וכן אם נעקרו רב צלעותיה, טרפה; ואם נעקרה אפלו צלע אחת, וחצי חליתה עמה שהצלע תקועה בה - הרי זה טרפה.

ב) מה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאם נשברו שש מכאן ושש מכאן טריפה, זה רק בצלעות גדולות שיש בהם מוח. ג) אם נעקרה צלע אחת יחד עם חוליה מהשדרה - טריפה, מפני שעקירת חוליה מעמוד השדרה נחשבת לטריפה.

וכן אם נעקרה מן השדרה חליה אחת - אפלו

טז. נדבקו כנפיו בדבק בשעת צידה, ונתחבט - אם בכנף אחד נאחז, אין חוששין לוא; ואם נאחז בשתי כנפיו ונתחבט בגופו, חוששין לו.

כ) אם הכנפיים נדבקו כשצדו אותו, והוא מנסה לעוף ומיד נופל ונחבט בקרקע. כא) כי הוא פורח בכנף השנייה, ונופל לאט לקרקע.

טז. נחבט על פני המים - אם שט מלא קומתו ממטה למעלה לעמת המים, אין חוששין לו. אבל אם שט ממעלה למטה עם הלוח המים - חוששין לו, שמא המים הן המוליכין אותו; ואם קדם לתבן או לקש שמהלכין על גפי המים - הרי זה שט מחמת עצמו, ואין חוששין לו.

כב) אם נפל על כורחו על פני נהר. כג) אם הוא שט כרגיל, שראשו בחוץ, והוא שט נגד זרם המים. כד) אבל אם המים עומדים ולא זורמים, אין חוששין לומר שהמים מוליכים אותו. כה) אם שט מהר יותר מתבן וקש. כו) הוא שט בכוח עצמו, גם אם הוא שט בכיוון זרם המים.

יז. כל מקום שאמרנו 'אין חוששין לה' - מפר לשחט מיד, ואינו צריך לבדק שמא נתרסק אבר. וכל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - אם שחטה, צריך לבדק כנגד כל החלל כלו מקדקד הראש עד הירך: אם מצא בה טרפה מן הטרפות שמנינו, או שנתרסק אבר מן האברים שבפנים ונפסדה צורתו - הרי זה טרפה.

אפלו • נתרסק אבר מן האברים שאם נטלו כשירה, כגון טחול וכליות - הרי זה טרפה; חוץ מבית הרחם - שאם נתרסק, הרי זה מתרת.

יח. והסימנין אינן צריכין בדיקה בכאן, שאין הנפילה ממעכת אותן.

כז) סימני השחיטה, וושט וקנה. כח) שהסימנים קשים.

יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט אותה, עד שתשקה מעת לעת; ואם שחטה בתוך

חשנת הראב"ד

אפילו . . . וכליות א"א זה ספק.

אפלו • נתרסק אבר מן

האברים שאם נטלו

כשירה, כגון טחול

וכליות - הרי זה טרפה; חוץ מבית הרחם - שאם

נתרסק, הרי זה מתרת.

יח. והסימנין אינן צריכין בדיקה בכאן, שאין

הנפילה ממעכת אותן.

כז) סימני השחיטה, וושט וקנה. כח) שהסימנים קשים.

יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט

אותה, עד שתשקה מעת לעת; ואם שחטה בתוך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) אפילו נקב כל שהוא. (יא) וכשנשברה העצם, אין הקרום מתקיים. (יב) שחולה נשכה אותו בשיניה. (יג) לוחץ עם אצבעו על הנקב.

היתה מן החליות שלמטה מן הפסלים [=מותניים]
שאין בהן צלעות, הרי זו טרפה.

השנת הראב"ד

בהמה... ניביו א"א דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא כלום הוא אלא שבעצם נאמרו שניהם והוא הכף עצמו שנשטט ראשו העליון מן הצדדה והוא שמוטת ירך אבל בוקא דאטמא הוא הראש התחתון שנשטט מן הקולית הוא כעין בוקא ונכנס למכתשת שבכף וזהו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה והוא דאיככול ניביה אבל השמוטה שאמרנו אין צורך עכול.

ג. בהמה • שנשטט

הירך שלה מעקרו, ויצא

מן הכף - אם נתאכלו

ניביו, והן

היתרות [=רצועות גיד]

שבעצם הכף שיוצאות

על העצם הזכר ואוחזות

אותו - הרי זו טרפה;

ואם לא נתאכלו, מתרת.

ד. וכן בעוף, אם נשטט ירכו - טרפה. נשטט

כנפו מעקרו - חוששין שמא נקבה הראה שלו;

ולפיכך בודקין אותה, ואחר כך יאכל. ובהמה

שנשטטה ידה [=גלגלה הקדמית] מעקרה - מתרת, ואין

חוששין לה.

(ד) אם נתאכלו ניביו, כמו בשמוטת ירך בבהמה. (ה) את

הריאה. (ו) שהריאה נקובה, כי עובי הכתף מגין עליה.

ה. גלגלת בהמה או חיה שנשטט ממנה פסלע -

אף על פי שלא נקב הקרום [של המוח], טרפה; ואם

נקבה נקבים שיש בהן חסרון, כלן מצטרפין

לקסלעה.

(ז) גודל מטבע. (ח) אם יש בו הרבה חורים קטנים -

מצרפים את כולם, ואם שיעורם כגודל סלע - טריפה.

ו. וכן גלגלת שנחבס רב גבהה ורב הקפה -

טרפה, אף על פי שהקרום שלם ולא חסר ממנה

כלום. נחבס רב גבהה והרי רב הקפה קיים, או

שנחבס רב הקפה והרי רב גבהה קיים - הרי זו

ספק; ויראה לי שאוסרין אותה.

(ט) הגולגולת נמעכה וצורתה השתנתה, אך לא נחסר ממנה

דבר.

ז. עוף של מים, כגון אדזין - אם נקב עצם

גלגלתו, אף על פי שלא נקב קרום של מוח,

טרפה; מפני שקרומו רך. עוף היבשה שהפתו

חלדה על ראשו, או שנגף באבן או בעץ - מנזים

ידו בצד הנקב ונועץ, או מכניס ידו לתוך פיו

ודוחק למעלה: אם יצא המוח מן הנקב - פידוע

שנקב הקרום, וטרפה; ואם לאו, מתר.

ח. בהמה שאחזה דם, או שהיתה מעשנת, או

מצננת, או שאכלה סם שהורג את בהמה, או

ששתת מים הרעים - הרי זו מתרת; אכלה סם

שהורג את האדם, או שנשכה נחש וכיוצא בו -

מתרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות.

(יד) מחלה שיש לה ריבוי דם בגוף ומתחילה להיחנק.

(טו) שנכנס עשן בגופה. (טז) שאולי הטיל נחש ארס בהם.

(יז) שכל אלה אינם חולי של טריפה. (יח) כיון שבבשרה

יש סם שיכול להרוג את האדם.

ט. נמצאו כל הטרפות המנויות פשיפרטו, ואפשר

שימצאו בבהמה וחה - שבעים; ואלו הן, על סדר

שנתבאר בחבור זה: (א) דרוסה; (ב) נקב תרפין

הושט; (ג) נקב קרום של מוח; (ד) נתמסמס המוח

עצמו; (ה) נקב הלב לבית חללו; (ו) נקב קנה הלב;

(ז) נקבה המרה; (ח) נקבו קני הפכד; (ט) נקבה

הקבה; (י) נקב הפרש; (יא) נקב המסוס; (יב) נקב

בית הפוסות; (יג) נקבו מעיה; (יד) יצאו המעים

לחוץ, ונהפכו; (טו) נקב הטחול בעכו; (טז)

חסרה המרה; (יז) נמצאו שתי מירות;

(יח) חסרה הקבה; (יט) נמצאו שתי קבות; (כ) חסר

הפרש; (כא) נמצאו שני פרשים; (כב) חסר

המסוס; (כג) נמצאו שני מסוסים; (כד) חסר בית

הפוסות; (כה) נמצאו שני בתי כוסות; (כו) חסר

אחד מן המעים; (כז) נמצאו שני בני מעים;

(כח) נקבה הראה; (כט) נקב הקנה למטה, במקום

שאינו ראוי לשחיטה; (ל) נקב סמפון מסמפוני

ראה, אפילו לחברו; (לא) נאטם מקום מן הראה;

(לב) נמוק סמפון מסמפוני הראה; (לג) נמצאת

לחה סרוחה בראה; (לד) נמצאו בה מים סרוחין;

(לה) נמצאו בה מים עכורין; (לו) נתמסמסה

הראה; (לז) נשתנו מראיה; (לח) נהפך הושט

במראיו; (לט) חסרה הראה ממנזן האונות;

(מ) נתחלפו האונות; (מא) הותירו האונות מגבה;

(מב) נסרכה אונה לאונה שלא כסדרן; (מג) נמצאת

הראה בלא חתוף אוננים; (מד) חסר מקצת הראה;

(מה) יבש מקצת גופה [של הריאה]; (מו) נמצאת

הראה נפוחה ועומדת; (מז) צמקה הראה מפחד

על פי שיש לה אותן האברים; ואלו הן:
עוף שנשתנו מראי בני מעיו מחמת האור [=האש],
ועוף המים שנוקב עצם ראשו.

השנת הראב"ד

ואלו... מעיו א"א אין זה מחזור שיש"ל לא מנו אותה בבהמה משום דלא שכיחא שכשיגיע החום לבני מעיה לחמם אותם כבר היא מתה מפני שחמימותה מרובה משל עוף ויש מקצת ראייה בגמרא.

יב. ואין להוסיף על טרפות אלו כלל; שכל שיאמר לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים, והספימו עליהן בתי דיני ישראל - אפשר שתחיה, ואפלו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות.

יג. וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה, ואף על פי שיאמר מדרך הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין, ואפשר שתחיה מהן - אין לה אלא מה שמנו חכמים, שנאמר¹⁷: "על פי התורה אשר יורף".

יד. כל טבח [=שוחט] **שיודע הטרפות האלו, והרי הוא בחזקת פשרות - מתר לו לשחט ולבדק לעצמו ולמכר, ואין בזה חשש; שעד אחד נאמן באסורין, בין יש לו הנזה בעדותו בין אין לו. וכבר בארנו, שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט ובודק לעצמו בחוצה לארץ, או בארץ ישראל בזמן הזה, אלא אם בן היה ממחה. ואם יצאת טרפה מתחת ידו - מנדין אותו, ומעבירין אותו; ואינו חוזר לכשרותו עד שילך למקום שאין מפירין אותו¹⁸, ויחזיר אבדה בדבר חשוב¹⁹, או יוציא טרפה לעצמו במזמן חשוב²⁰.**

(כה) כי כשאדם עושה תשובה במקום שלא מכירים אותו, בודאי עושה זאת באמת ולא בשביל להערים על אנשים. (כו) כאשר מחזיר אבדה יקרה, הוא מראה שהוא לא רודף אחר ממון. (כז) אם שחט בהמה גדולה ויקרה, ולאחר מכן שהתברר שהבהמה טריפה - השליך אותה ולא ניסה להרוויח ממנה.

פרק יא

בהמה או עוף שנולד בהם ספק טרפות; מנהג בדיקת הריאה.

א. כל בהמה או חיה או עוף שנולד בהן ספק

אדם; (מח) חסרה רגל, בין מתחלת ברייתה בין שנחתה; (מט) או שהיתה יתרה רגל; (נ) נטלה צמת הגידים; (נא) נטלה הכבד; (נב) נטל לחי העליון; (נג) כליה שהקטינה ביותר; (נד) כליה שלקתה; (נה) כליה שנמצאת בה לחה; (נו) כליה שנמצאו בה מים עכורין, אף על פי שאינם סרוחין; (נז) כליה שנמצאו בה מים סרוחין; (נח) נפסק חוט השדרה; (נט) נמרץ מח חוט השדרה, ונתמסמס; (ס) נקרע רב הפשר החופה את הפרש; (סא) נגלד העור שעליה; (סב) נתרסקו אבריה מנפילה; (סג) נדלדלו הסימנים; (סד) נשתפרו רב צלעותיה; (סה) נעקרו רב צלעותיה; (סו) נעקרה צלע אחת בחלתה; (סז) נעקרה חליה אחת; (סח) נשטט הירך מעקרו; (סט) חסרה הגלגלת כסלע; (ע) נחבס רב הגלגלת, ונתרוצץ.

י. אלו השבעים חלי שאוסרין את הבהמה ואת החיה משום טרפה, כבר נתבאר כל אחד מהן ומשפטיו. וכל שאפשר מהן שימצא בעוף באברין המצויין לעוף בבהמה²¹, דינו בבהמה ובעוף אחד הוא - חוץ מטרפות שבפליה, ושפטחול, ושבאונות הראה; מפני שהעוף אין לו חתוף ואונות בפיהמה; ואם ימצא, אין לו מגין ידוע. וטחול העוף עגל כמו ענב, ואינו פטחול בבהמה²²; וטרפות שבפליה ושפטחול - לא מנו אותן חכמים בבהמה²³ כדי שיהיה פנגדן בעוף, ולפיכך לא נתנו לכליה שהקטינה שעור בעוף²⁴. וכן כל פיוצא בזה²⁵.

(ט) כל טריפות שמנו חכמים בבהמה, ויש כמותן גם בעוף. (כ) האונות בבהמה נפסלות אם יש בהם חסר או יתר, ואילו בעוף אנחנו לא יודעים מה המניין שצריך להיות. (כא) טחול העוף שונה מטחול הבהמה, וטחול הבהמה טרף רק אם ניקב בחלק העבה שלו, ובעוף אין חלקים עבים ודקים. (כב) חכמים במשנה לא מנו את הטריפות שבכליה ובטחול, שיהיו גם בעוף. (כג) היות שאין טריפות בכליה, חכמים לא היו צריכים לתת שיעור לכליה שהצטמקה. (כד) בטריפות אחרות שיש בכליה, שלא נוהגות בעוף.

יא. ושתי טרפות יש בעוף, יתר על הבהמה, ואף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חוששין שְׁמָא נִקְבַּ סִּמְפוֹן [צינור הריאה] שְׁתַּחֲתִיו, וְצִירֵי בְּדִיקָה.

ו. מן הדין הִיָּה עַל דֶּרֶךְ זו, שְׁאֵם נִמְצָאת הָרָאָה תְּלוּיָה בְּסִרְכּוֹת כְּמוֹ חוֹטִין - אִם הָיָה מִן הָאֵם [=החלק העיקרי] שֶׁל רָאָה וְלִדְפֵן, או שְׁהָיָה לֵלֵב או לְטֶרְפֶּשׁ הַכֶּבֶד - שְׁחֻתְכִּין אֶת הַסִּרְכָּה, וּמִוְצִיאִין אֶת הָרָאָה, וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ בְּפוֹשְׁרִין: אִם נִמְצָאת נְקוּבָה, טֶרְפָּה; וְאִם לֹא נִתְפַּעֵצַע הַמִּים, הָרִי הִיא שְׁלֵמָה, וּמִתְּרָת, וְסִרְכָּא זֶה לֹא הִתָּה בְּמָקוֹם נִקְבִי, או שְׁמָא נִקְבַּ קְרוֹם הַעֲלִיּוֹן בְּלִבְדִּי. וּמַעֲוֹלָם לֹא רָאִינוּ מִי שְׁהוֹרָה כֶּךָ, וְלֹא שְׁמַעְנוּ מָקוֹם שְׁעוֹשִׁין כּוּ כֶּךָ.

ד) אלא סתם סירכא. (ה) ובמקרה כזה - הבהמה כשרה.

ז. וְאִם • עַל פִּי שְׁאֵלוֹ חֲשֵׁנָה הָרֵאבִ"ד
וְאִם . . . תִּלְמוּד א"א אֵין נִרְאִין
וְהָרִי הוּא חֲזוֹר מִמָּה שֶׁאִמְרוּ
לְמַעַל.

הַמְנַהֵג הַפְּשׁוּט

בִּישְׂרָאֵל כֶּךָ הוּא - כְּשִׁשְׁחֻטִּין אֶת הַבְּהֵמָה או אֶת הַחֲתִיָּה, קוֹרְעִין אֶת הַטֶּרְפֶּשׁ שֶׁל כֶּבֶד, וּבּוֹדְקִין אֶת הָרָאָה בְּמָקוֹמָה: אִם לֹא נִמְצָאת תְּלוּיָה בְּסִרְכָּא, או שְׁנִמְצָאת סִרְכָּא מֵאֲזֵן מֵאֲזֵי רָאָה וְלִפְשָׁר בְּמָקוֹם רִבִּיצָתָהּ, בֵּין כְּשֶׁר שְׁבִין הַעֲלָעוֹת בֵּין כְּשֶׁר שְׁבַחְתָּהּ, או שְׁנִמְצָאת סִרְכָּא מֵאֲזֵן לֵאֲזֵן עַל הַסִּדְרִי, או מִן הָאֵם לֵאֲזֵן הַסְמוּכָה לָהּ - הָרִי אֵלוֹ מִתִּירִין אוֹתָהּ.

ו) מעיקר הדין, כאשר אין סירכא - הריאה אינה צריכה בדיקה כלל, שהרי הבהמה נשחטה כראוי, ומעמידים אותה על חזקת כשרות עד שייודע במה נטרפה. (ז) כאשר החיבור בין הסירכות הוא בין שתי אונות סמוכות זו לזו. (ח) כאשר הסירכא יוצאת מאחד מחלקי הריאה המרכזיים - לאונה הקרובה אליו.

ח. וְאִם נִמְצָא חוֹט יוֹצֵא מִן הָאֵם שֶׁל רָאָה לֵאֲזִיָּה מָקוֹם שְׁיִמְשָׁךְ, וְאִפְלוּ הִיָּה כְּחוֹט הַשְּׁעֶרָה - אוֹסְרִין אוֹתָהּ.

ט. וְכֵן אִם הִיָּה מִן הָרָאָה חוֹט מְשׁוּךְ לֵלֵב, או לְטֶרְפֶּשׁ הַכֶּבֶד, או לְכִיס הַלֵּב, או לְוִרְדָּה - בֵּין שְׁהִיָּה חֲחוּט מִן הָאֵם שֶׁל רָאָה, בֵּין שְׁהִיָּה מִן הָאֲזֵן, וְאִפְלוּ הִיָּה כְּחוֹט הַשְּׁעֶרָה - אוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְכֵן וִרְדָּה שְׁנִמְצָאת דְּבוּקָה בְּכִיסָהּ, או חוֹט יוֹצֵא מִמְּנָה לְכִיסָה - אוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְחוֹט הַיּוֹצֵא מֵאֲזֵן לֵאֲזֵן

טֶרְפָּה מְטֻרְפּוֹת אֵלוֹ - כְּגוֹן בְּהֵמָה שְׁנִפְלָה וְלֹא הִלְכָה, או שְׁנִטְרָפָה בִּיד חֲתִיָּה וְאֵין יָדוּעַ אִם הָאֲדִים הַבָּשָׂר כְּנֶגֶד בְּנֵי מַעֲיָם או לֹא הָאֲדִים, או שְׁנִחְבְּסָה גִלְגֻּלְתָּהּ וְאֵין יָדוּעַ אִם רָבָה או מְעוּטָה, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ - אִם הִיָּה זָכָר וְשָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ, הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁלֵמָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַבְּהֵמוֹת; וְאִם הִיָּתָה נִקְבָּה, עַד שְׁתִּלְדָּא. וּבַעוֹף - בְּזָכָר, שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ; וּבַנְּקֵבָה, עַד שְׁתִּלְדָּא כָּל הַבִּיצִים שֶׁל טְעִינָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְתַעֲזֵן טְעִינָה שְׁנִיָּה וְתִלְדָּא.

(א) כלומר, אין צורך להמתין שתיים-עשרה חודש - ודי בכך שילדה בתוך זמן זה. (ב) שתשלים את הטלת כל הביצים שכבר החלו להיווצר אצלה בזמן הספק - ותתחיל מחזור חדש של יצירת ביצים והטלתן.

ב. וְאִסּוּר לְמַכּוּר סִפְק טֶרְפָּה זֶה לְגוֹי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, שְׁמָא יִמְכְּרָהּ לְיִשְׂרָאֵל.

(ג) מפני שאינו מודע לכך שהיא ספק טריפה - ויבוא לאוכלה באיסור.

ג. כָּל בְּהֵמָה חֲתִיָּה וְעוֹף בְּחֻזְקַת בְּרִיאִין הֵן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שְׁמָא יֵשׁ בָּהֶן טֶרְפָּה. לְפִיכָךְ, כְּשִׁישְׁחֻטּוֹ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, אֵינָן צְרִיכִין בְּדִיקָה שְׁמָא יֵשׁ בָּהֶן אַחַת מִן הַטֶּרְפּוֹת, אֲלֹא הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת הֵתֵר - עַד שְׁיִוְלָד [=יקרה] לָהֶן דְּבָר שְׁחֻשְׁשִׁין לוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ בּוֹדְקִין עַל אוֹתוֹ דְּבָר בְּלִבְדִּי.

ד. כִּיִּצַּד? כְּגוֹן שְׁנִשְׁמַט הַגֶּף [=כנף] שֶׁל עוֹף, בּוֹדְקִין אֶת הָרָאָה שְׁמָא נִקְבָּה; נִפְלָה הַבְּהֵמָה, בּוֹדְקִין אוֹתָהּ שְׁמָא נִתְרַסְקוּ אֲבָרֶיהָ; נִתְרוֹצֵץ עֶצֶם הָרֵאשׁ, בּוֹדְקִין שְׁמָא נִקְבַּ קְרוֹם שֶׁל מִח; הִכָּה אוֹתָהּ קוֹץ אוֹ נִזְרֵק בָּהּ חֵץ אוֹ רִמָּח וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְנִכְנַס לַחֲלָלָהּ [=חלל הגוף], חוֹשְׁשִׁין לָהּ, וְצְרִיכָה בְּדִיקָה כְּנֶגֶד כָּל הַחֲלָל, שְׁמָא נִקְבַּ אֶחָד מִן הָאֲבָרִים שֶׁתִּטְרַף בְּנִקְיָבָתָהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ה. לְפִיכָךְ, רָאָה שְׁהַעֲלָת צִמְחִין [=אבעבועות], או שְׁנִמְצָאוּ סִרְכּוֹת, כְּמוֹ חוֹטִין תְּלוּיִין מִמְּנָה וְלִדְפֵן, או שְׁהָיָה [ממנה] לֵלֵב או לְטֶרְפֶּשׁ הַכֶּבֶד חוֹשְׁשִׁין לָהּ - חֲשֵׁנָה הָרֵאבִ"ד
שְׁמָא נִקְבָּה וְצְרִיכָה
בְּדִיקָה; וְכֵן • אִם נִמְצָא
כֶּה אֲבַעְבוּעַ מִלֵּא לָחָה -

חֲשֵׁנָה הָרֵאבִ"ד
וְכֵן . . . סִימְפוֹן א"א כְּרֹב דְּבָרִים
לֹא יַחְדָּל פֶּשַׁע וְאִם נִקְבַּ סִימְפוֹן
שְׁתַּחֲתִיו מִה בְּכָךְ וְהִלָּא לֹא אִמְרוּ
אֵלָּא סִימְפוֹן שְׁנִיָּקֵב לַחֲבִירוֹ טֶרְפָּה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז סיון - ספר קדושה - הלכות שחיטה

קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יג) אפילו במקומות שנהגו לבדוק כל ריאה – במקרה כזה אין להחמיר ולהטריף, כי אינו מצוי שיבוא כלב או גוי וייקח את הריאה.

יד. בא הגוי או הישראלי והוציא את הראה קדם שתבדק, והרי היא קיימת - נופחין אותה, ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם צמחים או לא היו; מפני פשוט המנהג.

(יד) זהו לפי מנהג רוב המקומות שאין נופחין ריאה אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו. וכאן שהוציאו את הריאה קודם שתבדק במקומה, כמו שנתבאר בהלכה ז, דינה כאילו יש בה ריעותא ובודקין אותה בנפיה.

טו. יש מקומות, שאם ימצאו סרכות מדלדלות מן הראה - אף על פי שאין דבוקות לא לדפן ולא למקום אחר - אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול הוא, ואבוד לממונם של ישראל. ומעולם לא נהגו זה בצרפת ולא בספרד, ולא נשמע זה במערב. ואין ראוי לנהג במנהג זה, אלא נופחין אותה בלבד - אם נמצאת שלמה מן הנקב, הרי זו מתרת.

השנת הראב"ד
אפילו במקום רביצתה . . אוסרין אותה א"א זהו אומא לאונא ואין שומעין לו שהגדולים מהגאונים התירוה.

שלא על הסדר (אפילו • במקום רביצתה, או על הסדר שלא במקום רביצתה), אוסרין אותה.
(ט) הורדה מונחת בכיס.

י. יש מקומות, שמנהגם אם מצאו סרכא מן האזן לבשר ולעצם שבצלעות, והסרכא דבוקה בשתייהן - אוסרין אותה^א. ואבא מרי (רבי מיימון) זצ"ל, מן האוסרין; ואני, מן המתירין. ומעוט • מקומות מתירין אפילו נדבקה בעצם לבדו; ואני אוסר.

השנת הראב"ד
ומיעוט . . אוסר א"א אני מתיר וכבר כתבתי למעלה מה שראוי לסמוך עליו.

(י) למרות שאמרנו שהבשר והעצם ביחד סותמים את הנקב ויהיה כשר. (יא) היות שעצם לבדה לא סותמת את הנקב, חוששים שגם אם מעורב בה בשר, הנקב לא ייסתם כי העצם קשה.

יא. ויש מקומות שנופחין את הראה, שמא יש בה נקב; ורב המקומות אין נופחין, שהרי לא נולד דבר שגורם לחשש^ב. ומעולם לא נפחנו ראה בספרד ובמערב (בפני אפריקה), אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו.

(יב) וסומכין על הכלל: שנשחטה בחזקת היתר עומדת.

יב. ודברים אלו פלן - אינן על פי הדין, אלא על פי המנהג, כמו שבארנו. ומעולם לא שמענו במי שבדק עוף, אלא אם נולד לו חשש.

יג. מי ששחט את הבקמה, וקרע את הבטן, וקדם שיבדק את הראה בא פלב או גוי, ונטל את הראה והלך לו - הרי זה מתרת; ואין • אוסרין; שמא נקובה היתה

השנת הראב"ד
ואין . . רבוקה א"א יש שחולקין על הריאה.

הראה, או שמא דבוקה היתה - שאין מחזיקין אסור; אלא הרי זה בחזקת היתר, עד שיגדע במה נטרפה. וכשם שאין חוששין לקרום מלח ולשדרה וכיוצא בהן, כך לא נחוש לראה שאבדה. ואין בזה מנהג (לאסור); שדבר שאינו מצוי, אין בו מנהג^ג.

~ יום חמישי ט"ז סיון ~

פרק יב

איסור שלא לשחוט אם ובנה ביום אחד.

א. השוחט אותו ואת בנו ביום אחד - הבשר מתר באכילה, והשוחט לוקה, שנאמר^א: "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון; לפיכך אם שחט אחד משניהן, ובא חברו ושחט את השני - חבירו לוקה.

(א) הואיל וחייב מלקות בא על מעשה השחיטה השנייה, ואין הבדל אם נשחטה האם ראשונה או הבן.

ב. אסור אותו ואת בנו - נוהג בכל מקום ובכל זמן, בחלין ובמקדשין, בין מקדשין הנאכלין בין מקדשין שאין נאכלין^ב; לפיכך, הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ, או הראשון בחוץ והשני בעזרה - בין שהיו שניהן חלין או שניהן קדשים,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג) את הבהמה השניה. יד) ממלקות. טו) כי בשחיטה זו נתחייב גם מיתה על שעבד עבודה זרה, וגם מלקות משום איסור "אותו ואת בנו", ובמקרה כזה אנו דנים אותו רק בעונש הקשה, והוא נפטר מהעונש הקל – מלקות. טז) אם העדים התרו בו שלא ישחט, כדי שלא יתחייב במלקות על עבירת "אותו ואת בנו", ולא אמרו לו אתה עובד עבודה זרה בשחיטה זו ותתחייב מיתה. יז) כי הוא לא מתחייב מיתה, לכן לא נפטר ממלקות.

ח. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד, שנאמר¹⁹: "ושור או שה" – אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ונוהג בכלאים. פיצד? צבייט שפא על העז, ושחט העז ובנה – לוקה. אכל עז הפא על הצביה – אסור לשחט אותה ואת בנה, ואם שחט אינו לוקה; פרה ובנה אסרה תורה, לא צביה ובנה.

יח) וחכמים דרשו "שור ולא חיה, שה ולא עופות". יט) שהוא חיה.

ט. היתה בת הצביה הזאת נקבה, וילדה בן, ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה – לוקה; וכן כלאים הפא ממין פבש וממין עז, בין מפבש עם העז, בין מעז עם הפבשה – לוקה משום אותו ואת בנו.

כ) כי אביה היה עז, ואם כן חוששים שהיא שה, ולכן אסור לשחוט אותה ואת בנה ביום אחד.

י. מתר לשחט את המעברת – עבר, אבר מאמו הוא²⁰. ואם יצא העבר חי אחר שחיטתה²¹, והפריס [=נעמד] על הקרקע – אין שוחטין אותו ביום אחד; ואם שחט, אינו לוקה²².

כא) העובר נחשב לאחד מאברי אימו. כב) אם הוא נעמד על פרסותיו. כג) כי מהתורה אין צריך לשחוט אותו, דינו כמי שנשחט, מכיוון שהיה בגוף אמו בשעת השחיטה. אך חכמים גזרו שיצטרכו לשחוט אותו.

יא. אסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות, שזה בנה ודאי²³. ואם נודע שזה הוא אביו ודאי – אין שוחטין שניהן ביום אחד; ואם שחט – אינו לוקה, שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג.

כד) האיסור מהתורה קיים רק באם ובנה, כי רק במקרה כזה אנחנו יודעים בוודאות שהיא אימו.

בין שהיה אחד מהן חלין ואחד קדשים – זה ששחט אחרון, לוקה משום אותו ואת בנו.

ב) בארץ ובחוץ לארץ. ג) בין בזמן שבית המקדש קיים, בין בזמן שלא. ד) קורבנות שלמים, חטאות ואשמות – שנאכלים על ידי הכהנים והבעלים. ה) קורבן עולה ופריים ושעירים הנשרפים, אף על פי שאינם ראויים לאכילה.

ג. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד, שנאמר: "לא תשחטו" – בשחיטת שניהן הוא האסור; אבל אם נחרי הראשון או נתנבל בידו, מתר לשחט השני. וכן אם שחט הראשון ונחר השני, או נתנבל בידו – פטור²⁴.

ו) הרג את הבהמה. ז) הבהמה נעשתה נבילה שלא מדעתו. ח) כי בפסוק נכתב "לא תשחטו" בלשון רבים, מכאן שרק שחיטת שניהם אסורה.

ד. חרש שוטה וקטן ששחטו בינו לבין עצמן את הראשון – מתר לשחט את השני אחריהן, שאין שחיטתן שחיטה²⁵.

ט) ואין אחרים רואים אותם. שאילו אחרים רואים אותם, והם שחטו כהוגן – שחיטתם כשרה, ואסור לשחוט את השני אחריהם. י) והרי הוא כנתנבל בידו.

ה. השוחט את הראשון, והרי הוא ספק נבלה – אסור לשחט השני; ואם שחט, אינו לוקה²⁶;

יא) מפני שאין לוקים על ספק איסור.

ו. שחיטה שאינה ראויה לאכילה, שמה שחיטה. לפיכך, ראשון ששחט חלין בעצרה או טרפה או שור הנסקל ועגלה ערופה ופרה אדמה, או ששחט לעבודה זרה²⁷, ובא האחרון ושחט את השני – הרי זה לוקה. וכן אם שחט הראשון את האחד, ובא האחרון ושחט השני, והרי הן חלין בעצרה או שור הנסקל ועגלה ערופה או פרה אדמה – הרי זה לוקה.

יב) שכל אלו שחיטתם אסורה.

ז. שחטו לעבודה זרה²⁸ – פטורי משום אותו ואת בנו, שהרי נתחייב בנפשו²⁹; ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום עבודה זרה³⁰ – לוקה³¹.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. בַּמָּה דְּבָרִים

אֲמֹרִים? בְּשָׂרָה זֶה

שֶׁלֶקַח בְּאַחֲרֹנָה נִחְפָּז

לְקִנְיָה, וְהִיא בְּסוֹף הַיּוֹם

- שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁהוּא שׁוֹחֵט

עֵתָה; אָבֵל • אִם הִיא

רֹחַ בַּיּוֹם, אֵינוֹ צָרִיךְ

לְהוֹדִיעַ - שֶׁמָּא לֹא יִשְׁחַט אֲלָא לְמַחֵר.

טז. וְהַמּוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחֶתֶן, וְאֵת הַבֵּת לְכֹלָה -

צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ, שֶׁנּוֹדָא בַּיּוֹם אֶחָד שׁוֹחֲטִין לָט. וְכֵן

כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(לט) כי הם שוחטים לצורך סעודת הנישואין.

יז. יוֹם אֶחָד הָאֲמֹר בְּאֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ

אַחֵר הַלַּיְלָה^מ. פִּיּוּצָא? הֲרֵי שֶׁשָּׁחַט רֹאשׁוֹן בְּתַחֲלַת

לַיִל רְבִיעִי, לֹא יִשְׁחַט הַשְּׁנִי עַד תַּחֲלַת לַיִל

חֲמִישִׁי^{מא}; וְכֵן אִם שָׁחַט הָרִאשׁוֹן בְּסוֹף יוֹם רְבִיעִי

קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, שׁוֹחֵט הַשְּׁנִי בְּתַחֲלַת לַיִל

חֲמִישִׁי^{מב}. שָׁחַט רֹאשׁוֹן בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת^{מג} שָׁל לַיִל

חֲמִישִׁי, לֹא יִשְׁחַט הַשְּׁנִי עַד לַיִל שְׁשִׁי^{מד}; וְאִם שָׁחַט

בַּיּוֹם חֲמִישִׁי, אֵינוֹ לֹקֵה^{מה}.

(מ) שלילה והיום שלמחרת - נחשבים ליום אחד.

(מא) שכל יום רביעי נמשך אחר הלילה שלפניו ונקרא יום

אחד. (מב) כי הוא נחשב כבר יום אחד, למרות שעבר רק

זמן קצר. (מג) שהוא ספק יום ספק לילה. (מד) שמא בין

השמשות של סוף רביעי, היה כבר תחילת ליל חמישי.

(מה) כי אין לוקים על איסור מספק.

פֶּרֶק יג

מצוות שילוח הקן.

א. הַלּוֹקֵחַ אֵם עַל הַבָּנִים, וְשֹׁחֲטָן - הַבֶּשֶׂר מִתֵּר

בְּאֲכִילָה; וְלֹקֵה עַל שְׁחִיטַת הָאֵם^ב, שְׁנֵאמַר^{כו}: "לֹא

תִּקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים". וְכֵן אִם מֵתָה קֹדֶם

שִׁישְׁלַחָנָה, לֹקֵה^ג. וְאִם שֶׁלָּחָה אַחֵר שֶׁלֶקְחָהּ,

פְּטוּר^ד.

(א) ציפור שיושבת בקן שלה על אפרוחים או ביצים.

(ב) יש מצוות עשה לשלח את האם ולקחת את האפרוחים

או הביצים, וכיוון שלקח את האם ושחט אותה, הוא לא

יכול לקיים את מצוות ה'עשה'. (ג) כי הוא כבר לא יכול

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּה, וְאַחֵר כֶּן שֶׁחֲטָה^ה שְׁנֵי

בָּנֶיהָ - לֹקֵה שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת^ו; שֶׁחֲטָה שְׁנֵי בָנֶיהָ, וְאַחֵר

כֶּן שֶׁחֲטָה - לֹקֵה אַחַת^ז; שֶׁחֲטָה וְאֵת בֶּתָּה וְאֵת

בֶּן בֶּתָּה - לֹקֵה שְׁתֵּים^ח; שֶׁחֲטָה וְאֵת בֶּן בֶּתָּה,

וְאַחֵר כֶּן שֶׁחֲטָה אֶת הַבֵּת - לֹקֵה אַחַת^ט; בֵּין הוּא

בֵּין [אדם] אַחֵר.

(כה) בו ביום. (כו) על שחיטת כל בן ובן, ששתי השחיטות

נעשו באיסור אותו ואת בנו וחייב על כל אחת ואחת.

(כז) מלקות אחת, מפני שרק שחיטה אחת נעשתה באיסור

בנו ואותו. (כח) בשחיטת בתה עבר על האיסור פעם אחת,

וכן בשחיטת בן בתה ששחט אותו אחרי שחיטת הבת. ואם

כן עשה שני מעשים באיסור. (כט) אף על פי שבשחיטת

הבת שהייתה אחרונה עבר על שתי עבירות, היות ששתייהן

נעשו במעשה אחד, בשחיטה אחת, וגם שם האיסור שנאמר

בתורה אחד הוא - "אותו ואת בנו", לוקה רק פעם אחת.

יג. שְׁנַיִם שֶׁלֶקְחוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, זֶה הָאֵם וְזֶה הַבֵּת,

וּבָאוּ לְדִין^י - זֶה שֶׁלֶקַח רֹאשׁוֹן, יִשְׁחַט רֹאשׁוֹן^{יא};

וְהַשְּׁנִי יִמָּתִין לְמַחֵר. וְאִם קֹדֶם הַשְּׁנִי וְשָׁחַט, זָכָה^{יב};

וְיִמָּתִין הָרִאשׁוֹן עַד לְמַחֵר.

(ל) שניים שקנו בהמות - אחד את האם ואחד את הבת -

וכל אחד מהם מבקש לשחוט באותו יום. הראשון טוען:

'אם תשחט אתה קודם, תגרס לי איסור', והשני עונה: 'ואם

אתה תשחט קודם, תגרס לי איסור'. (לא) מפני שקנה

זכותו קודם. (לב) אם קדם השני הרי זה זריז ונשכר.

יד. וּבְאַרְבַּעַת פְּרָקִים בִּשְׁנֵיהֶם^{יג}, הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה

לְחִבְרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ וְלֹמַר לוֹ: 'כִּבְרַתִּי בְּתָהּ

או אִמָּה לְאַחֵר שִׁישְׁחֲטָנָה' - כִּדִּי שְׁיִמָּתִין זֶה

הָאַחֲרוֹן, וְלֹא יִשְׁחַט עַד לְמַחֲרֵי^{יד}; וְאִלּוּ הֵן: עֶרֶב

יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חֲגִילָה, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן

שֶׁל פֶּסַח^{טו}, וְעֶרֶב עֲצֵרֶת^{טז}, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה^{טז}.

(לג) בארבעה זמנים בשנים שבהם רגילים ישראל להרבות

בסעודה, וסתם אדם שלוקח בזמן זה דעתו לשחוט אותה

מיד. (לד) שמא כבר נשחטו, ואסור לשני לשחוט היום.

(לה) ערב שמיני עצרת, שהיו מרבין בו בשמחה, מפני שהוא

נחשב לרגל בפני עצמו ולכן הוא חביב במיוחד. (לו) כי

בליל פסח היו מרבים באכילה, כדי שהפסח יהיה נאכל על

השובע. (לז) ערב שבועות, משום שהיו מרבים בו שלמי

חגיגה ועולת ראיה. (לח) מפני שהוא תחילת השנה מרבים

בסעודה משום סימן יפה, כמו יתר הסימנים שעושים בראש

השנה לסימן טוב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בעצמו. ואין כאן קיום של "כי יקרא קן ציפור לפניך" – שפירושו מקרה מקרי, לא מתוכנן, ולכן אין מצוות שילוח.

שְׁלַח אֶת הָאֵם, וְחֹזֵר וְצָד אוֹתָהּ^א - הָרִי זֶה מִתֵּר;
לֹא אֶסְתֵּר תּוֹרָה אֲלֵא לְצוּר אוֹתָהּ וְהִיא אֵינָה יְכוּלָה
לְפָרֵחַ, בְּשָׂבִיל הַבְּנִים שֶׁהִיא מְרַחֶפֶת עֲלֵיהֶן שְׁלֹא
יִלְקָחוּ - שְׁנֵאֲמַר^ב: "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוּחִים";
אָבֵל אִם הוֹצִיאָה מִתַּחַת יָדוֹ, וְחֹזֵר וְצָדָה - מִתֵּר.

(א) כיוון שכבר קיים את המצווה כאשר מצא אותה בקן, וכשצד אותה עכשיו, הרי אינה רובצת על בניה ומותר לקחתה.

ח. שְׁלוּחַ הָאֵם אֵינוֹ נוֹהֵג אֲלֵא בְּעוֹף טְהוֹר שְׁאִינוֹ
מְזֻמָּן^ג, כְּגוֹן יוֹנִי שׁוֹבֵךְ וְעֲלִיָּה^ד וְעוֹפּוֹת שֶׁקָּנְנוּ
בְּפֶרֶדֶס^ה - שְׁנֵאֲמַר^ו: "כִּי יִקְרָא^ז קֵן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ";
אָבֵל הַמְזֻמָּן, כְּגוֹן אֲזִיזִין וְתִרְנַגְלִין וְיוֹנִים שֶׁקָּנְנוּ
בְּבֵית - אֵינוֹ חָיִב לְשַׁלַּח.

(ב) שהוא לא ברשות האדם. (ג) שהם יוני הפקר שלא שייכים לאף אחד, ויכולים בכל רגע לברוח. (ד) עופות שברחו מהבית ונמצאים בפרדס, והם יכולים לברוח בכל רגע. (טו) שמצאו את הקן בדרך מקרה.

ט. הֵיוּ אֶפְרוּחִין מִפְּרִיחִין [=עפים] שְׁאִינוֹן צְרִיכִין
לְאֶמֶן, אוּ בִּיצִים מוֹזְרוֹת^ח - אֵינוֹ חָיִב לְשַׁלַּח^ט; הֵיוּ
הָאֶפְרוּחִין טְרָפוֹת [שאמורות למות] - הָרִי אֵלּוּ כְּבִיצִים
מוֹזְרוֹת, וּפְטוּר מִלְּשַׁלַּח^י.

(טז) ביצים מוזרות שלא יוצא מהם אפרוחים. (יז) היות שהפסוק אומר "אפרוחים או ביצים" משווים את האפרוחים לביצים. כשם שהחיוב רק כאשר האפרוחים חיים, כך גם החיוב על הביצים רק כאשר יוצא מהם חיים. וכשם שהביצים צריכים את האם כדי שתדגור עליהם, כך החיוב רק על אפרוחים שחייבים את אמם. (יח) כי אין להם קיום.

י. זָכַר שֶׁמִּצְאָו רֹבֵץ עַל הַקֵּן, פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח^י;
עוֹף טָמֵא רֹבֵץ עַל בִּיצֵי עוֹף טְהוֹר, אוּ עוֹף טְהוֹר
רֹבֵץ עַל בִּיצֵי עוֹף טָמֵא - פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח^כ.

(יט) כי כתוב בתורה "אם" ולא "אב". (כ) משום שבתורה נאמר "קן ציפור", וציפור נאמר רק על עוף טהור.

יא. הִיתָה רוֹבֶצֶת עַל בִּיצִים שְׁאִינוֹן מִיָּנָה, וְהֵן
טְהוֹרִין - הָרִי זֶה מְשַׁלַּח; וְאִם לֹא שְׁלַח, אֵינוֹ
לוֹקָה^{כא}. הִיתָה הָאֵם טְרָפָה, חָיִב לְשַׁלַּחָה.

לקיים את המצווה. (ד) פטור ממלקות. מפני שלא לוקים על מצוות לא תעשה צמודה אליה מצוות עשה שמאפשרת תיקון – מה שנקרא בלשון חז"ל: "לאו הניתק לעשה". כך גם כאן: התורה אסרה "לא תקח האם על הבנים", אבל מיד לאחר מכן ציוותה "שלח תשלח את האם" – כלומר, במקרה שעבר ולקח את האם, עדיין יש לו דרך לתקן ולצאת ידי חובה אם ישלח אותה. לכן, גם אם האדם לקח את האם והחזיק בה זמן רב, אם שילח את האם לאחר מכן – פטור ממלקות.

ב. וְכֵן כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְקַחָה לַעֲשֶׂה - חָיִב
לְקַיֵּם עֲשֶׂה שְׁבִיחָה^{כב}; וְאִם לֹא קִיָּמוֹ, לוֹקָה^{כג}.

(ה) כל זמן שיכול, ופטור מעבירת הלאו. (ו) אם עבר זמן, או שאירע משהו והוא כבר לא יכול לקיים את ה'עשה' – לוקה.

ג. כֹּא אֶחָד וְחֹטֵף הָאֵם מִיָּדוֹ וְשִׁלְחָה, אוּ שְׁפָרְחָה
מִתַּחַת יָדוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - לוֹקָה, שְׁנֵאֲמַר^{כד}: "שְׁלַח
תְּשַׁלַּח" - עַד שִׁישַׁלַּח מִעֲצָמוֹ, וְהָרִי לֹא קִיָּם עֲשֶׂה
שְׁבִיחָה.

ד. נֹטַל אִם עַל הַבְּנִים, וְקָצֵץ אֲגַפְיָה [=כנפיה] כְּדִי
שְׁלֹא תַעֲוֹף, וְשִׁלְחָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת^{כה};
וּמִשָּׁהּ אוֹתָהּ אֲצִלוֹ עַד שִׁיגְדְּלוּ כְּנָפֶיהָ, וּמִשִּׁלְחָה^{כז}.
וְאִם מִתָּה קִדְּם לָזֶה, אוּ פָרְחָה וְאֶבְדָּה - לוֹקָה, שְׁפָרְי
לֹא קִיָּם עֲשֶׂה שְׁבִיחָה.

(ז) מפני שאחרי שקיצץ את כנפיה, היא לא יכולה לעוף, ואם כן לא קיים את ה'עשה' של 'שלח תשלח'. (ח) צריך לגדל אותה אצלו עד שיגדלו כנפיה, ואז יקיים את מצוות ה'עשה', ויפטר מהמלקות.

ה. וְכִיצַד מְשַׁלַּח הָאֵם? אוֹחֵז בְּכַנְפֶיהָ וּמִפְּרִיחָה.
שִׁלְחָה וְחֹזְרָה וְשִׁלְחָה וְחֹזְרָה, אֲפִלּוּ אַרְבָּעָה וְחֻמָּשָׁה
פְּעָמִים - חָיִב לְשַׁלַּח, שְׁנֵאֲמַר^{כח}: "שְׁלַח תְּשַׁלַּח".

ו. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נֹטַל אֶת הָאֵם וּמִשַּׁלַּח אֶת
הַבְּנִים^{כט} - חָיִב לְשַׁלַּח הָאֵם, שְׁנֵאֲמַר: "שְׁלַח תְּשַׁלַּח
אֶת הָאֵם".

(ט) אם לקח את האם ושילח את הבנים, לכאורה כבר נפטר מהמצווה, כי המצווה לשלח את האם על הבנים.

ז. לָקַח אֶת הַבְּנִים וְהִחְזִירָן לָקֵן, וְאִסַּר כֶּן חֲזָרָה
הָאֵם עֲלֵיהֶן - פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח^ל.

(י) כיוון שכבר לקח את הביצים – הרי הן שלו. ואם יחזיר אותן – הקן נחשב "מוזמן", כלומר קן שהאדם הכין

21. דברים-כייתצא, כב, ז. 22. דברים-כייתצא, כב, ז. 23. דברים-כייתצא, כב, ו. 24. דברים-כייתצא, כב, ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עץ או על הארץ", לא בא ללמד אותנו שהקן חייב להיות על עץ או על הקרקע, אלא גם אם צף במים וגם אם בראש בעלי חיים חייב לשלח. (כח) התורה כתבה באופן המצוי, שבדרך כלל קן ציפור נמצא על העץ ויש בו אפרוחים או ביצים רבים.

יח. אסור לזכות בביצים כל זמן שהם רובצת עליהן; לפיכך, אפילו היתה רובצת על הביצים או על האפרוחים בעליהן ושובכוכס - אינן מזמנין, ולא קנתה לו חצרו; כשם שאינו יכול לזכות בהן לאחרים, כך לא תזכה לו חצרו בהן; ולפיכך חייב לשלח לא.

(כט) למרות שמה שנמצא בחצרו של אדם, חצרו קונה לו. (ל) אדם יכול לזכות משהו לאדם אחר רק אם הוא יכול לזכות את זה לעצמו, וכאן, מאחר שאין אפשרות לקנות דבר שאסור - גם חצרו אינה קונה לו. (לא) כי זה לא נחשב קן "מזומן".

יט. אסור לטל אם על הפנים, ואפילו לטהר בהן את המצרע שהיא מצוה. ואם לקח, חייב לשלח; ואם לא שלח, לוקה - שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה^ל, ולא עשה דוחה עשה^ל.

(לב) איסור חמור שיש בו מצות 'לא-תעשה' ו'עשה', אינו נדחה מפני 'עשה'. ובמצוות שילוח הקן יש מצוות לא תעשה 'לא תקח האם על הבנים', וגם מצוות עשה 'שלח תשלח את האם'. (לג) גם במקרה שעבר כבר על הלאו, ולקח את האם, ועכשיו יש כאן 'עשה' מול 'עשה' - אין 'עשה' של טהרת המצורע, דוחה את 'עשה' של שילוח הקן.

כ. המקדיש עוף ליד לבדק הבית, ופרח מידולה והרי הוא מכירו, ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים - לוקח הפלילי, ומביאן לידי גזבריו; שאין שלוח האם נוהג במקדשין, שנאמר²⁷: 'ואת הבנים תקח לך', ואין אלו שלו.

(לד) שלו ושהיה ברשותו. (לה) ומרגע זה העוף לא ברשותו, ולא נחשב מזומן ולכן חייב בשילוח. (לו) גם הבנים בעודם תחת האם. (לז) ביחד עם האם שהרי כולם הקדש.

כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני שהוא מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

(כא) כי יש לנו ספק האם חייבים לשלח במקרה כזה.

יב. שחט מקצת סימניו [=קנה ורשט] בתוך הקן קדם שיקחנה, חייב לשלח; ואם לא שלח, אינו לוקה. **יג.** היתה מעפעת [מעל הקן] - אם כנפיה נוגעות בקן, חייב לשלח; ואם לא היו נוגעות, פטור מלשלח^{כב}. היתה מטלית או כנפים חוצצות בין כנפיה ובין הקן, הרי זה משלח; ואם לא שלח, אינו לוקה^{כג}.

(כב) כי היא לא רובצת על הקן. (כג) כי יש לנו ספק האם כשיש חציצה היא נחשבת לרובצת.

יד. היו שני סדרי [שורות] ביצים, וכנפיה נוגעות בסדר העליון, או שהיתה רובצת על ביצים מוזרות, ותחתיהן ביצים זפות, או שהיתה אם על גבי אם, או שהיה הזכר על הקן והאם רובצת על הזכר - הרי זה לא יקח; ואם לקח, ישלח; ואם לא שלח, אינו לוקה.

טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים, ואינה נוגעת בהן - פטור מלשלח; וכן אם היתה בצד הקן, וכנפיה נוגעות בקן מצדו - פטור מלשלח.

טז. היתה על שני בדי [=נפ] אילו, והקן ביניהן - רואין: כל שאילו ינטלו הבדין תפל על הקן, חייב לשלח^{כד}.

(כד) אפילו שהיא לא נגעה בקן, שהעיקר שתהיה על הבנים, ובאופן זה נקרא על הבנים.

יז. היתה רובצת על אפרוח אחד, או על ביצה אחת - חייב לשלח^{כה}.

(כה) שנאמר "קן" ואפילו אפרוח אחד נקרא קן.

המוצא קן על פני המים, או על גבי בעלי חיים - חייב לשלח; לא נאמר "אפרוחים או ביצים"^{כז} ולא נאמר "בכל עץ או על הארץ"^{כז}, אלא שדבר הקבוע בהנהיג^{כח}.

(כו) מה שכתוב בתורה "אפרוחים או ביצים" בלשון רבים, לא בא ללמדנו אותנו שחייבים רק כאשר יש רבי, שהרי אפילו באחת חייב לשלח. (כז) ומה שנכתב בתורה "בכל

פָּרָק יָד

מצוות כיסוי הדם.

ו. דָּם שֶׁנִּתְעַרַב בְּמַיִם - אִם יֵשׁ בּוֹ מֵרֶאָה דָּם, חַיִּב לְכַסּוֹת²⁸; וְאִם לֹא, פֶּטוּר מִלְכַּסּוֹת. נִתְעַרַב בֵּינָן אִו בְּדָם בְּהֶמָּה²⁹, רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הֵן מַיִם³⁰: אִם אֶפְשָׁר לְשַׁרְאָה מֵרֶאָה הַדָּם שֶׁחַיִּב לְכַסּוֹתוֹ כְּשֶׁעוֹר זֶה אֵלּוּ הֵיךְ מַיִם, חַיִּב לְכַסּוֹת הַפֶּלִי³¹; וְאִם לֹא, פֶּטוּר מִלְכַּסּוֹת.

(יא) מפני שכל זמן שמראה הדם ניכר במים – אינו בטל. (יב) ואז הדם לא ניכר. (יג) מתייחסים לזה כאילו נפל הדם לתוך מים. (יד) גם את היין או את דם הבהמה, הואיל ויש בהם מראה דם.

ז. כִּסְיוֹ וְנִתְגַּלָּה - אִינוֹ חַיִּב לְכַסּוֹתוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה. כִּסְתּוֹ הָרוּחַ, אִינוֹ צָרִיף לְכַסּוֹת³²; חֲזֹר וְנִתְגַּלָּה אַחֵר שֶׁכִּסְתּוֹ הָרוּחַ, חַיִּב לְכַסּוֹת³³.

(טו) כי התורה מצווה לכסות דם מגולה, וזה מכוסה. (טז) ההבדל בין מקרה שהשוחט עצמו כיסה את הדם, לבין מקרה שבו הרוח כיסתה אותו: כאשר האדם כיסה – קיים בזה את מצוות "וכסהו בעפר", ולכן גם אם לאחר מכן נתגלה הדם – הוא פטור מכיסוי נוסף. אך אם הרוח כיסתה את הדם – לא נתקיימה המצווה, והפטור הוא רק מפני שכרגע הדם אינו מגולה. לכן, אם נתגלה הדם לאחר מכן – חייב לכסותו, כי זו הפעם הראשונה שהמצווה ניתנת לקיום.

ח. דָּם • הַנּוֹתֵז³⁴ וְשֶׁעַל

הַסֶּפֶן - אִם אֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא³⁵, חַיִּב לְכַסּוֹתוֹ.

השגת הראב"ד

ד. . . לכתובו א"א אלו דברי הרב ז"ל שעושה דברי רבי יהודה מפרש משום דאמר אימתי אבל אין אחרים מודים לו משום דגמרא מפרש להו דפליגי בקראי.

(יז) מעל הסכין לצדדים. (יח) אבל אם יש דם מלבדו בשחיטה זו, די אם יכסה מקצת מן הדם.

ט. שֶׁחַט וְנִבְלַע הַדָּם בְּקֶרֶק - אִם רְשׁוּמוֹ נִכְרַט³⁶, חַיִּב לְכַסּוֹת; וְאִם אֵין רְשׁוּמוֹ נִכְרַט - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁכִּסְתּוֹ הָרוּחַ, וּפֶטוּר מִלְכַּסּוֹת.

(יט) אם נשאר רושם קל מהאדמימות – יש בכך עדיין חיוב כיסוי.

י. אֵין חַיִּב בְּכִסּוֹי אֶלָּא עַל דָּם שֶׁחִיטָה הָרְאוּיָה לְאֲכִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁷: "אֲשֶׁר יֹאכַל"; לְפִיכָךְ, הַשּׁוֹחֵט

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְכַסּוֹת דָּם שֶׁחִיטַת חִיָּה טְהוֹרָה וְעוֹף טְהוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר³⁸: "אֲשֶׁר יִצוֹר צִיד חִיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל, וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ, וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר"; לְפִיכָךְ חַיִּב לְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיִּכְסֶּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל כִּסּוֹי הַדָּם'.

ב. כִּסּוֹי הַדָּם נִוְהַג בְּמִזְמַן וּבִשְׁאֵינוּ מִזְמַן³⁹; לֹא נֶאֱמַר "אֲשֶׁר יִצוֹר" אֶלָּא בְּהוֹרָה⁴⁰. וְנִוְהַג בְּחֻלִּין וְאִינוֹ נִוְהַג בְּמִקְדָּשִׁין, בֵּין קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין קִדְּשֵׁי בֵּדֶק הַפִּינִי⁴¹; וְאִם עֶבֶר וְשִׁחְטָן, אִינוֹ חַיִּב לְכַסּוֹת.

(א) בין בבעלי חיים שמזמנים אצלו מראש, ובין באלו שבאו לידו במקרה וצד אותם. (ב) למרות שבתורה כתוב "אשר יצוד" – דיברה תורה בלשון הווה, שדרך אנשים לצוד בעלי חיים ולאוכלם. (ג) חיות ועופות שהוקדשו לבדק הבית. (ד) חיות ועופות של קדשי בדק הבית שאסור לשחוט אותם עד שלא פדאם, ועופות שהם קדשי מזבח צריכים מליקה, והוא שחט אותם.

ג. שֶׁחַט חִיָּה אוֹ עוֹף וְאַחֵר כֶּן הִקְדִּישָׁן⁴² אוֹ הִקְדִּישׁ אֶת הַדָּם⁴³ - חַיִּב לְכַסּוֹת⁴⁴.

(ה) לבדק הבית, ובשעת ההקדש, אין שייכות בין החיה שהוקדשה ובין הדם שכבר יצא ממנה ונשאר חולין. (ו) אפילו אם הקדיש את הדם עצמו לבדק הבית. (ז) כי מצוות כיסוי הדם קדמה להקדש.

ד. כִּלְאִים הַבָּא מִבְּהֶמָּה⁴⁵ וְחִיָּה, וְכֵן בְּרִיָּה שֶׁהִיא סֶפֶק בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה - צָרִיף לְכַסּוֹת, וְאִינוֹ מְבָרָךְ. הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלָה בְּשִׁבְתּוֹ, חַיִּב לְכַסּוֹת לְאַחֵר הַשִּׁבְתּוֹ⁴⁶; וְכֵן הַשּׁוֹחֵט כִּלְאִים אוֹ סֶפֶק בְּיוֹם טוֹב, מְכַסֶּה דָּמוֹ לְאַחֵר יוֹם טוֹב⁴⁷.

(ח) ובבהמה אין חייבים בכיסוי הדם. (ט) איסור שחיטה נדחה מפני פיקוח נפש, אבל כיסוי הדם שאין בו פיקוח נפש, לא הותר. (י) שמא אין הוא חייב בכיסוי, ואסור לו לטלטל עבור זה עפר ביום טוב.

ה. הַשּׁוֹחֵט עוֹפּוֹת וּמִינֵי חִיָּה בְּמָקוֹם אֶחָד - מְבָרָךְ בְּרִבָּה אַחַת, וְכִסּוֹי אֶחָד לְכָלֵן.

28. ויקרא-אחרי-מות, יז, יג. 29. ויקרא-אחרי-מות, יז, יג.

ואינו נוהג במקדשין: הענין הרוחני בזה – שה"ש תשמ"ט ח"א ע' 364 הע' 81 ושוה"ג. דין זה קשור עם הדין שמצוות כיסוי הדם נוהגת רק בחיה ועוף – לקו"ש חל"ז ע' 52.

עצים בין אפר בגדים, אפלו אפר בשר שגשרף - שיהי נאמר³³: "מעפר שרפת החטאת"^ל; ומתר לכסות בעפר עיר הנדחת^ל.

(לב) פחמים כתושים. (לג) אבק שצבעו כחול, ששימשה לקישוט העיניים. (לד) עפר שיוצא מן הריחיים. (לה) ואם כן הוא נקרא עפר. (לו) אף-על-פי שאסור ליהנות מעפר עיר הנדחת, מותר לכסות בה - כי אנו אומרים "מצות לאו ליהנות ניתנו", קיום מצוה אינה קרויה הנאה.

יד. השוחט צריך שיתן עפר למטה, ואחר כך ישחט, ואחר כך יכסה בעפר; אבל לא ישחט בכלי יכסה בעפר^ל.

(לז) אבל בדיעבד, אם שחט ולא היה עפר למטה, מכסה בעפר מלמעלה וקיים את המצוה.

טו. ומי ששחט - הוא שייכסה, שנאמר³⁴: "ושפך .. וכסה"^ל; ואם לא פשהו, וראהו אחר - חייב לכסותו^ל; שזו מצוה בפני עצמה^מ, ואינה תלויה בשוחט לבדו.

(לח) ולפני זה כתוב "ושפך את דמו", מי ששפך הוא יכסה. (לט) שנאמר באותה פרשה: "ואומר לבני ישראל", מכאן אזהרה לכל בני ישראל שרואה דם גלוי, חייב לכסותו. (מ) כיסוי הדם.

טז. וכשמיכסה, לא יכסה ברגלו, אלא בידו, או בספין או בכלי - כדי שלא ינהג מנהג בזיון במצוות, ויהיו בזויות עליו; שאין הכבוד לעצמן של מצוות, אלא למי שצוה בהן ברוך הוא, והצילנו מלמשש בחדש, וערך אותם גר לישראל לישר המעשים (המעקשים), ואזר להורות נתיבות הישר; וכן הוא אומר³⁵ מא: "גר לרגלי דברך, ואזר לנתיבותי".

(מא) הרמב"ם מסיים את הספר כדרכו, בדברי הגיון ומוסר, ובמעלות התורה והמצוה.

ונמצאת טרפה, או השוחט חלין בעזרה^י, או השוחט חיה או עוף שנגמר דינו לסקילה^{כא}, והשוחט ונתנבלה בידו - פטור מלכסות. וכן חרש שוטה וקטן ששחטו בינו לבין עצמן, אינו חייבין לכסות דם שחיטתן^{כב}.

(כ) שנאסר באכילה. (כא) חיה ועוף שהרגו נפש, ואם נגמר דינם לסקילה, אסורים באכילה. (כב) כי במקרה זה שחיטתן לא נחשבת לשחיטה.

יא. במה מכסין? מכסין בעפר, בסיד, ובגבסים^כ, בזבל דקי^כ, ובחול דק שאין היוצר צריך לכתש^כ, ובשחיקת אבנים וחרשים, ובנערת של פשתן דקה^כ, ובנסרת חרשים דקה^כ, ובלבנה וחרסית^כ ומגופה כס שפתישה; שכל אלו מין עפר הן.

(כג) מין סיד. (כד) גללי בהמה דקים. (כה) חול דק שהאומן שעושה כלי חרס לא צריך לכתוש את החול. (כו) פסולת הנופלת מפשתן אגב עיבודו. (כז) כשמוסרים עצים במסור, נופלים פתיתי עצץ קטנים מבין שיני המסור. (כח) שכבת טיט דקה. (כט) כיסוי חבית שעשוי מחרס.

אבל אם פפה עליו פלי, או פשהו באבנים - אין זה כסוי, שנאמר³⁶: "בעפר".

יב. לפיכך אין מכסין בזבל גס, ובחול גס, וקמח וסופיין ומורסן^{לא}, ושחיקת פלי מתכות - לפי שאין אלו מין עפר; חוץ משחיקת הזהב בלבד שמכסין בה, מפני שנקרא 'עפר', שנאמר³¹: "ועפרת זהב לו", ונאמר³²: "עד אשר דק לעפר".

(ל) קליפות חיטה שמתערבבות בקמח. (לא) קליפות חיטה שמפרידים אותם מהקמח.

יג. מכסין בשיחור, והוא פית הכבשן^{לב}, ובכחליל^ל, ובנקרת הפסילים^ל, ובאפר, בין אפר

30. ויקרא-אחרי-מות, יז, יג. 31. איוב, כח, ו. 32. דברים-עקב, ט, כא. 33. במדבר-חקת, יט, יז. 34. ויקרא-אחרי-מות, יז, יג. 35. תהלים, קיט, קה.

ושפך: דיוק הגירסאות - לקו"ש חל"ז ע' 48 ו' 4 ושוה"ג. הלכה טז: ביאור ההלכה באריכות רבה וביטוייה בעבודת ה' - לקו"ש חל"ז ע' 48, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 362, יין מלכות סע"ד. המעקשים: ע"י קיום הוראות התורה מיישרים את הענינים שמצ"ע הם "עקש" - לקו"ש חל"ז ע' 50.

ספר ששעי והוא ספר הפלאה

הלכותיו ארבע, וזה הוא סדורן: הלכות שבועות,
הלכות נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערבים
ונחרמין.

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות עשה, וארבע
מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן: (א) שלא
לשבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו
לשוא; (ג) שלא לקפר בפקדון; (ד) שלא לשבע
על כפירת ממוץ; (ה) לשבע בשמו באמת. ובאור
מצוות אלו - בפירושם אלו.

פרק א

סקירה כללית על ארבעה מיני שבועות, ומה חייבים
עליהן.

א. ארבעה מיני שבועות הן - שבועת בטוי,
ושבועת שוא, ושבועת הפקדון, ושבועת העדות.
שבועת בטוי, היא שנאמרה בתורה: "או נפש כי
תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב"¹; והיא
נחלקת לארבעה חלקים - שתיים להבא, ושתיים
לשעבר, כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או
שלא נעשה, ועל דבר שעתידי להיות שיעשה ושלא
יעשה.

(א) לשון ביטוי - הוא דבר שיוצא מלב האדם כרגע של
התרגשות והתפעלות, ומפני שלא ראוי להרגיל אדם לנדור
או להישבע, לא רצתה התורה לכתוב בלשון שמורה
לכתחילה על היתר השבועה, לכן הדגישה: "לבטא
בשפתיים", כלומר, ששבועה שיצאה ממנו בעת התרגשות.
(ב) כגון שלא יאכל היום או מחר. (ג) בין לעצמו (שיאכל),
בין לאחרים שייטיב עמהם הטבה שבירו לעשותה.
(ד) שיאכל או לא יאכל. (ה) שאכלתי או לא אכלתי. ואף
על פי שלשון הכתוב "להרע או להיטיב" ומשמעה רק על
העתיד להיות - מזה שכתוב "לכל אשר יבטא" לומדים
חז"ל ששבועה חלה גם על דבר שכבר עבר.

ב. ואין שבועת בטוי נהגת אלא בדברים שאפשר
לו לעשותן, בין להבא בין לשעבר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכשמכסה - לא יכסה בגילו בו".

צריך להבין, מדוע שינה מלשון הברייתא, הפותחת
בדין החיובי - "ושפך וכיסה, במה ששפך - בו יכסה"
והתחיל באיסור "וכשמכסה לא יכסנו ברגלו", ומשמיט
לגמרי לשון החיוב שבברייתא.

ויש לומר הביאור בזה: הרמב"ם רצה לאפוקי מהסברא
המובאת בב"ח, שכוונת הציווי היא החיוב לכסות במה
ששפך דווקא וכן משמע בסמ"ג שעיקר המצוה לכסות
בסכין ששפך, ונמצא שמה שנתמעט רגל מכיסוי הדם
הוא רק משום שאינו בכלל "במה ששפך בו כו" אלא
שאח"כ מוסיף בברייתא עוד ענין שבכיסוי ברגלים יש
משום ביזוי המצוה, אבל עיקר הציווי הוא החיוב
לכסות במה ששפך.

וזהו שמדייק הרמב"ם ומתחיל "וכשמכסה לא יכסנו
ברגלו", לאפוקי משיטה זו, ולהשמיענו שעיקר דין זה
בא לשלול כיסוי ברגל לפי שהוא דרך בזיון, ולכן גם
השמיט הלימוד "ושפך וכסה" "במה ששפך יכסה בו"
כי נותן מקום לטעות, שכל החיוב הוא לכסות במה
ששפך דווקא.

ומקורו בגמרא שבת "אבהוין דכולהו דם", שכיסוי הדם
הוא המקור שממנו למדים איסור ביזוי כל המצוות
כולן, ומשמע מזה שכל כוונת הכתוב והלימוד מהפסוק
"ושפך וכסה" הוא רק להשמיע איסור ביזוי המצוה,
וממנו משמיע איסור ביזוי כל המצוות.

(לקוטי שיחות, חלק לו, עמוד 48
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

בריה רחמנא דסייען. נגמר ספר חמישי, בעזרת שדי.
ומנין פרקים של ספר זה, שלשה וחמשים: הלכות
אסורי ביאה, שנים ועשרים פרקים; הלכות מאכלות
אסורות, שבעה עשר פרקים; הלכות שחיטה,
ארבעה עשר פרקים.

~ יום שישי י"ז סיון ~

בשם ה' אל עולם.

נדבות פי רצה נא ה', ומשפטיו למדני.

1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. תהלים, קיט, קח. 3. ויקרא, ה, ד.

ו. **שלישית, שנשבע לבטל את המצוה. כיצד?**
בגון שנשבע שלא יתעטף בציצית⁸, ושלל ילפש תפלין, ושלל ישב בספכה בחג ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות וימים טובים⁹; וכן כל פיוצא בזה.

(יא) שילבש טלית המחוייבת בציצית ולא יטיל בה ציצית. (יב) ואסור להתענות בהם.

ז. **רביעית, שנשבע על דבר שאין כח בו לעשותו. כיצד?** בגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה ויום רצופים¹⁰, וכן כל פיוצא בזה.

(יג) שדבר זה בלתי אפשרי.

ח. **כל הנשבע שבועת שווא מארבע שבועות אלו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא"**¹¹; אם היה מזיד, לוקה; ואם היה שוגג, פטור מכלום¹².

(יד) אף מקרבן.

ט. **שבועת הפקדון כיצד?** כל מי שיש ממון חברו בידו, בין פקדון, בין מלוה, או שגזלו, או עשקו¹³, או מצא לו אבדה ולא החזירה, וכיוצא בזה, ותבע ממנו ממון שיש לו בידו, וכפר בו - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תכחשו"¹⁴, זו אזהרה לכפירת ממון; ואין לוקין על לאו זה¹⁵. ואם נשבע לו על שקר, על ממון שקפר בו - הרי זה עובר בלאו אחר; ועל זה נאמר: "ולא תשקרו איש בעמיתו"¹⁶, זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון. ושבועה זו, היא הנקראת 'שבועת הפקדון'.

(טו) שמונע ממנו ממון שמגיע לו, כגון תשלום משכורת. (טז) מפני שגם אחרי שהכחיש שזה ממון חברו, שכן עדיין יכול להחזיר את הממון לחברו.

ט. ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה? משלם הקרן שקפר בו, עם תוספת חמש; ומקריב אשם ודאי¹⁷, בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון, או בתשומת יד וגו' והיה כי יחטא ואשם"¹⁸ - ולא נאמר בו "ונעלם"¹⁹, לחייב שוגג כמזיד;

כיצד לשעבר? [נשבע] 'שאכלתי', או 'שזרקתי אבן לים', או 'שדבר פלוני עם פלוני', או 'שלא אכלתי', או 'שלא זרקתי אבן לים', או 'שלא דבר פלוני עם פלוני'; וכיצד להבא? 'שאכל', או 'שאזרק אבן לים', או 'שלא אכל', או 'שלא אזרק אבן לים'; הרי אלו שתיים לשעבר ושתיים להבא.

(ו) אף על פי שאין בה לא הרעה ולא הטבה. (ז) אף על פי שהדיבור אין בו ממש, וגם זה לא דבר שהוא עשה, אלא אחרים. (ח) אבל הדוגמה השלישית - "שידבר פלוני עם פלוני" - אינו חייב עליה משום שבועת ביטוי, כי אין ביד אדם לגרום שאדם אחר ידבר או לא ידבר עם אדם שלישי; ועל שבועה כזו הוא לוקה מכת מרדות שגרם לשבועת שווא.

ג. **נשבע על אחת מארבע מחלקות** [סוגי שבועות] אלו והחליף - בגון שנשבע שלא יאכל ואכל, או 'שאכלתי' והוא לא אכל - הרי זו שבועת שקר; ועל זה וכיוצא בו נאמר: "לא תשבעו בשמי לשקר"²⁰. ואם נשבע לשקר - במזיד, לוקה; בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד²¹, שנאמר: "ונעלם ממנו", והוא ידע ואשם²².

(ט) הקורבן נקרא 'עולה ויורד', מפני שסוג הקורבן אינו קבוע. אם הוא עשיר מביא חטאת בהמה ואם עני מביא עוף או אפילו עשירית האיפה סולת.

ד. **שבועת שווא**
נחלקת לארבע האחת, מחלקות:

שנשבע על דבר הידוע שאינו כן. כיצד? בגון שנשבע על האיש שהוא אשה, ועל האשה שהוא איש, ועל עמוד של שיש שהוא זהב; וכן כל פיוצא בזה.

ה. **השנוה, שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם בעולם שהוא כן. בגון שנשבע על השמים שהיא שמים, ועל האבן זו שהיא אבן, ועל שנים שהן שנים; וכן כל פיוצא בזה, שהיה דבר שאין בו ספק לאדם שלם** [בדעתו] כדי לצדק הדבר בשבועה.

(י) מאחר שדבר זה ברור לכולם ואין צורך להשיבע עליו, זוהי שבועת שווא.

4. ויקרא-קדושים, יט, ב. 5. ויקרא, ה, ד. 6. שמות-יתרו, כ, ז; דברים-ואתחנן, ה, יא. 7. ויקרא-קדושים, יט, יא. 8. שם. 9. ויקרא, ה, כא-כג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִמָּנוּ שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן, וְיָדַע שְׁבֻעָה זוֹ אֲסוּרָה, וְשֶׁהִיא שְׁקָר; וְיִדְוָנָה, שְׁיָדַע שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן. אָבָל אִם לֹא יָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה, אוֹ שֶׁשְּׁכַחוּ הָעֲדוּת וְנִשְׁבְּעוּהָ, וְאַחֵר כִּף נֹדַע לָהֶם שֶׁהָיָה יוֹדְעִין לֹא עֲדוּת וְשִׁנְשְׁבְּעוּ עַל שְׁקָר - הָרִי אֵלּוּ אֲנוּסִין, וּפְטוּרִין אִף מִן הַקָּרְבָּן.

(כה) וחשבו שנשבעו באמת.

פֶּרֶק ב

לשונות השבועה, והצורך בכוונה בזמן השבועה.

א. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע אֶחָת מֵאַרְבַּע מֵינֵי שְׁבֻעוֹת אֵלּוּ מִפִּי עֲצֻמָּא, וְאֶחָד הַנִּשְׁבָּע מִפִּי אַחֲרִים וְעֵנָה 'אֶמֶן'. אֶפְלוּ הַשְּׂבִיעִי גִּי' אוֹ קִטָּן, וְעֵנָה 'אֶמֶן' - חֵיב; שֶׁכֵּל הָעוֹנָה 'אֶמֶן' אַחֵר שְׁבֻעָה, כְּמוֹצִיא שְׁבֻעָה מִפִּיו. וְאֶחָד הָעוֹנָה 'אֶמֶן', אוֹ הַאוֹמֵר דְּבָר שְׁעֲנִינוּ כְּעֵנֶן אֶמֶן - כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'הֵן', אוֹ 'מְחִיב אֲנִי בְּשֻׁבְעָה זוֹ', אוֹ 'קִבַּלְתִּי עָלַי שְׁבֻעָה זוֹ', וְכֹל כַּיֵּצֵא בָּזֶה בְּכָל לְשׁוֹן - הָרִי זֶה כְּנִשְׁבָּע לְכָל דְּבָר, בֵּין לְחִיבּוֹ מִלְּקוּת בֵּין לְחִיבּוֹ קָרְבָּן.

(א) שאומר בעצמו: שבועה בה' שלא אוכל, וכדומה.
(ב) כגון שחברו משביע אותו ואומר: משביעני עליך אם אכלת.

ב. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע אוֹ שֶׁהַשְּׂבִיעִי אֶחָד בִּשְׁם הַמִּיחָדִי, אוֹ בְּאֶחָד מִן הַכְּפוּיִין - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע בְּמִי שִׁשְׁמוֹ חֲנוּן, וּבְמִי שִׁשְׁמוֹ רַחוּם, וּבְמִי שִׁשְׁמוֹ אֶרֶךְ אַפִּים, וּבְכַיֵּצֵא בְּהֵן בְּכָל לְשׁוֹן - הָרִי זֶה שְׁבֻעָה גְּמוּרָה.

(ג) בשם י-ה-ו-ה, או א-ד-נ-י, או באחד מהשמות שאסור למחוק אותם. (ד) תארי כבוד שמשבחים בהם את הקדוש ברוך הוא. (ה) כגון: הגיבור והנורא, הנאמן, קנא וחזק. (ו) לרבות השמות שמכנים אומות העולם את הקב"ה.

וְכֵן אֵלֶּה וְאֵרִיר, הָרִי הֵן [בִּיטוי של] שְׁבֻעָה - וְהוּא, שְׁיִזְכָּר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת אוֹ כְּפוּי מִן הַכְּפוּיִין. כִּיצַד?

(ז) שבא על חטא וודאי, בניגוד ל"אשם תלויו" שבא על ספק עבירה. (ח) בניגוד לשבועת בטוי שם נאמר: "ונעלם ממנו", ומטעם זה מביא קורבן רק כאשר נשבע בשגגה.

י. וְהוּא שְׁיִזִיד בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּמִמּוֹן שְׁנִתְחַיֵּב בוֹ, וְיָדַע בוֹ בְּשִׁעַת שְׁבֻעָה; אָבָל אִם שָׁגַג וְשָׁכַח שִׁישׁ לוֹ אֶצְלוֹ מִמּוֹן וְכִפֵּר וְנִשְׁבָּע, וְאַחֵר כִּף יָדַע - הָרִי זֶה אֲנוּס, וּפְטוּר מִכָּלּוּם.^ט

(יט) מן החומש והקרבן.

וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁאֲסוּר לְשָׁבַע לְשָׁקָר עַל כְּפִירַת מִמּוֹן, הָרִי זֶה אֲנוּס וּפְטוּר.^כ

(כ) מן הקרבן והחומש, אבל בכל זאת עבר על "לא תכחשו", שזוהי אזהרה שלא יכפור בממון חברו.

יא. אִם כֵּן, הֵיאָף הִיא שְׁגִגַת שְׁבֻעַת הַפִּקְדוֹן? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע מִמָּנוּ אִם חֵיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לֹא, וְיָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה וְשִׁישׁ לוֹ אֶצְלוֹ מִמּוֹן - זֶה הִיא שְׁגִגַת^{כב}; וְיִדְוָנָה, שְׁיָדַע שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן.

(כא) שחייב עליה קרבן ותוספת חומש, הרי לפי מה שלמדנו בהלכה הקודמת במקרים כאלה הוא אנוס ולא שוגג. (כב) לגבי הפיקדון הוא נחשב מזיד, כי ידע שיש אצלו ממון חברו ואסור להתכחש לו. אך בנוגע לחיוב קורבן אם ישבע על כך, לא ידע אם מתחייבים או לא — ולכן נחשב שוגג לעניין הקורבן.

יב. שְׁבֻעַת הָעֲדוּת כִּיצַד? הָעֲדִים שְׁיָדַעוּ עֲדוּת מִמּוֹנֵי^{כג}, וְהִכְעֵם בְּעַל הָעֲדוּת לְהַעֲדִי לוֹ^{כד}, וְכִפְרוּ בְּעֲדוּתָן וְלֹא הִעֲדוּ, וְנִשְׁבְּעוּ לוֹ שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לוֹ עֲדוּת - זֶה הִיא הַנִּקְרָאת 'שְׁבֻעַת הָעֲדוּת'; וְחִיבִין עַל שְׁבֻעָה זוֹ קָרְבָּן עוֹלָה וְיֹזֶרֶת, בֵּין שֶׁהָיָה מִזִּידִין בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹגְגִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִפְשׁ כִּי תִחַטָּא, וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים, וְהוּא יַעַד אוֹ רָאָה" וגו'^{כו}, וְלֹא נֶאֱמַר בָּהּ 'וְנִעָלַם' - לְחִיבּוֹ עַל הַזִּדּוֹן בְּשִׁגְגָה.

(כג) הם ידעו על מקרה מסויים בויכוח ממוני. (כד) האדם התובע ביקש מהם שיעידו, כדי שיתברר שהצדק איתו.

יג. כִּיצַד שְׁגִגַת שְׁבֻעַת הָעֲדוּת? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּעוּ

שְׁבֻעָה י"ד, או: 'הָן, הָן', וְהִזְכִּיר שֵׁם או כְּנוֹי - הָרִי זֶה כְּנֻשָּׁע; וְכֵן 'יָמִין' שְׁבֻעָה ו'שְׁמָאל' שְׁבֻעָה ט', שְׁנָאֵמָר: 'נִשְׁבַּע ה' בְּיָמָיו, וּבְזָרַע עֲזוֹ' ט"ו. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'מִבֶּטָא שְׁלֹא אֶעֱשֶׂה כָּךְ וְכָךְ', וְהִזְכִּיר שֵׁם או כְּנוֹי - הָרִי זֶה שְׁבֻעָה י"ז.

(יד) שאמר פעמיים ברצף "לא אעשה דבר פלוני לא אעשה דבר פלוני" ונתכוין לשם שבועה. (טו) כגון שאמר "ימין ה' שלא אוכל ככר זו", ו"שמאל ה' שלא אוכל ככר זו". (טז) מתוך שכתוב בפסוק "ימינו", משמע ש"זרוע" שכתוב אחריו הכוונה לשמאל. לכן, אם אמר "ימין" או "שמאל" ונתכוון לימין הקב"ה או לשמאלו - הרי זו שבועה. (יז) בפסוק כתוב "או מבטא שפתיא אשר אסרה על נפשה" - למדו חז"ל במה היא אסרה את עצמה? במבטא. ולכן "מבטא" הוא גם לשון שבועה.

ז. אָמַר: 'אֶסֶר לָהּ' או 'לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ חֲנוּן שְׁלֹא אֶעֱשֶׂה', או 'שְׁאֶעֱשֶׂה' - הוֹאִיל וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן שְׁבֻעָה, הָרִי הוּא כְּשֻׁבֻעָה.

(יח) שאמר: "איסר לה" שלא אוכל ככר זו", שהוא אוסר על עצמו בלשון שבועה.

ח. שָׁמַע חֲבֵרוֹ נִשְׁבַּע, וְאָמַר: 'וְאֲנִי כְּמוֹתְךָ' - הוֹאִיל וְלֹא הוֹצִיאָ שְׁבֻעָה מִפִּי וְלֹא הִשְׁבִּיעוּ חֲבֵרוֹ, הָרִי זֶה פְטוּר; וְזֶהוּ מִתְּפִיס בְּשֻׁבֻעָה, שֶׁהוּא פְטוּר.

(יט) ממלקות ומקרבן, אבל הוא אסור בדבר שחברו נשבע עליו, כמבואר בהלכה הבאה. (כ) שהדבר "נתפס" ועובר מאחד לשני, ובמקרה שלנו האיסור שהיה אצל אחד, עובר ונתפס גם על השני.

ט. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע 'שְׁלֹא אֶכֶל בָּשָׂר זֶה', וְחִזַּר וְאָמַר: 'וְהָרִי הִפַּת הַזֶּה כְּבָשָׂר הַזֶּה' - הָרִי זֶה פְטוּר עַל הַפֶּת, שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיאָ שְׁבֻעָה עָלֶיהָ אֶלָּא הִתְּפִיסָהּ; וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַמְּלָקוֹת וּמִן הַקֶּרְבָּן, אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל אוֹתָהּ הַפֶּת שֶׁהִתְּפִיסָהּ בְּשֻׁבֻעָה.

י. מִי שֶׁנִּתְּכַנֵּן לְשֻׁבֻעָה, וְגִמַּר בְּלִבּוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל הַיּוֹם או שְׁלֹא יִשְׁתֶּה, וְשִׁדְּךָ זֶה אָסוּר עָלָיו בְּשֻׁבֻעָה, וְלֹא הוֹצִיאָ בְּשִׁפְתָיו - הָרִי זֶה מִתָּר, שְׁנָאֵמָר¹²: "לִבָּטָא בְּשִׁפְתֵי" - אֵין הִנְשָׁבַע חֵיב, עַד שִׁיוֹצִיא עֲנָן שְׁבֻעָה בְּשִׁפְתָיו.

השנת הראב"ד

מ" . ואכלו א"א לא נתחוויר אצלי דבר זה שלא מצאתי שם מן השמות ולא כינוי מהכינויים בשבועת ביטוי ולא מצינו שם אלא בעדות ובפקדון לפי שנאמר בעדות אלה וקול וילפינן אלה אלה מסוטה ופקדון תחטא תחטא מעדות אבל בשבועת ביטוי אפילו מבטא או איסר שבועה אם אמר מבטא לא אוכל לך שבועה וכן איסר אע"פ שלא אמר לא שם ולא כינוי אם אמר לשם שבועה אע"פ שלא הזכיר שם שבועה היא וכן לאו והן הן אם נתכוון ללאו והן שאמר הבורא שבועה היא וכן ימין ושמאל אם נתכוון לימין ושמאל הבורא שבועה היא וה"מ לקרבן וכן נמי לכל יחל אבל למלקות בעינן שם דכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ושבועת שקר נמי נאמר לא תשבעו בשמי לשקר וגו'.

(ז) גם אם לא השתמש בלשון שבועה, אלא אמר בלשון "אלה" (כלומר, קללה) או "ארור".

ג. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'שְׁבֻעָה בַּה' או 'בְּמִי שֶׁשְּׁמוֹ חֲנוּן', 'שְׁלֹא אֶכֶל', וְאֶכֶל, 'שִׁדְּךָ אִשָּׁה', וְהוּא אִישׁ, 'שְׂאִין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם', וְיֵשׁ לוֹ, 'שְׂאִינִי יוֹדַע לָךְ עֲדוּת' י, וְהוּא יוֹדַע - הָרִי זֶה חֵיב.

(ח) כלומר, לא רק במקרה שאומר "אלה" או "ארור" צריך להזכיר את השם או כינויו, אלא אפילו כשאומר בפירוש "שבועה", צריך להזכיר את שם ה' או כינויו, ובלי הזכרת השם אינו חייב. (ט) זוהי שבועת ביטוי. (י) זוהי שבועת שוא. (יא) זוהי שבועת הפקדון. (יב) זוהי שבועת העדות.

ד. אָמַר 'אֶלֶה' או 'אָרוּר' או 'שְׁבֻעָה', וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם וְלֹא כְּנוֹי - הָרִי זֶה אָסוּר בְּדָבָר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו; אֲבָל אִינוֹ לוֹקֶה וְלֹא מִבִּיא קֶרְבָּן אִם עָבַר עַל שְׁבֻעָתוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה בַּה' שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחֲדִין, או כְּנוֹי מִן הַכְּנוּיִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ה. וְלֹא הַשְּׁבֻעָה בְּלִבָּר, אֶלָּא כָּל כְּנוֹי שְׁבֻעָה בְּשֻׁבֻעָה; כְּגוֹן, שֶׁהָיוּ אֲנָשִׁי אוֹתוֹ הַמְּקוֹם עֲלֵגִים, וְהָיוּ קוֹרְאִים לְשֻׁבֻעָה 'שְׁבֻעָתָה' או 'שְׁקוּקָה', או שֶׁהָיוּ אֲרַמִּיִּים¹¹ שֶׁלִּשׁוֹן שְׁבֻעָה בְּלִשׁוֹנָם 'מוֹמְתָא', וְהָיוּ הַעֲלֵגִים מְכַנִּין אוֹתָהּ 'מוֹהָא' - בִּינָן שְׁאֵמַר לִשׁוֹן שֶׁמִּשְׁמָעוֹ וְעִנָּנוֹ שְׁבֻעָה, הָרִי זֶה חֵיב כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאָ לִשׁוֹן שְׁבֻעָה.

(ג) דוברי ארמית.

ו. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'לֹא, לֹא' שְׁנֵי פַעַמִּים דִּרְךְ

11. ישעיהו, סב, ח. 12. ויקרא, ה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כח) ואין הוא יכול לומר שבפה נאמר משהו אחר ממה שחשב, כי סתם "פת" הכוונה לפת חטים.

טו. מי שנשבע ואמר: 'שבועה שלא אכל היום, ועל דעתכם כט אני נשבע' - אין זה יכול לומר: 'כך וכך היה בלבי'; שלא נשבע זה על דעתו, אלא על דעת אחרים^א; וכיון שהיה פיו ולבם של אחרים שוין שנשבע על דעתם, חייב - לבם של אלו, במקום לבו קם^ב. וכן בפסא מני שבועות.

(כט) כפי הבנתכם ומחשבת לבכם. (ל) שאני התכוונתי למשהו אחר ממה שושבעתי, כגון שלא אתרחץ היום. (לא) כאשר הוא נשבע, הוא התכוון שהשבועה לא תחול על מה שהוא חושב, אלא על מה שאחרים חושבים. (לב) ואין לנו צורך בהסכמתו, כי הוא ביטל את דעתו בפניהם.

טז. לפיכך^ג, כשמשביעין הדינין את הנשבע^ד, אומרים לו: 'לא על דעתך אנו משביעין אותך, אלא על דעתנו'.

(לג) היות והנשבע על דעתו יכול לומר: לא כך היה בליבי אלא משהו אחר, וכשנשבע על דעת אחרים אינו יכול לטעון כך. (לד) אדם שנתבע בדין וכופר בטענת התובע.

יז. מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין שבועה, ואחר שנאסר חזר בו מיד בתוך כדי דבור, והוא כדי שיאמר תלמיד לרב: 'שלוש עליך רביי^ה, ואמר: 'אין זו שבועה', או 'נחמתי^ו, או 'חזרתי בי', וכיוצא בדברים אלו שענינם שהתיר מה שאסר - הרי זה מתר, ונעקרה השבועה; שזה דומה לטועה^ז.

(לה) זמן אמירת שלושת מילים אלו, זה הזמן שנקרא "תוך כדי דיבור". (לו) נמלכתי, הנני מתחרט. (לז) והוציא בשפתיו דבר שלא היה בליבו.

יח. וכן • אם אמרו

השנת הראב"ד

לו אחרים^ח: 'חזר בך', או 'מתר לך', וכיוצא בדברים אלו, וקבל מהן

בתוך כדי דבור^ט ואמר 'הן', או 'חזרתי בי', וכיוצא בזה - הרי זה מתר; ואם אחר כדי דבור, אינו יכול לחזור בו.

(לח) תוך כדי דיבור לשבועתו. (לט) מרגע שהם אמרו לו חזור בך.

יט. נשבע וחזר בו בתוך כדי דבור בלבו, אין זה

יא. וכן אם גמר בלבו להשבע, וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו - הרי זה מתר.

פיצד? המתכוון להשבע שלא יאכל אצל ראובן, וכשבא להוציא שבועה נשבע שלא יאכל אצל שמעון - הרי זה מתר לאכל עם ראובן, שהרי לא הוציא בשפתיו, ועם שמעון, שהרי לא היה שמעון בלבו.

יב. וכן שאר מיני שבועות, אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין.

לפיכך, אם נשבע אחד בפנינו שלא יאכל היום, ואכל, והתרו בו, ואמר: 'אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום, וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי' - הרי זה אינו לוקה, עד שיודה בפני עדים קדם שיאכל שעל אכילה נשבע, או שקבל התראה ולא טען שטעה בעת התראה^א, אף על פי שטען אחר כך, אין שומעין לו.

(כא) שהעדים מתרים בו כשהוא נשבע שאם יאכל הוא עובר על איסור וילקה, והוא אומר להם יודע אני, ועל-מנת כן אני עושה, ולא טעיתי בשבועה.

וכן אם התרו בו, ואמר: 'מעולם לא נשבעתי', או 'לא נדרתי על דבר זה'^ב, ואחר שהעידו עליו שנשבע או שנדר, אומר: 'כן היה, אבל לא היה פי ולבי שוין'^ג, או 'תנאי היה בלבי על הנדר'^ד - אין שומעין לו, ולוקה.

(כב) שהוא מכחיש כלל שנשבע. (כג) לא התכוונתי לדבר זה, ובליבי חשבתי להישבע על דבר אחר. (כד) ואמרתי בלחש תנאי, שאם יתקיים - יחול הנדר, ואם לא יתקיים - יתבטל.

יג. פיוצא בו, אמרו לו: 'אשתך נדרה'^ה, ואמר: 'בלבי היה להפר לה'^ו, והפירתי - שומעין לו; אמרו לו: 'נדרה', והוא אומר: 'לא נדרה', וכיון שראה אותם העידו עליו, אומר: 'בלבי היה להפר לה'^ז - אין שומעין לו.

(כח) הדין שבעל יכול להפר את נדרי אשתו בשעה שהיא נודרת אותם, ואז הנדר לא חל. (כו) שאמרתי בלחש: מופר לך. אבל אם הפר רק בליבו אינו מופר, כפי שיסביר הרמב"ם בהלכות נדרים. (כז) והפירתי בלחש.

יד. גמר בלבו שלא לאכל פת חטין, ונשבע שלא לאכל פת סתם - אסור בפת חטים, שפת חטים 'פת' שמה^ח.

כלום; וכן אם אמרו לו אחרים: 'חזר בך', או 'מתר לך', או 'מחול לך', וקבל דבריהם בלבד בתוך כדי דבור - אין זה כלום; עד שיוציא החזרה בפיו, כמו השבועה.

פרק ג

שבועה באונס או בטעות.

א. כל הנשבע שבועה מארבע מיני שבועות אלו¹³ באנס, הרי זה פטור מכלום¹⁴. ואחד הנשבע מתחלתו באנס¹⁵ כמו שבארנו, או שנשבע ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו, או שהשביעו אנס¹⁶; לפיכך נשבעין לתרמין ולחורגין ולמוכסין¹⁷.

(א) שהוזכרו לעיל: שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת הפקדון ושבועת העדות. (ב) אפילו מאיסור הזכרת שם שמים לבטלה. (ג) כגון ששכח שיש אצלו ממון חברו וכפר ונשבע ואחר-כך נזכר, או שהיה סבור שמותר להישבע לשקר. (ד) אנשים אחרים אנסו אותו שלא יקיים את השבועה, כגון שהכריחו אותו לאכול. (ה) איש אלים הכריח אותו להישבע. (ו) היות שבמקרים כאלה הוא פטור מכלום. (ז) אפילו לכתחילה. (ח) גולנים שגוזלים ממון אבל אינם הורגים נפש. (ט) שהורגים אנשים גם על עסקי ממון. (י) נוטלי מס שלא ברשות המלך, כפי שיתבאר בהלכה הבאה.

ב. באיזה מוכס אמרו¹⁸? במוכס העומד מאלי, שלוקח ממון שלא ברשות מלך המדינה¹⁹; או שלוקח ברשות המלך, אבל מוסיף לעצמו על הדבר הקצוב, כמו שיתבאר בהלכות גזלה²⁰.

(יא) שנשבעים לו ופטורים. (יב) נמצא מוכס זה הוא גזלן גמור. (יג) אבל אם המוכס לוקח בדיוק מה שציווה המלך, אסור להישבע לשקר.

ג. וצריך הנשבע באנס להיות פונתו בלבד בעת השבועה, לדבר הפוטרי²¹; ואף על פי שדברים אלו שבלב אינן דברים, הואיל ואינו יכול להוציא בשפתיו מפני האנס, הרי זה סומך על דברים שבלבו.

(יד) כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר סתם, ובליבו התכוון שלא יאכל היום.

ד. כיצד? כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר

השגת הרמב"ד

וכן... עליהן א"א לא הוזכרו חכמים לומר שהוא פטור מקרבן אלא שאמרו כשם שנדרי שגגות ונדרי הבאי מותרין כך שבועת שגגות ושבועת הבאי מותרין, שבועת שגגות שמותרין כגון שאמר לאשתי שבועה שלא אוכל היום שגנבת את כסי ונדע שלא גנבה וכל כיוצא בזה שאם נשבע שלא יאכל ככר אחד אם שתה היום ונזכר ששתה היום מותר לאכול הככר, ושבועת הבאי שהן מותרות כגון שאמר יאסרו עלי פירות העולם בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר וכיוצא בו שלא נתכוין לאסור פירות העולם על עצמו אלא לחזק הדבר שיאמינו בו מפני שהוא דבר תימה ושבועת הבאי ענין שבועת שוא היא, נעלמה ממנו שבועה כו' שהרי העלם שבועה וחפץ בידו הרי זה כאנס ופטור, נשבע על הככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואלו והוא שוגג ששכח שבועתו פטור לפי שאינו שב מדיעתו שהרי דמה שמותר לו לאכלו מפני הצער ולא ידע שאסורה היא.

סתם, ובלבו שלא יאכל היום, או שלא יאכל בשר חזיר - הרי זה מתר; וכן כל פיוצא בזה.

ה. וכן • שבועות של הבאי [=גזמה] ושל שגגה, פטור עליהן²². שבועות של הבאי כיצד? כגון שראה חילות גדולים וחומה גבוהה, ונשבע שראיתי חיל פלוני המלך, והם פיוצאי מצרים²³, חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, וכיוצא בדברים אלו -

שזה לא גמר בלבד שהדבר כך בלא פחות ולא יתר, ולא נתפנן אלא לספר גבה החומה או רב העם.

(טו) מקרבן וממלקות, אבל אסורות. (טז) הוא רוצה להגזים שהחילים היו רבים כמו יוצאי מצרים, והשומעים יודעים שהוא רק מגזים.

ו. שבועה של שגגות כיצד? אם שבועת העדות או הפקדון היא, כגון ששגג בפקדון²⁴ ובעדות²⁵, שהוא פטור מכלום כמו שבארנו²⁶; ואם שבועת שוא היא, כגון שנשבע שלא ילכש תפלין ולא ידע שהתפלין מצוה; ואם שבועת שקר היא, כגון שנשבע שלא אכל ונזכר שאכל, או שנשבע שלא יאכל ושכח ואכל, או שלא תהנה אשתו לו [ממנו] מפני שגנבה כיסו [=ארנקו] ושקפת את בנו, ונדע שלא גנבה ושלא הכת. וכן כל פיוצא בזה.

(יז) ששכח שיש אצלו ממון וכפר ונשבע, ואח"כ נזכר - הרי זה אנוס. (יח) שלא ידע אם היא אסורה, או ששכחו את העדות ונשבעו, ואח"כ נזכרו שהם יודעים לו עדות - הרי אלו אנוסים.

ז. אם בן²⁷, איזו היא שגגת שבועת בטוי שחזקין עליה קרבן עולה ויורד לשעבר? כגון שנשבע

13. לעיל א, 14. לעיל א, י; א, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כה) כלומר הרעב מצער ואין לו ככר אחרת לאכול.
(כו) בעוד שלהלכה אין שבועה מותרת בגלל צער, כי אין כאן סכנה. (כז) השבועה לא נעלמה ממנו, ולכן הוא אכל – ובמקרה כזה הוא שוגג וחייב קורבן. אלא שהוא ידע שהוא נשבע, רק חשוב בטעות שמותר לו לאכול את הכיכר בגלל הצער.

שלא אכל, והוא ידע שאכל ושבועת שקר זו שנשבע אסורה, אכל לא ידע שחייבין עליה קרבן - זו היא השגגה שחייבין עליה קרבן עולה ויורד בשבועת בטוי לשעבר.

(ט) אם הנשבע בשגגה פטור מכלום.

ח. וכיצד היא השגגה שחייבין עליה קרבן להבא? כגון שנשבע שלא יאכל פת חטין, ושגג ודמה שנשבע שיאכל פת חטין ואכלה, שזו נעלמה ממנו השבועה היאך היתה, והרי הוא זוכר החפץ שנשבע עליו - זו היא שגגת שבועת בטוי להבא שחייבין עליה קרבן.^כ

כ. שהרי אם נשבע שלא יאכל, ושכח ואכל – פטור מקרבן. כא) במקרה כאן מדובר ששכח מה נשבע, אבל לא שכח על איזה חפץ נשבע. כב) בפסוק כתוב "אשר יבטא האדם בשבועה, ונעלם ממנו" – שנתעלם ממנו השבועה.

ט. אכל אם נשבע שלא יאכל פת חטין, ואכל פת חטין על דעת שהיא פת שעורים^כ - הרי זה אנוס, ופטור; שהרי לא נעלמה ממנו שבועה, ולא נעלם ממנו אלא חפץ שנשבע עליו.

כג) הוא חשב שהוא אוכל פת שעורים.

השנת הראב"ד

נעלמה . . . בטעות נעלמה ממנו שבועה כז' שהרי העלם שבועה וחפץ בידו הרי זה פטור. נשבע על הככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואכלו והוא שוגג ששכח שבועתו פטור לפי שאינו שב מידיעתו שהרי דמה שמותר לו לאכול מפני הצער ולא ידע שאסורה היא.

י. נעלמה • ממנו שבועה היאך היתה, ונעלם ממנו חפץ שנשבע עליו - הרי זה פטור מן הקרבן. כיצד? כגון שנשבע שלא

לאכל פת חטים, ודמה שנשבע שיאכל פת חטים, ואכל פת חטים, על דעת שהוא פת שעורים - שהרי העלם שבועה וחפץ בידו, והרי זה כאנוס ופטור.^כ

כד) למרות שנעלמה ממנו השבועה, והוא מתחייב בקורבן בגלל שהוא שגג. היות שאכל פת חטים כי חשב שזה פת שעורים – פטור.

יא. נשבע על כפר שלא יאכלנה, ונצטער עליה^{כה} ואכלה מפני הצער, והוא שוגג, שהרי דמה שמותר לו לאכלה מפני הצער^{כו} - הרי זה פטור מן הקרבן; לפי שאינו שב מידיעתו אלא ידע שאסורה היא, ואכלה בטעות.^{כז}

~ שבת קודש י"ח סיון ~

פרק ד

פירוש בידיני שבועת ביטוי

א. מי שנשבע שלא יאכל היום^א, ואכל פחות מפי' - פטור; שאין אכילה פחותה מפי', והרי הוא כאוכל חצי שיעור מנבלות וטרפות וכיוצא בהן. ואם אמר: 'שבועה שלא אכל דבר זה', ואכלו - חייב, ואכלו ה'ה דבר שנשבע עליו זרע חרדל אחד^ב או פחות ממנו.

א) אבל אם לא הדגיש "היום" אסר על עצמו לאכול לעולם, ומכיוון שזה דבר בלתי אפשרי, הרי זו שבועת שווא, ומלקים אותו מיד, ויכול לאכול מיד. ב) הלכה למשה מסיני ששיעור אכילה זה מינימום בגודל כזית, וכאשר אדם נשבע שלא יאכל, אנחנו משערים שהוא מתכוון לשיעור אכילה. ג) שאסור מן התורה לאכול, אבל אין לוקים עליו. והטעם שאסור לאכול חצי שיעור – משום שהוא ראוי להצטרף לעוד חצי שיעור ויחד יהיו שיעור שלם. אבל אכילת חצי שיעור לא נחשבת לאכילה. ד) בקרבן ומלקות. ה) שהוא קטן מאוד. ו) היות והוא נשבע עליו בייחוד, הוא החשיב את הדבר ואסר את זה על עצמו, והוא לא התכוון לשיעור אכילה.

ב. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא - חייב.

ז) שהרי לא הזכיר לשון אכילה בשבועתו, ואז צריך שיעור אכילה, אלא נשבע שלא יטעם, ומשמעות לשון טעימה זה אפילו טעימה כלשהי.

ג. מי שנשבע שלא יאכל היום, ושתה - חייב, ששתיה בכלל אכילה. לפיכך אם אכל ושתה - אינו חייב אלא מלקות אחת, אם היה מזיד; או חטאת אחת, אם היה שוגג.

ד. נשבע שלא ישתה היום - הרי זה מתר לאכל, שאין אכילה בכלל שתיה. וכמה ישתה ויהיה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שִׁיאֵכֶל בְּשִׁעוֹר מִמִּין אֶחָד; הוֹאִיל וְהֵן חֲלוּקִין לְחִטָּאוֹת, הָרִי הֵן בְּחֵלֶב וְדֹם, שְׂאִינָן מִצְטָרְפִין לְבִצִּיתָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת¹⁵.

(יד) הוֹאִיל וְחִיִּיב עַל כָּל מִין בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ. (טו) שֶׁאִם שֶׁתֵּה פָחוֹת מִשִּׁיעוֹר רִבִּיעִית יֵין וּפְחוֹת מִרְבִּיעִית חֵלֶב אֵינֶם מִצְטָרְפִים לְרִבִּיעִית אַחַת וּפְטוּר כַּדִּין הַשּׁוֹתֵה חֲצִי שִׁיעוֹר. (טז) שֶׁהֵם שְׁנֵי אִיסוּרִים שׁוֹנִים, וְאִם אָכַל מִכָּל אֶחָד מֵהֶם פָּחוֹת מִכִּזִּית, הֵם לֹא מִצְטָרְפִים.

ט. 'שְׁבוּעָה • שְׂלָא

אֵכֵל כֶּכֶר זֶה, או 'שְׂלָא אֵכֵל אוֹתָהּ - בִּיּוֹן שְׂאֵכֵל מִמֶּנָּה בִּצִּית, חֵיב¹⁶; 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵלָנָה, אֵינֹו חֵיב עַד שְׂיאֵכֵל אֶת כֶּלָּהּ¹⁷. אָמַר: 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵל כֶּכֶר זֶה, שְׁבוּעָה¹⁸ שְׂלָא אֵכֵלָנָה, וְאֵכֵלָה - אֵינֹו חֵיב אֲלָא אַחַת¹⁹.

(יז) הֵיית שֶׁהוּא הַשְׁתַּמֵּשׁ בַּלֶּשׁוֹן אֲכִילָה סָתֵם, מִשְׁמַע שֶׁהוּא הַתְּכוּוֹן לְשִׁיעוֹר אֲכִילָה - כִּזִּית. (יח) כִּי הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁלֹּא הַשְׁבוּעָה שֶׁהוּא לֹא יֵאָכֵל אֶת כָּל הַכִּיכֹר, וְלֹא סָתֵם אֲכִילָה. (יט) וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שׁוֹב. (כ) כִּי הַשְׁבוּעָה הַשְּׁנִיָּה לֹא חָלָה עָלָיו כָּלֵל, שֶׁהָרִי כָּבֵד בַּשְׁבוּעָה הָרִאשׁוֹנָה נִאֲסָר לֹאֲכֹוֹל אֲפִילוֹ כִּזִּית מִהַכִּיכֹר, אִם כֵּן כָּל שֶׁכֵּן, שֶׁאֲסוּר לוֹ לֹאֲכֹוֹל אֶת כָּל הַכִּיכֹר, וְיֵשׁ כָּלֵל שֶׁאֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה.

י. וְכֵן • אִם אָמַר:

'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵל הַיּוֹם²⁰, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע עַל הַכֶּכֶר שְׂלָא יֵאָכֵלָנָה, וְאֵכֵלָה כֶּלָּה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - אֵינֹו חֵיב אֲלָא אַחַת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה, שְׂאִין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה²¹.

(כא) שֶׁמִּשְׁמַעוֹ אֲפִילוֹ כִּזִּית. (כב) הַטַּעַם שֶׁאֵין שְׁבוּעַת בִּיטוּי חָלָה עַל שְׁבוּעָה, כִּי הַתּוֹרָה אָמְרָה: "לֹהֲרַע אוֹ לֹהֲטִיב" - מִכָּאֵן לּוֹמְדִים, שֶׁשְׁבוּעַת בִּיטוּי יִכּוּלָה לְחוּל רַק אֵלֶּא עַל דְּבָרֵי רִשּׁוֹת, שֶׁאִם רִצָּה עוֹשֶׂה, וְאִם לֹא רִצָּה אֵינֹו עוֹשֶׂה. וְכֵאֵן, הֵיית שֶׁנִּשְׁבַּע כָּבֵד שֶׁלֹּא לֹאֲכֹוֹל, הָרִי הוּא נִאֲסָר בִּאֲכִילָה, אִם כֵּן אֵין יִכּוּל לְהִישָׁבַע שְׁנִית עַל דְּבַר שֶׁכָּבֵד נִאֲסָר בּוֹ, וְאֵין לוֹ רִשּׁוֹת לֹאֲכֹוֹל.

אֵכֵל אִם נִשְׁבַּע עַל הַכֶּכֶר שְׂלָא יֵאָכֵלָנָה, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שְׁנִיתָ שְׂלָא יֵאָכֵל כָּלּוֹם, או שְׂלָא יֵאָכֵל כֶּכֶר

חֵיב? יִרְאֶה לִי שְׂאִינוֹ חֵיב עַד שְׂשִׁשְׁתָּה רְבִיעִית²², כְּשֶׁאֵר הָאֲסוּרִין.

(ח) כֹּאשֶׁר אֲנָשִׁים אוֹמְרִים שֶׁהֵם הוֹלְכִים לֹאֲכֹוֹל, בְּכָלֵל הָאֲכִילָה גַם הַשְּׁתִּיָּה. אֵךְ כֹּאשֶׁר הֵם אוֹמְרִים שֶׁהֵם הוֹלְכִים לַשְּׁתוֹת, אֵין הַכוּוֹנָה שֶׁהֵם הוֹלְכִים לֹאֲכֹוֹל. (ט) כ-86 מ"ל.

ה. 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵל הַיּוֹם, וְאֵכֵל מִיּוֹן הַרְבֵּה, או 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֶשְׁתָּה הַיּוֹם, וְשִׁתָּה מִיּוֹן מִשְׁקִין הַרְבֵּה - אֵינֹו חֵיב אֲלָא אַחַת. וְאֵפִלּוֹ אָמַר: 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵל הַיּוֹם בְּשֶׁר וּפֶת וְקִטְנִית, וְאֵכֵל כָּלֵל - אֵינֹו חֵיב אֲלָא אַחַת²³; וְכֵלָן מִצְטָרְפִין לְבִצִּית²⁴.

(י) כִּי כוֹלֵם מִצְטָרְפִים וְנִחְשָׁב שֶׁעֲבִירָה אַחַת. (יא) כִּי הַשְׁבוּעָה הֵייתָה שֶׁהוּא לֹא יֵאָכֵל אֶת כוֹלֵם יָחִד, אִם כֵּן עֲבַר עַל שְׁבוּעָה אַחַת. (יב) שֶׁאִם אָכַל מִכָּל הַמִּינִים יָחִד כַּדִּי כִזִּית אֶחָד חִיִּיב, כֹּאִילוֹ הֵם מִין אֶחָד, וְאֵין צוּרֵךְ שִׁיאֵכֵל מִכָּל מִין כִּזִּית.

ו. 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵל וְשְׂלָא אֶשְׁתָּה, וְאֵכֵל וְשִׁתָּה - חֵיב שְׁתֵּים; שֶׁשִּׁשְׁתִּיה בְּכָלֵל אֲכִילָה, וְהוֹאִיל וּפִרְשׁ וְאָמַר 'וְשְׂלָא אֶשְׁתָּה, גְּלָה דַּעְתּוֹ שְׂלָא כָּלֵל הַשְּׁתִּיָּה בְּכָלֵל הָאֲכִילָה - וְנִמְצָא כְּנִשְׁבַּע עַל זֶה בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ, וּלְפִיכָךְ חֵיב שְׁתֵּים. ז. וְכֵן הָאָמַר: 'שְׁבוּעָה שְׂלָא אֵכֵל פֶּת חֲטִיִן וּפֶת שְׁעוּרִין וּפֶת בְּסִמִּין, וְאֵכֵלָן - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שְׂלָא אָמַר פֶּת וּפֶת וּפֶת, אֲלָא לְחֵלֶק וּלְחֵיב עַל כָּל אַחַת²⁵.

(יג) אִילוֹ הֵייה נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לֹאֲכֹוֹל "פֶּת חֲטִיִם וּשְׁעוּרִים וְכוּסִּמִּין" הֵייה חִיִּיב רַק אַחַת, כִּי יִכּוּל הֵייה לּוֹמַר הַתְּכוּוֹנָתִי לְשְׁבוּעָה אַחַת עַל שְׁלוֹשָׁתָם, וּפִירְטִית אֶת סוּגֵי הַפֶּת כַּדִּי לְהוֹצִיא מִכָּלֵל הַשְׁבוּעָה סוּג פֶּת רִבִּיעִית. אֲבָל כֵּאֵן, הֵיית שְׁחִילָק בְּמִילָה "פֶּת" בֵּין סוּג לְסוּג, אֲנַחְנוֹ אוֹמְרִים שֶׁהוּא נִשְׁבַּע בְּנִפְרֵד עַל כָּל סוּג וְסוּג.

ח. הֵייה חֲבֵרוֹ מְסָרֵב [מִפְצִיר] בּוֹ לֵאֲכֹל אֲצִלוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'בּוֹא וְשִׁתָּה עִמִּי יֵין וְחֵלֶב וְדִבְשׁ, וְאָמַר: 'שְׁבוּעָה שְׂאִינִי שׁוֹתָה יֵין וְחֵלֶב וְדִבְשׁ - חֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ; שֶׁהָיָה לוֹ לּוֹמַר: 'שְׁבוּעָה שְׂאִינִי שׁוֹתָה כָּלּוֹם, או 'מָה שְׂאִמְרָתִי; וּמִשְׁחִזֵּר וּפִרְט, גְּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁחֵיב עֲצֻמוֹ שְׁבוּעָה עַל כָּל מִין וּמִין בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ.

לְפִיכָךְ²⁶, אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה²⁷, וְאֵינֹו חֵיב עַד

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נשבע שלא יאכל תאנים וענבים ביחד, וכאן הפרשת הקורבן על התאנים הפסיקה בין אכילת התאנים לענבים. לכן נחשב שאכל רק ענבים, שזה חצי שיעור משבועתו השנייה.

טו. וכן • הנשבע

ושלא יאכל עֶשֶׂר, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל עֶשֶׂר וְתִשְׁעִי, וְאָכַל עֶשֶׂר וְהִפְרִישׁ קֶרֶן לֹא, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל תִּשְׁעִי - הָרִי זֶה פְּחָצִי שְׁעוֹר, וְאֵין מְבִיאִין קֶרֶן עַל חֲצִי שְׁעוֹר; שְׁעֵנִין שְׁבֻעָה אַחֲרֹנָה, שֶׁלֹּא יֹאכַל תִּשְׁעִי עֶשֶׂרָה.

השנת הראב"ד

וכן . . . תשע א"א בספרים שלנו אמר שלא יאכל עשר וחזר ואמר שלא יאכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל עשירית הויה לה עשירית חצי שיעור, ומ"ש הוא כשבוש הוא.

ל) שנשבע בהתחלה על עשר תאנים אלו, ואחר נשבע שבועה שנייה על עשר אלו ועוד תשע אחרות. ושבועתו השנייה חלה על העשר, מתוך שהיא חלה על התשע האחרות. (לא) על שבועתו הראשונה.

טז. 'שבועה' • שלא

אֶכֶל כֶּכֶר זֶה הַגְּדוּלָּה, אִם אֶכְלָתִי כֶּכֶר זֶה הַקְּטָנָה¹⁶, וְשִׁכַּח תְּנַאי זֶה פֵּעַת שְׁאֶכֶל הַקְּטָנָה, וְאֶכֶל אַחֵר כֶּךָ הַגְּדוּלָּה בְּמִזִּיד - חֵיב לִי;

השנת הראב"ד

שבועה . . . חייב א"א בנוסחא שלנו פטור.

לב) הכיכר הגדולה היא "כיכר האיסור", שנשבע שלא לאכול אותה, והכיכר הקטנה - היא "כיכר התנאי", שבה תלוי איסור אכילת הכיכר הגדולה. (לג) היות שהוא ידע שכבר אכל את כיכר התנאי, הוא נאסר באכילת הכיכר הגדולה, ולכן יהיה חייב מלקות.

יז. אֶכֶל אֶת הַקְּטָנָה וְהוּא זֹכֵר אֶת הַתְּנַאי, וְיֹדֵעַ שֶׁבְּאַכִּילָתָהּ תֵּאָסֵר הַגְּדוּלָּה, וְשִׁכַּח וְאָכַל אֶת הַגְּדוּלָּה, וְכַמְדָּמָה • לוֹ שְׁעֵדִין לֹא נִאָּסְרָה לֹד - פְּטוּרָה. אֶכֶל שְׁתִּיהֶן בְּשִׁגְגָה, פְּטוּר; שְׁתִּיהֶן בְּמִזִּיד, בֵּין שְׁאֶכֶל הַגְּדוּלָּה בְּתַחֲלָה¹⁷ בֵּין בְּאַחֲרֹנָה - חֵיב.

השנת הראב"ד

וכמדומה . . . פטור א"א בנוסחא דילן חייב.

שתיהן . . . חייב א"א הרב הגיה חייב מלקות.

לד) כי חושב שעדיין לא אכל את הקטנה, ומותר לו לאכול את הגדולה. (לה) כי הוא שוגג באכילת כיכר האיסור, ופטור גם מקרבן. (לו) והתירו בו: אל תאכל מהכיכר הגדולה, שמא תאכל אחר כך את הקטנה ותתחייב למפרע.

זו, וְאֶכְלָה כָּלָה - חֵיב שְׁתִּים; שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁנִּשְׁבַּע בְּתַחֲלָה שֶׁלֹּא יֹאכְלָנָה, אֵינּוּ חֵיב עַד שְׁיֹאכַל כָּלָה; וְכִשְׁחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל, אוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל אוֹתָהּ - מְשִׁיאֵכֶל מִמֶּנָּה פְּזִית יִתְחַיֵּב, וְכִשְׁיֹאכַל כָּלָה יִתְחַיֵּב בְּשִׁבְעָה רִאשׁוֹנָה.

יא. 'שבועה' שלא אכל תאנים, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע עַל הַתְּאֲנִים וְעַל הָעֲנָבִים - חֵיב עַל הַתְּאֲנִים שְׁתִּים; שְׁהָרִי כָּלֵל הַתְּאֲנִים שֶׁנֶּאֱסְרוּ בְּשִׁבְעָה רִאשׁוֹנָה עִם הָעֲנָבִים שְׁהָיוּ מִתְרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבֻעָה שְׁנִיָּה עַל הָעֲנָבִים חָלָה עַל הַתְּאֲנִים, וְנִתְחַיֵּב בְּשְׁתֵּי שְׁבֻעוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מֶאֱכָלוֹת אִסּוּרוֹת¹⁶.

כג) אף על פי שאין איסור חל על איסור - כשהאיסור השני כולל דברים אחרים, שהיו מותרים מתחילה, ובגלל האיסור השני הם נאסרו, מתווסף האיסור השני על האיסור הראשון, וזה נקרא: "איסור כולל".

יב. 'שבועה' שלא אכל שְׁמוֹנָה¹⁸ שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אֶכֶל תִּשְׁעָה¹⁹, שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אֶכֶל עֶשְׂרֵה²⁰ - בֵּין שְׁאֶכֶל שְׁמוֹנָה, בֵּין שְׁאֶכֶל תִּשְׁעָה, בֵּין שְׁאֶכֶל עֶשְׂרֵה - אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת²¹.

כד) שלא אוכל שמונה תאנים וכדומה. (כה) שחזר ונשבע פעם שנייה. (כו) משום שבועה ראשונה, שהנשבע שלא יאכל שמונה, נאסר ממילא באכילת עשר.

יג. 'שבועה' שלא אכל עֶשְׂרֵה, שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אֶכֶל תִּשְׁעָה, שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אֶכֶל שְׁמוֹנָה²² - אִם אֶכֶל עֶשְׂרֵה - חֵיב שְׁלֹשׁ, עַל כֹּל שְׁבֻעָה וְשְׁבֻעָה אַחַת. וְכֵן אִם אֶכֶל תִּשְׁעָה, חֵיב שְׁתִּים; אֶכֶל שְׁמוֹנָה, חֵיב אַחַת.

יד. 'שבועה' שלא אכל תאנים, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל תְּאֲנִים וְעֲנָבִים כְּאַחַד²³, וְשִׁגְגַּ וְאָכַל תְּאֲנִים, וְהִפְרִישׁ קֶרֶן לֹא, וְאַחֵר כֶּךָ שִׁגְגַּ וְאָכַל עֲנָבִים - אֵינּוּ חֵיב עַל הָעֲנָבִים; מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּחָצִי שְׁעוֹר²⁴, וְאֵין מְבִיאִין קֶרֶן עַל חֲצִי שְׁעוֹר.

כו) ביחד, מכל אחד משניהם שיעור שלם. ובמקרה זה שבועתו השנייה חלה כשיאכל משניהם, היות שהיא כוללת גם ענבים, שעדיין לא נשבע עליהם. (כז) על שבועתו הראשונה שלא יאכל תאנים. (כט) היות שבשבועה השנייה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שגם שבועת שקר על דבר שכבר עבר, שהיא דומה לשבועת שווא – חייבים עליה מלקות. (מד) כי ברגע שנשבע בדעתו היה לעשות כשבועתו, ולא יצא דבר שקר מפיו, ואין זו דומה לשבועת שווא. ואם אחר כך עבר על שבועתו ולא עשה, אין בעבירתו מעשה ולכן אין לוקים עליה.

כב. מי שאמר לחברו: 'שבועה שלא אכל לך', או 'שבועה שאכל לך' מה, או שהיה מסרבו בו לאכל אצלו והוא נמנע, ונשבע ואמר: 'שבועה שאכל לך' מה, וכן האומר: 'לא שבועה לא אכל לך' מה – כל אלו אסורין מה, והרי נשבע שלא יאכל אצלו; ואם אמר כל הלשונות האלו, ועבר ואכל – אינו חייב אלא אחת.

(מה) והמשמעות שאני נשבע שלא אוכל משלך. אכן, ברוב הנוסחאות הגירסה כאן בדברי הרמב"ם היא "שבועה שאי אוכל לך" וכדומה, ולפיהן דברי הרמב"ם ברורים יותר. (מו) מכיוון שמפצירים בו לאכול והוא נמנע, זה נחשב כאילו הוא התכוון לומר: "שבועה תהא חלה עלי אם אוכל משלך". (מז) כלומר, מה שלא אוכל ממך לא יהיה אסור עלי, ומשמע מזה שמה שאני אוכל ממך – אסור עלי. (מח) יש בהן משמעות לשון איסור. (מט) יחד. (נ) שאין שבועה חלה על שבועה.

פרק ה

שבועת ביטוי על אחרים, ופרטי שבועת שווא.

א. מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים, והוא לא זרק, או שלא זרק, והוא זרק – הרי זה חייב בשבועת בטוי; ואף על פי שאינו בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שזרק ושלא זרק איש פלוני. וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך, או שלא יעשו – ואפילו היו בניו או אשתו – אינו חייב בשבועת בטוי, שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל; ומפני אותו מכת מרדותי – שהרי אין בידו לקיים שבועה זו, ונמצא גורם לשבועת שווא.

(א) אף על פי ששבועה זו אי אפשר להישבע בלשון עתיד, ובתורה כתוב: "להרע או להטיב" – שמשמע ששבועת ביטוי היא לעתיד, בכל זאת אין זה מעכב, כי עיקר מה שלומדים מהפסוק שהדבר שעליו נשבעים זה דבר שיכול להיות בו כן ולא. (ב) כי אין זה ביד אף אחד להישבע שאדם אחר יעשה או לא יעשה מעשה מסוים. (ג) מדברי סופרים.

ב. ולמה אינו לוקה משום שבועת שווא? שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ותתקיים

יח. וכן • אם תלך זו וכן . . . חייב א"א בנוסחא דילן פטור.

בזולו, ונשבע ואמר:

'שבועה שלא אכל אחת מהן, אם אכלתי האחרת' לה, ושכח התנאי ואכל אחת מהן, ואכל השניה בזדון – חיבלט;

(לז) הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה. (לח) ואז האכילה הראשונה משמשת תמיד תנאי לשנייה, ואכילת השנייה היא אכילת האיסור. (לט) מלקות, שבשעת אכילת האיסור הוא היה מזיד, ושבועתו חלה בשעת האכילה, אף על פי שבשעת התנאי הוא היה שוגג.

יט. הראשונה • בזדון,

השנת הראב"ד

הראשונה בזדון והשניה בשגגה חייב קרבן; שתייהן בשגגה...חייב מלקות א"א כללו של דבר אינו נתפס על שבועתו אא"כ אכל התנאי והוא זכור שהוא תנאו על האחר כי אז תחול השבועה על אותו הכתר שנשבע עליו.

והשניה בשגגה - פטור

(חייב קרבן); שתייהן

בשגגה, פטור; שתייהן

בזדון, חייב (מלקות).

כ. 'שבועה שאכל

בפר זו היום, ועבר היום ולא אכלה - בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד; במזיד, אינו לוקה - שהרי לא עשה מעשה, ואף על פי שעבר על שבועת שקר.

(מ) ונקרא "עולה ויורד", מפני שסוג הקורבן אינו קבוע. אם הוא עשיר מביא חטאת בהמה ואם עני מביא עוף או אפילו עשירית האיפה סולת. (מא) והכלל שכל איסור "לא תעשה" שאין בו מעשה, אין לוקים עליו.

כא. ומפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא אכל, או שלא אכל והוא אכל, ואף על פי שלא עשה מעשה? מפני שמעט שבועתו נשבע לשקר; אבל אם נשבע שיעשה ולא עשה, אינה שבועת שקר משעת שבועה.

(מב) השבועה עצמה היא אינה מעשה אלא דיבור בלבד, והאכילה הייתה לפני השבועה והוא אכל בהיתר, אם כן אין כאן מעשה. (מג) כאשר אדם יודע בוודאות שלא אכל, ובכל זאת נשבע לשקר שהוא אכל – הרי זו דומה לשבועת שווא (בשבועת שווא אין מעשה, והוא רק מנסה לשנות בשבוע דבר שידוע וברור לכולם, כגון שנשבע שזה עמוד אבן, ובאמת זה עמוד עץ). ובשבועת שווא התורה גילתה לנו שגם במצב כזה חייב מלקות, למרות שאין כאן מעשה בפועל, כמו שנאמר: "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" – שמשמעותו היא שבית דין של מעלה (הקב"ה) אינו מנקה את החוטא, אך בית דין של מטה מעניש אותו במלקות ובכך "מנקה" אותו מעונו. ומכיוון שבפסוק חזרה התורה וכתבה "לשווא" פעמיים, למדו חז"ל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְאָכִילָהּ, וְשֶׁתָּה מִשְׁקִין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתְיָהּ, אוֹ שְׁאִכְל נְבִלּוֹת וּטְרֵפוֹת וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - פֶּטוּר מִשְׁבּוּעַת בִּטּוּי, שֶׁהָרִי יֵצֵא יָדֵי אֲכִילָהּ; מֵאַחַר שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין אֶצְלוֹ, אֲכִילָתָן שְׁמָה אֲכִילָהּ.

ו. 'שְׁבּוּעָה שְׁלֹא אֲכִילָתִי', וְהוּא אֲכַל דְּבָרִים שְׁאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָהּ, אוֹ נְבִלּוֹת וּטְרֵפוֹת - חֵיב, שְׁאִכְלָתָן שְׁמָה אֲכִילָהּ; שֶׁכָּבֵר חֲשׂוּבִין הֵן אֶצְלוֹ, שֶׁהָרִי אֲכָלָן^{יב}. אֲכַל לְהִבָּא, שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל, וְנִקְרָא נִקְרָה [=קרה מקרה] וְאִכְלָם - אֵינָהּ אֲכִילָהּ^{יג}, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יב) קודם שנשבע הוא אכל אותם ללא כל סיבה. ועכשיו שנשבע שלא אכל - נשבע לשקר. יג) כי הוא לא החשיב אותם למאכל, אלא כדי שלא יעבור על שבועתו הוכרח לאכלם, כדי למלא את בטנו.

ז. 'שְׁבּוּעָה שְׁלֹא אֲכַל כָּל שֶׁהוּא מְנַבֵּלּוֹת וּטְרֵפוֹת', וְאֲכַל פְּחוֹת מִפְּזִית - חֵיב בְּשְׁבּוּעָה, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִשְׁבַּע עַל חֲצִי שְׁעוֹר מֵהָר סִינִי^{יד}.

יד) כי מהתורה אינו חייב על אכילת נבלות וטריפות פחות מחצי שיעור, אם כן הוא אינו "מושבע מהר סיני" על אכילת חצי שיעור, ולכן עכשיו הוא יכול לאסור על עצמו בשבועה שלא לאכול אפילו חצי שיעור.

ח. 'שְׁבּוּעָה שְׁאִכְל פְּחוֹת מִפְּזִית נְבִלָה וּטְרֵפָה', חֵיב בְּשְׁבּוּעָה.

'שְׁבּוּעָה שְׁלֹא אֲכַל עֶפֶר' וְכִיּוּצָא בּוֹ מִדְּבָרִים שְׁאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָהּ - אִם אֲכַל פְּזִית, חֵיב; אֲכַל פְּחוֹת מִפְּזִית, הָרִי זֶה סָפֵק - שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב בְּכָל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שְׁאִין זֶה דְּרָכּוֹ לְאֲכִילָהּ כְּדִי לְהַצְרִיכוֹ שְׁעוֹר.

ט. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע שְׁלֹא לֵאכֹל חֲרָצִין [=גרעיני ענבים], וְאֲכַל מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מִפְּזִית - הָרִי זֶה סָפֵק^{טו}. הִיא הַנִּשְׁבַּע נֹזֵר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּחֲרָצִין בְּכִזְזִית, וְאֲכַל מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מִפְּזִית - אֵינוֹ חֵיב בְּשְׁבּוּעַת בִּטּוּי; שְׁאִין דַּעְתּוֹ בְּשְׁבּוּעָתוֹ אֵלֶּא עַל פְּזִית שֶׁהוּא מִשְׁבַּע עָלָיו^{טז}, וְאִין שְׁבּוּעָה חָלָה עָלָיו^{יז}. לְפִיכָךְ^{יח}, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: 'שְׁבּוּעָה שְׁלֹא אֲכַל חֲרָצִין אֲחֵד', וְאָכְלוֹ - חֵיב^{יט}.

טו) כיון שבדרך כלל חרצין נאכל ביחד עם הענבים, הוא התכוון שיאכל כזית כמו כל מאכל. או אולי מכיוון שאין אוכלים חרצין לעצמו, אין זה נקרא מאכל, ולכן הוא התכוון גם על אכילה כלשהי. טז) הנזיר רוצה להזהיר את עצמו

שְׁבּוּעָתוֹ, וְנִמְצָא כְּשֶׁמִּתְרִין בּוֹ בַּעַת שְׁנִשְׁבַּע הִתְרַאֵת סָפֵק, שְׁאִין לֹקֵין עָלֶיהָ אֵלֶּא אִם הָיָה לָאו שְׁבָה מִפְּרָשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְבוֹת סִנְהֶדְרִין^{יז}.

ד) כאשר מתרים בו בשעה שהוא נשבע ששבועתו תהיה שווא, זוהי התראת ספק, כי יכול להיות שהשבועה לא תהיה שווא. והכלל שאין לוקין אם ההתראה היא התראת ספק.

וְאִין אוֹתָן אֲחֵרִים נִזְקָקִין [=מחויבים] לְקַנְסֵם דְּבָרֵי זֶה הַנִּשְׁבַּע, אֵלֶּא אִם כֵּן עָנִי 'אָמֵן', כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ^{יח}.

ג. וְאִם קָנְמוֹ דְּבָרָיו - הָרִי אֵלּוֹ מִשְׁבַּחִין, שְׁלֹא הִרְגִּילוֹ לְהוֹצִיא שְׁבּוּעָה לְשׁוֹא^{יח}.

ה) ובכל זאת מכים את הנשבע מכת מדרות - כי נשבע על דבר שאין בידו לקיים.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְשַׁבַּע עַל דְּבָר שְׁאִינָו בְּרִשּׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע רְאוּבֵן עַל שֶׁמַּעֲוֹן שְׁלֹא יִלָּךְ [ויעסוק] בְּסַחֲוֶה אוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל בֶּשֶׂר, וְכִיּוּצָא בְּזֶה; אֲכַל אִם נִשְׁבַּע רְאוּבֵן שְׁלֹא יִכְנַס שֶׁמַּעֲוֹן בְּבֵיתוֹ, וְשְׁלֹא יִהְיֶה מִנְכָּסִיו, וְעָבַר שֶׁמַּעֲוֹן וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, וְנִהְיֶה מִנְכָּסִיו שְׁלֹא מִדַּעַת רְאוּבֵן - רְאוּבֵן פֶּטוּר, שֶׁהָרִי הוּא אֲנוֹסִי; וְשֶׁמַּעֲוֹן חֵיב, שֶׁעָבַר עַל דְּבָר הָאָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ - שְׁלֹא נִשְׁבַּע זֶה אֵלֶּא עַל דְּבָר שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ^{יח}. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ו) שאין אחרים מחויבים לקיים את דבריו הנשבע. ז) כי שמעון נכנס שלא בדיעתו, ואנוס פטור מכלום. ח) כי במקרה זה ראובן נשבע על דבר שיש בכוחו לאסור, זה חצרו ונכסיו של ראובן.

ה. 'שְׁבּוּעָה שְׁלֹא אֲכַל', וְאֲכַל אֲכָלִין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָהּ^ט, וְשֶׁתָּה מִשְׁקִין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתְיָהּ - פֶּטוּר; אֲכַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה בְּאֲכִילָהּ, כְּגוֹן שְׁאִכְל פְּזִית נְבִלּוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁקָּצִים וְרִמְשִׁים - פֶּטוּר מִשּׁוּם שְׁבּוּעַת בִּטּוּי^{יח}.

ט) כגון עפר וכדומה. י) היות שכשהוא נשבע הוא התכוון רק למאכלים, ואלו לא ראויים לאכילה, ועכשיו אוכל אותם כדי למלא את בטנו. יא) כי שבועת ביטוי אינה חלה על דברים האסורים מן התורה, שהרי הוא "מושבע מהר סיני", כבר משעת מתן תורה הוא מושבע כביכול שלא לאכלם.

'שְׁבּוּעָה שְׁאִכְל', וְאֲכַל אֲכָלִין שְׁאִינָן רְאוּיִין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השנייה שבועת שוא, שהרי זו אסורה עליו לאכלה; ולוקה על שבועה שניה זו, בין אכלה בין לא אכלה. ואם אכלה, לוקה אף משום שבועת בטוי.

יותר שלא יעבור על איסור תורה, ושלא יכשל לאכול כזית חרצן בימי נזירותו. (יז) שהרי הוא כבר מושבע שלא לאכול כזית חרצן משעת נזירותו. (יח) הואיל וכל הטעם שאין השבועה חלה עליו, הוא משום שמושבע ועומד הוא. (יט) כי הנזיר לא מוזהר על חרצן אחד שהוא פחות משיעור כזית, ולכן חלה עליו השבועה.

י. 'שבועה שלא אכל תמרים ונבלות וטרפות', ואכל בזית נבלה או טרפה - חייב אף משום שבועת בטוי; שהרי כלל דברים האסורין עם דברים המתירין, ומתוך שחלה שבועה על התמרים, חלה על דברים האסורים, כמו שבארנו בא.

(כ) נוסף על איסור נבילה וטרפה. (כא) היות שהשבועה כלל דבר נוסף שהוא אסר על עצמו, לכן השבועה כולה חלה גם על הנבילות והטרפות (כפי שהסברנו לעיל פרק ד הלכה יא, שזה פירוש "איסור כולל").

יא. אכל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן, בין אכל בין לא אכל - אין כאן חיוב שבועה כלל, לא שבועת בטוי ולא שבועת שוא.

(כב) איסורי תורה, שמושבע עליהם מהר סיני שלא לאכלם. (כג) שאין שבועה חלה על שבועה, והרי הוא מושבע מהר סיני על נבילות שלא לאכלן. (כד) כי לא נשבע לבטל מצוה, אלא לקיימה.

יב. נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן מאסורי תורה - הרי זה לוקה משום שבועת שוא, בין אכל בין לא אכל.

(כה) שהנשבע לבטל מצוה חייב משום שבועת שוא. (כו) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשווא.

יג. 'שבועה שאכל כפר זו, שבועה שלא אכלנה' - השנייה שבועת שוא, שהרי מצוה עליו לאכלה; ולוקה על שבועה שניה, בין אכל בין לא אכל. ואם לא אכלה, חייב אף בשבועת בטוי.

(כז) היות שבשבועתו הראשונה נשבע שיאכל אותה. (כח) לוקה עליה מיד, כי מרגע שיצאה השבועה מפיו - יצאה לשווא, כי נשבע לבטל מצוה. (כט) גם על השבועה הראשונה, כי נשבע שיאכל את הכיכר.

יד. 'שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה שאכלנה'

וכן כל הנשבע לבטל את המצוה, ולא בטל - פטור משבועת בטוי, ולוקה משום שבועת שוא, ועושה המצוה שנשבע לבטלה לא.

(ל) שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה ואם רצה אינו עושה, והוא נשבע על דבר מצווה - וזה לא ברשותו להחליט אם לעשות או לא. (לא) כי שבועת ביטוי - לא חלה עליו כלל, ושבועת שוא אינה מחייבת אותו כלל. ועליו לקיים המצוה כמצווה.

טו. ביצד? כגון שנשבע שלא יעשה סכה, וישלח ילבוש תפלין, וישלח יתן צדקה. וכן הנשבע לחברו: 'שלא אעיד לך עדות זו שאני יודעה', או 'שלא אעיד לך אם אדע לך עדות' - הרי זה לוקה משום שבועת שוא, מפני שהוא מצוה להעיד; וכן האומר לחברו: 'שבועה שלא אדע לך עדות' - הרי זה שבועת שוא, שאין בידו שלא ידע לו עדות. וכן כל פיוצא בזה.

(לב) סתם סוכה בלשון בני אדם - היא סוכה של מצוה. (לג) לעני, והתורה אמרה "נתן תתן לו". (לד) ככתוב בתורה "אם לא יגיד ונשא עונו" וזה שנשבע לבטל, נשבע על דבר שאי אפשר לו. (לה) כי אולי הוא ירא את העדות ואז ידע אותה.

טז. נשבע לקיים את המצוה, ולא קיים - פטור משבועת בטוי. ביצד? כגון שנשבע שיעשה לולב או סכה, או שיתן צדקה לעני, או שיעיד לו אם ידע לו עדות, ולא עשה ולא נתן - הרי זה פטור משום שבועת בטוי; שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי הרשות, שאם רצה עושה ואם רצה אינו עושה, שנאמר¹⁹: "להרע או להטיב".

(לו) שזה בידים שלו להחליט אם להרע או להטיב.

לפיכך, כל הנשבע להרע לאחרים, פטור משבועת בטוי; כגון שנשבע שייכה פלוני, או

19. ויקרא, ה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנַעֲטָטְף פְּלוּנִי בְּצִיצִית, או לא נְתַעֲטָף - הָרִי זֶה שְׁבוּעַת בְּטוּי לְשַׁעֲבֵרָה³³; שָׁזָה מְגִיד דְּבַר שְׁנַעֲטָה, וְלֹא נִשְׁבַּע עַל הַמִּצְוָה לֹא לְקִימָה וְלֹא לְבִטְלָה.

(מה) אף על פי ששבועה זו אינה יכול להיות בלהבא, שהרי אינו יכול להישבע שלא יניח תפילין, כי אז הוא נשבע לבטל מצוה ופטור משום שבועת ביטוי.

יְקַלְלֵנוּ, או יְגַזֵּל מְמוֹנוּ, או יְמַסְרֵנוּ בְּיַד אָנָּס [=גולן] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא לֹקֶה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוֹא לֵחַ.

(לז) הואיל והפסוק מדבר בדברי הרשות. (לח) זה מוסב רק על נשבע להרע לאחרים, כי הוא נשבע לבטל מצוה. אבל הנשבע לקיים מצוה, אינו חייב בשבועת שווא.

יִז. נִשְׁבַּע לְהִרַע לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂחִיבֵל בְּעַצְמוֹ - אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ רְשָׁאִי, שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו³⁴; וְאִם לֹא הִרַע, חֵיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי. נִשְׁבַּע לְהִיטִיב לְאַחֲרִים הִטָּבָה שֶׁבִּידוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ - כְּגוֹן שֶׁיִּדְבֹּר עָלָיו לְשַׁלְטוֹן, או יִכְבְּדֵנוּ - שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו; וְאִם עָבַר וְלֹא עָשָׂה, חֵיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי.

(לט) ואין זה נשבע לבטל את המצוה, כי אין דין זה מפורש בתורה אלא נלמד מתוך מדרש חכמים.

יח. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל מִצָּה שְׁנָה או שְׁתַּיִם, הָרִי זֶה אֲסוּר לֵאָכֵל מִצָּה בְּלִילִי הַפֶּסַח; וְאִם אָכַל, חֵיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי. וְאִין זֶה שְׁבוּעַת שְׂוֹא³⁵ - שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל מִצָּה בְּלִילִי הַפֶּסַח, אֲלֵא כָּלֵל עֵתִים שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בָּהֶם רְשוּת עִם עֵת שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בּוֹ מִצְוָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה עַל שְׂאֵר הַיָּמִים, חָלָה עַל לִילִי הַפֶּסַח³⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵשֵׁב בְּצֵל סֶכֶה לַעֲוֹלָם³⁷, או שְׁלֹא יַעֲלֶה עָלָיו בְּגָד מָג³⁸ שְׁנָה או שְׁתַּיִם³⁹.

(מ) שחייב בה כל מי שנשבע לבטל את מצוה. (מא) ואסור לו לאכול מצוה בליל פסח שלא לעבור על שבועתו - שבועת ביטוי. (מב) אסור לו לשבת בסוכה בחג הסוכות מחמת שבועתו, הואיל וכלל זמנים ששייבה בסוכה בהם - רשות, עם זמן שהשייבה בו מצוה. אבל אם נשבע שלא יאכל מצוה בליל פסח או שלא ישב בסוכה בחג הסוכות - לוקה משום שבועת שווא. (מג) בעל ארבע כנפות המחוייב בציצית. (מד) כלומר, שנשבע שיתעטף בבגד המחוייב ציצית ולא יטיל בו ציצית, שבזה הוא מבטל מצות ציצית, אך מתוך שהוא כולל זמני פטור (כי לילה אינו זמן ציצית) עם זמני חיוב שהם ביום, שבועתו חלה.

יט. נִשְׁבַּע שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין הַיּוֹם, או לֹא הֵנִיחַ,

כ. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִישֵׁן שְׁלֹשָׁה יָמִים, או שְׁלֹא יֵאָכֵל כָּלִים שְׁבַעַת יָמִים, וְכִיּוּצָא בְּזָה⁴⁰, שֶׁהִיא שְׁבוּעַת שְׂוֹא⁴¹ - אִין אוֹמְרִין: 'יַעֲזוֹר זֶה עַד שֶׁיִּצְטָעַר, וְיִצְעוֹם זֶה עַד שֶׁיִּצְטָעַר, וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ כַּח לְסַבֵּל, וְאַחֲרֵי כֵן יֵאָכֵל או יִישֵׁן'; אֲלֵא מִלְּקִין אוֹתוֹ מִיָּד מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוֹא, וְיִישֵׁן וְיֵאָכֵל כָּל עֵת שֶׁיִּרְצָה.

(מו) כל דבר שאין בו כח לעשות. (מז) שמשעה שיצאה שבועה מפיו היא יצאה לשווא, כי אי אפשר שהשבועה תתקיים.

כא. נִשְׁבַּע שֶׁרָאָה גָּמֵל פּוֹרֵחַ בְּאוֹר - אָמְרוּ לוֹ: 'הֵיאָךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְשׂוֹא?' וְאָמַר: 'עוֹף גְּדוֹל רָאִיתִי, וּמִגְדָּלוֹ קָרָאתִיו גָּמֵל, וְכֵן הָיָה בְּדַעְתִּי' - אִין זֶה כָּלִים; שְׂאִין כָּל אָדָם קוֹרְאִין 'גָּמֵל' אֲלֵא לְגָמֵל, וּבִטְלָה דַּעְתּוֹ אֲצֵל כָּל אָדָם; וְלֹקֶה⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(מח) משום שבועת שווא, כי זה דבר בלתי אפשרי.

כב. דְּבַר יָדוּעַ אֲצֵל הַחֲכָמִים בְּעָלֵי שְׁכָל וּמַדְע, שֶׁהִשְׁמַשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ מֵאָה וּשְׁבַעִים פַּעַמִּים. נִשְׁבַּע אֶחָד מִן הָעָם שֶׁהִשְׁמַשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ, אִינוֹ לֹקֶה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוֹא⁴³ - שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר בֵּין הוּא, אִין דְּבַר זֶה גָּלוּי וְיָדוּעַ לְכָל הָעָם אֲלֵא לְגְדוּלֵי הַנְּבוֹנִים בְּלִבָּד; וְאִינוֹ חֵיב אֲלֵא אִם נִשְׁבַּע עַל דְּבַר שְׁגָלוּי וְיָדוּעַ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם מִשְׂאֵר הָעָם, כְּגוֹן אִישׁ שֶׁהוּא אִישׁ וְאֶבֶן שֶׁהוּא אֶבֶן.

(מט) למרות שאם נשבע על דבר שידוע לכולם, הוא לוקה משום שבועת שווא.

וכן אם נִשְׁבַּע שֶׁהִשְׁמַשׁ קִטְנָה מִן הָאָרֶץ - אִינוֹ

לעולם: דיון בדברי הגאון הרוגצ'ובי בדיוק הלשון "לעולם" - לקו"ש חל"ה ע' 66 והע' 33. הלכה כ: ג' אופנים בביאור הדין - לקו"ש חל"ה ע' 174. ביאור שיטת רבינו לעומת דעת הר"ן (הובאה בכסף משנה) - יין מלכות סע"ה. שלא. ימים: שקו"ש בזה - תשובות וביאורים ס"ט הע' 4. שהיא שבועת שווא: הטעם לזה שאדם נברא בצורה כזו שזקוק לאכילה ושתייה תמיד מחדש - סה"ש תנשא ח"ב ע' 654 הע' 53.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו. ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר [לאחרים] במקום שיש בו גדול ממנו בחכמה; ובמקום שיש בו רבו, אסור לו להתיר אלא מדעת [ברשות] רבו.

ד. זה שנשבע - הוא שיבוא [בעצמו] לפני החכם להתיר לו, בין איש בין אשה; ואינו עושה שליח להשאל לו על נדרו. והבדל נעשה שליח לחרטת אשתו, ומתירין לה - ובלבד שהיה שליח מקבצים; אבל לא יקבץ אותם להתיר לה ואינו • לכתחלה^ח.

השגת הראב"ד

ואינו . . . אשתו א"א פירוש שלא מדרך חרטה. נעשה שליח להתיר נדר לאשתו^ט.

ז) שהגיע למקום ומצא אותם יחד, ולא טרח לאסוף ולקבץ אותם. ח) כי מתוך שטרח לקבץ אותם, יש לחשוש שמא הוא יוסיף על דברי החרטה שמסרה לו אשתו, ואז חקירתם לא תהיה טובה. ט) הוא אינו מצטרף להיות מהשלשה המתירים.

ה. כיצד מתירין? יבוא הנשבע לחכם המבדק [=מומחה], או לשלשה הדייטות אם אין שם ממחה, ואומר: 'אני נשבעתי על כך וכך, ונחמתי; ואלו הייתי יודע שאני מצטער בדבר זה עד פה או עד שניארע לי כך וכך, לא הייתי נשבע; ואלו הייתה דעתי בעת השבועה כמו עתה, לא הייתי נשבע'. והחכם או גדול השלשה אומר לו: 'וכבר נחמתי? והוא אומר: 'הן'; חוזר ואומר: 'שרוי לך', או 'מתר לך', או 'מחול לך', וכן כל פיוצא בענין זה ככל לשון.

אבל אם אמר לו: 'מופר לך', או 'נעקרה שבועתך', וכל פיוצא בענין זה - לא אמר כלום; שאין מפר אלא הפעל או האב^א, אבל החכם אינו אומר אלא לשון היתר ומחילה.

י) כי לשון הפרה משמעה בלי טעם ובלי סיבה הגיונית, והתרת נדר מבוססת על רגשי החרטה הנובעים מתוך הגיון וטעם. יא) רק בעל לאשתו, ואב לביתו יכול להפר נדר ללא כל סיבה.

י. הקרובים^{יב} פשרים להתיר נדרים ושבועות.

לוקה, ואף על פי שאין הדבר כן; מפני שאין זה דבר ידוע לכל אדם. ואינו כמי שנשבע על האיש שהוא אשה - שהרי לא נשבע אלא על ראית עיניו, שהרי הוא רואה אותה קטנה. וכן כל פיוצא בזה מדברי חשבון תקופות ומזלות [=מדע האסטרונומיה] וג'מטריות [=גיאומטריה], וכיוצא בהן מדברי חכמה שאינן נפרין [=ידועים] אלא לאנשים אחרים.

פרק ו

התרת השבועה.

א. מי שנשבע שבועת בטוי, ונחם [=התחרט] על שבועתו, וראה שהוא מצטער אם הים שבועה זו, ונהפכה דעתו לדעת אחרת^א, או שנולד [=נתחדש] לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבועה, ונחם בגללו^ב - הרי זה נשאל לחכם אחד, או לשלשה הדייטות [=אנשים פשוטים] במקום שאין שם חכם, ומתירין לו שבועתו; ויהיה מתר לעשות דבר שנשבע שלא לעשותו, או שלא לעשות דבר שנשבע לעשותו. וזה הוא הנקרא 'היתר שבועות'.

א) שהיה מרוצה אילו לא היה נדר נדר זה מעולם. ב) נמצא שהוא מתחרט על עיקר הנדר, ורוצה לעקור את נדרו למפרע. ג) שואל היתר לשבועתו. היות שהחכם שמתיר את השבועה, חוקר את הנשבע אם הוא מתחרט באמת, והוא שואל אותו שאלות שונות כדי למצוא פתח חרטה להתרת שבועתו, לכן נקרא הנשבע: "נשאל", כי הוא נשאל שאלות שונות על ידי החכם. ד) שהוא חכם מובהק בחכמת התורה, וכפי שיבאר להלן.

ב. ודבר זה, אין לו עקר [=מקור מפורש] כלל בתורה שבכתב,

אלא כף למדו ממשנה רבנו מפי הקבלה^ה, שזה שכתוב "לא יחל דברו"²⁰ - שלא יחל דברו הוא בעצמו, דרך קלות ראש בשאט בנפש [=בולזול], פענין שנאמר²¹: "וחללת את שם אלהיך"; אבל אם נחם וחרז בו^ה, חכם מתיר לו.

ה) שקיבלו איש מפי איש עד למשה רבינו מסיני. ו) מחמת צער, או שהתחדש לו דבר שלא ידע עליו בעת שבועתו, כמבואר בהלכה הקודמת.

20. במדבר-מטות, ל, ג. 21. ויקרא-קדושים, יט, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**לְעוֹלָם, וְהָעִיר כְּנִי
אוֹתָהּ הָעִיר לְלִמּוֹד תּוֹרָה,
אוּ לְמִי שִׁמּוּל אֶת
בְּנֵיהֶם, אוּ שִׁיזְבַּח
לָהֶם, וְלֹא נִמְצָא
אֶלָּא זֶה בְּלִבְדּוֹ - הֲרִי זֶה
נִשְׁאָל לְחֻכָּם אוּ לְשִׁלְשָׁה
הֲדִיטוֹת, וּמִתִּירִין לוֹ
שְׁבוּעָתוֹ, וְעוֹשֶׂה לָהֶן
מִצְוֹת אֵלּוּ, וְנוֹטֵל שְׁכָרוֹ
מֵאוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁשָׁבַע
שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֵהֶם.**

(כה) והוא היה מוהל או שוחט, כפי שיאמר בהמשך.

העיר על דעת רבים ימול להם וישחוט בחנם ולא יהנה מהם ומאי מצוה איכא בהיתר נדרו, אבל ודאי אם הוא צריך למעשה ידיו ואם יתעסק במלאכתו לא יוכל למול להם ולשחוט ודאי יתירו לו את נדרו ויפרנסוהו מפני חסרון המצוה, ואם נשבעו אנשי העיר שלא יהנו ממנו הרי יכול למול וללמד את בנייהם בחנם.

נוסחא אחרת מואת ההשגה

מכיר אני האמת עם אותם שאמרו המעתיק מלשון ללשון צריך שיהיה בקי בדבר מאד ושיהיה בקי בשתי הלשונות, הנה ראיתי זה המחבר עשה עצמו מעתיק לשון גמרא אל לשון עברית ובמליצה אחרת וטעה במליצתו כי הגמרא שלנו היא שנדרו בני העיר שלא יהנה אותו המלמד מנכסיהם והוא לא היה רוצה ללמד אלא בשכר וכשראו שלא מצאו מלמד יפה כמוהו התיר להם אמרם את נדרם אע"פ שנדרו ע"י רבים שפתח להם המצוה פתח לנדרם שאמרו אילו היינו יודעים שלא נמצא כמוהו בשום שכר לא היינו נודרים וזה אינו רוצה ללמדנו ואין דעת שום אדם עולה לומר אע"פ אני נודר, אבל מה שכתב המתרגם הזה שהמלמד נדר שלא יהנה מהם כאשר לא ימצאו מלמד כמוהו אי זה פתח יהיה לנדרו שיהנה מהם בלמודו ילמד אותם בחנם ותהיה מצותו יפה ולא תיבטל המצוה אבל אם לא יוכל לחיות א"כ יעסוק באומנות או ללמוד בשכר אפשר שיהיה זה פתח לנדרו אילו הייתי יודע שלא ימצאו כמוני לא הייתי נודר שהייתי סבור לחיות באומנות ואחיה זולתם והם ימצאו כמוני, ע"כ אין דעתי נוחה הימנו שאין המצוה מוטלת עליו להיות להם מלמד או לבקש להם מלמד מומחה.

**י. מי שִׁנְשָׁבַע, וְלֹא נָחַם עַל שְׁבוּעָתוֹ, וּבָא לְבֵית
דִּין לְקִיָּם שְׁבוּעָתוֹ - אִם רָאוּ הַדִּינִין שֶׁהִתֵּר
שְׁבוּעָה זוֹ גִּזְרָם לְמַצָּה וּלְשִׁלּוּם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ,
בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, וְשִׁקְיוֹם שְׁבוּעָה זוֹ כִּי גִזְרָם לְעִבְרָה
וּלְקֻטָּטָה - פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח [לחֲרֻטָּה]^כ, וְנוֹשְׂאִין
וְנוֹתְנִין עִמּוֹ בְּדָבָר, וּמוֹדִיעִין לוֹ דְּבָרִים שְׁגוּרָמָה
שְׁבוּעָתוֹ, עַד שִׁתְּנָחֵם^כ; אִם נָחַם בְּדִכְרִיָּהֶם,
מִתִּירִין לוֹ; וְאִם לֹא נָחַם וְעָמַד בְּמִרְיָו [=בסוֹרְבוֹ], הֲרִי
זֶה יִקְיָם שְׁבוּעָתוֹ.**

(כו) כלומר, בדרך כלל כל מי שבא לבית-דין להתיר שבועתו, עליו להצהיר: נִיחַמְתִּי, ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר - לא הייתי נשבע. אך כאן מדובר שבא לבית דין ואינו מצהיר שהוא מתחרט על השבועה, אלא הוא חפץ שיתירו לו מכאן ולהבא. ואת זה אי אפשר, כי כל ההיתר הוא רק להתיר שבועה מתחילתה במקרה שהוא מתחרט על השבועה. (כז) אם לא יתירו לו. (כח) פתחון פה, שיוכל הנשבע לומר: במקרה כזה לא הייתי נשבע, ואז אפשר לעקור את שבועתו מלמפרע. (כט) יביע חרטתו. (ל) כלומר, אין היתר לשבועתו.

יא. פִּיצֵד? נִשְׁבַּע שִׁיגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אוּ שֶׁלֹּא

**וּמִתִּירִין [גס] בְּלִילָה וּמַעֲמָד^י - שֶׁאִין הִתֵּר הַזֶּה
דִּין^י. לְפִיכָף^ט, נִשְׁאָלִין לְשְׁבוּעוֹת וּנְדָרִים
בְּשִׁבְתָּ^ט, אִם הָיוּ לְצִרְף הַשְּׁבָת, בְּגוֹן שִׁתִּירוֹ לוֹ
שְׁבוּעָתוֹ כְּדִי שִׁיאֲכַל וְיִשְׁתֶּה הַיּוֹם; וְאִפְלוּ הָיָה
לוֹ פְּנָאִי לְהִתִּיר שְׁבוּעָתוֹ אוּ נִדְרוֹ מֵעֶרֶב שְׁבָת,
הֲרִי זֶה מִתִּיר בְּשִׁבְתָּ, הוֹאִיל וְהוּא לְצִרְף הַשְּׁבָת^י.**

(יב) בינם לבין עצמם או לנודר ולנשבע. (יג) שהמתירים יכולים גם לעמוד, בניגוד לשאר דינים, שהדיינים חייבים לדון בישיבה, אבל הנודר עצמו הבא להשאל - עליו לעמוד. (יד) התרת נדרים אינה כמו לשבת בבית דין - שאסור לדון בקרובים ובלילה. (טו) הואיל ואין זה דין. (טז) אף על פי שאין דנים בשבת. (יז) ואם היתר זה הוא לא לצורך שבת - אסור להתיר אותו בשבת, כי אסור לטרוח בשבת לצורך חול.

**ז. רְאוּבֵן שֶׁהִשְׁבִּיעַ לְשִׁמְעוֹן וְעֵנָה אֶמְנָ', אוּ קָבַל
הַשְּׁבוּעָה, וְנָחַם שִׁמְעוֹן עַל שְׁבוּעָתוֹ, וְנִשְׁאָל עָלֶיהָ
- אִין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנֵי רְאוּבֵן שֶׁהִשְׁבִּיעֵהוּ. וְכֵן
אִם נִשְׁבַּע רְאוּבֵן אוּ נִדְרָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּשִׁמְעוֹן, אוּ
שֶׁלֹּא יִהְיֶה שִׁמְעוֹן בּוֹ, וְנָחַם^י, וְנִשְׁאָל לְחֻכָּם - אִין
מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנֵי שִׁמְעוֹן שֶׁנִּדְרָ מִמֶּנּוּ בְּהִנָּא;
וְאִפְלוּ הָיָה שִׁמְעוֹן קָטָן אוּ גוֹי, אִין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא
בְּפָנָיו - כְּדִי שִׁידַע הַנְּדָרִי שֶׁהִתִּיר זֶה^י נִדְרוֹ אוּ
שְׁבוּעָתוֹ, וּלְפִיכָף יִהְיֶה לוֹ.**

(יח) ראובן הנשבע. (יט) שמעון, שראובן נדר הנאה ממנו. (כ) ראובן הנודר.

**ח. אֶחָד הִנְשָׁבַע בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ, וְאֶחָד הִנְשָׁבַע
בְּרֵבִים^כ, וְאִפְלוּ נִשְׁבַּע בְּשֵׁם הַמִּיחָד, בִּה' אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל, וְנָחַם - הֲרִי זֶה נִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָתוֹ, וּמִתִּירִין
לוֹ; נִשְׁבַּע עַל דַּעַת רֵבִים, אוּ שֶׁנִּדְרָ עַל דַּעַת רֵבִים^כ
- אִין מִתִּירִין לוֹ לְעוֹלָם^כ, אֶלָּא לְדָבָר מַצָּה^כ.**

(כא) אף על פי שהדבר מפורסם, וגנאי הוא שיתיר שבועתו הידועה ברבים - בכל זאת יש לו התרה. (כב) שאמר: הריני נודר על דעת פלוני ופלוני ופלוני, או שעמד ברבים ואמר: הריני נודר על דעתכם. (כג) והטעם שאין לו התרה, מכיוון שסילק דעתו מהדבר ונתלה בדעת אחרים, אין טענת אונס ושגגה מצויה אצלו אחר כך. (כד) כי בודאי הרבים מסכימים להתיר לו, משום מצוה.

**ט. פִּיצֵד? • נִשְׁבַּע
וְתִלָּה שְׁבוּעָתוֹ בְּדַעַת
רֵבִים^כ שֶׁלֹּא יִהְיֶה
בְּפִלוֹנִי (מִבְּנֵי הָעִיר)**

השגת הראב"ד
פיצד? נשבע ותלה... שלא יהנה מבני העיר לעולם... ועושה מצות א"א יש כאן לשון אחר ויש כאן דברים של תימה שאם נשבע המוהל או השוחט שלא יהנה מבני

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נחם הוא מעצמו^א מפני הנולד, ונהפכה דעתו^ב - מתירין לו. וכן כל פיוצא בזה.

(לו) דבר שלא היה קיים בעולם בעת שנדר, אלא נולד ונתחדש אחר-כך. כי כל עיקר טעם החרטה שפותרים בה להתיר את הנדר - משום שעל ידי החרטה נעקר הנדר מעיקרו, ובמקרה זה, בעת הנדר הוא עדיין היה נודר, כי הדבר עוד לא בא לעולם. (לח) וכולם צריכים את שירותיו. (לט) היות שהוא לא מתחרט באמת על שבועתו, אלא היה מעדיף שעדיין לא יהנה ממנו והוא גם לא יהיה הסופר. (מ) חרטה גמורה מעיקרה. (מא) מתחרט לבד מעיקר הנדר, ללא פתיחת הפתח על ידי החכם. (מב) שלא היה רוצה לידור הנאה ממנו, הואיל ונעשה סופר והוא מעדיף שהוא יהיה סופר ויהנה ממנו.

יג. מי שנשבע על דבר, ונשבע שלא יתיר שבועה זו, ונחם^ג - הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחלה, שנשבע שלא יתיר, ואחר כך ישאל על הראשונה^ד.

(מג) ומבקש היתר לשבועותיו. (מד) שאם ישאל על הראשונה תחילה, נמצא שעבר על שבועתו השניה.

יד. נשבע שלא ידבר עם פלוני, ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו יתירה, יהיה אסור לשנות בין לעולם, ונחם^ה - הרי זה נשאל על השבועה הראשונה, ומתירה, ואחר כך ישאל על השנייה; שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו^ו. לפיכך, אם היה עומד בניסן, ונשבע שלא יאכל פשר שלשים יום מראש חדש איר, ונחם - אינו נשאל עד שיכנס איר.

(מה) על שתיהן. (מו) והשבועה השניה לא חלה עד שישאל על הראשונה.

טו. נשבע שלא ינהג לפלוני^ז, וישלם ינהג לחכם שישאל לו על שבועה זו^ח - נשאל על שבועה הראשונה, ואחר כך ישאל על השנייה^ט.

(מז) שהדיר עצמו שלא ליהנות מנכסיו. (מח) שהדיר עצמו גם מנכסי החכם שישאל לו, ועכשיו הוא מתחרט על הכל. (מט) כי אין מתירים שבועה שעדיין לא חלה, ושבועתו השניה לא חלה, כל עוד לא נשאל על הראשונה.

טז. נשבע שלא ינהג לפלוני, והרי הוא גזיר אם נשאל על שבועה זו - ישאל על שבועתו תחלה, ואחר כך על גזירותיו^י. וכן כל פיוצא בזה.

ינהג ישראל מנכסיו, או שלא יאכל פשר ולא ישתה יין שלשים יום, וכיוצא בזה - אומרים לו:

'בני, אם תגרש את אשתך, אתה מוציא לעז^א -שם רע] על בניך, ואומרים העם: מפני מה נתגרשה אמן של אלו^ב? ולמחר קוראין להם בני גרושה^ג; ושמא תנשא לאחר, ואי אתה יכול להחזירה^ד; וכיוצא בדברים אלו.

(לא) כנראה כי מצא בה דבר מגונה. (לב) נמצא שאתה פוגם בכבוד בניך. (לג) כי אסור להחזיר גרושתו משנשאת לאחר.

'וכן זה שנשבעת שלא ינהג ישראל מנכסיו - למחר יצטרך זה, ויהיה עובר על 'וחי אחיך עמך'^ה, ו'החזקת בו'^ו, או 'פתח תפתח'^ז, וכיוצא בהן. וזה שנשבעת שלא תאכל פשר ולא תשתה יין שלשים יום - הרי אתה פוגע ברגל^ח [=נפגם במועד], ומבטל שמחת יום טוב וענג שבת^ט. אם אמר: 'אלו הייתי יודע זה, לא הייתי נשבע' - מתירין לו^י; ואם אמר: 'אף על פי כן לא נחמתי, ורוצה אני בכל זה' - אין מתירין לו.

(לד) שיש עליך מצווה לקיים אותו ולתת לו צדקה. (לה) שאין שמחה אלא בבשר וביין. (לו) אף על פי שהוא לא התחרט כאשר הגיע לפני בית-דין, עד שהדיינים פתחו לו פתח חרטה.

יב. [כשפותרים לו] אין פותחין בנולד^א. פיצד? נשבע שלא ינהג בפלוני, ונעשה סופר העיר^ב - הואיל ולא נחם על שבועתו^ג, אין פותחין לו בדבר זה; ואפילו אמר הוא מעצמו: 'אלו הייתי יודע, לא הייתי נשבע' - אין מתירין לו, הואיל ועדיין לא נחם^ד, אלא רצונו שלא ינהג לו, וישלם יעשה זה סופר. אבל אם

השנת הראב"ד
אבל... בזה א"א נולד שאמר אין פותחין בו בנולד שאינו מצוי אבל בנולד המצוי פותחין כדאמרין שכיח אפיקורי דמצערי רבנן וכי הוה דאמרין עניית שכיחא טפי ממתה ומשום הכי פתח ליה הקב"ה למשה בשבועתיה בעניות דרתן ואבירם ודוקא בשאין באין לו מדרך חרטה שאינו מתחרט אלא מפני ענין שאינו יוצא לו כרצונו מפני הנדר ואומר לו אילו היית יודע שיקרה לך מקרה זו בנדרך היית נודר בזה אנו אומרים אם המקרה ההוא מצוי מתירין לו דכיון שהוא מצוי ואילו היה באותה שעה לא היה נודר רואין אותו המקרה כאילו היה בשעת הנדר ולא ידע אותו הנודר בענין שנעשה הנדר בטעות אבל כשהוא בא מדרך חרטה אין כאן לדקדק שהרי הוא עוקר מעיקרו שהוא אומר כעס היה בלבי או עצבות באותה שעה ועכשיו עבר ממני ונתרציתי ואני מתחרט על אותו הכעס, ומה שכתב הוא אינו ברור, ע"כ.

22. ויקרא-בהר, כה, לו. 23. שם, פסוק לה. 24. דברים-ראה, טו, ח; טו, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

זה השבועה תלויה ועומדת, שאם יתיר את השניה תחול השלישית, לכן יכול לשאול עליה, אע"פ שעדיין לא נשאל על שלפניה. (נד) אם הוא לא התיר את שלושת השבועות, ואכל – חייב רק על שבועה אחת.

יח. מי שִׁנְשָׁבַע שְׁבוּעַת בְּטוּי לְהִבָּא, וְשָׁקַר בְּשְׁבוּעָתוֹ, כְּגוֹן שִׁנְשָׁבַע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל פֶּת זֶה וְאָכְלָה, וְאַחֵר שֶׁאָכְלָה קֹדֶם שֶׁיָּבִיא קֶרְבָּנוֹ אִם הָיָה שׁוֹגֵג, אוֹ קֹדֶם שֶׁיִּלְקַח אִם הָיָה מְזִיד, נֶחֱם וְנִשְׁאַל לְחֻכָּם, וְהִתִּירָה לוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַקֶּרְבֵּן אוֹ מִן הַמִּלְקוּת²⁵. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֶפְלוּ כְּפִתוּהוּי לְלִקּוּת, וְנִשְׁאַל וְהִתִּירוּ לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּתְחִילוּ לְהִלְקוּתוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר²⁶.

(נה) כי כל זמן שיש השפעה של השבועה שלו, עדיין אפשר להתיר אותה. ולכן כל עוד לא התחייב קורבן, או התחיל ללקות – אפשר להתיר את השבועה. (נו) קשרו ידיו על העמוד כדי ללקות עליו. (נז) אבל אם התחילו להלקותו, אין לו על מה להישאל, כי השבועה כבר אינה קיימת ומלקים אותו.

(נ) כלומר, אם אשאל על שבועתי הראשונה, הריני נודר להיות נזיר. (נא) היות שהנזירות לא חלה עליו עד שישאל על שבועתו.

יז. 'שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵל הַיּוֹם', אוֹ שֶׁאָמַר עַל כָּפֹר זֶה: 'שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵלָנָה, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵלָנָה, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵכֵלָנָה', וְנִשְׁאַל עַל שְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה וְהִתְרָה - הָרִי זֶה חַיֵּב מִשּׁוּם שְׁבוּעָה שְׁנִייתָ²⁷; וְכֵן אִם נִשְׁאַל עַל הַשְּׁנִיָּה, חַיֵּב מִשּׁוּם שְׁלִישִׁית. נִשְׁאַל עַל הַשְּׁלִישִׁית בְּלִבְדִּי²⁸, חַיֵּב מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה; נִשְׁאַל עַל הַשְּׁנִיָּה, חַיֵּב מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: 'אֵין שְׁבוּעָה חֹלָה עַל שְׁבוּעָה'?, שְׁאִם לֹא נִשְׁאַל וְאָכְלָה - אֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא אַחַת²⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ²⁵.

(נב) היות שהשבועה ההשניה תלויה וקיימת ואם תהיה לה אפשרות היא תחול. לכן כל זמן השבועה הראשונה קיימת – השבועה השניה אינה חלה, כי כבר קיימת השבועה הראשונה, אך ברגע שהשבועה הראשונה הותרה, חלה מיד השבועה השניה למפרע משעת השבועה, וכן הלאה. (נג) אף על פי שאין מתירים שבועה עד שתחול – במקרה

25. לעיל ד, י.

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ב אייר, בו כתב אודות הכאב ברגלו הימנית. הנה נוסף על מה שעושה בדרך הטבע למלאות הוראת הרופאים במקצוע זה, הרי ע"פ המבואר בכ"מ אשר צדקה היא בחיי רגל בקומה הרוחנית של האדם וענין הצדקה כוללת צדקה בממונו וצדקה בגופו היינו טרחת הגוף בענינים דאהבת ישראל, עליו להוסיף אומץ בשני ענינים אלו, והשי"ת יוסיף ברכתו בהנוגע לבריאותו ברוחניות ובפרט בגשמיות.

המחכה לבשו"ט ובברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד השיעורים שלו בנגלה ובחסידות.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ב סיון ~

הלכות רוצח ושפיכת דם

פרק חמישי

(1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

א. כל ההורג בשגגה² - גולה ממדינה³ שהרג בה לעיר מקלט. ומצות עשה⁴ להגלותו, שנאמר: וישב בה עד מות הכהן הגדל. והזהירו בית דין שלא יקחו כפר⁵ מן הרוצח בשגגה⁶ כדי לישב בעירו⁷, שנאמר: ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו⁸.

נקודות משיחות קודש

"לנוס אל עיר מקלטו".

באיסור לקחת כופר לרוצח בשגגה, הביא את הפסוק (במדבר לה, לב) "ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ... כו" אבל לא ציטט את המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ ... כו". כי הרמב"ם לשיטתו שמצות הל"ת שלא לקחת כופר לרוצח נפש בשגגה, כוללת שני חיובים, האחד לפני שגלה והשני לאחר שישב בעיר המקלט, ואם היה מצטט את המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ" היה משמע שהל"ת הוא רק לאחר שגלה, שאז אין לאפשר לו לשוב לשבת בארץ.

אבל מפירוש רש"י שם (ד"ה ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו), משמע שמצוות לא-תעשה שלא ליקח כופר לנפש רוצח, מדברת רק לאחר שגלה. (אבל קודם שגלה יש מצוות-עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 298

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) בלא כוונה. (3) מן העיר. (4) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. (5) ממון, לכפר על החטא. (6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. (7) קודם שימות הכהן הגדול. (8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממנוא ותפטריה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרה מן הגלות). [פשוטו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו גלות ויפטור ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה

התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה ז נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לעיר מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן שם].

ב. אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם בן מת הנהרג מיד⁹; ואכל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדהו למיתה, וחלה ומת - אינו גולה¹⁰; ושם הוא קרב את מיתת עצמו¹¹, או הרוח נכנסה¹² בחבורה והרגתהו. אפילו שחט בו כל שני הסימנים¹³ ועמד מעט¹⁴ - אינו גולה על ידו. לפיכך¹⁵, אם לא פרס פלל¹⁶, או ששחטו¹⁷ במקום שאין הרוח מנשבת בו, כגון בית סתום¹⁸ של שלש - הרי זה גולה¹⁹. וכן כל פיוצא בזה.

(9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתינים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11) על ידי שפירס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: (12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. (13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14) ולא מת מיד. (15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. (16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17) לשונו של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביתא. (18) בלי חלון. (19) כי החובל עשה את המיתה כולה.

ג. ישראל שהרג בשגגה את העבד²⁰ (או את גר תושב²¹) - גולה²². וכן העבד שהרג בשגגה²³ את ישראל או את גר תושב²⁴, וכן גר תושב שהרג את גר תושב או את העבד בשגגה - גולה. שנאמר: לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם²⁵.

(20) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן (ברייתא מכות ח:). (21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן-נח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דינים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. (22) [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המלכה ארבעים לחייב מלקות, הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלכה יותר ממה שאמדהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליה שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:) "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". (40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.).

ז. בַּתְּחִלָּה⁴¹ אֶחָד שׁוֹגֵג⁴² וְאֶחָד מְזִיד⁴³ מְקַדְּמִין⁴⁴ לְעֵרֵי מִקְלָט. וּבֵית דִּין שָׁל אוֹתָהּ הָעֵיר שֶׁהָרַג בָּהּ שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשֶּׁם וּדְנִין, שְׁנֵאֲמַר: וְשִׁלְחוּ זֶקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשֶּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיָּתָהּ - מִמֵּיתִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְנִתְּנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם⁴⁵; מִי שֶׁנִּפְטָר⁴⁶ - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִצִּיל הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוֹת - מִמְּזִידִין אוֹתוֹ לְמִקְלוֹמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִשְׁבִּיחוּ⁴⁷ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עֵיר מִקְלָטוֹ.

(41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: (42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. (43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. (44) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). (45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב). (46) ממיתה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. (47) משמע שכבר היה שם.

ח. כְּשֶׁמְשִׁיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁴⁹, שְׁמָא יִהְיֶהנּוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּדֶרֶךְ⁵⁰. וְאוֹמְרִי⁵¹ לָהֶם⁵²: אֵל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְּהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג בֹּא מַעֲשֶׂה לִידוֹ.

(48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). (49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: (50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט). (51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כתב: אין הלכה כרבי מאיר]. (52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

ט. רֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שֶׁהָרַג גּוֹאֵל הַדָּם חוּץ לְתַחוּם⁵³ עֵיר מִקְלָטוֹ⁵⁴ - פְּטוּר; שְׁנֵאֲמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מוֹת⁵⁵.

(53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:).

וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה]. (23) גולה כדין ישראל שהורג בשגגה ולא כדין גוי, שאפילו הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד. (24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. (25) והמשך הכתוב: תהיינה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירשו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.).

ד. גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שֹׁגֵג²⁶ - הָרִי זֶה נִהְרַג²⁷. אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם²⁸. וְכֵן גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרַג גַּר תּוֹשֵׁב מִפְּנֵי שְׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֵּתָר לְהַרְגוֹ - הָרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד²⁹ וְנִהְרַג³⁰ עָלָיו, הוֹאִיל וְנִתְּכַפֵּן לְהַרְגוֹ. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָרַג אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּשִׁגְגָה - אֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלָטוֹת³¹ אוֹתוֹ; שְׁנֵאֲמַר: לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

(26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן-נח הוא, ובן-נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בידו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא התורה, ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

ה. הֵפֶן שֶׁהָרַג³² אֶת אֶבְיוֹ בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה. וְכֵן הָאֵב שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ - גּוֹלָה עַל יָדוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים³³? כְּשֶׁהָרַגוּ שְׁלֹא בִשְׁעַת לְמִיד, אוֹ שֶׁהָיָה מְלַמֵּד אֲמִנוֹת אַחֲרֵת שְׁאִינוֹ צָרִיף לָהֶם³⁴; אָכֵל אִם יִסֵּר בְּנוֹ כְּדִי לְלַמְדוֹ תוֹרָה אוֹ חֻכָּמָה³⁵ אוֹ אֲמִנוֹת³⁶, וְנָתַת - פְּטוּר³⁷.

(32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל.). (37) והטעם ראה בהלכה ו.

ו. וְכֵן הָרַב הַמֵּפֶה אֶת תַּלְמִידוֹ³⁸, אוֹ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהָפָה אֶת פְּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלְּבֹא לְדִין³⁹, וְהִמִּיתוֹ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִגְּלוֹת. שְׁנֵאֲמַר: לַחֲטָב עֲצִים⁴⁰ - לְדַבְּרֵי הָרְשׁוּת. יֵצֵא הָאֵב הַמֵּפֶה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הָרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שֶׁהָרִי שְׁגָגוּ וְהָרַגוּ בִשְׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.

(38) כדי ללמדו. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י' שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י' בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י'): "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגותו. 55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י' ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

י. אַחֲדֵי הַהוֹרְגוֹ בְּדֶרֶךְ קָדֶם שִׁיפְנֶס⁵⁷ לְעִיר מִקְלָט, או שֶׁהֵרְגוֹ בְּחִזְרָתוֹ⁵⁸ עִם הַשְּׁנֵי שְׂשׂוּמֵינָן אוֹתוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְעִיר מִקְלָטוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּמָהּ בְּזֶדוֹן - הָרִי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָהּ⁶¹, וְרִשּׁוֹת לְגֹאֵל הָדָם לְהָרְגוֹ. וְאִם הָרְגוֹ כָּל אָדָם - אֵין חֵיבִין עָלָיו⁶²; שְׁנֵאמַר: אֵין לוֹ דָּם⁶³.

56) אַחֲדֵי הַהוֹרְגוֹ בְּדֶרֶךְ קָדֶם שִׁיפְנֶס⁵⁷ לְעִיר מִקְלָט, או שֶׁהֵרְגוֹ בְּחִזְרָתוֹ⁵⁸ עִם הַשְּׁנֵי שְׂשׂוּמֵינָן אוֹתוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְעִיר מִקְלָטוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּמָהּ בְּזֶדוֹן - הָרִי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָהּ⁶¹, וְרִשּׁוֹת לְגֹאֵל הָדָם לְהָרְגוֹ. וְאִם הָרְגוֹ כָּל אָדָם - אֵין חֵיבִין עָלָיו⁶²; שְׁנֵאמַר: אֵין לוֹ דָּם⁶³.

56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י', אבל בעצם זה שייך להלכה ט. 57) לפני שעמד בדין (ראה למעלה הלכה ז). 58) לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. שם. 59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרוג ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שיפייסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. 60) כאן מתחילה כנראה הלכה י. 61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ח. 62) אבל לכתחילה אסור להרגו. 63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

יא. יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם עִיר מִקְלָטוֹ בְּשִׁגְגָה - כָּל הַהוֹרְגוֹ, בֵּין גֹּאֵל הָדָם בֵּין שְׂאָר אָדָם, גֹּלָהּ⁶⁴ עַל יָדוֹ. הָרְגוֹ בְּתוֹךְ תַּחוּם⁶⁵ עִיר מִקְלָטוֹ, אֶפְלִי גֹאֵל הָדָם - הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו⁶⁶.

יב. הַמְּזַבֵּחַ קוֹלֵט⁶⁷. שְׁנֵאמַר בְּהוֹרְגַת בְּזֶדוֹן⁶⁸: מֵעַם מִזְבְּחֵי⁶⁹ תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת, מִקְלָל שֶׁהוֹרְגַת בְּשִׁגְגָה אֵינוֹ נִהְרָג בְּמִזְבְּחֵי. לְפִיכָךְ, הַהוֹרְגַת בְּשִׁגְגָה וּקְלָטוֹ מִזְבֵּחַ, וְהָרְגוֹ שֶׁם גֹּאֵל הָדָם - הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו, כְּמִי שֶׁהֵרְגוֹ בְּתוֹךְ עִיר מִקְלָטוֹ.

67) יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). 68) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". 69) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה). שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" סנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן.

יג. אֵין קוֹלֵט⁷⁰ אֶלָּא גִּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ בֵּית הָעוֹלָמִים⁷¹ בְּלִבָּד, וְאֵין קוֹלֵט אֶלָּא כֹּהֵן וְעַבְדוֹהָ בִּידוֹ; אֲבָל זֶר, או כֹּהֵן שְׂאִינוֹ עוֹבֵד בְּשִׁעָה שְׁנֵהֲרָג⁷², או שֶׁהִיָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאַרְעוֹת בְּנֵי אָדָם. וְדִינוֹ: שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַגְּלוּת¹⁰,
וְאִם הִרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם - נִהְרַג עָלָיו¹¹.

(8) ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח"ד. (9) מקרה נדיר. (10) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי, וראה סוף הלכה יד. (11) רק ברצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו (במדבר לה, כ"ט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעוונות חמור, מה שאין כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט.

ד. וְיֵשׁ הוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְתִהְיֶה הַשִּׁגְגָה קְרוֹבָה לְזִדּוֹן¹².
וְהוּא: שִׁיְהִי בְּדָבָר כְּמוֹ פְּשִׁיעָה¹³, או שִׁיְהִי לוֹ לְהִזְהֵר וְלֹא נִזְהָר. וְדִינוֹ: שְׁאִינוֹ גּוֹלָה. מִפְּנֵי שְׁעוֹנוֹ חָמוּר, אֵין גְּלוּת מְכַפֶּרֶת לוֹ¹⁴. וְאֵין עָרֵי מְקָלֶט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ¹⁵, שְׁאֵינֶן קוֹלְטוֹת אֶלָּא הַמְּחִיב גְּלוּת בְּלִבְדוֹ¹⁶. לְפִיכָךְ, אִם מִצָּאוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּכָל מְקוֹם¹⁷ וְהִרְגוּ - פְּטוּר.

(12) אף-על-פי שלא התכוון להרוג. (13) ראה להלן הלכה ו, דוגמה. (14) כלפי שמים. (15) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. (16) ולא זה שאין לו כפרה בגלות. (17) אפילו בעיר מקלט.

ה. וְמִה יַעֲשֶׂה זֶה? יֵשֵׁב וְיִשְׁמַר עֲצָמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם. וְכֵן כָּל הַרְצָחִים¹⁹ שֶׁהִרְגוּ²⁰ בְּעַד אַחֲדֵי אוֹ בְּלֹא הַתְּרָאָה²² וְכִיִּצְאָה בָּהֶן²³, אִם הִרְגוּ²⁴ גּוֹאֵל הַדָּם - אֵין לָהֶם דְּמַיִם. לֹא יִהְיוּ אֵלּוֹ חֲמוּרִים מִהַהוֹרֵג בְּלֹא פְּנִיָּה.

(18) שלא יהרג. (19) ראה למעלה פרק ד הלכה ח. (20) בכוונה. (21) שני עדים והתראה דרושים למיתת בית דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור, ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, ו'אור שמח' שם; וראה 'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת הראב"ד כאן. (22) בפני שני עדים. (23) כגון שהוכחשו העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות, למעלה שם. (24) בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.

ו. בְּעֵד²⁵ הַזִּזְקָה²⁶ אֲכֵן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִרְגָה, או הַסּוֹתֵר פְּתָלוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְנִפְלָה אֲכֵן וְהִמִּיתָה, בֵּין שְׁטָרֵי בָּיוֹם²⁷ בֵּין שְׁטָרֵי בַּלֵּילָה - הִרִי זֶה קְרוֹב לְמִזִּיד²⁸, וְאִינוֹ נִקְלָט; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה פְּשִׁיעוֹת הִיא, שֶׁהִרִי הִיָּה לוֹ לַעֲזוֹן²⁹ וְאַחֵר כֶּף יִזְרֵק אוֹ יִסְתֵּר.

(25) שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. (26) ולא התכוון להרוג (מכות ח.). (27) שפשיעתו גדולה, שבעיון קל יכול היה לראות את העובר בדרך. (28) ולא מזיד ממש, שהרי לא התכוון להרוג. (29) אם ישנם עוברי דרכים, שם.

ז. סִתְרוּ לֹא־שָׁפָה³⁰ בַּלֵּילָה: אִם הַרְבִּים מְצוּיִין בָּהּ³¹

עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גִּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ אֶלָּא סְמוּךְ לוֹ אוֹ אוֹחֵז בְּקִרְנוֹתָיו⁷³ - אֵינוֹ נִקְלָט.

(70) את ההורג בשגגה. (71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של במה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). (72) על ידי גואל הדם. (73) כיובא שברח מפני שלמה (מלכים"א ב, כח).

יד. וְכֵן מִי שֶׁקָּלְטוּ הַמְּזַבֵּחַ - אֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ שָׁם, אֶלָּא מוֹסְרִין [לוֹ] שׁוֹמְרִין וּמַגְלִין אוֹתוֹ לְעִיר מְקָלְטוֹ⁷⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁵? בְּמַחֲזִיב גְּלוּת⁷⁶; אֲבָל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יִהְרָגֵנוּ בְּדִין הַמְּלָכוּת⁷⁷, או מִבֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִהְרָגוּהוּ בְּהוֹרָאָה שְׁעָה, וּבְרַח לְמִזְבֵּחַ וְנִסְמָךְ לוֹ⁷⁸, וְאֶפְלוּ הִיָּה זֶר - הִרִי זֶה נִצָּל⁷⁹, וְאֵין לִקְחִין אוֹתוֹ מִעַם הַמְּזַבֵּחַ לְמוֹת לְעוֹלָם. אֶלָּא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין⁸⁰ בְּעֵדוֹת גְּמוּרָה וְהִתְרָאָה, כְּשֶׁאֵר כָּל הַרְוֵגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד.

(74) לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. (75) שאין קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. (76) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. (77) כגון המורד במלך או המבזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח), שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. (78) ולא דווקא על גג המזבח. (79) ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. (80) כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למוות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

~ יום שני י"ג סיון ~

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

א. שְׁלֹשָׁה² הֵם הַהוֹרְגִים בְּלֹא פְּנִיָּה.

(2) את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות, וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

ב. יֵשׁ הוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְהַעֲלָמָה גְּמוּרָה³. וְזֶהוּ שְׁנוֹאֲמֵר בּוֹ: וְאֶשֶׁר לֹא עֲדָה⁴. וְדִינוֹ: שִׁיְגְלָה⁵ לְעָרֵי מְקָלֶט וְיִנָּצֵל⁶, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ⁷.

(3) ללא שום כוונה. (4) לא התכוון, ראה שם אונקלוס ורש"י. (5) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה פרק ה הלכה א. (6) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". (7) בפרק חמישי.

ג. וְיֵשׁ הוֹרֵג וְתִהְיֶה הַשִּׁגְגָה קְרוֹבָה לְאֹנֶס⁸. וְהוּא: שְׁיִאָרַע בְּמִיתַת זֶה מֵאַרְעַע פְּלֵא⁹, שְׁאִינוֹ מְצוּי בְּרֵב

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(51) "האומר מותר - קרוב למזיד הוא", שם. (52) ישראל, ומשום כך אין זה שוגג. (53) שאין מיתה על הריגתו, ראה למעלה פרק ב הלכה יא.

יא. הנכנס⁵⁴ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל הבית בשגגה - פטור מן הגלות; שנאמר⁵⁵: ואשר יבא את רעהו ביער⁵⁶ - מה יער שיש רשות להרג⁵⁷ להפגס לשם, אף כל פיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר⁵⁸ שלא ברשות⁵⁹, ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת - פטור מגלות; ואם נכנס ברשות - הרי זה גולה⁶⁰.

(54) מכות ח. (55) בהורג בשגגה שחייב גלות. (56) לחטוב עצים. (57) ומשום כך חייב ההורג גלות, שהיה צריך להעלות על דעתו שמישהו נמצא ביער, אבל אם נכנס שלא ברשות פטור התורה את ההורג בשוגג מפני שזה קרוב לאונס. (58) בבא-קמא לב: (59) הנגר נתן לו רשות להכנס. (60) כלשון ראשון בפירוש דברי ר' יוסי בר' חנינא שם. וראה בהלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יז בהערות.

יב. מי שהיה דולה⁶¹ את החבית להעלותה לגג, ונפסק החבל, ונפלה על חברו והרגתה; או שהיה עולה בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות. שהן כמו אונס הוא⁶²; שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים, אלא כמו פלא⁶³ הוא. אבל אם היה משלשל את החבית⁶⁴, ונפלה על חברו והרגתה; היה יורד בסלם, ונפל על חברו⁶⁵; היה מעגל במעגילה⁶⁶, ונפלה על חברו והרגתה - גולה; שנאמר: ויפל עליו ומת - שיפל דרך נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב העתים להזיק, ודבר קרוב הוא להיות, שהרי טבע הכבד ליורד למטה במהרה⁶⁷; והואיל ולא ידע עצמו ותקן מעשיו יפה בשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיוצא בזה.

(61) מן הכור (מכות ז). (62) קרוב לאונס, ראה מכות ט. 'תוספות' דיבור-המתחיל אמר ליה. (63) נדיר, שהרי עם העלאתו את החבית או עם עלייתו על הסולם גוברת ההתנגדות לכובד החבית או של האדם המושך כלפי מטה. (64) מורידה מלמעלה למטה, ואף-על-פי שנוהר מלשברה. (65) והרגו, אף-על-פי שבדאי נזהר שלא יפול וישבור מפרקתו. (66) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים. (67) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות מיוחדים.

יג. קצב⁶⁸ שהיה מקצב⁶⁹, והגביה ידו בקופיץ⁷⁰ לאחוריו, והחזירו לשבר העצם, בדרך שעושים הקצבים: כל שימות בהולכה, שהיא ההגבהה מלפניו⁷¹ וירידה מאחוריו⁷² - אינו גולה עליו; וכל שימות בחזרה, שהיא עליה מאחוריו⁷³ וירידה מלפניו - גולה. זה הפלג⁷⁴: כל שבדרך ירידתו⁷⁵ -

- הרי זה קרוב למזיד³², ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין בה פלל - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.

(30) שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. (31) לעשות צרכיהם. (32) שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאבן תפגע בו, והיה עליו לעיין היטב.

ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה³³ בליילה, ואינה עשויה להפנות בה ביום, ונקרה אדם³⁴ וישב שם, ונפלה עליו אבן בשעת סתירה, ומת - הרי זה גולה³⁵. ואם אחר שנפלה האבן³⁶ בא זה וישב, ונפלה עליו ומת - הרי זה פטור³⁷ מן הגלות.

(33) בני אדם לעשיית צרכיהם. (34) ביום. (35) מאחר שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל באשפה. (36) מן הקיר, וקודם שהגיעה ארצה. (37) הטעם בהלכה ט.

ט. וכן הזורק את האבן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה את ראשו³⁹ וקבלה - פטור מגלות; שנאמר: ומצא את רעהו⁴⁰ - פרט לממציא עצמו.

(38) שם. (39) מן החלון. (40) בחוטב עצים ביער ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.

י. השוגא⁴¹ שהרג בשגגה - אינו נקלט; שנאמר⁴²: והוא לא אויב לו⁴³. חזקתו⁴⁴ שהוא קרוב למזיד⁴⁵. ואי זהו שוגא? זה שלא דבר עמו שלשה ימים⁴⁶ מפני האביה. וכן אם נכנס לקרן זוית⁴⁷ והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו⁴⁸, או נתפון לזרק⁴⁹ שתיים⁵⁰ וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר להרג⁵¹, או שנתפון להרג זה⁵² והרג את זה, אפלו נתפון להרג עובד כוכבים⁵³ או בהמה ונמצא ישראל - הרי כל אלו קרובין למזיד, ואינן נקלטין.

(41) מכות ט: (42) בהורג וחייב גלות. (43) לחייבו מיתה אי אתה יכול, שמה שוגג הרגו. לחייבו גלות אי אתה יכול, שמה מזיד הרגו ('ספרי' מסעי, קס). (44) חזקה עליו. (45) ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. (46) סנהדרין כז: (47) וסכין בידו ופגע באיש שבא לקראתו, הרי זה קרוב למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו ולהזהר (שם ז:). (48) שהיה לו להזהר. בגמרא שם נאמר: "הדפו - שדחפו בגופו", ומשמע שגולה. ונראה, שרבינו מפרש שהמלה "פרט" שנאמרה שם ברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו, וכאילו נאמר: "פרט" שדחפו בגופו (כסף-משנה). ראה לקמן הערה עו. (49) אבן, ויש כאן כוונה חלקית, ואין זו "העלמה גמורה". (50) מרחק שתי אמות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גוֹלָה; שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ יִרְדָּתוֹ⁷⁶ - אֵינוֹ גּוֹלָה. וְאִפְלוּ בִּירִידָה שֶׁהִיא צֶרֶף עֲלֶיהָ - אֵינוֹ גּוֹלָה⁷⁷.

שְׁהִיְתָה לוֹ יְדִיעָה⁸⁸. נִשְׁמַט⁸⁹ הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ⁹⁰ - אֵינוֹ גּוֹלָה; מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה בֹּא מִפְּחוֹ אֶלָּא מִפֶּחַ פְּחוֹ⁹¹, וְנִמְצָא כְּמוֹ אֲנָס⁹². וְכֵן הַזּוֹרֵק אֶבֶן⁹³ לְתִמְרָה לְהַפִּיל תְּמָרִים, וְנִפְּלוּ מִן הַתְּמָרִים עַל תֵּינוֹק וְהִרְגוּהוּ - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁנִּפְּלוּ מִפֶּחַ פְּחוֹ⁹⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה מִשְׁאֵר הַסְּבוֹת.

(87) בבא קמא שם. (88) ואף-על-פי שבאוכל חלב בשוגג אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה בית הבחירה לבבא קמא עמ' 79, ו'תוספות' דיבור-המתחיל בשגגה. (89) משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק כרבנן. (90) נשטט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ שהוא כורתו, וניתז למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש שניתז קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני הפירושים. (91) המכה בעץ היא כוחו, וניתזו הברזל מן העץ כוח כוחו הוא, שם ח. (92) כי הברזל נשטט כתוצאה מן המכה בעץ, אף-על-פי שהיה מהודק היטב בקת. (93) רב פפא, שם ח. (94) האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

~ יום שלישי י"ד סיון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה שגלתה, אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו. ודין עיר מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח כו'.

א. תְּלִמִּיד שֶׁגָּלָה² לְעִיר מְקָלֶט - מְגָלִין רְבוֹ עִמּוֹ; שְׁנֵאמַר: וְחִי - עֲשֵׂה לוֹ כְּדֵי שִׁיחִיָּה, וְחִי בְּעֵלִי חֲכָמָה³ וּמִבְּקָשֶׁיהָ⁴. בְּלֹא תִלְמִיד תּוֹרָה כְּמִיתָה חֲשׁוּבִין⁵. וְכֵן הָרֵב שֶׁגָּלָה - מְגָלִין יְשִׁיבָתוֹ עִמּוֹ⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

תְּלִמִּיד שֶׁגָּלָה לְעִיר מְקָלֶט - מְגָלִין רְבוֹ עִמּוֹ כו"

וי"ל שמוסיף "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה, כמיתה חשובין" כהסבר מדוע מכינים לרוצח בשגגה את כל צרכיו על חשבון יהודי אחר ובפרט רבו, כי עניין זה הוא שאלה של חיים או היפך החיים, ומקורו בדברי הכתוב "החכמה תחיה בעלי".

וקשה לכאורה: מהרמב"ם משמע שמדובר בתלמיד הנמצא בדרגה כזו שכל חייו הם תלמוד תורה, עד שבלעדיה חייו כמיתה חשובין, אבל בגמרא (מכות ב, ב.) לא מצינו חילוק זה ואדרבא כהמשך לדין "מגלין רבו

(68) מוכר בשר, מכות ז: (69) קוצץ בשר. (70) סכין גדולה. (71) עליה היא ופטור. (72) המשך וסיום ההגבהה היא, ומשום כך דינה כעליה ופטור. (73) תחילת הירידה מלפניו היא וחייב. במכה לפניו: בכיוון למטה ירידה היא וחייב; בכיוון למעלה עליה היא ופטור. במכה לאחוריו, המצב הפוך: הכיוון למעלה הוא כיוון לירידה לפניו וחייב; הכיוון למטה הוא סיום העליה מלפניו ואינו גולה (ירושלמי מכות פרק ב הלכה ד), [בבבלי שם ישנן כמה גירסאות, וקשה ליישבן לפי שיטת רבינו. ראה כסף-משנה כאן, ו'מראה הפנים' בירושלמי שם]. (74) משנה, שם. (75) והעליה מאחוריו בדרך ירידתו היא. (76) וירידה מאחוריו אינה בדרך ירידתו אלא בהמשך דרך הגבהתו. (77) [בבבלי שם נאמר: "או השליך עליו" (במדבר לה, כ) להביא ירידה שהיא צורך עליה, ופירש"י להביא - לחיוב. אולם רבינו מפרש לפטור, ונראה שלדעת רבינו המלה "פרט" שברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו. וראה למעלה בהלכה י בדין דחפו בגופו. ונדחק רבינו לפירוש זה מפני שבסוף הסוגיא בדין נשמטה שליבה, אמרו "דכולי עלמא עליה היא" (לדעת הכל ירידה שהיא צורך עליה - עליה היא), ולאחר מכן נאמר: הא והא לניזקין (אבל פטור מגלות, לדעת הכל), ראה מגיד-משנה בהלכות חובל ומזיק פ"ו ה"ד, ובגרי"א מכות שם].

י.ד. פִּיצַד? הִיא עוֹלָה בְּסֻלָּם⁷⁸, וְנִשְׁמַטָּה שְׁלִיבָה⁷⁹ מִתַּחַת רִגְלֵיו וְנִפְלָה⁸⁰ וְהִמִּיתָה - פָּטוּר⁸¹ מִן הַגְּלוּת. וְכֵן הַמִּתְבַּקֵּן לְזֶרֶק בְּצַד זֶה, וְהִלָּכָה לָהּ לְצַד אַחֵר⁸²; או שְׁהִיְתָה לוֹ אֶבֶן מִנְחָת⁸³ בְּחִיקוֹ, וְלֹא הִפִּיר בָּהּ מְעוֹלָם⁸⁴, וְעָמַד, וְנִפְלָה⁸⁵ וְהִמִּיתָה; וְכֵן הַסּוּמָא⁸⁶ שֶׁהִרְגַּ בְּשִׁגְגָה - כָּל אֵלוּ פָּטוּרִין מִן הַגְּלוּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְרוּבִין לְאַנָּס.

(78) שם. (79) מדריגה. (80) שזוהי ירידה ממש. (81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לנזקין" במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם הגהות הגר"א, וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד-משנה שם. (82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: (83) בבא קמא כו: (84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה ישן. (85) על אדם. (86) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו סומא שהרג בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום, 'ספרי' מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

טו. הִיְתָה אֶבֶן בְּחִיקוֹ⁸⁷, וְהִפִּיר בָּהּ וְשִׁכְחָהּ, וְעָמַד, וְנִפְלָה וְהִמִּיתָה - גּוֹלָה; שְׁנֵאמַר: בְּשִׁגְגָה - מִפְּלָל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ד סיון - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) מכות יא: (15) בבית-דין. 16) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו) שוב אינו קיים. 17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. 18) כתוב בהורג בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו", "ספרי" שופטים, קפא; מכילתא דרשב"י משפטים כא; מכות שם. 19) לפי הכתוב "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח), "איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי אומר זו קבורה", שם.

ד. שְׁאֵר הַלְוִיִּם²⁰ הַשְּׂכֹנִים²¹ בְּעִיר מְקֻלָּט²², בְּשִׁמּוֹת אֶחָד מֵהֶן - אִינוּ נִקְבָּר בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם²³; שְׁנֵאֲמָר: וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכֻשָּׁם וְלִכָּל חֵיתָם²⁴ - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקִבּוּרָה²⁵.

20) מכות יב. 21) ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. 22) שהן של הלויים, ככתוב: "ואת הערים אשר נתנו ללויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). 23) אלא נותנים להם בתי קברות חוץ לתחום. 24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (נדרים פא.). 25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הדגשה התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).

ה. רֹצֵחַ²⁶ שֶׁהָרָג בְּשִׁגְגָה בְּעִיר מְקֻלָּט²⁷ - גּוֹלָה בֵּה מִשְׁכּוֹנָה לְשִׁכּוֹנָה²⁸, וְאִינוּ יוצֵא²⁹ מִן הָעִיר. וְכֵן לְלוֹוִיִּם³⁰ שֶׁהָרָג³¹ בְּמִדִּינָתוֹ³² - גּוֹלָה לְמִדִּינָה אַחֶרֶת³³ מֵעִיר הַלְוִיִּם; לְפִי שֶׁפֶלֶן קוּלָטוֹת, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר³⁴. וְאִם הָרָג חוּץ מֵעִיר הַלְוִיִּם, וּבְרֵחַ לְעִירוֹ - הָרִי זֶה קוּלָטוֹ³⁵.

26) שם יב: 27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. 28) בתוך העיר. 29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. 30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. 31) בשוגג. 32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללויים, במדבר לה. 33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. 34) להלן פרק ח הלכה ט. 35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטתו כבר.

ו. עִיר מְקֻלָּט שֶׁרָבָה רִצְחָנִים³⁶ - אִינָה קוּלָטָה; שְׁנֵאֲמָר³⁷: וְדָבָר בְּאֲזִי זִקְנֵי הָעִיר הֵיאָה אֶת דְּבָרֵינוּ³⁸ - וְלֹא שֶׁשְׁוִין דְּבָרֵיהֶם לְדְבָרֵינוּ. וְכֵן עִיר שֶׁאִין בֵּה זִקְנִים³⁹ - אִינָה קוּלָטָה⁴⁰; שְׁנֵאֲמָר: זִקְנֵי הָעִיר הֵיאָה⁴¹.

36) מכות י: 37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. 38) שרצח בשגגה. 39) דיינים. 40) ומשום כך

עמו" הביאה הגמ' "מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון" ופירש רש"י שם "שלא יביאורו עוונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה ... שאינו מצוי אלא ברשעים" וא"כ איך מכניס הרמב"ם תלמיד כזה בתוך הסוג של "בעלי חכמה ומבקשה". וגם צריך להבין מהו מקורו בלשון "בעלי החכמה ומבקשה" והלא כתוב "החכמה תחי' בעלי" ומניין הוסיף גם מבקשי'.

והביאור: בעלי החכמה הם אלה הלומדים תורה באופן ש"תורתו דילי" הוא" (קידושין י"ב) עד שנעשים הבעלים על דברי התורה שלמדו - "נקראת על שמו", "ומבקשה" הם אלו שאינם עדיין בדרגה זו אבל מחפשים להיות בעלי החכמה, וכיון שהבטיחה תורה "יגיעת ומצאת תאמין" הרי שב'כח' הם כבעלי החכמה, ולכן "מגלין רבו עמו" כדי לעורר עניין זה מהכח אל הפועל.

(על פי לקו"ש חכ"ט ע' 33)
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) מכות י. 3) הרב. 4) התלמידים. 5) שכתוב בתורה ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). 6) שאין לו חיים בלא ישיבה (מכות שם).

ב. עֶבֶד⁷ שֶׁגָּלָה⁸ לְעִיר מְקֻלָּט - אִין רַבּוֹ חֵיב לְזוּנּוֹ⁹, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ¹⁰. אָבֵל אִשָּׁה שֶׁגָּלָתָה לְעִיר מְקֻלָּט - בְּעִלָּה חֵיב לְזוּנָהּ. וְאִינוּ יָכוֹל¹¹ לֹאמַר לָהּ: צְאִי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְמִזְנוּתֶיךָ¹², אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ מְסַפְּקִין לָהּ¹³.

7) כנעני. 8) שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 9) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני ש"יכול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם, גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. 10) לספק לו מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האלה בכתובה שנתן לה בשעת הנישואין. 11) משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. 12) אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונותיך שאני חייב לך. 13) אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט, שאין מכירים אותה (שם).

ג. רֹצֵחַ¹⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ¹⁵ לְהַגְלוֹתוֹ, וּמַת קָדָם שִׁנְגֵּלָה - מוֹלִיכִין עֲצָמוֹתָיו לְשֵׁם¹⁶. וְרֹצֵחַ שֶׁמַּת בְּעִיר מְקֻלָּט¹⁷ - קוֹבְרִין אוֹתוֹ שָׁם¹⁸. וּבִעֵת שִׁמּוֹת הַפֶּהֶן הַגָּדוֹל, מוֹלִיכִין עֲצָמוֹת הָרֹצֵחַ מִשָּׁם לְקִבְרֵי אֲבוֹתָיו¹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובחייבי גלות כתוב "עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כח).

י. רוצח שנגמר דינו⁶⁵ לגלות, ולא היה שם פהן גדול⁶⁶; וההורג⁶⁷ פהן גדול, ולא היה⁶⁸ שם פהן גדול אחר⁶⁹; וכהן גדול שהרג, ולא היה שם פהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואינן יוצאין מעיר מקלט לעולם⁷⁰.

(65) שם. (66) כגון שמת הכהן הגדול לפני שנגמר דינו של זה, ועדיין לא מינו אחר תחתיו. ואם מת הכהן הגדול אחרי שנגמר דינו, הרוצח פטור מגלות (לקמן הלכה יא). (67) וכן ההורג בשוגג. (68) בשעת גמר דינו. ראה 'בית הבחירה' למכות כאן. (69) אחד משלושה האחרים שזכרו בהלכה הקודמת. (70) אפילו אם מינו אחר-כך כהן גדול אחר, ומת לאחר זמן. בגמרא שם למדו מהכתוב, שרק מותו של מי שהיה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, מחזיר את הגולה.

יא. נגמר דינו⁷¹ לגלות, ואחר כך מת הפהן הגדול קדם שייגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות⁷². ואם עד שלא נגמר⁷³ דינו מת הפהן הגדול, ומינו פהן אחר תחתיו, ואחר כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שני⁷⁴ שנגמר דינו בפניו⁷⁵.

(71) מכות שם. (72) אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטר מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. ראה רבינו עובדיה מברטנורא, ו'תוספות יום טוב' כאן. (73) קודם שנגמר. (74) מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו. (75) ו"היה לו (לאותו כהן גדול) לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש" (שם), ולכן נענש שהחזרתו של הרוצח תלוי במיתתו.

יב. נגמר דינו⁷⁶ ונמצא⁷⁷ הפהן הגדול פן גרושה⁷⁸ או פן חלוצה⁷⁹ - בטלה כהונה⁸⁰, וכאלו נגמר דינו בלא פהן גדול, ואינו יוצא משם לעולם⁸¹.

(76) לגלות (שם). (77) נודע. (78) ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. (79) אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. (80) למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות. [ראה בפ"ו מהלכות ביאת מקדש, שהקרבנות שהקריב לפני שנודע הפסול כשרים, ולא בטלה כהונה למפרע, שם גזירת הכתוב היא, ולמדוה מן הפסוק (דברים לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, פועל ידיו תרצה (בגמרא שם יב.)]. (81) ראה למעלה הלכה י.

יג. רוצח ששם לעירו אחר מות הפהן הגדול⁸² - הרי הוא כשאר כל אדם. ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו⁸³; שפכר נתפטר לו בפגלותו⁸⁴.

משתדלים להעמיד בה דיינים. (41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

ז. רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו⁴² - יאמר להם: רוצח אני⁴³. אמרו לו: אף על פי כן⁴⁴ - יקבל מהן⁴⁵.

(42) כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: (43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על-ידו. (44) אנו רוצים לכבדך. (45) שנאמר "וזה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.

ח. הגולה⁴⁶ אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם⁴⁷. ואפילו לדבר מצוה⁴⁸ או לעדות, בין עדות ממון בין עדות נפשות⁴⁹. ואפילו להציל נפש⁵⁰ בעדותו, או להציל מיד העובד פוכבים או מיד הנהר או מיד הדלקה ומן המפלת. אפילו כל ישראל צריכין⁵¹ לתשועתו פיואב פן צרויה⁵² - אינו יוצא משם לעולם, עד מות הפהן הגדול. ואם יצא - התיר עצמו למיתה⁵³. כמו שפארנו⁵⁴.

(46) משנה, שם יא: (47) ואפילו לצורך דחוף, אינו יוצא עד שימות הכהן הגדול. (48) כגון עדות החודש (שם) או למול את הבן (ילקוט שמעוני מסעי, סד). (49) להעיד על אדם שעבר עבירה, שחייבים עליה מיתה. (50) כגון שמעידים על אדם שרצח, והוא בא להכחיש או להזים את העדות ולהציל את הנאשם, ואע"פ שפיקוח נפש דוחה כמעט את כל המצוות שבתורה. (51) וזהו פיקוח נפש של רבים. (52) שר צבא ישראל בימי המלך דוד. (53) ורשות לגואל הדם להרוג אותו. ומשום כך לא יצא, שאינו חייב לסכן חייו, כדי להציל חיי אחרים. (54) למעלה פרק ה הלכה י.

ט. אחד⁵⁵ פהן גדול המשוה בשמן המשחה⁵⁶ ואחד המרבה בכגדים⁵⁷, ואחד הפהן הגדול העובד⁵⁸ ואחד הפהן שעבר⁵⁹, כל אחד מארבעתן שמת⁶⁰ - מחזיר⁶¹ את הרוצח⁶². אבל משום מלחמה⁶³ אינו מחזיר, מפני שהוא פהן הדיוט⁶⁴.

(55) בין... ובין (מכות יא). (56) הכהנים הגדולים מימות משה עד שנגנו שמן המשחה בימי המלך יאשיהו (יומא נב:). (57) הכהנים הגדולים ששימשו מיאשיהו ואילך. והיה הכהן הגדול מתחנך בריבוי בגדים, היינו בלבישת שמונה בגדים במקום ארבעה שלבש קודם לכן (הוריות יב:). (58) משמש אז בכהונה גדולה. (59) שנשמא כהן גדול או חלה, ומינו אחר תחתיו זמנית, וכשנתרפא הכהן וחזר לעבודתו, העבירו את האחר מתפקידו, ונקרא "כהן שעבר". (60) אפילו הכהן שעבר, שכל עבודתו לשעה היתה, ואע"פ שהכהן הקבוע העובד עדיין חי, מכות יא: (61) במיתתו. (62) מעיר מקלטו לעירו. (63) הנואם בפני העם לפני המלחמה (דברים כ, ב). (64) ככהן פשוט,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(8) ככתוב: "והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהינה לכם" (במדבר לה, יג). (9) "אז יבדיל (=הבדיל) משה שלוש ערים בעבר הירדן ... את בצר במדבר בארץ המישור לראובני, ואת ראמות בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד, מא-מג). (10) המזרחי, בארץ סיחון ועוג, כאשר ציווה אותו ה': "את שלוש הערים תתנו מעבר לירדן" (במדבר לה, יד). (11) "ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קריית ארבע היא חברון בהר יהודה" (יהושע כ, ז). (12) כאשר ציווה ה' את משה: "ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען, ערי מקלט תהינה" (במדבר שם). [בתוספתא מכות פרק ב שנינו, שיהושע הפרישן מיד כשבאו לארץ, אבל לא היו קולטות עד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, וכן בספרי שופטים קפה, ובירושלמי מכות פרק ב הלכה ו, אבל רש"י במשנה ט: כותב שהובדלו אחרי כיבוש וחלוקה].

ג. אין אחת¹³ מערי מקלט קולטת עד שיבדלו פלן, שנאמר: שש ערי מקלט¹⁴ תהינה לכם. והודיענו משה רבנו, שאין שלש שבועות הירדן קולטות עד שיבדלו שלש שבועות פנען. ולמה הבדילן?¹⁵ אומר: הואיל ובאה מצוה לידי אקממה.

(13) אפילו אלה שכבר הופרשו (מכות ט:). (14) "עד שיהו ששת קולטות כאחת" (שם וספרי מסעי קס). (15) הרי ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בימי המלך המשיח¹⁶ מוסיפין שלש אחרות על אלו השש¹⁷, שנאמר: ויספת לה עוד שלש ערים על השלש האלה. והיכן מוסיפין אותן? בערי הקניזי והקנזי והקדמוני, שנזכרת לאברהם אבינו ברית עליהן¹⁸ ועדין לא נכבשו. ועליהן נאמר בתורה: ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש".

ובהלכות מלכים ריש פי"א מביא חיוב הוספת שלוש הערים לעתיד-לבוא כהוכחה שלישית לביאת המשיח מהתורה, אחרי "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ... כו" ופרשת בלעם שניבא בשני המשיחים, שכל מי שאינו מאמין בו כו' כופר בתורה ובמשה רבנו.

וצריך להבין מדוע לא הסתפק בשתי הראיות הראשונות מהפסוקים שבתורה, ונזקק להוכחה שלישית מדין ערי מקלט לעתיד-לבוא.

ויש לומר שבראיה זו ישנה מעלה שאין בשתי הראשונות שהן הבטחות התורה, ובתנאים מסוימים עלול להיות שינוי בהבטחה, כגון שבהבטחה ש"בין הקב"ה לנביא" אפשר שלא תתקיים אם "יגרום החטא" (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות) ומזה מובן שאף

(82) ככתוב: "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (במדבר לה, כח). (83) בבית-דין או על-ידי גואל הדם של הרוצח ששב לעירו. (84) שנמשכה עד מות הכהן. ראה מכות ב:

יד. אף על פי שנתכפר - אינו חוזר⁸⁵ בה לשחררה⁸⁶ שהיה בה⁸⁷ לעולם; אלא הרי הוא מורד מגדלתו פל ימיו, הואיל ובאה תקלה זו הגדולה⁸⁸ על ידו.

(85) לאחר ששב לעירו, אחר מות הכהן הגדול. (86) "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו - ולא לשררותו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, ישוב לשררותו" (מכות יג. ו'ספרי' מסעי קס). ופסק רבינו כדעת רבי יהודה, לפי הכלל רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה. (87) אבל שורה אחרת, ירודה יותר, רשאי לקבל. (88) שפיכות דמים, שהיא חמורה משאר עבירות. ראה למעלה פרק ד הלכה ט.

טו. אף על פי שהחובל⁸⁹ באביו בזדון חייב מיתת בית דין⁹⁰ כמו ההורג⁹¹ שאר אדם, אם חבל באביו או באמו בשגגה - אינו חייב גלות⁹²; שלא חייבה תורה גלות אלא [להורג]⁹³ נפש אדם בשגגה בלבד, כמו שבארנו⁹⁴.

(89) עושה חבורה. (90) ככתוב: ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כא, טו). (91) במזיד. (92) ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). (93) ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. (94) למעלה פרק ה.

~ יום רביעי ט"ו סיון ~

פרק שמיני

(1) יבאר שמצות-עשה להפריש ערי מקלט וכמה יהיו. ודין בחמשה עשר באדר מתקנים הדרכים של ערי מקלט בכל שנה. ודין כל ערי הלויים קולטות ומה בין לערי מקלט.

א. מצות עשה² להפריש³ ערי מקלט⁴, שנאמר: שלוש⁵ ערים תבדיל לה. ואין ערי מקלט⁶ נוהגות אלא בארץ ישראל⁷.

(2) על הציבור בכלל ועל ראשי העם בפרט. (3) לייחד. (4) להציל את ההורג שוגג מיד גואל הדם. (5) ותחילת הפסוק "מצווח לאמר", "להזהיר בית דין על כך" (ספרי שופטים, קפג). (6) ואין מצוות הפרשת ערי מקלט. (7) ככתוב: "שלוש ערים תבדיל לה בתוך ארצך, אשר ה' אלוהיך נותן לה לרשתה", "יכול כיוון שבאו לארץ יהיו חייבים למנות ערי מקלט (ש)בחוצה לארץ, אמרת: לא אמרתי אלא 'אשר אני נותן לכם', כאשר ניתן לכם, אתם חייבים למנות ערי מקלט, ולא בחוצה לארץ" (ספרי זוטא מובא בילקוט שמעוני מסעי לה, פסקה "כי אתם").

ב. ושש ערים⁸ היו. שלש הבדיל משה רבנו⁹ בעבר הירדן¹⁰, ושלוש הבדיל יהושע¹¹ בארץ פנען¹².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. וְכֵן מוֹשְׁחִין³¹ בֵּין כָּל עִיר וְעִיר מִצָּרִי מִקָּלֵט בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁתָן³², עַד שֶׁהָיוּ מִשְׁלָשׁוֹת בְּשָׁנָה³³; שְׁנָאֵמֶר: תִּכְיֶן לָךְ הַדֶּרֶךְ³⁴.

(31) מודדים במשיחה (=חבל). והראב"ד גרס "משווין". (32) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. (33) מרחקים שווים בין שלוש ערי מקלט ואליהן. חבורן בדרום וקדש בצפון ושכם באמצע, וכנגדן בעבר הירדן: בצר, רמות בגלעד וגולן בבשן. והיה מתחילת הגבול בדרום הארץ לחבורן כמחבורן לשכם, ומחבורן לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לגבול בצפון הארץ. יושבי דרום הולכים לחבורן, יושבי צפון - לקדש, והיושבים בין חבורן לשכם: הסמוכים לחבורן נמלטים לחבורן, והסמוכים לשכם - לשכם, וכן משכם לקדש, מכות ט: (34) והמשכו "ושילשת את גבול ארצך".

ח. עֲרֵי מִקָּלֵט אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן לֹא עֲצוּת³⁵ גְּדוּלוֹת, וְלֹא כְרִים³⁶ גְּדוּלִים, וְלֹא קִטְנִים³⁷, אֲלָא עֲצוּת בִּינוֹנוֹת. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֲלָא בְּמִקְוֶם שְׁוָקִים³⁸ וּבְמִקְוֶם הַמַּיִם. וְאֵם אֵין שָׁם מַיִם³⁹ - מְכַנְּסִין⁴⁰ לְתוֹכָן מַיִם. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֲלָא בְּמִקְוֶם אֲכֻלִּסִּין⁴¹. נְתַמְעֵטוּ אֲכֻלִּסִּיהֶן - מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. נְתַמְעֵטוּ דְיוֹרֵיהֶן⁴² - מְכַנְּסִין לְתוֹכָן כְּהָנִים לְזֵימִם וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאֵין פּוֹרְשִׁין בְּתוֹכָן מְצוּדוֹת⁴³, וְאֵין מְפַשְׁלִין בְּתוֹכָן חֲבָלִים⁴⁴, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה רֶגֶל גּוֹאֵל הָדֵם מְצוּיָה שָׁם⁴⁵.

(35) אינן מוקפות חומה. (36) מוקפים חומה, ששיירות ממקום אחר רגילות לבוא לשם, ויכול גואל הדם להסתנן העירה עם השיירות בלי שירגישו בו, ויהרוג את הרוצח ששגג. (37) בכרייתא שם כתוב: "לא טירין קטנים", פירוש ערים קטנות מוקפות חומה. בדפוס רומי (ר"מ) חסרות המלים: "ולא קטנים". (38) שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. (39) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. (40) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. (41) כפרים וישוב סמוכים להן, שלא יתנפלו עליה גואלי הדם מזויינים (רש"י שם). (42) תושבי העיר. (43) לצוד חיות, שציידיים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זיין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח (שם יביא נשק ממקומו, ירגישו בו). (44) למצודות, מטעם זה שהזכרנו. (45) טעם זה נזכר בגמרא שם.

ט. כָּל עֲרֵי הַלְוִיִּם⁴⁶ קוֹלָטוֹת, וְכָל אֶחָת מֵהֶן עִיר מִקָּלֵט הִיא. שְׁנָאֵמֶר: וְעֲלֵיהֶם⁴⁷ תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים עִיר, כָּל הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלִוִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר - הַקִּישָׁן⁴⁸ הַכְּתוּב כָּלָן⁴⁹ זֶה לְזֶה לְקָלֵט⁵⁰.

(46) ולא דווקא שש ערי המקלט, שנתייחדו לכך (מכות שם). (47) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב.

אם ברור שתתקיים הבטחת הנביא, אין זה מפני שהבטחת הנביא אינה ניתנת לשינוי אלא שלפועל אין שינוי בהבטחות אלו.

אבל בנוגע לציווי התורה ו"דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ותוספת" ולכן כשהגאולה היא פרט במצות ערי המקלט אי אפשר שיהיה שינוי ח"ו בהבטחה זו.

(על פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 115)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(16) ונרמז בפסוק "ואם ירחיב ה' אלוך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יט, ח). (17) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי (דברים ד, מא). (18) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת ... את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני" (בראשית טו, יח-יט). (19) והמשך הפסוק "כאשר נשבע לאבותיך" (ולא כתוב "כאשר נשבע לתת לך").

ה. וְחִיבִין בֵּית דִּין לְכַוֵּן הַדְּרָכִים²⁰ לְעָרֵי מִקָּלֵט, לְתַקְנָם וּלְהַרְחִיבָן²¹. וּמַסִּירִין מֵהֶן כָּל מִכְשׁוֹל וְכָל תַּקְלָה. וְאֵין מוֹנִיחִין בְּדֶרֶךְ לֹא תִל²² וְלֹא גִיא²³ וְלֹא נָהָר, אֲלָא עוֹשִׂין עֲלֵיו גָּשָׁר, כְּדֵי שֶׁלֹּא לַעֲכָב²⁴ אֶת הַבּוֹרֵחַ לְשָׁם. שְׁנָאֵמֶר: תִּכְיֶן לָךְ הַדֶּרֶךְ²⁵. וְרַחֵב דֶּרֶךְ עָרֵי מִקָּלֵט אֵין פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים וּשְׁתֵּים אַמּוֹת. וּמִקָּלֵט²⁶ מִקָּלֵט²⁷ הִיָּה כְּתוּב עַל פְּרִשְׁת דְּרָכִים²⁸, כְּדֵי שֶׁיִּפְּרִי וְהִרְצִחֵנִים²⁹ וְיִפְּנוּ לְשָׁם.

(20) לעשות דרכים ישירות בלא עיקול וסיבוב (מכות ט:). (21) כל זה נכלל בחובת בית דין "לכוון הדרכים". (22) גבעה. (23) בקעה. (24) וישיגו גואל הדם ויהרגהו. (25) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט, מכות שם. ועיין פירוש המשניות לרבינו, שקלים פרק א משנה א. (26) בכל מקום שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ תקוע באותה דרך וכתוב בה: "מקלט" (רש"י שם). (27) ולא יטעו.

ו. בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר בָּאֵדָר כָּל שָׁנָה בֵּית דִּין מוֹצִיאִין שְׁלוּחִים לְתַקֵּן הַדְּרָכִים²⁸, וְכָל מִקְוֶם שְׁמָצְאוּהוּ שְׁתַּקְלָל - מְתַקְּנִים אוֹתוֹ. וּבֵית דִּין שְׁתַּרְשְׁלוּ²⁹ בְּדֶרֶךְ זֶה - מַעֲלָה עֲלֵיהֶן הַכְּתוּב כָּאֵלוּ שְׁפָכוּ דְמַיִם³⁰.

(28) שנתקלקלו בימות הגשמים, "כדי שאם ינוס מכה נפש בשגגה, לא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס ..." (פירוש המשניות שם). (29) ולא עשו את כל התיקונים הדרושים. (30) שנאמר "ולא ישפך דם נקי ... והיה עליך דמים" (דברים יט, י), מועד קטן ה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט"ז סיון - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁷ שְׁפִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֶאֱמַר: וַיֵּצְאוּ
זִקְנֵיהֶם⁸ וְשֹׁפְטֵיהֶם. וּמִדִּין מִמֶּנּוּ⁹ אֶל הָעָרִים¹⁰
שֶׁבְּכִיבוֹת הַחֹלֶל¹¹. אֲפֵלוּ נִמְצָא¹² בְּצַד עֵיר זֶה,
שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ בְּיָדוֹ¹³ שֶׁהָיָה הַקְּרוֹבָה - מִצָּוָה
לְמַד¹⁴.

(2) מושלך. רבינו נקט לשון הכתוב (דברים כא, א). (3) ולא
צף על פני המים, ראה לקמן הלכה יא. (4) על-מנת לקברו
שם לאחר מכן, ראה לקמן הלכה ב. (5) למקום שנמצא בו
ההרוג. (6) כדעת רבי יהודה (סוטה מד:). ופסק רבינו
כרבי יהודה, אף-על-פי שסתם משנה שם כרבי שמעון
שיוצאים שלושה, משום שרבי הסכים לדעת רבי יהודה,
ואמר: "נראים דברי רבי יהודה בעריפה" (ירושלמי סוטה
פרק ט הלכה א), וראה יונתן בן עוזיאל לדברים שם.
ובכסף-משנה מנמק דברי רבינו, מפני שהמחלוקת של רבי
שמעון ורבי יהודה נמצאת בסנהדרין יד. וכלל בירינו,
סתם משנה ואחר-כך מחלוקת - אין הלכה כסתם. ואף
שבשתי מסכתות אין סדר למשנה, זה רק כששתיהן בסדר
אחד, משא"כ בשני סדרים. (7) מסנהדרין הגדולה.
(8) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחדים שבזקנין, אלו
סנהדרין גדולה (סוטה שם). (9) מן ההרוג. (10) לדעת
איזו עיר הקרובה ביותר, "ולא מן הערים אל החלל" ('ספרי'
שופטים, רה). (11) ההרוג. (12) סוטה מה.
(13) והמדידה מיותרת. (14) ככתוב "ומדדו" (שם).

ב. אחר שמוֹדֵדִין וְנוֹדְעָה הָעֵיר הַקְּרוֹבָה, קוֹבְרִין אֶת
הַנֶּהָרֵג בְּמִקוֹמוֹ¹⁵, וְחוֹזְרִין זִקְנֵי יִירוּשָׁלַיִם לְמִקוֹמָם¹⁶.
וּבֵית דִּין שָׁל אוֹתָהּ הָעֵיר¹⁷ מְבִיאִין עֲגֻלַת פֶּקֶר¹⁸
מִשָּׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעֵיר¹⁹, וּמוֹדֵדִים אוֹתָהּ אֶל נֶחֱל²⁰
שְׁשׁוּטָף בְּחֻזָּקָה²¹. וְזֶהוּ 'אֵיתָן'²² הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה²³.

(15) במקום שמצאו אותו שם, שזהו "מקומו", שמת מצוה
קונה מקומו, שם מה: וראה לקמן הלכה ט. (16) שאין
תפקידם אלא למדוד, ככתוב: ויצאו זקנין ושופטין ומדדו,
שם. (17) "ולקחו זקני העיר ההיא - ולא זקני ירושלים"
(ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (18) עד שנתיים ('ספרי'
שם, ופרה פרק א משנה א). ואע"פ שבכל מקום עגל משמע
בן שנה, עגלת בקר היא עד שנתיים (רבינו בפייהמ"ש ור"ש
שם). ראה ברטנורא. (19) ראה לקמן ה"ח. (20) נהר
העובר בעמק. (21) שמימיו זורמים במהירות. וכן גם
בפירושו על המשנה (סוטה פ"ט). (22) ורש"י על התורה
מפרש: "נחל איתן", קרקע קשה שלא נעבד מעולם, וכן
ביונתן: "חקל בירא". (23) המלה "איתן" באה ד' פעמים
בתורה כולה: בעגלה ערופה, ובעוד ג' מקומות. א. "ותשב
באיתן קשתו" (בראשית מט, כד), ב. "וישב הים לפנות
בוקר לאיתנו" (שמות יד, כז), ג. "איתן מושבך" (במדבר
כד, כא). ובמכילתא בשלח פ"ו: "וישב הים לפנות בוקר
לאיתנו, אין איתנו אלא תקפו, שנאמר: איתן מושבך". וכן
פירשו שם אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, רש"י ואבן-עזרא.
רבינו מדגיש "האמור בתורה", שהרי מבאיאם יש ל"איתן"
גם מובן אחר. ראה סוטה מו:

(48) השווה אותן. (49) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף
הכתוב. (50) אף על פי שבארבעים ושתיים הערים
הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

י. ומה הפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין עָרֵי מְקָלֵט שֶׁהִבְדִּילוּ לְמִקְלָט⁵¹
וּבֵין שָׂאֵר עָרֵי הַלּוֹיִם? שְׁעָרֵי מְקָלֵט קוֹלָטוֹת בֵּין
לְדַעַת⁵² בֵּין שָׂאֵל לְדַעַת⁵³, הוֹאִיל וְנִכְנַס בָּהֶן -
נִקְלָט; וּשְׂאֵר עָרֵי הַלּוֹיִם אֵינָן קוֹלָטוֹת אֲלָא לְדַעַת.
וְרוֹצֵחַ הָדָר בְּעָרֵי מְקָלֵט - אֵינוֹ נוֹתֵן שָׂכָר בֵּיתוֹ⁵⁴;
וְהָדָר בְּשָׂאֵר עָרֵי הַלּוֹיִם - נוֹתֵן שָׂכָר⁵⁵ לְבַעַל הַבַּיִת.

(51) שש הערים. (52) שברח לשם לשם קליטה (מכות
שם). (53) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת.
(54) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם
- לרוצחים - הערים" (במדבר לה, יב), ודרשו חכמינו:
"לכם לכל צרכיכם" (מכות יג). (55) כי הכתוב "ועליהם
תתנו ארבעים ושתיים עיר" (שם, ו) אינו בא להשוות ערים
אלה לשש ערי המקלט אלא לענין קליטה בלבד. זו היא
דעתו של רבי יהודה במשנה, לפי פירוש הגמרא שם.

יא. כָּל עֵיר הַקּוֹלָטָה - תַּחֲנוּמָה⁵⁶ קוֹלָטָה בְּמוֹתָהּ⁵⁷. אֵילָן
שְׁעוּמִד בְּתוֹךְ תַּחֲנוּם עָרֵי מְקָלֵט, וְנוֹפֹא⁵⁸ נוֹטָה חוּץ
לְתַּחֲנוּם - מְשִׁיגִיעַ⁵⁹ תַּחַת הַנוֹף נִקְלָט⁶⁰. הִיא עוֹמֵד
חוּץ לְתַּחֲנוּם, וְנוֹפֹא נוֹטָה לְתוֹךְ תַּחֲנוּם - מְשִׁיגִיעַ
לְעֶקְרוֹ⁶¹ נִקְלָט⁶², וְהַהוֹרָגוֹ שָׁם⁶³ - נִהְרָג עָלָיו. וְאִם
עַל פִּי שֶׁתַּחֲנוּם קוֹלָטָה - אֵין הָרוֹצֵחַ דָּר בּוֹ⁶⁴;
שְׁנֶאֱמַר: וַיָּשֶׁב בָּהָּ⁶⁵ - וְלֹא בְּתַּחֲנוּמָהּ.

(56) אלפיים אמה סביבה (שם, ה), ראה סוטה כז:
(57) ואסור לגואל הדם להרגו שם, מכות יא: (58) ענפיו.
(59) הרוצח בשוגג. (60) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף
אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום (שם יב).
פסק כרב אשי שפירש כוונת המשנה: "אף אחרי הנוף" וכל
שכן שהולכים אחרי העיקר אם הוא בפנים והנוף בחוץ.
(61) לגזע העץ. (62) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך
התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא
בענין מקלט בלבד, כדי להצייל את הרוצח בשוגג.
(63) את הרוצח בשוגג שנמלט. (64) אם יש בו מערה, אבל
בית דירה אין שם שהרי אסור לבנות בתים בתחום ערי
מקלט (שם). (65) מיותר הוא, שהרי כתוב באותה פרשה
"כי בעיר מקלטו ישב", ולהדגשה בא, דווקא "בה", בתוך
העיר ולא בתחומה (שם).

~ יום חמישי ט"ז סיון ~

פֶּרֶק הַשְּׁעִי

(1) יבאר הרוג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו. ודין
מצות עגלה ערופה. וכיצד מודדים ולאי זה עיר מודדים כו'.
ודין אם פסול בעבירה או נשים ראו את ההורג אם עורפין.

א. הָרוֹג שְׁנִמְצָא נוֹפֵל לְאֶרֶץ, וְלֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ
- מִיָּחִין אוֹתוֹ בְּמִקוֹמוֹ⁴. וַיֵּצְאִין⁵ חֲמִשָּׁה זִקְנִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההיא מעיד עליהם האלוה, שהם לא התרשלו בתיקון הדרכים ובשמירתם ולתייר כל שואל דרך, כמו שבא הפירוש בדברי חז"ל, ולא נהרג זה מפני ששכחנו התיקונים הכוללים, ואנחנו לא נדע מי הרגו. ואי אפשר על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקחת העגלה, שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין יודע מי ההורג. . ואחר שיוודע הגיעה התועלת, שאם לא יהרגוהו בית-דין, המלך יהרגהו, שיש לו להרוג באמתלאות ובדמיון (אפילו בלא עדים), ואם לא יהרגהו המלך, גואל הדם יהרגהו. . . הנה כבר התבאר, שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם ההורג... ובדומה לכך, כתבו ב'דעת' זקנים מבעלי התוספות' בשם הר' יוסף בכור שור, בפרשת עגלה ערופה.

ד. כְּשֶׁמוֹדֵדִין⁴¹ מִן הַחֵלֶל - מְדַקְדְּקִין⁴² בַּמִּדָּה, וְאֵין מְדַקְדְּרִין⁴³ בָּהּ. וְאֵין מוֹדְדִין אֶלָּא לְעִיר שֵׁישׁ בְּהַ בֵּית דִּין⁴⁴ שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה⁴⁵. וְאֵין מוֹדְדִין לִירוּשָׁלַיִם; שִׁירוּשָׁלַיִם אֵין מְבִיאָה⁴⁶ עֲגֻלָּה עֲרוּפָה, לְפִי שְׁלֹא נִתְחַלְקָה⁴⁷ לְשִׁבְטִים, וְנֹאמַר: בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ⁴⁸.

(41) ראה למעלה הלכה א. (42) מפני שהמדידה מצוות התורה היא. (43) אין מודדים באומד ובקירוב, כשמגיעים להר או לגיא (עירובין לה: ונח:), ראה פירוש המשניות לרבינו, עירובין פרק ה משנה ד. (44) שכתוב "זקני העיר" ('ספרי' שם, רה. וסוטה מד: מה). (45) היינו סנהדרין קטנה. ראה הלכות סנהדרין פרק א. (46) אפילו כשהיא קרובה ביותר אל החלל משאר העירות. (47) סוטה מה: (48) וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו (שם).

ה. נִמְצָא קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם אוֹ לְעִיר שְׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין⁴⁹ - מְנַחֵחִין אוֹתָהּ⁵⁰ וּמוֹדְדִין אֶל שְׁאֵר הָעִירוֹת⁵¹ הַסְּמוּכֹת לוֹ. נִמְצָא סְמוּךְ לְסָפֵר⁵² אוֹ לְעִיר שֵׁישׁ בְּהַ עוֹבְדֵי פֹכְבִּים⁵³ - אֵין מוֹדְדִין כָּל עֵקֶרָה⁵⁴; שֶׁהָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָהּ⁵⁵ שֶׁהִרְגָּהוּ עוֹבְדֵי פֹכְבִּים.

(49) שם מד: (50) אין מודדים לה. (51) אף-על-פי שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה, אלא מודדים לעיירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן - מביאה. (52) לגבול הארץ, ובצידו יושבים גויים. (53) אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. בגירסאות שבידינו כתוב: לעיר שרובה גויים, ורבינו כתב "שיש בה גויים", מכאן שכך גרס במשנה. וגירסא זו היא בכת"י קמברג' ובכת"י מינכן, וכן במשנה שבירושלמי. (54) אף לשאר העירות ('ספרי' שם, רה). ואין מביאים עגלה ערופה כלל. (55) "כי ימצא, פרט למצוי" (שם מה:). "כי ימצא" מציין דבר בלתי מצוי, ואילו בספר או בעיר שיש בה גויים, הרי הרוג בידי גויים תופעה מצויה ותדירה.

ו. אֵין הָעִיר⁵⁶ הַקְּרוֹבָה מְבִיאָה אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁמִּנֵּן הָרֹב שָׁבָה בָּמוֹ מִנֵּן הָעִיר הַרְחֹקָה מִמָּנָה; אֲבָל אִם

ג. וְעוֹרְפִין²⁴ אוֹתָהּ שֶׁם בְּקוֹפִין²⁵ מֵאֲחֶרֶץ²⁶. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עִם כָּל זְקֵנֶיהָ²⁷, אֶפְלוּ הֵם מֵאָה²⁸, בְּלֵן רוֹחֲצִין²⁹ אֶת יְדֵיהֶן שֶׁם בְּמָקוֹם עֲרִיפְתָּהּ³⁰. וְאוֹמְרִים שֶׁם בְּתוֹךְ הַנַּחֲל³¹ בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ³²: יְדִינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ. כְּלוּמָר³³, שְׁלֹא בָּא לְיָדֵינוּ הַגִּהָרֵג הַזֶּה וּפְטָרְנוּהוּ³⁴ בְּלֹא מְזוֹנוֹת³⁵, וְלֹא רָאִינוּהוּ וּפְטָרְנוּהוּ בְּלֹא לוֹיָהּ³⁶. וְהַפְהִנִים³⁷ אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ: כִּפּוֹר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל³⁸. וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקֶּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא³⁹ מְכַפֵּר עַל הַדָּם, שְׁנֹאמַר: וְנִפְכַּר לָהֶם הַדָּם⁴⁰.

(24) וקוצץ את הראש מצד העורף (שם מה:). (25) סכין גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות ('ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (26) בצד העורף (סוטה מה: מה: . (27) ככתוב: וכל זקני העיר ההיא (דברים כא, ו). (28) 'ספרי' שם רט, ולא חמשה כבהלכה א, ששם כתוב "זקניך" ולא "כל זקניך". (29) ככתוב בתורה בפרשת עגלה ערופה. (30) כתוב: ורחצו. . . על העגלה הערופה, והמילה "הערופה" מיותרת, וללמדנו באה, על מקום עריפתה של עגלה, ולא להניחה במקום אחר ולרחוץ שם ('ספרי' שם, וסוטה מה:). (31) "יכול יעלו מן הנחל ויאמרו, תלמוד-לומר בנחל, שתהא אמירתם וענייתם בנחל" ('ספרי' שם), כתוב: ורחצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל, ומיד אחר-כך כתוב "וענו ואמרו", ומכיון שהרחיצה בנחל למדנו כבר מן המילה "הערופה", נדרשת המילה "בנחל" להמשך הכתוב "וענו ואמרו", שזה צריך להיות בנחל. [מלשונו של רבינו משמע, שהרחיצה צריכה להיות במקום העריפה ממש, אבל האמירה בכל מקום בנחל. וכן מוכח גם מה'ספרי': יכול יעלו מן הנחל, ת"ל בנחל]. (32) "וענו ואמרו - בלשון הקודש", שם רי. ובבבלי (סוטה מד: לומדים מן הכתוב "וענו הלויים ואמרו" (דברים כז, יד), שכל מקום שכתוב לשון "ענייה" בלשון הקודש היא, וראה 'ספרי' דברים, רצא, שא. (33) שהרי אין להבין את הכתוב כלשונו. "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית-דין שופכי דמים הם? אלא שלא בא לידנו ופטרונוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה" ('ספרי' שם רי, וסוטה מה: מה:). (34) ושלחנו אותו. (35) וגרמנו למותו. (36) והלך יחידי בלא ליווי, ומשום כך נהרג, ש"אמר רב יהודה בשם רב: כל המלווה את חברו ארבע אמות בעיר, אינו ניזוק". שם מה: (37) ככתוב: "ונגשו הכהנים בני לוי", ותפקידם לכפר על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת רצח (שם). (38) וממשיכים ואומרים: "אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב ישראל". (39) 'ספרי' שם, וסוטה מה: (40) סוף הפסוק, ואין אלה דברי הכהנים אלא דברי ה' (שם). וטעם מצוות עגלה ערופה, לפי רבינו הוא לפרסם את הדבר, שיוודע ברבים ועל-ידי-זה להוודע מי הוא הרוצח. וכה דבריו ב'מורה נבוכים' חלק ג סוף פרק מ: "עגלה ערופה תועלתה מבוארת, כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל, ועל הרוב ההורג הוא ממנה, וזקני העיר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט"ז סיון - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

76) וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין אומרים שכולם נהרגו עלידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד זקוקה לכפרה. 77) ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה ערופה לכל חלל וחלל. 78) וחוטמו של זה לא כנגד חוטמו של זה, סוטה מה. 79) שהתחתון טמון מתחת לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה, ראה לקמן הלכה יא, ומסקנת הגמרא שם ומה: 80) ואין דנים אותם כמנחמים זה בצד זה.

יא. נאמר: פי ימצא חלל - לא חנוק⁸¹ ולא מפרפר, שאין זה נקרא חלל. פאדמה - לא טמון בגלגל⁸². נפל⁸³ - לא תלוי באילן. פשדה - לא⁸⁴ צף על פני המים. לא נודע מי הפהו - הא אם נודע⁸⁵, לא היו עורפין.

81) לשון "חלל" נופל על נהרג ע"י פציעה בכלי, כגון חרב ('ספרי' שופטים רה, וגמרא שם). 82) משנה, שם מד: בגל אבנים וכיוצא בו. המילה "באדמה" מיותרת. ולמדנו באה, שהחלל נמצא בשטח הגלוי באדמה ולא טמון. לו היתה כוונת התורה לכל חלל אפילו טמון, לא היתה כותבת אלא "כי ימצא חלל" בלבד. 83) מילה מיותרת היא ולהדגיש באה, דווקא נופל (=מוטל) ולא תלוי. 84) אף זה מיותר, ולהדגיש בא - ולא צף על פני המים, וראה יונתן בן עוזיאל דברים כא, א. 85) 'ספרי' שם, וגמרא שם מז: וראה הלכה יב.

יב. אפלו ראה ההורג⁸⁶ עד אחד⁸⁷, אפלו עבד⁸⁸ או אשה או פסול לעדות בעברה⁸⁹ - לא היו עורפין⁹⁰. לפיכך, משרבו הרצחנים⁹¹ בגלגל⁹² - בטלה עגלה ערופה⁹³.

86) את ההורג, שם. 87) שם. 88) כנעני שפסול לעדות. 89) כגון גזלן וכיוצא בו. 90) בתורה כתוב "לא נודע מי הכהו", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". 91) כמה עשרות שנים קודם חורבן הבית, סוטה מז. מז: 92) ומכירים את הרוצח. 93) וב'ספרי' שם לומדים דין זה מן הכתוב "כי ימצא", "ולא בשעה שמצויה, מכאן אמרו משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה". וזו לשון התוספתא (סוטה פ"ד): "רבן יוחנן בן זכאי אומר: משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה, לפי שאין עגלה ערופה באה אלא על הספק, ועכשיו בגלוי הם רוצחים".

יג. עד אחד⁹⁴ אומר: ראיתי את ההורג, ועד אחד הכחישו⁹⁵ ואמר לו: לא ראית - היו עורפין⁹⁶. במה דברים אמורים? כשאין שניהם פאחת⁹⁷; אבל אם אמר אחד: אני ראיתי את ההורג - הרי זה נאמן כשנים⁹⁸ לענין זה⁹⁹, ואם בא אחד פה¹⁰⁰ עד אחד והכחישו ואמר לו: לא ראית - אין משגיחין¹⁰¹ על דברי האחרון, ואין עורפין.

94) סוטה מז. 95) כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה שעה היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. 96) ולא

היו אלו שפירחקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר הרב, והמרבין מביאין⁵⁷ העגלה.

56) בבא-בטרא כג: 57) כי לפי האומדן, מתקבל יותר על הדעת שהרוצח בא מהם.

ז. אף על פי⁵⁸ שהולכין אחר הרב מן התורה⁵⁹, והולכין אחר הקרוב⁶⁰ - הרב עדיף⁶¹.

58) שם. 59) אחרי רבים להטות (שמות כג, יב). 60) והיה העיר הקרובה (דברים כא, ג). 61) כאשר יש קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו מעדיפים את הרוב.

ח. נמצא הנהרג מבין⁶² בין שתי עירות, ואנשי זו פאנשי זו פשדה - יביאו עגלה אחת בשתפות⁶³, ויתנו⁶⁴ ויאמרו: אם זו היא הקרובה⁶⁵ - הרי היא שלה⁶⁶, ואלו יתנו להם חלקם מתנה; ואם אלו הם הקרובים - הרי היא שלהן, ואלו יתנו להן חלקם מתנה⁶⁷. לפי שאי אפשר לצמצם⁶⁸, ואפלו בידי אדם⁶⁹.

62) ששתיהן קרובות לו בשורה (סוטה מה:). 63) כדעת החכמים, בכורות יח: 64) תנאי. 65) ביותר, החכמים סוברים שאי-אפשר לכוון בדיק, ואנו מניחים שאחת מהן קרובה יותר, ואין אנו יודעים איזו מהן. 66) ותכפר עליהם. 67) כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר הקרובה. ראה למעלה הלכה ב. 68) לכוון את המידה בדיק. 69) שמתכוונים לצמצם את המידה ולדייק בה, וכל-שכן שאי-אפשר לצמצם בדבר שבא מידי שמים, כגון בשני וולדות שיצאו שני ראשיהם כאחת, שם.

ט. מהיכן מודדין⁷⁰ מחטמו⁷¹. נמצא גופו⁷² במקום אחד וראשו במקום אחר - מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו במקומו⁷³. וכן כל מן מצוה⁷⁴ - מוליכין גופו אצל ראשו ונקבר במקומו⁷⁵.

70) סוטה מה: 71) של החלל, מקום שבו עיקר חיותו, ככתוב "אשר נשמת רוח חיים באפיו" (בראשית ז, כב), ופסק רבינו כרבי עקיבא, שהלכה כמותו מחבירו, אפילו לגבי רבי אליעזר בן יעקב, שמשנתנו קב ונקי, החולק עליו שם. 72) שם. 73) של הראש, שהוא עיקר, כדעת רבי עקיבא. 74) שאין לו מי שיטפל בקבורתו. 75) שמת מצוה קונה מקומו, וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע עם ישראל כשנכנסו לארץ (בבא-קמא פא.). רבינו נקט את הסדר כפי שהובא בירושלמי. בבבלי, הדין של נמצא גופו במקום אחד וכו' הוא קודם, ואחר-כך מהיכן מודדים.

י. נמצאו מתים רבים זה בצד זה - מודדין מחטמו של כל אחד ואחד מהן⁷⁶. ואם היתה עיר אחת⁷⁷ קרובה לכלם - מביאה עגלה אחת על פלן. נמצאו זה על גבי זה⁷⁸ - מודדין מן העליון⁷⁹ במות שהן מנחין⁸⁰.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההורג, וְעַד אֶחָד¹¹⁶ מִכְּחִישָׁם וְאוֹמֵר: לֹא רְאִיתָם - עוֹרְפִים; שְׁאַפְלוּ מֵאֵה נָשִׁים אוֹ מֵאֵה פְּסוּלִים¹¹⁷, וְעַד אֶחָד מִכְּחִישָׁם אֶת בָּלָן - הֲרִי אֱלוֹ כְּאִישׁ אֶחָד¹¹⁸ וְעַד אֶחָד.

(115) וקיבלנו עדותם. (116) אפילו בא אחר קבלת העדות. (117) אין הולכים אחר המרובים. (118) אף לאחר קבלת עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים. ומה שאמרו: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הריהו כשנים, המדובר בעד כשר. וראה סוטה לב. רש"י ד"ה כי פלגא.

יז. שֶׁלֹּשׁ נָשִׁים אוֹ שְׁלֹשָׁה פְּסוּלִים אוֹמְרִים: רְאִינוּ הַהוֹרֵג, וְאַרְבַּע נָשִׁים אוֹ אַרְבַּעַת פְּסוּלִים אוֹמְרִים: לֹא רְאִיתָם - עוֹרְפִין. זֶה הַפֶּלֶל¹¹⁹: בְּפִסּוּלִין¹²⁰ [הַלֵּךְ] אַחֵר רַב הַמִּנְיָן¹²¹ בְּכָל מְקוֹם.

(119) שם. (120) כששתי העדויות הן מפי פסולים. אבל כשיש עד אחד כשר, ובא אחר שנתקבלה עדותם של כמה פסולים, דינם כאחד נגד אחד ואין כאן עדות כלל. (121) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראיתם, אע"פ שאין רוב מניין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו למעלה (הלכה יד) שעורפים.

~ יום שישי י"ז סיון ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר היכן נוהגת מצות עגלה ערופה. ובת כמה שנים כשרה. והדברים הפוסלים בה. ודין אם היא אסורה בהנאה, ואם נמצא ההורג עד שלא תערף או אחר כך. ודין הנחל שנתערפה בו העגלה אם מותר בזריעה.

א. אֵין דִּין עֲגֻלָּה עֲרוּפָה נוֹהֵג אֲלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל², וְכֵן בְּעֵבֶר הִירְדָן³.

(2) שכתוב (דברים כא, א): "באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה", (ירושלמי סוטה פרק ט, א). (3) "אשר ה' אלקיך נותן לך, לרבות עבר הירדן" ('ספרי' שופטים רה). וב'ספרא' אמור פרשה י, בהר סיני פרשה א, דורשים את הכתוב "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם" למעט עבר הירדן, משום ששם כתוב "הארץ", ופירשו ארץ המיוחדת, מה שאין-כן כאן לא הזכיר לשון "ארץ" אלא "באדמה", וזה כולל כל אדמה שהיא נתונה להם מה'. ונראה שבארץ ישראל כשהיא מיושבת על-ידי ישראל נוהגת מצות עגלה ערופה אפילו כשאין בית-המקדש קיים, ובזמן שיש שם סנהדרין.

ב. עֲגֻלָּה עֲרוּפָה - בֵּת שְׁתֵּי שָׁנִים⁴ או פְּחוּת⁵; אֲבָל אִם הִיְתָה בֵּת שְׁתֵּי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד⁶ - פְּסוּלָה. וְאֵין הַמוֹמִין פּוֹסְלִין⁷. וְאֵף עַל פִּי כֵן⁸, אִם הִיְתָה טְרֵפָה⁹ - פְּסוּלָה¹⁰; כִּפְרָה נֶאֱמַר בָּהּ¹¹ כִּקְדָּשִׁים¹².

מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו. (97) והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה לזה יותר מלזה. (98) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים" (הריהו כשנים), שם מז: (99) של עגלה ערופה. (100) אחר שנתקבלה עדותו של הראשון. (101) אין שמים לב לדברי העד השני, "שאין דבריו של אחד במקום (שיש) שנים", שם. ופסק רבינו כרבי חייא, שגדול הדור היה. ראה הלכות סוטה פרק א הלכה טז (כסף-משנה שם).

יז. בְּאוֹמְרֵי¹⁰² שְׁנַיִם אַחֵר שֶׁהָעִיד הָאֶחָד וְהַכְּחִישוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא רְאִיתָ - הֲרִי הֵן כְּשִׁתִּי עֲדִיּוֹת¹⁰³ הַמִּכְחִישוֹת¹⁰⁴ זֶה אֶת זֶה, וְעוֹרְפִין¹⁰⁵. אֲשֶׁה¹⁰⁶ אוֹמְרֵת: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְאֲשֶׁה אַחֶרֶת מִכְחִשָּׁת אוֹתָהּ וְאוֹמְרֵת: לֹא רְאִיתָ - הִיּוּ עוֹרְפִין¹⁰⁷, בֵּין שְׁבָאוּ שְׁתֵּיהֶן פְּאֻחַת בֵּין שְׁבָאוּ זֶה אַחֵר זֶה¹⁰⁸. שְׁנַיִם אוֹמְרִים: רְאִינוּ¹⁰⁹, וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶן: לֹא רְאִיתָם - אֵין עוֹרְפִין. אֶחָד אוֹמֵר: רְאִיתִי, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לוֹ: לֹא רְאִיתָ - הִיּוּ עוֹרְפִין.

(102) שם. (103) של שתי כתות עדים, שאין אנו מאמינים לשתייהן ועדותן בטילה. (104) ואין אנו מקבלים עדותן, מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (105) כאילו לא באו עדים כלל. (106) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין עגלה ערופה, ראה למעלה הלכה יב. (107) שכשם שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה, כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו יותר מלזו. (108) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות ובין אשה שפסולה לעדות. אלא עד כשר, שבא תחילה ונתקבלה עדותו, הריהו כשנים, ואנו סומכים על עדותו. ואם בא אחר-כך עד אחד המכחישו, הוא כאחד נגד שנים. ואילו אשה, אפילו קיבלו עדותה, אינה אלא אחת. ומשום כך, כשבאה אשה המכחישה אותה אפילו בזו אחר זו, הרי זה אחת נגד אחת, ואין מאמינים לזו יותר מאשר לזו - ועורפים, סוטה מז: כדעת ה"ש אומרים" שם. (109) את ההורג, משנה שם.

טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹¹⁰? כְּשֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁתָן כְּשִׁירִים או פְּסוּלִים¹¹¹; אֲבָל אִם אָמַר עַד אֶחָד: רְאִיתִי¹¹² הַהוֹרֵג, וְשְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִים¹¹³ אוֹמְרִים לוֹ: לֹא רְאִיתָ - אֵין עוֹרְפִין¹¹⁴.

(110) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. (111) ואז הולכים אחר רוב דעות בין לחומרם ובין לקולא, לחייב הבאת עגלה ערופה או לא, לפי מסקנת הגמרא שם. (112) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. (113) כשיש כשר ופסולים, אין הולכים אחר רוב דעות של המעידים. (114) מכיון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה, הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים. אבל אם באו בבת אחת, הרי זה כאחד ואחד ועורפים. ראה הלכה טז.

טז. שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִים אוֹמְרִים: רְאִינוּ¹¹⁵

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי שזרזים מקדימים למצוות, שנאמר: "וישכם אברהם בבוקר", זאת היא מידה טובה, אבל כל היום כשר. (25) סוטה ח. (26) שנמצאו שני הרוגים. (27) הרבה בבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו למשא, וממהר לפרק משאו.

ו. עגלה ערופה אסורה בהנאה²⁸, ונקברת במקום עריפתה²⁹. ומשתרד לנחל³⁰ תאסר בהנאה, אף על פי שעדין לא נערפה. ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו אסורה בהנאה³¹, ותקבר.

(28) משנה, עבודה זרה עד. והטעם שאסורה בהנאה, לפי שנאמר בה כפרה כקדשים (שם כט:). (29) שכתוב "וערפו שם", והמילה "שם" מיותרת, לומר ששם תהיה קבורתה. [דרשה זו "שם תהיה קבורתה" אינה בשום מקום בגירסאות שלפנינו, אבל ב'תוספות' עבודה זרה כט: וקידושין נז. ד"ה כפרה, מביאים דרשה זו מגמרא כריתות ו. ונראה שגם לפני רש"י היתה גירסא זו. ראה רש"י זבחים מו.]. (30) "ירידתה לנחל איתן אוסרתה", כריתות כה. פסק כרב המנונא נגד רבא, ואף-על-פי שרבא הוא בתראה, מפני שרבי ינאי וחבריו (שם), סוברים כרב המנונא. (31) מפני שנאסרה מחיים ואינה חוזרת להתירה, ואין אנו אומרים שלו ידעו בית-דין שתמות לא היו מקדישים אותה, והרי זה הקדש טעות. ראה 'תוספות' חולין פב. דיבור-המתחיל והתנן. וראה לקמן הלכה ח בהערות.

ז. נמצאו העדים זוממין - הרי זו מתרת בהנאה³². כיצד? כגון שאמר עד אחד³³: אני ראיתי את ההורג, ויבאו שנים והכחישוהו³⁴ ואמרו לו: לא ראית, והפרישו את העגלה והורידוה לנחל³⁵ לערפה על פיהם³⁶, ואחר כך הוזמו³⁷ השנים - הרי זו מתרת בהנאה³⁸.

(32) "עגלה ערופה, נמצאו עדים זוממים - מותרת בהנאה", תוספתא כריתות פרק ד (תוספתא זו לא היתה לפני עיניו של בעל הכסף-משנה, והביא מקור אחר). (33) ולא היו עורפים, ראה למעלה פרק ט, הלכה יב. (34) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (35) ונאסרה בהנאה. (36) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (37) שבאו עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (38) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם. [ובית-דין העלו בדעתם אפשרות הזמת העדים, ולפיכך לא הקדישוה למקרה שכזה. בכריתות נד. נאמרה סברא זו גבי אשם תלוי על-פי עדים].

ח. נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה - תצא ותרעה בעדר³⁹. נמצא אחר שנערפה - תקבר במקומה⁴⁰; שעל הספק⁴² באה מתחלתה⁴³, כפרה ספקה⁴⁴ והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה⁴⁵ - הרי זה יתרג; שנאמר⁴⁶: ואתה תבער הדים הנקי.

(4) כדעת החכמים החולקים על רבי אליעזר, שאמר בת שנה, פרה פרק א, משנה א. ודין זה נאמר רק בעגלה ערופה מפני שנאמר בה עגלת בקר, ובקר משמע גדולה. אבל בכל מקום אחר, מודים חכמים שעגל פירושו בן שנה. (רבינו בפירוש המשנה שם, וכן כתב גם הר"ש והברטנורא). (5) שאין החכמים באים למעט בת שנה, אלא להוסיף שאף בת שנתיים כשרה, שעד גיל זה "עגלת בקר" שמה. (6) יום אחד בשנה חשוב שנה, ראש השנה י. (7) שלא נאמר בה "אשר אין בה מום", כמו שנאמר בפרה אדומה (במדבר יט, ב), משנה סוטה מה: . ובגמרא שם דרשו את הכתוב בפרה אדומה: "אשר אין בה מום" - בה, ולא בעגלה ערופה. (8) שלענין מומים, אין דינה כקרוב. (9) "כל שאין כמוה חיה - טריפה" (חולין מב.). כל סוגי הטריפות, נמנו ונתבארו בהלכות מאכלות אסורות פרק ד, ובהלכות שחיטה פרקים הי. (10) כדין קרבן. (11) "כפר לעמך ישראל" (דברים כא, ח). (12) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסול לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה, חולין יא.

ג. כל העבודות¹³ פוסלות את העגלה כמו שפוסלין בפרה אדמה¹⁴, שנאמר: אשר לא עבד בה. ולמה נאמר 'על' ¹⁵ אחר שנאמר 'אשר לא עבד בה', שהוא כולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, בין שמשכה בעל טפח נפסלה, אף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה¹⁶; ושאר עבודות אין פוסלין אלא עד שעת מלאכה¹⁷.

(13) סוטה מו. (14) סוטה שם. (15) "אשר לא משכה בעול", שם. (16) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. (17) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו, ראה פרה פרק ב משניות ג-ד, ולהלן הלכה ד.

ד. כל מלאכה שהיא לצרפה, כגון פרש טליתו עליה מפני הזבובים¹⁸ - אינו פוסלה; וכל שהיא שלא לצרפה, כגון שפרש טליתו עליה לנשאה - פסולה¹⁹. וכן כל פיוצא בה, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה²⁰.

(18) שם משנה ג בדיני פרה אדומה, ועגלה ערופה נלמדה מפרה אדומה. (19) אבל אם במקרה הניח עליה טלית, ולא התכוון שתשא אותה, אינה פסולה, סוטה מו. (20) פרק א, הלכה ז.

ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום²¹, לפי שנאמר בה כפרה²² קדשים²³. וכל היום כשר²⁴ לעריפתה. ואין עורפין²⁵ שתי עגלות²⁶ כאחת, שאין עושין מצות חבילות חבילות²⁷.

(21) מגילה כ: (22) ראה למעלה הערה י. (23) בהקרבת קרבנות שאינה אלא ביום, ככתוב (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם". (24) אף-על-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל אשר פדית" (מארץ מצרים), "ראויה כפרה זו לכפר על יוצאי מצרים", אם נמצא חלל ביניהם, ואף-על-פי שעברו מאז הרבה שנים, כריתות כו: 'ספרי' שופטים רי.

~ שבת קודש י"ח סיון ~

פרק אחד עשרי

(1) יבאר שמצות-עשה לעשות מעקה ולהסיר כל מכשול שיש בו סכנה כו'. דברים שאסרום חכמים מפני הסכנה ומה הם.

א. מצות עשה לעשות אדם מעקה² לגגו, שנאמר: ועשית מעקה לגגך. והוא, שיהיה בית דירה³; אכל בית האצרות⁴ ובית הבקר וכיוצא בהן - אינו זקוק לו⁵. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - פטור מן המעקה⁶.

(2) גדר. (3) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שיפול ממנו. מצות מעקה לגג ב"בית" כתובה, וסתם בית, בית דירה משמע. (4) המשמש כמחסן לין, שמן ותבואה. (5) מפני שאינם בית דירה. רבינו למד דין זה ממוזזה, שנינו בספרי ואתחנן פסקה לו: "שומע אני ... ובית הבקר ובית האצרות ... במשמע, תלמוד לומר ביתך, מה ביתך בית דירה אף כל ביתך". וכן פסק רבינו בהלכות מוזהב פרק ו הלכה ז. וסובר רבינו שגם "בית" הנאמר כאן ממעט את כל אלה. ראה יומא יא. וראה כסף משנה כאן. (6) שאינו ראוי לדירה, ספרי תצא, רכט; סוכה ג.

ב. בית של שני שתפין - חיבין⁷ במעקה; שנאמר: כי יפל הנפל ממנו - לא תלה אלא בנופל⁸. אם בן, למה נאמר 'גגך'? למעט בתי פנסיות⁹ ובתי מדרשות¹⁰, לפי שאינן עשויים לדירה¹¹. היתה רשות הרבים גבוהה מגגו¹² - אינו זקוק¹³ למעקה; שנאמר: כי יפל הנפל ממנו¹⁴ - ולא לתוכו¹⁵.

(7) אף על פי שכתוב: ועשית מעקה לגגך, ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות. (8) אם יכול ליפול ממנו חייב. מכאן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. ואף על פי שרבי אלעי חולק שם ופוסק בית שותפים ממעקה (לפי פירושו של רש"י שם), סובר רבינו שלעניין מעקה אין הלכה כרבי אלעי. ועוד ייתכן שלדעת רבינו חולק רבי אלעי על קצת דברים שם, אבל במעקה הוא מודה שחייב (כסף משנה). (9) מיעדים לתפילה. (10) מיעדים ללימוד תורה. (11) וממילא אין משתמשים בגג. (12) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (13) ואין אומרים שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. (14) לרשות הרבים. (15) מרשות הרבים לתוך הגג, שם.

ג. גבה המעקה אין פחות מעשרה טפחים¹⁶, כדי שלא יפל ממנו בנופל. וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפל. וכל המניח גגו בלא מעקה - בטל מצות עשה, ועבר על לא

(39) סוטה מז. (40) כשאר חולין, ואף-על-פי שכבר הורידו אותה לנחל, לא נאסרה בהנאה. והטעם, שמלכתחילה הורידו אותה לנחל לעריפה משום שלא נמצא ההורג, ומפני ששכיח הדבר שיימצא ההורג, חשבו בית-דין על אפשרות זו ולא גמרו בדעתם להקדישה במקרה שכזה. וראה למעלה פ"ט הערה לט, שהבאנו ממ"נ ח"ג פ"ח, שמצוות עגלה ערופה על כל הכנותיה אינה אלא אמצעי לפרסם את הדבר שיוודע ברבים, ועל-ידי-זה להוודע מי הוא הרוצח, וזה מוכיח שבית-דין נותנים את דעתם על אפשרות כזו (כסף-משנה הלכה ז). (41) במקום עריפתה בנחל איתן כדין עגלה ערופה, ואסורה בהנאה. (42) ככתוב: "לא נודע מי הכהר". (43) עגלה ערופה בעיקרה באה לכפר על החטא כשאין יודעים מי הרוצח. (44) ומילאה את תפקידה, שהרי בשעת עריפתה לא ידעו מי הרוצח (משנה סוטה מז. וכריתות כג:). (45) אין אומרים שעל-ידי העריפה כבר כופר החטא, ואין צורך להרוג את הרוצח, כתובות לו: וסוטה מז: (46) בסוף פרשת עגלה ערופה לאחר עריפתה. בברייתא שם מובא הפסוק: "ולא רץ לא יכופר וגו' כי אם בדם שופכו". וידוע דרכו של רבינו להביא פסוק שנראה לו יותר מתאים ללמוד ממנו את הדין, מאשר הפסוק שהובא בגמרא (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם).

ט. הנחל שנערפה בו העגלה אסור בזריעה⁴⁷ ועבודה לעולם, שנאמר: אשר לא יעבד בו ולא יזרע⁴⁸. וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - הרי זה לוקה⁴⁹. ומתור⁵⁰ לסרק שם פשתן ולגור⁵¹ שם אבנים, שזה כמי שארג שם בגד או תפור, שאינה מלאכה בגוף הקרקע. לכה נאמר⁵²: לא יעבד ולא יזרע - מה זריעה בגופה של קרקע, אף כל העבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של קרקע.

(47) משנה סוטה מה: וברייתא מו: (48) ואין מובנו לשעבר, כלומר אין הכתוב מוסר תיאור נחל איתן, שזהו נחל שלא עבדו בו ולא זרעו אותו, אלא זוהי אזהרה לעתיד, שם מו: (49) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע", מכות כב. (50) שם. (51) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרישה וזריעה. (52) "ולא יזרע", אף-על-פי שזה נכלל ב"לא יעבד", להקיש עבודה לזריעה, 'ספרי' שופטים רו: סוטה שם.

י. אנשי עיר קרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה - כופין אותן ומביאין, ואפילו לאחר כמה שנים⁵³; שחיבי עגלה ערופה שעבר עליה יום הפפורים - חיבים להביא אתר יום הפפורים.

(53) שאין יום הכיפורים מכפר, אף-על-פי שזהו חטא שאין מכיר בו אלא הקדוש-ברוך-הוא, ו"חטא שאין מכיר בו אלא המקום (=הקדוש-ברוך-הוא) יום הכיפורים מכפר". ולומדים דין זה מן הכתוב בעגלה ערופה: "כפר לעמך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש י"ח סיון - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קסה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלֹא יִשְׁתָּה מִיּוֹם מַגְלִים, שְׁמָא שְׁתָּה מִהֶן נַחֲשִׁי
וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְזֻחָלִי עֶפֶר וְיָמוֹת.

38) צינור מחובר למים שבקרקע - והאסור הוא משום
סכנה, שמא יבלע עלוקה, עבודה זרה יב. 39) מקווה מים
עומדים. 40) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. 41) והטיל
בהם ארס.

ז. וְאֵלּוּ הֵן הַמְשָׁקִין הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי: הַמִּים,
וְהַיֵּין, וְאֶפְלוּ מְזוּגִים⁴², וְאֶפְלוּ הַתְּחִיל טַעְמוֹ לְהַשְׁתַּנּוֹת
לְחֻמֵּין⁴³, וְהַחֲלָב, וְהַדְּבַשׁ, וְהַצִּיר⁴⁴. אֲבָל שְׂאֵר כָּל
הַמְשָׁקִין - אֵין מְקַפִּידִין עַל גִּלּוּין, שְׂאֵין בְּעָלֵי אֲרֵס
שׁוֹתִין מִהֶן.

42) שני חלקים מים ואחד יין, עבודה זרה ל. 43) יש
חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (שם). אבל לאחר
שהחמיץ הרבה אינו אסור משום גילוי, שם לב. וכן חומץ
ממש אינו אסור משום גילוי שאין הנחש שותה ממנו. חולין
מט: 44) מיץ בשר, דגים או פירות. שם.

ח. הַשּׁוּם שֶׁנִּתְרַסֵּק⁴⁵, וְאֲבִטִּיחַ⁴⁶ שֶׁנִּתְחַתֵּךְ, וְנִתְגַּלָּה -
אֲסוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּהְיוֹתָ. יֵין מְבַשֵּׁל וְיֵין תּוֹסֵס⁴⁷ -
אֵין בִּהְיוֹתָ מִשּׁוּם גִּלּוּי. וְתוֹסֵס הוּא הַיֵּין מְשַׁעַת
דְּרִיכְתּוֹ⁴⁸ עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְיֵין אוֹ מִים אוֹ חֲלָב
שֶׁהָיוּ חֲמִין, כָּל זֶמֶן שֶׁהִתְחַל עוֹלָה⁴⁹ מִהֶן; וְכֵן
מְשָׁקִין שֶׁהָיָה הַמְשָׁקָה יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְתוֹכָן⁵⁰ טָפָה
אַחֵר טָפָה, וְהוּא שֶׁהָיָה טוֹרֵד וְיוֹרֵד⁵¹ - כָּל אֵלּוּ אֵין
בִּהְיוֹתָ מִשּׁוּם גִּלּוּי; שְׁזוּחָלִי עֶפֶר מִתִּירָאִים מִבְּעֻבּוֹעַ
הַמְשָׁקָה⁵² וּמִן הַהֶבֶל וְאֵין שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ.

45) והוא מגולה, ביצה ז: ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה
ג. 46) "וכן אבטיח שנתגלה", עבודה זרה ל: וראה להלן
הלכה יד. 47) יין חדש מגיתו, שם ל: 48) בגת.
49) "חמין כל זמן שמעלים הבל, הרי אלו מותרים",
ירושלמי תרומות שם. 50) כגון כלי שתחת חבית שמקבל
יין הנוטף מן החבית. 51) שמתפסף תדיר והטיפות
רודפות זו את זו. 52) ושומעים קול הבעבוע ובורחים
(שם).

ט. מִי כְּבִשְׁיִין⁵³ וּמִי שְׁלֻקוֹת⁵⁴ וּמִי תוֹרְמוֹסִין⁵⁵ - אֵין
בִּהְיוֹתָ מִשּׁוּם גִּלּוּי. מִים שֶׁשָּׁרָה בִּהְיוֹתָ כְּבִשְׁיִין וְשְׁלֻקוֹת
וְתוֹרְמוֹסִין: אִם נִשְׁתַּנָּה טַעְמוֹ⁵⁷ - אֵין בִּהְיוֹתָ מִשּׁוּם
גִּלּוּי, וְאִם אֵין בִּהְיוֹתָ נֹתֵן טַעַם - אֲסוּרִין⁵⁸. וְכֵן מִים
שֶׁהָיָה בִּהְיוֹתָ פְּרִי־שִׁים⁵⁹ וְדְרִמּוֹסִין⁶⁰ לְחוֹלָה⁶¹ -
אֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי.

53) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה, תוספתא תרומות פרק
ז. וראה ירושלמי תרומות פרק ח הלכה ג. 54) ירקות או
פירות ששפכו עליהם מים רותחים. 55) מין צמח
שגרעיניו דומים לפולים והם מרים. 56) שאין הנחש
שותה מהם. 57) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי
תורמוסים, ומותרים. 58) כדן מים שאסורים משום גילוי.

תַּעֲשֶׂה¹⁷, שְׁנַאֲמַר: וְלֹא תִשִּׁים דְּמִים בְּבֵיתְךָ¹⁸. וְאֵין
לֹקֵיין¹⁹ עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה²⁰.

16) מן הגג למעלה מכל הצדדים. ראה כסף משנה.
17) "ועשית מעקה לגגך - מצוות עשה, ולא תשים דמים
בביתך - מצוות לא תעשה", ספרי שם. 18) אשמת
שפיכות דמים בביתך. 19) כדן עובר על לא תעשה
שבתורה. 20) עובר על הלאו בזה שלא עשה מעקה, וכל
לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. רבינו בהלכות סנהדרין
פרק יח הלכה א.

ד. אֶחָד הֵגֵג וְאֶחָד²¹ כָּל דְּבָר²² שִׁישׁ בּוֹ סִכְנָה וְרֹאוּי
שִׁישְׁכָּל בִּהְיוֹתָ אָדָם וְיָמוֹת²³. כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בָּאֵר אוֹ
בוֹר בְּחֻצְרוֹ, בֵּין שִׁישׁ בּוֹ מִים בֵּין שְׂאֵין בּוֹ מִים²⁴ -
חַיִּב לַעֲשׂוֹת חֲלִיאָה²⁵ גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים²⁶, אוֹ
לַעֲשׂוֹת לָהּ כִּסּוּי²⁷, כְּדִי שְׁלֹא יִפֹּל בָּהּ אָדָם²⁸ וְיָמוֹת.
וְכֵן כָּל מְכַשׁוּל²⁹ שִׁישׁ בּוֹ סִכְנָת נִפְשׁוֹת - מַצּוֹת עֲשֶׂה
לְהַסִּירָם³⁰ וְלִהְשֹׁמֵר מִמֶּנּוּ³¹ וְלִהְיוֹתָ בְּדָכָר³² יָפָה יָפָה;
שְׁנַאֲמַר: הַשְּׁמֵר לָךְ וְשִׁמְרֵה נִפְשְׁךָ. וְאִם לֹא הִסִּיר,
וְהִנִּיחַ³³ הַמְכַשׁוּלוֹת הַמְּבִיאִין לִיְדֵי סִכְנָה - בִּטּוֹל
מַצּוֹת עֲשֶׂה, וְעֹבֵר בְּלֹא תִשִּׁים דְּמִים'.

21) בין ובין. 22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות,
שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים
בביתך". ספרי שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב
בהווה (=שכח). 23) מצוות מעקה אינה אלא במקום
שיש חשש למיתה ולא חשש לנזק, שכתוב: ולא תשים
דמים בביתך. 24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה
י. 25) תל עפר. 26) "עשה לו חוליה כראוי, גבוהה
עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו.
27) "וכיסה כראוי", שם. 28) כיסוי חזק שיעמוד בפני
כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת.
29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם
רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: 30) שאף זה בכלל
מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת
נפשות. 31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום
הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול.
32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה.
33) והשאר.

ה. הַרְבֵּה דְּבָרִים אֲסוּרִין³⁴ חֲכָמִים מִפְּנֵי שִׁישׁ בָּהֶם
סִכְנָת נִפְשׁוֹת³⁵. וְכָל הַעֹבֵר עֲלֵיהֶן וְאוֹמֵר: הֲרִינִי
מִסַּפֵּן בְּעַצְמִי, וְיָמָּה לְאַחֲרַיִם עָלֵי בִכְךָ, אוֹ אֵינִי
מְקַפִּיד בְּכֶךָ³⁶ - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת³⁷.

34) על כל אחד לעשות. 35) להעושה. 36) איני מדרקד
בכך, שאיני חושש. 37) דרבנן, כדן העובר על שאר
מצוות דרבנן.

ו. וְאֵלּוּ הֵן: לֹא יִנִּיחַ אָדָם פִּיּוֹ עַל הַסֵּלֶון³⁸ הַמְּקַלָּח
וְיִשְׁתָּה. וְלֹא יִשְׁתָּה בְּלִילָה מִן הַנְּהִירוֹת וּמִן
הָאֲגָמִים³⁹, שְׁמָא יִבְלַע עֲלֻקָּה⁴⁰ וְהוּא אֵינוֹ רֹאָה.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(78) בנרתיק. (79) לשון התוספתא שם. (80) באולם. (81) שאין דרך הנחשים להיות שם. (82) שמא היה שם נחש קודם שהניחו שם. (83) וראה שאין שם כלום. (84) ואין חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הלגין ושתה וחזר ויצא משם. (85) בתיבה או בארון. (86) אפילו בדקו קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. (87) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן. (88) ירושלמי שם; תוספתא שם. ואף על פי שהרחש דק כשערה, מתיירא הוא להיכנס לנקב קטן משיעור זה, ירושלמי שם.

יד. חבית שנתגלתה, אף על פי ששיתו ממנה תשעה ולא מתו - לא ישתה עשירי. מעשה היה ואמרו ששתה עשירי ומת, מפני שארס הנחש שקע למטה⁸⁹. ויש סם חמת וזחלי עפר⁹⁰ שעולה וצף למעלה, ויש סם שהיא נתלית באמצע המשקה, לפיכך הפל אסורי⁹¹. ואפילו סננו⁹² במקטנת. וכן אבטיח שנתגלה, אף על פי שאכלו ממנו תשעה ולא מתו - לא יאכל עשירי⁹³.

(89) "שלושת מיני ארס הם: של (נחש) בחור - שוקע (לפי שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי); של בינוני - מפעפע (באמצע המשקה), ושל זקן - צף" (שארסו קלוש), עבודה זרה שם. (90) על פי דברים לב, כד. ופירושו - רעל נחשים. (91) כי אין יודעים גילו של הנחש שהטיל שם ארסו. (92) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסנת. (93) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.

טו. מים שנתגלו - לא ישפכם לרשות הרבים⁹⁴, ולא ירביץ⁹⁵ בהם את הבית, ולא יגבל⁹⁶ בהן את הטיט, ולא ירחץ בהן פניו וידי ורגליו, ולא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חברו; אבל משקה אותו לחתול⁹⁷.

(94) שמא יעבור שם אדם יחף וינזק. (95) לא ישפוך על קרקע הבית להשכיב את האבק שלא יעלה. (96) ולא ילוש, שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. (97) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומבריא.

טז. עסה שגלושה במים מגלין, אפילו היא של תרומה - תשור⁹⁸. ואפילו נאפית הפת - אסורה⁹⁹.

(98) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה, משום סכנה התיירו. (99) שלא כרבי נחמיה האומר: "אפאה הרי זו מותרת. מפני שארס של נחש כלה באור" (באש), שם.

(59) חבושים, מין פרי עץ, ראה כלאיים א, ד. (60) פרי הבא מדמשק, ירושלמי שבת ד, א. (61) ומסתמא ממהר ואין שוהים במים כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גילוי.

י. יין שנתחבר בו⁶² דברים חדיין⁶³ כפלפלין, או דברים מרים כאפסנתין⁶⁴, עד שישתנה טעמם - אין בו משום גלוי⁶⁵. והוא הדין בשאר המשקים.

(62) שנתנו לתוכו. (63) חריפים. (64) כלענה (מלה יוונית). (65) שאין הנחש שותה מהם.

יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום⁶⁶ בין בלילה - אסורין. ואפילו היה בצדן אדם יושן - אין אימת יושן על הזחלין. וכמה ישהו⁶⁷ ויאסרו? כדי שיצא הרחש⁶⁸ מתחת אזן פלי⁶⁹ וישתה ויחזר למקומו.

(66) ואין אומרים אימת אדם על הנחש, עבודה זרה ל. (67) כמה יעמדו מגולים, תרומות פרק ח משנה ד. (68) הרמש (תרגום "רמש" - רחש, פירוש המשניות לרבינו, שם). (69) מחזור שתחת אוזן הכלי, ואף על פי שאין נראה שם חור, שיש נחש דק כשערה, חולין י. וירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

יב. שעור המים שיאסרו אם נתגלו: כדי שיהיה הסם נפרץ⁷⁰ בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרביץ כדי שתאבד בהן המרה⁷¹ - הרי אלו מתרין, בין בכלים בין בקרקעות⁷². וכן הדין בשאר המשקים.

(70) מורגש כוחו המרעיל. (71) שיתבטל הארס בהם. (72) כגון מקווה מים.

יג. מעין המושף⁷³ כל שהוא - אין בו משום גלוי. לגין⁷⁴ מגלה שהניחו בשדה⁷⁵ תבה⁷⁶ ומגדל⁷⁷ או בתיק⁷⁸ שלו, או בבור אפילו עמק מאה אמה⁷⁹, או במגדל גבוה מאה אמה, או בטרקלין⁸⁰ מיפה ומסיד⁸¹ - הרי זה אסור⁸². בדק⁸³ את התבה או את המגדל ואחר כך הניחו - הרי זה מתור⁸⁴. ואם היה בהן⁸⁵ נקב - אסור⁸⁶. כמה יהא בנקב? כדי שתפגס אצבע קטנה⁸⁷ של קטן⁸⁸.

(73) וזוחלי עפר מתייראים ממנו. (74) כד יין, תוספתא שם; ירושלמי שם. בתיבה, שיש בה מגרות אחדות, כלים יח, ג. (76) ארגו. (77) ארון גבוה לשמירת חפצים.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ב סיון ~

מצות לא תעשה קצנ. קנג. קצר.

מצות עשה קמו.

המצוה הקצ"ג – האזהרה שהזהרנו מלאכול בלאי הפך (ש"נבלאו" (מיני תבואה שנורעו לצד גפנים)) בלכד, והוא אמרו יתעלה בהם: "פן-תקדש המלאכה הנרע" (דברים כב, ט), ובא בקבלה (חולין קטו): "פן-תקדש – פן-תוקד אש", כלומר: ששסור להנות בהם. וכבר קדם לך (הקדמנו כבר בסוף כלל ח) הכלל: כל-מקום שנאמר: השמר, פן ואל – אינו אלא מצות לא-תעשה. ובפרק ב' מפרסחים (כד): "כל-אסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן" – כלומר: כל-דבר שנאסרה אכילתו לא יתחייב על אכילתו אלא אם נהנה בכך – אמרו אחר-כך: "אמר אביי: הכל מודים בכלאי הפך שולקין עליהן אפלו שלא דרך הנאתן. מאי טעמא? דלא כתיב בהו אכילה, דכתיב: "פן-תקדש – פן תוקד אש". וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פלאים. וגם היא אינה חובה מן-התורה אלא בכלאי הפך של ארץ ישראל.

המצוה הקנ"ג – האזהרה שהזהרנו מלאכול הטבל, והוא הדבר שלא הפך ממנו תרומה ומעשרות, והוא אמרו יתעלה: "ולא יחללו את-קדשי בני ישראל את אשר-ירימו לה" (ויקרא כב, טו), העובר על זה, כלומר: אוכל טבל – חייב מיתה בידי שמים. הרמז על כך ממה שאמר כאן: "ולא יחללו את-קדשי", ואמר בתרומות: "ואת-קדשי בני-ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב), וילף (לומדים ב"גורה שווה) חלול חלול מתרומה שהיא עון מיתה, כמו שבארנו. ולשון גמרא סנהדרין (פג): "מנין לאוכל טבל שהוא במיתה? שנאמר: "ולא יחללו את-קדשי בני ישראל את אשר-ירימו לה" – בעתידים לתרם (כלומר, בטבל), הכתוב מדבר" וילף חלול מתרומה. רצו באמרם "בעתידים לתרם" באלו אמר: לא יחללו קדשים שהם עתידים להרים אותם לה', והוא אמרו יתעלה: "את אשר-ירימו לה" בלשון עתיד, ואחרי פסוק זה אמר: "והשיאו אותם עון אשמה באוכלם את-קדשיהם" (ויקרא כב, טז), ובגמרא מכות (טז): אמרו: "יכול לא יהיו חייבין אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל-עקר; נטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר, מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפלו מעשר עני מנין? (שחייבים) תלמוד לומר: "לא-תוכל

לאכל בשעריך וגו'" (דברים יב, יז), ויהלך הוא ואמר: "ואכלו בשעריך ושבעו" (שם כו, יב), מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמר רחמנא: לא תוכל לאכל". אבל כל-זה למלקות. אולם עון מיתה אינו אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר, לפי שהאוכל מעשר ראשון קדם שתפרש ממנו תרומת מעשר – חייב מיתה, והוא אמרו יתעלה ללויים בצותו אותם להפריש מעשר מן-המעשר (תרומת מעשר): "ואת-קדשי בני-ישראל לא תחללו ולא תמותו", שזה לא על אכילת מעשר ראשון בטבלו. ולפיכך חייבין עליו מיתה, כמו שנתבאר במסכת דמאי. היוצא מכל-זה: שהאוכל טבל קדם שתפרש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר – חייב מיתה, ואזהרתיה ממה שנאמר: "ולא יחללו את-קדשי בני ישראל", כמו שבארנו במצוה זו; והאוכל טבל אחר הפרשת התרומות קדם הפרשת כל-המעשרות – חייב מלקות. ואזהרתיה מ"לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגן". ויחזיר זה ואל תטעה בו. וכבר נתבאר דיני הטבל בכמה מקומות במסכת דמאי ותרומות ומסכת מעשרות.

המצוה הקצ"ד – האזהרה שהזהרנו מלשתות יין נסך, וזה לא נאמר בו פסוק ברור בפרוש, אבל נאמר בעבודה זרה: "אשר חלב ודבש יאכלו ישתו יין נסיכם" (שם לב, לח). מה זבח אסור אף יין אסור. ואתה יודע שהוא אסור בהנאה ולוקין עליו, כמו שמפרסם בכל-התלמוד. והראיה על היות יין נסך מאסורי דאורייתא ושהוא נמנה מכלל מצות לא-תעשה, אמרם בגמרא עבודה זרה (עג): "רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תריהו (שניהם אומרים): כל-אסורין שבתורה בין (שנתערבו) במינן בין שלא במינן – (נאסרה התערבות) בנותן טעם (כשהאיסור נתן טעמו בתערובת), חוץ משטבל ויין נסך דבמינן – במה-שהוא, ושלא במינן – בנותן טעם". הרי זו ראיה ברורה שייך נסך מאסורין של תורה. וגם בספרי (במדבר כא, א) כשהפירו אפן התדרדרות ישראל בשטים לזנות אל בנות מואב, אמרו: "והוא נכנס והצטרף מלא יין אצלה מין העמונים – ועדין לא נאסר יין של גוים לישראל – אמרה לו: רצונך שתשתה וגו'". וממה שאמר "ועדין לא נאסר" משמע בלי ספק שאחר-כך נאסר. אבל אמרם (שבת יז) בכלל שמנה עשר דבר שגזרו (חכמים) שמקללם יינם (שבכלל זה מנו יין גויים), וכן גם אמרם (עבודה זרה סב): "שאני יין נסך דאחמרי ביה רבנן" (שממקומות אלו משמע, לכאורה, שהוא איסור רק מדרבנן) – הרי פונתם בזה סתם יינם (סתם יין של גויים גם אם לא ננסך לעבודה זרה), לא יין נסך עצמו: אבל יין נסך

מתוך מהדורת חזק

והוא אָמרו יתעלה: "שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ" (דברים כב, ז). ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק אַחֲרוֹן מִחֻלִּין.

~ יום שישי י"ז סיון ~

מצות לא תעשה סא.

הַמִּצְוָה הַסּ"א – הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֹא לַעֲבֹר עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְהוּא אָמרו יתעלה: "וְלֹא-תִשָּׁבְעוּ בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹר" (ויקרא יט, יב). וְשְׁבוּעַת בְּטוּי הִיא שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָרִים שְׂאֵפְשֵׁר לָנוּ לַעֲשׂוֹתָם אוֹ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹתָם בְּלִי מְנִיעָה מִצִּד הַתּוֹרָה עַל דְּבָר מֵהֶם שְׁנִשְׁבַּעְהוּ אוֹ שְׁלֹא נַעֲשֶׂהוּ – הָרִי אָנוּ חַיִּבִּים לְקִיָּם מֵהַ שְׁנִשְׁבַּעְנוּ עָלָיו. וְהִזְהִירוּ מִלַּעֲבֹר עַל אוֹתָהּ הַשְׁבוּעָה, שְׁנִאָמַר: "וְלֹא-תִשָּׁבְעוּ בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹר". ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ שְׁבוּעוֹת (כא). אָמרו:

"אִיזוּהִי שְׁבוּעַת שְׁקֹר? נִשְׁבַּע לְהַחֲלִיף" (נשבע ומחליף – מסלף – עובדה שנעשתה כבר. כבון נשבע: "לא אכלתי" – ואכל), וְתִקְנוּ אֶת-זֶה וְאָמרו: "אִמָּא: נִשְׁבַּע וְהַחֲלִיף" כְּלוֹמַר: שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָר (שִׁיעֲשֵׂהוּ בַּעֲתִיד) וְעָשָׂה הַפֶּה מִמֶּה שְׁנִשְׁבַּע עָלָיו. וְשֵׁם נִתְבָּאָר בְּפָרֶק ג' מִשְׁבוּעוֹת וְגַם בְּמִסְכַּת תְּמוּרָה (ג), שְׁשְׁבוּעַת שְׁקֹר – הִיא אִי-קִיָּים שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְהוּא אָמַרְם: "שְׁשְׁבוּעַת שְׁקֹר הִכִּי דְמִי?" (ומפרש רבינו את קושיית הגמרא): כְּלוֹמַר: אִיף הִיא שְׁבוּעַת שְׁקֹר שְׁאִין בָּהּ מַעֲשֶׂה? (ולכן כר פירושה של קושיית הגמרא) לְפִי שְׁזוּהִי (על-פי) כְּנֻת הַדְּבָרִים שְׁקָדְמוּ שֵׁם (וממשיכה הגמרא) – "אִי גִימָא (אם נאמר שזהו כאשר נשבע) שְׁלֹא אוֹכַל וְאָכַל – הֵתָם מַעֲשֶׂה עֲבָד (עשה מעשה); אֲלֹא דְאָמַר: אוֹכַל וְלֹא אָכַל – הֵהוּא מִי לְקִי וְהָא אֲתֵאמֵר עֲלֵה וְכוּ'" (בבבא אופן: ממחלף הגמרא שם משתמע שאי קיום שבועת ביטוי היא ההגדרה של שבועת שקר). הַעֹבֵר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד – לוֹקָה (גם אם אין בו מעשה – מלימוד מיוחד): וְאִם הוּא שׁוֹגֵג – מְבִיא קֶרֶן עוֹלָה וְיִזְרֵד, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֶׂה (שיעור קצ), וְהוּא אָמרו בְּפָרֶק ג' מִשְׁבוּעוֹת (כא): "זוּהִי שְׁבוּעַת בְּטוּי שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה מִלְּקוֹת וְעַל שְׁגָגָתָה קֶרֶן עוֹלָה וְיִזְרֵד", וְשֵׁם נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ. וְדַע שְׁזֶה שְׂאֵמֶרְתִּי בְּמִצְוָה זוּ שֶׁהַמִּזִּיד בָּהּ חַיִּב מִלְּקוֹת, אִין זֶה מוֹרָה שֵׁישׁ אִיזוּ עֲבָרָה שְׁחִיבִים עָלֶיהָ מִלְּקוֹת אֲפִלוּ בְּלִי זְדוּן, אֲלֹא כֹל-מָקוֹם שֶׁתִּשְׁמַעְנִי אוֹמֵר עַל אִיזוּ עֲבָרָה שְׁחִיבִים עָלֶיהָ מִלְּקוֹת – בֵּין בְּמֵה-שְׁקָדָם וּבֵין בְּמֵה-שְׁבִיבֹא לְקָמֵן – דַּע שְׂאִינוּ חַיִּב בְּכָף אֲלֹא אִם הוּא מִזִּיד דְּוָקָא, בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר מִתְנַאי הָעֵדִים וְהִתְרָאָה בְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין (כא); אֲכַל הַשׁוֹגֵג אוֹ הָאֲנוּס אוֹ הַמְטָעָה – אִינוּ חַיִּב כָּלֵל, לֹא מִלְּקוֹת וְלֹא כְּרַת, כֹּל-שֶׁכֶּן מִיתַת בֵּית דִּין. וְזֶה נוֹהֵג בְּכָל-הַמִּצְוֹת, וְדַע זֹאת. אֲכַל נִבָּא בְּמִקְצַת הַמִּצְוֹת וְנִאמַר, שֶׁהַמִּזִּיד חַיִּב מִלְּקוֹת

עֲצָמוּ הוּא אָסוּר מִן-הַתּוֹרָה: וְהָרִי יִדְעָתָ אָמַרְם (עבודה זרה ל:): "שְׁלִשָּׁה (סוגי) יִינּוֹת (אסורים) הֵם". ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרֶקִים הָאֲחֵרוֹנִים דְּעִבּוּדָה זָרָה.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ו – הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ לִשְׁחֹט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְאַחֲרֵי-כֵן נֹאכַל מִמֶּנּוּ, וְשְׁאִין לוֹ הַכָּשֵׁר אֲלֹא בְּשַׁחֲטָה בְּלִבֵּר. וְהוּא אָמרו יתעלה: "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ וְגו' כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ" (דברים יב, כא), וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת ראה): "וְזָבַחְתָּ – מֵהַ מִּקְדָּשִׁין בְּשַׁחֲטָה אִף חֲלִין בְּשַׁחֲטָה. כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ – מִלְּמַד שְׁנִצְטִינּוּ מִשֶּׁהַ עַל הַקֶּנֶה (צנור הנשימה) וְעַל הַנֶּשֶׁט (צנור המזון) וְעַל רֹב אֶתֶר בְּעוֹף וְעַל רֹב שְׁנִיִּים בְּבִהֵמָה" (שם שחט רוב האחד מהם בעוף, או רוב שניהם בבהמה – הותרו לאכילה). ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ וְכָל-הַלְכוּתֶיהָ בְּמִסְכַּתָּא הַמִּיחָדָת לָהּ, כְּלוֹמַר: מִסְכַּת חֲלִין.

~ יום שני י"ג סיון ~

מצות לא תעשה קא.

הַמִּצְוָה הַק"א – הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלִּשְׁחוֹט בְּהֵמָה וּבְנֵה בְּיוֹם אֶחָד בֵּין בְּקָדָשִׁים בֵּין בְּחֻלִּין, וְהוּא אָמרו יתעלה: "אֹתוֹ וְאֶת-בְּנֵי לֹא תִשְׁחֹטוּ בְּיוֹם אֶחָד" (ויקרא כב, כה). וְמִי שְׁעָבַר וְשָׁחַט – לוֹקָה. ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק ה' מִחֻלִּין.

~ יום שלישי י"ד סיון ~

מצות עשה קמו.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ז – הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ בְּכִסּוּי הָדָם בַּעַת שְׁחִיטַת הָעוֹף אוֹ הַחַיָּה, וְהוּא אָמרו יתעלה: "וְשִׁפְףְּ אֶת-דָּמּוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפֶר" (ויקרא יז, יג). ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרֶק ו' מִחֻלִּין.

~ יום רביעי ט"ו סיון ~

מצות לא תעשה שו.

הַמִּצְוָה הַש"ו – הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקַחַת מִשְׁעַת צִיד אֶת קַן-הָעוֹף כְּלוּ, הָאֵם וְהָאֲפֹרוּחִים, וְהוּא אָמרו יתעלה: "לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים" (דברים כב, ו). וְלֹא זֶה נִמָּק לַעֲשֶׂה וְהוּא אָמרו: "שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם" (שם ז). וְכָל-זֶמֶן שְׁלֹא יִשְׁלַח וְלֹא קִיָּם עָשָׂה שְׁבָה (שנוצר מצב שלא יוכל לקיים), כְּגוֹן שְׁמִתָּה הָאֵם קָדָם שִׁשְׁלַחָנָה – לוֹקָה. ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוֹף חֲלִין (מדף קלח).

~ יום חמישי ט"ז סיון ~

מצות עשה קמה.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ח – הַצְּוִי שְׁנִצְטִינּוּ בְּשִׁלּוּחַ הַקֶּן,

(שמות כ, ז), והוא שישבע על מחיב המציאות שהוא בזה הפך ממה שהוא באמת (כגון נשבע על היום שהוא לילה), או על דבר מן הנמנעות (הבלתי אפשרי) שהוא מצוי, או שישבע לבטל מצוה מן התורה. וכן אם נשבע על דבר ידוע שאין עליו מחלקת ולא ופנה לשום אדם מן המלמדים, כגון שישבע בה' שכל הנשחט ימות – הרי גם זה נשא שם ה' לשוא, ולשון המשנה (שבועות כט): "איזו היא שבועת שאין? נשבע לשנות את ההידוע לאדם וגו'". והעובר על לאו זה במזיד – לזקק, ובשגגה – פטור, כשאר חייבי לאוין, כמו שבארנו. ושם אמרו, כלומר בשבועות: "זו היא שבועת שוא שחייבין על ודוה מכות ועל שגגתה פטור", ושם נבארו דיני מצוה זו.

או מיתה, (לפי) שהוא חייב קרבן אם הוא שוגג באותו חטא – (לפי) שלא כל חטא חייבים על שגגתו קרבן (אבל חטא שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על ודונו מלקות או מיתה): אכל כל מה שחייבים עליו פרת או מלקות ומיתה בית דין אין חייבים בכך אלא בעדים והתראה וידוע שההתראה אינה אלא להבחין בין שוגג למזיד. ודע כלל זה ואל תבקש ממני לחזור עליו.

~ שבת קודש י"ח סיון ~

מצות לא תעשה סב.

המצוה הס"ב – האזהרה שהזהרנו על שבועת שוא, והוא אמרו יתעלה: "לא תשא את שם-ה' אלהיך לשוא"

המשך ביאור למס' שבועות ליום ראשון עמ' א

לך ביד' אינה נחשבת שבועה, ואילו השבועה היא על כפירת כל מין בפני עצמו, אי אפשר לצרף את השווי של כל השבועות יחד לפרוטה אחת. וחד אמר, אבל נמי מיתייב – אף לשון 'אין לך ביד' הכוללת הכל נחשבת כשבועה בפני עצמה, והמשך דבריו 'חטין ושעורין וכוסמין' הם שלש שבועות נוספות בפני עצמן. ולפי זה מה שאמר רבי יוחנן שפרוטה מכולם מצטרפת היינו אף כשפירט בשבועתו את המינים, כיון שהלשון 'אין לך ביד' זו שבועה כללית בפני עצמה, ואף שאינו חייב על השבועות הפרטיות שאין בכל אחת מהן שוה פרוטה, חייב על השבועה הכללית.

מקשה הגמרא: והתני – והרי שנה רבי חייא בברייתא, שאם תבעוהו חמשה בני אדם, וכל אחד תבעו חטין ושעורין וכוסמין, הרי כאן חמש עשרה חטאות, ואם איתא – ואם נאמר כדברי המחייב אף על הכללים, עשרים חטאין – הרי יש כאן עשרים חטאות, כיון שבכל שבועה הקדים ואמר 'אין לך ביד'. מתרצת הגמרא: האי תנא, דפירשין קא חשיב – החשיב במניינו רק את החטאות שעל השבועות הפרטיות, אבל דקלל לא קא חשיב – לא החשיב את החטאות של השבועות הכלליות, הגם שלפי האמת חייב חטאות גם על שבועות אלו.

ממשיכה הגמרא ומקשה על השיטה השניה: והא תני רבי חייא בברייתא אחרת, הרי כאן עשרים חטאות, ומוכח שחייב אף על השבועות הכלליות. מתרצת הגמרא: התיא – ברייתא זו, שנחנה אפקדון ותשומת יד וגול ואבדה, שתבעוהו חמשה בני אדם, וכל אחד תבעו ארבעה חיובים, ובוזא אמר רבי חייא ששך כל החיובים הוא עשרים חטאות, כיון שלא החשיב את השבועות הכלליות, אלא רק את הפרטיות.

מסתפקת הגמרא: כעא מיניה רבא מרב נחמן – שאל רבא את רב נחמן שאלה זו, היו חמשה תוכעין אותה, ואמרו לו, תן לנו פקדון תשומת יד וגול ואבדה שיש לנו בידך, ואמר הנתבע לאחד מהן שבועה שאין לך ביד פקדון תשומת יד וגול ואבדה, ולא לך, ולא לך, ולא לך, ולא לך, מהו – מה דינו, איתא מיתייב – האם מה שנשבע לכל הארבעה הנותרים הוא רק על הכלל, שהוכיח בשבועתו, ולא על הפרטים, ונמצא שהוא חייב רק שמונה חטאות, ארבע על השבועה שנשבע לתובע הראשון ופירט לו את ארבעת הכפירות, ועל שבועתו לארבעת התובעים האחרים חייב רק אחת לכל שבועה, כיון ששבועתו אליהם מתחסת רק לכלל.

את כל הכפירות בוי"ו ובין אם לא חיברם, דנים כל פרט בפני עצמו, ולכן חייב על כל אחת ואחת.

ממשיכה הגמרא להקשות אף לפי תירוצו זה: תא שמע מדידה – בא ושמע רביה מדברי רבי מאיר עצמו, שנינו במשנתנו, רבי מאיר אומר, אפילו כפר ונשבע על חטא ושעורה ובוסמת, חייב על כל אחת ואחת, ומוכח שלשון זו היא פרט, ולא כדברי שמואל בשית רבי מאיר שזהו כלל. מתרצת הגמרא: תני – יש לגרוס במשנה 'חטא, שעורה, בוסמת', ללא וי"ו, ובוזא אמר רבי מאיר שזהו פרט.

מקשה הגמרא: אם כן מאי אפילו, כלומר, במה נחלק רבי מאיר, והרי גם תנא קמא. שזהו רבי, סובר שאין חילוק בין 'כזית' ל'כזית', ואף כאן, גם באומר 'חטה, שעורה, כוסמת' יסבור רבי שחייב על כל אחת ואחת. מתרצת הגמרא: אמר רב אחא בריה דרב אקא, רבי מאיר מחדש שאפילו לשון 'חטה', בכלל לשון 'חטין' ו'שעורה' בכלל לשון 'שעורין', ו'בוסמת' בכלל 'בוסמין', כלומר, אף אם תבעו בלשון יחיד, והלה נשבע בלשון רבים, אין אומרים שכונת התובע היתה לחטה אחת ואילו הנתבע נשבע רק שאין לו 'חטין' ויתכן שיש לו 'חטה' כדברי התובע, אלא מפרשים שאף כונת התובע היתה לחיטים רבות, וכיון שכפר בזה הנתבע ונשבע, חייב קרבן שבועה.

שנינו במשנה: תן לי פקדון ותשומת יד וגול ואבדה שיש לי בידך כו', תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך וכו'.

אמר רבי יוחנן, פרוטה מכולם מצטרפת – אף אם בכל כפירה וכפירה לא היה שווי פרוטה, אם בצירוף כל הכפירות היתה כפירה של פרוטה, חייב.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין של משנתנו, וממילא אף בדברי רבי יוחנן: שנינו במשנה שאם נשבע ואמר 'שבועה שאין לך ביד חטין ושעורין וכוסמין' חייב על כל אחת ואחת, פליגי בה – נחלקו בהלכה זו רב אחא ורבינא, חד אמר, אפרש מיתייב, – אפילו לא מיתייב – מה שחייבו הנתבע על כל אחת ואחת היינו על מה שפירט בשבועתו 'חטין, שעורין, כוסמין', אבל מה שאמר בכללות 'אין לך ביד' אינה נחשבת כשבועה בפני עצמה שיש לחייבו עליה, אלא היא כוללת את מה שפירט אחר כך. ולפי זה מה שאמר רבי יוחנן שפרוטה מכולם מצטרפת היינו רק באופן שאמר רק 'שבועה שאין לך ביד', שכיון שכלל את כל הכפירות יחד, די בכך שיש בכולם יחד שווי פרוטה, אבל אם אמר 'שבועה שאין לך ביד חטין ושעורין וכוסמין', כיון שהלשון הכללית אין

נביאים

עמוס פרק כ טו-טז

טו ותפש הקשת לא יעמוד וקל ברגליו לא ימלט ורכב הפוס לא ימלט נפשו: טז ואמיץ לבו בגבורים ערום ינום ביום ההוא נאם יהוה: (פ)

עמוס פרק כ א-ה

א שמעו את הדבר הזה אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל על כל המשפחה אשר העליתי מארץ מצרים לאמר: ב רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה עליכן אפקד עליכם את כל עונותיכם: ג הילכו שנים יחדו בלתי אס-נועדו: ד הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממענותו בלתי אס-לכד: ה התפל צפור על-פח הארץ ומוקש אין לה היעלה-פח מן האדמה ולכוד לא ילפוד:

רש"י

הקודש הבא עליהם לשאגת אריה כמו שאמרו למטה אריה שאג מי לא יירא וכאן זה פירוש הדוגמא היבוא רוח הקודש בפי הנביאים לדבר דבר מאת הקב"ה לרעה אלא אם כן הפורענות נגזר מלפניו זהו הטרף, היתן הקב"ה קולו לדבר קשה בלתי אם לכד אתכם במוקש עון: (ה) התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה. בפח שנפלה עליו ומוקש אין לה: היעלה פח מן האדמה. ממקום שהוטל שם אלא א"כ נאחז בו העוף כשהוא רוצה לברוח עוקר את הפח ומעלהו ממקומו מעט ואותה שעה כבר נלכד: התפול צפור על פח. ואין הפח מכשילה כלומר וכי אפשר שאתם עוברים עבירות ולא יהיה לכם למוקש: היעלה פח וגו'. כך היעלה עונותיכם למעלה ולא ילכדו אתכם:

(טו) וקל ברגליו לא ימלט. את נפשו: (טז) ערום ינום וגו'. ערטיילי בלא כלי זיין: (ב) רק אתכם ידעתי. אהבתי ואתם פשעתם בי על כן וגו', ורבותינו דרשוהו לצד אחר במסכת עכו"ם: (ג) הילכו שנים יחדיו. שאתם אומרים לנביאים לא תנבאו כלום הנביאים מתנבאים מלבם אלא א"כ נצטוו כלום דברים נעשי' אלא ע"פ דרכם: בלתי אם נועדו. אלא א"כ קבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוני: (ד) הישאג אריה ביער וטרף אין לו. כשאריה אוחז טרף דרכו לשאוג ואינו שואג אלא א"כ לכד וכן הוא אומר (ישעיה ה) ישאג ככפירים וינהום ויאחז טרף וכן (שם לא) כאשר יהגה הכפיר והאריה על טרפו: הישאג אריה. הוא נבוכדנאצר, ד"א הנביאים מדמין את רוח

מצודת ציון

(טו) ותופש. ענין אחוזה: (ב) ידעתי. ענין אהבה וכן מה אדם ותדעהו (תהלים קמד): אפקוד. ענין זכרון: (ג) נועדו. ענין קביעות זמן והזמנה וכן נועדו עברו יחדיו (שם מח): (ד) כפיר. ארי בחור. ממענותו. ענין מדור, כמו ה' מעון אתה היית לנו (שם צ): (ה) התפול. התשכון וכן על פני כל אחיו נפל (בראשית כה): פח. הוא הרשת

מצודת דוד

(טו) לא יעמוד. רצה לומר, לא יעמוד על עמדו בקשרי המלחמה כי ירך לבבו וינוס לנפשו: לא ימלט נפשו. ע"י מרוצת הסוס: (טז) ואמיץ לבו בגבורים. ר"ל אף מי שדרכו לאמץ ולחזק לבבו גם בין הגבורים הנה אז ינוס ערום כי יפשוט כליו להיות קל לברוח כי המורץ יבוא בלבו: (א) על כל המשפחה. כפל הדבר במ"ש כי לשון משפחה יאמר על כל העם וכן ואם משפחת מצרים (זכריה יד): (ב) רק אתכם ידעתי. לבד אתכם אהבתי מכל העכו"ם ואתם פשעתם בי לכן אזכור עליכם את כל עונותיכם לשלם גמול על כולם: (ג) הילכו. וכי ילכו שני אנשים יחד בדרך אחד אם לא שקבעו והזמינו מתחילה זמן קבוע ללכת יחד: (ד) הישאג. וכי ישאג אריה ביער ולא ימצא טרף כי בשמוע החיות קול שאגתו יעמדו במקומם מפתחו ויבוא בהם לטרופ טרף כרצונו: היתן. וכי הכפיר ישמיע קול שמחה ממענותו אם לא שלכד מה כי אז יגיל וישמח ולא כשעדיין לא לכד: (ה) התפול. וכי תשכון צפור על הפח הפרושה בארץ ולא מצאה מוקש להלכד בה וכי לחנם מזורה הרשת: היעלה פח. דרך הצפור כשהוא נלכד ורוצה להציל נפשו מנדנד הפח ומעלהו קצת מן האדמה ואמר וכי הפח יעלה מן האדמה ולא לכד דבר וכי מי מעלה את הפח:

כתובים

דברי הימים ב פרק לו י"ט

י וּלְתִשְׁבֹּת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוֹכַדְנֶאצַּר וַיְבִיאוּהוּ בְּבִלָּה עִם־כָּל חֲמֹדֵת בֵּית־יְהוָה וַיִּמְלִךְ אֶת־צִדְקִיָּהוּ אָחִיו עַל־יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלָּם: (פ) יא בְּיָעֲשִׂירִים וָאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ כָּמְלָכוֹ וָאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָּם: יב וַיַּעַשׂ הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהָיו לֹא נִכְנַע מִלִּפְנֵי יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא מִפִּי יְהוָה: יג וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוֹכַדְנֶאצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בָּאלֹהִים וַיִּקַּשׁ אֶת־עֲרֻפּוֹ וַיֹּאמְצֵן אֶת־לִבּוֹ מִשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהָי יִשְׂרָאֵל: יד גַּם כָּל־שָׂרֵי הַכְּהֻנִּים וְהָעָם הָרַבּוּ (למעול) לַמַּעַל־מַעַל כָּכָל הַתַּעֲבוֹת הַגּוֹיִם וַיִּטְמְאוּ אֶת־בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ בִּירוּשָׁלָּם: טו וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם עֲלֵיהֶם בֶּיַד מַלְאָכָיו הַשָּׁמַיִם וַשְּׁלֹחַ כִּי־חָמַל עַל־עַמּוֹ וְעַל־מַעֲוֹנוֹ: טז וַיְהִיו מַלְעֵכִים בַּמַּלְאָכִי הָאֱלֹהִים וּבֹזִיִּים דְּבָרָיו וּמִתַּעֲתָעִים בְּנִבְאָיו עַד עֲלוֹת חֲמַת־יְהוָה בְּעַמּוֹ עַד־לְאִין מִרְפָּא:

רש"י

ויכרת אתו ברית זה צדקיהו: (יד) גם כל שרי הכהנים. להורות את ישראל כדכתיב (דברים כ"ד) ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים לא כהנים הדיוטסים למחות אלא שרי הכהנים שהיכולת בידם למחות ולא מיחו: ויטמאו את בית ה'. בשקוציה: אשר הקדיש בירושלים. לשכן שמו שם לעולם: (טו) וישלח ה'. כל זה צדק הדין שלא תאמר לא התרה בהם לשוב מדרכיהם הרעה אלא לאלתר ויטרופ לעד אפו לכך נאמר וישלח ה' אלהי אבותיהם עליהם ביד מלאכיו והתרה בהם לשוב מרעתם ולא פעם אחת בשנה או בחודש אלא בכל יום ויום השכם ושלוח: כי חמל על עמו. ולא חפץ במיתתן: ועל מעונו. על דירת בית המקדש שאפילו מלך בשר ודם חומל על עמו ועל בית מדורו מלהחריבם: (טז) ויהיו מלעבים במלאכי האלהים. בשלוחי הקדוש ברוך הוא ובזיזים דבריו של הקב"ה שוראי הדין עמו שאפילו שלוחי בשר ודם אין מבזין אותן ויראים לעבור על צויו בין לרע בין לטוב, ועמו בזו דבריו והלעיבו ותעתעו בנביאיו כל כך וגו':

מצודת ציון

(יג) ויאמץ. חיזק: (טו) מעונו. מדורו כמו השקיפה ממעון קדשך (דברים כו). (טז) מלעיבים. ענין לעג כי והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כז) ת"א כמתלעב: במלאכי. בשלוחי:

נאמר שיצא אליו מעצמו להמסר בידו: כלי חמדת. כלים החמודים של בית ה' צדקיהו אחיו לפי שנאמר למעלה שאחר יהויקים מלך יהויכין בנו אמר כאן שחזר והמליך את צדקיהו אחיו של יהויקים: (יב) מפי ה'. אשר ניבא לו מפי ה': (יג) אשר השביעו. להיות לו לעבד: ויקש את ערפו. הוא ענין מליצה כאלו נתקשה ערפו עד שהיה לו מהאי אפשר לסבב פניו אל ה': (טו) וישלח. שלח דבריו עליהם: השכם ושלוח. שלח בהשכמה ר"ל בזריזות: כי חמל. וחשב אולי ישובו ולא יאבדו הם והבית לא יחרב: (טז) ומתעתעים בנביאיו. ר"ל אמרו שעוד הנביאים המה תועים מדרך הישר או הוא ענין לעג, כמו והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כ"ו) ור"ל כמלעיג ומתעה: עד לאין מרפא. עד שלא רצה לכפר עוד, ועל שהחטא הוא חולי הנפש אמר לשון רפואה על הכפרה וכן ושב ורפא לו (ישעיה ו):

מצודת דוד

(י) ולתשובת השנה. ר"ל לעת שבא השמש אל הנקודה ההיא בעצמה שהי' עומדת כאשר שלח גדודיו על יהויקים אז שלח על יהויכין בנו (אולם כבוש יהויקים והמלכת יהויכין וכבושו והמלכת צדקיהו היה הכל בשנה אחת): ויביאוהו בבילה. במ"ב

נאמר שיצא אליו מעצמו להמסר בידו: כלי חמדת. כלים החמודים של בית ה' צדקיהו אחיו לפי שנאמר למעלה שאחר יהויקים מלך יהויכין בנו אמר כאן שחזר והמליך את צדקיהו אחיו של יהויקים: (יב) מפי ה'. אשר ניבא לו מפי ה': (יג) אשר השביעו. להיות לו לעבד: ויקש את ערפו. הוא ענין מליצה כאלו נתקשה ערפו עד שהיה לו מהאי אפשר לסבב פניו אל ה': (טו) וישלח. שלח דבריו עליהם: השכם ושלוח. שלח בהשכמה ר"ל בזריזות: כי חמל. וחשב אולי ישובו ולא יאבדו הם והבית לא יחרב: (טז) ומתעתעים בנביאיו. ר"ל אמרו שעוד הנביאים המה תועים מדרך הישר או הוא ענין לעג, כמו והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כ"ו) ור"ל כמלעיג ומתעה: עד לאין מרפא. עד שלא רצה לכפר עוד, ועל שהחטא הוא חולי הנפש אמר לשון רפואה על הכפרה וכן ושב ורפא לו (ישעיה ו):

משניות מסכת אבות

יח רבי אלעזר חסמא אומר: קנין ופתחי גדה – הן הן גופי הלכות; תקופות וגמטריאות – פרפראות לחכמה. פרק רביעי

א בן זומא אומר: איזהו חכם? הלומד מפל אדם, שנאמר (תהלים קיט, צט): "מפל מלמדי השפלותי". איזהו גבור? הפוכש את יצרו, שנאמר (משלי טו, לב): "טוב ארך אפים מגבור, ומשל ברוחו מלכד עיר". איזהו עשיר? השמח

פירוש ברטנורא

יח קנינו. קרבנות העוף קריין קנין, לשון קן צפור. ויש בהן הלכות חמורות, כגון אם נתערבו חובה בנדבה, או עולה שמעשיה למעלה בחטאת שמעשיה למטה: ופתחי גדה. הלכות גדה שאבדה וסתה וצריכה לשמור עד שתחזור לפתחה. ופעמים שהיא צריכה למכור צ"ה מבילות לדרי האומר מבילה בזמנה מצוה: הן הן גופי הלכות. עיקר תורה שבעל פה, שמקבלים עליה שכן: תקופות. ענין הלך המולות: וגמטריאות. חשבון האותיות: פרפראות לחכמה. כמו הפרפראות שרגלין לאכול בסוף הסעודה לקנות דרך תענוג, כך החכמות הללו מכבדות את בעליהם בעיני הבריות:

ד א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי, היו קורין אותו על שם אביו. וכן בן עזאי. ושניהם שמם שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר, איזהו חכם שראוי שיתהלל בחכמתו: הלומד מפל אדם. ואע"פ שהוא קטן ממנו. שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו

משניות מבוארות – קהתי

חכמת התורה והתלמוד (תורה שבכתב ושבעל פה). והוא תפס "קנין ופתחי גדה" שהם בסדרים האחרונים: קנין – בסוף סדר קדשים, ונידה – בסוף סדר טהרות, לומר: שראוי לו שילמד תחילה כל התלמוד מתחילה ועד סוף... ואחר שישלים עצמו בחכמת התלמוד, יתחיל בחכמות האחרות. והמבוא לחכמות האחרות הן החכמות הלימודיות: חכמת התכונה והמספר והתשבורות והשיעור, ומהן יבוא לחכמות הטבעיות והאלהיות, כמו שנודע למבינים."

באור משנה א

בן זומא הוא שמעון בן זומא. ואף על פי שהיה גדול בתורה וראוי להוראה, לא הגיע לסמיכה להיקרא בשם "רבי" ונשאר כל ימיו תלמיד לחכמי יבנה (הוריות ב. ב. קידושין טז, ב). מכאן – היו קוראים אותו על שם אביו. כחזה היה גדול ביותר במדרש המקראות, להוכיח את מקור ההלכות בכתוב. והרי מפורסמת המשנה (ברכות א, ה): "אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז, ג): "למען תזכור את יום צאתך כל ימי חייך; ימי חייך – הימים, כל ימי חייך – הלילות" הוא נמנה עם הארבעה שנכנסו לפרדס (שנעסקו בזכונות המסורת), והוא "הציץ ונפגע" (שנפרעה דעתו עליו מרוב האורה שבלבנה אותו). במאמרו שבמשנתנו הוא בא להגדיר מבחינה חיובית את המושגים: חכם, גבור, עשיר ומכובד; שכן ירמיה הנביא אמר: "אל יתהלל חכם בחכמתו, אל יתהלל הגיבור בגבורתו, ואל יתהלל העשיר בעשרו; כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי... כי באלה חפצתי נאום ה'" (ירמיה ט, כב); ובא בן זומא ללמד, שיש חכמה, גבורה ועושר שראוי לו לאדם להתהלל בהם, לפי שהם בכלל "השכל וידוע אותי" ("תוספות יום טוב"; רבנו יונה; ועוד הוסיף את ענין הכבוד, כפי שיבואר.

בן זומא אומר: איזהו חכם? – הראוי להתהלל בחכמתו? הלומד מפל אדם – ואפילו כשאנו גדול ממנו בחכמה, והוא הולך ולומד, ודוחק ונכנס בכל מקום שהם בני תורה, ואינו מתבייש (רש"י). ובברטנורא מבואר, שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים, ולא להתייחר ולהתפאר בה; אדם כזה ראוי להיקרא "חכם" ויכול להתהלל בחכמתו, שהיא מתקיימת בו, **שנאמר: – ברוד המלך: "מפל מלמדי השפלותי"** – כלומר: הייתי לומד תורה "מכל מלמדי", ואפילו מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי; וסופו של הפסוק: "כי עדותיך שיחה לי" – שכל כוונתי היתה לשם שמים, כיון שכל שיחתי היתה בתורה (ברטנורא; "תוספות יום טוב"). **איזהו גבור? –** שראוי שיתהלל בגבורתו; **הפוכש את יצרו –** שאינו נכנע לתאוותיו ושרירות לבו והוא שולט ברוחו, **שנאמר: "טוב ארך אפים מגבור –** המאריך

~ יום ראשון ~

באור משנה יח

רבי אלעזר חסמא היה תלמידו של רבן גמליאל וגם של רבי יהושע. כרבו רבי יהושע עסק אף הוא בתורת הטבע והיה חכם גדול בחכמת התכונה ובתורת החשבון. בגמרא (הוריות י, א) מובא: "רבן גמליאל ורבי יהושע היו מהלכים בספינה. לרבן גמליאל היתה פת ולרבי יהושע פת וסולת... אמר לו (רבן גמליאל לרבי יהושע): וכי הית יודע שחתעכב כל כך שהבאת גם סולת? אמר לו: כוכב אחד יש שעולה לשבעים שנה ומתעה את הספנים, אמרתי: שמא יעלה ויתעה אותנו. אמר לו: כל כך (חכמה) בידך, ואתה יורד בספינה (לחזור אחרי פרנסה)? אמר לו: עד שאתה תמה עלי – תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה: רבי יוחנן בן גודגדא ורבי אלעזר חיסמא, שיודעים לשער כמה טפות יש בים – ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש. נתן (רבן גמליאל) דעתו להושיבם בראש. כשעלה (ליבשה) שלח להם ולא באו. חזר ושלח, ובאו. אמר להם: כמדומים אתם ששררה אני נותן לכם (שאתם בורחים מן הגדולה?) – עבדות אני נותן לכם" (שהשררה עבדות היא לאדם. לפי שמוטל עליו נול רבים – רש"י). בענין כינוי "חסמא" מסופר במדרש (ויקרא רבה כג): רבי אלעזר בא פעם למקום אחד, אמרו לו לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה. אמר להם שאינו בקי בזה. אמרו: זה הוא רבי אלעזר שהכל משבחים בו, לחנים קוראים לו "רבי". נתכרכמו פניו מחמת בושה והלך לו אצל רבי עקיבא. אמר לו רבי עקיבא: למה פניך חולנית? סיפר לו את כל המעשה. לימדו רבי עקיבא. לאחר זמן נודמן שוב לאותו מקום. אמרו לו: פרוס על שמע – פרס, עבור לפני התיבה – עבר. אמרו: נתחסם (נתחזק) רבי אלעזר, וקראו לו: רבי אלעזר וחסמא. מכאן – רבי אלעזר חיסמא שמו, ולא כן חיסמא (ענין "תוספות יום טוב").

רבי אלעזר חסמא אומר: קנין – קרבנות העוף של תורים ובני יונה נקראים "קנין" על שם קן צפור; ויש בהם הלכות חמורות כשהם מתערים זה בזה, כגון חובה בנדבה או עולה בחטאת; ומסכת שלמה היא בסוף סדר קדשים, מסכת "קנין", העוסקת בדינים אלו. **ופתחי גדה –** דיני אשה נידה שאבדה וסתה וצריכה לשמור עד שתחזור לפתח נידתה (ענין משנה ערכי ב, א), ויש כאן עניינים חמורים וחשובות מסובכים, הן הן גופי הלכות – הלכות עיקריות ויסודיות בתורה שבעל פה. **תקופות –** חשבון ארבע תקופות השנה, היינו חכמת התכונה (אסטרונומיה), **וגמטריאות –** חכמת החשבונות וההנדסה, **פרפראות לחכמה –** כמו הפרפראות שבאות לפני הסעודה כדי לגרות את התיאבון, או לאחריה – לקינוח סעודה, ואינו עיקר הסעודה, כך החכמות הללו אינן עיקר החכמה אלא טפלות לה, ומסייעות הן אמנם להבנת חכמת התורה. – לפי המאירי: "נתכוון רבי אלעזר להדריך את האדם בלימודו... רומז לו בקצרה, שאין ראוי לו להיכנס בחכמות הטבעיות והאלהיות עד שימלא כרסו בשר ויין, רוצה לומר:

בְּחֶלְקוֹ, שְׁנֵאֲמַר (תהלים קכח, ב): "יָגִיעַ בְּפִיךָ כִּי תֹאכַל, אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לִךְ"; "אֲשֶׁרִיד" – פְּעוֹלֶם הָיָה, "וְטוֹב לִךְ" – לְעוֹלָם הָבָא. אֵיזְהוּ מִכְבֵּד? הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֵאֲמַר (שמואל א ב, ל): "כִּי־מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד וּבְנִי יִקְלֹוּ".
ב בן עזאי אומר: הֵיוּ רִצְן לְמִצְוָה קֹלָה בְּבִחְמוּרָה, וּבִזְרָח מִן הָעֲבָרָה; שְׂמִימָה גֹרֶרֶת מִצְוָה וְעֲבָרָה גֹרֶרֶת עֲבָרָה, שְׂשֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה וְשֹׁכֵר עֲבָרָה עֲבָרָה.

פירוש ברטנורא

הוא לשם שמים ולא להתהיר ולהתפאר בה: שְׁנֵאֲמַר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא כי עדותך שיחה לי, כלומר הייתי לומר תורה מכל מלמדי ואפילו מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי, כי עדותך שיחה לי, שכל כוונתי היתה לשמים בלבד. וכן איזהו גבור, שראוי שיתהלל בגבורתו, הכובש את יצרו: שְׁנֵאֲמַר טוֹב אֵרֶךְ אַפִּים מְגֻבֵּר. הכי הוּא פירושו דקרא, טוב אֵרֶךְ אַפִּים הבא מצד הגבורה של כבוש היצר, לא מצד רכות הטבע. וכן מושל ברוחו כשכב מלוכר עיר, מן המלך שלאחר שכבש את העיר וכו' לידו האנשים המורדים בו, מושל ברוחו ואינו הורגם: אֵיזְהוּ עֲשִׂיר. הראוי לו להתהלל בעשרו. השמח בחלקו: אֵיזְהוּ מִכְבֵּד. לפי ששלשה דברים טובים הללו שנוכרו לעיל, שהם החכמה והגבורה והעושר, הווכח בהם הוא נכבד מעצמו בעיני אלהים ואדם, ואף אם הבריות לא יכבדוהו בעבורם, לכך חבר התנא לזה ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעצמו, מה יעשה ויהיה מכובד מאחרים, וכבר את הבריות: כִּי מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד. והדברים ק"ו, ומת הקב"ה שהוא מלך הכבוד וכל מה שברא בעולמו לא ברא אלא לכבודו, מכבד את מכבדיו, ק"ו לבשר ודם: וּבְנִי יִקְלֹוּ. למדנו ענותנותו של הקב"ה. לא אמר ובני אקלל, אלא יקלו מעצמם. ובכבוד הצדיקים הקפיד יותר, שְׁנֵאֲמַר (בראשית י"ב) ומקללך אאור:

ב שמימיה גוררת מצוה. כך מנחנו של עולם, העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרות, והמתחיל בעבירות קשה לפרוש מהם. ועוד, ששכר מצוה מצוה. שכן השמים מסייעין ומזמנים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שתיהן. וכן שכר עבירה וכו'. פירוש אחר, ששכר מצוה מצוה, שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה, ונטול שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: וְשֹׁכֵר עֲבִירָה עֲבִירָה. והשכר וההנאה שמגיעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה, ולוקח על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה:

משניות מבוארות – קהתי

מרבין תורה בריבם. בגמרא (ערוכין כט, א) מובא: "אמר רבא: הריני כבן עזאי בשוקי טבריא" (דעתי צלולה והריני מזומן להשיב בחריפות לכל מי שישאלני, כבן עזאי שהיה דורש בשוקי טבריא, ולא היה בימינו עוקר הרים כמותו – רש"י). במאמרו שבמשנתנו מזכיר בן עזאי, שיחה אדם רץ למצוה ובורח מן העבירה.

בן עזאי אומר: הֵיוּ רִצְן לְמִצְוָה קֹלָה – אפילו מצוה היא נראית קלה בעיניך, הווי רץ לקיימה בזריות ובשמחה, כְּבִחְמוּרָה – יש נוסחאות שאין גורסים תיבה זו (עיין "תוספות יום טוב"). וּבִזְרָח מִן הָעֲבָרָה – אפילו עבירה שהיא נראית קלה בעיניך, הווי בורח מתרחק ממנה (מחזור ויטרי). ויש מפרשים, שלא נקט התנא "קלה" אלא ביחס למצוה בלבד, אבל לא ביחס לעבירה, לפי שזה ששנינו "קלה", היינו שהיא קלה על האדם לעשותה, והעבירות הן כולן קלות על האדם לעשותן, שרובן הנאה הן לאדם; הלכך לא שייך לומר: "מן העבירה הקלה" ("תוספות יום טוב" בשם "דור חיים"); שְׂמִימָה גֹרֶרֶת מִצְוָה – העושה מצוה אחת הריהו מתעורר על ידה לעשות עוד מצוות, וְעֲבָרָה גֹרֶרֶת עֲבָרָה – והעושה עבירה אחת, הריהו נמשך אחרי עבירות אחרות, שכן דרכו של יצר הרע, היום אומר לו: עשה כך, ולמחר – עשה כך, עד שעובד עבודה זרה (שבת קה, ב); וכן דרשו על הפסוק (תהלים א, א): "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב" – וכי מאחר שלא הלך, היכן עמד? ומאחר שלא עמד, היכן ישב? ומאחר שלא ישב, היכן לך? – אלא לומר לך: שאם הלך, סופו לעמוד; ואם עמד, סופו לישוב; ואם ישב, סופו ללון (עבודה זרה יח, ב). ובמדרש אמרו (תנחומא ויקרא): "לא יצר אדם על עבירה שעשה בשוגג, אלא על שנפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד; ולא ישמח אדם על מצוה שבאה לידו, אלא על שמצוות הרבה עתידות לבוא לידו, שכן מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה". ועוד: שְׂשֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה – שכרה של מצוה הוא עשיית מצוה אחרת, כלומר שמן השמים מסייעים ביד מי שעשה מצוה אחת, שיוסיף לעשות עוד מצוה, כדי לתת לו שכר על שתיהן (ברטנורא); וְשֹׁכֵר עֲבָרָה עֲבָרָה – כלומר עושה של עבירה הוא, שהוא מוסיף לעבור עוד עבירה; ומבואר ב"תוספות יום טוב" (בשם רבנו יונה), שהשם יתברך מניחו ביד טבעו הרע, אבל לא שייסיעוהו לכן, כמו שאמרו (יומא לח, ב): "בא ליטמא – פותחין לו; בא ליטהר – לא מסייעין אותו... משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון (מין בושם) בא (הלוקח) למדוד נפט – אומר לו

אפו ואינו ממחר לנקום נקמתו, טוב הוא וחשוב מגבור מלחמה; וּמִשְׁל בְּרוּחוֹ מְלִכְד עִיר" – מי שיועד לשלוט ברוחו ולעצור כעסו, ערכו גדול מגבור הכובש עיר. ובברטנורא מבואר: טוב אֵרֶךְ אַפִּים הבא מצד גבורת הנפש של כיבוש היצר, וכן מושל ברוחו טוב כשהוא בא מצד לוכד עיר, כגון מלך שכבש עיר וכאו לידו האנשים שמרדו בו, והוא מושל ברוחו ואינו הורגם. אֵיזְהוּ עֲשִׂיר? – הראוי לו להתהלל בעשרו? הַשְּׂמִיחַ בְּחֶלְקוֹ – שהוא מסתפק במה שיש לו, ואינו רודף אחר העושר, שְׁנֵאֲמַר: "יָגִיעַ בְּפִיךָ כִּי תֹאכַל" – ולא תהא להוט לאסוף הון בדרכים שונות כדי להתעשר, אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לִךְ"; "אֲשֶׁרִיד" פְּעוֹלֶם הָיָה – שלא תצטרך לבריות, "וְטוֹב לִךְ" לְעוֹלָם הָבָא – שלא תבוא לידי גזל וחמס. אֵיזְהוּ מִכְבֵּד? – לאחר שמנה בן זומא את שלש המידות, חכמה גבורה ועושר, שהזוכה בהם נכבד מעצמו בעיני אֱלֹהִים ואדם, ואף אם הבריות לא יכבדוהו לפעמים בעבורם, הוסיף ללמד, מה יעשה אדם כדי שהבריות יכבדוהו בלב שלם ויהא ראוי לכבודו? הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת – כי המכבד את חברו, את עצמו הוא מכבד, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי־מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד" – המדובר הוא בקב"ה, וקל וחומר לבני אדם, שכן מה הקב"ה, שכל ברייתו לא נבראו אלא לכבודו, הריהו מכבד את מכבדיו, קל וחומר לבשר ודם. וּבְנִי יִקְלֹוּ" – מאליהם, שיהיו בזויים מתוך שפלותם וקלות ערכם.

~ יום שני ~

באור משנה ב

שמעון בן עזאי, אף הוא כחברו שמעון בן זומא, נשאר כל ימיו תלמיד ולא הגיע לסמיכה, אף על פי שהיה גדול בתורה וראוי להוראה. היה תלמידו של רבי יהושע בן חנניא, ותלמיד חבר לרבי עקיבא. שקידתו הגדולה בתורה גרמה לו שלא נשא אשה ונשאר פנוי כל ימי חייו. בגמרא (יבמות סג, ב) מובא: "כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה, בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממטע הדמות. אמרו לו לכן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים; נאה מקיים ואין נאה דורש; ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים! אמר להם בן עזאי: ומה אעשה ונפשי חשקה בתורה; אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים". לפי האגדה (כתובות סג, א) אירס לו בן עזאי את בתו של רבי עקיבא, שגם היא – כאמור חל על רבי עקיבא אביה – התנתה עמו, שיקדיש עצמו לתורה. אבל לבסוף לא נשאה. ויש אומרים: נשאה ופירש ממנה (סוטה ד, ב). בן עזאי, כחברו בן זומא, עסק אף הוא בחכמת הנסתר, והיה אחד מן הארבעה שנכנסו ל"פרדס" (ען התחמה והמחזק בענייני הטבע והאלהות). ומסופר עליו שהוא "הציץ ומת". מקום מושבו הקבוע היה בטבריה, ששם היה

ג הוא הִיָּה אוֹמֵר: אֵל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם, וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דָּבָר; שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה, וְאִין לָךְ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מָקוֹם.

ד רַבִּי לִיְיִטָּס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר: מָאָד מָאָד הָיִי שְׁפַל רוּחַ, שֶׁתִּקְוֶה אֲנֹשׁ רַמָּה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: כָּל הַמַּחֲלִל שֵׁם שָׁמַיִם בְּסֶתֶר – נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגָלוּי. אַחֵד שׁוֹגֵג וְאַחֵד מְזִיד בְּחִלּוּל הַשֵּׁם.

פירוש ברטנורא

ג אל תהי בו לכל אדם. לומר מה יוכל פלוני להזיק לי: ואל תהי מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו, אל תאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו:

ד מאד מאד הוי שפל רוח. אע"פ שבשאר מדות הדרך האמצעית היא המשובחת, במדת הגאווה אינו כן, אלא יטה לקצה האחרון של שפלות הרוח. לפי שהגאווה היא מאוסה ביותר, ועוד שרוב בני אדם נכשלים בה ולא ברילי אינשי מינה, לכך צריך לעשות לה הרחקת יתירות:

משניות מבוארות – קהתי

בדיקליטיינוס רועה חזירים אנו מזלזלים, אבל לדיקליטיינוס המלך – אנו משתעבדים. אמר להם: אף על פי כן אל תזלזלו לא ברומי קטן ולא בגולייר קטן ("גולייר" – עבד מלך מן הפחותים). מכאן – שלא תהא בו לכל אדם. וְאִין לָךְ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מָקוֹם – שלא ברא במקום דבר לבטלה, ואם אין צורך בדבר במקום זה, יש בו צורך במקום אחר ("תפארות ישראל"). וכן מובא במדרש ("לוקוס שמעוני שמואל, קלא): אמר דוד לפני הקב"ה: רבנונו של עולם! כל מה שעשית, יפה עשית – "כולם בחכמה עשית"; אבל השטות (השגגות) שבראת, מה הנאה יש בה לפניך? אדם מהלך בשוק וקורע את בגדיו ותניקות משחקין בו ורצין אחריו – כלום זה נאה לפניך?! אמר לו הקב"ה: על שטות אתה קורא תגר? חיך שתצטרך לו... וכך היה: בשעה שברח דוד אל אכיש מלך גת, אמרו לו שריו לאכיש: נהרגו למי שהרג את אחינו. באותה שעה נתיירא דוד וביקש רחמים מלפני הקב"ה: רבנונו של עולם! תן לי מעט מאותו הדבר (שטות), ונתן לו. מה כתוב בו? "ויאמר אכיש אל עבדיו, הנה תראו איש משתגע... חסר משוגעים אני, כי הבאתם את זה להשתגע עלי" (שמואל א, כא, טו-טז), וגרשו מעם פניו. באותה שעה שמח דוד שמחה גדולה והודה לה' על ה"שטות" שנתן לו. וזה שכתוב (תהלים לד, א-ב): "לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך, ויגרשוהו וילך. אברכה את ה' בכל עת"... מכאן, שלא תהא מפליג לכל דבר. ויש מפרשים: אל תהי מפליג לכל דבר – אל יהא שום חפץ ושום דבר ושום כלי תשמיש קל בעיניך להניחו במקום הפקר, והוא הולך לאיבוד, לפי שאין לך חפץ בו עכשיו, שאין לך דבר שאין לו מקום – ויהא לך צורך בו פעם אחרת, ויחסר לך (מחזור ויטרי), וזהו שאמר שלמה (משלי יג, ג): "בו לדבר יחבל לו" – המתיתים לדבר בבוז, הריהו חובל בעצמו. ובברטנורא מבואר: אל תהי לכך אדם – לומר, מה יוכל פלוני להזיק לי? ואל תהי מפליג לכל דבר – מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו; אל תאמר: רחוק הוא שיהיה, ואין לדאוג ממנו (בדדך זו מתפרשת משנתנו גם לפי הרמב"ם, המאירי ועוד).

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

רבי לויטס איש יבנה בא כאן להזהיר, שמידת הגאווה היא מידה מגונה מאד, וצריך אדם להתרחק ממנה עד שיגיע לירי שפלות הרוח. מאמרו זה הוא מאמרו היחיד של רבי לויטס במשנה. – רבי יוחנן בן ברוקא היה תלמידו של רבי יהושע בן חנניא, וחברו של רבי אלעזר חיסמא. במאמרו שבמשנתנו הוא מזכיר על חומרת החטא של חילול השם.

רַבִּי לִיְיִטָּס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר: מָאָד מָאָד הָיִי שְׁפַל רוּחַ – אף על גב שבשאר המידות, הדרך האמצעית היא המשובחת (עניין פרק ב' משנה א'), במידת הגאווה אין הדבר כן, שהואיל וזוהי מידה מגונה מאד, ורוב בני אדם נכשלים בה, לפיכך צריך להתרחק ממנה עד לקצה האחרון ולהגיע לשפלות הרוח; וישים האדם אל לבו תמיד,

(המוכר): מדוד אתה לעצמך (מפני שריחו רע); בא למדוד אפרסמון – אומר לו (המוכר): המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבסס אני ואתה". פירוש אחר: ששכר מצוה מצוה – שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה, נחשב לו למצוה בפני עצמה, והוא נוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה; ושכר עניינה עניינה – השכר וההנאה שמגיעת לו לאדם בעשיית העבירה, נחשב לו כעבירה בפני עצמה והוא לוקה על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה (ברטנורא).

באור משנה ג

משנתנו מביאה מאמר נוסף של בן עזאי, בו הוא מלמדנו, שכל אדם בעולם ראוי ליחס של כבוד, וכל דבר בעולם הוא בעל ערך. היסוד הרעיוני של בן עזאי על חשיבותו של כל אדם אנו מוצאים בירושלמי (נדרים ט, ד): "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) – רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר: "זה ספר תולדות אדם" (בראשית ה, א) – זה כלל גדול מזה". כונתו של בן עזאי לסופר של אותו פסוק: "בדמות אֱלֹהִים עָשָׂה אוֹתוֹ", כלומר: הרעיון שהאדם נברא בדמות אֱלֹהִים וצלמו הוא יסוד מוסרי-חברתי יותר גדול מן המצוה "ואהבת לרעך כמוך", שיכול אדם להשפיל את עצמו ולמחול על כבודו, אבל על כבוד חברו אין בידו למחול; וכן מבואר במדרש (בראשית רבה א, כד): "שלא תאמר: הואיל ונתבונתי יתבוזה חברי עמי: הואיל ונתקלתי, יתקלל חברי עמי – אם עשית כן, דע למי אתה מבזה, "בדמות אֱלֹהִים עָשָׂה אוֹתוֹ".

הוא – בן עזאי – הִיָּה אוֹמֵר: אֵל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם – לשום אדם; וכן אמר שלמה (משלי יא, יב): "בו לרעהו חסר לב"; ואמרו חכמינו (דוך ארץ רבה ח): "לעולם יהיו כל בני אדם לפניך כליסטים, והווי מוכבדם כרבן גמליאל" (באילו הם רבן גמליאל? וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג – אל תהא מרחיק, לְכָל דָּבָר – כלומר שלא תחשוב על שום דבר שהוא מיותר ואין לעולם צורך בו, כמו שאמרו (קהלת ובה ח, ח): "אפילו דברים שאתה רואה אותם מיותרים בעולם, כגון זבובים, פרעושים ויתושים, אף הם בכלל ברייתו של עולם", כלומר אף בהם יש תועלת לעולם, שכתוב (בראשית א, לא): "וירא אֱלֹהִים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", וכן כתוב (קהלת ג, יא): "את הכל עשה יפה בעתו" – כל מה שעשה הקב"ה בעולמו יפה עשה (מדרש תהלים, לד): שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה – שעת הצלחה, שבה תרום קרנו בעולם, יגבר כוחו ויעלה לגדולה. צא ולמד מיפתח הגלעדי. הוא גורש מן העיר ומנחלת אבותיו והיה לראש לאנשים ריקים ופוחזים שהתלקטו אליו; ואנשי גלעד בצר להם פנו אליו לעזרה, ויהי להם למושיע ושופט; ואמרו חכמים (דאש השנה כה, ב): "יפתח בדורו – כשמואל בדורו". וכן מסופר (בראשית רבה ו' תולדות) על דיקליטיינוס, שהיה רועה חזירים אצל טבריא, וכיון שהיה מגיע לבית מדרשו של רבי יהודה נשיאה, היו התניקות יוצאים ומכים אותו. לאחר ימים נעשה מלך והוציא גזירות על חכמי ישראל. נעשו להם נסים ועמדו בגזירותיו. כשבאו לפניו, אמר דיקליטיינוס לחכמי ישראל: בשביל שאֱלֹהִים עושה לכם נסים – אתם מזלזלים במלך! אמרו לו:

ה רבי ישמעאל בנו אומר: הלומד על מנת ללמד – מספיקין בידו ללמוד וללמד; והלומד על מנת לעשות – מספיקין בידו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות. רבי צדוק אומר: אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ולא קרדם לחפר בהם. וכך היה הלל אומר: ודשתמש בתנא חלף. הא למדת: כל הנהנה מדברי תורה – נזיל חייו מן העולם.

פירוש ברטנורא

ה הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד. גרסין. והכי פירושו, הלומד על מנת להיות תמיד עוסק בתורה ואין בדעתו להיות גומל חסדים עם הבריות, כרבה (ר"ה י"ח ע"א) דעסק בתורה ולא עסק בגמילות חסדים, אע"ג דאיבעי ליה לאעסוקי נמי בגמילות חסדים, מכל מקום מספיקין בידו ללמוד וללמד, ותורה מחשבתו נעשית. והלומד על מנת לעשות, שהוא רוצה לעסוק בתורה ולחיות ג"כ גומל חסדים, כאביי [שם] דעסק בתורה ובגמילות חסדים, מספיקין בידו להשלים מחשבתו, ויוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ויש מפרשים הלומד על מנת ללמד, בשביל שקרא רבי, וגורסין אין מספיקין בידו ללמוד וללמד. וברוב הספרים מצאתי כנידא ראשונה, ועיקר: אל תעשם עטרה להתגדל בהם. שלא תאמר אלמוד בשביל שקרא רבי ויושיבני בראש, אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא: ולא קרדום לחפור בהם. ולא תלמוד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שתתפרנס בה, כמו קרדום לחפור בה, שהעושה כן מועיל בקדושתה של תורה וחייב מיתה ביד שמים כמו שנהנה מן ההקדש. ומלמדי תינוקות גומלין שכר שמור התינוקות בלבד, שמשמרין אותן שלא ישעו ויזיקו, ושכר פיסוק מעמים, שאין הרב חייב לטרוח וללמד לחלמדים פיסוק הטעמים. אבל שכר לימוד אסור לטויל, דכתיב (דברים ד') ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמוד אתכם חקים ומשפטים כאשר צוה ה' אלהי, מה אני בחנם אף אתם בחנם. וכן הדין אסור ליקח שכר פסק הדין, אלא שכר בטלה בלבד, דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מביטול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין. ובלבד שיטול משניהם בשוה, ואם גומל יותר מזה, דיניו

משניות מבוארות – קהתי

בסתר, משום שחושש לכבוד עצמו, הואיל ואינו חוטא אלא משום שכבוד ה' ותורתו קלים בעיניו, לפיכך נפרעים ממנו בגלוי, למען ידעו הכל שהוא רשע גמור; וכיון שהמדובר הוא באפיקורס, לפיכך מסיים התנא: "אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם".

באור משנה ה

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה למד תורתו מאביו, וכן מפי חכמים אחרים בכרם ביבנה. היה חברו של הנשיא רבן שמעון בן גמליאל ושל רבי יהושע בן קרחה. במאמרו שבמשנתנו הוא בא להעריך את שתי המגמות שישנן בלימוד התורה: (א) לדעת את התורה ולהשכל בענייניה, כדי להיות מורה בישראל, (ב) לדעת כיצד לחיות על פי התורה. – כהמשך למאמרו של רבי ישמעאל מביאה משנתנו מאמרו של רבי צדוק, שאסור לאדם להשתמש בתורה לא לשם כבוד ולא לשם פרנסה. רבי צדוק היה מראשוני התנאים, ומסופר עליו (גיטין נ, א), שאיבד שנה לפני החורבן היה יושב בתענית ובתפילה שלא יחרב הבית; וכשעזב רבן יוחנן בן זכאי את ירושלים שהיתה אז במצור, היתה אחת מבקשותיו שביקש מאת אספסיינוס, שיתן לו רופא לרפא את רבי צדוק שנחלש מאד מרוב הצומות, ונתכוון גרונן והיה ניוון בעסיסי הגרונות שהיה מוצץ מתוכן (ספר המאור להרמב"ם). אחרי החורבן נתיישב בגליל בעיירה הסמוכה לחיפה ומשם העלה עמו שאלות לחכמי יבנה, ואף העיד ביבנה על הלכות שונות (עדות ז, ד). בגמרא (קידושין לב, ב) מובא: "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה (של) בנו של רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם. נתן הכוס לרבי אליעזר ולא נטלו, נתנו לרבי יהושע וקיבלו. אמר לו רבי אליעזר: מה זה יהושע? אנו יושבין, ורבן גמליאל עומד ומשקה עלינו? אמר לו (רבי יהושע): מצינו גדול ממנו ששימש: אברהם גדול הדור היה, וכתוב בו (בראשית יח, ח): "והוא עומד עליהם"; ושמא תאמרו: כמלאכי השרת נדמו לו, לא נדמו לו אלא לערביים; ואנו – לא יאה רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו? אמר להם רבי צדוק: עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום, ואתם עוסקים בכבוד הבריות? הקב"ה משיב רוחות, ומעלה נשיאים (ענינים), ומוריד מטר, ומצמיח אדמה, ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד (לא רק לפני האדם והשרים בלבד, אלא אף לרשעים שבדי עבודה זרה); ואנו לא יאה רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו?!"

רבי ישמעאל בנו – של רבי יוחנן בן ברוקה – אומר: הלומד על מנת ללמד – שיעקר מגמתו בלימודו הוא, שיוכל ללמד את התורה לאחרים, אף על פי שאין זו תורה לשמה, אלא כדי שיוכה לתואר "רבי" ולמעמד מכובד, מכל מקום מספיקין בידו ללמוד וללמד – מסייעים בידו מן השמים שמשחבתו תהקיים, ויספיק גם ללמד אחרים, שאף מגמה זו חשובה היא, ואמרו חכמים (פסחים ג, ב): "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". והלומד על מנת לעשות – שיעקר מגמתו היא לקיים את מצוות התורה, מספיקין בידו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות – כלומר שמסייעים בידו להשיג את

שְׁתִּיקוֹת אֲנוּשׁ רְמָה – שסופו של כל אדם להיות רמה ותולעה בקבר, ומה ערכו כי יתגאה? – מחשבה זו תועיל, איפוא, להרחיק מלבד רגש של גאווה ולחנך עצמו בענוותנות יתירה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: פל המחלל שם שמים בסתר – שעבר עבירה בסתר, שאילו היה עושה אותה בגלוי, היה בה חילול השם, כגון שהוא תלמיד חכם, שהבריות למדים ממנו (מחזור ויטרי), נפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגָלוּי – הקב"ה מעניש אותו בגלוי ומגלה חרפתו. וכל כך למה? שלא יתחלל שם שמים על ידו, שלא יאמרו: ראינו פלוני שהוא חכם ועשה מעשים טובים ופגענו בו צרות כך וכך – ולפיכך מענישו בגלוי (רש"י). אַחַד שׁוֹיֵג וְאַחַד מְזִיד בְּחִלּוּל הַשֵּׁם – בין שעשה את העבירה בשוגג, ובין שעשאה במזיד, אם יש בה משום חילול השם, נפרעים ממנו בגלוי, כמו שאמר ה' לדוד על ידי נתן הנביא (שמואל ב יב, יב): "כי אתה עשית בסתר, ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש". וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "כוונתו כאן, שחילול השם אם יהיה במזיד או בשוגג, נפרעין ממנו בגלוי; אם היה מזיד – עונש מזיד, ואם היה שוגג – עונשו שוגג, אבל שני העונשים בגלוי". וכן אמרו (יומא פו, ב): מפרסמים את החנפים מפני חילול השם (שבני אדם למדים ממעשיו וסבורים עליו שהוא צדיק; ועוד, כשפורענות באה עליו, בני אדם אומרים: מה הועילה לו וכוונתו – רש"י). ועוד אמרו (קידושין מ, א): "אין מקיפין בחילול השם", כלומר שאין הקב"ה נוהג בו כחוננוי המקיף וממתין לתשלום החוב – אלא נפרע ממנו מיד, כדי לגלות חרפתו בציבור. בעל "תפארת ישראל" מבאר: שני מיני מחללי השם הם: (א) העובר עבירה בפרהסיא אפילו לתיאבון, שעל כל פנים מחלל השם הוא, שאף על פי שיצרו תקפו, מכל מקום היה לו לעשות בסתר, כמו שאמרו (חגיגה סז, א): "אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו... ולא יחלל שם שמים בפרהסיא". חילול השם מסוג זה אפשר אפילו בצדיק גמור, שהרי הוא משמש מופת לרבים, ולכן אמרו: "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו" (עין חולין מד, ב). וכן אמרו (יומא פו, א): כיצד הוא חילול השם? אמר רב: כגון אם אני לוקח בשר באיטליז ואיני משלם לו לאלתר (וכשאני מאחר לפרוע אומר בעל האיטליז שאני גזלן – רש"י); רבי יוחנן אמר: כגון אם אני הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין (ואין הכל יודעים שנחלשתי בגירסתי. ולמדים הימני להיבטל מתלמוד תורה...) (ב) העובר עבירה מפני שאין פחד א־להים לנגד עיניו, ולא משום שיצרו תקפו, אלא מתוך כפירה ופריקת עול, ובכגון זה מדובר במשנתנו, שאף על פי שהוא חוטא

ו רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה – גופו מכבד על הבריות; וכל המחלל את התורה – גופו מחלל על הבריות.

ז רבי ישמעאל בנו אומר: החושד עצמו מן הדין – פורק ממנו איבה וגיל ושבועת שוא. והגם לבו בהוראה – שומה, רשע וגם רוח.

פירוש ברטנורא

בטלים. ומה שהתירה תורה לתלמיד חכם להיות מדברי תורה, הוא, שתמכר סחורתו בשוק קודם כל אדם, וגם שימכר מכל מסים ועולים וארנוניות ואפילו כסף גולגלתא חייבין הצבור ליתן עליו, ואפילו הוא עשיר ויש לו מומן הרבה יכול הוא לשאול בדין שיפטורוהו. ואם תלמיד חכם חולה הוא ומדוכא ביסורין ומרביץ העם להביא מנות גדולות מפני כבוד תורתו, מצוה עליו שיטול, ואין זה בכלל נאות מדברי תורה, הואיל ואי אפשר לו להתפרנס בדרך אחרת. וכן תלמיד חכם שמינו אותו הצבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי ציבור, מותר לו ליקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו, כדי שיהיו מזונותיו ברויח ומתוך כך יהיה גדול ויראוי ומאויים בעיניהם. כדאשכחן בבבא גרול דכתבי ביה הגדול מאחיו, ודרשו חכמים (יומא י"ה ע"א) גדלוהו מאחיו, שיהיו אחיו הכהנים מעשירים אותו משלהן. וחכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה, מרת חסידות היתה בהם, אבל לא מן הדין:

ו כל המכבד את התורה. הדרוש החסרות והיתרות שבתורה ומראה מעם על כל קוץ וקוץ ולומר שאין בה דבר לבטלה, אין לך כבוד תורה גדול מזה. אי נמי, המכבד ספר תורה ומכבד לומדי התורה והעוסקים בה, כל אלו בכלל מכבד את התורה הן:

ז החושד עצמו מן הדין. במקום שיש גדול ממנו. אי נמי, אומר לבעלי הדין שיתפשו: פורק ממנו איבה. שהיוצא מכית דין חייב, שונא לדיון, שאומר בלבו לא הופך בוכתי: וגיל. שמה יחייב הוכחי ונמצא שגול בא על דיו: ושבועת שוא. שמה יחייב שבועה למי שאינו חייב בה ונמצא מכיא לדיו שבועת

משניות מבוארות – קהתי

דבריו בהלכה בטוב טעם ודעת. הוא היה שונא את המחלוקת ופירוד הדעות, ודרכו היתה להכריע ולפשר בין החולקים (תנודות ב. ג. ערובין ב. ח. ה. ועוד). מתרחק היה מן הקפדנות ומן הכעס, והיה מתייחס בעדינות לכל אדם. הוא היה אומר: לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו (תענית כ. ב.).

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה – שמראה זריות בעשיית מצוותיה ומכבד את חכמי התורה וחיבוריהם (רמב"ם), גופו מכבד על הבריות – הרי הוא עצמו מכובד על הבריות, וכל המחלל את התורה – שמבזה את התורה, דהיינו שאינו עוסק בה ומבזה תלמידי חכמים ומזלזל בחיבוריהם, גופו מחלל על הבריות – הרי הוא עצמו מתבזה על ידי כך בעיני הבריות. ויש מפרשים: כל המכבד את התורה – בנועם המדות, שדבר זה הוא בודאי כבוד התורה, כשלומדיה מסולסלים ונקיים ובעלי מידות נכבדות, ואז הוא מנובד על הבריות, כמאמר הכתוב (משלי ד, ח): "סלסלה ותרוממך", וכמו שאמרו (יומא 19, א): "ראיתם פלוני שלמד תורה, כמה נאים מעשיו וכמה מתוקנים, אשרי אביו שגידלו, ואשרי רבו שלימדו תורה". וההיפך הוא בהיפך, והוא שאמר: "וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות" – שכל מי שמדבר טוב על טובים ורעים, בידוע שהוא עצמו טוב; והמחלל כבודם, בידוע שהוא עצמו רע ומחולל. והוא שאמר שלמה (משלי כ, כא): "מצרף לכסף ובור לזהב, ואשל לפי מהללו" – לפי מה שהוא מהלל; ופירוש הדברים: כשם שעל ידי המצרף והכור תיבחן איכות הכסף והזהב, כמה יש בהם כסף או זהב טהור, וכמה סיגים בהם, כך ייבחן טיבו וערכו של האדם, לפי הדברים והמידות שהוא מהלל באחרים. ומכאן, שאם הוא מכבד את החכמים ומהללם – הוא עצמו טוב ומהולל; ואם מחלל הוא את כבודם, שנוהג בהם קלות ראש ומזלזל בכבודם, הוא עצמו רע ומחולל (חמאירי).

באור משנה ז

רבי ישמעאל היה הגדול בחמשת בניו של רבי יוסי בן חלפתא, שהוכרנו אותם בהקדמה למשנה הקודמת. את תורתו קיבל מאביו וכמעט כל מאמרו בהלכה בשם אביו הם. כאביו ישב אף הוא בציפורי והורה בה הוראות. בתור דיין היה נוהג מאד גם מאבק שוחד, וכך מסופר עליו (כתובות קה, ב): "רבי ישמעאל ברבי יוסי היה אריסו רגיל להביא לו כל ערב שבת סל של פירות (מגו של רבי ישמעאל); פעם אחת הביא לו בחמישי בשבת, אמר לו: מה נשתנה היום? אמר לו: דין יש לי ואמרת: לפי דרכי אבאי לו למר. לא קיבל ממנו. אמר לו: פסולני לך לדין. הושיב שני תלמידי חכמים ודנו לו דינו. עם שהוא הולך ובא אמר (רבי ישמעאל): אילו רצה היה טוען כך ואילו רצה היה טוען כך. אמר: תפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי – כך, מקבלי שוחד – על אחת כמה וכמה". מכאן, דרשו עליו את הפסוק (ישעיהו לג, טו): "נער כפוי מתמך בשוחד" – כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי (מכות כד, א).

רבי ישמעאל בנו – של רבי יוסי בן חלפתא – אומר: החושד

השלימות בתכלית לימוד התורה, שיספיק גם ללמד וגם לקיים. – ויש מפרשים: הולמד על מנת להיות תמיד עוסק בתורה ואין בדעתו להיות גומל חסדים עם הבריות, כרבה בר נחמני שעסק רק בתורה ולא עסק בגמילות חסדים (ראש השנה יח, א), אף על פי שצריך אדם לעסוק גם בגמילות חסדים, מכל מקום מספיקים בידו ללמוד וללמד, ותהא מחשבתו נעשית; והולמד על מנת לעשות – שהוא רוצה לעסוק בתורה ולהיות גם גומל חסדים כאבי (שם) – מספיקין בידו להשלים מחשבתו ויזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות (ברסנווא). **רבי צדוק אומר: אל תעשם – את דברי התורה, עטרה להתגדל בהם – להשיג על ידם כבוד וגדולה, כמו שאמרו (נדרים טז, א): "של אומר אדם: אקרא – שיקראוני חכם, אשנה – שיקראוני רבי, אשנן – שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד מאחבה, וסוף הכבוד לבוא"; וכל קרדם לחפור בהם – כלומר להשתמש בהם לשם פרנסה, שהעושה כך מועיל בקדושתה של התורה (ברסנווא). ומלמדי תינוקות נוטלים שכר שימור התינוקות בלבד, שמשמרים אותם שלא יזוקו ושלא יזיקו, אבל שכר לימוד אסור ליטול, שנאמר (דברים ד, ח): "ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי – מה אני בחינם אף אתם בחינם (שם). וכן היה הלל אומר (לעיל א, יג): ורשפתמש בתגא חלף – המשתמש בכתר התורה יחלף ויעבור מן העולם. ובעל "תפארת ישראל" מפרש: חלף – המשתמש בכתר התורה ככר החליף את שמו, שאינו עוד כתר לכבוד ולתפארת, אלא קרדום לחפור בו; **הא למדת – הרי למדת מכאן: כל הנהנה מדברי תורה – שמשמש בהם לשם כבודו או פרנסתו, נוטל חזיו מן העולם – כלומר מחיי העולם הבא (רמב"ם); וכן מפרש רש"י: מפסיד שכרו מן העולם הבא. ובעל "תפארת ישראל" מפרש: "שבתורה כתוב: "כי היא חיך ואורך ימך", והיינו בעושה לשמה; אבל זה שעשאה קרדום – חלף ועבר כוח קדושתה וכוח הארכת חיים, ונטול ומבטל בקרדום את חייו מהעולם".****

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

רבי יוסי הוא רבי יוסי בן חלפתא מצפורי. הוא למד תורה מאביו ומשאר חכמי יבנה, אולם רבו המובהק היה רבי עקיבא. חמישה בנים היו לו מיבמתו, אשת אחיו שמת בלי בנים, וכולם גדולי תורה שהתפאר בהם והיה אומר: "נטעתי חמישה ארזים בישראל" (שבת קיח, ב); המפורסמים ביניהם: רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי אלעזר ברבי יוסי. תלמידו רבי יהודה הנשיא, כשבא להקשות על דבריו, היה אומר: "אנו העלובים נקשה על דברי רבי יוסי?" שכשם שיש בין קדשי קדשים לחולי חולין, כך בין דורנו לדורו של רבי יוסי (ירושלמי גיטין ו, ז). תלמידו איסי בן יהודה היה אומר עליו: "רבי יוסי נימוקן עמר" (גיטין סז, א), כלומר שהיה מנמק

ח הוא הָיָה אוֹמֵר: אֵל תְּהִי דֵּן יְחִידִי, שְׁאִין דֵּן יְחִידִי אֶלָּא אַחֶד. וְאֵל תֹּאמַר: קִבְּלוּ דַעְתִּי! שֶׁהֵן רִשְׁאִין וְלֹא אֶתָּה.

ט רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: כָּל הַמְּקִיִּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֵנִי – סוֹפּוֹ לְקִיּוּמָהּ מֵעֵשֶׂר; וְכָל הַמְּבַטְלִים אֶת הַתּוֹרָה מֵעֵשֶׂר – סוֹפּוֹ לְבִטּוּלָהּ מֵעֵנִי.

פירוש ברטנורא

שוא. אי נמי, קרי תנא לשבועת שקר שבועת שוא, כגון האומר לא להיות ולזה, דבשעת שבועה יצאה מפיו לשוא: והנה לבו בחוראה. בלא עיין ובלא הבטחה:

ח אל תהי דן יחיד. אע"פ שיחיד מומחה יכול לדון, מדרכי החסידות הוא שאפילו מומחה לא יהי דן יחיד. ודוקא בשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדיין, אבל קבלוהו בעלי הדין עליהם, דן יחיד ואפילו מדרך חסידות: שאין דן יחיד אלא אחד. הקב"ה שהוא יחיד בעולמו: ואל תאמר. לחברך החולקים עליך. קבלו דעתי. שאני מומחה ובלא הצירוף שלכם הייתי יכול לדון: שהן רשאים ולא אתה. הואיל וצירפת אותם עמך ראוי שיפסק הדין על פי הרבים: ט המקיים את התורה מעני. שהוא דחוק למונות ומתבטל ממלאכתו כדי לעסוק בתורה: המבטל את התורה מעושר. מחמת רוב הממון צריך ליתן לבו פעם לכאן ופעם לכאן ואין לו פנאי לעסוק בתורה:

משניות מבוארות – קהתי

יתירה שבתורה. מלבד במשנתנו אינו נזכר יותר במשנה. לעומת זה נזכר שמו פעמים רבות במכילתא (לספר שמות) ובספרי (לספר במדבר), שהם מדרשי הלכה מסיוד בית מדרשו של רבי ישמעאל. במאמרו שבמשנתנו בא רבי יונתן להזהיר שלא יימנע אדם מלעסוק בתורה בין מתוך טרדות של עוני ובין מתוך טרדות של עושר.

רבי יונתן אוֹמֵר: כָּל הַמְּקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה מֵעֵנִי – שלמרות עניותו וסבלו, דאגתו וטרחתו כל היום למצוא פרנסתו, הוא קובע עתים לתורה, סוֹפּוֹ לְקִיּוּמָהּ מֵעֵשֶׂר – עתיד הוא לעסוק בתורה מתוך רוחה ושלמות נפש ללא טרדות ודאגות. וְכָל הַמְּבַטְלִים אֶת הַתּוֹרָה מֵעֵשֶׂר – שמרוב טרדותיו בעסקיו המרובים, הוא מתבטל מלימוד תורה, סוֹפּוֹ לְבִטּוּלָהּ מֵעֵנִי – עתיד הוא להיבטל מתורה מחמת עניות ומצוקה. ויש אומרים, שאין לפרש את המשנה שכל המקיים את התורה מעוני סופו להיות עשיר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו להיות עני. שהרי רואים אנחנו אנשים המקיימים את התורה מעוני ולא זכו לקיימה בעושר, וכן רואים כמה רשעים מתים עשירים; אלא פירוש הדברים הוא, שאיש המקיים את התורה מעוני – אף אילו היה עשיר לא היה נמנע מלקיימה; וכן כל המבטל את התורה מעושר, כלומר שעושרו גורם לביטול תורתו – אף אילו היה עני היה מבטלה; כלומר שאין לתלות קיומה של תורה או ביטולה לא בעושרו של אדם ולא בעניותו אלא בזיקתו הנפשית לתורת ה'. פירוש אחר: כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר – שהוא זוכה להיות שמח בחלקו, כדברי כן זומא (לעיל משנה א): "איזהו עשיר – השמח בחלקו" (ישפת אמת).

~ יום ששי ~

באור משנה י

"אמר רבי אחא בר חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדודו של רבי מאיר כמותו (גדול ותרף), ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא – טהור, ומראה לו פנים (מביא לזה ראיות והכחות); ועל טהור – טמא, ומראה לו פנים. שנו: לא רבי מאיר שמו, אלא רבי נחוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה" (ערוכין יג, ב). רבו המובחל של רבי מאיר היה רבי עקיבא; וגם למד אצל רבי ישמעאל. כן למד תורה מאלישע בן אבויה, ולא נמנע מלשמעו תורה מפיו גם אחרי שיצא אלישע בן אבויה לתרבות רעה והיה "לאחר". חכמינו אמרו עליו: "רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק" (תגינה טו, ב). גדול היה חלקו של רבי מאיר בסידור המשנה, שכן אמרו (פנהדרין פו, א): "סתם משנה – רבי מאיר אליבא דרבי עקיבא", כלומר משנתו של רבי מאיר, שקיבלה מרבי עקיבא רבו, הונחה ליסוד בסידור המשנה, שהגיע לידי שכלול אחר כך על ידי רבי יהודה הנשיא. בראש הכל העמיד רבי מאיר את לימוד התורה, שכן התורה מחנכת את האדם, מעדנת את רוחו, משפרת את מידותיו ומעלה אותו למדרגה עליונה, כמאמרו להלן (פרק ו משנה א): "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה"... ולמעלה (ג, ח) אמר רבי דוסתאי משמו: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתיחב בנפשו". אף במאמרו שבמשנתנו מעורר הוא את האדם לראות את

עצמו מן הדין – המונע את עצמו מלהיות דיין, כגון במקום שיש דינים אחרים, או שאומר לבעלי הדין שיתפשרו ביניהם, פֻּרְק מִמֶּנּוּ אֵיכָּה – שכן בעל הדין היוצא חייב, שונא את הדיין בלבו, וְגַל – שמה יחייב את הוכאי שלם, ונמצא גוזל, וּשְׂבֻעַת שְׁוֹא – שמה יחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (ברטנורא). ויש מפרשים: שמה יחייבנו שבועה שלא כדן ויישבע לשקר, ונמצא נכשל על ידו שלא כדן (המאירי). וְהָגַס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה – דיין שבוחט בעצמו שלא יטעה, והוא נחפז להורות ללא עיין ומתינות, הרי הוא שוֹטֵט – מפני שהוא חכם בעיניו, ואין לך שטות גדולה מזו, שנאמר (משלי כו, יב): "ראית איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ממנו", רָשָׁע – שאילו היתה בו ראת שמים, לא היה אף בדבריו כל כך, כי יודע כל אחד, שהשגגה מצויה בבני אדם, ואף חכם גדול עלול לטעות, וְגַס רֹחַ – בעל גאווה שרוצה להראות לעולם את כוחו וחכמתו (רבנו יונה). ויש מפרשים: שוטט – שמרבה לעצמו אויבים על ידי פסק דינו, רשע – שאינו חושש לגזל ושבועת שוא, וגט רוח – שמתוך גאוותו בוטח הוא בעצמו שאינו יכול לטעות (תפארת ישראל).

~ יום המישי ~

באור משנה ח

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי ישמעאל בן רבי יוסי, הממשיך באזהרות לדיין, כיצד יחשוך עצמו מאחריות הדין. הוא – רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי בן חלפתא – הָיָה אוֹמֵר: אֵל תְּהִי דֵּן יְחִידִי – אף על פי שמדין תורה יכול מומחה לרבים (שנתמחה בהוראה ויצא לו שם שהוא בקי בדינים) לדון יחיד (סנהדרין ה, א), מכל מקום מידת חסידות היא, שאפילו מומחה לא ישב יחיד בדין, אלא יצרף עמו עוד שניים, שמתוך שהם שלושה, הרי הם נושאים ונותנים בדבר ומוציאים את הדין לאמתו; ולפיכך אל תהא דן יחיד, שְׁאִין דֵּן יְחִידִי אֶלָּא אַחֶד – הקדוש ברוך הוא, שהוא יחיד בעולמו. וְאֵל תֹּאמַר: – אם חבריך, שצרפת עמך לדין, חולקים עליך ואינם מסכימים לדעתך, אל תאמר להם: קִבְּלוּ דַעְתִּי! – שהרי כמומחה יכול הייתי לדון יחיד, ולא צרפתיכם עמי אלא מתוך מידת חסידות, שֶׁהֵן רִשְׁאִין – לקבל דעתך אם ירצו, או אפילו לומר לך שתקבל דעתם, וְלֹא אֶתָּה – אבל אתה אינך יכול להכריחם לקבל את דעתך, שהואיל וצרפת אותם עמך, ראוי שייפסק הדין על פי הרבים, כמו שכתוב (שמות כג, ב): "אחרי רבים להטות".

באור משנה ט

רבי יונתן היה תלמידו של רבי ישמעאל. הוא היה דבק בתורת רבו, שהיה אומר: "דברה תורה כלשון בני אדם", בניגוד לדעתו של רבי עקיבא שהיה דורש כל אות

י רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה; והוי שפל רוח בפני כל אדם; ואם בטלת מן התורה – יש לך בטלים הרבה כנגדך; ואם עמלת בתורה – יש לך שחר הרבה לתן לך.
 יא רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת – קונה לו פרקליט אחד; והעובר עברה אחת – קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים – בתרים בפני הפרענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל פגסיה שהיא לשם שמים – סופה להתקיים; ושאינה לשם שמים – אין סופה להתקיים.

פירוש ברטנורא

י הוי ממעט עסק. המעט בעסק סחורתך ומלאכתך, ויהיה עיקר עסקך בתורה; והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה; יש לך בטלים הרבה כנגדך. שייטינו לבטלך. פירוש אחר, יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים וחיות רעות שהם בטלים, ועל ידם הקב"ה יביא עליך פורענות; ואם עסקת בתורה. הוא עצמו ישלם שכרך ולא על ידי שליח. ובוה יתירה מזה טובה על מדת פורענות:
 יא פרקליט. מלאך מליץ טוב: קטיגור. מליץ רע. ולשון קטיגור, קורא תגר. וסניגור שהוא הפך קטיגור, פירושו שונא תגר:

משניות מבוארות – קהתי

העיוור: כמה זכיתי לכך? אמרו לו: ראינו שרבי אליעזר בן יעקב ישב לצדך. התפלל עליו העיוור תפילה זו: "אתה גמלת חסד עם מי שנראה ואינו רואה, זה שרואה ואינו נראה יקבל פיוסך ויגמול לך חסד". במאמרו שבמשנתנו בא רבי אליעזר בן יעקב ללמדנו שכל מצוה שאדם עושה יוצרת סניגור עליו, וכל עבירה – קטיגור.

רבי יוחנן הסנדלר היה תלמידו של רבי עקיבא, ונקרא "הסנדלר", על שם מלאכתו. ויש אומרים, שהוא נקרא כן על שם עיר מולדתו, אלכסנדריה של מצרים (ירושלמי חגיגה ג, א). בירושלמי (שם) מסופר: אחרי שבטלה גזירת אדריינוס התכנסו שבעה זקנים, תלמידי רבי עקיבא, לבקעת רימון לעבר את השנה, וביניהם היה גם רבי יוחנן הסנדלר... שם פרצה מחלוקת בין החכמים בענייני הלכה, ורבי יוחנן הסנדלר אמר לרבי מאיר: "שימשתי את רבי עקיבא עומדות מה שלא שימשתי יושבות", כלומר: למדתי אצלו ושימשתי אותו הרבה יותר ממך, והחכמים קראו לו: "אלכסנדרי", על שם עיר מולדתו, כלומר שהוא מדבר ברמות רוח כדרך האלכסנדרונים היהירים. לבסוף נתפייסו ועמדו משם בנשיקה. ואפשר שכלפי אותה הכנסיה שבבקעת רימון מכונים דברי רבי יוחנן הסנדלר שבמשנתנו (ספד המאמר להרמב"ם). ואמנם תלמידי רבי עקיבא אלו, לאחר אסיפותיהם בבקעת רימון ובאושא, "עמדו אז ומילאו את כל ארץ ישראל תורה" (בראשית רבה טא, ג).

רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד – סניגור, מליץ ישר, המלמד זכות עליו; והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד – המקטרג עליו ודורש עונשו; כוונת התנא להעיר לאדם, שלא תהא עשיית מצוה אחת קלה בעיניו, כי בעשותו מצוה אחת כבר יש לו פרקליט אחד; וכן לא תהא עשיית עבירה אחת קלה בעיניו, כי על ידי עבירה נוצר קטיגור; ואין העבירה יוצאה במצוה, אלא אדם מקבל גמולו על המצוה כראוי, ועונשו על העבירה כראוי (המאירי). תשובה ומעשים טובים – בתרים בפני הפרענות – כלומר שאם אדם עשה עבירות, תקנתו היא לחזור בתשובה ולעשות מעשים טובים, כי תשובה ומעשים טובים הם כתרים, המשמש מגן ומחסה, בפני הפורענות. וכן אמרו: "גדולה מי שיש בידו עבירה ומתבייש לעשות תשובה, יחליפה במעשה הטוב ויעשה תשובה ויתקבל; משל לאדם שיש לו צרות של זווים רעים, ילך אצל שולחני ויתן לו תוספת ויחליפם בזווים טובים – אף כל מי שיש בידו מעשים רעים, יעשה תשובה ומעשים טובים" (ילקוט הושע ג). רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל פגסיה – אסיפה, שהיא לשם שמים – לשם מטרה של מצוה, או לברר איזה ענין לאמיתו, מבלי שתהיינה למתכנסים פניות אישיות, סופה להתקיים – עתידה הכנסיה להשיג את מטרתה, והישיגיה יהיו קיימים ומבורכים. ושאינה לשם שמים – שכל אחד עומד על דעתו מתוך כוונה של קינטור והתנצחות, ולא למען האמת לאמתה (המאירי). אין סופה להתקיים – לא יחא קיום לתוצאותיה ומעשיה. ובאבות דרבי נתן (סוף פוק טו) אמרו: "כנסיה שהיא לשם מצוה – זו כנסיית אנשי כנסת הגדולה; ושלא לשם מצוה – זו כנסיית אנשי דור הפלגה".

עסקך בתורה כדבר שהוא למעלה מהכל, ועיקרם של חייו.

רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק – השתדל למעט ככל האפשר בעסקי פרנסתך, ועסק בתורה – ויהיה עיקר עסקך בתורה, כלומר שתעשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. והוי שפל רוח בפני כל אדם – ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה, כמו שאמר בן זומא (לעיל משנה א): "איהו חכם? הלומד מכל אדם". ויש מפרשים: גם כשתצליח בתורה, שהיא המעלה האמיתית, אל תתגאה בה; ומכל שכן במעלות אחרות גשמיות, שאינן ראויות להתגאות בהן (רבנו יונה). ואם בטלת מן התורה – מחמת עסקיך, יש לך בטלים הרבה כנגדך – יימצאו הרבה דברים שיוסיפו להטרידך ולגזול את זמנך, ולבטלך מתורה. והמאירי מפרש: ואם בטלת מן התורה – אם בטלת ממנה והלכת להתעסק באומנות או במלאכה אחרת, לא תעלה בזה על מעלת זולתך, כי יש לך בטלים הרבה כנגדך – שאם, למשל, תהיה לסוחר, הרי כמה מבני אדם סוחרים כמותך, וכן בכל המלאכות והאומנויות. וקראם התנא "בטלים", כי הכל אפס ותוהו בערך התורה. אבל כשתשתדל במעלת התורה, תעלה בה על מעלת זולתך, כי מעטים תמצא לחברתך, כמו שאמרו חכמי המוסר: "האמת כבדה, על כן נושאה מעטים"; ורבותינו אמרו (בראשית רבה צא, יא): ארבעה דברים הם תשמישו של עולם, וכולם אם אבדו – יש להם חילופים ותמורה, ואלו הן: "כי יש לכסף מוצא, ומקום לזוהב יזוקו. ברזל מעפר יוקח, ואבן יצוק נחושה" (איוב כח, א-ב); אבל תלמיד חכם שמת – מי מביא לנו תמורה? זהו שכתוב (שם שם, יב): "והחכמה מאין תמצא". ובאבות דרבי נתן מובא: "כל השוקד על דברי תורה, מוסרים לו שקדנים כנגדו; וכל הבוטל מדברי תורה, מוסרים לו בטלנים כנגדו, כגון ארי וזאב ונמר וברדלס ונחש והגייסות והליסטים, שהם באים ומקיפים אותו ונפרעים ממנו, שנאמר (תהלים נח, יב): "אך יש אלהים שופטים בארץ", וכל אלה הבטלים שנימנו, הם שבת אפו של הקב"ה ושליחיו לעשות משפטו בעוברי רצונו". ואם עמלת בתורה – ומעטת בעסקיך, יש לך – להקדוש ברוך הוא, שחר הרבה לתן לך – הקב"ה בכבודו ובעצמו נתן שכר לעוסקי תורתו לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, ובוה יתירה מידה טובה על מידת פורענות (רבנו יונה; ברטנורא).

באור משנה יא

שני תנאים ידועים בשם רבי אליעזר בן יעקב. הראשון – חי עזר בזמן הבית, והוא ששנה את מסכת "מדות", בה הוא מתאר את בית המקדש לפרטיו, כפי מה שראה בעיניו. בן עזאי מספר, שמצא מגילת יוחסין, והיה כתוב בה בין השאר: "משנת רבי אליעזר קב ונקי", כלומר משנתו מעטה, אבל היא כסולת נקיה. והשני – היה תלמידו של רבי עקיבא, והוא כנראה רבי אליעזר בן יעקב שבמשנתנו. בירושלמי (סוף פאה) מסופר עליו: פעם אחת בא עיוור לעיור של רבי אליעזר בן יעקב. ישב לו רבי אליעזר בן יעקב על ידו, אמרו בני עירו: אילולא שאדם גדול הוא עיוור זה, לא היה רבי אליעזר בן יעקב יושב לידו, נתנו לו פרנסתו בכבוד. אמר להם

יב רבי אלעזר בן שמעון אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך פשלה, וכבוד חברך – כמורא רבך, ומורא רבך – כמורא שמים.
יג רבי יהודה אומר: הוי זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה זדון. רבי שמעון אומר: שלשה פתרים הם: פתח תורה, ופתח כהנה, ופתח מלכות; ופתח שם טוב עולה על גביהן.

פירוש ברטנורא

יב יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. שכן מצינו במשה שאמר ליהושע תלמידו בחר לנו אנשים, (שמות י"ז) עשאו שוה לו: וכבוד חברך כמורא רבך. דא"ל אהרן למשה בי אדוני, (במדבר י"ב) ואחיו גדול ממנו בשנים היה וקרי ליה אדוני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב (שם י"א) אדוני משה כללם, כלם מן העולם, כיון שמרדו בך כאילו מרדו בהקב"ה וחייבים כליה: **יג** הוי זהיר בתלמוד. שיהא תלמודך בדקדוק ובהלכה: ששגגת תלמוד עולה זדון, אם תטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בתלמודך ותבוא להחית את האסור, הקב"ה מעלה על ירך כאילו עשית מיד: שלשה פתרים הם. הכתובים בתורה, שחייבה התורה לנהוג בהם כבוד: פתח תורה. כתיב בית (ויקרא י"ט) והדרת פני זקן, זה שקנה חכמה: פתח כהנה. כתיב ביה (שם כ"א) וקדשתו קדוש יהיה לך: פתח מלכות. כתיב ביה (דברים י"ז) שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך: ופתח שם טוב. מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו, לא מצינו לו כתר בתורה שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד, והוא עולה על גבי כולן, שכל השלשה פתרים צריכים לו. שאם תלמיד חכם הוא וסני שמעניה שרי לבויה. ואם כהן גדול הוא, אמרינן בימא (דף ע"א): יתון בני עממא לשלם דערבין עובדי אהרן, ולא יתון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדי אהרן. ואם מלך הוא, כתיב (שמות כ"ב) ונשיא בעמך לא תאור, בעושה מעשה עמך:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

רבי יהודה סתם הוא רבי יהודה בר אלעאי, שהיה מתלמידיו של רבי עקיבא. הוא קיבל תורה מאביו, שהיה תלמידו של רבי אלעזר בן הורקנוס. בילדותו למד אצל רבי טרפון בלוד. בכל מחלוקת של רבי יהודה עם רבי מאיר או עם רבי שמעון – הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב). בגמרא (בבא קמא קג, ב) אמרו: כל מקום שנאמר "מעשה בחסיד אחד", הכוונה היא או לרבי יהודה בן בבא או לרבי יהודה בר אלעאי. וכן אמרו (סנהדרין פו, א): "סתם סיפרא (מדרש הלכה על ספר ויקרא) – רבי יהודה", כלומר שהוא יסד את הסיפרא ("תורת כהנים") על פי רבו רבי עקיבא. במאמרו שבמשנתנו מחייב רבי יהודה לדייק מאד בלימוד התורה, כדי שלא תצא תקלה מתוך טעות בהבנת הענין.

רבי יהודה אומר: הוי זהיר בתלמוד – בלימוד התורה, לדקדק בכל דבר ולהבין את טעמו ונימוקו, כדי שתדע את הענין ואת מסקנתו ההלכתית על בוריים, ששגגת תלמוד עולה זדון – כל חטא שיחטא אדם על ידי שגגה בלימודו, נחשב לו כאילו עשה זדון, כי אלמלא רשלנותו, לא היה באל לכלל טעות. וכן מבואר בברטנורא: "אם תטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בתלמודך ותבוא להחית את האסור, הקב"ה מעלה לך כאילו עשית מזיד". והמאירי כותב: "זהוהי התנא אידא האדם, שתהא משנתו סדורה בפיו, עד שיהיה דבריו תורה מצויים אידא ומזומנים להוראה, שאם לא כן פעמים שישאלוהו בדבר נחוץ, ויורה בו שלא כהוגן ונמצא מכשיל את הרבים, ואין לו להצטרק בטענת שגגה, ששגגת תלמוד עולה זדון... וסוף הכוונה, שאם לא מצא עצמו מזומן לכך, אל ימהר להוציא דבר מפיו עד שיחקור ויבדוק יפה יפה. וכן בעת לימודו לא יזוז ממקומו עד שיעלה ביאור משנתו כהוגן, ולא תביאהו עצלותו לשגגת הוראה". **רבי שמעון** בר יוחאי **אומר:** שלשה פתרים הם – שחיבה התורה לנהוג בהם כבוד: פתח תורה – שכתוב בו (ויקרא יט, לב): "הדרת פני זקן", "זקן" – זה שקנה חכמה; ופתח כהנה – שכתוב בו (ויקרא כא, ח): "וקדשתו... קדוש יהיה לך"; ופתח מלכות – כתוב בו (דברים יז, טו): "שום תשים עליך מלך": שתהא אימתו עליך (עירובין לב, ב). ופתח שם טוב – מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו, לא מצינו לו "כתר" בתורה, שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד, אבל הוא עולה על גביהן – שכל שלשת הכתרים צריכים לו, שבין תלמיד חכם ובין כהן גדול ובין מלך, אם מעשיו אינם טובים ויצא לו שם רע, אין חייבים לנהוג בו כבוד (ברטנורא). והרמב"ם מפרש: "שלש המעלות הטובות הללו ניתנו לישראל בשעת מתן תורה,

~ שבת קודש ~

באור משנה יב

רבי אלעזר בן שמעון אומר: "רבי אלעזר" סתם שבמשנה, מתלמידיו רבי עקיבא. בגמרא (עירובין נג, א) מובא: "אמר רבי (רבי יהודה הנשיא): כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמעון, היינו יושבים ששה באמה", כלומר שהיו לו תלמידים רבים, והיו לומדים אצלו כשהם יושבים צפופים. "הוא היה אומר: גדול השלום, שלא נטעו הנביאים בפי כל הבריות אלא שלום" (ספרי נשא). במאמרו שבמשנתנו בא רבי אלעזר להורות, כיצד יתייחס אדם לתלמידו, לחברו ולרבו. **רבי אלעזר בן שמעון אומר:** יהי כבוד תלמידך חביב עליך פשלה – ככבודך, שכן מוצאים במשה רבנו שאמר ליהושע: "בחר לנו אנשים" (שמות יז, ט) – "בחר לי" לא נאמר, אלא "בחר לנו", מלמד שעשאו כמותו, אף על פי שהוא היה הרב ויהושע היה תלמידו (אבות דרבי נתן כ"ו). **וכבוד חברך כמורא רבך** – שכן מוצאים באהרן שאמר למשה (במדבר יב, יא): "בי אדוני", שאף על פי שמשה היה אחיו, וקטן ממנו, עשאו כרבו (שם). וכן אמרו (בבא מציעא לג, א): "תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה וקורעין זה על זה" (כדין תלמיד לרב, לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד, ומקשיין ומפיקין). וכלום למידים זה מזה – רש"י: **ומורא רבך כמורא שמים** – שכן מוצאים ביהושע שאמר למשה (במדבר יא, כח): "אדוני משה כללם" – כלם מן העולם, כיון שמרדו בך כאילו מרדו בהקב"ה – וחייבים כליה (שם; ברטנורא). "בתוספות יום טוב" מבואר (בשם מפרשים): לא שמשווה אותם לגמרי, שאם כן הכל שווה (במדרגה אחת); אלא לענין החיוב הוא שמשווה אותם, כלומר שיהא כל אחד מאלה חביב עליו לכבד או לירא כפי מדרגתו; ומלת "חביב" נמשכת לכולם. ויש גורסים: יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חברך. ומבואר במדרש שמואל, שכונת התנא היא, שיש להעריך את כל אחד במדרגה אחת למעלה מזו שהוא ראוי לה לפי מעמדו האמתי, כדי שלא לבוא לידי פגיעה בכבודו הראוי לו. ולפיכך יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חברך – כיחסו של אדם לשווה לו; וכבוד חברך כמורא רבך – כיחסו של אדם למי שגדול ממנו; ומורא רבך כמורא שמים – וכן דרשו (שמות רבה ג): "ואתה תהיה לו לאלהים" (שמות ד, טז); אף על פי שהוא אחיך הגדול ממך, יהיה מוראך עליו; מכאן אמרו: "מורא רבך כמורא שמים"; אמר לו הקב"ה למשה: כשם שמוראי עליך כך מוראך עליי."

משניות מבוארות – קהתי

שלא להתגאות באחת מהן או אפילו בכלן, שהכל מאת ה' יתברך... ועיקר הכוונה לעסוק בעבודת ה', בקיום המצוות והחסדים ומעשה הישר, ולהיות מקובל אצל הבריות וערב לכל רואיו ולכל שומעיו, וזה שאמר: "וכתר שם טוב עולה על גביה", כמו שאמרו (יומא 9א), בשעה שאדם עוסק בתורה ודיבורו נכחת עם הבריות ומשאו ומתנו נאה, מה הבריות אומרים עליו: ראתם פלוגי שעוסק בתורה – כמה נאים מעשיו, וכמה מתוקנים דרכיו, אשריו, ואשרי חלקו, אשרי אביו שגידלו, אשרי רבו שלימדו תורה... וזהו קידוש השם ותורתו על דרך האמת. ובברייתא אמרו: "התבייש מעצמך ואל תתבייש מאחרים; אל יביישך שפתותיך; אל יברכך פיך, ואל יקללך לשונך... אם אתה חפץ באהבת אדם – הווי נושא ונותן בטובתו; ואם אתה רוצה להתרחק מן החטא – צא ועיין מה יאה בסופו" (המאיר).

הן: הכהונה, והמלכות, והתורה. כהונה – זכה בה אהרן, שנאמר (במדבר כה, יג): "והיתה לו ולדורו אחריו ברית כהונה עולם"; מלכות – זכה בה דוד, שנאמר (תהלים 99, ד): "זרעו לעולם יהיה, וכסאו כשמש נגדי"; וכתר תורה – מונח לכל מי שירצה להתעטר בו; ואמרו רבותינו ז"ל (יומא עב, ב): שמא תאמר, שזה הכתר פחות הוא משניים האחרים – אינו כן, אלא גדול הוא משניהם, ובו יהיו השניים (כבודם של כתר כהונה וכתר מלכות תלוי בכתר התורה) שנאמר (משלי ח, טו): "בי מלכים ימלוכו, ורוזנים יחוקקו צדק"... אבל כתר שם טוב מגיע מאת התורה, רצוני לומר: ידיעתה והמעשה בה (ידיעת התורה יחד עם קיום מצוותיה). כי בהן יגיע השם הטוב האמתי" (99 המאור להרמב"ם). ויש מפרשים, שהתנא רמז כאן על שלש המעלות החשובות במין האדם: מעלת העושר, ומעלת הייחוס, ומעלת התורה, והזהיר

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' א

40 אֲמַרְתָּ בְּרִישָׁא שְׁאִין נִשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת שׁוּמָה וְקָסָן, ואין כאן אמרה
41 המשנה שנשבעים על טענת קסן. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב, רב,
42 הסיפא עוסקת בִּיתוּם קָסָן הַכָּא מַעֲנַת אֲבִי, שְׁתוּבָה הַקָּסָן את
43 הנתבע בטענה שאבי מסר פקדון בידך, ובאופן כזה חייב שבועה,
44 כיון שאביו הוא זה שנתן, והיתה כאן נתינה של 'איש', ומשנתניו
45 כשיטת רבי אליעזר בן יעקב היא, דְּתֵינָא בְּבִרְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
46 יַעֲקֹב אָמַר, פְּעֻמִּים שְׁאֵרִים נִשְׁבָּע עַל מַעֲנַת עֲצָמוֹ – על הודאת
47 עצמו בלא שתבעו חבירו, כִּיצַד, אֲמַר לוֹ הִלּוּה לְבָנוֹ שֶׁל הַמְלוּה
48 מִנָּה לְאֲבִיךָ בִּידִי – הייתי חייב לאביו מנה, וְהֵאֱבֹלְתִּי פָּרֶם – אך
49 החזרתי לו מחציתו, תָּרִי זֶה הִלּוּה נִשְׁבָּע שְׁבֻעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת עַל
50 כך שאינו חייב לו את השאר, וְהוּוּ שֶׁנִּשְׁבָּע עַל מַעֲנַת עֲצָמוֹ, שהרי
51 אין בן המלוה תובעו כלום. וְחֲכָמִים אָמְרִים, אֵינוֹ – אין לזה זה
52 נחשב אֵלָּא כְּמִשְׁבִּי אֲבִידָה, שאינו חייב שבועת מודה במקצת כיון
53 שיכול היה להמנע מלהשיב, ופטרורו חכמים משבועה כדי שלא
54 ימנע מלהשיב, והוא הדין כאן שיכול להמנע מלהודות לבן
55 המלוה, ופְּטוֹר מִשְׁבֻעָה. ולשיטת רבי אליעזר בן יעקב, כשם
56 שאם הודה מעצמו שהיה חייב לאביו חייב שבועה אף שאין כאן
57 תביעה, כך בקטן הבא בטענת אביו, מחמת חוב אביו, נשבע על
58 הודאתו שהיה חייב לאביו, שכן אינו גרוע יותר מאופן זה של
59 הנשבע בטענת עצמו.
60 שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, לִית לֵיהּ – וכי אינו סובר
61 שְׁמִשְׁבִּי אֲבִידָה פְּטוֹר מִשְׁבֻעָה, והרי תקנת חכמים היא שהמשיב
62 אבידה לא ישבע מפני תיקון העולם, כמבואר במשנה (גיטין מה),
63 משיבה הגמרא: אֲמַר רַב, רבי אליעזר בן יעקב לא אמר את דינו
64 באופן שלא היתה תביעה כלל, אלא שֶׁנִּשְׁבָּעוּ קָסָן – באופן שתבעו
65 יתום קטן, וטוען שידוע בודאות שהיה חייב לאביו, ולכך אינו
66 נחשב 'משיב אבידה'.
67 תמחה הגמרא: קָסָן, וְהֵאֱמַרְתָּ בְּמִשְׁנֵינוּ שְׁאִין נִשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת
68 חֶרֶשׁ שׁוּמָה וְקָסָן. מפרשת הגמרא את תירוצו של רב: לְעוֹלָם
69 מדובר בטענה גְּדוֹלָה, ולכך מחייבו רבי אליעזר בן יעקב שבועה,
70 וְאִמָּא קְרוֹ לֵיהּ – מודוע כינהו רב 'קָסָן', דְּלִנְפִי מִיָּלִי דְּאֲבִיָּה קָסָן הוּא
71 – משום שלגבי עסקי אביו נחשב הוא כקטן, שאינו בקי בהם, ומכל
72 מקום כיון שהוא גדול טענתו טענה, ולכך כשהודה הנתבע
73 במקצת חייב שבועה.
74 שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, שמדובר באופן שגדול תבעו,
75 מדוע אמר רבי אליעזר בן יעקב שזהו אופן שנשבע על מַעֲנַת
76 עֲצָמוֹ, הרי מַעֲנַת אֲחֵרִים היא, שהרי הוא נשבע על ידי טענת הבן
77 הגדול. משיבה הגמרא: כוונת רבי אליעזר בן יעקב שנשבע על ידי
78 מַעֲנַת אֲחֵרִים שחיוב להשיב עליה וְהוֹדָאָת עֲצָמוֹ – שהודה במקצת.

1 מרובים יותר, כך הם בקיאים יותר, ולפיכך אם קבע אדם שימכור
2 דבר לחבירו על פי המחיר שיאמרו מספר מסוים של שמאים, אין
3 די שיסכימו רוב השמאים, אלא צריך שיסכימו כולם, שבודאי
4 הקפיד על מנין השמאים שהזכיר, כיון ששומתם של הרבים
5 מדוקדקת יותר, אֲבָל לְעֵינֵי עֵדוּת, הרי מֵאָה עֵדִים נחשבים כְּתָרִי –
6 כשנים, וְתָרִי כְּמֵאָה, כלומר אין חשיבות ועדיפות למאה עדים על
7 פני שני עדים, ואם כן כשהאמין הלוח את המלוה על עצמו כשני
8 עדים, הרי זה כאילו האמינו גם כמאה עדים, ואף ששלשה עדים
9 מכחישים את המלוה, אינם נאמנים יותר ממנו, אלא הוא נאמן
10 לומר שלא נפרע.
11 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב הונא בריה דרב יהושע:
12 לִישָׁנָא אֲחֵרִינָא, הוּא דְּאָמַר לֵיהּ לְחֲבֵרָה, מְהִימָנָה לִי כְּבִי תָרִי כָּל
13 אִמַּת דְּאָמַרְתָּ לֹא פְּרַעֲנָא, אִזְל וּפְרַעֲיָה בְּאִפִּי תִלְתָּא. אֲמַר רַב פֶּפְאָה,
14 כְּבִי תָרִי הִימָנִית, כְּבִי תִלְתָּא לֹא הִימָנִית, ואין המלוה נאמן
15 להכחיש את העדים. מְתִקְפָּה לֵה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, הרי
16 תָרִי כְּמֵאָה, וְאֵאָה כְּתָרִי, וכיון שהאמינו כשנים, הרי הוא נאמן אף
17 כנגד שלשה. אך הוסיף רב הונא שיש אופן שיש חילוק מהו מספר
18 העדים: וְאִי אֲמַר לֵיהּ הִלּוּה שִׁיחִיה נִאֲמָן עָלֵי כְּבִי תִלְתָּא –
19 כשלשה עדים, וְאִזְל וּפְרַעֲיָה בְּאִפִּי בִּי אֲרַבְעָה – והלך הלוח ופרעו
20 בפני ארבעה עדים, כִּינֵן דְּנִחִית לְרַעוּת – כיון שירד הלוח לדקדק
21 במנין עדים מרובה יותר מאשר נצרך לסתם עדות, שלא אמר
22 סתם 'כשני עדים' שזו עדות רגילה, אלא הוסיף ואמר שיהא נאמן
23 כשלשה עדים, נִחִית לְרַעוּת – בודאי כוונתו היתה לירד למנין זה
24 של עדים בדווקא, שדווקא כשלשה עדים יהא המלוה נאמן ולא
25 יותר, שאילו היה הלוח רוצה ליתן לו נאמנות כמאה עדים, היה
26 אומר לו 'נאמן אתה עלי כשנים', וממילא היה נאמן אפילו נגד
27 מאה, ובכך שהאמינו כ'שלשה' בודאי כוונתו היתה דווקא
28 כשלשה ולא יותר.
29 שנינו במשנה, אֵין נִשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת חֶרֶשׁ שׁוּמָה וְקָסָן, וְאִין מִשְׁבְּעִין
30 אֶת הַקָּסָן.
31 הגמרא מבררת מנין נלמד הדין הראשון. מבארת הגמרא: מֵאִי
32 מַעֲנָתָא שְׁאִין נִשְׁבְּעִים עַל טֵעֶנָה חֶרֶשׁ שׁוּטָה וְקָסָן, אֲמַר קְרָא
33 בְּתוֹחֵלָה פֶּרֶשׁ שׁוּמְרִים (שמות כב ו) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּכֶף אוֹ
34 כָּלִים לְשֹׁמֵר, וְעַל זֶה נִאֲמַר בַּפֶּסוּק שְׁלֹאֲחִירֵי (שם כב ו) 'אִם לֹא
35 יִמְצָא הַגֹּבֵב וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים, וְהִינִי לְשִׁבּוּעָה (בִּק
36 ג), וְאִין נִתְיָנָה קָסָן נִחְשָׁב כְּלוֹם לְעֵינֵי זֶה, שכן בפסוק כתוב
37 'איש', שרק נתינה של 'איש', כלומר גדול, נחשבת נתינה. וכמו כן
38 חֶרֶשׁ וְשׁוּטָה דִּינָם כְּקָסָן, שהרי אין להם דעת.
39 שנינו במשנה: אֲבָל נִשְׁבְּעִין לְקָסָן וְלִקְרָשׁ. מקשה הגמרא: וְהָאִי

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף נו עמוד א. הגמרא מספרת על סופו של בר הדיא: **אָזל יְתִיב אֶפְתָּחָא** טורזינא. שומר אוצר המלך: תיכלא. **דְּרִישׁ טוּרְזִינָא דְּמִלְכָּא** – הלך בר הדיא, וישב על פתחו של שומר אוצר המלך. **רִישׁ טוּרְזִינָא הוּא חֲלָמָא** – ואותו שומר אוצר המלך ראה חלום,

אָמַר לִיהּ רִישׁ טוּרְזִינָא לְבַר הַדִּיא, חֲוָאי חֲלָמָא דְּעִייל מַחְטָא בְּאַצְבָּעָתִי – ראיתי בחלומי, שנכנסה מחט באצבעי, ומהו פתרון חלום זה. **אָמַר לִיהּ בַּר הַדִּיא לְרִישׁ טוּרְזִינָא, הֵב לִי [תן לי] זֶזְזָא בְּשַׁכְרִי, וְלֹא יְהֵב לִיהּ** – ולא רצה לתת לו. ולכן **לֹא אָמַר לִיהּ בַּר הַדִּיא וְלֹא מִידִי [דבר]**, אודות פתרון חלומו.

הוסיף ריש טורזינא וביקש מבר הדיא שיפתור לו חלום נוסף: **אָמַר לִיהּ רִישׁ טוּרְזִינָא לְבַר הַדִּיא, חֲוָאי דְּנַפְל תְּבִלָּא בְּתַרְתֵּינִי אֶצְבָּעָתִי** – ראיתי בחלומי, שנפלה תולעת בשתי אצבעותי [כלומר, אכלה מהן], ומהו פתרון חלום זה. **אָמַר לִיהּ בַּר הַדִּיא לְרִישׁ טוּרְזִינָא, הֵב לִי זֶזְזָא בְּשַׁכְרִי, וְלֹא יְהֵב לִיהּ** – ושוב לא רצה לתת לו. ולכן **לֹא אָמַר לִיהּ בַּר הַדִּיא מִהוּ הַפְתְּרוֹן**.

הוסיף ריש טורזינא וביקש מבר הדיא שיפתור לו חלום נוסף: **אָמַר לִיהּ רִישׁ טוּרְזִינָא לְבַר הַדִּיא, חֲוָאי דְּנַפְל תְּבִלָּא בְּבֹלֵה יָדָא** – ראיתי בחלומי, שנפלה תולעת בכל היד, ומהו פתרון חלום זה. **אָמַר לִיהּ בַּר הַדִּיא, פְּתוֹרֵן הַחֲלוֹם הוּא, שְׁנַפֵּל תְּבִלָּא בְּבֹלֵהוּ שִׁירָאִי** – נפלה תולעת בכל מעילי המלך, ואכן כך היה, שנפלו תולעים והזיקו לכל מעילי המלך. כעת נתברר, שזהו פתרון כל החלומות שחלם ריש טורזינא, שמתחילה חלם שנכנסה מחט באצבעו, והוא רמז לכך שהתחילה התולעת להכנס ולאכול את מעילי המלך, ואחר כך חלם שנפלה תולעת בשתי אצבעותיו, והוא רמז לכך שהתולעת כבר אכלה חלק ממעילי המלך, והואיל ובר הדיא לא רצה לגלות שזהו פתרון החלומות, לא נעשה דבר כדי למנוע מהתולעת להמשיך ולהזיק, עד שלבסוף הוזיקה לכל מעילי המלך.

שְׁמַעֲי בִּי מִלְכָּא – שמעו בבית המלך שאכלו תולעים את מעילי המלך, וחשבו שריש טורזינא פשע בשמירתו עליהם, **וְאַתְּוִיהּ לְרִישׁ טוּרְזִינָא קָא קְטָלִי לִיהּ** – ולכן הביאו את ריש טורזינא ורצו להורגו על שפשע ולא שמר על מעילי המלך. **אָמַר לָהּ רִישׁ טוּרְזִינָא, אֲנָא אֲמַאי** – מדוע אתם רוצים להרגני, הרי אני לא ידעתי שמעילי המלך התלעו, **אֵיתִי דְּהוּא יָדַע וְלֹא אָמַר** – יש לכם להביא ולדון את אותו אדם, כלומר את בר הדיא, שידע שהתלעו, ורק מחמת שלא קיבל זוז בשכרו, לא גילה שזהו פתרון החלומות, ולא הודיעני שיש למנוע מהתולעים להמשיך ולהזיק. ואכן כך עשו אנשי המלך, **אֵיתִי וְהוּא [הביאוהו] לְבַר הַדִּיא, וְאָמַר לִיהּ, אֲמַטוּ זֶזְזָא דִּידָךְ** – מחמת מעותיך, כלומר מחמת המעות שרצית לקבל בשכרך וכיון שלא קיבלתם לא אמרת את פתרון החלומות, **חָרְבִי [גניוקו]** **שִׁירָאִי דְּמִלְכָּא** – מעילי המלך.

עונשו של בר הדיא היה, שאנשי המלך **כְּפִיתוּ תְּרִין אַרְזֵי בְּחִבְלָא** – כפתו שני ראשי עצי ארז נטועים זה לזה, וקשרו בחבל, **אֶסּוּר חַד בְּרַעֲיָה לְחַד אַרְזָא** – קשרו את רגלו האחת של בר הדיא לעץ הארז האחר, וְחַד בְּרַעֲיָה לְחַד אַרְזָא – ואת רגלו השניה קשרו לעץ הארז השני, וְשָׂרוּ לְחִבְלָא עַד דְּאַצְטָלִיק רִישִׁיהּ – והתירו את החבל, עד שנחלק ראשו של בר הדיא לשנים, שכיון שהתירו את החבל, **אָזל כָּל חַד וְחַד וְקָם אֲדוּכְתִיָּה** – הלך כל אחד מהעצים וחזר למקומו, ומשך איתו את רגלו של בר הדיא שהיתה קשורה בו, ועל ידי זה נמשך גופו לכאן ולכאן עד שנחלק לשנים, וְעַל יְדֵי כֵךְ אָף רָאשׁוּ שֶׁל בַּר הַדִּיא אֶצְטָלִיק וְנַפֵּל בְּתַרְתֵּין – נחלק ונפל בשני חלקים.

עד דאורי ליה אורי, לפלוג עליה איפלוגי – עד שרבי יהודה נוקט
 את האופן שבו הוא מודה לרבי מאיר, היה לו לנקוט את האופן
 שבו הוא חולק עליו, והיינו לא לך, שלדברי רבי יוחנן סובר רבי
 מאיר שזוהו פרט ורבי יהודה סובר שזוהו כלל.
 מבארת הגמרא את דיוקו של רבי יוחנן: ורבי יוחנן דייק ממתניתין,
 מדיקאמר רבי מאיר שלשון 'שבועה שאין לכם ביד' כלל לא הוי,
 מכלל דלשון 'ולא לך' פרטא הוי, דאי סלקא דעתך שלשון 'ולא
 לך' לרבי מאיר גם כן כלל הוה, אם כן קשה, אדמשמע לך – עד
 שמשמע לנו רבי מאיר ש'שבועה שאין לכם ביד' זהו כלל,
 נשמעין – היה לו להשמיענו חידוש גדול יותר, שלשון 'שבועה
 לא לך ולא לך ולא לך' היא כלל, והיינו יודעים שכל שכן שלשון
 'שבועה שאין לכם ביד' היא כלל. ואילו שמואל אמר, כל האומר
 'ולא לך' הרי הוא פאומר 'שבועה שאין לכם ביד' דמי – הוא
 נחשב, ולכן לא הוצרך רבי מאיר להשמיע בפירוש שהאומר 'ולא
 לך' זהו כלל, כיון שדין זה כלול במה שאמר שהאומר 'שבועה
 שאין לכם ביד' זהו כלל.
 הגמרא מקשה על שמואל כמה קושיות ממשנתנו. מקשה
 הגמרא: תנן במשנתנו, אם אמר 'לא לך ולא לך' חייב על
 כל אחת ואחת, והיינו כיון שלשון זו היא 'פרט', והרי 'סתם משנה'
 היא כרבי מאיר, ומוכח שלא כשמואל האומר שלרבי מאיר זו
 לשון 'כלל'. מתרצת הגמרא: תני – יש לגרוס במשנה 'לא לך, לא
 לך', ובזה אמרה המשנה שזו לשון פרט, והיינו כשמואל בדעת
 רבי מאיר.
 ממשכיה הגמרא להקשות על שמואל ממשנתנו: תא שמע, תנן
 לי פקדון ותשומת יד וגול ואבדה, וכו', שבועה שאין לך בידי
 פקדון ותשומת יד וגול ואבדה, חייב על כל אחת ואחת, ומוכח
 שאף שחיבר את כל הכפירות זו לזו בוי"ו החיבור חייב על כל
 כפירה וכפירה, ושלא כדברי שמואל האומר שלרבי מאיר אם
 אמר 'ולא לך' זהו כלל, ואינו חייב אלא אחת. מתרצת הגמרא:
 אף כאן יש לשנות את הגירסא, ותני – יש לגרוס 'תשומת יד, גול,
 אבדה', ללא וי"ו.
 ממשכיה הגמרא ומקשה: תא שמע, תנן לי חטין ושעורין ובוסקין
 וכו', שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין ובוסקין, חייב על כל
 אחת ואחת, ואף כאן מוכח שכשחיבר את כל הכפירות זו לזו
 בוי"ו החיבור, זהו פרט, ושלא כדברי שמואל. מתרצת הגמרא: אף
 כאן תני 'שעורין ובוסקין', ללא וי"ו.
 תמזה הגמרא על כל התירוצים ומקשה: והאי תנא ששנה את
 משנתנו, כל חגי שביש תני ואפול – בכל אילו השיבושים הלך
 ושנה את המשנה, והרי אין זה מסתבר שידינו כל כך הרבה שיבושי
 גירסא במשנה.
 מתרצת הגמרא באופן אחר על כל הקושיות: אלא, תא מני, רבי
 היא – משנתנו שנשנה כדעת רבי, דאמר רבי, לגבי מחשבות
 הפוסלות בהקרבן קרבן, שהדין הוא שמחשבה לאכול את הקרבן
 'חוץ למקומו' רק פוסלת את הקרבן ואינה עושה אותו 'פיגול',
 ומחשבה לאוכלו 'חוץ לזמנו' עושה אותו 'פיגול' והאוכלו חייב
 כרת, ואם חשב תחילה מחשבת פיגול ואחריה מחשבת פסול,
 סובר רבי יהודה שהקרבן פיגול, ועל זה אמר שם רבי שלדעת
 רבי יהודה לא שניא 'כזית כזית', ולא שניא 'כזית וכזית', פרטא הוי
 – בין אם חשב לאכול 'כזית חוץ לזמנו, וכזית חוץ למקומו', ובין
 אם חשב לאכול 'כזית חוץ לזמנו, וכזית חוץ למקומו', בשניהם
 דנים זאת כשתי מחשבות נפרדות, וכיון שהמחשבה הראשונה
 פיגלה את הקרבן, אין המחשבה השניה מוציאתו מידי פיגול, ואין
 אומרים שזו מחשבה אחת מעורבת מ'פסול' ו'פיגול', שאין הקרבן
 מתפגל בכך, ומוכח שבין אם חיבר את הפרטים בוי"ו ובין אם לא
 חיברם, דנים כל פרט בפני עצמו, והוא הדין כאן, שבין אם חיבר

מסיימת הגמרא: אלא מהא ליכא למשמע מינה – ממשנתנו אין
 לדייק כדברי רב פפא.
 שנינו במשנה: שבועת הפקדון כיצד תן לי פקדון שיש לי בידך בו'
 השביע עליו חמש פעמים בין בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין
 וכפר חייב על כל אחת ואחת.
 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדינו של הנשבע על כמה
 כפירות ממון: תנו רבנן, 'כלל' – אם כלל הנתבע בשבועתו כמה
 כפירות, אינו חייב אלא אחת, 'פרט' – אם פירט בשבועתו כל
 כפירה וכפירה, חייב על כל אחת ואחת, דברי רבי מאיר, ולהלן
 תבואר כוונתו. רבי יהודה אומר, אם אמר 'שבועה לא לך ולא לך'
 ולא לך, חייב על כל אחת ואחת. רבי אליעזר חולק על שניהם
 ואומר, אין הוכרת לשון שבועה בתחילת דבריו מועילה לחיבו
 על כל הכפירות, אלא רק אם אמר 'לא לך ולא לך ולא לך'
 שבועה, שהזכיר לשון שבועה בסוף, חייב על כל אחת ואחת. רבי
 שמעון חולק על כל התנאים אומר, אינו חייב על כל אחת ואחת
 עד שיאמר לשון שבועה לכל אחת ואחת מהכפירות.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור המחלוקת שבברייתא:
 אמר רב יהודה, אמר שמואל, אף שרבי מאיר לא פירש בדבריו
 מהו 'כלל' ומהו 'פרט', ורבי יהודה לא פירש מהו 'כלל', מכל
 מקום יש ללמוד זאת מתוך דבריהם, וכך יש לבאר, 'כלל' של רבי
 מאיר – הלשון שלשית רבי מאיר נחשבת כ'כלל', שאין חייבים
 עליה אלא אחת, והיינו כשאמר 'שבועה לא לך ולא לך ולא לך',
 וחיבר בוי"ו החיבור את כל השבועות זו לזו. שרבי מאיר סובר
 שבכך שחיבר את כל הכפירות זו לזו הרי עירבם ועשה מכלל
 שבועה אחת כוללת, וחייב רק אחת, היא 'פרט' של רבי יהודה –
 נחשבת כ'פרט' לדעת רבי יהודה, כיון שהוא סובר שהוי"ו מוסיפה
 את השבועה הראשונה על כל כפירה וכפירה בפני עצמה,
 וכאילו אמר 'ולא לך שבועה, ולא לך שבועה'. 'כלל' של רבי
 יהודה, והיינו כשאמר 'שבועה לא לך, לא לך, לא לך', ולא חיבר
 את כל הכפירות זו לזו, שזוהו 'כלל', לדעת רבי יהודה, שאילו היה
 סובר שזוהו 'פרט' היה אומר כן בפירוש, שהרי יש בזה חידוש
 גדול יותר, זה הוא 'פרט' של רבי מאיר, ומחייב בזה על כל אחת
 ואחת, שאם לא כן, אלא אף כשאמר 'לא לך, לא לך' זהו 'כלל'
 לרבי מאיר, אם כן במה יסבור רבי מאיר שזוהו 'פרט'.
 ורבי יוחנן אמר, תכל ורבי מאיר ורבי יהודה מודים בלשון 'ולא
 לך' שהוא פרט, וכמו שאמר רבי יהודה, ולא נחלקו אלא בלשון 'לא
 לך', שרבי מאיר אומר שזוהו 'פרט', ורבי יהודה אומר שזוהו 'כלל',
 ולפי זה איהו כלל של רבי מאיר, 'שבועה שאין לכם ביד'.
 מבארת הגמרא את מחלוקת האמוראים: כמאן קמיפלגי – מה
 טעם מחלוקתם של שמואל ורבי יוחנן בביאור מחלוקת רבי מאיר
 ורבי יהודה, שמואל דייק את ביאור המחלוקת מברייתא, ורבי
 יוחנן דייק ממתניתין. וכך הם הדיוקים: שמואל דייק מברייתא,
 מדיקאמר רבי יהודה 'ולא לך' פרטא הוי – זהו פרט. מכלל דשמעיה
 – מוכח ששמע לרבי מאיר דאמר כלל לא הוי – שזוהו כלל, ואמר
 ליה רבי יהודה שאין זה נכון אלא פרטא הוי – זהו פרט. ומכאן
 הוכיח שמואל שלשון 'ולא לך' אצל רבי מאיר היא כלל, ואצל
 רבי יהודה היא פרט. ואילו רבי יוחנן אמר שאין לדייק כן
 מהברייתא, אלא תרין ויהו לרבי מאיר פרטא הוי – שתי לשונות
 אלו נחשבות כ'פרט' לדעת רבי מאיר, והיינו בין 'לא לך' ובין 'ולא
 לך', ואמר ליה רבי יהודה, 'כלל' לך מודינא לך – אני מודה לך
 שהיא פרט, כיון שהוסיף כל כפירה בוי"ו החיבור וחלה לשון
 שבועה על כל אחד, אבל בלשון 'לא לך' פליגנא עלך – אני חולק
 עליך, ואני סובר שזו לשון כלל. ואילו שמואל סובר שאין לבאר
 כן את הברייתא, שהרי רבי יהודה אמר רק שלשון 'ולא לך' היא
 פרט, ולדברי רבי יוחנן אינו חולק בזה על רבי מאיר, ואם כן שיה

כלל אינו חייב אלא אחת – לקמיה מפרש מאי כלל ומאי פרט. "ולא לך" גרסין בבבליה ולא גרסין "לא לך". כללו של רבי מאיר והו פרטו של רבי יהודה – מאי ששמעו רבי יהודה שהיה עושה רבי מאיר כלל. הדיינו "ולא לך ולא לך" – ששאן רבי יהודה פרט. וממלא ששמעין דפרטו של רבי מאיר היינו "לא לך לא לך", דאי לא מאי הו פרטא לרבי מאיר דהוא כללו של רבי יהודה דאי לא לך "לא לך"

אֵלֶּא מָהָא לִּפְסֵי לְמַשְׁמַע מִינָהּ. "שְׁבוּעַת הַפֶּקֶדוֹן
פִּירְצָה תֵּן לִי פֶקֶדוֹן שִׁשִּׁשׁ לִי בְּיָדְךָ" כּו'. תִּנּוּ רַבָּנִן:
כָּלל - אִינוּ חֵיִב אֶלָּא אַחַת, פֶּרֶט - חֵיִב עַל כָּל
אַחַת וְאַחַת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר:
"שְׁבוּעָה לֹא לָךְ וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ" - חֵיִב עַל
כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: "לֹא לָךְ וְלֹא
לָךְ וְלֹא לָךְ שְׁבוּעָה" - חֵיִב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת;
רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: עַד שִׁיאִמַּר "שְׁבוּעָה" לְכָל אַחַת
וְאַחַת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּלְלוּ שֶׁל רַבִּי
מֵאִיר פֶּרְטוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, כָּלְלוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה
פֶּרְטוּ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר; וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הַכֹּל מוֹדִים
בְּ"וְלֹא לְךָ" שֶׁהוּא פֶּרֶט, לֹא נִחְלְקוּ אֶלָּא בְּ"לֹא
לָךְ", שֶׁרַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: פֶּרֶט, וְרַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר:
כָּלל. וְאִיזְהוּ כָּלְלוּ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר? "שְׁבוּעָה שְׁאִין
לָכֶם בְּיָדִי". בְּמֵאי קִמְיִלְגִּי? שְׁמוּאֵל דְּיוֹק מִבְּרִיתָא,
וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּיוֹק מִמַּתְנִיתִין. שְׁמוּאֵל דְּיוֹק מִבְּרִיתָא,
מִדְּקֶאָמַר רַבִּי יְהוּדָה: "וְלֹא לְךָ" פֶּרְטָא הוּא, מִכְּפֻל
דְּשְׁמַעִיָּה לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: כָּלְלָא הוּא, וְאָמַר לִיה
רַבִּי יְהוּדָה: פֶּרְטָא הוּא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: תַּרְוִיחֵהוּ
לְרַבִּי מֵאִיר פֶּרְטָא הוּא, וְאָמַר לִיה רַבִּי יְהוּדָה: בְּ"וְלֹא
לָךְ" מוֹדִינָא לָךְ, בְּ"לֹא לְךָ" פִּלְגִּינָא עֲלֶיךָ. וְשְׁמוּאֵל:
עַד דְּאֹדִי לִיה אֹדִינִי, לְכַלּוֹג עֲלִיה אִפְלִגִּי! וְרַבִּי
יוֹחָנָן דְּיוֹק מִמַּתְנִיתִין, מִדְּקֶאָמַר רַבִּי מֵאִיר: "שְׁבוּעָה
שְׁאִין לָכֶם בְּיָדִי" כָּלְלָא הוּא, מִכְּפֻל דְּ"וְלֹא לְךָ" פֶּרְטָא

הדרך שלך שבועת הפקדון

לא לך" בללא תורה, אדמשמע לן "שבועה שאין לכם ביד" לך ולא לך ולא לך", כל שפן "שבועה שאין לכם ביד". מר "ולא לך", כאומר "שבועה שאין לכם ביד דמי". תנן: "ל - תני: "לא לך" - תא שמע: "תן לי פקדון ותשומת תשומת יד גזל אבדה" - תא שמע: "תן לי חטין ושעורין בוסמין". - והאי תנא כל הכי שבשש תני ואיולי? אלא, הא א שגא "צוית צוית", ולא שגא "צוית וכוית" - פרטא הוי. איר אומר: אפילו חטה ושעורה ובוסמת - חייב על כל אחת ריה בוסמת". מאי "אפילו"? אמר רב אחא בריה דרב איקא: ושעורה בכלל שעורין, ובוסמת בכלל בוסמין. "תן לי פקדון שמש לי בידך" כו'. "תן לי חטין ושעורין" - אמר רבי יוחנן: פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר: אפרטי מיתייב, אפליי פליגי גמי מיתייב. - והתני רבי חיאי: הרי פאן חמש עשרה סם הויין! - האי תנא דפרטי קא חשיב, דכללי לא קא חשיב. רי פאן עשרים חטאות! - תהיא, אפקדון ותשומת יד וגזל מרב נחמן: הוי חמשה תובעין אותה, ואמרו לו: "תן לנו פקדון שמש לנו בידך", אמר לאחד מהון: "שבועה שאין לך ביד יתה, ולא לך ולא לך ולא לך ולא לך" מהו? אחדא מיתייב.

We

חטאות. ואם איתא דארבעה חטאות קן – עשרים היין, דבלי לא קחשיב – אף על גב דאיתגוהו. והתני רבי חיאי – בדוכותי אתריתי; דרי באן עשרים, שמע מינה ארבע שבוטעו
וקבמייחא לא חשיב דכללא. ומשני: לעולם תלת נניח – והדאי דכללא ליתא. וכי קני עשרים – אפקרון אתשומת די אגול ואבידה, דאיבא ארבעה פרטי לכל חד וחד, דהוא
לדו עשרים. אחיא מיחייב – אבל חד וחד מהנך בתראי. דילא לך” דקאמר לאו אפרטא דפקרון ותשומת די קאי, ואין באן אלא שמונה חטאות, ארבע משום ראשון ואחד לכל
אחד מן האחרונים.

מבררת הגמרא: **בְּמֵאָה קָא מִיפְּלִגְי** - מה טעם מחלוקתם של
 חכמים ורבי שמעון. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב פִּיפְּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן**
סָבַר לֹא שְׂבִיב אֵינִישׁ מִיַּד דְּקִינָּה, וְתִבְעַ מִיַּד דְּלֹא קִינָּה - אין אדם
 מניח תביעת ממון שסכומו קבוע, והיינו קנס שחייבה תורה
 חמישים שקלים, ותובע ממון שאין סכומו קבוע, וצריכים בית דין
 לשומו ולשערו, והיינו בושת ופגם. וְרַבִּנָּן סָבַר, לֹא שְׂבִיב מִיַּד דְּכִי
 מוֹדָה בֵּיהּ לֹא מִיפְּסָד, וְתִבְעַ מִיַּד דְּכִי מוֹדָה בֵּיהּ מִיפְּסָד - אין אדם
 מניח מלתבוע ממון שאם יודה לו הנתבע יתחייב, והיינו בושת
 ופגם שהודאת הנתבע בהם מחייבתו, ותובע קנס שאם יודה בו
 הנתבע, יפטר מלשלמו, וכיון שכך ודאי תבע גם את הבושת
 והפגם, ועל זה נשבע הנתבע, וכיון ששבועתו היא על חיוב ממוני,
 חייב בקרבן שבועה.

הדרן עלך שבועות הפקדון

פרק שישי - שבועות הדיינין

משנה

משנתנו מבארת באלו מקרים אדם מתחייב שבועה דאורייתא של
 מודה במקצת: **שְׁבוּעַת הַדֵּיּינִין** - השבועה שהדיינים מחייבים את
 הנתבע להשבע באופן שהוא מודה במקצת הטענה, היא באופן
 שהטענה של התובע היא לפחות שְׁתֵּי מעות כֶּסֶף, וְהַחֲדָאָה של
 הנתבע היא לפחות בָּשֹׂה פְרוּשָׁה.
 דין נוסף: **וְאִם אֵין הַחֲדָאָה** של הנתבע מִמֵּין הַטַּעְנָה של התובע,
 והיינו שהתובע תבע מִיָּן מסוים והנתבע הודה לו במִין אחר, אף
 שהודה במקצת שווי התביעה, פְּטוּר הנתבע משבועת מודה
 במקצת. המשנה מביאה דוגמא לדין זה: **כִּיצַד**, כגון שהתובע
 אומר לנתבע שְׁתֵּי חתיכות כסף במשקל שתי מעות כֶּסֶף יש לִי
 בְּיָדְךָ, והנתבע משיב אֵין לִי בְּיָדִי אֵלֹא חתיכת נחושת בשווי
 פְּרוּשָׁה, כיון שהתובע תבע חתיכת כסף והנתבע הודה בחתיכת
 נחושת, אֵין זו הודאה ממין הטענה ופְּטוּר הנתבע משבועה. אבל
 אם אמר התובע, חתיכות כסף במשקל שְׁתֵּי כֶסֶף ובנוסף לכך
 חתיכת נחושת בשווי פְּרוּשָׁה יש לִי בְּיָדְךָ, והנתבע השיב אֵין לִי
 בְּיָדִי אֵלֹא חתיכת נחושת בשווי פְּרוּשָׁה, חֵיב שבועה.
 המשנה מבארת באלו אופנים נחשב מודה במקצת שחייב שבועה:
 האומר לחבירו, מִנָּה (ומאה דינרים) לִי בְּיָדְךָ, והשיב לו הנתבע אֵין
 לִי בְּיָדִי כלום, הואיל וכפר בכל, פְּטוּר משבועה. אך האומר לחבירו
 מִנָּה לִי בְּיָדְךָ, והשיב הנתבע אֵין לִי בְּיָדִי אֵלֹא חֲמִשִּׁים דִּינָר, הואיל
 והודה במקצת חֵיב שבועה.
 המשנה מביאה אופן שמודה במקצת פטור משבועה: האומר
 לחבירו מִנָּה לְאַבָּא שלי בְּיָדְךָ, וכיון שאבי מת ואני יורשו עליך
 לשלם לי את החוב, והשיב הנתבע אֵין לִי בְּיָדִי אֵלֹא חֲמִשִּׁים דִּינָר,
 משום שרק סכום זה הייתי חייב לאבירי, אף על פי שהודה במקצת
 הטענה פְּטוּר משבועה, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמִשִּׁב אֲבִידָה' - כאדם
 המחזיר לחבירו את אבידתו, והלה טוען שאיבר ממון רב יותר
 ותובעו מהמוצא, שאף שהוא מודה במקצת תיקנו חכמים שיפטר
 משבועה כדי שלא ימנעו מלהשיב אבידות (גיטין 47א), ואף כאן כיון
 שהיה בידו לכפור בכל, שהרי אין הלה יודע אם פרע לאביו או
 לא, ואף על פי כן לא כפר, פטורו חכמים משבועה כדי שלא
 ימנעו בני אדם מלהודות.
 המשנה מביאה אופנים נוספים של כופר הכל: האומר לחבירו מִנָּה
 לִי בְּיָדְךָ, ואמר לו הנתבע, הֵן - אכן אני חייב לך מנה. לְמַחַר אָמַר
 לו הנתבע נִתְּנָה לִי - שלם לי אותו מנה, והשיב לו הנתבע נִתְּנָה
 לִי, לאחר שהודיתי, פְּטוּר מלשלם, ופטור אף משבועת מודה

אוּ דִלְמָא, אִכְּלָה הָדָא וְהָדָא מִיֵּתִיב - הוא מתחייב לכל אחד
 מהתובעים על כל המינים שכפר בלשון השבועה לראשון, וחייב
 עשרים חטאות.
 פושטת הגמרא את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּי רַבִּי חֵיָא בבריייתא הרי
כָּאן עֲשָׂרִים חֲטָאוֹת, ויש לברר חֵיב דָּמִי - באיזה אופן נאמר דין
 זה, אִי דְּפָרִישׁ - אם פירש ואמר לכל תובע את כל ארבע הכפירות,
 אם כן קשה, רַבִּי חֵיָא מְנַיָּא אִתָּא לְאִשְׁמוּעִינָּה - וכי הוצרך רבי
 חייא לחדש לנו את מנין החטאות, שארבע כפירות לחמשה
 תובעים הם עשרים חטאות. אֵלֹא לֹא מדובר בבריייתא דְּלֹא פָּרִישׁ
 את כל כפירותיו, אלא פירטם רק בכפירתו לראשון, ואילו לשאר
 התובעים אמר רק 'ולא לך, ולא לך', וּשְׁמַע מִנָּה פְּרָטָא הֵן -
 ומוכח שלשון 'ולא לך' נחשבת כאילו פירט את כל הכפירות
 שנשבע עליהם לתובע הראשון, וחייב על כל אחת ואחת.
 שנינו במשנה: **אֲנִסְתָּ וּפְתִיתָ אֶת בְּתִי בֹן**, והוא אומר לא אנסתי
 ולא פיתיתי, משביעך אני ואמר אמן, חייב. רבי שמעון פטור,
 שאינו משלם קנס על פי עצמו. אמרו לו, אף על פי שאינו משלם
 קנס על פי עצמו, משלם בשת ופגם על פי עצמו.
 הגמרא מבארת את מחלוקת חכמים ורבי שמעון: **אָמַר רַבִּי חֵיָא**
בְּרַ אֲבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאָה טַעְמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הפוטרו, והרי
 בתביעה זו יש גם חיוב ממון, אלא סברתו היא הוֹאִיל וְעִיָּךְ קִנְס
 הוּא תוֹבַע - עיקר תביעת האב היא על חיוב הקנס ולא על הבושת
 והפגם, וממילא שבועתו של הנתבע היתה על הקנס, ואינו חייב
 קרבן שבועה.
אָמַר רַבָּא, מִשַּׁל דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַה דְּתָרַב דוּמָה - לאיזה מקרה יש
 לדמות את דינו של רבי שמעון, כדי לבאר את סברתו, לְאָדָם
 שְׁאָמַר לְחֲבֵירוֹ 'תֵּן לִי חֲטִינ וּשְׁעוּרִין וְכוּסְמִין שֵׁשׁ לִי בְּיָדְךָ', אָמַר לוֹ
 הנתבע, 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לִי בְּיָדִי חֲטִינ, וְאִשְׁתַּבַּח דְּחִטִּין הוּא דְּלִית
 לִיה' - והתברר אחר כך שאמנם לא היה חייב לו חטין, הָא שְׁעוּרִין
 וְכוּסְמִין אֵית לִיה - אבל שעורין וכוסמין היו בידו, דְּפְטוּר מקרבן,
 כיון דְּכִי אִשְׁתַּבַּח אֲחִטִּין - שכאשר נשבע שאין בידו חטין,
 אִקְוִישָׁא מִשְׁתַּבַּח - נשבע על אמת.
 דוחה הגמרא: **אָמַר לִיה אֲבִי, מִי דָּמִי** - וכי דינו של רבי שמעון
 דומה לדוגמא שהבאת, והרי תָּהֵם, בְּחִטִּין קָא כֶּסֶף לִיה, בְּשְׁעוּרִין
 וְכוּסְמִין לֹא קָא כֶּסֶף לִיה - כפירתו היתה רק בחיטים, שבאמת לא
 היה חייב לו, ולא כלל בכפירתו שעורין וכוסמין, וכיון שלא נשבע
 עליהם, אֵין לחייבו. אבל תָּהֵם, בְּדִינו של רבי שמעון, כְּבוּלָה
 מִלְּתָא הוּא דְּקָא כֶּסֶף לִיה - הרי כפירתו היא בעצם המעשה של
 האונס או הפיתוי, וממילא כלול בשבועתו גם שאינו חייב בושת
 ופגם, ושוב קשה, מה טעמו של רבי שמעון הפוטרו מקרבן
 שבועה. ממשיך אבבי את קושיתו, הָא לֹא דְּמֵאָה - והרי דינו של
 רבי שמעון אינו דומה אֵלֹא לְאָדָם הָאָמַר לְחֲבֵירוֹ 'תֵּן לִי חֲטִינ
 וּשְׁעוּרִין וְכוּסְמִין שֵׁשׁ לִי בְּיָדְךָ', והשיב לו הנתבע, 'שְׁבוּעָה שְׂאִין לִי
 בְּיָדִי כָּלֵל, וְאִשְׁתַּבַּח דְּחִטִּין הוּא דְּלִית לִיה, הָא שְׁעוּרִין וְכוּסְמִין אֵית
 לִיה' - והתברר אחר כך שרק חיטים אינו חייב לו, אבל שעורין
 וכוסמין הוא חייב לו. דְּמִיֵּתִיב - שהוא חייב בקרבן שבועה, כיון
 שהכחיש ונשבע שאין לו בידו כלום, ואף בדינו של רבי שמעון
 כיון שהכחיש את עצם המעשה, פטר עצמו אף מבושת ופגם שהם
 חיובי ממון וחייבים על כפירתם קרבן שבועה.
 מבארת הגמרא את דברי רבי שמעון באופן אחר: **אֵלֹא, בִּי אִתָּא**
בְּרִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן - כשבא רבין מארץ ישראל אמר בשם רבי
 יוחנן, לְדַבְּרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן, רק קִנְס הוּא תוֹבַע, וְלֹא בּוֹשֶׁת וּפְגָם,
 וממילא גם כפירת הנתבע ושבועתו היא רק על הקנס, שאינו
 מחייב קרבן שבועה, ואילו לְדַבְּרִי חֲכָמִים, אִף בּוֹשֶׁת וּפְגָם הוּא
 תוֹבַע, וממילא כפירתו ושבועתו הן גם בבושת ופגם שהם חיובים
 ממוניים, וחייב קרבן שבועה.

כפי שבית דין מפרשים את השבועה, והיינו כדי שלא יוכל
הנתבע לטעון שהתכוין בשבועתו לכוננה אחרת שאין בה שקר.
וראיה לכך שצריך לומר לנתבע שעל דעת בית דין הוא נשבע,
שכן מצונו במשה רבינו, כשהשביע את ישראל בערבות מואב
שיקבלו את התורה, אמר להם, דעו שלא על דעתכם אני משביע
אתכם, אלא על דעת המקום ועל דעת, שנאמר (דברים כג) ולא
אתכם לבדכם וגו' אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת,
ולא אתכם! היינו שלא כפי מחשבת לבבכם אתם נשבעים.
אגב הזכרת פסוק זה דורשת הברייתא את הפסוק שלאחריה:
נאמר בפסוק (שם יד) כי את אשר ישנו פה, דהיינו שמשה רבנו
אמר שהוא כורת ברית ושבועה עם אלו אשר ישנם פה, אין לי
ללמוד מהפסוק אלא שמשה רבנו כרת ברית עם אותן העומדים על
הר סיני, שעליהם שייך לומר 'אשר ישנו פה', אך עם דורות
הבאים, ועם גרים העתידים להתייגר, מנין, תלמוד לומר 'ואת אשר
איינו פה עמנו היום', ועדיין אין לי ללמוד מכאן אלא שברית עם
ישראל ברית ושבועה על המצות שקיבלו עליהם מהר סיני, והיו
מצווים עליהם באותה שעה, אך מצות העתידות להתייגר –
שתקנו חכמים לאחר מתן תורה, כגון מקרא מגילה, מנין שאף הם
בכלל הברית והשבועה, תלמוד לומר במגילת אסתר (ט ב) 'קיימו
וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הגוים עליהם ולא
יעבור להיות עשים את שני הדימים האלה בכתבם וכוונתם בכל
שנה ושנה', והיינו שקיימו את מה שקיבלו עליהם כבר, והיינו
שקיבלו בברית של משה רבנו לקיים מצוות שיתקנו חכמים,
ובכלל זה את מצוות מקרא מגילה, והוא הדין לשאר מצוות
דרבנן.
הגמרא מתחילה לפרש את הברייתא מתחילתה. מבארת הגמרא:
מאי – מה כוונת הברייתא שאמרה על שבועת ההינין אף היא
בלשונה נאמרה, ומלשון 'אף' משמע שישנו דבר נוסף שנאמר בכל
לשון, והיינו בדרבנן במשנה (סוטה לב) אלו נאמרו בכל לשון שמבין
האומר, ולא דווקא בלשון הקודש, פירשט סוטה – שמשביע הכהן
את הסוטה שלא זינתה, ומקראי לה את הפרשה שיש בה שבועה
בלשון שהיא מבניה, ויודי מעשר, וקריאת שמע ותפלה – שמונה
עשרה ברכות, וברכת המזון, ושבועת העדות – היודע עדות
לחבירו ונשבע לו שאינו יודעה, בכל לשון שהיא, חייב קרבן
שבועה, ושבועת הפקדון – שומר שנשבע לשקר שלא קיבל את
הפקדון, בכל לשון שנשבע, חייב חומש ואשם. וקאמר נמי – ועל
זה אמר התנא של הברייתא ששבועת ההינין, אף היא בלשונה
נאמרה – נאמרת בכל לשון שהנתבע מבין.
הגמרא ממשיכה בבאור דברי הברייתא: אמר מר בברייתא,
אומרים לו, הוי יודע שכל העולם כולו נודעו בשעה שאמר הקדוש
ברוך הוא 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא'. שואלת הגמרא: מאי
מעמא – מדוע רק במצוה זו נודעו העולם ולא בשאר מצוות,
אלימא משום דאיתיה בסיני – אם הטעם משום שמצוה זו ניתנה
בסיני, אם כן קשה, שהרי עשר דברות נמי איתיה – גם כל עשרת
הדיברות ניתנו בסיני, ומדוע בהם לא נודעו העולם. ואלא –
שמא נאמר שהטעם הוא משום דקמירא – שעבירה זו חמורה יותר
משאר עבירות. אך גם על זה קשה, ופי קמירא – האם אכן עבירה
זו חמורה יותר משאר העבירות, (והתנן) [והתניא] בתוספתא (יומא
פד ה) אלו הן עבירות קלות שתשובה לבד מכפרת עליהם,
העובר על מצוות עשה ומצוות לא תעשה שאין בהם כרת או
מיתת בית דין, חוץ מהעובר על 'לא תשא את שם ה' אלהיך
לשווא', שאף שאין בו עונש של כרת או מיתת בית דין, תשובה
לבד אינה מכפרת עליו, ואלו עבירות חמורות, שאין תשובה לבד
מכפרת עליהן, זו – אלו עבירות שיש בהם פירות ומיתות בית
דין, ואף הלאו של לא תשא כלול עמהן – עם החמורות, הרי

שכל העולם כולו נודעו בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא בהר סיני
(שמות כו) 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא כי לא ינקה ה' את אשר
ישא את שמו לשווא'.
וממשיכים ואומרים לו כל עבירות שבתורה נאמר בהן (שמות לד ז)
'ינקה' – שד' מכפר לשבים בתשובה, שזו אחת משלוש עשרה
מדות, ואילו כאן – בשבועת שקר נאמר (שמות כו) 'כי לא ינקה ה'
את אשר ישא את שמו לשווא', שאין בפרה אף לשבים, וכן כל
עבירות שבתורה נפרעין רק ממנו – מהחוטא, ואילו כאן נפרעים
ממנו וממשפחתו, שנאמר (קהל ה) 'אל תמן את פיך להטיא את
בשרך', כלומר, אל תגרום בפך על ידי שתשבע לשקר שיבוא
עונש על 'בשרך', ואין הכוונה ב'בשרך' אלא לקרובו, שנאמר
(ישעיהו נח) 'ומשכרך לא תתעלה', וכוונת הפסוק שאדם מצוה
לגמול חסד עם קרוביו ולא להתעלם מהם, ואף 'לחטיא את
בשרך' היינו שיענשו קרוביו מחמתו. וכן כל עבירות שבתורה
נפרעין ממנו, ואילו כאן נפרעים ממנו ומכל העולם כולו, שנאמר
לגבי החטאים שהביאו פורענות לכל העולם (דברים כג) 'אלה
[שבועת שקר] ובהם וגבם ונאף פרוצו ודמים בדם נגעו'.
לפני שיובא המשך הברייתא שבו יבואר כיצד מוכח מהפסוק שכל
העולם נענש מחמת עבירות אלו, הגמרא מבררת את האמור עד
כאן. מקשה הגמרא: ואימא – שמא תאמר שהפורענות הבאה
לעולם שהזכרה בפסוק, אינה באה אלא עד דעביד להו לכולהו –
עד שיעברו גם על שאר העבירות שהזכרו בפסוק, והיינו גזית
ממוק, זנות, ורציחה. מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך לפרש כן,
דכתיב (ירמיה כג) 'כי מפני אלה [שבועת שקר] אכלה הארץ, הרי
שמשום עוון שבועת שקר לבד חרבה הארץ.
הגמרא מביאה את המשך הברייתא: שנינו בברייתא לעיל, כל
עבירות שבתורה נפרעין ממנו ובאן ממנו ומכל העולם כולו,
שנאמר לגבי החטאים שהביאו פורענות לכל העולם (דברים כג)
'אלה ובהם'. ממשיכה הברייתא, ולאחר פסוק זה כתיב (דברים כג)
'על פן תאכל הארץ ואמלל כל יושב בה', נמצא שבעוון שבועת
שקר שהזכר בפסוק לעיל, בא עונש לכל העולם.
ועוד אומרים לו, שכל עבירות שבתורה אם יש לו לחטוא וכוונת,
תולין לו – ממתנינים מלהפרע ממנו עד שנים ושלש דורות, ואילו
כאן נפרעין ממנו לאלתר – מיד, שנאמר (דברים כג) 'הוצאתיך [את
הקללה] נאם ה' צבאות ובהם אל בית הנגב ואל בית הנשבע בשמי
לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אביו'. מפרשת
הברייתא את הפסוק: 'הוצאתיך' [את הקללה] משמע לאלתר –
שנפרעין ממנו מיד, ואין מאריכים לו אף. ובהם אל בית הנגב, זה
הנגב דעת הבריות, ובגון שאין לו ממון אצל חבירו, ואף על פי כן
טוענו ומשביעו בחנם. ואל בית הנשבע בשמי לשקר, כמשמעו,
שהנשבע לשקר עצמו נענש. ולנה – הקללה תשכון בתוך ביתו,
וכלתו [הקללה תכלה אותו] ואת עציו ואת אביו, ומבואר
בפסוק שהנשבע לשקר נפרעים ממנו מיד. הברייתא ממשיכה
לדרוש מפסוק זה לענין חומר העונש: הא – הרי למדת מכאן, שאף
דברים שאין אש ומים מכלין אותן, כגון האבנים שבביתו שאין
האש והמים מכלים אותם, שבועת שקר מכלה אותן.
הברייתא ממשיכה לדון בסדר שבועת ההינינים: אם אמר הנתבע
אני נשבע אלא אשלם, פוקרין [ומוציאין] אותו מיד מבית דין, כדי
שלא יוכל לחזור בו ולהשבע, אלא בעל כרחו ישלם מה שקיבל
עליו בבית דין. ואם אמר הריני נשבע, העומדים שם – בבית דין
אומרים זה לזה את הפסוק (במדבר טו) 'סורו נא מעל אהלי האנשים
הרשעים האלה וגו' פן תספו בכל חטאתם. וכמשמעיין אותם,
אומרים לו הדיינים, הוי יודע שלא על דעתך – לא כפי שאתה
מפרש בדרתך את השבועה אני משביעין אותך, אלא השבועה
תתפרש על דעת המקום [הקדוש ברוך הוא] ועל דעת בית דין –

שכל העולם נודעו - לקמיה בעי ליה. את פד - שבועת שקר. לחמיא את בשרך - את קרובך. פוטרין אותו מיד - ואין משחקו אותו כאן, שלא יחזור בו ועל כרחו ישלם מיד שקיבל עליו בבית דין. הרשעים - מפרש לקמיה. אלא על דעתנו - דא פרישנא טעמא משום קניא דרבא בפרק שלישי (שבועות כט, א). לא אתבם - כלומר, לא כשאתבם במחשבות לבבכם. פרשת סוטה - כמשמיעין אותה, ישביעה בלשון שהיא שומעת. וידיו מעשר - "בערתי הקדוש" (דברים כו). וטעמא דכולהו מפרש במסכת סוטה. ולא תשא עמך - אלמא לא חמירא מכריתות ומיתות בית דין. מנקה הוא לשבים - וכאן אף לשבים לא ינקה בלא פרעון. ברינא אחרינא - בפורענות קלה, ולא בפורענות הבאה עליו.

חלה

וְאִין בשרך אלא קרובים - ואף על גב דבפרק "במה מדליקין" (שבת ב, ב) נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בגין מתים כשחן קטנים, אבל גדולים לא, וכל שכן ממשפחתו לא - היינו בנדרים, אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים. דקרא איירי בתרוייהו, "אל תתן את פיך" איירי בשבועה, ולמה יקצין תאללים על קולך וחבל את מעשה ידך", דמשמע בגין דוקא, איירי בנדר.

שְׁכַל הָעוֹלָם פּוֹלֵד נֹדְעוֹעַ בְּשָׁעָה שְׁאִמְרַהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסִינִי: "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן". וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה נֶאֱמָר בָּהֶן: "וְנִקְחָה", וְכֵאן נֶאֱמָר: "לֹא יִנְקָה". וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ. וְכֵאן מִמֶּנּוּ וּמִשְׁפָּחָתוֹ, שְׁנֵאמָר: "אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחַטֵּאת אֶת בְּשָׁרְךָ, וְאִין בְּשָׁרוֹ אֵלָּא קְרוֹב, שְׁנֵאמָר: "וּמִבְּשָׁרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם". וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְכֵאן - מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם פּוֹלֵד, שְׁנֵאמָר: "אֵלֶּה וְכֹחֵשׁ". - וְאִימָא: עַד דְּעָבִיד לְהוּ לְכוּלְהוּ! - לֹא סָלָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְיֹב: "מִפְּנֵי אֵלֶּה אֲבָלָה הָאֲרִיץ", וְכִתְיֹב: "עַל כֵּן תִּתְּאָבֵל הָאֲרִיץ וְאִמְלֵל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ". וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה, אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת תוֹלִין לוֹ שְׁנִים וְשִׁלְשָׁה דְּרוֹת, וְכֵאן - נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ לְאַחֵר, שְׁנֵאמָר: "הוֹצֵאתִיהָ נֶאֱמָר ה' צְבָאוֹת וְכֹהָ אֵל בֵּית הַגִּבּוֹר וְאֵל בֵּית הַנְּשֻׁבָע בְּשָׁמִי לְשָׁקֵר וְלִנְהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכֹלְתוֹ וְאֵת עֲצִיו וְאֵת אֲבָנָיו", "הוֹצֵאתִיהָ" - לְאַחֵר, "וְכֹהָ אֵל בֵּית הַגִּבּוֹר" - זֶה הַגִּבּוֹר דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, שְׁאִין לוֹ מִמּוֹן אֲצֵל הַבְּרִיּוֹ וְטוֹעֲנֵי וּמִשְׁבִּיעֵי, "וְאֵל בֵּית הַנְּשֻׁבָע בְּשָׁמִי לְשָׁקֵר" - כְּמִשְׁמַעוֹ, "וְלִנְהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכֹלְתוֹ וְאֵת עֲצִיו וְאֵת אֲבָנָיו" - הָא לְמִדָּת, דְּכָרִים שְׁאִין אִישׁ וּמִים מְכַלִּין אוֹתָן, שְׁבֻעַת שָׁקֵר מְכַלָּה אוֹתָן. אִם אָמַר: "אִינִי נִשְׁבָּע" - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִיד, וְאִם אָמַר: "הֲרִינִי נִשְׁבָּע" - הָעוֹמְדִין שֵׁם אוֹמְרִים זֶה לָּהּ: "סוּרוּ נָא מִעַל אֵהָלִי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה" וגו'. וְכִשְׁמִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ, אוֹמְרִים לוֹ: הוּי יוֹדַע, שְׁלֹא עַל דַּעְתָּךְ אֲנִי מִשְׁבִּיעֵין אוֹתָךְ, אֵלָּא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין. שְׁכֵן מְצִינֵי בְּמִשָּׁה רַבִּינוּ, כְּשֶׁהִשְׁבִּיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶן: דַּעוּ, שְׁלֹא עַל דַּעְתְּכֶם אֲנִי מִשְׁבִּיעַ אֲתָכֶם, אֵלָּא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעְתִּי. "וְלֹא אֲתָכֶם לְבָרְכֶם וגו' כִּי אֵת אֲשֶׁר יִשְׁנֵנו פֹּה", אִין לִי אֵלָּא אוֹתָן הַמְדִּין עַל הַר סִינִי, דְּרוֹת הַבָּאִים וְגִרִים הַעֲתִידִין לְהַתְּגַדֵּר מִנֵּן? תִּלְמוּד לומר: "וְאֵת אֲשֶׁר אֲנִינוּ": וְאִין לִי אֵלָּא מְצוֹה שְׁקִיבֹלוּ עֲלֵיהֶם מִהַר סִינִי, מְצוֹת הַעֲתִידוֹת לְהַתְּחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, מִנֵּן? תִּלְמוּד לומר: "קִימוּ וְקַבְּלוּ", קִימוּ מַה שְׁקִבְלוּ כְּכַר. מֵאִי "אֵהָ הִיא בְּלִשׁוֹנָה נֶאֱמָרָה"? בְּרַתְנָן, אֵלֹו נֶאֱמָרִין בְּכָל לָשׁוֹן: פְּרִשַׁת סוֹטָה, וְיָדִי מַעֲשֶׂה, קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה, וּבִרְכַּת הַמָּוֶז, וּשְׁבֻעַת הָעֲדוּת וּשְׁבֻעַת הַפִּקְדוֹן, וְקֶאֱמָר נְמִי: שְׁבֻעַת הַדֵּיּינִין אֵף הִיא בְּלִשׁוֹנָה נֶאֱמָרָה. אָמַר מֶר, אוֹמְרִין לוֹ: הוּי יוֹדַע, שְׁכַל הָעוֹלָם פּוֹלֵד נֹדְעוֹעַ בְּשָׁעָה שְׁאִמְרַהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן". מֵאִי מַעֲמָא? אִילִימָא מִשּׁוּם דִּאֲתִיבָה בְּסִינִי, עֲשֶׂה דְּבִירוֹת נְמִי אֲתִיבָה! וְאֵלָּא מִשּׁוּם דְּחִמְרִיא, וְנִי חִמְרִיא? וְהִתְנֵן: אֵלֹו הֵן קָלוֹת - עֲשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה חֵזִין מִ"לֹא תִשָּׂא", חִמּוּרוֹת - זוֹ בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין "לֹא תִשָּׂא" עֲמָהּ! אֵלָּא בְּדַקְתֵּי מַעֲמָא: וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה נֶאֱמָר בָּהֶן: "וְנִקְחָה", וְכֵאן נֶאֱמָר: "לֹא יִנְקָה". - וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה לֹא נֶאֱמָר בָּהֶן "לֹא יִנְקָה"? וְהִכְתִּיב "וְנִקְחָה לֹא יִנְקָה"! - הִהוּא מִיבִיעַ לִיה לְכַדְרֵי אֲלַעֲזוּ, דִּתְנִיא, רַבִּי אֲלַעֲזוּ אוֹמְרִי: אִי אֲפִשֶׁר לוֹמַר "וְנִקְחָה" - שְׁכַכְר נֶאֱמָר "לֹא יִנְקָה", אִי אֲפִשֶׁר לוֹמַר "לֹא יִנְקָה" - שְׁכַכְר נֶאֱמָר "וְנִקְחָה"! הָא כִּיצַד? מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים, וְאִינוּ מִנְקָה לְשֹׂאִינֵן שָׁבִים. "כָּל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְכֵאן - מִמֶּנּוּ וּמִשְׁפָּחָתוֹ". - וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה מִשְׁפָּחָתוֹ לֹא? וְהִכְתִּיב: "וְשִׁמְתִי אֲנִי אֶת פְּנֵי בָאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפָּחָתוֹ", וְתִנִּיא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִם הוּא הָמָא, מִשְׁפָּחָתוֹ מַה הָמָא? לוֹמַר לָךְ: אִין לָךְ מִשְׁפָּחָה שֵׁישׁ בָּהּ מוֹכֵם שְׁאִין פּוֹלָה מוֹכֵסִין, וְשֵׁישׁ בָּהּ לְסֻמִּים שְׁאִין פּוֹלָה לְסֻמִּים, מִפְּנֵי שְׁמִחְפִּין עֲלֵיוּ! - הַתֵּם בְּדִינָא אַחֲרִינָא, הָכָא בְּדִינָא דִּידִיָּה; בְּרַתְנִיא, רַבִּי אוֹמְרִי: "וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ" - מַה תִּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שְׁנֵאמָר: "וְשִׁמְתִי אֲנִי אֶת פְּנֵי", יוֹכֵל כָּל הַמִּשְׁפָּחָה פּוֹלָה בְּהִיבְרָתָּה תִּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹתוֹ" - אוֹתוֹ בְּהִיבְרָתָּה, וְלֹא כָּל הַמִּשְׁפָּחָה פּוֹלָה בְּהִיבְרָתָּה. "וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְכֵאן מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם פּוֹלֵד, שְׁנֵאמָר: "אֵלֶּה וְכֹחֵשׁ", וְכִתְיֹב: "עַל כֵּן תִּתְּאָבֵל הָאֲרִיץ". - וְאִימָא: עַד דְּעָבִיד לְהוּ לְכוּלְהוּ! - לֹא סָלָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְיֹב: "מִפְּנֵי אֵלֶּה אֲבָלָה הָאֲרִיץ". וְכָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה מְכַל הָעוֹלָם לֹא? וְהִכְתִּיב: "וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאֲחִיו" - אִישׁ בְּעוֹן אֲחִיו, מִלְמוֹד שְׁכַל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִים זֶה בְּזֶה!

התם

משום דלשמואל ליכא פירכא כלל, ולא מיבעי ליה לדרשא אחרייתא. אבל בפרק קמא דמגילה (ו, א) פריך לכולהו אגופיה דקרא, לבר מדשמואל דליכא פירכא כולי האי אלא דאצטרך לדרשא אחרייתא. ואלו נאמרין בכל לשון כו' - תימה: דלא תני במתניתין שבועת הדיינים ושבועת ביטוי. דכיון דתנא "אלר ליכא למימר תנא ושיחור" ויש לומר: דאיכא שום גונא בהדנו דתני דליתיה בהני, להכי תני להו לחודיהו.

התם

התם שהיה בידם למחות ולא מיהו - לא הזה צריך לשנוי אלא: הותם בדין הקל, כדמסיק בסמוך, הכא בדין חמור. אלא נדחא ליה לפרושי דאין נענשין מעונש עבירה אלא משום דלא מיהו, והלך אין עונש זה חמור כל כך. **מה** כלים שנים אף כסף שנים - ואם תאמר: היכי דריש בסוף שמעתי לשמואל: לכך יצאו כלים למח שוק? הא אצטרך למה כלים שנים? ויש לומר כדפירש הקונטרס, דררשי

התם שיש בידם למחות ולא מיהו. מאי אפיא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא, בין צדיקים דמשפחתו לצדיקים דעלמא? הוא בשאר עבירות בדיניה, ורשעים דמשפחה בדין חמור, ורשעים דעלמא בדין הקל, צדיקי דהכא והכא פטירי; גבי שבועה - הוא ורשעים דמשפחה בדיניה, ורשעים דעלמא בדין חמור, וצדיקי דהכא והכא בדין הקל. אם אמר: "איני נשבע" - פוטרין אותו מיד, ואם אמר: "הריני נשבע" - העומדים שם אומרים זה לזה: "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה". בשלמא ההוא דקא מישתבע קאי באיפריא, אלא ההוא דקא מישבע ליה אמאי? - ההוא מיבעי ליה לכתתניא, רבי שמעון בן טרפון אומר: "שבעת ה' תהיה בין שניהם" - מלמד שחלה שבועה על שניהם. וקשמשבעין אותו, אומרים לו: הוי וידע שלא על דעתך וכו'. למה לי למימרא ליה הכי? משום קניא דרבא. המענה שתי כסף. אמר רב: כפירת טענה שתי כסף. ושמואל אמר: טענה עצמה שתי כסף; אפילו לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה - חייב. אמר רבא: דוקא מתניתין פותיה דרב, וקראי פותיה דשמואל. דוקא מתניתין פותיה דרב, דקתני: המענה שתי כסף ותהודא שנה פרוטה, ואילו כפירת טענה פרוטה לא קתני; ותנן גמי: תהודא בפרוטה, ואילו כפירה בפרוטה לא קתני. וקראי פותיה דשמואל, דכתבי: "פי ותן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", מה כלים שנים אף כסף שנים, מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב, וקאמר רחמנא: פי הוא זה. ורב: ההוא מיבעי ליה להודא במקצת המענה. ושמואל: פתיב "הוא" וכתבי "זה", דאי כפר במקצת ואודי במקצת - תיב. ורב: חד להודא במקצת המענה, וחד להודא מזה המענה. ושמואל: לא מפילא שמעת מיניה דחסרה לה מענה? - אלא אמר לך רב: כסף פי אתא מעיקרא לכפירה הוא דאתא, דאם כן, לכתוב רחמנא: "פי ותן איש אל רעהו כלים לשמור", ואנא אמינא: מה כלים שנים אף כל שנים, כסף דכתב רחמנא למה לי? אם אינו ענין למענה, תנהו ענין לכפירה. ושמואל אמר לך: אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף, הוה אמינא: מאי כלים שנים אף כל שנים, אכל דבר חשוב לא בעינו, קא משמע לן. תנן: "שתי כסף יש לי בידך", - "אין לך בידך אלא פרוטה" - פטורי, מאי מעמא? לאו משום דחסרה לה מענה, ותויבתא דשמואל? - אמר לך שמואל: מי כפרת שנה קתני? דוקא קתני, מה ששענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא מענו. אי הכי, אמיא סיפא: "שתי כסף ופרוטה יש לי בידך", "אין לך בידך אלא פרוטה" - חייב; אי אמרת בשלמא שנה - משום הכי חייב, אלא אי אמרת דוקא - אמאי חייב? מה ששענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא מענו! - מיד הוא מעמא אלא לשמואל; האמר רב נחמן אמר שמואל: טענה חמין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב! הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: "לימרא זהב יש לי בידך", - "אין לך בידך אלא לימרא כסף" - פטורי; אי אמרת בשלמא דוקא קתני - משום הכי פטורי, אלא אי אמרת שנה - אמאי פטורי? לימרא טובא הווי אלא מדסיפא דוקא, רישא נמי דוקא. לימא תיהוי תויבתא דרב? - אמר לך רב: כפולה מתניתין שנה, ולימרא זהב שאני.

תדע

55 בְּפִרוּתָא וּכְפָר בְּשָׂא, אָף שֶׁבְכִפְרָה לַחֹד אֵין שִׁיעוּר שֶׁל שְׁתֵּי
56 כֶּסֶף, חֵיבִי שְׁבועָה.
57 הַגְמָרָא מְבִיאָה רֵאזִיָּה לִשְׁתֵּי הַדְּעוֹת: אֶמֶר רַבָּא, דִּיקָא מְתִנִּיתִין
58 בְּתִיתָה דְרַב - מִשְׁנֵתִינוּ מְדוּקְדָּקִת כְּשִׁטַּת רַב, וְיִקְרָא בְּתִיתָה
59 דְּשִׁמּוּאֵל - וְאִילוּ הַפְּסוּקִים מְדוּקְדָּקִים כְּדַעַת שְׁמוּאֵל. וּמְבִאֵר רַבָּא,
60 דִּיקָא מְתִנִּיתִין בְּתִיתָה דְרַב, שֶׁהַכִּפְרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּשְׁתֵּי כֶּסֶף,
61 דְּקִתְנִי, הַפְּעֻנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף וְהַחֲדָאָה שְׁנֹנָה פְּרוּטָה, וְאִילוּ בְּפִירָת
62 מְעַנָּה פְּרוּטָה לֹא קִתְנִי - הַמְשָׁנָה לֹא כֹתְבָה שְׁגֵם שִׁיעוּר הַכִּפְרָה
63 הוּא לַפְּחוֹת פְּרוּטָה. כְּלוּמָר, אִם כְּדַעַת שְׁמוּאֵל שְׁדִי שִׁכְפוּר
64 בְּפְרוּטָה, הִיתָה הַמְשָׁנָה צְרִיכָה לִזְמַר שֶׁהַכִּפְרָה בְּפְרוּטָה כְּמוֹ
65 שֶׁכֹּתְבָה שֶׁהַחֲדָאָה בְּפְרוּטָה, אֲבָל לְרַב מוּבָן, שֶׁטַעֲנָהּ הֵינּוּ
66 בְּפִירָה, וְלֹכֵן אִמְרָה הַמְשָׁנָה שֶׁהַכִּפְרָה שְׁתֵּי כֶּסֶף וְהַחֲדָאָה
67 בְּפְרוּטָה, וּמִמִּילָא יוֹדְעִים בְּצִירוֹף שְׁנִיָּהם שֶׁהַתְּבִיעָה הִיתָה שְׁתֵּי
68 כֶּסֶף וּפְרוּטָה.
69 רַבָּא מְבִיא מִשְׁנָה נֹסֶפֶת מִסִּיעֵית לְרַב: וְתֵנִי נָמִי מִבְּסַכַּת בָּבָא
70 מִצִּיעָא (גה). לְגַבִּי כָל הַדְּבָרִים שִׁיעוּרָם הוּא פְּרוּטָה, הַחֲדָאָה
71 הַמַּחֲיִיבִת שְׁבועָה מוֹדָה בְּמִקְצַת צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּפְרוּטָה. וְאִילוּ דִּין
72 זֶה שִׁיעוּר הַכִּפְרָה הַמַּחֲיִיבִת שְׁבועָה הוּא בְּפְרוּטָה, לֹא קִתְנִי,
73 וּמִשְׁמַע שִׁיעוּר הַכִּפְרָה אֵינוֹ שׁוֹה פְּרוּטָה אֲלָא שְׁתֵּי כֶּסֶף,
74 וְכַדְבְּרִי רַב.
75 מְבִאֵר רַבָּא אֵת הָרֵאזִיָּה מִהַפְּסוּקִים לְשְׁמוּאֵל: וְיִקְרָא בְּתִיתָה
76 דְּשִׁמּוּאֵל - הַפְּסוּקִים מְדוּקְדָּקִים כְּשִׁטַּת שְׁמוּאֵל, דְּבִתְנִי בְּפִרְשָׁת
77 שׁוּמְרִים, שֶׁמֶשֶׁם לִזְמִידִים חֵיבוֹב שְׁבועָה מוֹדָה בְּמִקְצַת (שְׁמוֹת כב ה) 'כִּי
78 יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵּלִים לְשֹׁמְרִי, וְהָקִישׁ הַכְּתוּב כֶּסֶף
79 לְכֵלִים, כְּדִי לִלְמַד, מִזֶּה 'כֵּלִים' מוֹזְכָּרִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהֵם לַפְּחוֹת
80 שְׁנֵי, אֶף 'כֶּסֶף' הָאִמּוֹר בְּפִסּוֹק הֵינּוּ דוּקָא בְּאֹפֶן שְׁתֵּי שְׁנֵי, וְכֵן
81 הָקִישׁ הַכְּתוּב כֵּלִים לְכֶסֶף, לִלְמַד שֶׁמָּה כֶּסֶף הוּא דְּבָר חָשׁוֹב, כִּי
82 שִׁדְּרָם חֲכָמִים מִתִּיבֵת 'כֶּסֶף' שֶׁצִּירֵךְ דְּבַר חָשׁוֹב וְשִׁיעֵרוֹ חֲכָמִים
83 דְּהֵינּוּ מַעַה כֶּסֶף, אֶף בַּל חָפֵץ שְׁתוּבַע צִירֵךְ שִׁיחִיָּה דְּבָר חָשׁוֹב כְּדִי
84 לַחֲיִיב שְׁבועָה עַל כֵּךְ. וְנִמְצָא שֶׁהַפְּסוֹק עוֹסֵק בְּאִדָּם שְׁתוּבַע וְכֵן
85 יִתֵּן שְׁתֵּי מַעוֹת כֶּסֶף, שְׁהֵי מְדוּבָר בִּדְבַר חָשׁוֹב (מַעַה כסף), וְכֵן
86 צִירֵךְ שִׁיחִיָּה מִמֶּנּוּ שְׁנֵים, כְּמוֹ 'כֵּלִים', וְעַל תְּבִיעָה זֶה קָאָמֵר דְּהִקְנָא
87 - אִמְרָה הַתּוֹרָה שְׁבִאוּפֶן שְׁאִמֵּר הַנִּתְבַּע 'כִּי הוּא זֶה' - חֵלֶק זֶה
88 בְּלִבְד אֵין חֵיב לֶךְ וְחֵלֶק אַחֵר אֵינוֹ חֵיב, דְּהֵינּוּ שְׁהוּדָה בְּמִקְצַת
89 אוֹתָם שְׁתֵּי מַעוֹת כֶּסֶף, חֵיב לְהַשְׁבִּיעַ עַל הַשָּׂאֵר. וּמוֹכַח כְּשִׁטַּת
90 שְׁמוּאֵל שְׁגֵם הַכּוֹפֵר בַּפְּחוֹת מִשְׁתֵּי כֶּסֶף חֵיב שְׁבועָה מוֹדָה
91 בְּמִקְצַת, אִם הַתְּבִיעָה כּוֹלָה הִיתָה עַל שְׁתֵּי כֶּסֶף.
92 הַגְמָרָא מְבִאֵרֵת כִּיצַד רַב דּוּחָה אֵת הָרֵאזִיָּה: וְרַב יֹאמֵר לֶךְ, הֵהוּא
93 מִיִּכְנִי לִיָּה - תִּיבֵת 'זֶה' לֹא נִכְתְּבָה כְּדִי לִלְמַד שֶׁאִפְשָׁר לְהַשְׁבִּיעַ
94 עַל כִּפְרָה שֶׁל פְּחוֹת מִשְׁנֵי כֶּסֶף, אֲלָא הִיא נִצְרַכַּת לְהוֹדָאָה בְּמִקְצַת
95 הַפְּעֻנָה. כְּלוּמָר שֶׁמִּשְׁמַעוֹת תִּיבֵת 'זֶה' הִיא שֹׂאת 'זֶה' בְּלִבְד הוּא
96 מוֹדָה וּבִשְׂאֵר הוּא כּוֹפֵר, וְכֹא לִלְמַד שֶׁרַק אִם יֵשׁ הוֹדָאָה בְּמִקְצַת
97 חֵיב שְׁבועָה וְלֹא כִּשְׁהוּא כּוֹפֵר הַכֹּל.
98 מִמְּשִׁיכָה הַגְמָרָא וּמְבִאֵרֵת: וְשְׁמוּאֵל יֹאמֵר לֶךְ, בְּתִיתָה 'הוּא' וּבְתִיתָה
99 'זֶה', וְכֹתְבָה הַתּוֹרָה שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת אֲלוֹ כְּדִי לִלְמַד שְׁנֵי דְּבָרִים,
100 הָאֶחָד, דְּרַק אֵי כֶּסֶף בְּמִקְצַת וְאֶחָד - וְהוֹדָה בְּמִקְצַת חֵיב, וְהַשְׁנִי,
101 שְׁדִי בִּכְךָ שִׁיחִיָּה בְּמִקְצַת הַתְּבִיעָה שֶׁהִיא שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְאִילוּ רַב
102 יֹשִׁיב, שֶׁשְׁתֵּי הַתִּיבוֹת נִצְרַכּוֹת, הָד לִלְמַד שֶׁחֵיבוֹב שְׁבועָה הוּא רַק
103 בְּהוֹדָאָה בְּמִקְצַת הַפְּעֻנָה, וְהָד לִלְמַד שֶׁחֵיבוֹב הַשְׁבועָה הוּא רַק אִם
104 הוֹדָאָה הִיא מִמֶּנּוּ הַפְּעֻנָה. וְנִמְצָא שֶׁאֵין תִּיבָה מִיּוֹתֶרֶת לִלְמַד
105 שֶׁמִּתְחִיבֵת שְׁבועָה בְּמוֹדָה בְּמִקְצַת כִּשְׁהַתְּבִיעָה הִיא שְׁתֵּי כֶּסֶף
106 בְּלִבְד.
107 מְבִאֵרֵת הַגְמָרָא אֵת הָרֵאזִיָּה לְשְׁמוּאֵל בְּאֹפֶן שׁוֹנֵה: וְשְׁמוּאֵל יֹאמֵר
108 אֵת רֵאזִיתוֹ, שֶׁאִמְנָם אֵין כָּאֵן תִּיבָה מִיּוֹתֶרֶת לְדְרוּשׁ כֵּן, אֶךְ לֹא

1 מתרצת הגמרא: הָתָם - בְּפִסּוֹק שְׁנֵאִמֵּר שְׁכָל יִשְׂרָאֵל נִעֲנָשִׁים
2 בְּחִטּוֹ שֶׁל הַיָּחִיד, מְדוּבָר בְּאֹפֶן שֶׁשֶּׁ בְּיָדָם לְמַחֲת בְּחוּטָא שְׁלֹא
3 יִחְטָא, וְלֹא מִיּוֹד בּוֹ, אֶךְ שְׁבועָת שְׁקָר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע אֶף
4 מֵאֵלוֹ שְׁלֹא הִיָּה בִּידָם לְמַחֲת.
5 הַגְמָרָא מְבִאֵרֵת אֵת דְּרֹגוֹת הַפּוֹרְעָנוֹת שֶׁמִּקְבָּלִים אֲנָשִׁים אַחֲרֵים
6 מִחַמַּת שְׁבועָת שְׁקָר וּמַחַמַּת שָׂאֵר עֲבִירוֹת. מְבִרַרֵת הַגְמָרָא: מֵאֵי
7 אֵיכָא - מִזֶּה הַהִבְדֵּל שִׁישְׁנוּ בֵּין רִשְׁעִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל הַחוּטָא, לְבֵין
8 רִשְׁעִים דְּעִלְמָא, שְׂאִינָם מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, לְעֵנִין הַפּוֹרְעָנוֹת הַמְּגִיעָה
9 עֲלֵיהֶם, וְהֵרִי כֹלֶם נִעֲנָשִׁים. וְכִמוֹ כֵּן יֵשׁ לְבַרֵּר, מִזֶּה הַהִבְדֵּל בֵּין
10 צִדִּיקִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל הַחוּטָא לְבֵין צִדִּיקִים דְּעִלְמָא. מְבִאֵרֵת
11 הַגְמָרָא: הוּא - הַחוּטָא עֲצֻמוֹ, בְּשָׂאֵר עֲבִירוֹת, מְלַבֵּד שְׁבועָת שְׁקָר,
12 נִעֲנָשׁ בְּדִינָה - בְּעוֹנֵשׁ הָאִמּוֹר בְּדִינוֹ בְּתוֹרָה, וְרִשְׁעִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ
13 שְׁהִיָּה בִּידָם לְמַחֲת, נִעֲנָשִׁים בְּדִין חֲמוּר, וְרִשְׁעִים דְּעִלְמָא, שְׁהִיָּה
14 בִּידָם לְמַחֲת, נִעֲנָשִׁים בְּדִין חֶלֶל. וְצִדִּיקֵי דְּהִקָּא וְהִקָּא - הַצִּדִּיקִים
15 שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְשֶׁל שָׂאֵר הָעוֹלָם, וְהֵינּוּ אֲלוֹ שְׁלֹא הִיָּה בִּידָם
16 לְמַחֲת אוֹ שְׁמִיחוֹ וְלֹא קִיבְלוּ מֵהֶם, פְּטוּרִים מִעוֹנָשׁ. אֲבָל
17 לְבִי שְׁבועָת, הוּא עֲצֻמוֹ וְרִשְׁעִים דְּמִשְׁפַּחְתּוֹ, בְּדִינָה - נִעֲנָשִׁים
18 בְּעוֹנֵשׁ הָאִמּוֹר בְּחוּטָא עֲצֻמוֹ, וְרִשְׁעִים דְּעִלְמָא נִעֲנָשִׁים בְּדִין חֲמוּר,
19 וְצִדִּיקֵי דְּהִקָּא וְהִקָּא - וְהַצִּדִּיקִים שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְשֶׁל שָׂאֵר הָעוֹלָם
20 נִעֲנָשִׁים בְּדִין חֶלֶל.
21 הַגְמָרָא שְׁבַה לְפָרֵשׁ אֵת הַבְּרִייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעִיל. שִׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא:
22 אִם אֶמֶר 'אֵינוֹ נִשְׁבָּע' פְּטוּרִין אוֹתוֹ מִדֵּי, וְאִם אֶמֶר 'הֵרִינִי נִשְׁבָּע'
23 הַעוֹמְרִים שֶׁם אֶמְרִים זֶה לֹה, סוּרֵי נֹא מַעַל אֲחֵלִי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים
24 אֲחֵלִי. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: בְּשִׁלְמָא הֵהוּא דְּקָא מִשְׁתַּבֵּעַ קָא, בְּאִיסוּרָא
25 - הַדְּבַר מוּבָן שֶׁהָאִדָּם שֶׁנִּשְׁבַּע לְשָׁקֵר מְכֻנָּה 'רִשָּׁע', אֲלָא הֵהוּא
26 דְּקָא מִשְׁבָּע לִיָּה - אֲבָל זֶה שֶׁמִּשְׁבָּעוֹ, דְּהֵינּוּ הַתּוֹבַע, אֲמַאי - מְדוּעַ
27 הוּא מְכֻנָּה 'רִשָּׁע', שְׁהֵי מִהִלְשׁוֹן 'הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים' מִשְׁמַע
28 שֶׁשִּׁנִּיָּהם מְכֻנָּים רִשָּׁעִים.
29 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: (הֵהוּא מִיִּכְנִי לִיָּה) בְּתִיתָנָא - הֵטַעַם שֶׁהַתּוֹבַע
30 נִחְשָׁב רִשָּׁע הוּא עַל פִּי הַמְּבִאֵר בְּבְרִייתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִרְיָן
31 אֲמַר, נֹאֵמֵר (שְׁמוֹת כב ה) 'שְׁבועָת ח' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם, וּפִסּוֹק זֶה
32 מְלַמֵּד שֶׁחֵלֶף שְׁבועָת עַל שְׁנֵיהֶם - שְׁעוֹנֵשׁ הַשְׁבועָה חַל גַּם עַל
33 הַנִּשְׁבָּע לְשָׁקֵר וְגַם עַל הַבֵּעַל דִּין הַמִּשְׁבָּעוֹ, וְאֶף בְּאֹפֶן שְׁטַעֲנַת
34 הַמִּשְׁבָּע אִמְתָּ, נִעֲנָשׁ עַל כֵּךְ שְׁלֹא מִסֵּר אֵת מִמּוֹנוֹ לְיָדִי אָדָם נֶאֱמָן,
35 וּמַחַמַּת כֵּן נִגְרַם חִלּוּל הַשֵּׁם, וְלֹכֵן כִּינֵתָה הַבְּרִייתָא אֵת שְׁנֵיהֶם
36 'הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים'.
37 עוֹד שִׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא: וְכִשְׁמִשְׁבָּעִין אוֹתוֹ אֶמְרִים לוֹ הָיוּ יוֹדְעֵי שְׁלֹא
38 עַל דְּעִתְךָ וְכו'. שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: לָמָּה לִי לְמִימָרָא לִיָּה חֵבִי - מְדוּעַ
39 יֵשׁ צוּרֵךְ לִזְמַר לוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דַּעַת בֵּית דִּין וְלֹא לְפִי דַּעַתוֹ וְכוּנָתוֹ.
40 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מִשּׁוֹם קִנְיָא דְּרַבָּא - מִשּׁוֹם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁאִירַע בְּבֵית
41 דִּינוֹ שֶׁל רַבָּא, שֶׁהַתְּחִיבֵת הַנִּתְבַּע שְׁבועָה שְׁפָרַע, וְהַעֲרִים וְהִנִּיחַ אֵת
42 הַמַּעוֹת בְּתוֹךְ קִנְיָא חִלּוּל, וּמִסֵּרוֹ בִּיד הַתּוֹבַע בַּעַת הַשְׁבועָה, וְנִשְׁבַּע
43 שְׁנָתָן לוֹ אֵת כָּל חוּבוֹ, וְאִכֵּן לְפִי דַּעַתוֹ הִיָּתָה הַשְׁבועָה בְּאִמְתָּ, אֶךְ
44 כִּשְׁאִמְרִים לוֹ שֶׁמִּשְׁבָּעִים אוֹתוֹ לְפִי דַּעַת הַדִּינָיִים הֵינּוּ שְׁלֹא כִּפִּי
45 כּוֹוֹנַת הַנִּשְׁבָּע שֶׁאִינָה מוֹבֵנֶת לְדִינָיִים.
46 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: הַפְּעֻנָה הַמַּחֲיִיבִת שְׁבועָה מוֹדָה בְּמִקְצַת צְרִיכָה
47 לִהְיוֹת לַפְּחוֹת שְׁתֵּי כֶּסֶף. הַגְמָרָא מְבִיאָה מַחְלּוֹקֶת אִמּוּרָאִים
48 בְּפִירוּשׁ בָּבָא זֶה: אֶמֶר רַב, 'הִטַּעֲנָה' הַכְּתוּבָה בְּמִשְׁנָה, הַכוּוֹנָה
49 שֶׁבְּפִירָת מְעַנָּה - הַכִּפְרָה שְׁכּוֹפֵר הַנִּתְבַּע בְּטַעֲנַת הַתּוֹבַע צִירֵךְ
50 שֶׁתִּהְיֶה לְכָל הַפְּחוֹת בְּשְׁתֵּי מַעוֹת כֶּסֶף, וְכִיּוֹן שְׁמוּדָה לְכָל הַפְּחוֹת
51 בְּפְרוּטָה, כְּדִי שִׁיחְשֵׁב כִּימוֹדָה בְּמִקְצַת, נִמְצָא שֶׁתְּבִיעַת הַתּוֹבַע
52 צְרִיכָה לִהְיוֹת לְכָל הַפְּחוֹת בְּשׁוּי שְׁתֵּי מַעוֹת כֶּסֶף וּפְרוּטָה. וְשְׁמוּאֵל
53 אֲמַר, הַפְּעֻנָה עֲצֻמָּה שֶׁל הַתּוֹבַע צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּשׁוּי שְׁתֵּי כֶּסֶף,
54 וְאִפְּלִי לֹא כֶּסֶף אֲלָא בְּפְרוּטָה וְהוּדָה בְּשָׂאֵר, וְכֵן אִם לֹא הוֹדָה אֲלָא

זהב סתם, כאופן של הסיפא של משנתינו, 'שְׁנֵה' קָאָמֵר לִיה –
 כוונתו לתבוע שווי דינר זהב, ולפי זה בסיפא של המשנה כוונתו
 לתבוע שווי דינרי זהב ודפירושו 'שהכל מין מטבע אחד' הוא
 שהכל דין מטבע אחד, וכן יש לפרש ברישא שמדובר בתביעת
 שווי שתי מעות כסף והודאת פרוטה, שזו הודאה ממין הטענה,
 וכיון שאף על פי כן פטרתו המשנה משבועה, בהכרח הטעם משום
 שלא כפר בשתי כסף, והיינו כשיטת רב.
 דוחה הגמרא: אָמֵר רב אִשִּׁי, באמת התוספתא עוסקת אף בתובע
 'דינר זהב' סתם, ומזה שנקטה 'דינר זהב זהוב', הֲכִי קָאָמֵר – כך
 כוונתה, כֹּל הָאָמֵר שחבירו חייב לו 'דינר זהב', הרי זה בְּאִמְרֵי דִינָר
 זָהָב וְזָהָב דְּמִי, וכיון שכל המטבעות נחשבים למין אחד, אף אם
 הודה לו בדינר כסף הרי זו הודאה ממין הטענה, ואף המשנה
 עוסקת ב'דווקא', ומה שכתבה דינר זהב כוונתה למטבע ממש,
 וטעם החיוב הוא כיון שכל המטבעות הם מין אחד, ואף ברישא
 מדובר בתביעת 'דווקא', שתבעו כסף במשקל שתי מעות, ולכך
 כשהודה בפרוטה של נחושת אין זו הודאה ממין הטענה ופטור,
 וכדעת שמואל.
 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדעת רב: תַּנִּי רַבִּי חֵיטָא ברייתא
 לְפִינֵיהּ – והמסייעת לשיטת רב, שצריך כפירת שתי כסף, אמר
 התובע סָלַע לִי בְּדָד, והשיב הנתבע אֵין לָךְ בְּדִי אֱלָא סָלַע חֶסֶר
 ו– פחות) שְׁתֵּי מַעוֹת כֶּסֶף, חֵיטָא שבועה, משום שכפר בשתי מעות
 כסף. אך אם השיב הנתבע אֵין לָךְ בְּדִי אֱלָא סָלַע חֶסֶר מְעָה, פְּטוּר
 משבועה, ומוכח בדברי רב, שרק כפירת שתי כסף מחייבת שבועה
 מודה במקצת, ואילו כפירת מעה אחת אינה מחייבת שבועה.
 שנינו במשנה שאין מתחייבים שבועה מודה במקצת אלא על
 טענת שתי כסף, הגמרא דנה בשיעור הטענה בשאר שבועות
 התורה: אָמֵר רב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אָמֵר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ במשנה שיש
 צורך בטענת שתי כסף כדי לחייב שבועה, אֱלָא בפְּשׁוּעָה הבאה
 על ידי מַעֲנַת מְלוּה וְחֻזְרָתָא לָזֶה, והיינו שבועה מודה במקצת, אֲבָל
 בחיוב שבועה הבאה על ידי מַעֲנַת מְלוּה וְחֻזְרָתָא עַד אַחַד –
 שהלוה כפר לגמרי, ועד אחד העיד שהוא חייב, שחייבתו התורה
 שבועה להכחיש את העד, אֲפִילוּ לֹא מַעֲנֵנּוּ אֱלָא בְּפִרוּשָׁה, חֵיטָא
 שבועה.
 מבארת הגמרא: מֵאִי מַעֲנָא שבשבועת עד אחד אין צורך בטענת
 שתי כסף, דְּכֵתִיב (דברים טו) לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְבָל עֵזוֹ וְלָכֵל
 חֲטָאתָ, כלומר, אין עד אחד נאמן להעיד על עוון וחטאת של אדם
 אחר, ויש לדרוש, לְבָל עֵזוֹ וְלָכֵל חֲטָאתָ הוא דְּאֵינוֹ קָם – רק לענן
 עונש הגוף או ממון אין עד אחד נאמן, אֲבָל קָם הוא לְשׁוֹבְעָה,
 וְתַנִּי בביאור האופן שעד אחד מחייב שבועה, כֹּל מָקוֹם וְכָל
 נִדְיוֹן בבית דין שֶׁשְׁנַיִם הֵיוּ מְחִיבִין אוֹתוֹ מָמוֹן, עַד אֶחָד הַמַּעֲיֵד
 כנגדו מְחִיבֵי שְׁבֻעָה, וכיון ששני עדים המעידים על חיוב פרוטה
 מחייבים ממון, אף עד אחד מחייבו שבועה.
 מימרא נוספת של רב נחמן בשם שמואל לענין מודה במקצת:
 וְאָמֵר רב נַחֲמָן, אָמֵר שְׁמוּאֵל, מַעֲנֵנּוּ התובע חֲטָין וְשִׁעוֹרִין, וְהוֹדָה לוֹ
 הנתבע בְּאֶחָד מֵהֶן, חֵיטָא שבועה, כיון שהודאתו ממין הטענה,
 שהרי הודה באחד ממניין התביעה. אָמֵר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, וַיֵּשֶׁר – יפה
 אמרת, וְעוֹד אמר, שֶׁכֵּן אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן.
 הגמרא מבררת האם יש מחלוקת בדין זה. שואלת הגמרא: מִכָּךְ
 שאמר רבי יצחק וְכֵן אמר רבי יוחנן, מִכָּלל ו– משמעו דְּפָלִיג עֲלֵיהּ
 רִישׁ לְקִישׁ – שריש לקיש חולק עליו בדבר זה. משיבה הגמרא: אֵין
 לדייק כן, אלא רבי יצחק לא ידע מה דעתו של ריש לקיש בנידון
 זה, והטעם שלא שמע את דברי ריש לקיש, אִיבָא דְאָמֵר – יש
 אומרים, מִשְׁתָּהּ הָיָה שְׁתֵּי לִיָּה וְשְׁתֵּי לִיָּה – שריש לקיש המתן
 בשתיקה עד שיסיים רבי יוחנן את דבריו, שכך היתה דרכו של
 ריש לקיש, ובינתיים יצא רבי יצחק מבית המדרש, ולא שמע האם

תַּנִּי – יש להוכיח שבשאר המשנה מלבד האופן של ליטרא זהב,
 מדובר בתביעה והודאה של 'שוה', ולא בתביעה והודאה של
 'דווקא', דְּקָא תַּנִּי סִיפָא – שהרי שנינו בסיפא של המשנה, אמר
 לחבירו דִּינָר זָהָב לִי בְּדָד, והשיב הנתבע אֵין לָךְ בְּדִי אֱלָא דִּינָר
 כֶּסֶף, וכן אם הודה בְּפִרוּשָׁה – מעה קטנה, וכן אם הודה בְּפִנְדִּין,
 וכן אם הודה בְּפִרוּשָׁה, חֵיטָא הנתבע שבועה מודה במקצת, כיון
 שְׁהָבֵל – התביעה וההודאה, מִין מַטְבֵּעַ [אחת] הֵן, והרי זו הודאה
 ממין הטענה. אִי אָמֵר בְּשִׁלְמָא 'שְׁנֵה' – מובן הדבר אם תאמר
 שהמשנה עוסקת בתביעה והודאה של שווי המטבעות, שאז
 ההודאה היא ממין הטענה, וּמִשּׁוּם הֲכִי ו– ומשום כך חֵיטָא שבועה,
 אֱלָא אִי אָמֵר שמשנתינו עוסקת ב'דווקא' – בתביעת זהב ממש
 והודאה בכסף ממש, אֲפִא חֵיטָא שבועה, הרי אין ההודאה ממין
 הטענה, שהלה תבעו זהב והוא הודה בכסף.
 דוחה הגמרא: אָמֵר רַבִּי אֱלֵעָזָר, באמת הסיפא של המשנה עוסקת
 ב'דווקא', ולא שתבעו משקל זהב, אלא בְּשִׁעֲטָנִי בְּדִינָר מַטְבְּעוֹת
 – שתבעו דינר מסויים שטבועה מן צורה מסוימת, וכמו כן הודאת
 הנתבע היתה במטבע שיש בה צורה, ואף על פי שהתביעה
 וההודאה היו במיני מטבעות שונים מכל מקום זו נחשבת הודאה
 ממין הטענה, מפני שכל המטבעות נחשבים מין מטבע אחד, וְקָא
 מַטְבֵּעַ לָן התנא של המשנה, דְּפִרוּשָׁה בְּכָלל מַטְבֵּעַ אִתָּה – שאף
 פרוטה היא בכלל מין מטבע, ולכן גם אם תבעו דינר והודה לו
 בפרוטה, הרי זו הודאה ממין הטענה.
 מוסיפה הגמרא להוכיח זאת: דְּקָא נָמִי – כך גם מדוקדק בדברי
 המשנה, דְּקָתַנִּי 'שְׁהָבֵל מִין מַטְבֵּעַ אֶחָד', ורק מטעם שכל סוגי
 המטבעות מין אחד הם, נחשבת ההודאה ממין הטענה, ואם
 מדובר בתביעת 'שוה', הרי פשוט שזו הודאה ממין הטענה, ואין
 המשנה צריכה לומר 'שהכל מין מטבע אחד'.
 מבארת הגמרא כיצד רב יפרש את דברי המשנה לפי שיטתו: וְרַב
 הסובר שמשנתינו עוסקת בתביעה והודאה של 'שוה', יפרש
 שהוצרכה המשנה לומר שהכל מין מטבע אחד, כדי ללמד 'שְׁהָבֵל
 דִּין מַטְבֵּעַ אֶחָד', והיינו שכל המטבעות שהוזכרו במשנה דִּין אחד
 להם, והיינו שאפילו במטבע הקטנה שבהם, דהיינו 'פרוטה', יש
 בה שיעור הודאה כדי לחייב שבועה מודה במקצת.
 הגמרא מבררת כדעת מי סובר רבי אלעזר. מבררת הגמרא: וְרַבִּי
 אֱלֵעָזָר שביאר את הסיפא ב'דווקא', לִיָּא מִדְּסִיפָא בְּשִׁמוּאֵל מְתִירָן
 – שמה נאמר שכשם שהוא מפרש את הסיפא כשיטת שמואל
 שמדובר ב'דווקא', רִישָׁא נָמִי בְּשִׁמוּאֵל סְבִירָא לִיה – גם את הרישא
 הוא יפרש כדעת שמואל, שמדובר ב'דווקא', והיינו שתבעו
 חתיכת כסף במשקל שתי מעות והנתבע הודה בחתיכת נחושת
 ששוה פרוטה, וטעם הפטור הוא משום שאין ההודאה ממין
 הטענה, אבל אם התביעה וההודאה היו ב'שוה', יסבור רבי אלעזר
 שחייב שבועה אף שלא כפר בשתי כסף, וכדעת שמואל, שרק
 התביעה צריכה להיות שתי כסף.
 דוחה הגמרא: לֹא בהכרח לומר כן, אלא יתכן שרבי אלעזר סובר
 שרק את הסיפא יש צורך להעמיד ב'דווקא', משום דְּקָתַנִּי – שכתבה
 המשנה שהטעם הוא משום 'שְׁהָבֵל מִין מַטְבֵּעַ אֶחָד', וְאִילוּ בְּרִישָׁא
 יכול רבי אלעזר לסבור או בְּרַב שמדובר ב'שוה', והפטור הוא
 משום שאין כפירת שתי כסף, אִי בְּשִׁמוּאֵל שמדובר ב'דווקא',
 והפטור הוא משום שאין ההודאה ממין הטענה.
 הגמרא מביאה ראייה לרב שצריך כפירת שתי כסף: תָּא שְׁמַע,
 שנינו בתוספתא (פ"ה ה"ט), אמר התובע לנתבע, דִּינָר זָהָב וְזָהָב
 ו– (מוטבע) יש לִי בְּדָד, והלה השיב אֵין לָךְ בְּדִי אֱלָא דִּינָר כֶּסֶף, חֵיטָא
 שבועה, משום שכל המטבעות נחשבות כמין אחד, וההודאה ממין
 הטענה, ויש לדייק, מַעֲנָא שחייב הוא משום דְּאָמֵר לִיה 'זָהָב וְזָהָב',
 ותולים שכוונתו לתבוע מטבע ממש, הָא אִם אמר סְתָמָא – דינר

1 תרע - דשאר מתניתין שזה קתני. טריסית - מעה קטנה. דינר כסף טריסית פונדיון
2 ופרומה - או או קתני. דינר מטבעות - טבעה במטבע צורה, ולא טענו משקל, וזה
3 הורה לו מטבע, ואף על פי שזו כסף וזו נחשת - ממין הטענה היא, דכולהו מטבע נהנה.
4 דיקא נמי כו' - אלמא טעמא משום דכל מטבע חד הוא, ודוקא קתני. ורב - דבעי
5 למימר שזה קתני, הכי מפרש סיפא דקאמר
6 "שהכל מין מטבע אחד הוא" - כל מטבעות
7 השניות כאן דין אחד להם. שאף הקטנה שבזן
8 יש בה כדי הוראה לחיובי שבועה. נימא
9 בשמואל בברייתא ליה - דכולהו מתניתין דוקא
10 קתני, ומשום הכי תני ברישא: "שתי כסף יש לי
11 בידך", "אין לך בידי אלא פרוטה" פטור - משום
12 דמה שטענו לא הורה לו. אבל אי שזה טען
13 ליה הוה מחייב, ואף על גב דתחלת טענה שתי
14 כסף ותו לא. הכי גרסינן בתוספתא: דינר זהב
15 וזהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף
16 חייב - ופירוש דינר זהב היינו טבעה. ועטמא,
17 משום דהכל מין מטבע אחד הוה ליה ממין
18 הטענה. ומיהו סייעתא לרב הוא. דמצאנא טריך
19 לפרושי "זהב זהב" מכלל דמתניתין דתני דינר
20 זהב סתמא - שזה קאמר, ושהכל דין מטבע
21 אחד קתני. ומדסיפא שזה - ורישא נמי שזה,
22 וקתני רישא: "שתי כסף יש לי בידך", "אין לך
23 בידי אלא פרוטה" פטור, ועל כרחך משום
24 דליכא בפירוש שתי כסף הוא. הכי קאמר כל
25 האומר דינר זהב כאומר זהב [וזהב] די -
26 ובריייתא לא שטעונו מפרש "זהב זהב" קאמר,
27 אלא הכי קאמר: הטוען דינר זהב סתם,
28 דמסתמא זהב זהב קאמר, והלה אומר אין לך
29 בידי אלא דינר כסף, והיינו נמי דינר מטבע,
30 וישנה הוראה ממין הטענה - חייב. חסר מעה
31 פטור - אלמא כפירת שתי כסף בעינן. לא שנו
32 דבעי טענת שתי כסף אלא בשבועה הבאה
33 בטענת מלוה והודאת מקצת דלוה. אבל
34 שבועה בעדות עד אחד, שהלה כפר הכל ועד
35 אחד מעידו שזוהי חייב ונמצא מחייב, אפילו
36 לא טענו אלא פרוטה וכפר - חייב, והואיל ואם
37 היו שנים היו מחייבין אותו ממון לפרוע, דהא
38 שזה פרוטה ממונה הוא, ויחיד מחייבו שבועה.
39 יישר וכן אמר רבי יוחנן - גרסינן, ולא גרסינן
40 תו "ויישר", מפלג דפליג עליה ריש לקיש -
41 בעיא הוא דקא בעי נמרא: לימא מרדאמר "וכן
42 אומר רבי יוחנן", מכלל דפליג עליה בר
43 פלוגתניה: איכא דאמר מישאח הוה שחי ליה
44 ושתיק ליה - כך היה דרכו של ריש לקיש,
45 כשהיה רבי יוחנן אומר דבר בבית המדרש היה
46 שוהה להחשיב עד שיגמר רבי יוחנן כל צרכו
47 וכל טעם דבריו, ואחר כך היה חולק עליו,
48 ובתוך כך יצא רבי יצחק זה מבית המדרש ולא
49 שמע אם נחלק עליו. איכא דאמר מישאח הוה
50 שחי - ריש לקיש מיא בבי מדרשא כי אמרה
51 רבי יוחנן לאת מילתא. ורבן גמליאל מחייב -
52 דלא בעי הוראה ממין הטענה.
הורה

1 **תדע, דקא תני סיפא:** "דינר זהב לי בידך", - "אין
2 לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרומה"
3 - חייב, שהכל מין מטבע [אחת] הן; אי אמרת
4 בשלמא שנה - משום הכי חייב, אלא אי אמרת
5 דוקא - אמאי חייב? אמר רבי אלעזר: בשמענו
6 דינר מטבעות, וקא משמע לן דפרומה בכלל
7 מטבע איתא. דיקא נמי, דקתני: שהכל מין מטבע
8 אחת. - ורב? שהכל דין מטבע אחת. ורבי אלעזר,
9 לימא מדסיפא בשמואל כתרין, רישא נמי בשמואל
10 סבירא ליה? - לא, סיפא דוקא, דקתני: שהכל מין
11 מטבע אחת, ורישא כרב או בשמואל. תא שמע:
12 "דינר זהב זהב לי בידך", - "אין לך בידי אלא
13 דינר כסף" - חייב; מעמא דאמר ליה "זהב זהב",
14 תא סתמא - שנה קאמר ליה: אמר רב אשי, הכי
15 קאמר: כל האומר "דינר זהב", פאומר "דינר זהב
16 וזהב" דמי. תני רבי חייא לסייעיה לרב: "סלע לי
17 בידך", - "אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף" -
18 חייב, "חסר מעה" - פטור. אמר רב נחמן בר יצחק
19 אמר שמואל: לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת
20 ליה, אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד, אפילו לא
21 טענו אלא בפרומה - חייב; מאי מעמא? דכתיב: "לא
22 יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", לכל עון
23 ולכל חטאת הוא דאינו קם, אבל קם הוא לשבועה;
24 ותניא: כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון, עד אחד
25 מחייבו שבועה. ואמר רב נחמן אמר שמואל: טענו
26 חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב. אמר
27 לו רבי יצחק: וישר, וכן אמר רבי יוחנן. - מפלג
28 דפליג עליה ריש לקיש? איכא דאמר: מישאח
29 הוה שחי ליה ושתיק ליה; איכא דאמר: מישאח
30 הוה שחי ליה ושתיק ליה. לימא מסייע ליה: טענו
31 חטין והודה לו בשעורין - פטור, ורבן גמליאל
32 מחייב; מעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין, הא
33 חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב! - לא,
34 הוא תדון דאפילו חטין ושעורין נמי פטור; והאי
35 דקמיפלגין בחטין - להודיעך פחו דרבן גמליאל.
36 תא שמע: טענו פלים וקרקעות, הודה בכלים
37 וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר בכלים - פטור.
הורה

שעורין? דלמא לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החטין. דלמר בעי שבועה ולא בעי הוראה ממין הטענה, ולמר לא בעי ליה כו'! ושמואל משמע ליה לרבה בר נתן לשון פטור דפטור לגמרי.
אי נמי, אף על גב דמפטור מדמי שעורין אף לרבן גמליאל, אפילו הכי חשיב ליה הוראה.

ושייך לעיל במשנה לה, בן ורבן גמליאל מחייב - תימה: דבפרק בתרא דכתובות (קח. ב) גבי פלוגתא אדאמון ורבן, קאמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון, דמחייב בטוען חבריו
כדי ין וברי שמן, וקאמר ליה אידך: שמן לא היו דברים מעולם, קבקים נמי מחשה אית לך חושדה לית לך, משום דיש בלשון הזה לשון קבקים. והשתא לרבן גמליאל אפילו אין בלשון הזה
לשון קבקים חייב, דאפילו בטוענו חטים הורה לו בשעורים מחייבו ויש לומר: דלדידיה נמי נפקא מינה, אם טענו עשרה כדי שמן ואמר ליה אידך אין לך אלא תבוא - חייב גם בקבקים
בהוראה, ולא מצי למימר: לא אהדיית לך בקבקים, דיש בלשון הזה לשון קבקים. להודיעך כחו דרבן גמליאל - דכחו עדיף, דמילתא דרבנן חיי כח דפטור.

- 1 הוֹדָה בּמִקְצַת קִרְקַע פְּטוֹר - אֶצְטִירָא, דְּלֵא תִּמְנָא: טַעמָא דְּפֻטְר בְּרִישָׁא מִשּׁוּם דְּהוּי כִּטְעֵנוּ
2 חֲטִים וְהוֹדָה לוּ בְשִׁעְרֵיהֶם.
- 3 **תלמוד** עֲרוּךְ הוּא בְּפִיו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מְנִי אֲדַמּוֹן הִיא - תִּמְנָה: דְּרַבִּי חִיָּיא בַר אָבָא
4 גּוֹפִיָּה מוֹקֵי מִלְתָּא אֲדַמּוֹן כּוּוּתִיָּה בִּפְרִק בְּתָרָא דְכֻתּוּבַת (קָה, ב), דְּמִסְקִי:
5 לֵאדַּמּוֹן יֵשׁ בִּלְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן קִנְקִיָּים, וּמִיָּנוּ
6 דְּמִשְׁתַּמְעָא אֶשְׁמַחְבַּע נִמְי עַל שֵׁמֶן חֲמֹמַת
7 גִּלְגּוּלִי וִישׁ לֹמֶר: דְּמִשּׁוּם רַבְּנָן הוּא דִּאֶצְטִירָךְ
8 לֵאסּוּקִי דִּיאִירִי שְׁהוּדָה בּמִקְצַת קִנְקִיָּים וְאִפִּילוּ
9 חֲבִי פְטוֹר רַבְּנָן, מִשּׁוּם דְּלֵא חֲקֵשִׁי לִיה מִמִּילְתִּיהוּ
10 דְרַבְּנָן, כִּדְקָאֵמֶר מַעִירָא: טַעמָא דִּאֵין בִּלְשׁוֹן הוּא
11 לְשׁוֹן קִנְקִיָּים, הֵא יֵשׁ בִּלְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן קִנְקִיָּים
12 חֲבִי. אֲבָל אֲדַמּוֹן עוֹלָם מַחֲבִיב אִפִּילוּ הוּדָה בְּכָל
13 הַקִּנְקִיָּים. דְּבִתְרֵי פְלִיגִי, בְּטַעְנוּ חֲטִין וְשַׁעְרִין
14 הוּדָה לוּ בְּאֶחָד מֵהֶן, וּבִישׁ בִּלְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן
15 קִנְקִיָּים. דִּיִּיק לֵה מְדֵלָא חֲתִי בַּמִּתְנִיתִין
16 פְּלוּגִיתִיהוּ בַּחֲטִין וְשַׁעְרִין אוּ בְּשׁוּר וְשֵׁה, וְנָטָּ כִּדִּי
17 יוֹן וְכִדִּי שֵׁמֶן - מִשְׁמַע דְּפִלְגִי בִישׁ בִּלְשׁוֹן הוּא
18 לְשׁוֹן קִנְקִיָּים. וּמִדְקָאֵמֶר נִמְי רַבֵּן גִּמְלִיאֵל: רֹואֵה
19 אֲנִי אַת דְּרַבִּי אֲדַמּוֹן, וְאִי דּוֹקָא בְּטַעְנוּ חֲטִין
20 וְשַׁעְרִין הוּדָה לוּ בְּאֶחָד מֵהֶן פְּלִיגִי, מֵאִי רֹואֵה
21 אַת אֲנִי דְרַבִּי אֲדַמּוֹן? הֵא אִפִּילוּ בְּטַעְנוּ חֲטִין
22 הוּדָה לוּ בְּשַׁעְרִין מַחֲבִיב וְפִלְגִי נִמְי בְּטַעְנוּ חֲטִין
23 וְשַׁעְרִין הוּדָה לוּ בְּאֶחָד מֵהֶם, דֵּאִי בִישׁ בִּלְשׁוֹן
24 הוּא לְשׁוֹן קִנְקִיָּים דּוֹקָא פְּלִיגִי, הוּא לֹהוּ לְרַבְּנָן
25 לְמִיָּמֶר בְּהִדִּיא "אֵין בִּלְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן קִנְקִיָּים".
26 וְאֲדַמּוֹן מַחֲבִיב בְּמִוּדָה בְּכָל הַקִּנְקִיָּים, מְדֵלָא נָטָּ
27 בַּמִּתְנִיתִין: וְהוּדָה לוּ מִקְצַת קִנְקִיָּים, אֵלָּא נָטָּ
28 בְּקִנְקִיָּים דְּמִשְׁמַע בְּכּוּלְהוּ, וְלֵא מוֹקֵי לֵה בּמִקְצַת
29 קִנְקִיָּים אֵלָּא מִשּׁוּם רַבְּנָן, דְּלֵא מִשְׁתַּמְעָא מִלְתִּיהוּ
30 דִּאֵין בִּלְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן קִנְקִיָּים אֵלָּא בְּהִדִּיא גּוֹנָא.
31 וְחֲבִי קָאֵמֶר: אֵין הוּדָהִא מִמִּין הַטַּעְנָה - דְּלֵא
32 מִיבְּעִיא בְּמִוּדָה בְּכָל הַקִּנְקִיָּים דְּפֻטְרִי, דְּהֵא אִפִּילוּ
33 יֵשׁ בִּלְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן קִנְקִיָּים נִמְי פְּטוֹר, אֵלָּא אִפִּילוּ
34 הוּדָה בּמִקְצַת קִנְקִיָּים נִמְי פְּטוֹר, דִּאֵין בִּלְשׁוֹן הוּא
35 לְשׁוֹן קִנְקִיָּים.
- 36 **והדא** כְּשִׁמוּאֵל - וְכֵן לְהִלָּתָה, וְאָף עַל גִּב דְּקִימָא
37 יוֹן כְּרִבִּי יוֹחָנָן לִגְבִּי שְׁמוּאֵל. חֵדָּא, דְּרַבִּי
38 יוֹחָנָן נִמְי חֲבִיב אֵלִיָּבָא חֵדָּא אֲמֹרָא. וְעוֹנֵי, דְּקִימָא
39 לֵן כְּרִב נַחֲמֵן בִּדְיָנִי, וְעוֹד, דְּרַב פֶּפֶא דְּהוּא בְּתָרָא
40 סְבִירָא לִיה כְּשִׁמוּאֵל, וְכֵן פֶּסֶק רַבִּינוּ חֲנַנְלָא
41 בְּשִׁמְעֵתִין, וְכֵן עוֹקֵר, וְלֵא מִנּוּ שִׁפְסַף רַבִּינוּ חֲנַנְלָא
42 בְּכּוּתּוּבַת (קָה, ב) כְּרִבִּי חִיָּיא בַר אָבָא.
43 **אדרבא**, אֵין אֲדָם מַעִין כִּי - וְאֵם חֲתָמָה,
44 דִּאֲמַרְיָן בְּפִירְקִין: מַפְנִי מֵהָ אֲמָרָה
45 תוֹרָה מוֹרָה מִקְצַת הַטַּעְנָה יִשְׁבַּע? חֻקָּה אֵין אֲדָם
46 מַעִין כִּי? וִישׁ לֹמֶר: אָף עַל גִּב דְּכּוֹפֵר הִכָּל נִמְי
47 מִשְׁתַּמְטִי, מְכָל מִקּוֹם אֵין לוֹ כִּל כִּךְ פְּנִים לְכּוֹפֵר
48 הִכָּל כְּמוֹ לְכּוֹפֵר בּמִקְצַת, וְלִיכָא מִיָּנֹה.
49 **אשתמוצי** וְהוּא דְקִמְשַׁתְּמִי - תִּמְנָה: דְּבִפְרָק
50 קָמָא דְבָבָא מַצִּיעָא (ה, א) דִּיִּיק:
51 אֵלָּא הֵא דִּאֲמַר רַב נַחֲמִין: מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת
52 חִיסָת (דְּרַבְּנָן) נִימָא מִנּוּ דְּחִשְׁדִּי אֲמַמּוֹנָא חֲשִׁיד נִמְי
53 אֲשַׁבְּתָא. אֲמַאי לֵא מִשְׁנִי דִּאֲשַׁתְּמִי קָא
54 מִשְׁתַּמְטִי. כְּדִמְשֵׁן אֲחֹתָם דְּלַעֲלִיל: וִישׁ לֹמֶר:
55 מִשּׁוּם דְּפִירְךָ בְּהוּי דִּךְ פִּירְכִּי טוֹבָא. וְהוּ, הֵא תִּנְתִּי
56 רַבִּי חִיָּיא כִי, דְּלֵא מַצִּי לְשִׁנּוּי חֲבִי.
57 **בפירקין** פְּסוּל לְעוֹדֵת - בְּפִרְקָא קָמָא דְבָבָא
58 מַצִּיעָא (ה, ה) מוֹקֵי לֵה דְנָקִיט לִיה
59 בִּידֵיהּ, וּבְמִלְחָה אִפִּילוּ נָקִיט לִיה בִּידֵיהּ וְחִי כְּשֵׁה,
60 דְּמִלְחָה לְחֻצָּא נִתְּנָה, וְהוּא שְׁמַא צִרִיר לְמַעֲלָה
וּמֵאֵין
- 1 הוֹדָה בּמִקְצַת קִרְקַע פְּטוֹר - שָׂאִין נִשְׁבַּעִין עַל הַקִּרְקַע, כִּדְלִפְטִין לְקַמֵּן בְּפִירְקִין
2 (שְׁבוּעוֹת מִב, ב), וְאָף הוֹדָתָן אֵינָה מְבִיאָה לִידֵי שְׁבוּעָה. הוֹדָה בּמִקְצַת כָּלִים חֲבִיב -
3 שְׁבוּעָה אָף עַל הַקִּרְקַע, עַל יְדֵי גִלְגּוּל דְּשְׁבוּעָה מִקְצַת כָּלִים. הֵא כָּלִים וְכָלִים דְּוִיָּא
4 כָּלִים וְקִרְקַע - כְּלֹמֶר, מִשְׁנֵי מִיָּנִין, וְהוֹדָה בְּאֶחָד וּכְפַר בְּאֶחָד - חֲבִיב, וּזְקָקִין - הִכָּלִים
5 וּזְקָקִין אֵת הַקִּרְקַע לְשְׁבוּעָה. תִּנְיָנָא - בְּמַסְכַּת
6 קִדּוּשִׁין: נִכְסִים שָׂאִין לֹהֵם אֲחֵרִיּוֹת וּזְקָקִין אַת
7 הַנִּכְסִים שִׁישׁ לֹהֵן אֲחֵרִיּוֹת לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶן. **הבא**
8 עֵיקֶר - דְּכּוּלָּה מַסְכַּת בְּהִלְכּוֹת שְׁבוּעָה. וְהוּאִי -
9 דְקִדּוּשִׁין, **אנב גירא נפכה** - אִיִּידִי דְתַנָּא תַּחֲבִי:
10 נִכְסִים שָׂאִין לֹהֵם אֲחֵרִיּוֹת נִקְנָן עִם נִכְסִים שִׁישׁ
11 שְׁאָף הֵם וּזְקָקִין אֵת הַנִּכְסִים כִּסְפָא בְּלֹא מִשְׁכִּיָּה - תַּנִּי בְּהִידֵיהּ
12 לְשְׁבוּעָה. **אדמון היא** - דְּבַעִי הוֹדָא מִמִּין
13 הַטַּעְנָה, וּמִיָּדוּ הִיכָא דְטַעְנָה שְׁנֵים הוֹדָה לוֹ
14 בְּאֶחָד מֵהֶם - חֲבִיב. וְהֵא דִּאֲדַמּוֹן בַּמִּתְנִיתִין הִיא,
15 מִיָּדוּ הֵא בְּמַסְכַּת שְׁבוּעוֹת לֵא מִפְרָשִׁין בְּגִמְרָא
16 בְּמֵאִי פְלִיגִי, אֲבָל בְּפִרְק בְּתָרָא דְכּוּתּוּבַת (קָה, ב)
17 מִפְרָשִׁין דְּבַחֲבִי פְלִיגִי. **טענו חטין וקדם והודה**
18 **בשעורין** - מִי שְׁהִיָּה לוֹ לְטַעְנוּ עַל חֲבִירוֹ חֲטִין
19 וְשַׁעְרִין, וְטַעְנוּ חֲטִין, וְלֵא חֲסִיפִי לְטַעְנוּ שַׁעְרִין
20 עַד שִׁקְדֵם וְהוּ אֲמַר: חֲטִין אֵין לִךְ כִּדִּי, אֲבָל
21 שַׁעְרִין שִׁשׁ לִךְ כִּדִּי. **אם כמפריש** - וְכַפֵּר
22 לְבִית דִּין שִׁפְסָף לְהַדּוֹת כִּדִּי שְׁלֵא יִטְעֵנוּ וְהוּ
23 שַׁעְרִין וְיִתְחַיֵּיב לוֹ שְׁבוּעָה בְּהוֹדָא שַׁעְרִים -
24 חֲבִיב לוֹ שְׁבוּעָה אֵם אֲמַר לוֹ וְהוּ: שְׁהִידֵם שִׁשׁ לוֹ
25 בִּידֶךְ. **ואם כפתבין** - לְהַשִּׁיב לוֹ עַל טַעְנָה שֶׁל
26 חֲטִין, וְלֵא כְּפּוֹפֶן - פְּטוֹר. **לפיכך יצאו כלים** -
27 לִיכְתֵּב בְּפִירוּשׁ. **למה שחן** - לְהַתְחַיֵּיב עֲלֵיהֶם
28 בְּכָל שַׁחַן. דְּהוּא לִיה לְמַכְתֵּב (שְׁמוֹת כב) "כִּי יִתֵּן
29 אִישׁ אֶל עֵרְוֹ כִּסְפִים לְשִׁמּוֹר", וְאֵאֵן אֲמַיָּא: מִנָּה
30 כִּסְפִים שְׁנֵים דְּבַר חֲשׁוֹב - אֵין כָּל שְׁנֵים דְּבַר
31 חֲשׁוֹב. אֵלָּא כָּלִים לֹמֶר דְּהוּ דְּבַר חֲשׁוֹב
32 וְלֵא בְּעִינֵן שׁוּיָוִיתִין שְׁנֵים כִּסְף. **וכפר בפירות**
33 **פטור** - כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאִזִּיל, כְּרַב דִּאֲמַר כְּפִירָה שְׁתִּי
34 כִּסְף בְּעִינֵן. **כפר בכלים** - וְאִפִּילוּ כָּל דְּהוּ,
35 כְּדִאֲמַרְיָן: לִכְך יֵצְאוּ כָּלִים לְמַה שַׁחַן, וְאִי מִשּׁוּם
36 הוֹדָא מִמִּין הַכְּפִירָה - בְּהֵא סְבִירָא לִיה
37 כְּשִׁמוּאֵל, טַעְנָה בַּחֲטִין וְשַׁעְרִין וְהוֹדָה לוֹ
38 בְּאֶחָד מֵהֶן חֲבִיב. חִיסָת - לְשׁוֹן שְׁמוּאֵל, שְׁמִינוּ
39 חֲכָמִים עֲלֵיו שְׁבוּעָה, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א כו) "אֵם ה'
40 חִסְתִּירָךְ בִּי. אֵין אֲדָם מַעִין פְּנִי (כֹּה) תִּיעַ -
41 דִּאֲמַרְיָן אֲשַׁתְּמִי אֲשַׁתְּמִי. **הכופר במלוה** -
42 וְבֹא עֲדִים, וְהוּא לֵא נִשְׁבַּע - כִּשֵּׁר לְעוֹדֵת, וְלֵא
43 אֲמַרְיָן חֲשִׁיד אֲמַמּוֹנָא הוּא, אֵלָּא אֲשַׁתְּמִי
44 קִמְשַׁתְּמִי לִיה, מִשּׁוּם דְּמִלּוּה לְחֻצָּא נִתְּנָה
45 וְאֵין עֲבָשִׁי בִידוּ בְּמֹה לְפֻרְעָה. **בפירקין פסול**
46 לְעוֹדֵת - וְאִפִּילוּ לֵא נִשְׁבַּע, דְּמִשְׁעָה דְּכַפֵּר
47 אִיחֲשִׁיד לִיה אֲמַמּוֹנָא. וּבִבְבָא מַצִּיעָא בְּפִרְק
48 קָמָא (ה, ה) מוֹקֵמִינִין לִיה בְּרִאֲתוֹ סְהוּי דְּהוּאִי
49 שְׁעָתָה הוּא בִּידֵיהּ, דְּלִיכָא לְמִימַר אִירִסָּה לִיה
50 וּמִשְׁתַּמְטִי עַד דְּבִדּוּשׁ וּמוֹשַׁכָּה לִיה. **מתני אסיפא**
51 - לְהֵא דְרַב נַחֲמִין. **כל שכן אסיפא** - דְּהֵא אוּדִי
52 לִיה עֲלִיו, וְאִיכָא דְרָרָא דְּמַמּוֹנָא.
53 שְׁבוּעָה
- 1 **מנה לי בידך** אֵין לִךְ בִּידֶךְ - **פטור**. **אמר רב**
2 **נחמן:** וּמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת חִיסָת; מֵאִי טַעְמָא? חֻקָּה אֵין אֲדָם תּוֹבֵעַ אֵלָּא אֵם בֵּן יֵשׁ לוֹ
3 עֲלִיו. - אֲדָרְבָּה, חֻקָּה אֵין אֲדָם מַעִין פְּנִי בְּפָנֵי כְּעַל חֲבֹב! - אֲשַׁתְּמוּצִי הוּא דְקָא מִשְׁתַּמְטִי לִיה,
4 **סבר:** עַד דְּהִנֵּה לִי וּפְרַעְנָא לִיה. **תדע,** דְּאֲמַר רַב אִידִי בַר אֲבִין אֲמַר רַב חֲסָדָא: הַכּוֹפֵר בְּמִלּוּה
5 - **כִּשֵּׁר לְעוֹדֵת, בְּפִקְדוֹן - פְּסוּל לְעוֹדֵת.** רַב חֲבִיבָא מַתְנִי אִסִּיפָא: "מִנָּה לִי בִידֶךְ", אֲמַר לוֹ: "הֵן".
6 **למחר אמר לו:** "תִּנְתְּנוּ לִי", "נִתְּנָתִי לִךְ" - **פטור;** וְאֲמַר רַב נַחֲמִין: מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת חִיסָת. מֵאֵין דְּמַתְנִי אִרִּישָׁא, כָּל שֶׁבֶן אִסִּיפָא;
7 וּמֵאֵין

טענו חטים והודה לו בשעורים, היינו כדי להודיעו כחו ו-חזק
דעתו דרבן גמליאל, שמחייב שבועה אפילו כשלא הודה כלל
ממין הטענה.
הגמרא ממשיכה להקשות על רבי חייא בר אבא: תא שמע, שנינו
במשנה, מענו בלים ונקרקעות, והודה בלים וקפר בנקרקעות, או
שהודה בנקרקעות וקפר בלים, פטור משבועה, וכן אם הודה
בנקרקעות מתביעת הנרקע, וכפר בשאר הקרקעות ובכלים, פטור
משבועה, לפי שאין אדם מתחייב בשבועה על ידי כפירה או
הודאה בקרקעות. אך אם הודה בנקרקעות מן הכלים, וכפר בשאר
הכלים ובקרקעות, חייב להשבע אף על הקרקעות, שכן שכפר
והודה במטלטלין, והתחייב עליהם שבועה, אפשר לגלגל עליו
שבועה אף על הקרקעות. ויש לדייק מהמשנה, מעמא דפטור
משבועה הוא רק באופן דתבעו בלים ונקרקעות, כיון דנקרקע לאו
בת שנועה היא, הא אם יתבע בלים וכלים דומיא דכלים ונקרקעות,
והינו שיתבעו שני מיני כלים והודה הנתבע באחד מהם, חייב
שבועה, ומוכח שאם טענו חטים ושעורים והודה באחד מהם,
חייב שבועה, שלא כדברי רבי חייא בר אבא.
דוחה הגמרא: לעולם יתכן שהוא הדין דאפילו באופן שטענו בלים
ובלים נמי פטור, והא דקתני דווקא אופן של בלים ונקרקעות, קא
משמע לו דכי הוה בנקרקעות בלים, חייב שבועה אף על הנקרקעות.
תמחה הגמרא: מאי קא משמע לך, וכי את הדין של 'ווקקין' -
שחייב שבועה על מטלטלין גורר את הקרקעות להשבע עליהם,
הרי כבר תנינא (קידושין כו), נכסים שאין להם אחריות ווקקין את
הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן. מתרצת הגמרא: הא עיקר
- במשנתנו נאמר עיקר דין זה, ואילו תהיא - המשנה בקדושין,
אנב גרמא נסבא - בדרך אגב הביאה דין זה.
ממשיכה הגמרא ומקשה: אי תיביה רבי אמא בר מל לרבי חייא בר
אבא, שנינו בברייתא, מענו התובע שור, והודה לו הנתבע בשור, או
שטענו בשור והודה לו בשור, פטור משבועה, כיון שאין ההודאה
ממין הטענה. אבל אם מענו בשור ושור והודה לו באחד מהן, חייב
שבועה, ומבואר שרבי חייא בר אבא מביא הודאה באחד מהן חייב
שבועה, וקשה על רבי חייא בר אבא הפוסר.
אמר ליה רבי חייא בר אבא, הא מני - ברייתא זו בשיטת רבן
גמליאל היא, שהוא סובר במשנתנו שאף המודה שלא ממין
הטענה חייב שבועה, וכל שכן שאם תבעו שני מינים והודה לו
באחד מהם, חייב, ואילו רבי חייא בר אבא שאמר שרבי יוחנן
סובר שפטור, אמר כן בדעת חכמים, הסוברים שטענו חטים
והודה לו בשעורים, פטור.
הקשה רבי אבא בר ממל: אי הברייתא סוברת כרבן גמליאל, אפילו
רישא נמי - אף ברישא של הברייתא, בטענו שור והודה בשה או
להיפך, גם כן יתחייב שבועה, ומדוע פטרה אותו הברייתא.
רב חייא בר אבא מיישב את הברייתא באופן אחר: אלא, הא מני,
אדמון היא, שאמר במשנתנו שאמנם אם טענו חטים והודה לו
בשעורים פטור, וכדעת חכמים, אך אם טענו חטים ושעורים
והודה לו באחד מהם, חייב. הוסיף רבי חייא בר אבא ואמר לרבי
אבא בר ממל, ולא דחוי מדינא לך - ואינו מתרץ כן כדחיו
לקושיותיך בלבד, אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן - כך
שנה רבי יוחנן בשם רבותי, 'הא מני אדמון היא' - שברייתא זו
נאמרה בשיטת אדמון.
הגמרא דנה באופן שרצה התובע לתבוע שני מינים, אך אחר
שתבע מין אחד קדם הנתבע והודה במין האחר: אמר רב עקיבא
שמואל, מענו התובע בחטין, ורצה להמשיך ולתבוע גם שעורים,
אך קדם הנתבע והודה לו בשעורין, ואם היה תובעו חטים
ושעורים והלה היה מודה לו באחד מהם, היה חייב, הרי הדין תלוי
באופן ההודאה, אם בנקרקעות - אם נראה לבית דין שהנתבע ידע

וכן אם הודה הנתבע בנקרקעות וקפר בשאר הקרקעות
ובכלים, פטור משבועה, כיון שחייב השבועה הוא מחמת
ההודאה, והודאה על קרקע אינה מחייבת שבועה. אך אם הודה
הנתבע בנקרקעות הכלים וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, חייב
שבועה על כפירתו, ואף על הקרקעות, כיון שהמחייב שבועה על
מטלטלין אפשר לגלגל עליו שבועה אף על הקרקעות.
מסיימת הגמרא את ראייתה: יש לדייק מהמשנה, מעמא שפטור
משבועה אף שהודה במקצת, הוא רק באופן דתבעו בלים
ונקרקעות, כיון דנקרקע לאו בת שנועה היא - שכפירה או הודאה
בקרקע אינה מחייבת שבועה, ומשמע, הא - אבל בתביעת בלים
ובלים דומיא דכלים ונקרקעות - אם תבעו שני מיני כלים, בדומה
לתביעת כלים וקרקעות שזו תביעת שני מינים, והודה הנתבע
באחד מהם, חייב שבועה, ואינה נחשבת הודאה שלא ממין
הטענה, אלא כיון שהודה באחד ממניי התביעה הרי זו הודאה
ממין הטענה המחייבת שבועה, ומוכח כדברי שמואל, שאם תבעו
חטים ושעורים והודה הנתבע באחד מהם, חייב שבועה.
דוחה הגמרא: לעולם יתכן שהוא הדין דאפילו באופן שטענו בלים
ובלים נמי ו-גם כן פטור, דאף שיתבעו שני מינים אין הודאתו
באחד מהם מחייבת שבועה, והא דקתני בלים ונקרקעות - והטעם
שנקטה המשנה דווקא אופן של כלים וקרקעות, קא משמע לך -
היינו כדי להשמיענו את האמור בהמשך, דכי הוה בנקרקעות בלים,
חייב שבועה אף על הנקרקעות.
תמחה הגמרא: מאי קא משמע לך - מה בא התנא להשמיענו כזה
שנשבע על הקרקע, האם בא לחדש את דין 'ווקקין' ו-גוררים,
כלומר, שמטלטלין שהתחייב עליהם שבועה גוררים אחריהם אף
את הקרקעות להשבע עליהם, תנינא - הרי כבר שנינו דין זה
במשנה בקידושין (כו), נכסים שאין להם אחריות ו-מטלטלין,
ווקקין את הנכסים שיש להן אחריות ו-קרקעות לישבע עליהן.
משיבה הגמרא: הא עיקר - משנתנו היא עיקר מקומו של דין זה,
שהרי מסכת זו עוסקת כולה בדיני שבועות, ואילו תהיא - המשנה
בקדושין שחורה והשמיעה דין זה, אנב גרמא נסבא - רק בדרך אגב
הביאה זאת, מחמת האמור שם שמטלטלין נקנים אגב קרקע.
עד עתה התבארה דעת שמואל, שהתובע חטים ושעורים והודה
לו הלה באחד מהם, חייב שבועה. הגמרא מביאה עתה את דעת
החולק: ורבי חייא בר אבא אמר בשם רבי יוחנן, מענו חטין ושעורין,
והודה לו באחת מהן, פטור משבועה, כיון שאף זו נחשבת כהודאה
שלא ממין הטענה.
הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יוחנן. מקשה הגמרא: והאמר רבי
יצחק לעיל (ע"א) על דברי רב נחמן בשם שמואל, שטענו חטים
ושעורים והודה לו באחד מהם חייב, איש, וכן אמר רבי יוחנן. הרי
שדעת רבי יוחנן שחייב שבועה, ואילו רבי חייא בר אבא אמר
בשמו שפטור.
מתרצת הגמרא: אמוראי ניהו אליבא דרבי יוחנן - מחלוקת
אמוראים היא בדעת רבי יוחנן, רבי יצחק סובר שרבי יוחנן מחייב
שבועה באופן זה, ורבי חייא בר אבא סובר שרבי יוחנן פוסר.
מקשה הגמרא על דברי רבי חייא בר אבא: תא שמע, שנינו
במשנתנו, מענו חטין והודה לו בשעורין, פטור משבועה, ורבן
גמליאל מחייב. ויש לדייק, מעמא דתנא קמא הפוסר משבועה הוא
רק באופן דמענו חטין והודה לו בשעורין, שהודה בדבר שלא תבעו
כלל, הא - אבל אם תבעו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן, חייב
שבועה, ושלא כשיטת רבי חייא בר אבא. דוחה הגמרא: לא - אין
זו קושיא, ויתכן שלדעת תנא קמא הפוסר בטענו חטין והודה לו
בשעורין, הוא הדין דאפילו תבעו חטין ושעורין והודה לו באחד
מהם נמי פטור משבועה, כיון שזו הודאה שלא ממין הטענה, והאי
דקמיפלגי בהטין - והטעם שהוזכרה מחלוקתם במשנה רק לגבי

54 הגמרא מבארת את דעת חכמים בדין המסרב להשבע שבועה
55 דרבנן. שואלת הגמרא: ולרבנן, דפליגי עליה דרבי יוסי, דאמר,

שנינו במשנה: מָנָה לִי בִידֶךָ בּוֹ' אמר לוֹ הֵן, לְמַחֵר אָמַר לוֹ תִנְהוּ לִי, ¹⁰⁹
נִתְּתִיו לָךְ, פֶּטוּר. אֵין לָךְ בִּידִי, חַיִּיב. מָנָה לִי בִידֶךָ אָמַר לוֹ הֵן, אֵל ¹¹⁰

שבועות. פרק שישי - שבועת הדיינין - דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קצה
רש"י תוספות

שבועה דאורייתא - הבאה במקצת הטענה. שבועה דרבנן - הא דרב נחמן. מ"פ שבועה
- אם אמר הנתבע לחובע: השבע וטול. מיחת לנכסיה - אם אמר: איני נשבע ואינו משלם
- יורדין לנכסיו ונותנין לזה. שנגנזו חשוד - הנתבע חשוד על השבועה, ותנן לקמן
(שבועות נד, ב) שתקנו חכמים שישבע החובע ויטול. תקנתא היא - שבועה עצמה של
היסת תקנתא היא. ותקנתא שיהא תובע נבשע
ונוטל, לתקנתא היסת שבועה שלא באה עליו
אלא בתקנת חכמים, לא עבדינן, ופסיד התובע
בלא שום שבועה. דפליגי עליה דרבי יוסי - גבי
מצאית חרש שטוה וקטן. נקטיה לכובסיה
ולשבקיה לגלימיה הוא = אחוזו בביציו התלום
בו עד שיתן לו טלית שעליו. כלומר, כיון
דמשמתנין ליה לעולם עד דליחוב ליה לית לך
למיתא לנכסיה עדיף מזהא. כל דבר התלוי
במחזיק קרי ליה "כובסא", כדאמר: אוול גרמא
ומזהא לכובסא ואחר תמרי, ביאלא ון הגוללי
(מכות ח, א). עד דפסי זמן גריד - לבתר תלתין
יומין, כדאמרין: רב מנגיד אמאן דמשהי
משמיה דרבנן עליה תלתין יומין, ב"האשה
נקיט" (קדושין יב, א). אשתבע לי - דלא
פרעתך. וכי פה ביה זו - שלא פגם שטרו,
לפגום שטרו, דתנן (כתובות פו, א): הפוגמת
כתובתה לא תפרע אלא בשבועה, כיצד? היתה
כתובתה אלף זה, והוא אמר: התקבלת
כתובתך, והיא אמרת: לא התקבלת אלא
מנה, והואיל ומודית במנה - פוגמת את שטר
כתובתה ולא תפרע השאר אלא בשבועה,
דליכא למיסמיק חו שטרא. דאיכא למימר טפי
קבלה. והשתא דאמרת משביעין לו, מה יפה
בזו משאם פגם את שטרו? תתם - גבי פגם את
שטרו, אף על גב דלא טעין לזה אשתבע לו,
אלא אמר פרעתך - טענין ליה אנו, ואמרין
לבעל השטר: השבע, משלם = מפשיש. לא
מוזקקין ליה - להשבע, דמיחזי דחשדינן ליה,
ולא לגבות לו, דהא אמר ליה: אשתבע לי דלא
פרעתך. נתתיו לך פטור - אף משבועה. ומיהו
שבועת היסת איכא. והא הכא כיון דתבעיה
בעדים - והודה לו בפניהם, כמאן דאופחיה
בעדים דמי.

נתתיו

ומאן דמתני לה אסיפא, הכא הוא דאיכא דררא
דממונא, אבל התם דליכא דררא דממונא - לא.
מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן?
- איכא בינייהו: מ"פ שבועה, בדאורייתא לא
מפכינן שבועה, בדרבנן מפכינן. - ולכך בר רב
אשי דאמר: בדאורייתא נמי מפכינן שבועה, מאי
איכא בין דאורייתא לרבנן? - איכא בינייהו: מיחת
לנכסיה, בדאורייתא נחתנין לנכסיה, בדרבנן לא
נחתנין לנכסיה. - ולכך ר' יוסי דאמר: בדרבנן נמי
נחתנין לנכסיה; דתנן: מציאת חרש שוטף וקטן - יש
בהם גול מפני דרכי שלום, רבי יוסי אומר: גול גמור;
ואמר רב חסדא: גול גמור מדבריהם, למאי נפקא
מינה? להוציאו בדיינין; מאי איכא בין דאורייתא
לרבנן? - איכא בינייהו: שנגנזו חשוד על השבועה,
בדאורייתא - שנגנזו חשוד על השבועה אפכינן
ליה שבועה ושמו אאיך, בדרבנן - תקנתא היא,
ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. - ולכך דפליגי עליה
דרבי יוסי, דאמר: בדרבנן לא נחתנין לנכסיה, מאי
עבדינן ליה? - משמתנין ליה. אמר ליה רבינא לרב
אשי: האי נקטיה בכובסיה דנשבקיה לגלימיה הוא!
אלא מאי עבדינן ליה? אמר ליה: משמתנין ליה עד
דמיז זמן נגדיה, ונגדינן ליה ושביקין ליה. אמר רב
פפא: האי מאן דאפיק שטרא על חבירה, ואמר ליה:
שטרא פרוע הוא - אמרינן ליה: לאו כל כמיך, ויל
שלים; ואם אמר: לשתבע לי, אמרינן ליה: אשתבע
ליה. אמר ליה רב אחא פריה דרבא לרב אשי: ומה
בין זה לפגום את שטרא? אמר ליה: התם אף על

תויבאת

יהיבנא לך השתא ליתיה גבאי, אי נמי אפשיט דספרא זיך ליה. אבל לגבי שבועה דאורייתא למה לחם לתקן שיהא חשוד? והשתא הדיא דלקמיא אתאי אפילו כמאן דפליג אמר בר רב
אשי. ורבינו יצחק מנא בתשובות קדמוניות דלא מפכינא שבועה דאורייתא. וכן בהלכות גדולות ובסדר תנאים ואמוראים, דהלכתא כמר בר רב אשי בבבליה התלמוד בר ממיקר שבועה
ואודייתא. אך מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה כגון שהיה המחזיק שבועה חשוד, וקאמר מר בר רב אשי דמפכינן אכנגדו - אין נראה, דבחושו לא איירי, אלא בסמוך דאמר
איכא בינייהו שנגנזו חשוד. אלא כפירוש הקונטרס, דאמר נתבע לחובע: השבע וטול. ורבינו חננאל נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממיקר שבועה חשוד, וסימנין: הפך לכן.
וחזירי בפרק "בזמא המקשה" (חולין עו, ג) בני צומת הגידין, דקאמר: זייג אי על גב דלא חזירי.

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתנין - קצת תימה: דרבנן נמי לא איירי אלא בהדיא דלא היו גיולה אלא מפני דרכי שלום, אבל היכא דהוי גמור מודו דנחתנין לנכסיה. והכי נמי היכא
דאיכא שבועה דרבנן, וכי מן בין זה לפגום שטרו - ואם תאמר: תקשה ליה אמיתותיך דבא ליפרע מתומים לא יפרע אלא בשבועה, וטעמא משום דלמא אי הוא אבודון
קיים דהוה טעין אמר: אשתבע לי, אלמא מצי משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא. דאפילו לא מצי אבודון טעין - טענין ליתמי, דבפרק "חובות" (כתובות פו, ב) אמרינן:
כתב לאשתו נקי נדר נקי שבועה - לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה, אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפילו במקום שאין האב יכול להשביע.
ושייך למשנה לעיל, ב"ו, אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור - מהשתא הוה ליה לרב לאפלוזי ורבן גמליאלו כדפליג בסיפא בשטענו חסין והודה לו בשעריין, ולשמואל אדלעיל שתי
כסף יש לי בידך והלא אמר אין לך בידי כו'. אלא נטר עד לבסוף ופליג אכולהו. וצריך לדקדק אמאי צריכי כל הך, ואיכא מינייהו דתני אידי.

תויבאת

ומאן דתני אסיפא כו' - אמר רבינו תם: השתא דלא איתמר הלכתא כחז מהןך לשני,
היכא דליכא דררא דממונא לא משביעין ליה מספק, דהמציא מחבירו עליו הראיה.
ואף על פי כן לא היה מוחה בדיינים המשביעין. וקצת נראה להשביע, ד"איכא דאמר"י טפל
ללשון דאשקן כמו שאומר רבינו יצחק בן אשר. מיהו אמר רבינו תם דאוליין בחר המיקל.
וכן משמע בפרק קמא דבבא מציעא (ה, א) גבי
הואר רעיא, דמייתי דתם מילתא דרב נחמן
ארישא דמתניתין, ורבינו תם דאורייתא
למימר דחתם רישא דמילתא נקט, ומסיפא פריך
דמשביעין ליה היכא דאיכא דררא דממונא,
דהתם נמי איכא דררא דממונא מאור שחוי
רגילין למסור לו בכל יום. ועוד, דהא איכא סהדי
דאכל תר מנייהו. ורב האי גאון פירש דלא
משביעין ליה, אלא משמתנין ליה על תנאי דלא
בשמתא אלא הוא חייב ואינו משלם.
מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה
דרבנן - בפרק "חובות" (כתובות פו, א)
גבי הא דאמר בר נחמן: אי פקח שמעון מייתי ליה
לבי שבועה דאורייתא, פירש בקונטרס דנפקא
מינה דבדאורייתא בעי למינקט חצצא בדיה
ובדרבנן לא בעי. ואין נראה, דהדיא נפקותא לא
אמרין תבא. ועוד, דבפרק "השולח" (גיטין לה, א)
גבי אלמנה, דקאמר: אדרה בבית דין ואשבעה
חוץ לבית דין, פירש בקונטרס גופיה דבבית דין
לא בעי אשתבעי משום דבעי אנוקטי חצצא
בדיה, אף על גב דשבועה דאלמנה שבועה דרבנן
היא. וברשי שמעתתא ד"חובות" (כתובות פו, ב)
פירש נמי בקונטרס גבי הא דסבר רמי בר חמא
למימר שבועה דאורייתא, דנפקא מינה לאפוכי
שבועה.

ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן
- רבינו יהודה בן נתן פירש בשם
הקונטרס דהלכתא כותיה, דקיימא לן כמר בר רב
אשי במיפך שבועה. וכן בתשובת רבינו גרשון
מאור הגולה, וכן רב האי גאון. והביא ראה
דהלכתא כותיה מוקדמא לקמיה: האי מאן
דמפיק שטרא על חבירה, אי אמר ליה היאך:
אשתבע לי דלא פרעתך, אמרינן ליה: ויל
אשתבע ליה. ומה דתם דאית ליה עליה ממון
גמור מדאורייתא יכול להפך עליו שבועה, היכא
דמיז ליה אלא שבועה דאורייתא לא כל שכן
דמיז אמר ליה אשתבע לי אתח לפי דבריה, מאן
דפליג אמר בר רב אשי כל שכן דפליג אדלקמיה.
מיהו הגאונים נחלקו בהדיא דלקמיה, אי אמר
ליה: אשתבע לי דלא פרעתך, אם יכול איך
לחזר ולומר: אשתבע לי את ותפטר. ואם יוכל -
אין ראה לרב האי משם. ועוד, דלא דמי,
דבהדיא דלקמיה דאי תקנו רבנן משום דשכיחא,
דמתרמי זמנין טובא דבתר דפרעיה אשתחי
שטרא בדיה, כדאמרין בפרק קמא דבבא מציעא
(טז, ב): אשתומטי דקא משתמיט דאמר ליה למחר

יהיבנא לך השתא ליתיה גבאי, אי נמי אפשיט דספרא זיך ליה. אבל לגבי שבועה דאורייתא למה לחם לתקן שיהא חשוד? והשתא הדיא דלקמיא אתאי אפילו כמאן דפליג אמר בר רב
אשי. ורבינו יצחק מנא בתשובות קדמוניות דלא מפכינא שבועה דאורייתא. וכן בהלכות גדולות ובסדר תנאים ואמוראים, דהלכתא כמר בר רב אשי בבבליה התלמוד בר ממיקר שבועה
ואודייתא. אך מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה כגון שהיה המחזיק שבועה חשוד, וקאמר מר בר רב אשי דמפכינן אכנגדו - אין נראה, דבחושו לא איירי, אלא בסמוך דאמר
איכא בינייהו שנגנזו חשוד. אלא כפירוש הקונטרס, דאמר נתבע לחובע: השבע וטול. ורבינו חננאל נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממיקר שבועה חשוד, וסימנין: הפך לכן.
וחזירי בפרק "בזמא המקשה" (חולין עו, ג) בני צומת הגידין, דקאמר: זייג אי על גב דלא חזירי.

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתנין - קצת תימה: דרבנן נמי לא איירי אלא בהדיא דלא היו גיולה אלא מפני דרכי שלום, אבל היכא דהוי גמור מודו דנחתנין לנכסיה. והכי נמי היכא
דאיכא שבועה דרבנן, וכי מן בין זה לפגום שטרו - ואם תאמר: תקשה ליה אמיתותיך דבא ליפרע מתומים לא יפרע אלא בשבועה, וטעמא משום דלמא אי הוא אבודון
קיים דהוה טעין אמר: אשתבע לי, אלמא מצי משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא. דאפילו לא מצי אבודון טעין - טענין ליתמי, דבפרק "חובות" (כתובות פו, ב) אמרינן:
כתב לאשתו נקי נדר נקי שבועה - לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה, אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפילו במקום שאין האב יכול להשביע.
ושייך למשנה לעיל, ב"ו, אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור - מהשתא הוה ליה לרב לאפלוזי ורבן גמליאלו כדפליג בסיפא בשטענו חסין והודה לו בשעריין, ולשמואל אדלעיל שתי
כסף יש לי בידך והלא אמר אין לך בידי כו'. אלא נטר עד לבסוף ופליג אכולהו. וצריך לדקדק אמאי צריכי כל הך, ואיכא מינייהו דתני אידי.

תויבאת

תיובתא דרב אסי - אבל לשמואל נחא, דמצי לפרש דהכי קאמר: נתתו לך בפני פלוני ופלוני והכלו להם למדינת הים. ולמאי דמרפשינן, דלשמואל נאמן לומר פרעתין בני ובין עצמן, במנו דאי בעי אמר פרעתין בפני פלוני ופלוני - אתי שפיר טפי.

תיובתא דשמואל - תימה: מאי קשיא? דלמא נתתו לך שלא בעדים קאמר, ולחכי חייבו ויש לומר: דשמואל הכי קאמר,

מתוך שיכול לומר פרעתין בפני פלוני ופלוני והכלו להם למדינת הים. כי אמר נמי פרעתין בני ובין עצמן נאמן במנו. ומידו רב פפא בסמוך ודאי לית ליה האי מגו, דהא קאמר בסמוך: צריך לפרעו בעדים. וצריך לדחוק לפירוש זה דפליגי רב פפא ושמואל בדברי רבי יהודה בן בתירא. ועוד יש לתמוה לומר: שהקשה לשמואל מסיפא דמתניתין, מנא ליה לפרש דברי שמואל כך מאחר שרב פפא לית ליה האי סברא? לכן נראה, שהמקשה משמע ליה דמפני שצריך ליתן לו בעדים משמע שצריך לברר שפרעו בעדים. וקצת משמע בן בכל הסוגיא. **ורב** פפא משמיה דרבא אמר אין צריך לפרעו בעדים - אמר רבינו תם: כן הלכה, דהא אמר רבי אבא ב"גט פשוט" (בבא בתרא קט, א). וקיימא לן דמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים. וכן רבא ורמי בר תמא סבירא ליה הכי בריש "כל הנשבעין" (שבועות מה, ב).

אול פרעיה סהדי אחריני - פירש בקונטרס: וזה אומר עדי שקר הם. ואם תאמר: ואין נאמן לומר שנשקרו? ויש לומר: דכיון דאמר באפי ראוון ושמעון, בעי למימר: מזהימנא לי כל היכא דאמרת לא פרען עד דפרענא באפי ראוון ושמעון, כדלקמן. ומידו, הא דקאמר בסמוך: לחכי קאמר באפי ראוון ושמעון, כי היכי דלא לידיחיה - לא אתי שפיר לפירוש, דמה ידיתו שייך כיון דמייית סהדי, וזהו ליה למימר: כי היכי דלא למיפטר אי אייתי סהדי אדרינו? לכן נראה לרבינו יצחק: דמיייר דקאמר פרעתין באפי סהדי והכלו להם למדינת הים. ויש פירושים שכתבו בהן כן, וגם רבינו תנאל פירש כן.

הא אנא וזה רב ששת - בדיחותא בעלמא הוא דקא מהדר ליה, ולא משום דצריך לקיים תנאו.

כל האומר לא לחיית בו - ואבי לית ליה. וזה דתנן: למחר אמר לו "תנהו לי", "אין לך ביד" - חייב, וטעמא דכיון דאמר לא לזה הו' כמודה שלא פרע - התם ליכא עדים דאמרי פרעו כי הכא. ולחכי אביי גופיה אית ליה בפרק קמא דבבא בתרא (ו, א) דכל האומר לא לחיית בו, כיון דליכא עדים שפרע. ואם תאמר: אמאי לא מתריצין הכא בדוריה "לא לחיית" כלומר: לא עמודי בהלוואתי אלא פרעתי, כמו בפרק "אמרו לו" (כריתות יב, א) גבי "לא נטמאתי", דמתריצין בדוריה. לא עמודי בטומאתי אלא סבלתי? ואומר רבינו יצחק בן אשר: דכבא לא קאמר "לא לחיית", אלא "לא הו' דברים מעולם" דלא שייך לתרוצי לישניה. אבל בפרק "הכותב"

(כתובות פח, א) קשה. דקאמר: אבל אמרי יתמי אמר לנו אבא לא לחיית בו? ויש לומר: דהאב היה יכול לטעון ולתרוץ דבריו, אבל ליתומים לא טענין מילתא דלא שכחא. ועוד יש לחלק, דהכא שטעונין עליו בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר, ואין לנו לתרוץ דבריו. **כל** מילתא דלא רמיא עליה דאיש ולא אדעתיה - תימה: בינא פשוט" (בבא בתרא קט, א) גבי עובדא דרב יצחק בר יוסף דהוה מסיק וזי ברבי אבא. מסיק: אף על גב דהמלוה חבירו בעדים אין בו, כי טעין ואמר: פרעתי בפני פלוני ופלוני - וצריך לברר ויבואו פלוני ופלוני ועידיה. ואמאי? הא אמרינן לאו אדעתיה ויש לומר: דרבא סבר ליה כמאן

נתתו לך חייב - לפרעו. בעדים חלוייתך - קא טלקא דעתך בשעת הלואה קאי, ואמר ליה: ראה שבעדים חלוייתך, ואף אתה אל תפרעני אלא בעדים. **דלמא בשעת תביעה קאמר** - כשתבעו בבית דין וזה אומר פרעתין, אמר לו והלא בעדים חלוייתך, בעדים הוה לך לפרעני. ולא אמר לו כן בשעת הלואה, ומשום הכי פטר ליה רבי יהודה בן בתירא. **אול פרעיה באפי סהדי אחריני** - וזה אומר: עדי שקר הם. ואיתניסו - מיד המלוה. לחוי פקדון ביד - ואינו עילין אלא שומר חנם, שלא קבלתם בתורת פרעון. כיון דקא מודית - דקבלתניה, וזה לא בתורת פקדון מסרם לך - הוי פרעון, ודברים שהיו בלבך אינם דברים. **דייף ופרע** - אותה הלואה שזה כופר ודאי לזה אותה באותו היום, אבל לא לחרו זמן פרעיה. כאומר לא פרעתי דמי - דכיון דלא לזה לפי דבורו - לא פרע, והרי יש עדים שלוח, נאמנין הם על הלואה ואינן נאמנין על הפרעון, דהדואת בעל דין כמאה עדים. **דמסיקנא כך** = שאני נושא כך. לא הוי דברים מעולם - לא פרע לפנינו. וזה אומר: או בפניהם או שלא בפניהם פרעתין. הוחזק כפרן - ואינו נאמן אפילו בשבועה לומר: פרעתין שלא בפניהם, שהרי אמר: פרעתין בפניהם, ונמצא שקר. **כל פלגא דלא רמיא עליה דאניש** - כגון זה, שלא היה לו לומר: פרעתין בעדים, שלא אמר לו זה בשעת הלואה: בעדים פרע לי, הלכך לא שם לבו לזכור אם בעדים פרע אם שלא בעדים, ואמרה בעדים פרעתין, ולאו אדעתיה. ואינו הוחזק כפרן בכך.

עפצ

משמיה דרבא, הלכתא: המלוה את חבירו בעדים - צריך לפרעו בעדים. **ורב פפא משמיה דרבא** אמר: המלוה את חבירו בעדים - אין צריך לפרעו בעדים; ואם אמר: "אל תפרעני אלא בעדים" - צריך לפרעו בעדים; ואם אמר לו: "פרעתין בפני פלוני ופלוני והכלו להם למדינת הים" - נאמן. סימן: ראובן ושמעון דתנן להכתיבה: "פי פרעתין - פרעני לי באפי ראוון ושמעון", אול ופרעיה באפי תרי מעלמא, אמר אביי: באפי בי תרי אמר ליה, באפי בי תרי פרעיה. אמר ליה רבא: להכי קאמר ליה באפי ראוון ושמעון, פי היכי דלא נדחיה. והוא דאמר ליה להכתיבה: "פי פרעתי לי - פרעני לי באפי בי תרי דתנו הלכתא". אול פרעיה בין דיליה לדיליה. איתניסו הנך וזו, אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: אין, קבולי קבלתניהו מיניה דרד פקדון, ואמינא: ליחוי נפאי פקדון, עד דמתרמו פי תרי דתנו הלכתא ומקשים תנאיה. אמר ליה: בין דקא מודית דודאי שקלתניהו מיניה - פרעון מעליא הו', אי אמרת לקיימי תנאיה - ויל אייתניהו, דהא אנא ורב ששת דתנינא הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכו' וכלא תלמודא. והוא דאמר ליה להכתיבה: "הב לי מאה וזו דאזויפתך", אמר ליה: "לא הו' דברים מעולם", אול אייתי סהדי דאזויפיה ופרעיה. אמר אביי: מאי נעבוד? אינהו אמרי אזויפיה, אינהו אמרי פרעיה. רבא אמר: כל האומר "לא לחיית", כאומר "לא פרעתי דמי". והוא דאמר ליה להכתיבה: "הב לי מאה וזו דמסיקנא כך", אמר ליה: "לא פרעתין בפני פלוני ופלוני?" אתו פלוני ופלוני, אמרי: לא הו' דברים מעולם; סבר רב ששת למימר: הוחזק כפרן, אמר ליה רבא: כל מילתא דלא רמיא עליה דאניש - לאו אדעתיה. והוא דאמר ליה להכתיבה: "הב לי שית מאה וזו דמסיקנא כך", אמר ליה: "ולא פרעתין מאה קפי עפצ"

עפצ

הלוה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים, נאמן.
הגמרא מביאה סימן לכמה מעשים שיובאו להלן, בענין זכותו של
הלוה לטעון פורעו: סימן ראובן ושמעון, דתני הלכתא, ופ"י
ופ"ע, פלוני ופלוני, עפ"י, סמ"א, בהשגות"א כ"י תרי.
ההוא דאמר ליה לחבריה - מעשה באדם שאמר ללוה שלו, כי
פרעתיך - כאשר תפרע לי את החוב, פרעני לי באפי - תפרע לי
בפני ראובן ושמעון. ואל ופרעית באפי תרי מעלמא - הלך הלוה
ופרע בפני שני עדים אחרים, ואכן עדים אלו מעידים עתה שפרע
בפניהם, אך המלוה טוען שעדי שקר הם. אמר אב"י, באפי כי תרי
אמר ליה - הרי המלוה אמר לו לפרוע בפני שני עדים, ובאפי כי
תרי פרעית - ואכן כך עשה הלוה ופרע בפני שנים, ואף שלא פרע
בפני ראובן ושמעון, מכל מקום אף עדים אחרים נאמנים לומר
שפרע. אמר ליה רבא לאב"י, אין הדין כן, שהרי לכת"י קאמר ליה
באפי ראובן ושמעון - לשם כך אמר המלוה ללוה שפרענו בפני
ראובן ושמעון, ולא אמר לו סתם שיפרענו בפני שני עדים, כי
יחייב דלא נדחית, כדי שלא ידחה אתו אצל עדים אחרים.
מעשה נוסף: ההוא דאמר ליה לחבריה - מעשה באדם שאמר
ללוה שלו, כי פרעתי לי, פרעני לי באפי כי תרי דתני הלכתא -
תפרע לי בפני שני עדים שלמדו הלכות, כלומר תלמידי חכמים.
ואל פרעית בין דילית לדילית - הלך הלוה ופרעו למלוה בינו לבין
עצמו, לאחר מכן אייתניסו הקד וזוי - אבדו המעות מהמלוה
באונס, ואתא המלוה לקמיה דרב נחמן לדין, ואמר ליה המלוה לרב
נחמן, אי, קבולי קבלתיניו מיניה - אכן אני מודה שקבלתי את
המעות מהלוה, אך כיון שלא התקיים התנאי שיהיה הפרעון בפני
עדים תלמידי חכמים, כוונתי היתה לקבלם רק דרך שקדון,
ואמינא - ואמרתי בליבי, ליתני נבאי שקדון - יהיו המעות אצלי
כפקדון, עד דתתירבו בי תרי דתני הלכתא - עד שידומנו לנו שני
עדים תלמידי חכמים, ונקיים תנאיה - ואז יקיים הלוה את תנאו
בכך שיאמר בפניהם שהוא פורע את חובו באותם מעות
המופקדים בידו, ונמצא שבניתיים אני רק שומר חנם על המעות,
וכיון שאבדו באונס אני פטור מאחירותם, ועדיין החוב קיים
ומוטל על הלוה לפרועו.
אמר ליה רב נחמן, כיון דקא מודית דנדיא שקלתינהו מיניה - כיון
שהנך מודה שנטלת מהלוה את המעות, והלוה התכוין ליתנם
בתורת פרעון ולא בתורת פקדון, פרעון מעלמא הוי - הרי זה נחשב
פרעון מעולה, ומה שחשבת לקבל את המעות בתורת פקדון אין
זה כלום, משום שדברים שבלב אינם דברים, והוסיף רב נחמן
ואמר למלוה, אי אקרת לקניימי תנאיה - ואם אתה תובע מהלוה
שיקיים את תנאו ויפרעך בפני שני תלמידי חכמים, ויל אייתניהו -
לך הבא את המעות עכשיו ויתנם לך הלוה בפרעון החוב, דהא
אנא - שהרי אני, רב נחמן, ורב ששת, נמצאים כאן, דתנינא -
שכבר שנינו הלכתא - הלכות, ואף סמ"א וספ"ר ותוספתא וכו' ו
תלמודא - את כל הבריות ואת כל התלמוד, ואנו ראויים להיות
עדים בפרעון חוב זה.
ההוא דאמר ליה לחבריה, הב לי מאה וזוי דאויפתך - תן לי מאה
וזו שהלית לך, אמר ליה הלוה, לא היו דברים מעולם, כלומר, לא
ליתני ממך כלל. ואל - הלך המלוה, איית סמ"א דאויפתא ופרעית -
הביא עדים שהעידו שאכן לוח ממנו הלוה, והוסיפו והעידו שגם
פרעו הלוה לאחר זמן, נמצא שעדותם היא שלא כדברי הלוה
שאומר שלא לוח כלל, ולא כדברי המלוה שטוען שהלוה לא
פרע. אמר אב"י, מא ניכיד - כיצד נהג על פי עדותם, אינהו אמרי
אויפתא - הרי אותם עדים המעידים שהלוה, אינהו אמרי פרעית -
הם עצמם טוענים שפרעו, והוא פטור. ואילו רבא אמר, כל אדם
האמר לא לית, כאומר לא פרעתי דמי - הרי זה כאילו הודה
שגם לא פרע, שהרי אין אדם פורע חוב שלא לוח, ואמנם אנו

תיובתא דרב אפי - מכאן קושיא על דברי רב אפי הסובר שאם
הלוה לו בעדים צריך הלוה להביא עדים שפרעו, ואם אינו מביא
עדים חייב לשלם.
דוחה הגמרא: אמר לך רב אפי, אנא כי אמרי - מה שאמרתי
שהלוה צריך להחזיר לו בעדים, וללא עדים אינו נאמן לומר
פרעתי, היינו דווקא תיבא דמיעקרא אויפתא בעדים - באופן
שמתחילה הלוה לו בעדים, ולא לדילית הימניה - שהראה בדעתו
שאינו מאמין ללוה וחושש שמא יכפור בהלוואה, והרי זה כאילו
התנה שלא יפרע אלא בעדים, וללא עדים לא יהיה נאמן לטעון
פרוע, אבל תבא, בדין של המשנה, הא הימניה - הרי מתחילה
הלוהו בלא עדים, וגילה בדעתו שהוא מאמין לו, ולכן אף שאחר
כך תבעו בפני עדים, נאמן הלוה לומר פרעתי.
הגמרא מביאה נוסח אחר בדברי רב אפי ושמואל: רב יוסף מתיני
הכי - רב יוסף שנה את המימרא כך, אמר רב יהודה, אמר רב אפי,
המלוה את חבריו בעדים אינו צריך לפרוע בעדים, ונאמן הלוה
לטעון שפרע בלי עדים, ואם אמר המלוה ללוה אל תפרעני אלא
בעדים, צריך לפרוע בעדים, ואינו נאמן לטעון שפרע בלי עדים.
ועל זה אמר רב יהודה, כי אמרית קמיה דשמואל, אמר לי יבול
הלוה לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים.
ולפי לשון זו כך היא הקושיא: תנן במשנתנו, האומר לחבירו מנה
לי בידך, ואמר לו הנתבע הן, אמר לו המלוה אל תתנהו לי אנא
בפני עדים, למחר אמר לו המלוה תנהו לי, והשיב הנתבע, כבר
נתתיו לך לאחר שהודית, חייב הלוה לשלם, ספני שצריך ליתן לו
בעדים. תיובתא דשמואל - הרי זו קושיא על שמואל האומר
שאפילו אם התנה בפירוש שיפרענו בעדים יכול הלוה לטעון
פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים.
מתרצת הגמרא: אמר לך שמואל, אמנם ממשנתנו מוכח שלא
כדברי, אך אין זו קושיא, כיון דתנאי היא - דין זה תלוי במחלוקת
תנאים, דתנאי בברייתא, מלוה שאמר ללוה בעדים הליתיה,
בעדים פרע לי, ולאחר זמן טוען הלוה שפרע, אינו נאמן, אלא אז
יתן - ישלם הלוה את החוב, או יביא ראיה שנתן, אך ללא ראיה
אין נאמן לטעון פרעתי. רבי יהודה בן בתירא אמר, יבול לומר לו
פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים, והבינה
הגמרא שדבריו של המלוה בעדים הליתיה בעדים פרע לי
נאמרו בשעת ההלוואה, ומוכח שאף שהתנה עמו מתחילה שלא
יפרענו אלא בעדים סובר רבי יהודה בן בתירא שיכול לטעון
פרוע, והיינו כדברי שמואל.
דוחה הגמרא: פריך - הקשה רב אחא, מאי דבשעת הלואה קאי
מנין לנו שבברייתא מדובר שהתנה בן בשעת ההלוואה, ובוה
נחלקו התנאים אם נאמן לומר שפרע, דלמא בשעת תביעה קאי
- שמא מדובר בברייתא שאמר לו בן בשעת תביעה, כאשר תבע
המלוה את החוב בבית דין, ואמר לו הלוה פרעתיך, והכי קאמר
ליה - ובך אמר לו המלוה, לאו בעדים הליתיה - וכי לא הליתיה
בעדים, ואם כן בעדים הוי לך לפרעני, ואף שלא התניתו כן
בפירוש בשעת ההלוואה, מכל מקום כיון שיש עדים על ההלוואה,
הבא ראייה בעדים על הפרעון, ובוה סובר רבי יהודה בן בתירא
שכיון שלא התנה בן בשעת ההלוואה אין צריך לפרוע בעדים,
אבל אם היה המלוה מתנה בשעת הלואה שלא יפרענו אלא
בעדים, יתכן שלדברי רבא חייב, כיון שהיה לו לפרועו בעדים,
ושלא כדברי שמואל.
הגמרא מביאה שני לשונות בענין פסק הלכה בדין זה: אמר רב פפי
משמיה דרבא - בשם רבא, הלכתא - ההלכה היא שהמלוה את
חבירו בעדים, צריך לפרוע בעדים. ורב פפא משמיה דרבא אמר,
המלוה את חבירו בעדים, אין צריך לפרוע בעדים. ואם אמר המלוה
אל תפרעני אלא בעדים, צריך הלוה לפרוע בעדים. ואם אמר לו

הורע השטר, מאחר שגם התובע מודה שקיבל פרעון מדמי מכירת
השוורים, ורגלים לדבר שאכן הפרעון מדמי השוורים היה עבור
חוב זה, ולא עבור חוב אחר. אבל **הָכָא**, במעשה שלנו שטוען
המלוה שקיבל את המעות עבור חוב אחר בעל פה, שאין כל ראייה
שהמעות שקיבל היו דוקא תמורת חוב מסוים, **אִימור סִימְרָא נִינְהוּ**
– יתכן שבאמת הם שייכים לחוב האחר, כטענתו של המלוה.
מבררת הגמרא את ההלכה: **מָאִי הָיוּ עָלָה** – מה ההלכה בדין זה
של מלוה הטוען 'סטראי'. **רַב פִּשְׁי אָמַר**, **לֹא אִיתְרַע שְׁמָרָא**, וגובה
בו המלוה. **רַב שֵׁשֶׁת בְּרִיה דְּרַב אִיזִי אָמַר**, **אִיתְרַע שְׁמָרָא**. פוסקת
הגמרא: **וְהִלְכְתָּא** – וההלכה היא, **אִיתְרַע שְׁמָרָא** – הורע השטר
ואין המלוה נאמן לומר שקיבל את הפרעון עבור חוב אחר.
מוסיפה הגמרא: **וְהָיוּ מִלִּי** – ודין זה שהורע השטר, נאמר רק
באופן **דְּפָרְעִיה בְּאִפִּי קִהְרִי** – שפרעו הלוה בפני עדים, **וְלֹא אִידְכֵּר**
לִיה שְׁמָרָא – ואף שלא אמר הלוה בפירוש שזוהו פרעון על החוב
שבשטר, כיון שיותר מסתבר שיפרע הלוה את החוב שבשטר,
שיכול המלוה להכריחו לפרועו, ממה שיפרע חוב שבעל פה,
שאין המלוה יכול להכריחו לפרועו, **אֲבָל פְּרָעִיה בִּין דִּיחִיה לְדִיחִיה**
– אבל אם פרעו הלוה בינו לבינו, ללא עדים, **מִינֵה** – מתוך דְּבִיבֵל
המלוה **לְמִימַר** – לומר **לֹא הָיוּ דְּכִיִּים מְעֻלָּם**, כלומר להכחיש את
עצם הפרעון, **יָכֹל נָמִי לְמִימַר סִימְרָא נִינְהוּ** – יכול גם לומר
שקיבל את המעות עבור חוב אחר. **וּכְדָּאִיכִי בְּרִיה דְּרַבִּי אֲבָהוּ** –
וכמעשה שהיה עם אבימי בנו של רבי אבהו (כתובת פה), שהיה
חייב מעות בשטר, ושלח עם שליח למלוה, ונתנם השליח
למלוה ללא קבלת השטר. אחר כך טען המלוה שתפס מעות אלו
עבור חוב אחר שהיה אבימי חייב לו, ועדיין השטר אינו פרוע.
ופסק רבי אבהו שכיון שפרעו ללא עדים, נאמן המלוה במיגו
שיכול היה להכחיש לגמרי את הפרעון.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין נאמנותו של המלוה על הפרעון:
הָהוּא דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה – מעשה בלוה שאמר למלוה בפני עדים
בשעת ההלוואה, **מְהִימְנָה לִי כָּל אִימַת דְּאָמַרְתָּ לִי לֹא פְּרָעֵנָא** –
תהיה נאמן עלי כל זמן שתאמר שלא פרעתי את החוב. **אִזִּיל פְּרָעִיה**
בְּאִפִּי קִהְרִי – הלך הלוה ופרעו בפני עדים, והמלוה הכחישם וטען
שלא פרעו. **אָבִי וְרַבָּא דְּאָמְרִי תְּרוּיְהוּ** – אמרו שניהם, **הָא הִימְנִיה**
– הרי הלוה האמין את המלוה על עצמו, וכיון שהמלוה טוען שלא
נפרע, אף שעדים מכחישים אותו, חייב הלוה לשלם.
מְהִימְנָה לֵה – הקשה עליהם **רַב פִּשְׁא**, **נְהִי דְּהִימְנִיה סָפִי מְנַפְשִׁיה** –
אמנם הלוה נתן נאמנות למלוה יותר ממנו עצמו, אולם **סָפִי**
מְסִהְרִי מִי הִימְנִיה – וכי האמינו אף יותר מעדים, ודאי לא אמר לו
שיהא נאמן יותר מעדים, ואם כן אין המלוה נאמן להכחיש את
העדים האומרים שנפרע החוב.
הגמרא מביאה מעשה דומה: **הָהוּא דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה** – מעשה
בלוה שאמר למלוה בשעת ההלוואה, **מְהִימְנָה לִי כְּבִי תְּרִי כָּל אִימַת**
דְּאָמַרְתָּ לֹא פְּרָעֵנָא – נאמן אתה עלי כשני עדים כל זמן שתאמר
שלא פרעתי, לאחר מכן **אִזִּיל פְּרָעִיה בְּאִפִּי תִלְתָּא** – הלך הלוה
ופרעו בפני שלשה עדים, אך המלוה הכחיש את עדותם וטען
שעדיין לא נפרע. **אָמַר רַב פִּשְׁא**, **כְּבִי תְּרִי הִימְנִיה** – כשני עדים
בלבד האמינו הלוה, שאם יעידו שפרע יהיה המלוה נאמן
להכחישם, **כְּבִי תִלְתָּא לֹא הִימְנִיה** – אך כשלשה עדים לא האמינו,
וכיון ששלשה עדים מעידים שפרעו, אין המלוה נאמן לטעון
כנגדם שלא נפרע.
מביאה הגמרא את דעת החולק: **אָמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב**
הוֹשֶׁעַ רַב פִּשְׁא, **אִימור דְּאָמְרִי רַבְּנָן דְּאִזְלִין בְּתֵר רוב דְּעוֹת** – מה
שאמרו חכמים שהולכים אחר רוב דעות, כלומר שיש חשיבות
לכמות האנשים האומרים כדעה מסוימת. **הָנוּ מִלִּי לַעֲנִין אִומְדָּנָא**
– וזו רק לגבי שומת נכס, דְּכִמְהָ דְּנִפְשִׁי בְּקִיָּא סָפִי – שכלל שהם

עַפְצִי – של עפצים, דְּקִינִי בְּשִׁמְאָ שִׁמְאָ – שמחירים היה ששה זוז
לכל קב, ונמצא אם כן שמאה קבים של עפצים שנתתי לך היו
שוים שש מאות זוז, ופרעתי לך את כל חובי. **אָמַר לִיה המלוה**,
אמנם נתת לי מאה קב עפצים, אך האם **לֹא בְּאַרְבַּעָה אִרְבַּעָה הָיוּ**
קִינִי – וכי לא עמד מחירים על ארבעה זוז לקב, ואם כן פרעתיני
רק ארבע מאות זוז, ואתה חייב לי עדיין מאתיים זוז. **אָתוּ תְּרִי**
סִהְרִי – באו שני עדים **וְאָמְרוּ**, **אִין, בְּאַרְבַּעָה אִרְבַּעָה הָיוּ קִינִי** –
אכן מחיר העפצים היה ארבע זוז לקב, וכדברי המלוה. ועתה
טוען הלוה שבדאי פרע לו את כל החוב ואף אם בעפצים לא
היה די לפרעון כל החוב, ודאי פרע לו את השאר במעות. **אָמַר**
רַבָּא, לזה זה הוֹחֵק בְּפָרָה, שהרי שני עדים הכחישו את טענתו
בענין שווי העפצים, ואינו נאמן שפרע באופן אחר, אלא חייב
הלוה לשלם את המאתים הנותרים.
מקשה הגמרא: **אָמַר רַבִּי בְּרַחְמֵא לרַבָּא**, **הָא אָמַרְתָּ** – הרי אתה
בעצמך אמרת (לעיל מא) **כָּל מִלְּתָא דְּלֹא רִמְיָא עָלֶיהָ דְּאִינְשִׁי לֹאֻ**
אִדְעִיתִיה – שכל דבר שאינו מוטל על האדם לדעת אינו נותנו על
ליבו, ואף כאן כיון שלא מוטל על הלוה לזכור באיזה אופן פרע
את חובו, יתכן וטעה וסבר שפרע את כל חובו בעפצים ולא זכר
שמקצת מהחוב פרע במעות, וישבע שפרע ויפטר.
מתרצת הגמרא: **אָמַר לִיה רַבָּא**, **קְצוּתָא דְּתִרְעָא מִידְּכָר דְּכִידִי אִינְשִׁי**
– את שער הסחורה אנשים זוכרים, וכיון שהוכחש בזה החוק
לשקרן, ושוב אינו נאמן לטעון שפרע את החוב באופן אחר.
מעשה נוסף: **הָהוּא דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה**, **הָב לִי מָאָה זוּזֵי דְּמִסִּיקָנָא**
בְּךָ – תן לי מאה זוז שאני נושה בך, **וְהָא שְׁמָרָא** – והרי שטר החוב.
אָמַר לִיה הנתבע, **כבר פְּרָעִיתִיךָ**. **אָמַר לִיה המלוה**, אמנם נתת לי
מעות בפרעון, אך **נִינְהוּ סִימְרָא נִינְהוּ** – אותם מעות היו על חוב
שהיית חייב לי מצד אחר, מלבד חוב זה שבשטר, ועבורם נתת לי
את המעות, ואילו החוב שבשטר עדיין לא נפרע.
נחלקו אמוראים כיצד יש לפסוק בדין זה: **אָמַר רַב נַחֲמָן**, **אִיתְרַע**
שְׁמָרָא – הורע השטר, וזאת כיון שמודה המלוה שקיבל ממנו
מעות בפרעון חוב, ואינו יכול לטעון שהיה זה עבור שטר אחר,
אלא ודאי החוב שבשטר נפרע, ואין גובים בו כלל. **ורב פִּשְׁא אָמַר**,
לֹא אִיתְרַע שְׁמָרָא – לא הורע השטר, שהרי המלוה טוען שהפרעון
היה עבור חוב אחר, ויכול המלוה לגבות את החוב עם השטר
שבידו.
מקשה הגמרא: **וְלִרַב פִּשְׁא מָאִי שָׁנָא** – במה שונה מעשה זה,
ממעשה אחר שבא לפניו, **דְּהָהוּ דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה**, **הָב לִי מָאָה**
זוּזֵי דְּמִסִּיקָנָא בְּךָ, **וְהָא שְׁמָרָא**. **אָמַר לִיה הנתבע**, **לֹאֻ אִתּוּרִי יִהְיֶה**
לִי – וכי לא נתת לי את אותם מעות כדי שאקנה שוורים לשחיטה
ונחלקו יחד ברווחים, וכך עשיתי, ונתי שוורים ושחטתיים, וְאִתִּית
וְאִיתִית אִמְסִיקָתָא – ובאת וישבת במקום שעומדים הקצבים
וחותכים את הבשר ומוכרים אותו, וְנִבְלִית זוּזָה – וקיבלת את
המעות המגיעות לך מדמי השור. **וְאָמַר לִיה התובע**, **נִינְהוּ** – אותן
מעות שקבלתי שם, **סִימְרָא נִינְהוּ** – היו תמורת חוב אחר שהיית
חייב לי בעל פה, ועדיין אתה חייב לשלם את חלקי במקח של
השוורים. **וְאָמַר רַב פִּשְׁא** על מעשה זה, **אִיתְרַע שְׁמָרָא** – הורע
השטר, שאין המלוה נאמן לומר שקיבל את המעות עבור חוב
אחר. וקשה אם כן, מדוע במעשה שלנו הורה רב פפא שמקבלים
את טענת המלוה שקיבל את המעות עבור חוב אחר ולא הורע
כח השטר.
מתרצת הגמרא: **הָתָם**, לגבי אותו שפרע את החוב מדמי השור,
בִּין דְּקָאֵמַר אִתּוּרִי יִהְיֶה לִי, וּמִתּוּרִי שְׁקָלָת – כיון שטען הלוה
למלוה נתת לי את המעות תמורת מקח של שוורים, ומזהרוו של
אותם שוורים נטלת את הפרעון, ושותק המלוה, דהיינו מודה הוא
בכך שהשטר נכתב על חוב זה של מקח השוורים, **אִיתְרַע שְׁמָרָא** –

עפ"י - גל"ש בלעז, ומעבדין בהן עורות. **אית** - מלוה סהדי דארבעה ארבעה קיימי, ותובע מאתים. וזה אומר: פרעתין מכל מקום, אם לא בעפצים פרעתין במעות. **דלא רמיא עליה דאניש** - והאי נמי לא רמיא עליה לומר באיה ענין פרעם, אלא פרעתין סתמא. הלכך לא נזכר וסבור שכך השער, ולא הוחזק כפרן, ונשבע שפרעם מכל מקום.

מדרב דביי - והוחזק כפרן. **סיטראי** יניחו - מצד אחד היית חייב לי. **איתרע שטרא** - הואיל ומודה שקובלם, ולא כל במיניה לומר סיטראי נניחו. **לאו אתורי יכת לי** - לקנות מזהן שוורים לשחיטה למחצית שכר. **אמסחתא** - מקום שמקצבין הכשר ומוכרין. **ולא אידרב ליה שטרא** - שיטול השטר מידו. **מינו דיבול למימר** ליה - לא פרעתין, דיבול למימר ליה נמי סיטראי נניחו. **ובדאבימי בריה דרבי אבהו** - גרסינן, והוא במסכת כתובות בפרק "הכותב" (פה, א) דמטא כי האי מעשה ליהודי. **ההוא** - לזה דאמר למלוה בפני עדים בשעת הלואה: נאמן אתה עלי כל זמן שתאמר לא התקבלתי, ולא אוכל לומר לך פרעתין. **אימור דאדרי ויל בתי רוב דעות הני מילי לענין אומדנא** - דשומא, כדאמר במסכת עבודה זרה בפרק "השוכר" (עב, א), אמר ליה "כדישימי בתלתא" - אפילו תרי מגו תלתא, "כדאמר בי תלתא" - עד דאמרי בתלתא, "כדישימי בארבעה" - עד דאמרי בארבעה, וכל שכן "כדאמרי בארבעה, ביון דנחית לדעות - מתחלה ירד למנין שהוא יתר מכדי עדות - ודאי אדעתא קפיד, בתלתא הימניה בארבעה לא הימניה. **שבתא**" מלפ"ש המשנה "והנני" ספ"ש כ"א, מנה לי בידך אמר לו הן - ובפני עדים, ואמר להם "אתם עדי. נתתיו לך פטור - מלשלם ומשבעה דאורייתא. אין לך בידי - לא היו דברים מעולם. **חייב** - לשלם, ואינו נאמן בשבעה שהרי הוחזק כפרן. **אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור** - שאין כאן הודאה ממין הטענה. **לתך = חצי כור. פטור** - דלאו ממין הטענה הוא. ורובן נגמליאל מחייב - דלא בעי הודאה ממין הטענה. **כדי שמן** - כדים מלאים שמן. והורה לו בקנקנים - הכדים יש לך בידי בלא שמן. **הואיל והורה פקעת הטענה** - והורה ליה טענו חסין ושערין והורה לו באחד מהן. **או שהורה פקעת פרקעות פטור** - משבעה דאורייתא, לא על הפרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת פרקעות מביאה לידי שבעה, שאין דין שבעה בפרקעות כדאמרין (בבלי הנשבעין) (לקמן עמוד ב). **הורה במקצת כלים** - דאיכא הודאה וכפירה בלאו פרקעות. **חייב** - לישבע אף על הפרקעות על ידי לגלוג שבעה, דילפינן לה בפרק קמא דקדושין (כו, ב) מקרא. **ווקעין** - נודרין. **אין נשבעין על מענת חרש שוטה וקטן** - כגון שטענו ברמז, וחרש שדיברו חכמים בכל מקום לא מדבר אלא שומע. **באל נשבעין לקטן ולהקטש** - ממש בגמרא. **גמרא** וכי יתן איש - ועלה כתיב "ונקרב בעל הבית" לשבעה, כדאמרין בבבא קמא (ס, ב). **אין נתינת קטן כלום** - דהא "איש" כתיב, והחרש והשוטה קטנים הם בלא דעת. **בבא במענת אביו** - הא דקתני נשבעין - בנתינת איש קאמר, שהקטן טוענה אביו מסור לידך, והאכלתיו **פרס** - והחזרתיו לו חצי, והחציו בידי - חייב לישבע על השאר. וקטן הבא בטענת אביו לא גרע מטענת עצמו דהכא. **במועני קטן** - יתום קטן תובע.

כמאן דאמר אין צריך לברר. **אי נמי**, כמו שפירש רבינו תם: צריך לברר אמיתות הדברים כמו שיכול. ומכל מקום אי לא משכח להו, או אתו ואמרו לא היו דברים מעולם לא מפסיד. וכן מוכח בירושלמי שהביא רבינו תנאל, דגרסינן התם: הבא לידון בשטר וחוקה, רבי אומר: נידון בשטר, פירוש שצריך לברר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נידון בחוקה. בא מעשה לפני רבי הוריה ברבן שמעון בן גמליאל. קשיא דרבי אדרבי. לא קשיא, רבי לא רצה אלא לעמוד על אמיתות הדבר. ואית דגרסי התם: בא מעשה לפני רבי חיאי. ופריך מינה אדרבי, לפי שתלמודו היה כדפריך בפרק "מפניך" (שבת קכז, א) מדרב הונא אדרב משום דרב הונא תלמידו דרב היה. ובקונטרס פירש בריש פרק "זה בורר" (סנהדרין דף כג, ב) למאן דאמר צריך לברר - שאם בקש ולא מצא הפסיד.

איתרע שטרא - מפרש רבינו תנאל וכן רבינו תם, דצריך בעל השטר שבעה שלא נפרע. והא דאמרין בפרק "אלו נערות" (כתובות לו, ב), הא שטרא ריעא לא מגבין ביה - דוקא בכי דך ויתותא דהתם, כיון דמחזר אויפא אימור זויפי ויף וחתים. וקשה מהחזר ד"הכותב" (שם פה, א) וההוא שטרא דאתא קמיה דרבא, אמר ליה רב פפא: דיענא ביה דשטרא פריעא הוא, אמר ליה: איכא אניש אחרינא בהדי דמר כו', וקאמר: לא יאה רב פפא אלא כבת דרב חסדא. והשתא, מה היה יכול לעשות יותר מלהשביעה? **דלית ליה לקרועי**, בדקנתי התם: קרעיה סלקא דעתך והשתא אפילו כל אדם ולא קים ליה בגויה נאמן להשביעה. **מידי דהוה** אער אחד מעיד שהוא פרוע! על כן נראה דבשטרא ריעא לא מיקרק קרעין ליה ולא מיגבא גבינן ביה, כי ההוא ד"אלו נערות" (שם לו, ב). **ורבי** אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור - פירוש: במיגו. **אלא**

ההוא דאמר ליה לחבריה: מהימנתי לי כל אימת דאמרת לי לא פרענא. **אול פרעיה באפי סהדי**. **אבוי ורבא** דאמרי תרין: הא הימניה. מתקוף לה רב פפא: **נחי דהימניה טפי מנפשיה**, טפי מסהדי מי הימניה?! **ההוא דאמר ליה לחבריה: מהימנתי לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא**. **אול פרעיה באפי תלתא**. **אמר רב פפא: כבי תרי הימניה, כבי תלתא לא הימניה**. **אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אימור דאמרי רבנן דאולין בתר רוב דעות** - הני מילי לענין אומדנא, דכמה דנפיש בקיאי טפי, **אבל לענין עדות** - מאה פתרי ותרי פמאה. **לישנא אחרינא**, ההוא דאמר ליה לחבריה: מהימנתי לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא. **אול ופרעיה באפי תלתא**. **אמר רב פפא: כבי תרי הימניה, כבי תלתא לא הימניה**. **מתקוף לה רב הונא בריה דרב יהושע: תרי פמאה ומאה פתרי! ואי "אין נשבעין על מענת חרש שוטה וקטן, ואין משיבעין את הקטן"**. **מאי טעמא? אמר קרא: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור"**, ואין נתינת קטן כלום. **"אבל נשבעין לקטן ולהקדש"**. **והא אמרת רישא: אין נשבעין על מענת שוטה וקטן! אמר רב: כבא בטענת אביו, ורבי אליעזר בן יעקב היא; דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו, פיצד? אמר לו: "מנה לאביד בדי והאכלתיו פרס"** - הרי זה נשבע, והוה שנשבע על טענת עצמו; וחכמים אומרים: אינו אלא כמשיב אבידה, ופטור. **ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור? אמר רב: בשטענא קטן**. - קטן? **והאמרת: אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן! - לעולם גדול, ואמאי קרו ליה קטן? דלגבי מילי דאבואה קטן הוא**. - אי הכי, טענת עצמו? טענת אחרים היא! - טענת אחרים והודאת עצמו. **כולהו**

כולהו

אלא ברבא קמיפליג - הכל מפורש בפרק שני דכרובות (יח, ב) ובה"ה"ק"ק (גיטין נט, ב).
ואין בהן תשלומי כפל - דאפילו בקרקע שייכא גביה, כגון מסיג גבול, אי נמי בגנבים טענות, והלא טוען טענת גנב, ורבי מאיר מודה נמי בשאין עומדות ליבצר. **ולא** תשלומי ארבעה וחמשה - לא איצטריך אלא משום הקדשות, דמשום קרקעות ועבדים לא

איצטריך, דאין נהוג אלא בשור ושה בבלב, כדחנן בפרק "מורוב" (בבא קמא סב, ב).
שומר תנן אין נשבע - משום דקרא בשומר תנן כתיב דאיירי בשבועה - נקט שבועה. והוא הדין דאין משלם אם פשע, כמו שומר שבר דפטור מחיוב דידה, דהיינו גביה ואביה. ודאמר דשומר שכר נמי פטור מפשעה, כדמיידי בפרק "חובל" (בבא קמא צג, א) גבי ההוא ארניק דצדקה דאחא לפומבדיתא, אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא, פשע ביה אתו גנבי וגנב, ובעי למפטריה משום "לשגור" ולא לחלק לעניים, והתם שומר שכר היה לרב יוסף, דאמר בסמוך: שומר אבידה בשומר שכר משום דלא בעי למיתב אבידה לעניא. והוה ליה למיתני נמי שומר שכר אין נשבע שנאנס. אלא בשבועה קמיתא דכתיב בקרא איירי, וקאמר בה דהשומר תנן אין נשבע דהיינו גביה - קאמר נמי דנשוא שכר אין משלם גביה. והוה מצי למימר נמי דשואל אין משלם אם נאנסה, וא אפילו גנבה, דהא איתקיש לשומר שכר, ואם שאל בית ונשרף פטור, ועוד, דמשום הכי לא תני לה, ולא שייך בהקדש שאלה. ואף על גב דתניא תשלומי ארבעה וחמשה, משום דשייך בבולדו אם מכר, אלא דמיעט קרא אפילו שאר מטלטלין. **על** כל דבר פשע כלל - תימא: בשלמא למאן דאמר ב"מורוב" (בבא קמא סג, ב) חד גנב וחד בטוען טענת גנב, איצטריך למעטוניהו מכפל משום גנב עצמו. אלא למאן דאמר תרידיוו בטוען טענת גנב - לא איצטריך, כיון דאימעות משבועה, דאין שייך בפל בטוען טענת גנב אלא היכא דנשבע כדאמרין הנהם. וליכא למימר בקפץ ונשבע, דבידגול קמא" (שם ק, א) משמע דליכא כפל אלא אם כן השביע בבית דין! ויש לומר: דאיצטריך להיכא דנחתביח לו שבועה על ידי גלגול. אבל קשה: דאמאי איצטריך "רעהו" למעוטי הקדש מכפל, דהתם לא שייך גלגול! ויש לומר: דלמסקנא דריש "מורוב" (שם סג, א) ליכא אלא חד כלל ופרט וכלל אשבועה ואכפל, ותרידיוו מיעוט מ"על כל דבר פשע", כדמשמע ב"מורוב" (שם), וקרא אכולה עניינא קאי, דקאמר: אי סלקא דעתך "על כל דבר פשע" וכלל ופרט וכלל דאחא דתנא דנחתבינו וחי פרטי גבי הנהו כו', וכי היכי דדרשא ד"כי יתן קאי אכולה פירשתי - הכי נמי "על כל דבר פשע" קאי אכולה. וכי תימא: פרטי דכספא או כלים למח? - הא דרשינן לעיל: מה כלים שנים כו'. ואם תאמר: ומכל מקום אמאי איצטריך "רעהו" למעוטי הקדש? תיפוק ליה מ'וגונב מבית האיש', דרשינן ב"מורוב" (שם ע, א) ולא מבית הקדש! ויש לומר: דהתם אי"רעהו" סמוך, ועיקר קרא לא אתא אלא לדרוש: וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב, ונקטיה נמי לענין הקדש. אי נמי, התם בגנב עצמו, דהא איצטריך לטוען טענת גנב. ולמסקנא ד"מורוב" (שם) לא הוי כלל ופרט קרא ד"על כל דבר פשע", דמסיק: "כלי ריבויא הוא. והני פרטי

פוליהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו! אלא ברבא קמיפליג, דאמר רבא: מפני מה אמרה תורה מודה מקצת המענה ישבע? חזקה אין אדם מעיו פניו בפני בעל חובו, והאי בכליה בעי דליכפריה, והאי דלא כפריה - משום דאינו מעיו פניו בפני בעל חובו, ובכפוליה בעי דלודי ליה, והאי דלא אודי ליה - אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה, סבר: עד דהוי לי וזוי ופרענא ליה, ורחמנא אמר: רמי שבועה עילויה כי יוכי דלודי ליה בכפוליה; רפי אליעזר בן יעקב סבר: לא שנא בו ולא שנא בכנו אינו מעיו, והלכך לא משיב אבידה הוא; ורפנן סברי: בפניו הוא דאינו מעיו, אכל בפניו כנו מעיו, ומולא מעיו - משיב אבידה הוא. - מי מצית מוקמת לה כרפי אליעזר בן יעקב? הא קתני רישא: "מנה לאבא בידך", - "אין לך בדי אלא חמישים דינר" - פטור, מפני שמושיב אבידה הוא! - התם דלא אמר "כרי לי", הכא דאמר "כרי לי". שמואל אמר: לקמן - ליפרע מנכסי קמן, להקדש - ליפרע מנכסי הקדש. - לקמן ליפרע מנכסי קמן, תנינא: מנכסי ותומים לא יפרע אלא בשבועה, תרתי למה לוי? - הא קמשמע לן, כדאבוי קשישא, תני אבוי קשישא: יתומין שאמרו - גדולים, ואין צריך לומר קטנים, בין לשבועה בין לזיבורית. - להקדש ליפרע מנכסי הקדש, תנינא: מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה, ומה לי משועבדים להדיא ומה לי משועבדים לזבוא! - איצטריך, סלקא דעתך דאמינא: הדיא הוא דאדם עושה קנוניא על הדיא, אכל הקדש - דאין אדם עושה קנוניא על הקדש, קא משמע לן. - והאמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר: "מנה לפלוני בידך" - נאמן, חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש! אמר: הני מילי שכיב מרע, דאין אדם חוטא ולא לו, אכל גבי בריא ודאי חיישינן. **משנה** ואלו דברים שאין נשבעין עליהן: העבדים, והשטרות, וההקדשות. אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה, שומר חנם אינו נשבע, נושא שכר אינו משלם. רבי שמעון אומר: קדשים שחייב פאתריותן - נשבעין עליהן, ושאנו חייב פאתריותן - אין נשבעין עליהן. רבי מאיר אומר: יש דברים שהן פקדוק ואין פקדוק, ואין חקמים מורים לו. ביצד? עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר: אינן אלא חמש - רבי מאיר מחייב שבועה, וחקמים אומרים: כל המחזקר לפקדוק חרי הוא פקדוק. אין נשבעין אלא על דבר שבמדה, ושכבמסקל, ושכבמנן. ביצד? בית מלא מסרתי לך, ו"כים מלא מסרתי לך", והלה אומר: "איני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל" - פטור. זה אומר: "עז הניח" וזה אומר: "עז החלוץ" - חייב. **גמרא** תשלומי כפל מנלן? דתנו רבנן: "על כל דבר פשע" - כפל, "על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה" - פטור, "על כל אבדה" - חור וכלל; כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא פעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון; וצאו פקדונות - שאין מטלטלין, וצאו עבדים - שההקדש לפקדונות, וצאו שטרות - שאף על פי שהן מטלטלין אין גופן ממון. הקדש - "רעהו" חייב. "ולא תשלומי כפל ולא ארבעה וחמשה". מאי טעמא? תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה. "שומר חנם אינו נשבע". מנא הני מילי? דתנו רבנן:

חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וכו', ואגב ריהטא נקט האי תנא כלל ופרט וכלל, דבמדה זו נמי ממעטי כל הני.

בולחו טענתא נמי כו' - ומאי "פעמים"? ורבנא אמאי פליגי עליה: אלא ברבא קמיפליג - לעולם בטוענו קטן, ומשום דאין טענתו חשובה במקום אחר, דכתיב "כי יתן איש" - קרי ליה הכא טענת עצמו. מידו הכא טענה היא, דהא איכא נתינת איש, דמכח נתינת האב היא באה, והיינו דקאמר "פעמים", וכי תימא: רבנא אמאי פליגי עליה - ברבא קמיפליג. התם דלא אמר כרי לי - רישא דקתני פטור - דלא אמר היתום כרי לי, סיפא דקתני נשבעין לקטן - דאמר כרי לי. ליפרע מנכסי קמן - מנכסי יתום, ואפילו הוציא שטר עליו - צריך שבועה שלא נתקבל חוב זה מאביו. ליפרע מנכסי הקדש - המקדש נכסיו ויצא עליו שטר חוב ובא ליפרע מן הנכסים, צריך שבועה. תנינא - במסכת כרובות (פז, א) ולקמן ב"כל הנשבעין" (שבועות מה, א). בין לזיבורית - דתנן ב"הניזק" (גיטין מה, ב) אין נפרעין מן היתומין אלא מן היתומות. והיינו דתנא תרתי, חדא לגדולים וחדא לקטנים. אדם עושה קנוניא על היתומים - הלוח הזה עשה עצה רמיתא עלי, ואמר אני חייב לזה, כדי שיתרוק הקרקע ממנו, ויחלוק ברמיתא. מנה לפלוני ביד - הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי. אין אדם חוטא ולא לו - בשביל יורשין. **משנה** קדשים שחייב באחריותן - כגון אמר "חרי עלי עולה" והפריש בהמה לנדר והפקידה לזה - נשבע עליה אותו שהפקדון ביד, ד"רעהו" קרינן ביה, דדבר הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי. יש דברים שהן פקדוק - שמתוכרין לקרקע, ואינן פקדוק, ונשבעין עליהן, ובגמרא מפרש פלוגתיהו. **גמרא** ולא תשלומי שלשה וארבעה - וכיון דכפל ליכא, הוה לזה שלשה וארבעה.

כי

נשבעים לקטן, ומה ששנינו במשנה 'נשבעים לקטן', היינו
 שצריכים להשבע כדי ליפרע מנכסיו יתום קטן, שאפילו מי שיש
 בידו שטר חוב שאביו של הקטן חייב לו, אינו גובה מן הקטן כל
 זמן שלא נשבע שהאב לא פרע. וכמו כן מה ששנינו במשנה
 ש'נשבעים לקדוש', היינו שאם בא ליפרע מנכסיו הקדוש צריך
 להשבע, כלומר, אם הקדוש הלוה את כל נכסיו, שהדין הוא
 שיכול המלוה לגבות את חובו מהנכסים המקודשים, כיון שהיו
 משועבדים לו קודם ההקדש, ומכל מקום קודם שיגבה המלוה
 את הנכסים, צריך להשבע שעדיין לא נפרע.
 מקשה הגמרא: וכי אפשר לפרש ש'נשבעים לקטן' היינו שנשבעים
 כדי ליפרע מנכסיו קטן, הלא תנינא - כבר שנינו זאת במשנה (להלן
 מה. כתובות פז), 'מנכסיו יתומים לא יפרע אלא בשבועה', ואם כן קשה,
 תרתי למה לי - מדוע הוצרך התנא להשמינו דין זה פעמיים.
 מתרצת הגמרא: הא קמשימעי לן, בראבאי קשישא - התנא כפל דין
 זה כדי להשמינו את הדין של אבי קשישא, דתני אבאי קשישא
 ברייתא זו, 'יתומין שאמרו חכמים, היינו אפילו יתומים גדולים, ואין
 צריך לומר קטנים, והיינו בין לענין שבועה, שאין המלוה גובה
 מנכסיו יתומים ללא שבועה, בין גדולים ובין קטנים, ובין לענין
 ויבדיל, שהאב לגבות מנכסיו יתומים גובה זיבורית וכלומר קרקע
 הפחותה שבנכסיו, ולא קרקע בינונית בכל מלוה הגובה מן הלוה,
 בין אם הם גדולים ובין אם הם קטנים, ומשום כך נשנה דין
 היתומים פעמיים במשנה, כדי ללמד שגם ביתומים גדולים וגם
 ביתומים קטנים הדין כן.
 מקשה הגמרא עוד על שמואל: וכי אפשר לפרש ש'נשבעים
 לקדוש' היינו שנשבעים כדי ליפרע מנכסיו הקדוש, הרי כבר תנינא
 - שנינו במשנה (להלן מה). שהאב לגבות את חובו מנכסיו
 משועבדים - מקרקעות שמכר הלוה לאחר ההלוואה, ועתה הן ביד
 הלקוחות, לא יפרעו מן הלקוחות אלא בשבועה. ומה לי משועבדים
 להדיוט ומה לי משועבדים לנבזה, כלומר, כשם שאם בא המלוה
 לגבות מהדיוט שקנה את קרקעות הלוה חייבוהו חכמים להשבע,
 כך גם כשם לגבות מהקדש צריך להשבע, שהרי הטעם שתיקנו
 חכמים שבועה בבא לגבות מן הלקוחות הוא משום שאנו טוענים
 לטובת הלקוחות שמה השטר חוב פרוע, וטעם זה שייך אף בבא
 לגבות מהקדש, ומדוע הוצרכה משנתנו לחזור ולשנות דין זה.
 מתרצת הגמרא: איצטריך - הוצרכה משנתנו להשמינו דין זה,
 שאם לא כן סלקא דעתך אמינא - היה עולה על דעתנו לומר,
 שדווקא לענין הבא לגבות מהדיוט, הוא שתיקנו חכמים שלא
 יגבה ממנו אלא בשבועה, משום דאדם עושה קנוניא - הסכים של
 רמאות על הדיוט, ויש לחשוש שמה עשו המלוה והלוה הסכם
 ביניהם, ואחרי שפרע הלוה את החוב השאיר את השטר ביד
 המלוה כדי שיוכל לגבות בו פעם שניה מלקוחותיו של הלוה,
 ויחלקו ביניהם את הקרקע שיגבה מהם, ולפיכך הצריכו חכמים
 את הבא ליפרע מן הלקוחות שישבע שאכן חייב לו הלוה, אבל
 לגבי הקדש, היינו סבורים לומר דאין אדם עושה קנוניא על הקדש
 להוציא מהם שלא כדין, ולכן יוכל המלוה להוציא מן ההקדש
 אף ללא שבועה: קא משמע לן התנא שחוששים לעשיית קנוניא
 על הקדש, והבא לגבות מהם צריך שבועה.
 מקשה הגמרא: והאמר רב הונא, שכיב קרע - חולה הנוטה למות,
 שהקדש את כל נכסיו, ואחר כך אמר 'מנה לפלוני ביד' - מנה
 אחד מתוך הנכסים שהיו ברשותו והקדשתים, אינו שלי אלא של
 אדם פלוני, וממילא לא חל עליו ההקדש, נאמן בדבריו, ונותנים
 מנה לאותו אדם, ואין חוששים שמה באמת אין הנכס של אותו
 פלוני ואמר כן כדי להוציא ממון מהקדש שלא כדין ויחלוק בו עם
 אותו אדם, דתוקה היא שאין אדם עושה קנוניא על הקדש, וכיון
 שכל פי דבריו יוצאו מנה מהקדש ויתנוהו לאותו אדם, בודאי

תמזה הגמרא: בולחיה נמי - הלא גם כל הטענות המחייבות שבועת
 מודה במקצת, טענת אחרים והודאת עצמו וניהו - הן באות על
 תביעת התובע והודאת הנתבע, ומדוע אמר רבי אליעזר בן יעקב
 'פעמים שנשבע בטענה כזו, ועוד קשה, שאם מדובר שהודה
 לתביעה של גדול מדוע חכמים פטרוהו.
 הגמרא חוזרת להסבר הראשון בתירושו של רב, שהברייתא
 עוסקת באופן שהתובע היה קטן ממש: אלא באמת כוונת רב
 היתה שנחלקו בקטן ממש, וכיון שתביעתו היא על חוב של אביו
 והיתה כאן נתינת איש, מועילה תביעת הקטן לחייב שבועה,
 ורבי אליעזר בן יעקב וחכמים בדרבא קמיפלגי - בדבר התלוי
 בסברתו של רבה נחלקו, דאמר רבה, מפני מה אמרה תורה שמודה
 במקצת הפענה ישבע על החלק שכפר, והרי היה יכול לכפור
 בכל, והוא כמשיב אבידה, ומבאר רבה, היינו כיון שיש תוקה שאין
 אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור בחוב, כיון שהלה עשה לו
 טובה בכך שהלוהו, והאי בכוליה פני דליכפריה - ויתכן שאדם זה
 באמת רוצה להודות לכפור בכל החוב, והאי דלא כפריה - והטעם
 לכך שלא כפר בכל החוב, הוא משום דאינו מעיז פניו בפני בעל
 חובו, וכיון שכך אינו נחשב כ'משיב אבידה', ולכן חייבה אותו
 התורה להשבע על החלק שכפר.
 ממשיך רבה ודן: אם אכן אנו חושדים בו שהוא חייב הכל וכפר
 במחצה בשקר, כיצד מטיילים עליו שבועה, והרי כשם שהוא
 חשוד לגזול ממון כך יהא חשוד להשבע לשקר, לכך מבאר רבה,
 ובכוליה פני דלודי ליה - ובאמת אין הלוה חשוד כלל, שכן היה
 רוצה להודות בכל החוב, והאי דלא אודי ליה - והטעם שלא הודה
 בכל החוב, אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה - משום שכוונתו
 רק להשתמט ממנו בינתיים, וכפר הלוה בדעתו, אדחה את המלוה
 עד דהו לי וזו ופרענא ליה - עד שיהיה לי מעות ואפרע לו, וכיון
 שאין כוונתו לגזול את הממון אינו נחשד על השבועה, ותרמנא
 אפר - ולכן אמרה התורה, רמי שבועה עילייה - הטל עליו שבועה,
 כי הרי דלודי ליה בכוליה - כדי שמחמת שלא ירצה להשבע
 לשקר, יודה למלוה בכל החוב.
 ולפי זה מבארת הגמרא את המחלוקת: רבי אליעזר בן יעקב קבר,
 לא שנא בו ולא שנא בפניו אינו מעיז - אין הבדל בין אם המלוה
 עצמו תובעו ובין אם בנו של המלוה תובעו, בשני האופנים אין
 הלוה מעיז לכפור בפניהם בחובו, והלכך לאו משיב אבידה הוא -
 ולפיכך אינו נחשב משיב אבידה כשמודה לבנו, משום שאף אם
 היה רוצה לכפור בפניו לא היה מעיז, ודקא כפריה בפניו - בפני
 המלוה עצמו הוא דאינו מעיז לכפור הכל, אבל בפניו פניו, מעיז,
 ומדלא מעיז - ומכך שלא העיז פניו לכפור בכל אלא הודה
 במקצת, היה זה הודאה מרצונו, וכמשיב אבידה הוא, ולכך הוא
 פטור משבועה.
 נמצא שלדברי רב המשנה סוברת כרבי אליעזר בן יעקב, שתביעת
 קטן על חוב אביו מחייבת שבועה. מקשה הגמרא: מי מצית מוקמת
 לה - וכי יכול אתה להעמיד את המשנה בדרעת רבי אליעזר בן
 יעקב, הא קתני - והרי שנינו ברישא של המשנה שאם בנו של
 המלוה טוען מנה לאפא בידך, והשיב הלוה אין לך בידך אלא
 חמשים דינר, פטור משבועה מפני שמשביב אבידה הוא, והרי לדעת
 רבי אליעזר בן יעקב כשכא התובע בטענת אביו חייב הנתבע
 להשבע.
 מתרצת הגמרא: הן, ברישא, מדובר באופן דלא אפר הבן פרי לי
 שאתה חייב לאבי, ובזה מודה רבי אליעזר בן יעקב שיכול הלוה
 להעניז פניו ולכפור, וכיון שלא העיז אלא הודה במקצת, הרי הוא
 משיב אבידה, ופטור משבועה, אך הלא, בסופא, מדובר דאמר הבן
 פרי לי שאתה חייב לאבי, ולכן חייב שבועה.
 הגמרא מביאה הסבר אחר במשנה: שמואל אמר, באמת אין

נאמר בפרשת שומר חנם (שמות כב) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ זֶהוּ כֶּלֶל, שהרי לשון זו כוללת כל דבר, ובהמשך הפסוק נאמר 'בְּכֶסֶף או' כֶּלִים' והו' פֶּרֶט - שפירט הפסוק דברים מסוימים, ובסוף הפסוק נאמר 'לְשֹׁמֵר', שמשמעו כל דבר הנשמר, הרי חו' וְכָל, ובכל מקום שנאמר 'כֶּלֶל וּפֶרֶט וְכָל' או אֵתָּה דִן ולומד מה'כֶּלֶל' אֵלָּא מה שהוא כְּעֵין הַפֶּרֶט, ויש לדרוש, מֶה הַפֶּרֶט מְפֹרֵשׁ בפסוק שהוא דָּבָר הַמְטַלְטֵל וגופו מְמוֹן, אֵךְ כֵּל דָּבָר הַמְטַלְטֵל וגופו מְמוֹן כלול בפרשה זו של חובי שומרים, יֵצֵאוּ - נתמעטו קרקעות, שֵׁאִין מְטַלְטֵלִין, יֵצֵאוּ עֲבָדִים, שְׁהֻקְשׁוּ לְקִרְקָעוֹת, וַיֵּצֵאוּ שְׂפֹרוֹת, שֵׁאֵין עַל פִּי שְׁחָן מְטַלְטֵלִין, אֵין גּוֹפֵן מְמוֹן - שהנייר מצד עצמו אינו שוה כלום ושוויו הוא רק מחמת הראיה שבו. 'הַקֶּדֶשׁ' - הטעם שנתמעט הקדש מתשלומי כפל, הוא משום שרֵעֵהוּ בְּתִיב, שנאמר (שמות כב) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ', והתמעט בזה הקדש מחיובי שומר חנם. שנינו במשנה: נוֹשֵׂא שֶׁכֶר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. מבארת הגמרא: מִנָּלְךָ דִין זה, דִּתְנִי רַבְּנֵי, נאמר בפסוק (שמות כב ט) לענין שומר שכר 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ' הרי זה כֶּלֶל, שלשון זו כוללת כל דבר, 'הַמִּזְרֵה או שור או שֶׁ' הרי זה פֶּרֶט, 'וְכָל בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר' חו' וְכָלֶל, וְכָלֶל וּפֶרֶט וְכָלֶל כו', הגמרא כאן מקצרת ואינה מביאה את המשך לשון הברייתא, שממשיכה לדרוש כפי שהובא לעיל שלומדים מהכלל דברים שהם כעין הפרט, ונתמעטו קרקעות עבדים ושטרות, עד לסיום דברי הברייתא, שלענין הַקֶּדֶשׁ, 'רֵעֵהוּ' בְּתִיב, ובא למעט הקדש. שנינו במשנה: רַבִּי מֵאִיר אָמַר, יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן בְּקִרְקָעוֹ וְאֵינוֹ בְּקִרְקָעוֹ כו' ואין חכמים מודים לו, כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש, רבי מאיר מחייב שבועת מודה במקצת, וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. הגמרא מבררת במה נחלקו רבי מאיר וחכמים. מדייקת הגמרא: מְכַלֵּל - מתוך מחלוקתם משמע, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר שֶׁכֶּל דָּבָר הַמְחוּבֵּר לְקִרְקָעוֹ אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב כְּקִרְקָע, ולכן הוא מחייב שבועה בגפנים המחוברות לקרקע, ואילו לדעת חכמים דבר המחובר לקרקע דינו כקרקע, ואם כן קשה, אֵמַרְפִּלְגִי - עד שנחלקו רבי מאיר וחכמים בגפנים מְעוֹנוֹת עֲנָבִים, לִפְלִגִי - יחלקו בגפנים סְרוּקוֹת - ריקניות, שלדברי רבי מאיר אינם נחשבים כקרקע, ונשבעים עליהם, ולדעת חכמים נחשבים הגפנים כקרקע, ואין נשבעים עליהם. הגמרא מבארת את מחלוקתם באופן אחר: (אֵלָּא) אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חִינָּה, הָבָא, פְּעָנְבִים שכבר הגיעו לגמר גידולם והן עומדות להִבְצֵר מִפְּלִגִי רבי מאיר וחכמים, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר, כִּיּוֹן שֶׁהֵם עומדות להיבצר כְּבִצּוֹרוֹת דְּמִין - הרי הן נחשבות כבצורות, ודין הפירות כמטלטלין, שנשבעים עליהם, ואילו רַבְּנֵי סָבְרִי, אֵף שֶׁהַעֲנָבִים עומדות להיבצר, כִּיּוֹן שֶׁעֲדִין לֹא נִבְצְרוּ, לֹא כְּבִצּוֹרוֹת דְּמִין, ודינם כקרקע שאין נשבעים עליה, אבל המחובר לקרקע שאינו עומד להיבצר, כגון הגפנים עצמן, לדברי הכל הרי הוא כקרקע, ולפיכך נחלקו דווקא בגפנים טעונות ענבים. שנינו במשנה: אֵין נִשְׁכָּעִין אֵלָּא עַל דָּבָר שֶׁמְבַמְדָּה וְשֶׁמְשַׁקֵּל כו', כיצד, בית מלא מסרתי לך וכיס מלא מסרתי לך, והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל, פטור. זה אומר עד היזו וזה אומר עד החלוק, חייב. הגמרא מבארת באיזה אופן נאמר הדין שבמשנה: אָמַר אֲבִי, לֹא שָׁנוּ דִין זה, שהתובע 'בית מלא' אינו נחשב כתובע דבר שבמדה, אֵלָּא באופן דְּאָמַר לִיָּה הַתּוֹבֵעַ לִתְבַּע 'בֵּית מֵלָא' סָתָם, ולא פירש לו לאיזה בית כוונתו, וכיון שלא ידוע לנו גודל הבית וכמה פירות יש בו נמצא שלא תבעו מדה ידועה, אֲכָל אֵם אָמַר לִיָּה הַתּוֹבֵעַ לִתְבַּע, 'בֵּית זֶה מֵלָא מסרתי לך', וְדִקְעָא מְעָנְתִּיהּ - הרי ידועה טענתו של התובע, וכיון שתבעו דבר שבמדה, אֵף אֵם ישיב הנתבע 'מה שהנחת אתה נוטל' הרי זו כפירה בדבר שבמדה, כיון שאם ימדוד כמה פירות יש בבית עכשיו ידע כמה חסר טענת

התובע, והרי זה דומה לאופן המבואר במשנה 'זה אומר עד החלוק וזה עד היזו חייב'. מקשה הגמרא: אָמַר לִיָּה רַבָּא לֵאבִי, אֵי הָבִי, שהתובע 'בית זה מלא' נחשב כתובע דבר שבמדה, אֲדִתְנִי - עד ששנה התנא בסיפא, 'זֶה אָמַר עַד הַיּוֹזֵה זֶה אָמַר עַד הַחֲלוֹן חֵיב', לִפְלִגֵּי וְלִתְנִי בְּרִידָה - היה לו לתנא לשנות את הדין והחלוק באותו אופן עצמו של תביעת בית מלא פירות, ולכתוב כך, בְּכֶסֶף דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁפִטוֹר משבועה, בְּאֹפֶן שֶׁתִּבְעוּ 'בֵּית מֵלָא', אֲכָל אֵם תִּבְעוּ 'בֵּית זֶה מֵלָא', והנתבע השיב מה שהנחת אתה נוטל, חֵיב שבועה. מחמת קושיא זו נחלק רבא על אבִי: אֵלָּא אָמַר רַבָּא, לְעוֹלָם אֵינוֹ חֵיב, עַד שִׁמְעֵנִי בְּדָבָר שֶׁמְבַמְדָּה או שֶׁמְשַׁקֵּל וְשֶׁמְנִין וְשֶׁמְנִין -או שבמנין, ויודה לו בְּדָבָר שֶׁמְבַמְדָּה וְשֶׁמְשַׁקֵּל וְשֶׁמְנִין, כלומר, אין די בכך שבית דין יבינו את שיעור ההודאה והכפירה מתוך טענת התובע, אלא צריך שיהיו הדברים מפורשים בטענותיהם. הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי רבא: תְּנִי, בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבָּא - שנינו בברייתא כשיטת רבא, האומר לחבירו פוֹר תְּבֹאָה יֵשׁ לִי בְּדָבָר, וְהָלֵךְ אָמַר אֵין לִךְ בְּדִין כְּלוֹם, פְּטוֹר משבועה, מפני שכפר בכל. וכן אם אמר לחבירו מְנֻדָּה גְדוּלָּה יֵשׁ לִי בְּדָבָר, והשיב הנתבע אֵין לִךְ בְּדִין אֵלָּא מְנֻדָּה קְטָנָה, אֵף שֶׁהוּדָה בִּמְקַצַּת, פְּטוֹר משבועה, משום שמנורה גדולה וקטנה נחשבות לשני מינים, ואין זו הודאה ממין הטענה. וכן אם תבע את חבירו אֲזוּזָה - חגורה גְדוּלָּה יֵשׁ לִי בְּדָבָר, והשיב הנתבע אֵין לִךְ בְּדִין אֵלָּא אֲזוּזָה קְטָנָה, פְּטוֹר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין הוּדָה מִמִּין הַטַּעֲנָה. אֲכָל אֵם אָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ פוֹר תְּבֹאָה יֵשׁ לִי בְּדָבָר, וְהָלֵךְ אָמַר אֵין לִךְ בְּדִין אֵלָּא לְתַךְ - חצי כור חֵיב. וכן אם תבעו מְנֻדָּה בֵּית וְ-בִּמְשַׁקֵּל עוֹשֵׁר לִימְרִין יֵשׁ לִי בְּדָבָר, והלה משיב אֵין לִךְ בְּדִין אֵלָּא בֵּית חֶמֶשׁ לִימְרִין, חֵיב. מסיימת הברייתא: כֶּלָּל שֶׁל דָּבָר, לְעוֹלָם אֵינוֹ חֵיב שבועת מודה במקצת, עַד שִׁמְעֵנִי הַתּוֹבֵעַ בְּדָבָר שֶׁמְבַמְדָּה וְשֶׁמְשַׁקֵּל וְשֶׁמְנִין, ויודה לו הנתבע בְּדָבָר שֶׁמְבַמְדָּה וְשֶׁמְשַׁקֵּל וְשֶׁמְנִין. מסיימת הגמרא את הראיה מהברייתא: לשון 'כֶּלָּל שֶׁל דָּבָר' האומר בברייתא לְאִתּוֹי מֵא - מה הוא בא לרבות, לֹא לְאִתּוֹי - האם אינו בא לרבות דין זה, שאֵין אֵם תִּבְעוּ 'בֵּית זֶה מֵלָא' והלה השיב 'מה שהנחת אתה נוטל', שאינו חייב שבועה, כִּיּוֹן שאינו בכלל דבר שבמדה ובמשקל ובמנין, וכדברי רבא. הגמרא מבארת את הדינים האחרים המובאים בברייתא. מקשה הגמרא: וּמֵאִי שָׁנָא - מדוע שונה הדין בתביעת מְנֻדָּה גְדוּלָּה ובחודאת מְנֻדָּה קְטָנָה, שפטור לכאורה משום שֶׁמֶה שֶׁמְנִין לֹא הוּדָה לוֹ וְמֶה שֶׁהוּדָה לוֹ לֹא מְעָנִי, כלומר, שזו הודאה שאינה ממין הטענה, אֵי הָבִי, אֵף באופן שתבעו מנורה בֵּית עוֹשֵׁר לִיטְרִין והודאה לו בֵּית חֶמֶשׁ, נָמִי - גם כן מֶה שֶׁמְנִין לֹא הוּדָה לוֹ וְמֶה שֶׁהוּדָה לוֹ לֹא מְעָנִי, ומדוע אמרה הברייתא שחייב שבועה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר רַב יִצְחָק, הָבָא, בְּמְנֻדָּה שֶׁל חֲלִיּוֹת - חתיכות המחוברות זו לזו עֲסָקִין, דָּקָא מְנֻדָּה לִיָּה מִיָּנָה - שהוא מודה לו בחלק מאותה מנורה, שהוא תובע, שתבעו מנורה עם כמות מסוימת של פרקים והלה הודה במקצת, והרי זו הודאה ממין הטענה וחייב. שואלת הגמרא: אֵי הָבִי, אֲזוּזָה נָמִי נִתְנִי - היה לו לתנא לכתוב דין דומה לגבי חגורה, שיש בה אופן שחייב שבועה, וְלִזְמִין בְּרִלְיִי - ויעמיד התנא את דין זה בחגורה העשויה מהרבה חתיכות המחוברות בתפירת מחט, ותבעו אֲזוּזָה בֵּית עֶשֶׂר אֲמוֹת והודה לו בשל חמש אמות. אֵלָּא על כרחך יש לומר דְּרִלְיִי לֹא קָתִי - שהתנא לא שנה אופן של חגורה העשויה מהרבה חתיכות, ואם כן הָבָא נָמִי לגבי מנורה, בְּשֵׁל חֲלִיּוֹת לֹא קָתִי, ואם כן חזרת הקושיא מדוע תביעת מנורה בֵּית עֶשֶׂר לִיטְרִין והודאה במנורה בֵּית חמש נחשבת הודאה ממין הטענה.

1 **ובל** בהמה לשמור חזר וכלל - אף על גב דבריש תורת כהנים קאמר: מפרט וכלל כיצד, ומייתי האי קרא - לסימנא בעלמא הוא נקטיש, דהבא כלל ופרט וכלל הוא. **בבצורות** דמיין - נראה דלענין שבת לכולי עלמא לאו בבצורות דמיין, וכמוצורות דמו, דגמר מקצירת סמננין שזיתה לאחר שעומדין ליקצר. ולענין בעל חוב, כיון דלא צריכי

לארעא - לכולי עלמא בבצורות דמיין, כדמוכח בפסק "נערה" (כתובות נא, א) גבי הא דאמר רב יוסף: ויל זה לה מתמרר דעל בודיא. דפרקי: סוף סוף כל העומד לגזוז כגוז דמי. ואי הוה שייך לפלוגתא דהבא, מאי קשיא ליה? דלמא כרבנן סבירא ליה. מיהו רבינו חננאל פירש דהוי כרבי מאיר, דקיימא לן דהי, משום דבפסק "חכוס" (בבא קמא נט, ב) פסקין כרבי שמעון דאמרי: אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים, כדמפרש טעמא בגמרא דכי אמר רחמנא "ובער בשדה אחר" שום זה לא הוא אלא על גב שדה אחר - הני מילי מידי דצריך לשדה, הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי לשלומי, אלמא דבתלשין דמו. ושייך למשנה לעיל מב, ב, **אלא** על דבר שבמדה כו' - פירש רבינו יצחק בן אשר דנפקא לן מהזיא דדרשין בריש "מרוכב" (בבא קמא סג, ב): "שלימה" למעוטי דבר שאינו מסוים, והיינו שלא במדה ובמשקל ובמנין, ומיהו זה מפרשים שם פירוש אור, דארא דאפוקי חצי רמון חצי אגוז, כדאמרין ב"חוב" (בבא מציעא זא, א) גבי קנין: מה נעל דבר המסוים אף כל דבר המסוים, לאפוקי חצי רמון חצי אגוז דלא. **זה** אומר עד הווי - למאן דאמר "הילך" פטור (בבא מציעא ד, א) צריך להעמיד כגון שוה עצמו שמונה אינו בעין, **ליפלוג** וליתני בדידה - דבלאו הכי מיירי סיפא ב"בית זה", דבבית סתם, אפילו עד הווי עד החלוק אין דבר שבמדה. **אלא** אמר רבא - ואם תאמר: ואנאי לא חשיב "בית זה מלא" דבר שבמדה? דכיון דאמר ליה "בית זה מלא" זה מחזיר לו חסירה - נראית חסרונה, והוי דוא בזה אמר "עד הגג" זה אמר "עד החי" וש לומר: דבשאין חסירה אלא מעט מקריא מלאה ואין ידוע מה ביניהם. אי נמי, בענין שיכיר מדה בהודאתו, **לאו** לאותי בית זה מלא - ואם תאמר: ודלמא לאותי בית סתם, דאכתי לא תנא ליה, דטעמא דפטורא ברישא הוי משום דמה שהודה לו לא טענו, כדפירש, ובית סתם הודה לו מה שטענו? ויש לומר: דלשון "שטיענגר" משמע שניכרות טענות וידוע מה שביניהם, והיינו נמי לישנא דרבא גופיה, ולשון "יודיה" משמע שמוכיר בהודאתו מדה, אבל קשיא: אמאי תני "זה הכלל"? הא לא שייך לירשא, דהוי מה שטענו לא הודה לו ולמאי דמוקי לה במנורה של חליות נחא, דברישא אפילו של חליות פטור אף על גב דהודה לו מה שטענו, דבעינן דבר שבמדה. והשתא נידא נמי דמייתי ב"זה הכלל" "בית זה מלא", דלכית סתם לא איצטריך, דמרישא שמוענין לה כיון דלא היה דבר שבמדה. **ויוציא** הלה את הפקדון - פירש בקונטרס: שמוא לא דקיד זה בשמוא, ויפסלו לעדות ולשבעה. וכן פירש רבינו חננאל כאן, אבל בריש "המפקד"

7 ואמר

1 **כי יתן איש אל רעהו כסף או בלים לשמור וכו'** - פרשת שומר חנם היא, דנתיא **"בהשואל"** (בבא מציעא צד, ב) פרשה ראשונה בשומר חנם, ושניה בשומר שכר, ושלישית בשואל, וגבי שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה, כדכתיב (שמות כב) "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידיו". ודיבור זה שייך למשנה לעיל מב, ב, אינו משלם - גניבה ואבידה הכתובה בו לייחוי, דכתיב (שם) "אם גנב יגנב מעמור, ידיעא" **שענתיה** - דכיון דאמר ליה בית זה מלא וזה מחזירי לו חסירה - נראה חסרונה, והרי הוא כזה אומר עד החלוק וזה עד הווי. ודיבור זה שייך למשנה לעיל מב, ב, וזו - קורה של עלייה בהולטת בתוך הבית. **אלא** מנורה קטנה פטור - דאין ההודאה ממין הכפירה, ומה שטענו לא הודה לו. **אין לך בידי אלא בת חמש חייב** - לקמן מפרש לה. **אזורה נמי ליתני** - אזורה בת עשר אמות יש לי בידיך, והלה אומר אין לך בידי אלא בת חמש - חייב, ולוקמה באזורה בת חתיכות הרבה, ולייפי אהרדי בתפירת מחסו **לנורה** ולהעמידה על משקל חמש ליטרין - אבל בגדולתה וקטנה ליכא לממר הכי, ובאזורה ליכא לממר חתך הימנה, שדרי ראשיה ניכרין. **משנה שקל** - חצי סלע. מי נשבע - כמה היתה שוה. מי שהפקדון אצלו - המלוה. ובגמרא מפרש אהיאי קאי, ויוציא הלה את הפקדון - ושמוא לא דקיד זה בשמוא, ויפסלו לעדות ולשבעה.

7 גמרא

18 **אפ"י: לא שנו אלא דאמר ליה "בית" סתם, אבל אמר ליה "בית זה מלא" - ידיעא טענתיה.** **אמר ליה רבא: אי הכי, אדתיי סיפא: זה אומר עד הווי וזה אומר עד החלוק - חייב, ליפלוג וליתני בדידה: כמה דברים אמורים - ב"בית מלא", אבל "בית זה מלא" - חייב! אלא אמר רבא: לעולם אינו חייב עד שייטענגו בדרך שבמדה שבמשקל ושבמנין, ויודה לו בדרך שבמדה ושבמשקל ושבמנין.** **תניא פוותיה דרבא: "פור תבואה לי בידך", והלה אומר: "אין לך בידי" - פטור; "מנורה גדולה יש לי בידך", - "אין לך בידי אלא מנורה קטנה" - פטור; "אזורה גדולה יש לי בידך", - "אין לך בידי אלא אזורה קטנה" - פטור. אבל אמר לו: "פור תבואה יש לי בידך", והלה אומר: "אין לך בידי אלא לתך" - חייב; "מנורה בת עשר ליטרין יש לי בידך", - "אין לך בידי אלא בת חמש ליטרין" - חייב. פלוגי של דבר: לעולם אינו חייב עד שייטענגו בדרך שבמדה ושבמשקל ושבמנין, ויודה לו בדרך שבמדה ושבמשקל ושבמנין. "פלוגי של דבר" לאתניי מאי? לאו לאתניי "בית זה מלא". ומאי שנא מנורה גדולה ומנורה קטנה, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו? אי הכי, בת עשר בת חמש נמי - מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו! אמר רבי שמואל בר רב יצחק: הכא במנורה של חליות עסקינן, דקא מודה ליה מינה. אי הכי, אזורה נמי - נתינו ולקמי בדל"פי! אלא דל"פי לא קתני - הכא נמי בשל חליות לא קתניו אלא אמר רבי אבא בר כמל: שאני מנורה, הואיל ויכול להנורה ולהעמידה על חמש ליטרין. **משנה הפלוגה את חבירו על המשבון ואבד המשבון, אמר לו: "סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה", והלה אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתני עליו וסלע היה שוה" - פטור. "סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה", והלה אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרים היה שוה" - חייב. "סלע הלוייתני עליו ושתים היה שוה", והלה אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתך עליו וסלע היה שוה" - פטור. "סלע הלוייתני עליו ושתים היה שוה", והלה אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתך עליו וחמשה דינרים היה שוה" - חייב. ומי נשבע? מי שהפקדון אצלו, שמוא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.****

7 גמרא

(בבא מציעא לד, ב) הקשה לדברי המפרש כן: וכי עבדינן תקנה לרשיעי? אלא טעמא - שמוא יוציא הלה הפקדון ונמצא שבועתו לוח לבטלה.

גמרא

שנינו בסוף המשנה: 'זמי' נשבע, מי שהפקדון אצלו, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון'.

מבררת הגמרא: **אִיזֵי** - על איזה חלק מהמשנה נאמר דין זה, שהמלוה הוא שנשבע, **אִילִימָא אִסְיפָא** - אם נאמר שדברים אלו נאמרו על הסיפא, שהלוה תובע מהמלוה סלע שהיה המשכון שוה יותר מהחוב, והמלוה משיב לו שהיה שוה רק דינר אחד יותר מהחוב, ועל זה אמרה המשנה שתיקנו חכמים שישבע המלוה ולא הלוה, אם כן קשה, לשם מה הוצרכו חכמים לתקן זאת, ויתפוק ליה **דְּשִׁבְעָה גַּבִּי מִלָּה** - והרי אף ללא תקנה זו השבועה מוטלת על המלוה, שהרי הוא הנתבע, וכיון שהודה במקצת נתחייב שבועה מדאורייתא, ואילו מלשון המשנה נראה שרק תקנת חכמים היא שהמלוה נשבע.

מבאר הגמרא: **אִמֵר שְׁמוּאֵל, אֲרִישָׁא** - דברים אלו נאמרו על הרישא של המשנה, כפי שתבאר הגמרא בסמוך. **וְכֵן אִמֵר רַבִּי הִיָּיא פִּר רַב, אֲרִישָׁא. וְכֵן אִמֵר רַבִּי וְהִנֵּן, אֲרִישָׁא. וּמֵאִי רִישָׁא** - על איזה חלק מהרישא נאמר דין זה, והרי יש שני אופנים ברישא, ואין לפרש שהכוונה לאופן הראשון שברישא, שהרי שם הלוה כופר בכל ופטור משבועה, אלא הכוונה ל**רִישָׁא** - לאופן השני של הרישא, שאמר המלוה ללוה **סֵלַע הֶלְוִיתִיךָ עָלָיו** - על המשכון, וְשָׁקַל ו-חצי סלע **הִיָּה שְׁוֶה, וְהֵלַח** - הלוה **אִמֵר, לֹא כִי, אֱלָא סֵלַע הֶלְוִיתִי עָלָיו, וְשָׁלַשָּׁה דִּינָרִין הִיָּה שְׁוֶה, ואִינִי חַיִּיב לָךְ אֵלָא דִּינָר, חַיִּיב שְׁבֻעַת מוֹדָה בִּמְקַצַּת, דְּמַעֲקָר הֵדִין שְׁבֻעָה גַּבִּי לֹוֹה הִיא** - השבועה מוטלת על הלוה, שהוא הנתבע שהודה במקצת, וְשָׁקַל וְרַבֵּן מִלָּה וְשִׁדְיָהּ אִמֵלֹה - ונטלו חכמים את השבועה מהלוה והטילוה על המלוה, מחמת הטעם המבואר במשנה, שמא לאחר השבועה יוציא המלוה את הפקדון, ויוכיח שנשבע הלוה לשקר, ויפסל לעדות ולשבועה.

הגמרא מביאה ביאור אחר במשנה. אומרת הגמרא: **וְהִשְׁתָּא - ועתה, דְּאִמֵר רַב אִשִּׁי במסכת בבא מציעא (לה) דְּקִימָא לָן - שאנו נוקטים להלכה, ששניהם צריכים להשבע, וְהַ נִשְׁבַּע שְׁאִינֵה בְּרִשְׁתּוֹ - המלוה נשבע שאין המשכון ברשותו, וְהַ - הלוה נִשְׁבַּע בְּמֹה הִיָּה מִשְׁכּוֹן שְׁוֶה, ועתה אי אפשר לפרש שאלת המשנה 'מי נשבע' כפשוטה, שהרי שניהם נשבעים, אלא יש לפרש דְּהִכִּי קָאִמֵר הַתָּנָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, מִי מִשְׁנִיהֶם נִשְׁבַּע תְּחִלָּה, מִי שֶׁהִפְקִדוֹן אֲצִלּוֹ - המלוה שהמשכון היה אצלו צריך להשבע תחילה שעתה אין המשכון ברשותו, ורק לאחר מכן ישבע הלוה כמה היה המשכון שוה, שאם לא כן יש לחשוש שְׁמָא יִשְׁבַּע וְהַ - הלוה כמה היה המשכון שוה, ולאחר מכן יוציא הֵלַח - המלוה אֶת הַפְּקִדוֹן, ויתברר שנשבע לשקר ויפסלנו לעדות ולשבועה.**

הגמרא דנה במדת האחריות שיש למלוה על המשכון: **אִמֵר שְׁמוּאֵל, הָאִי מָאֵן דְּאִזְדַּפִּיָּה אֶלְפָא וְזוּי לַחֲבֵרָה - מי שהלוה לחבירו אלף זוז, וּמִשְׁכּוֹן לִיָּה קָתָא דְּמִגְלָא - ונתן הלוה למלוה משכון דבר מועט, כגון קת ו-בית ידו של מגל, אִמֵר קָתָא דְּמִגְלָא, אִמֵר אֶלְפָא וְזוּי - אם אבד למלוה אותו קת של מגל שנתן לו הלוה, איבד בכך את אלף הזוז של ההלואה, ואף על פי שאותו בית יד היה שוה סכום מועט בלבד. והטעם, כיון שקבלו המלוה בתורת משכון, קיבל על עצמו שלא יוכל לגבות את החוב כל זמן שלא יחזירו ללוה, ולא יוכל לפטור עצמו בתשלום דמי המשכון. מוסיף שמואל ואומר: **אֲבָל תְּרִי קָתָאִי** - אבל אם קיבל המלוה למשכון שתי קתות של מגל, ואבדה אחת מהם, לֹא - אין המלוה מפסיד**

אפילו מחצית מהחוב, שאין אומרים שקיבל כל קת כנגד חמש מאות זוז ואם אבדה אחת מהם הפסיד חמש מאות זוז, כיון שלא פירש שמקבל כל קת בעד חצי מהחוב, אלא אומרים שקיבל את שתיהם יחד כמשכון אחד, וכל זמן שחלק מהמשכון קיים יכול להחזירו ללוה, ומה שנחסר מהמשכון, והיינו הקת האחת, ישלים בדמים, ויגבה את החוב.

הגמרא מביאה דעה החולקת: **וְרַב נַחֲמָן אִמֵר, אִפִּילוּ אִם קִיבֵל הַמְלוֹה תְּרִי קָתָאִי - שתי קתות למשכון, הרי כל אחת מהן עומדת במקום מחצית מהחוב, ולכן, אִמֵר קָתָא - אם אבדה אחת מהם, אִמֵר חֲמִשָּׁה מָאָה - הפסיד המלוה חמש מאות זוז, דהיינו מחצית מהחוב, אִמֵר אִידֶךְ - ואם אבדה גם הקת השנייה, אִמֵר בְּוִלִּיה - הפסיד המלוה את כל החוב, ואף שהמלוה לא אמר כן בפירוש, מכל מקום מסתבר שקיבל כל קת כמשכון בפני עצמו על חצי חוב, ולפיכך על כל קת שאבדה מפסיד חצי מהחוב. מוסיף רב נחמן ואומר: **אֲבָל אִם נָתַן הַלּוֹה לַמְלוֹה לַמִּשְׁכּוֹן קָתָא וְנִסְבָּא - קת וחתיכת סכף מוכנת, לֹא - אין אומרים שקיבל את הנסכא כנגד חצי מהחוב, כיון שנסכא הוא דבר שעשוי המלוה לגבות בו את חובו, ולכן אנו אומדים דעתו שלא קיבלו אלא כנגד שוויו, ואם אבד הנסכא הפסיד מהחוב את שווי הנסכא בלבד, ואם אבדה הקתא הפסיד שאר החוב.****

הגמרא מביאה דעה החולקת אף בענין זה: **נִהְרְדַעֵי אִמֵר, אִפִּילוּ אִם נָתַן הַלּוֹה לַמְלוֹה לַמִּשְׁכּוֹן קָתָא וְנִסְבָּא, אִם אִמֵר הַמְלוֹה אֶת הַנִּסְבָּא, אִמֵר פִּלְגָא - הפסיד חצי מהחוב, אִמֵר קָתָא - ואם אבדה גם הקת, אִמֵר בְּוִלִּיה - הפסיד את כל החוב.**

מקשה הגמרא על שיטת שמואל: **תָּנִן בַּמִּשְׁנֵינוּ, אִמֵר הַמְלוֹה לַלּוֹה סֵלַע הֶלְוִיתִיךָ עָלָיו - על המשכון וְשָׁקַל - חצי סלע הִיָּה שְׁוֶה המשכון, ונמצא שאתה חייב לי עוד שקל, וְהֵלַח - הלוה **אִמֵר, לֹא כִי, אֱלָא סֵלַע הֶלְוִיתִי עָלָיו וְשָׁלַשָּׁה דִּינָרִין הִיָּה שְׁוֶה, ואִינִי חַיִּיב לָךְ אֵלָא דִּינָר, חַיִּיב הַלּוֹה לַהֲשִׁיב שְׁבֻעַת מוֹדָה בִּמְקַצַּת שְׁוֶה המשכון היה כדבריו, ולדברי שמואל קשה, לִימָא לִיָּה - יאמר הלוה למלוה, הֵאָא קְבִילְתִּיה - הרי קבלת על עצמך את המשכון כנגד כל החוב, וכיון שאבד המשכון הפסדת את כל החוב ואין לך עלי שום תביעה.****

מתרצת הגמרא: **מִתְּנִיתִין בְּדַפְרִישׁ - משנתנו עוסקת באופן שהמלוה פירש בשעת קבלת המשכון שמקבל אחריות רק כנגד שוויו, ולא יותר, ואילו שְׁמוּאֵל דִּיבֵר בְּדִלָא פְרִישׁ - באופן שהמלוה לא פירש, אלא קיבלו בסתם, שבוה אנו אומרים שמן הסתם קיבל את המשכון כנגד כל החוב.**

הגמרא מבררת אם נחלקו תנאים במחלוקת זו. מבררת הגמרא: **לִימָא בְּתַנָּאי - שמא נאמר שדינו של שמואל תלוי במחלוקת תנאים, שנינו בברייתא, הַמִּלָּה אֶת חֲבִירוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן - שנתן הלוה למלוה משכון תמורת ההלואה, וְאִמֵר הַמִּשְׁכּוֹן, יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שאבד המשכון שלא בפשיעה, ויפול אֶת מַעֲוִיתּוֹ מִהֲלוֹה, דְּבִרִּי רַבִּי אֶלְעָזָר. רַבִּי עֲקִיבָא אִמֵר, יָכוֹל הוּא שְׁאִמֵר לוֹ הַלּוֹה לַמְלוֹה, כְּלוּם הֶלְוִיתִי אֱלָא עַל הַמִּשְׁכּוֹן - הרי לא הלויתני אלא תמורת המשכון, וכיון שְׁאִבְדַּת הַמִּשְׁכּוֹן אִבְדּוּ מַעֲוִיתֵי. מסיימת הברייתא, אֲבָל הַמִּלָּה לַחֲבִירוֹ אֵלָף זוּי בְּשִׁטָּה, וְהִנֵּחַ מִשְׁכּוֹן בְּדִדּוּ מַלְבָּד הַשֹּׁטֵר, לְדְבָרִי הַכֹּל אִם אִמֵר הַמִּשְׁכּוֹן אִבְדּוּ מַעֲוִיתּוֹ. ויש לברר, הִיכִי דָּמִי - באיזה אופן עוסקת הברייתא, אִי דְּשִׁנּוּ שְׁעִיז וְזוּי - אם באופן שהמשכון שוה כשיעור החוב,**

ללוה את ממונו שלו, אלא מִכָּאן יש ללמוד לְבַעַל חוב שְׁקוּנָה
מִשְׁבּוֹן, ולכן כשהוא נותנו ללוה העני להשתמש בו הרי זו
'צדקה', ורבי עקיבא סובר כרבי יצחק, ולכן כשאבד המשכון ואין
המלוה יכול להשיבו ללוה, אבד החוב, ורבי אליעזר חולק על רבי
יצחק וסובר שאין למלוה קנין במשכון, ולכן אינו נחשב אלא
שומר חנם, ואינו מפסיד כלום מחובו כשאבד המשכון.
תמדה הגמרא: לִימָא דְרַבִּי יִצְחָק תַּנְיָא הִיא - וכי דין זה של רבי
יצחק תלוי במחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, וְתִסְבְּרָא - וכי
אפשר להסביר כך את מחלוקתם, והרי אִימור דְאָמַר רַבִּי יִצְחָק -
עד כאן לא אמר רבי יצחק שהמלוה קונה את המשכון, אלא
באופן שְׁמִשְׁכָּנוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַלְוָא - שלא נטל המלוה המשכון
מהלוה בעת ההלוואה אלא לאחר שהגיע זמן הפרעון ולא פרעו,
שהרי הפסוק שממנו למד רבי יצחק את דינו נאמר באופן זה,
ובאופן זה מסתבר שקונה את המשכון כיון שנטלו לצורך גביית
החוב, לאחר שהלוה לא פרעו מרצונו, אבל אם מִשְׁכָּנוּ בְּשַׁעַת
הַלְוָא, מִי אָמַר - וכי גם בזה אמר רבי יצחק שקונה המלוה את
המשכון, והרי באופן כזה אינו נוטל את המשכון לצורך גביית
אלא לראיה וזכרון דברים בלבד, ובאופן כזה מסתבר שלא יקנה
המלוה את המשכון, וכיון שרבי אליעזר ורבי עקיבא נחלקו
במשכון הניטל בשעת ההלוואה, כלשון הברייתא 'המלוה את
חבירו על המשכון', אין לומר שנחלקו בדינו של רבי יצחק העוסק
במשכון שניטל שלא בשעת הלוואה.
מבארת הגמרא את מחלוקתם באופן אחר: אָלֵא, באופן שְׁמִשְׁכָּנוּ
שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַלְוָא, בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְאִית לְהוּ דְרַבִּי יִצְחָק -
הכל סוברים כרבי יצחק, שהמלוה קונה את המשכון, וְהָכָא -
וכאן, מדובר בְּמִשְׁכָּנוּ בְּשַׁעַת הַלְוָא, וְכַשּׁוּמַר אֲבִידָה קְמִיפְלִגִי -
ומחלוקתם היא בדין שומר אבידה, שמקיים מצוה בטיפולו
באבידה, האם דינו כשומר חנם או כשומר שכן, ומשומר אבידה
יש ללמוד למלוה על המשכון, שאף הוא מקיים מצוה, ובשומר
אבידה נחלקו אמוראים, וכדלהלן.
מביאה הגמרא את המחלוקת לגבי שומר אבידה: דְאִיתָמַר -
שנאמרה מחלוקת זו בבית המדרש, שוֹמֵר אֲבִידָה, רָבָה אָמַר, כיון
שאינו מקבל שכן על שמירתו דינו בְּשׁוּמֵר חָנָם שְׁחִיבֵי רַק על
פשיעה,

מִי מִשְׁכָּנוּ דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - מהו טעמו של רבי אליעזר שאם אבד
המשכון לא הפסיד המלוה את חובו, הלא כיון שהמשכון היה
שזה כשיעור החוב, מסתבר שלקחו המלוה כדי שאם לא ישלם
הלוה את חובו יוכל לגבותו מהמשכון, וכיון שיש לו הנאה במה
שהוא סומך על המשכון הרי הוא עליו שומר שכן שחייב
באחריות, וכיון שהיה המשכון שזה שיעור החוב, ואבד, יש לו
להפסיד את חובו. אָלֵא לָאו - אלא על כרחך יש לפרש את
מחלוקתם בְּלֵא שְׁוִי שְׁעוֹר וְזוּי - באופן שאין המשכון שזה
כשיעור מעות ההלוואה, אלא פחות מהן, וְכַשּׁוּמֵאל קָא מִיפְלִגִי -
ונחלקו בסברתו של שמואל, שרבי אליעזר חולק על סברת
שמואל, וסובר שכשהמשכון שזה פחות מהחוב אין המלוה לוקחו
כמשכון כנגד כל החוב אלא לזכרון דברים בלבד, כראיה על
קיום ההלוואה וכדי שלא יוכל הלוה לכפור בה, וכיון שכן הרי הוא
שומר חנם בלבד, וכשאבד המשכון אין המלוה מפסיד כלום, אלא
נשבע שלא פשע ושאינו ברשותו וגובה את כל חובו. ורבי עקיבא
סובר כסברת שמואל שאף שהמשכון שזה פחות מהחוב נוטלו
המלוה כמשכון כנגד כל החוב, והיינו שמקבל עליו שאם יאבד
יפסיד את כל החוב, ולכן דינו כשומר שכן שחייב בגניבה ואבידה.
דוחה הגמרא ביאור זה: לֹא - אין זה הביאור במחלוקת רבי
אליעזר ורבי עקיבא, אלא בְּלֵא שְׁוִי - באופן שאין המשכון שזה
כשיעור מעות ההלוואה, בּוֹלִי עֲלֵמָא לִית לְהוּ דְשְׁמוּאֵל - בין רבי
אליעזר ובין רבי עקיבא אינם סוברים כשמואל האומר שהמלוה
מקבל על עצמו שאם יאבד המשכון יפסיד כל החוב, אלא לדעת
רבי אליעזר אין המלוה מפסיד כלל מאבידת המשכון, ולדעת רבי
עקיבא מפסיד רק כנגד שווי המשכון. וְהָכָא, בְּדִשּׁוּי שְׁעוֹר וְזוּי -
ומחלוקתם כאן היא במשכון השוה כשיעור מעות החוב, וְכַדְרִי
יִצְחָק קָא מִיפְלִגִי - ונחלקו בדין שאמר רבי יצחק, דְאָמַר רַבִּי יִצְחָק,
מִנֵּן לְבַעַל חוב נ-מלוה) שְׁקוּנָה את הַמִּשְׁבּוֹן להחשב בשלו עד זמן
פרעון החוב, שְׁנַאֲמַר לַעֲנִין חוב המלוה להחזיר את המשכון ללוה
העני בזמן שהוא צריך לו הֶשֶׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כָּבֹא הַשָּׁמֶשׁ
וְשָׁכַב בְּשִׁלְמוֹתוֹ וּבִרְכָּךְ וְלֹךְ תִּתֶּנָּה צְדָקָה' (דברים כד יג), והיינו שהשבת
המשכון נחשבת למלוה ל'צדקה', ואם המלוה אינו קוֹנֶה את
הַמִּשְׁבּוֹן, צְדָקָה מִנֵּן לוֹ - מדוע נחשבת לו השבת המשכון ל'צדקה,
הלא 'צדקה' הוא כינוי לנתינת ממון משל הנותן, וכאן הוא משיב

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מה שמעורר ע"ד עסקנותו של הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר...

שבמיילא אפשר זה מפריעו משקידה בתורה כדבעי. הנה ידוע פסק רבנו הזקן (בתורה אור
בתחלתו) אשר ע"י עשיית הצדקה (וצדקה דרבים עאכו"כ) נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים
ככה, ומהגהות אדמו"ר הצמח צדק לדרוש זה שנדפס בלקו"ת לג' פרשיות, מובן שהמספר אלף
הוא בדיוק ולא בדרך גוזמא, ובמיילא עסקנות דצרכי צבור אי אפשר שתפריע ואדברא מסייעתו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

שבועות. פרק שישי - שבועת הדיינין - דף מד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רז
רש"י תוספות

בדלא שוי שיעור וזו - עסקין. ובדשמואל קמפילני - רבי אליעזר לית ליה דשמואל, דמשכן שאינו שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים, הלכך שומר חנם הוא עליו, וישבע שלא פשע ושאינו ברשותו ויטול כל מעותיו. ורבי עקיבא כשמואל סבירא ליה, שלשם משכן קבלו. אבל הלווה אלף זוז בשטר - אפילו רבי אליעזר מודה שהמשכן שקיבל אחרי כן לשם משכן קבלו, שהרי אינו צריך לו לזכרון דברים, שהשטר לו לראיה. הכי גרסינן: אי דלא שוי שיעור וזו דבולי עלמא לית להו דשמואל ובדברי יצחק קמפילני. רבי אליעזר לית ליה דרבי יצחק, ואינו עליו אלא שומר חנם, ואף על פי שהוה משכן גמור. אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא בשעת הלוואתו - כגון על ידי בית דין, דכחבי משתעי קרא. דכתיב לעיל מיניה "בחור תעמד והאיש" וגו', ואמר מה זה שליח בית דין. כשומר

מאי טעמיה דרבי אֵלִיעֶזֶר? אֵלָא לֹא בְדִלָא שְׁוֵי שְׁעוֹר וְזוּי, וּבְדִשְׁמוּאֵל קָא מִפְּלִנִי. - לא, בְּדִלָא שְׁוֵי - כּוֹלֵי עֲלָמָא לִית לְהוּ דִּשְׁמוּאֵל וְהָכָא בְּדִשְׁוֵי שְׁעוֹר וְזוּי, וּבְדִרְבִּי יִצְחָק קָא מִפְּלִנִי, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנֵּן לְכַעַל חוֹב שְׁקוּנָה מִשְׁכּוֹן? שְׁנָאמַר: "וְלָךְ תְּהִיָּה צִדְקָה", אִם אֵינוֹ קוּנֵה מִשְׁכּוֹן - צִדְקָה מִנֵּן לוֹ? מִכָּאן לְכַעַל חוֹב שְׁקוּנָה מִשְׁכּוֹן. - לִמָּא דְּרַבִּי יִצְחָק תִּנְיָא הִיא? וְהִתְסַבְּרָא? אִימור דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק - שְׁמֻשְׁכֵּנוּ שְׁלָא בִשְׁעַת הַלְוָאָה, מִשְׁכְּנֵנוּ בִשְׁעַת הַלְוָאָה מִי אָמַר? אֵלָא, מִשְׁכְּנֵנוּ שְׁלָא בִשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ - כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאִית לְהוּ דְּרַבִּי יִצְחָק, וְהָכָא בְּמִשְׁכְּנֵנוּ בִשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ, וּבְשׁוּמֵר אֲבָדָה קְמִיפְּלִנִי; דְּאִיתְמַר: שׁוּמֵר אֲבָדָה רַבָּה אָמַר: מִשְׁוּמֵר חֲנָם, וּרְ

לאו אפילו בדלא שוי, דרבי עקיבא אית ליה דהפסיד כדשמואל, ורבי אליעזר לית ליה דשמואל ואפילו בדשוו יטול כל מעותיו; ובסיפא כשהלווהו אלף זוז בשטר מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו, משום דאורחא דמילתא כשהלווה בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה, והוי שלא בשעת הלוואתו וקני משכון מדרבי יצחק. וכי מוקי פלוגתייהו בדרבי יצחק לא פליג רבי אליעזר אדרבי יצחק אלא בשעת הלוואתו מודה רבי אליעזר. ולא הוי השתא אבדו מעותיו בדסיפא כאבדו מעותיו דרבי עקיבא. דההיא דרבי עקיבא אבדו אפילו דמים דחיתירם על המשכון, ובסיפא דוקא שכנגד המשכון, דהא הוי טעמא משום דקנה משכון בדרבי יצחק כדפרישית. והוה שפירש כקונטרס בסיפא שיש שטר אין צריך משכון לזכרון דברים, אבל ברישא שאין שטר הוי משכון לזכרון דברים ולא לגוביינא - אין נראה לפרש כך, דלמאי דמוקי לה דפליגי בדשוו ליכא למימר לזכרון דברים תפיס ליה, דהא לכולי עלמא אין משמט אפילו משכנו בשעת הלוואה כדפרישית בגיטין (לו, א) וביב'ל שעה' (פסחים א, ב). לא בדשוו וקמפילני בדרבי יצחק - תימנה: דלימא דבאה פליגי, דמר סבר כיון דשוו תפיס ליה בשביל החוב, ורבי אליעזר סבר אף על גב דשוו לא נקט ליה לענין שפידי החוב, אבל בדלא שוי כולי עלמא לית להו דשמואלו ולפירוש רבינו גנאלי דמוקי שמואל בברייתא ניהא, דכיון דאפילו בדפריש לית להו דשמואל, סברא הוא דבשוו בסתם לא תפיס ליה לענין שפידי החוב באבית המשכון. צִדְקָה מִנֵּן - דלא מיקריא צדקה אלא אם כן מחסור ממון. **מכאן** לבעל חוב ששקנה משכון - נראה דאין מחייב באונסין, אלא הוי כמו שומר שכו, בדמוכח סוף פרק "האומנין" (בבא מציעא פב, א) דכעי לאוקמא את הדין: הלווה על המשכון שומר שכו, במשכנו שלא בשעת הלוואתו, וכדרי יצחק. וכן מוכח בהלכות גדולות דשומר שכו הוי. **שומר** אבידה רב יוסף אמר כן ורבה אמר כן - פסק רבינו תנאל דהלכה כרב יוסף, דאמר בפרק "אין בין המוחר" (גירסא ב, ג) דבולי עלמא אית להו פירוטה דרב יוסף. ואין נראה ראיא משם כלל, דרבה נמי מודה דאי אתי עניא דלא בעי למיתב ליה, דאטו מי לית ליה השטק ממצה פטור מן המצוה? אלא דסבירא ליה דמשום הנהא פורתא כותא ללא שכיחא את חשיב שומר שכו. וקצת משמע ב"אלו מציאות" (בבא מציעא לא, א) דהלכה כרב יוסף, גבי הדיא דדרשי התם: "השב תשיב", אין לי אלא לביתו, לגינתו ולחורבתו מנן? תלמודו לומר "תשיבם" מכל מקום. ודייק טחמא דהתלמוד: הדיכי דמי, אי דמינטרא - פשיטא, אי דא מינטרא - אמאי? לעולם דמינטרא, והא קא משמע לן דלא בעינן דעת בעלים וכדרי אליעזר. והיינו כרב יוסף. בדמוכח בריש "הבונס" (בבא קמא נו, א) דפרץ מינה רבה לרב יוסף, ובעי דמידק דמריבין דחירתו שאינה משתמרת, דאי משתמרת היינו ביתו, אלמא שומר חנם הוי. ומשני רב יוסף: לעולם דמינטרא. וכדרי אליעזר. ויש לומר: דרבה קיבלה מרב יוסף משום דלרידיה נמי לא ניהא, דהא מודה רבה לרב יוסף בבעלי חיים דנקטו להו נוגרי ברייתא דבעו נטירותא ויתירתא כדאמר התם, וקרא בבעלי חיים כתיב "לא תראה את שור אחיך", הדיה צריך לדחוק דבוייא דקרא א"יכן תעשה לשמלתו" קאי, אי נמי בכפותין. ועוד דהוה צריך לומר דאסמכתא בעלמא היא, דהא טעמא דרבה דהוי שומר חנם משום דמאי הנהא קמנטי ליה, אי נמי אינטרין קרא לאשמועינן דלא נחשביה שומר שכו משום פירוטה דרב יוסף או משום דרחמנא שעבדיה בעל כרחיה. ועוד יש לומר: דרבה לא קיבלה, אלא מתחלה לא עלה על דעתו להוכיח דינו מזה, אלא לאסמכתא בעלמא נקט קרא לדבריו. וברייא ד"הבונס" (שם) דרישי מקרא דהוי שומר חנם אסמכתא היא, ורבה נמי מודה דעיקר קרא לא אתא אלא כדרבי חנם הוי לא אינטרין קרא כדפרישית, ומינטרא ד"אלו מציאות" לרבה כלא מינטרא ד"הבונס" (בבא קמא נו, א). ולפירוש הקונטרס נראה היה דהלכה כרב יוסף, דלימא דרב יוסף תנאי היא - ומילתיה דרבה ודאי תנאי היא, דרבי עקיבא לית ליה דרבה וקיימא לן כרבי עקיבא. אבל אין לפרש כן, אלא אדרבה אית לן למימר דרבה ודאי לאו תנאי היא. אלא כולי עלמא אית להו דרבה, ובדשמואל קמפילני, ורבי עקיבא מודה דשומר חנם הוי על המשכון מה שהוא יותר על החוב, אבל כנגד החוב מפסיד מטעמא דשמואל, אפילו לפירוש רבינו גנאלי, אף על גב דלא פריש כמפורש דמי כדפרישית לעיל. ומתניתין ד"סלע הלויתני עליך" צריך לומר דאבד המשכון היינו בפשיעה, דאי לא הכי לא היה מחייב במה שהוא יתר על החוב. ואורבא, יש להוכיח דהלכה כרבה, כדמסיק התלמוד ב"האומנין" (בבא מציעא פב, א): אלא מחזורתא מתניתין דלא כרבי אליעזר, והשתא לוקמה כבולי עלמא לרב יוסף במלוה שאין צריך למשכונן אלא משום דקיימא לן כרבה דמסיק אליבא דהלכתא. ועוד ראיא מפרק "אלו מציאות" (שם סט, א) גבי פלוגתא דרבי טרפון ורבי עקיבא דמה יהיו בדמים, מוכח בגמרא לרב יוסף דמשום דשרוי ליה רבנן לאישתמוטי בזה הוי עליהו שואל, ובסוף פרק "המפקד" (שם מג, א) גבי מפקד מעות אצל שולחני, סבירא ליה לרב נחמן דקיימא לן דהלכתא כותיה דיני, דאף על פי שמשמש בזה לא מחייב באונסין, והיינו דלא כרב יוסף. ואין לחלק, משום דגבי אבידה בלאו הכי הוי שומר שכו בלא היתר תשמש לפיכך על ידי היתר תשמש נעשה שואל, דאטו אם יוסף שכו לשומר שכו יעשה שואל? ועוד, דקיימא לן כרבה לגבי רב יוסף בר משה ענין מוחצה. אף על פי שיש מפרשים דהיינו דוקא במילי דבבא בתרא - ליתא. דבפרק "מי שאחור" (גיטין עד, ב) פרץ: הוא קיימא לן כרבה. והשתא, הא דאמרינן בפרק קמא דפסחים (ה, ב) גבי חמץ: כיון דאילו מינגיב או מתיבד ברשותיכו קאי כדכידכו דמי - היינו מינגיב או מתיבד באונס. דאי לא מחייב באונסין, אפילו מחייב באחריות גביה ואבידה אין זקוק לבער, דאי לאו הכי ישראל שהלוה לגוי על תמצו יאסר בתנאה בלא דרבי יצחק, ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גביה ואבידה דשמואל דקיימא לן כותיה, כיון דקיימא לן כרבהו אלא ודאי כיון דלא מחייב באונסים לא מיקרי תמצו. מזה מדרבי יצחק, אף על גב דלא מחייב באונסים כדפרישית לעיל, אסור בהנאה, כיון דקני ליה והוי שלו. אבל שומר לא מחייב לבער אם לא מקבל עליו אחריות אונסים. מיהו, אי הוה פסקין כרב יוסף לא היינו צריכין לומר שצריך אחריות אונסים לענין חמץ, דאינטרין דרבי יצחק לאסור חמצו של גוי בגמולתו כביד ישראל, דפרוטה דרב יוסף לא שייך בגוי, דליכא מצוה. ועוד, דאפילו שומר שכו גמור לגוי לא מחייב, דגבי שומרים כתיב "רעהו" ואיכא למעוטי גוי כמו הקדש. ובהלכות גדולות בהלכות פסח כתב דחייב לבער אם קיבל אחריות דגיבה ואבידה.

מאי לא בדלא שוי - פירש בקונטרס דרבי אליעזר לית ליה דשמואל, דמשכן שאין שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים בעלמא. משמע, אבל אם שוה כל החוב - מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו. ויש ספרים שכתבו בהם בפירוש: הדיכי דמי, אי בדשוו מאי טעמא דרבי אליעזר? וקשה: דבפרק "האומנין" (בבא מציעא פב, א) מסיק מתניתין דחתם דלא כרבי אליעזר, ולוקמה כבולי עלמא ובדשוו ויש לומר: דחתם לפי המסקנא דלא איירי רבי יצחק אלא שלא בשעת הלוואתו. שאין לחלק בין שוי בין לא שוי, שאם יתחייב בדשוו משום דרב יוסף, אם כן בדלא שוי נמי יפסיד כנגד המשכון. אבל הכא, השתא סלקא דעתך דרבי יצחק איירי אפילו בשעת הלוואתו, הלכך מודה רבי אליעזר בדשוו, אבל לא שוי הוי יצחק דברים בעלמא. ולכא הותם דרב יצחק. ומיהו תימא: כיון דרבי יצחק גזירת הכתוב היא, מה לי שוי מה לי לא שוי? אטו משום דלא שוי לא קרי ביה "השב תשיב את העבטו ולך תהיה צדקה"? ועוד, דמסיק בסוף: ותסברא אימור דאמר רבי יצחק כן, ומעיקרא פשיטא ליה דבשוו יודה רבי אליעזר משום דרבי יצחק? על כן נראה גירסת הספרים דגרסי "מאי לאו בדלא שוי", פירוש: מאי

ורב יוסף אמר בשומר שבר - ואם תאמר: דאמרין בראש השנה (בא, א) המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה, ואמאי? הא מיתהני לרב יוסף, חדשיב ליה בחבי בשומר שכר! ויש לומר: דשאני שומר אבידה ומשכון, דכמה פעמים שיתעסק בה לשתותה לצרכה ולהצניעה, יפטר מליתן לו, אבל חתם יכול לכרוך לתקוע ולטבול במקום.

שלא יבא שם עני באותה שעה.
במלוה צריך למשכון - פירש בקונטרס: להשתמש, ומנכה מן החוב דמי שכירות המשכון. כי הא דאמר בפרק "האומנין" (בבא מציעא פ, ב): שוכר אדם משכנו של עני מפני שאינו אלא כמשיב אבידה לבעלים. ורבינו חננאל פירש: צריך למשכון - שאינו רוצה ללהות לו בלא משכון, וקשה: דאטו משום הכי לאו מצוה קא עביד?
אלא לאו כנגד חובו וברשמואל קמפילגי - ואף על גב דלמאן דלית ליה דשמואל גבי אבד המשכון אינו מפסיד אפילו כנגד המשכון, הכא מכל מקום נגד המשכון אינו משמט, דגבי אבידה ודאי כיון דלית ליה דשמואל לא נקט למשכון לענין שיפסיד.

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין, ואלו נשבעין ונטילין בו - תימה: דלא חשיב החייא דתנן לעיל (מג, א) מי נשבע מי שתפקידן אצלו, למאי דמוקי לה אסיפא דרשאי, וכל הני דתנן לקמן בפירקין (מז, א): הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פורעה בו, וליבא לשנויי דתנא ושיר, כיון דתני "ואל" כדאמרין בפרק קמא דקדושין (טז, ב) ויש לומר: דלא חשיב אלא הנזה שאין כנגדן ראויין ליבעי. **התקבלת** מן דנין זהב - משמע שהוא עשרים חמשה דינר כסף, והכי נמי מוכח בהדיא בריש "הזהב" (בבא מציעא מד, ב), וקשה לרבינו תם: דאיך נשתנה כל כך, דעכשיו אין זקוק של זהב יותר מעשרה זקוקים של כסף! ואומר רבינו תם: דדינר זהב עב משל כסף הדין שוקל כפלים, וכן משמע ב"אלו טריפות" (חולין נה, ב) שהיה משונה בעביו, מדנקט: אם נשתני כעובי דינר זהב גבי ניקב דחטול, לפיכך שהו עשרים וחמשה. שהזהב שהו שנים עשר של כסף, כדמוכח באגרת שמואל, דפרץ קראי אהרדי, דבספר שמואל (ב בד) כתב גבי גורן ארונה "כסף חמשים שקלים" ודבריו הימים (א כא) כתיב "שקלי זהב שש מאות", ובפרק בתרא דובחים (קטז, ב) משני עלה שגבה מכל שבת חמשים, אבל במדרש משני שנתן לו שש מאות שקלי כסף שדם חמשים של זהב, וקרא דשמואל הכי פירושו: כסף כל כך שדם חמשים של זהב, ודבריו הימים - שש מאות מספק שזון חמשים שקלים זהב, דהיינו שנים עשר חלקים, ודינר היתר, אומר רבינו תם: שהיו נתנין אותו להכריע, כדמוכח בפרק "יש בכור" (בבבבבב ג, א) גבי פדיון הבן, דקאמר: ידויב ליה דינר דמזבנן בעשרים וחמשה זוזי, דל וזאת ושתותה, והבן לפדיון הבן, והשתא אמאי לא קאמר: דל חומשא, דזאת ושתותה היינו חומשא? אלא משום דההוא וזאת שלא היה להכריע מזכיר אותו בפני עצמו, וכן מוכיח בפרק קמא דשקלים (ב, א) דהכריע אחד מעשרים וחמשה, דמפרש במתניתין כמה הוא קולבון, חכמים אומרים: חצי מעה, ומצותה השקל הוא שתיים עשרה מעות, דשקל הקרא הוא סלע, ומה שאמרו חכמים ליתן סלע ופונדיון לכל שנה לפוריה בית זרע חומר שעורים, שהוא פונדיון יותר על חמשים שקלים הכתוב בקרא לארבעים ושתים - אותו פונדיון לא בא להכריע, אלא נקט סלע ופונדיון משום דאי אפשר לצמצמם ולומר סלע ופונדיון חסר משהו, שלא היה עלה אותו וסרוך יותר פחות משלש פרוטות.

ורב יוסף אמר: בשומר שבר דמי, לימא, דרב יוסף תנאי היא? - לא, בשומר אבידה - דכנולי עולמא אית להו דרב יוסף, והכא במלוה צריך למשכון קא מופלגי, מר סבר: מצוה קא עביד, ומר סבר: לאו מצוה קא עביד, לימא פתנאי: המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמויטה, אף על פי שאינו שוה אלא פלגא - אינו משמט, דרבי רבן שמעון גן מלואיאל. רבי יהודה הנשיא אומר: אם היה משפוטו כנגד חובו - אינו משמט, ואם לאו - משמט; מאי אינו משמט דקאמר תנא קמא? אילימא כנגדו, מכפל דרבי יהודה הנשיא סבר: כנגדו נמי משמט! אלא אמאי תפיס משכון? אלא לאו כנגד כולו, ובדשמואל קא מופלגי! - לא, לעולם כנגדו, ובהא קמפילגי, תנא קמא סבר: כנגדו, ורבי יהודה הנשיא סבר: כנגדו נמי משמט, ודקא אמר: למאי תפיס ליה משכון? לברכו דרביס בגלגלמא.

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, ואלו נשבעין ונטילין: השכיר, והנגזל, והנחבל, ושפנגדו חשוד על השבועה, וחונני על פנקסו. **השכיר**, פיצד? אמר לו: "תן לי שכר שיש לי בידך", הוא אומר: "נתתי", והלה אומר: "לא נטלתי" - הוא נשבע ונטיל; רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה, פיצד? אמר לו: "תן לי שכר חמשים דינר שיש לי בידך", והוא אומר: "התקבלת דינר זהב", נגזל, פיצד? היו מעדין אותו שנגנב לביתו למשכנו שלא ברשות, הוא אומר: "פליי נטלתי", והוא אומר: "לא נטלתי" - הוא נשבע ונטיל; רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה, פיצד? אמר לו: "שני פלים נטלתי", והוא אומר: "לא נטלתי אלא אחד", נחבל, פיצד? היו מעדיים אותו שנגנב תחת ידו שלם ויצא חבול, ואמר לו: "חבלתי בי", והוא אומר: "לא חבלתי" - הרי זה נשבע ונטיל; רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה, פיצד? אמר לו: "חבלתי בי שתיים", והלה אומר: "לא חבלתי בדך אלא אחת", שפנגדו חשוד על השבועה, פיצד? אחר

בשומר שבר דמי - שבר מצוה, ומלוה על המשכון נמי מצוה עבד, לימא דרב יוסף תנאי היא - דמילתא דרבה ודאי תנאי היא, דרבי עקיבא לית ליה דרבה, אלא דרב יוסף מי לימא תנאי היא? מי מצי לאוקמה לרבי אליעזר כוותיה? צריך למשכון - להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. רבי אליעזר סבר: כיון דצריך למשכון אין כאן מצוה, ולהנאתו נתכוין, והוי בשומר חנם, ורבי עקיבא סבר: כיון דפדות עליו והולך מצוה היא, ולא הוי עליו אלא כשומר שבר, לימא בי תני תנאי - הא דשמואל, המלוה על המשכון - אין שמיטה משמטתו, דאין כאן משום "לא יגשו" שהרי אינו נוגש, אינו משמט - לקמן מפרש אי בההוא פלוגא קאמר אי בבבליה חוב קאמר, אי נימא כנגדו - הוא דאינו משמט, דלההוא פלוגא מיהא הוי משכון, כפלל רבי יהודה - דפליג עליה, דאמר: אם אין משכון כנגד חובו משמט - אכנגדו נמי משמט, דאפילו ההוא פלוגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמטא ליה שביעת? אלא משכון - דתפס, למאי תפסיה אי לאו למשכון מיהא דההוא פלוגא? אלא לאו כנגד כולו - קאמר תנא קמא אינו משמט, דאף על פי שאינו שוה אלא פלוגא הוי משכון כנגד כולו ואינו משמט כלום מן החוב, והיינו כשמואל, ואתא רבי יהודה הנשיא למימר דאם אין משכון כנגד הלוואתו אינו משמט כולו אלא כנגדו, לא לעולם כנגדו - קאמר רבי שמעון דאינו משמט, דלההוא פלוגא מיהא הוי משכון, ולית ליה דשמואל, ואההוא פלוגא גופיה פליג רבי יהודה הנשיא למימר דלא הוי משכון, כנגדו נמי משמט - דלא הוי משכון, אלא לזכרון דברים תפסיה.

הדרן עלך שבועת הדיינין

משנה כל הנשבעין - כל המחזיקין שבועה מן התורה נשבעין ולא משלמין. כלומר, לא חייבה תורה שבועה לישבע ולטול, אלא הנתבע ישבע לתובע ולא ישלם, ובגמרא יליף לה, ואילו נשבעין ונטילין - שתיקנו להם חכמים לישבע ולטול, השכיר והנגזל בי - כולוה מפרש להו במתניתין, ושכנגדו חשוד על השבועה - התובע שנתבע שכנגדו חשוד על השבועה, ונתחייב הנתבע שבועה מן התורה על ידי הודאה במקצת - נשבע התובע ונטיל, וחונני על פנקסו - על מה שכתוב בפנקסו שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקיף, ולקמן מפרש היכי דמי. הרי זה נשבע ונטיל - ובגמרא מפרש מאי שנת שכיר דתיקנו ליה רבנן, עד שתהא מקצת הודאה - לרבי יהודה לא תיקנו שבועה לטול אלא במקום שיש שבועה על דנתבע והתפס חכמים על התובע באלו השניות כאן, הרי זה נשבע ונטיל - שהדברים מוכיחים, שהרי עדים מעידים שמשכנו שלא ברשות.

אחר

יָרֵב יוֹסֵף אָמַר, בְּשׁוֹמֵר שְׂכָר דָּמִי - הוּא נֶחֱשֵׁב, וְשִׁכְרוֹ הוּא שְׂבִישָׁה
 שְׂהוּא עֶסוֹק בַּמְצוֹת הַשְּׁבֵת אֲבִידָה, הוּא פְטוֹר מִלֵּת פְּרוּטָה לַעֲנִי,
 שְׂהִי עֵסוֹק בַּמְצוֹת פְּטוֹר מִלְּעִשׂוֹת מְצוֹה אַחֲרָת. אֲמַנָּם רַבָּה
 סוֹבֵר שְׂאִין דִּי בְהֵנָּה זֹו לְהַחֲשִׁיבֵי כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר, כִּיּוֹן שְׂאִינָה
 מְצוּיָה. וְזֹה נִחְלָקוּ הַתְּנָאִים, שְׁלִרְבִי עֲקִיבָא דִּינוּ כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר,
 וְלֹכֵן אִם אֲבָד הַמִּשְׁכּוֹן הַפְּסִיד, וְלִרְבִי אֲלִיעֶזֶר דִּינוּ כְּשׁוֹמֵר חֲנָם,
 וְלֹא הַפְּסִיד.

שְׂוֹאלָת הַגְּמָרָא: לִימָא דְרַב יוֹסֵף תְּנָאִי הִיא - שְׂמָא נֶאֱמַר שְׂדִרְבִי רַב
 יוֹסֵף תְּלוּיִים בַּמַּחְלֻקָּת תְּנָאִים זֹו, שְׂרַבִי עֲקִיבָא סוֹבֵר כְּרַב יוֹסֵף,
 שְׂכִיּוֹן שְׂאֵף הַמְּלוּה עֵשָׂה מְצוֹה בַּמַּעֲשֶׂה הַהִלּוּאָה, וּבִשְׁעַת מְצוּתוֹ
 נִפְטָר מִלֵּית פְּרוּטָה לַעֲנִי, הִרִי שְׂתַּמּוּרָת הֵנָּה זֹו נַעֲשֶׂה שׁוֹמֵר שְׂכָר
 עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וְחִיּוֹב בְּאַחֲרִיתוֹ, וְלֹכֵן כְּשֶׁאֲבָד הַמִּשְׁכּוֹן נִפְטָר הִלּוּה
 מִלְּשַׁלֵּם אֶת חוּבוֹ, וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר סוֹבֵר כְּרַבָּה שְׂאִינוּ נַעֲשֶׂה שׁוֹמֵר
 שְׂכָר תְּמּוּרָת הֵנָּה זֹו שְׂאִינָה מְצוּיָה, וְלֹכֵן אֵף שְׂאֲבָד הַמִּשְׁכּוֹן אֵין
 הַמְּלוּה מִפְּסִיד אֶת הַחוּב, אֲלָא יִשְׁבַּע הַמְּלוּה, וְהִלּוּה חִיּוֹב לְשַׁלֵּם.
 שְׂוֹאלָת הַגְּמָרָא: לֹא - אֵין הִכְרַח לומר כֵּן, אֲלָא אִפְשָׁר לומר
 שְׂבִישָׁה אֲבִידָה, דְּכֹוֹל עֲלִמָא אֵית לְהוּ דְרַב יוֹסֵף - בִּין רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
 וּבִין רַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵרִים כְּרַב יוֹסֵף, שְׂהִמּוּצָא נֶחֱשֵׁב לְשׁוֹמֵר שְׂכָר,
 וְהָכָא, בְּמִלּוּה צִירִד לְמִשְׁבּוֹן קָא מִיפְּלִי - מִחְלֻקָתָם הִיא בַּמְּלוּה
 עַל הַמִּשְׁכּוֹן וְרוּצָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וּמִפְּחִית מַחוּבֵי שֶׁל הִלּוּה
 תְּמּוּרָת הַשִּׁמּוּשׁ בַּמִּשְׁכּוֹן, מָד - רַבִּי עֲקִיבָא קָרַב שְׂאִפִּילוּ בִּאֲפּוֹן
 זֹה מִצְוָה קָא עֲבִיד - הוּא מַקְיִים מְצוֹה, וְלֹכֵן דִּינוּ כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר,
 וּבִאֲבִידַת הַמִּשְׁכּוֹן אֵיבַד אֶת חוּבוֹ. וְיָמַר - וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר קָרַב, לֹא
 מִצְוָה קָא עֲבִיד - בִּאֲפּוֹן זֹה אֵין לוֹ מְצוֹה, כִּיּוֹן שְׂלַהֲנָתוֹ הוּא
 מִתְּכּוּיִן, וְלִפְיָכָר אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב שׁוֹמֵר שְׂכָר, וְלֹא הַפְּסִיד בְּאֲבִידַת
 הַמִּשְׁכּוֹן.

הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּדִינוּ שֶׁל שְׂמוּאֵל, שְׂאֵם אֵיבַד הַמְּלוּה אֶת
 הַמִּשְׁכּוֹן הַפְּסִיד אֶת כָּל הַחוּב, וּמִבְּרִירָת הָאֵם דִּינוּ תְּלוּ בַּמַּחְלֻקָּת
 תְּנָאִים. מִבְּרִירָת הַגְּמָרָא: לִימָא בְּתַנָּאִי - שְׂמָא נֶאֱמַר שְׂדִינוּ שֶׁל
 שְׂמוּאֵל תְּלוּ בַּמַּחְלֻקָּת תְּנָאִים זֹו, שְׂנִינוּ בְּבִרְיָתָא, הַמִּלּוּה אֵת
 חֲבִירוֹ עַל הַמִּשְׁבּוֹן, וְנִכְנָסָה שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה, אֵף עַל פִּי שְׂהִמּוּצָא
 אֵינוֹ שְׂוֹה אֲלָא פְּלִגָא - חֲצִי מִהַחוּב, אֵינוֹ מִשְׁמַט - אֵין הִלּוּה זֹו
 נִשְׁמַט, כִּיּוֹן שְׂנֶאֱמַר בְּתוֹרָה לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְיָהוּ (דְּבִרִים טו ב),
 וְהַמְּחִיץ מִשְׁכּוֹן אֵינוֹ נִגַּשׁ בְּלוֹה שְׂהִי יִכּוֹל לַגְּבוֹת אֶת חוּבוֹ
 מִהַמִּשְׁכּוֹן, דְּכִרִי רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי יְהוֹדָה הִנְשִׂיא אוֹמֵר,
 אִם הָיָה שְׂוִי מִשְׁבּוֹנוֹ בְּכִנּוּי חוּבוֹ אֵינוֹ מִשְׁמַט, וְאִם לֹא, אֲלָא שְׂוִי
 הַמִּשְׁכּוֹן הוּא פָּחוֹת מִדְּמִי הַהִלּוּאָה, מִשְׁמַט. וְיֵשׁ לְבַרֵּר, מָאִי אֵינוֹ
 מִשְׁמַט דְּקָאֵמַר תְּנָא קָאֵמַר, דְּהִינּוּ רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֵילִימָא
 - אִם נֶאֱמַר שְׂהִכּוֹנָה הִיא שְׂרַק מַחְצִית הַהִלּוּאָה שְׂכָנְגִידוּ - כְּנִגִּד
 שְׂוִי הַמִּשְׁכּוֹן, אֵינָה נִשְׁמַט, אֲבָל מַחְצִית הַשְּׂנִיָּה נִשְׁמַט, מְכָלָל
 - הִרִי מִשְׁמַע מִזֶּה דְרַבִּי יְהוֹדָה הִנְשִׂיא קָרַב דְּכָנְגִידוּ נְמִי מִשְׁמַט - אֵף
 מַחְצִית הַהִלּוּאָה שְׂכָנְגִיד הַמִּשְׁכּוֹן נִשְׁמַט, וְזֹה הֵם חוֹלְקִים, וְאִם
 כֵּן קֵשָׁה, אֲלָא אִמָּא תַפִּים מִשְׁבּוֹן - לֵאזִיזָה צוֹרֵךְ לָקַח הַמְּלוּה
 מִשְׁכּוֹן כְּנִגִּד חוּבוֹ, אִם לֹא מִשּׁוּם רִצּוֹנוֹ לְהִיּוֹת בְּטוֹחַ לְכָל הַפָּחוֹת
 בַּמַּחְצִית מִהַחוּב, וְאִם כֵּן מוֹכְרָח שְׂלֵגִבִּי חֵלֶק זֹה שֶׁל הַחוּב אֵינוֹ
 נִגַּשׁ, וְאֵין שְׂבִיעִית מִשְׁמַטָּתוֹ. אֲלָא לֹא - בּוֹדָאִי יֵשׁ לִפְרֹשׁ שְׂאִינוּ
 מִשְׁמַט שְׂאִמֵּר רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַכּוֹנֵה הִיא כְּנִגִּד בּוֹלוּ -
 כְּנִגִּד כָּל הַחוּב, וְהִינּוּ שְׂכָל הַחוּב אֵינוֹ נִשְׁמַט, וְאֵילוּ רַבִּי יְהוֹדָה
 הִנְשִׂיא סוֹבֵר שְׂרַק מַחְצִית הַחוּב שְׂכָנְגִיד הַמִּשְׁכּוֹן אֵינָה נִשְׁמַט,
 אֵךְ הַמַּחְצִית הַשְּׂנִיָּה נִשְׁמַט, וְיָדְשִׁמּוּאֵל קָא מִיפְּלִי - וְנִחְלָקוּ
 בְּדִינוּ שֶׁל שְׂמוּאֵל, שְׂרַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר שְׂאֵף עַל פִּי
 שְׂאֵין הַמִּשְׁכּוֹן שׁוֹה כְּשִׁיעוֹר הַחוּב הַמְּלוּה מִקְבִּלוֹ כְּנִגִּד כּוֹלָה,
 כְּשִׁמּוּאֵל, וְאֵילוּ רַבִּי יְהוֹדָה הִנְשִׂיא סוֹבֵר שְׂאֵין נֶחֱשֵׁב מִשְׁכּוֹן אֲלָא
 כְּנִגִּד שְׂוִי, וּמַחְצִית הַחוּב מְנוֹסַפֵּת אֵינָה נִשְׁמַטָּת.
 דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא - אֵין הִכְרַח לְבֹאֵר כֵּךְ אֶת מַחְלֻקָתָם, אֲלָא

לְעוֹלָם 'אֵינוֹ מִשְׁמַט' שְׂאִמֵּר רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַכּוֹנֵה כְּנִגִּדוּ -
 כְּנִגִּד הַמִּשְׁכּוֹן בְּלִבָּד, וְחֵלֶק הַחוּב שְׂאֵין כְּנִגִּדוּ מִשְׁכּוֹן לְדִבְרֵי הַכָּל
 נִשְׁמַט, וְהָכָא קָמִיפְּלִי - וְזֹה נִחְלָקוּ, תְּנָא קָאֵמַר - רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן
 גַּמְלִיאֵל קָרַב, חֵלֶק הַחוּב שְׂכָנְגִידוּ אֵינוֹ נִשְׁמַט, וְאֵילוּ רַבִּי יְהוֹדָה
 הִנְשִׂיא קָרַב, כְּנִגִּדוּ נְמִי מִשְׁמַט - אֵף מַחְצִית הַחוּב שְׂכָנְגִיד שְׂוִי
 הַמִּשְׁכּוֹן נִשְׁמַט, וְיָדְשִׁמּוּאֵל קָאֵמַר - וְזֹה שְׂהִקְשִׁית לְמָאִי תַפִּים לִיָּה
 מִשְׁבּוֹן - לֵאזִיזָה צוֹרֵךְ לָקַח הַמְּלוּה מִשְׁכּוֹן, לְיִזְכְּרוֹן דְּכָרִים בְּעָלְמָא,
 וְהִינּוּ רַק כְּדִי לְהַזְכִּיר אֶת הַחוּב, וְלֹא לְגַבִּינָא, וְלֹכֵן אֵין הַמְּלוּה
 נֶחֱשֵׁב לְמוֹחֶזֶק אִפִּילוּ בַּחֲצִי מִהַחוּב וְאֵין הַמִּשְׁכּוֹן מוֹעִיל שְׂלֹא
 יִשְׁתַּמֵּת הַחוּב.

הדרן עלך שבועת הדיינין

פרק שביעי - כל הנשבעין

הַמִּשְׁנִיּוֹת בְּפָרֶק הַקּוֹדֵם עֶסְקוּ בְּשִׁבְעוֹת שְׂחִיבָה הַתּוֹרָה, הַפְּרַק
 שְׂלַפְנִינוּ עוֹסֵק ב'שִׁבְעוֹת הַמִּשְׁנָה', כְּלוּמַר שִׁבְעוֹת שְׂתַקְנוּ חֲכָמֵי
 הַמִּשְׁנָה.

משנה

כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שְׂבִיתוֹרָה - כָּל הַמַּחוּבִּים שְׂבִיעָה מִן הַתּוֹרָה, נִשְׁבָּעִין
 וְלֹא מִשְׁלָמִין - הַשְּׂבִיעָה מוֹטֵלָת עַל הַנִּתְבַּע וּפּוֹטֵרָת אוֹתוֹ מִתְּשׁוּלֹם
 שְׂהִיָּה מוֹטֵל עֲלֵיו, אֵךְ אֵין תּוֹבַע שְׂנִשְׁבַּע מִן הַתּוֹרָה וְעַל יָדִי
 שְׂבִיעָתוֹ נוֹטֵל מִמּוֹן. וְאֵילוּ הֵם הַתּוֹבָעִים שְׂתִיקְנוּ לַחֵם חֲכָמִים שִׂיחֵי
 נִשְׁבָּעִין וְנִטְלִין. הַשְּׂכִיר, וְהַנְּגוּל, וְהַנְּחָבֵל, וְשְׂכָנְגִידוּ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׂבִיעָה
 - תּוֹבַע, שְׂהִנְתַּבַּע שְׂכָנְגִידוּ הַתְּחִיבִי שְׂבִיעָה וְאֵינוֹ יִכּוֹל לְהַשְׁבַּע
 מַחְמַת שְׂהוּא חֲשׂוֹד לְהַשְׁבַּע לְשָׂכָר. וְהָנְגִי עַל הַכְּתוּב בְּפָנְקָסוֹ, שְׂבו
 הוּא רוּשָׁם אֶת הַדְּבָרִים שְׂהוּא מוֹכֵר בַּהֲקָפָה.

מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה כָּל אַחַת מִהַשְּׂבִיעוֹת: 'הַשְּׂכִיר' בִּיצֵד, אָמַר לוֹ
 הַשְּׂכִיר לְבַעַל הַבֵּית, תֵּן לִי שְׂכָרִי שְׁנֵשׁ לִי בִּיָּדָה - תֵּן לִי אֶת שְׂכָר
 הַמִּלָּאָה שְׂעִשִּׂיתִי אֲצִלְךָ, הוּא - בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר, נָתַתִּי לָךְ אֶת
 שְׂכָרְךָ, וְתָלָה - וְהַשְּׂכִיר אוֹמֵר לֹא נִטְלִיתִי, הוּא - הַשְּׂכִיר נִשְׁבָּע שְׂלֹא
 קִיבַל אֶת שְׂכָרוֹ, וְנִטְלָל.

רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אֵין הַשְּׂכִיר נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל עַד שְׂתַּתְּהָא שָׁם
 מִקְצַת הַיָּדָא - אֲלָא בּוֹמֵן שְׂבַעַל הַבֵּית מוֹדָה בְּמִקְצַת, שְׂסוֹבֵר רַבִּי
 יְהוֹדָה שְׂלֹא תִיקְנוּ לְשָׂכִיר שִׁישְׁבַּע וְיִטּוֹל אֲלָא בִּאֲפּוֹן שִׁישׁ חוּב
 שְׂבִיעָה מִן הַתּוֹרָה עַל בַּעַל הַבֵּית הַנִּתְבַּע, שְׂאֵז הַפְּכוּ חֲכָמִים אֶת
 הַשְּׂבִיעָה מִהַנִּתְבַּע לְתוֹבַע. מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה: בִּיצֵד הוּא דִּינוּ שֶׁל רַבִּי
 יְהוֹדָה, אָמַר לוֹ הַשְּׂכִיר, תֵּן לִי שְׂכָרִי מִשְׁשִׁים בִּיצֵד שֶׁל כֶּסֶף שְׁנֵשׁ לִי
 בִּיָּדָה, וְהוּא - וְבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר לוֹ הַתְּקַבֵּלָת דִּינָךְ וְהָכָה, שְׂהוּא
 עֲשִׂים וְחַמְשָׁה דִּינָרִי כֶסֶף, וְאֵינוֹ חִיּוֹב לָךְ רַק עֲשִׂים וְחַמְשָׁה דִּינָרִי
 כֶסֶף, שְׂמֵן הַתּוֹרָה בַּעַל הַבֵּית חִיּוֹב שְׂבִיעָת מוֹדָה בְּמִקְצַת, וְחַכְמִים
 הַפְּכוּ אֶת הַשְּׂבִיעָה, וְאִמְרוּ שְׂהַשְּׂכִיר שְׂהוּא הַתּוֹבַע יִשְׁבַּע וְיִטּוֹל אֶת
 שְׂכָרוֹ, אֵךְ בִּאֲפּוֹן שְׂבַעַל הַבֵּית כּוֹפֵר בְּכָל לֹא תִיקְנוּ שְׂהַשְּׂכִיר יִשְׁבַּע
 וְיִטּוֹל.

מִמִּשְׁכִּיָּה הַמִּשְׁנָה וּמִפְרֹשְׁתָּה אֶת הַדִּין הַשְּׂנִי: 'נְגוּל' בִּיצֵד, אָדָם
 הַנוֹשֶׂה בַּחֲבִירוֹ מִמּוֹן, וְהָיוּ עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ - אֶת הַמְּלוּה שְׂכָנְגִים
 לְבֵיתוֹ שֶׁל הַלּוֹה כְּדִי לְמַשְׁכְּנוֹ שְׂלֵא בְּרִשּׁוֹת - לֵלֵא רִשּׁוֹת הַבְּעֵלִים
 וְשְׂלֵא בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין, הוּא - הַלּוֹה אוֹמֵר כְּלִי נִטְלִיתִי שְׂלֵא כְּרִין
 וְעִלִּיךְ לְהַשִּׁיבֵם אֵלַי, וְהוּא - הַמְּלוּה אוֹמֵר לֹא נִטְלִיתִי, הִרִי הוּא -
 הַלּוֹה נִשְׁבָּע מִזֶּה נִטֵּל הַמְּלוּה מִבֵּיתוֹ, וְנִטְלָל.

רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק גַּם בְּדִין זֶה וְאוֹמֵר, אֵין הַנְּגוּל נִשְׁבַּע עַד שְׂתַּתְּהָא שָׁם
 מִקְצַת הַיָּדָא שֶׁל הַגּוֹלָן, שְׂאֵז יֵשׁ חוּב שְׂבִיעָה דְּאוֹרִייתָא עַל הַגּוֹלָן
 וְהַפְּכוֹת חֲכָמִים עַל הַנְּגוּל, בִּיצֵד, אָמַר לוֹ הַלּוֹה לְמַלְּוָה, שְׁנֵי כֵלִים

1 במקצת, לפי שהוא כופר בכל. אך אם כשתבעו למחרת השיב לו
2 הנתבע אין לך ביד - מעולם לא היה לך דבר ביד, ובכך סתר
3 את הודאתו מאתמול, חייב הנתבע לשלם, שהרי אתמול הודה,
4 ושוב אינו נאמן לומר שאינו חייב כלום, ואפילו בשבועה אינו
5 נאמן, כיון שהזוחק כפר.
6 המשנה מביאה אופן שאינו נאמן לומר 'פרעתי': האומר לחבירו
7 מנה לי בידך, ואמר לו הן - אכן אני חייב לך מנה. אמר לו התובע,
8 אל תתנהו לי אלא בפני שני עדים, למחרת אומר לו התובע לנתבע
9 תנהו לי, והשיב הנתבע כבר נתתיו לך לאחר שהודית, חייב
10 לשלם, ואינו נאמן לומר שפרעו, מפני שהיה צריך ליתנו לתובע
11 בפני שני עדים, כפי שהתנה עמו.
12 המשנה מביאה דוגמאות להודאה שאינה ממין הטענה, המוזכרת
13 בתחילת המשנה: התובע את חבירו לפרטא ו-משקל שהיה נהוג
14 בזמנם) והב' יש לי בידך, והנתבע השיב אין לך בידך אלא לפרטא
15 כסף, פטור משבועה, מפני שאין ההודאה ממין הטענה. אך אם
16 אמר התובע דינר זהב וששויו עשרים וחמישה דינרי כסף) יש לי
17 בידך, והנתבע השיב אין לך בידך אלא דינר כסף ולא של זהב, וכן
18 אם מודה בטרסית ו-מעה קטנה, וכן (פונדיות) [בפונדיון] וכן
19 בפרוטק, חייב שבועה, מפני שהכל מין ממשך אחת, והרי זו הודאה
20 ממין הטענה.
21 האומר לחבירו, בור תבואה יש לי בידך, והשיב הנתבע אין לך
22 בידך אלא לקח ו-חצי כור) קטנית, פטור משבועה, מפני שאין
23 הקטנית ממין תבואה, ואין כאן הודאה ממין הטענה. אבל אם
24 תבעו בור פירות יש לי בידך, והשיב הנתבע אין לך בידך אלא לקח
25 קטנית, הרי זה חייב שבועה כדון מודה במקצת, לפי שהקטנית
26 בכלל פירות, ותביעת פירות כוללת בתוכה גם את הקטנית, וזו
27 הודאה ממין הטענה.
28 המשנה מביאה מחלוקת בעיקר דין זה: מניין חסין, וחבירו הודה
29 לו בשעורין, פטור, לפי שאין ההודאה ממין הטענה, וכמו
30 שהתבאר ברישא. ור'נן גמליאל מחייב שבועה, שלדעתו המודה
31 במקצת חייב שבועה אף כשאין ההודאה ממין הטענה.
32 המשנה מביאה נידון נוסף בדין זה של הודאה ממין הטענה: המניין
33 לחבירו בבידי שמן, כגון שאמר לו עשרה כדי שמן יש לי בידך,
34 וחבירו הודה לו רק פנקנים, כלומר שאינו חייב לו אלא כדים
35 רקים, אדמון אומר, הואיל והודה לו מקצת ממין הפענה, נשבע,
36 שהרי בכלל תביעתו היו גם הכדים עצמם וגם השמן, וכיון שהלכה
37 הודה בכדים הרי זו הודאה ממין הטענה. והקמים אומרים, אין
38 ההודאה ממין הפענה, ולפיכך פטור משבועה. אמר ר'נן גמליאל,
39 רואה אני את דברי אדמון - נראה לי דברי אדמון שמחייב שבועה.
40 המשנה מבארת שיש דברים מסוימים שאין נשבעים עליהם כלל:
41 מניין התובע לנתבע פלים [מקרקעות], והודה הנתבע בפלים, וכפר
42 במקרקעות, או שהודה במקרקעות וכפר בפלים, אף על פי שהודה
43 במקצת הטענה פטור משבועה, וכן אם הודה במקצת המקרקעות
44 פטור משבועה, אף שהודה במקצת מהקרקעות, כיון שהכפירה
45 או ההודאה היו בקרקע, ומקרקעות התמעטו משבועה, אין הודאה
46 בהם מחייבת שבועה, ואין נשבעים עליהם אם כפר בהם. אבל
47 אם הודה במקצת הפלים וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, חייב
48 שבועה על מקצת הכלים וגם על הקרקעות, משום שהנשבעים שאין
49 להן אחריות [מטלטלים] וזקוקין [גוררים אחריהם] את הנשבעים
50 שיש להן אחריות [מקרקעות] לישבע עליהן, כלומר, אף שאין
51 מתחייבים שבועה על קרקעות, מכל מקום אם התחייב אדם
52 שבועה על מטלטלים, יכול התובע לגלות עליו שבועה אף על
53 קרקעות שהוא תובע ממנו.
54 המשנה מבארת שיש בני אדם מסוימים שאין תביעתם מחייבת
55 שבועה: אין נשבעין על מנחת ו-תביעת) חרש ו-שאינו שומע ואינו
56 מדבר, שופה, נקטן, ואין משבעין את הקטן. אבל נשבעין לקטן
57 שבא בטענת אביו, וכן נשבעים להקדש.

גמרא

58 הגמרא מבארת באיזה נוסח משביעים הדיינים את המחויב
59 שבועה. מבררת הגמרא: חייב משבעין ליה - כיצד משביעים
60 הדיינים את האדם שהתחייב שבועה. אמר רב יהודה אמר רב,
61 משבעין אותו בשבועה האמורה בתורה - כמו השבועה שהוזכרה
62 בתורה, שהשביע אברהם אבינו את אליעזר, דכתיב (בראשית כד א)
63 'ואשבעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני
64 מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב'.
65 הגמרא הבינה שכונתו של רב שהשבועה הדיינים היא בהזכרת
66 השם המיוחד, כפי שהשביע אברהם את אליעזר. מבררת הגמרא:
67 אמר ליה רבינא לרב אשי, כמאן - כדעת מי אמר רב דין זה, האם
68 כרבי חנינא בר אבא, דאמר (לעיל לה) לגבי חיוב חומש ואשם המוטל
69 על הנשבע לשקר שאינו יודע עדות לחבירו, דכעין שם המיוחד -
70 שיש צורך שישבע בשם המיוחד, ובלא זה אינו מתחייב חומש
71 ואשם. וכן כאן יש צורך בהזכרת השם המיוחד.
72 דוחה הגמרא: אמר ליה רב אשי, אפילו תימא רבנן, דאמרי בבבוי
73 - אם תרצה תוכל לומר שרב סובר אף כדעת חכמים האומרים
74 שכדי להתחייב חומש ואשם די להשבע בבבוי השם, ולא דווקא
75 בשם המיוחד, והוא הדין כאן שהדיינים משביעים את הנתבע
76 בבבוי בלבד, ונפקא מינה - ויש דין אחר הנלמד משבועת אליעזר
77 לאברהם, דצריך לאתפוש הפסא בדיה - שצריך להחזיק בידו
78 חפץ של קודש בשעה שנשבע, כגון ספר תורה או תפילין, לצורך
79 חומרת תוקף השבועה, כפי שאברהם אבינו נתן לאליעזר עבדו
80 להחזיק בבית מלך שלו בשעה שנשבע. וזו היתה כוונת רב
81 שאמר שמשביעים אותו 'בשבועה האמורה בתורה'. ופירוש זה
82 בדברי רב, שיש להשביעו כשהוא מחזיק חפץ של קדושה, הוא
83 כדרכא, דאמר רבא, האי דיינא דאשבע - אותו דין שהשביע את
84 החייב להישבע בה' אלהי השמים, ולא התפיסו חפץ של קדוש,
85 נעשה כמי ששבע כדרכא משנה, ואף שאינה משנה מפורשת אלא
86 בדרי רב, גם זה נחשב לטובה בדבר משנה, כיון שזו הלכה
87 ברורה, וחזירי הדין, וצריך להשביעו שוב בנקיטת חפץ.
88 הגמרא מביאה מיעוט נוספת בענין זה: ואמר רב פפא, האי דיינא
89 דאשבע בתפילין - דין שהשביע את החייב שבועה כשהוא אוזח
90 תפילין, ולא ספר תורה, נעשה כמי ששבע כדרכא משנה, וחזירי הדין,
91 וצריך לחזור ולהשביעו כשהוא אוזח בספר תורה.
92 הגמרא פוסקת את ההלכה בנידונים אלה: והלכתא בנותיה דרבא
93 - ההלכה היא כדברי רבא, שאם לא אחז בידו חפץ של קודש
94 בשעה שנשבע צריך לחזור ולהשבע, ולית הלכתא בנותיה דרב
95 פפא - אך אין הלכה כדברי רב פפא שאמר שאם אחז בידו רק
96 תפילין ולא ספר תורה חזר ונשבע. מבארת הגמרא: הלכתא
97 בנותיה דרבא, דהא לא נקיט הפסא בדיה - שהרי לא אחז הנשבע
98 בשום חפץ של קודש, וכיון שאמר רב שיש לתפוס חפץ של
99 קדושה, הרי זו טעות בדבר משנה. ולית הלכתא בנותיה דרב פפא,
100 ששבועה בתפילין נחשבת כטעות בדבר משנה, דהא נקיט הפסא
101 בדיה - שהרי סוף סוף אחז בידו חפץ של קדושה, והיינו תפילין,
102 ואין צורך דווקא בספר תורה.
103 הגמרא מביאה חילוקי דינים בין שבועת תלמיד חכם לשבועת
104 שאר בני אדם: שבעה מעומד - הנשבע צריך לעמוד בשעה
105 שנשבע. אך תלמיד חכם נשבע כשהוא מיושב. שבעה בספר תורה
106 - לכתחילה צריך הנשבע לאחוז ספר תורה בשעה שנשבע, אך
107 תלמיד חכם יכול לכתחילה להשבע כשהוא אוזח בתפילין.
108 הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת את הנוסח שאומרים הדיינים
109 לבעל דין בכדי לאיים עליו: תנו רבנן, שבועת תדיינין, אף היא
110 בלשונה נאמרה - נאמרת בכל לשון שהנשבע מבין, ולא דווקא
111 בלשון הקודש. וכן אומרים לו, הוי יודע
112

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

ז' והוילון שתולין לפני הפתח במקום דלת, אף על פי שהוא תלוי שם בקביעות - מותר לתלותו^מ בשבת. שפיון שהוא נע ונד ברוח מצויה^{מא}, וגם אינו מעכב להולכים ועוברים ושבים דרך שם^{מב} - אינו נקרא מחצה קבועה אלא מחצת עראי, ואין בה אסור פשאינה עשויה להתיר. וכן הפרכת שלפני ארון הקדש מותר לתלותו שם בשבת מטעם זה^{מג}, אפילו אם אין דלת לארון והפרכת הוא מחצה רביעית לארון, מפני שמחצת עראי הוא ואינו עשוי אלא לצניעות.

ובלבד שיזהר בשתולה הוילון וכיוצא בו שלא יפפל לרחבו טפח בשעה שתולה אותו^{מד}, שנמצא עושה אהל בגג טפח^{מה}. לפיכך, אם הוא וילון גדול - תולין אותו שנים, שיכולים לתלותו כלו פאחד שלא יתקפל, אבל אחד אסור.

ביאורי הלכה

כדלת ומותר להזיזה אפילו היא קבועה ואפילו היא מחיצה המתרת.

[מג] מטעם זה - אף שהפרכת מחוברת למעלה לכל אורכה ולא ניתן להסיט את כולה לצדדים, אלא מסיטים מעט את חלקה התחתון התלוי באוויר כדי לפתוח את דלת הארון^{מג}.

[מד] שתולה אותו - בעת תליית קצהו האחד של הוילון, מצוי שקצהו השני שעדיין לא חובר אל הפתח או הארון נשטט ומתקפל ותחת הקפל נוצר חלל טפח עם מחיצות^{מג}.

[מה] בגג טפח - אי מניעת מעבר עוברים ושבים דרך הוילון נותן לו גדר "עראי" גם אם הוא קבוע, בתנאי

[מ] מותר לתלותו - לתלות על מוט או וו, או בחיבור קל, אבל אין לחברו בנעצים וכל כיוצא בזה ואפילו בחלקו העליון בלבד^{מב}, וכן מותר להשחיל טבעות הוילון על מוט המחובר לקיר וכדומה^{מג}.
[מא] ברוח מצויה - אפילו הוא במקום בו לא נושבת רוח כלל^{מב}.

[מב] דרך שם - מחיצה קשיחה העומדת על רגליים או גלגלים ומעכבת להולכים ועוברים דרך שם, אם יש לה מקום קבוע^{מב} שלא רגילים להזיזה משם, נתינתה שם היא נתינת מחיצה קבועה^{מב}, אבל אם מזיזים אותה תכופות בדרך שימושה - מותר להזיזה^{מב}. ומחיצה המחוברת לציר או למסילת הזזה וכיו"ב הרי היא

צייונים והוספות

בכך בדרך שימושה (כל עוד אין כוונתו לקבועה), והרי היא דומה למחיצה של בד שניכר שהיא עראית.

(64) כמו הוילון דלעיל, ולא כפרוכות שבימינו שלצורך פתיחת הארון ניתן להסיט את הפרוכת כולה (כולל חלקה העליון) לצדדים ואז אין צריך להתיר שהיא נעה ברוח מצויה ואינה מעכבת להולכים.

(65) לא מועיל מה שבדעתו לפשט קפל זה ולפתחו מיד, כיון שמחובר לפתח והרי הוא אוהל קבוע (ראה לעיל הערה נד שהחיבור נותן דין קבוע, ואף אם הוא חיבור קל, אינו כפריסת מחצלת בעלמא ובפרט שכוונתו שיהיה קבוע), ואפילו שמותר ליתן מחיצה מחוברת וקבועה אם אין דעתו למחיצה או כשלא מעכבת העוברים ושבים, לעניין גג לא

(58) כדלעיל סי' שיג הערה ד מקצוה"ש סי' קכ ס"ק ל, וראה לעיל הערה נה.

(59) ראה לעיל על סי' שיג הערה פה; ואם ישנה נעילה או הברגה כלשהי לאחר השחלת הוילון, נחבאר שם הערה פב שאסור להשחילו ולהוציאו בשבת אלא אם כן הוא בדרך שימוש.

(60) ראה מג"א סי' תרל ס"ק טז.

(61) מקום בו המחיצה משמשת להסתרה או להפרדה, ולא שזהו מקום אכסונה בלבד.

(62) אף אם כוונתו להזיזה כדלעיל הערה יד.

(63) וכל-שכן כשניכר עליה שעשויה על מנת להזיזה תכופות לפי הצורך שאז מותר להזיזה גם כשלא רגילים

וְכִלָּה שֵׁישׁ לָהּ גַּג תְּפוּר וְתִלּוּי סְבִיבָה כְּעֵין שִׁפְתָּהּ [מ] - אִסּוּר לְתִלּוּתָהּ כָּלֵל בְּשִׁבְתָּ אֶפְלוּ בַּעֲשָׂרָה, שְׂאֵי אֶפְשָׁר
שְׁלֹא תִגְבֶּה הַשִּׁפְתָּה מְעַט וְתַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרָאִי [מ]:

חלק ב, סימן שטו, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם אֹהֶל בְּשִׁבְתָּ, סְעִיף ז:

ביאורי הלכה

רוצים לכסות את הכילה בגג, אז גם אם זו כילה שיש לה גג תפור ומחובר אל דפנותיה משאירים אותו שמוט (תלוי) כלפי מטה ונעשה כמין שפה⁶⁷.
[מז] אהל עראי – אהל עראי כי הגג מתרומם ונשמט מיד⁶⁸, אלא אם כן יקבעו אותו באופן שלא ירד שוב⁶⁹.

ציונים והוספות

משא"כ כילה שעל מיטת חתנים (להלן סי"ח) שנושאים אותם בה בחוץ שצריכה לגג מפני החמה וכיו"ב), ויש תועלת בתליית הכילה אף אם לא יפרסו ויחברו את הגג בשבת.

68) וכן הכילה אינה מחוברת לכותל וכיו"ב שלא כוילון דלעיל.

69) אין להקשות מהמבואר בסי' שא סמ"ח שאין דין גג לשולי הכובע אם הם נכפפים מאליהם אפילו כוונתו להאחיל, כי שפת הכילה נעשתה לגג ויש לה דין גג, ואפילו מחזיקה בידיים אסור משום אהל. ועדיין צ"ע אם הוא דווקא כשגג הכילה עשוי מחומר קשה שלא מתקפל (כגון עץ או לבד קשה) אף שעומד כעת בשיפוע כלפי מטה (שאינו הוא ע"ד המטריה שאסור לפורסה מעליו כי יש לה דין גג, אף שלא מחזיקה במקומה אלא נופלת מיד כשעוזבה) (ראה לעיל הערות יב, לו), או שגם אם הגג עשוי בד שמתקפל ואפשר אפילו לגלגלו ולכרכו אסור כי נעשה לגג משא"כ בכובע שהוא דרך לבישה.

שהוא וילון העושה מחיצה, אך וילון שנעשה כגג על ידי שראשו מתקפל ומאחיל על רוחב טפח דינו כאוהל קבוע גם אם לא מונע מעבר העוברים ושבים דרכו⁶⁶.
[מז] כעין שפה – כילה היא כעין וילון שנותנים סביב המיטה להגן מפני זכובים, יתושים וכדו', וכשלא

מצינו היתר זה (ראה לעיל הערה כב שבגג אסור גם כשלא התכווין להאחיל שלא כדין וילון המצויר), ומכל-מקום אם נכפל הוילון כשאוחזו בידיו לפני שתולה את צידו האחד – אין בכך כלום (בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' רכב ותהל"ד סי"ק ז וס"ק ט) הוכיחו מסי' שא סמ"ח שאוהל שאין לו קיום ללא שמחזיקים אותו בידים אינו אהל (וראה קצוה"ש סי' קכ בדה"ש סי"ק א, ולעיל הערה י לגבי המבואר בסי' שא לעניין אוהל שעל מת המוטל בחמה)), ונמצא שאוהל (גג) שצריך לתומכו בידיים לכל אורכו שלא יתקפל (כגון להחזיק בידיו ניילון (שאינו קשיח) על ראשו להגן מפני הגשמים), אם הוא עראי – מותר לכתחילה (אפילו כוונתו להאחיל), ואם הוא קבוע (כגון מצד חיבורו לפתח) – אסור (אפילו לא כיוון לאוהל).

66) אוהל קבוע אסור גם כשאין כוונתו להגן ולא להאחיל כלל, ואף כשלא צריך לאויר שתחתיו, ולא מועיל בו שינוי (ראה לעיל הערה סה).

67) לפעמים הכילה מגיעה עד התקרה ואינה צריכה תמיד לגג (ראה סוכה י, ב) שישנן כילות עם גג וישנן ללא גג,

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין ~

שיטול מה שחידש אבל אם לא צרר בו מעולם אינו נאסר בהזמנה אפילו עשה כים מחדש לשם תפילין וכן אם צרר בו אפילו פעמים רבות לפי שעה ולא הזמינו מעולם לשם תפילין קודם שצרר בו וגם כשצרר בו לא היה אז ברעתו שיצור בו תפילין לעולם מותר להשתמש חול אפילו בשעה שמשתמש בו קודם כגון לצרור בו תפילין ומעות יחד אבל אם צרר בו אפילו פעם אחת על דעת לצרר בו לעולם הרי זה כאלו הזמינו וצרר בו ונאסר וכל זה בסודר או כים שלו אבל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא א"כ גג בגד ועשאו כים שאו קנאו בשינוי מעשה ואסרו:

ה קטן שצרר תפילין בסודר שהזמינו לכך נאסר אבל דבר הנאסר בהזמנה לבדה כמו שיתבאר אינו נאסר בהזמנת קטן מפני שחרש שוטה וקטן יש להם מעשה ואין להם מחשבה אפילו גילו מחשבתם בדבורם:

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן מב אם מותר לשנות תפילין של יד לשל ראש:

ד סודר שהזמינו לצרור בו תפילין לעולם ולא לפי שעה בלבד ואח"כ צרר בו תפילין פעם אחת אפילו צרר בו לפי שעה בסתם ולא על דעת שיהא מיוחד לכך לעולם נאסר להשתמש בו דבר חול כגון לצרור בו מעות אלא אם כן התנה עליו בתחלה שיוכל לצרור בו מעות כשירצה או שבשעה שצרר בו התפילין התנה ברעתו שצורר בו על דעת לפנותו לאחר זמן ויחזור להיות חול כמו שהיה קודם שצרר בו ואם עשה כים לשם תפילין אפילו צרר בו על דעת לפנותו אסור והוא הדין אם היה כים והוסיף בו איזה דבר לשם תפילין ואח"כ צרר בו אפילו על דעת לפנותו אסור עד

~ יום שני ~

שבראשו או בזרועו גזירה שמא יעשה בהן צרכיו אבל בבית הכסא עראי דהיינו מקום שאין רגילין לפנות שם לגדולים מותר להשתין בהן ואין חוששין שמא יפנה שם אפילו הוא מקום צנוע ויש מי שאוסר להשתין בתפילין אפילו שלא בבית הכסא גזירה שמא יפוח בהן כי כן דרך המשתנים ותפילין צריכין גוף נקי ויש לחוש לדבריו כמה דברים אמורים כשהן עליו אבל כשהן בכיסן ואוחז הכיס בידו מותר להשתין בה לדברי הכל שכשהן בכיסן אין איסור בהפחה לדברי הכל כמו שיתבאר בס' מ"ד ואם אינן בכיסן אלא אוחז בידו אפילו אם תופסן בבגדו ובידו איסור להשתין בהן מעומד אפילו שלא בבית הכסא שמא ישפשף בידו את ניצוצות מי רגלים שיפלו על רגליו כשמשותין מעומד:

ב אבל אם הן בחיקו וחגר חגורה וכן אם הן צרורין וקשורין בבגדו שאינו צריך (עי' כמה שכתבתי לעיל) לאחוז בידו מותר להשתין בהם אפילו מעומד:

~ יום רביעי ~

ג אבל אם משתין מיושב או בעפר תיחוח שאין ניצוצות נופלין על רגליו מותר להשתין בהן אפילו כשהן מגולין בידו ובלבד שלא יכנס בהן לבית הכסא קבוע גזירה שמא יעשה בהן צרכיו כשהן מגולין בידו כיון שהוא מקום שהגדולים לפנות בו לגדולים אבל אם אוחזן בבגדו בידו מותר אפילו לעשות בהן צרכיו בבית הכסא קבוע וצריך שיאחזן בימינו כנגד לבו אבל לא בשמאלו שמא יקנה בה אבל בימין אין מקנחין ולשפשף ניצוצות אין לחוש כשנפנה לגדולים שאף שאי אפשר לגדולים בלא קטנים שמתוך שדוחק עצמו לגדולים בא לידי קטנים מכל מקום מן הסתם הוא עושה צרכיו מיושב ומיושב אין לחוש לניצוצות ויזהר לגללן ברצועות שלהן שלא תהא רצועה יוצאה מתחת ידו טפח שגם ברצועות יש קדושה שהרי ד' ויו"ד של שד"י קבועים בהן וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות מפתח בית הכסא ומניחן עליו וכן כשנכנס צריך לחלצן ברחוק ד' אמות מפתח בית הכסא ומכניסן בבגדו בידו ואפילו הנכנס לבית הכסא קבוע להשתין מים צריך לחלצן ברחוק ד' אמות ואע"פ שאין איסור מן הדין לילך בתפילין אפילו תוך ד' אמות של צואה עצמה מכל מקום כיון שזה צריך הוא לחלוץ תפיליו משום גזירת חכמים שמא יעשה בהן צרכיו יש לו לחלצן מיד שמגיע לד' אמות של בית הכסא שהן כד' אמות של צואה עצמה כמו שיתבאר בס' פ"ג.

אבל יכול לחולקן עמו בידו עד בית הכסא ושם יאחזן בבגדו ביד ימין אם ישתין מיושב או בעפר תיחוח אבל אם ישתין מעומד לא יוליכין עמו לבית הכסא אלא יתנו לחבירו אא"כ מוליכין בכיסן אבל הנכנס לבית הכסא קבוע לעשות צרכיו מיושב אין לו ליתנן לחבירו שכיון שהתירו לו חכמים להכניסן לבית הכסא בבגדו בידו יש להכניסן עמו כדי שישמרוהו מן המזיקים וגם מצוה לשמרן בעצמו כמה דברים

י יש אומרים שלא אמרו שהומנה בלבדה אינה מועלת לאסור להשתמש בו חול אלא כשהומנו להיות תשמישי קדושה כגון כיס של תפילין וכן רצועות של תפילין תשמישי קדושה הן ולא גוף הקדושה אבל אם הומינו להיות גוף הקדושה כגון קלף המעובד לשם ספר תורה או תפילין ומוזות אסור לכתוב עליו דברי חול אלא אם כן התנה עליו אבל מותר להורידו לקדושה קלה שהרי תפילין של ראש מותר לעשותה של יד אם הם חדשים אף על פי שהם גוף הקדושה וכן קלף המעובד לשם ספר תורה מותר לכתוב עליו תפילין ומוזות כמו שנתבאר בסמ"ב אף על פי שקדושת ספר תורה גדולה מקדושתן וגם לא נקרא דבר שבקדושה כלל ואסור לכתבו על קלף המעובד לשם ספר תורה אלא אם כן התנה ויש אומרים שאף בגוף הקדושה הומנה אינה כלום עד שיעשה בו מעשה של גוף הקדושה כגון שיתחיל לכתוב על הקלף ספר תורה או תפילין ומוזות וה"ה שאר כתבי הקודש אפילו על הגייר ואז אסור לכתוב עליו דברי חול אפילו התנה עליו בתחלה לפי שלדברי הכל אין תנאי מועיל בגוף הקדושה להשתמש בו חול כשהוא בקדושתו אבל לתשמישי קדושה מועיל תנאי לדברי הכל אפילו בעודן בקדושתן (רק שישתמש בהם שלא בשעת מצותן כגון עטרת של ספר תורה ליטול מהן ולהניחן בראש חתנים) כמו שיתבאר בס' קנ"ד ובלבד שלא יהא תשמיש מגונה כמו שיתבאר בס' קנ"א אבל תשמישי מצוה כגון ציצית שופר לולב נר חנוכה א"צ לתנאי כלל לדברי הכל שאפילו עשאן לשם כך בלי שום תנאי ונעשית בהם מצותן פעמים רבות מותר להשתמש בהם חול רק שלא ישתמש בהם בשעת מצותן כגון לקשור איזה דבר בחוטי ציצית התולים בבגדו כמו שנתבאר בס' כ"א (ואצ"ל בתשמישי קדושה כגון לכרוך איזה דבר ברצועה הקבוע בתפילין שעליו שאפילו תנאי אינו מועיל בזה משום בזוי מצוה) ולענין הלכה יש להחמיר כסברא הא' אף על פי שהעיקר כסברא הב' ואע"כ נהגו עכשיו לכתוב גיטין וקמיעות על קלף המעובד לשם ספר תורה לפי שכיון שנהגו כן הרי זה כאלו התנה עליו מתחלה שהרי כשהסופרים מתקנים אותן מתקנים אותן על דעת להשתמש בו הן לדבר קדושה הן לדבר הרשות כיון שמהנהגם בכך (וכן מה שנהגו הרבה בני אדם שמשתמשים בשק של תפילין כשהם בדרך הוא מטעם זה שכיון שנהגו כן הרי זה כאלו התנו עליו כשעשאוהו או כשקנאוהו שישתמשו בו בדרך כמהנהגם):

~ יום שלישי ~

חלק א' סימן מג, דין איך להתנהג בתפילין בהכנסו לבית הכסא:

א אסור ליכנס לבית הכסא קבוע להשתין בתפילין

הכסא קבוע ויש לחוש שמא יפנה שם לגדולים אבל אם נכנסם שלא לעשות צרכיו כלל יש מתירין להכניסם בידו אפילו מגולין לבית הכסא קבוע אפילו שבבית והוא הדין לשאר ספרים ויש מי שאוסר בנכנס לבית הכסא קבוע שלא לעשות צרכיו כמו שיתבאר כמו בנכנס לעשות צרכיו ונכון לחוש לדבריו במה דברים אמורים להכניסם בידו אבל ליכנס לבית הכסא בתפילין שבראשו או בזרועו שלא לעשות צרכיו כלל אפילו קטנים לדברי הכל אסור בכל ענין אפילו הן מכוסין על ראשו וזרועו שהרי אפילו בבית המרחץ אסור ליכנס בתפילין שעליו ולא אמרו שאין איסור ליכנס לבית הכסא קבוע להשתין בתפילין שעליו אלא משום גזירה שמא יפנה בהן אלא משום שלהשתין הוא חייו של אדם ואי אפשר בלעדו ולא היו מטריחין אותו לחלוץ תפילו בשביל כך משא"כ כשנכנסם שלא לצורך וליכנס למרחץ אף שהוא צרכו של אדם מכל מקום כיון שמוכרח הוא לחלוץ במרחץ כשיפשיט כל בגדיו הצריכותו לחלוץ על פתח המרחץ שלא יכנס בהן כלל לבית המרחץ ומטעם זה הצריכותו לחלוץ ברחוק ד' אמות מבית הכסא קבוע כשנכנס להשתין כמו שנתבאר למעלה:

~ שבת קודש ~

ז במה דברים אמורים ליכנס לבית הכסא אבל צואה שאינה בבית הכסא מותר לילך אצלה בתפילין שעל ראשו וזרועו אם דרך הילוכו הוא שם וא"צ להרחיק ממנה ולכן מותר לילך בתפילין שעל ראשו במבואות המטונפות אע"פ שהצואה נראה לעין וא"צ לכסות התפילין של ראש מן הדין ואע"פ טוב לכסות בכובע:

ח וכן מותר לרופא ליקח עביט של מי רגלים לבדוק בו החולה אע"פ שתפילין בראשו ובעל נפש יחמיר לעצמו:

ט אם שכח תפילין בראשו ועשה בהן צרכיו מניח ידו עליהן לכסותן עד שיגמור עמוד הראשון שאם יפסיק מיד יבא לידי הדרוקן ויוצא וחולץ של יד ושל ראש וחזר ונכנס:

חלק א' סימן מד, איסור שינה בתפילין:

א כל זמן שתפילין בראשו או בזרועו אסור ליטות בהן אפילו שינת עראי מפני שגנאי הוא לתפילין כשישן בהן והן מגולין ואם פרס סודר עליהן ואין עמו אשה ישן בהם שינת עראי אבל לא שינת קבע שמא יפיה בהן כיצד הוא עושה שלא ירדם בשינה וישן שינת קבע יניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן ואין בשינה משום היסח הדעת לפי שהיסח הדעת הוא כשעומד בשחוק או קלות ראש (או שמטריד דעתו בצרכי הגוף הרבה) כמו שנתבאר בס' כ"ח וכשישן הוא שוכח כל הכלי עולם אבל אם יש אשה עמו במטה לא ישן בהם כלל שמא ישכח וישמש מטתו אבל אם אינן בראשו וזרועו אלא כרוכין בידו מותר ליטות בהם אפילו שינת קבע

אמורים שהנכנס לבית הכסא קבוע צריך לחלוץ ברחוק ד' אמות בבית הכסא שהצואה שבו היא מגולה בלא חפירה אבל אם היא בחפירה הרי החפירה היא רשות לעצמו ובית הכסא שלמעלה רשות לעצמו ואין לו דין בית הכסא כלל כמו שיתבאר בס' פ"ג ומותר ליכנס בתוכו בתפילין שעליו ומכל מקום קודם שישתין צריך לחלוץ לדברי הכל כמו בשאר בית הכסא קבוע (וגם לכסותן כמו שיתבאר בסימן שט"ו) במה דברים אמורים להשתין אבל לעשות צרכיו צריך לחלוץ ברחוק ד' אמות ממקום שרוצה לעשות צרכיו אפילו נפנה במקום שאינו בית הכסא כלל אלא בחצירו או על פני השדה:

~ יום המישי ~

ד וכל זה כשנפנה ביום אבל אם נפנה בלילה או סמוך לחשיכה שאין שעות להניחן עליו עוד אחר עשיית צרכיו לא יעשה בהן צרכיו אפילו הן גלולין בבגדו ולא יכנס בהן לבית הכסא קבוע אפילו להשתין מיושב והן גלולין בבגדו אלא חולצן ברחוק ד' אמות ומניחן בכיסן אם יש בו טפח אבל אם אין בו טפח בטל הוא לגבי התפילין כיון שהוא כליין ואם מניחן בכלי שאינו כליין אפילו אין בו טפח אינו בטל לגביהן ואוחזו הכיס או הכלי בידו ונכנס אפילו לבית הכסא קבוע לעשות צרכיו או להשתין אפילו מעומד:

ה וכל זה שהתירו חכמים להכניס תפילין לבית הכסא קבוע אפילו כשהן בכיסן הוא בבית הכסא שבשדה שאי אפשר להצניען חוץ לבית הכסא שמא יטלו אותן עוברי דרכים אבל בבית הכסא שבבית לא יכניסן כלל אפילו בכיסן כיון שיכול להניחן במקום המשתמר וכן לא יעשה בהן צרכיו בחצירו אפילו שלא בבית הכסא אפילו הן בכיסן אבל מותר להשתין בהן שלא בבית הכסא קבוע כשהן בכיסן אפילו הוא בביתו וחצירו:

~ יום שישי ~

ו ואפילו בבית הכסא שבשדה לא התירו אלא בתפילין שאדם לובשן כל היום והולך בהן בשדה ואי אפשר לטרוח בכל פעם להשיבן לביתו וגם אי אפשר להצניען בשדה מפני עוברי דרכים אבל שאר ספרים אסור להכניסן אפילו בבית הכסא שבשדה בבגדו בידו להשתין מיושב או לעשות צרכיו אפילו שלא בבית הכסא קבוע כי יכול להניחם בביתו אבל מותר להכניסן בכיסן לבית הכסא קבוע שבשדה לעשות צרכיו או להשתין אפילו מעומד (אבל בבית הכסא שבבית או לעשות בהן צרכיו בחצירו אפילו שלא בבית הכסא קבוע דינם כתפילין שאסור אפילו בכיסן) וספר תורה אסור להכניסו אפילו בכיסו לבית הכסא קבוע אפילו שבשדה כמו שיתבאר ביו"ד סימן רפ"ב וכל זה כשרוצה לעשות צרכיו גדולים או אפילו קטנים אלא שהוא בית

אמורים כשאוחזין בלא נרתקין אבל כשהן בנרתקין מותר אפילו שנית קבע לדברי הכל שאין לחוש כל כך אם יפלו וגם אין לחוש כלל להפחה אף לסכר האחרונה:
 ב נהגו העולם להתענות כשנופל תפילין מידו על הארץ בלא נרתקין וה"ה אם נפל ספר תורה אפילו בנרתקו:

ויש אוסרין לישן שינת קבע אצל התפילין אפילו כשהן מונחים על השלחן עד שיפרוס סודר עליהן גזירה שמא יפוח והעיקר כסברא הא' שלא חששו להפחה אלא כשהן עליו שהן צריכין גוף נקי ואם אוחזין בידו ואינן כרוכין בידו אסור לישן בהם אפילו שינת עראי שמא יפלו מידו במה דברים

~ לקוטי תורה' פרשת בהעלותך - הפרשה החסידית ~

אם את כל דגיי הים¹

וזהו "הצאן ובקר ישחט להם ומצאא להם?", פירוש "ומצאא להם": ש"הצאן ובקר ומצאא וישגם בדרוך אחריהם להמשיכם למטה, ויפלו ממדרגת משה כו'¹⁰.

ולזה אמר (שם, כב): "אם את כל דגיי הים כו'", כי הנה "כל מה שיש ביבשה יש בים"¹¹. והבשר שבים היינו דגים, אלא שהים הוא מעלמא דאתבסאי, ויבשה – מאתגליא.

והנה, הירידה הגדולה לבחינת עלמא דאתגליא, לאכול בשר שביבשה להעלות כו', ולא פול למטה בגשמיית – יש עצה: על ידי ירידה תחלה לעלמא דאתבסאי – דגים שבים; שבהם ועל דם יוכל אחר כך לירד יותר כו'¹². ולכן מנהיג ישראל לאכול דגים קודם בשר¹⁴.

"אם את כל דגיי הים כו"²:

להבין, הא לא שאלו דגים כלל אלא בשור?

הענין, כי משה אמר (שם, יג): "מאין לי בשר?" פירוש: שהוא במדרגה מאד געלה, עד שאי אפשר לירד למטה לקבל חיות מן הבשר, כי הבשר מגשם³. ולכן "עם הארץ אסור לאכול בשר"⁵, רק תלמיד חכם יכול להעלות כו'. אבל לגבי מדרגת משה, שהוא הגבה מאד געלה, אפילו עליה זו – ירידה תחשב.

וזהו "שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרבן, ואתה אמרת בשר אתה להם כו'", פירוש: כי מאחר ש"אנכי", היינו בחינת משה⁸ – בקרב העם, איך תאמר "בשר אתה להם כו'?"

7. (הוא מברר בירורי תצוצין שגפלו בטעם בשר גשמי. אבל עם הארץ שאין יכול לבקר, איז מתגשם יותר. – הנחות הר"ב).

8. ("אין שיך לו כלל נפש בהמה מרפ"ח תצוצין שגפלו בשבירת הכלים, כי בחינת משה, בחינת און אשר הוא למעלה מתגל, ואיך יכול להמשיך להם בשר". – הנחות הר"ב).

9. ("וזהו טענת משה רבנו עליו השלום על דור המדבר ש'התאווא תאוה כו' מאין לי בשר", שהם אחוים ב', "אשר אנכי" בקרב", ואני למעלה ממדרגת הבשר, (כי בשר גמוש מביחינת אימ"א, בחינת י"ש, ומשה בחינת מ"ה כמו שנתבאר במקום אחר) ואם הם יתפדו ממני איז ותגשמו באכילת הבשר". – תוס' (ז').

10. ("דתינו שיתגשמו בבשר שיאכלו מן הצאן ובקר ויהיו מן הנפילים". – הנחות הר"ב).

11. (חלין קבו, א).

12. ("דדגים אין טעונים שחיפה, כי אם באסיפה בעלמא סגי, מצד היותם למעלה ממדרגת הבשר בהמה, שיש בהן הארת הביטול יותר ואינו בתגשמה כל כך, שהן ממוצעים בין תכלית הביטול שלמעלה לבחינת ה"ש דבשר, ואפשר על ידי אמצעות הדגים יוכלו לאכול בשר". – תוס' (ז').

13. (באור התורה: "המתנה הפשוט בישראל". ובתוס' (ז'): "למד מהדין קרא: הצאן ובקר ג'").

14. ("הגם שהיה לכאורה נגד הראיה, שהדגים קשים להתעפל יותר מהבשר,

1. (נאמר ביום ג פרשת שמות, יט טבת תסס", בסעודת הנזפת בית חומה של מורנו הרב פנחס [ריועם] בשקלאב, בהמשך לדבור המתחיל "מומור שיר הנזפת הבית" שגדפס לקמן פרשת בקרה צה, ד. המאמר שלפנינו הוא כנראה הנחת המתור"ל עם הנחות הנאמח צדק.

נוסח ב – הנחת רבי משה בן אדמו"ר תקנן – נדפס בספר המאמרים תסס"ז עמוד קצא ומתחיל "להבין טעם למנהג ישראל לאכול דגים לפני בשר". נוסח ג – הנחות הר"ב עמוד פב. נוסח ד נמצא בכתב יד ומתחיל "ענין בשר ודגים" ולא נדפס לעת עתה.

ענין אכילת דגים לפני בשר – ראה גם ספר המאמרים תסס"ג חלק ב עמוד תרצ. דבור המתחיל "בהעלותך" תקצ"ו – אור התורה במדבר כרך ב הוספות עמוד 16).

2. (פרשתינו יא, כא:כב: "ואמר משה: שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרב, ואתה אמרת בשר אתה להם ואכלו חדש ימים? הצאן ובקר ישחט להם ומצאא להם? אם את כל דגיי הים ואפס להם – ומצאא להם?".

3. (כי בשר הוא מביחינת גבורות דרפ"ח תצוצין דתה"ו שגפלו בשבירת בגוג"ה דב"ע בבהמות וחיז"ה. – תוס' (ז').

4. (פסחים מט, ב. ראה לעיל לא, ג. ושם נסמן).

5. (לאכלו"ל בשר מצד שמצטרף לבקר בירורי דרפ"ח תצוצין שגפלו בשבירה ולהעלות הטוב למעלה וזה אי אפשר כי אם לתלמיד חכם". – תוס' (ז').

6. (פי מהקמה אתביריו. – תוס' (ז').

ואף על גב ש'הלחם הוא למטה מהבשר, הרי ש'רשו גבוה יותר'.¹⁸ ותדע, ש'ברפת המזון אינו אלא על לחם כו'. ועוד, דהא המן ירד בזכות משה¹⁹, "מוזגא"²⁰ ד'חכמתא"²¹

אך²² "תקדוש ברוך הוא הגיו שליו"²³, שהם עופות והם למעלה מבחינת בשר בהמה. כי²⁴ הוא מבחינת "פני שור" כו' "יחזקאל א, י" בחיות ש'במרפכה, ועופות הם מבחינת "פרובים"²⁵ כו'.²⁶ וגם היו ש'מנים מאד, כדאימא בגמרא: "תליסר רפתא כו".²⁷ כי "בשרא סומקא"²⁸ – בחינת גבורה; וש'מנוניות – בחינת חסד כו'.²⁹:

אך לגבי מדרגת משה, אפילו "אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם" גם כן, שגם בחינה זו ד'גים ימשיך ויוריד למטה ממדרגת משה¹⁵.

(והענין יש לומר: כמו שנתבאר במקום אחר, דמשה הוא מבחינת "אדם בארץ אצילות דלעילא"¹⁶, דלעילא אתמר (בראשית א, כח): "וירדו ב'דגת הים כו'". דהיינו שהוא למעלה גם מבחינת נשמות עליונות הנקראים "נוני ימא"¹⁷ ו"עוף השמים" כו'. ולכן גם בענין המזון, וירדה היא לו אכילת דגים ובשר הגשמיים, כיון שהוא למעלה גם מבחינת "נוני ימא" שבעולמות העליונים כו'.

23. (לשון המכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא ד"והי", פתיחתא).

24. ("בהמה הוא מבחינת חיות" - הנחות הר"ב).

25. (תנחומא פקודי ו: "ב'חמישי ברא עופות, ש'נאמר (בראשית א, כ): "...ועוף ועופף, וב'משכן כנגד... (תרוהו כה, כ): 'והיו ת'רבים פרשי כנפים למעלה'").

26. ("והיו 'ה'רד ה' תקצר", ש'כול להמשיך גם מבחינת חכמה - בחינת בשר" - אור התורה שם).

27. (ויקרא עה, ב (ורש"י): "ד' מיני סליו ה'... ושליו מעליא דכולהו... ומוחבין לה בתנורא (כך מנהגם לצלות שפודיהם בתנור), ותפח (מרוכ שוקנו הוא נתפח ונעשה עב), והיה מלי תנורא, ומסקינן ליה אתליסר ריפי (זו על זו ריפי ככרות), ואחרונה אינה נאכלת אלא על ידי תערוכת (מרוכ השוקן הנבלע בה וכל שפן העליונות)".

28. (גיפין סו, ב ו'שם נסקון. סומקא - אדום. וברש"י שם: כחוש ורואה לעיל לא, סוף עמוד ג).

29. (וגם ש'מן עיקרו בחינת חכמה. וש'מן טבעו להתממשך למטה, וכהיב "בשמן הטוב יורד על הראש כו'", ות'ינו המשכת הביטול למטה... ותהו ענין השליו, שהיה ש'מן מאד עד שש'מנו מפעפע ונתפשט ב"ג לחמים, והוא מה שבחינת הביטול ד'ש'מן נמשך ונתפשט גם למטה כו'.

והיו התשובה למענת משה, ש'להיותם מבחינת ביטול ואין, אם כן ו'שם אותם, כי אפילו לאחר הביטול נעשה מנה התלככות רשפי אש והוא יש לגבי בחינת מה וביטול אמיתי ש'היו מדרגתם. אך והו כבשר הנמשך מפני שור ש'במרפכה, מה שאין כן בשליו ש'עיקר מהותו בחינת ש'מן ש'שרשו מחכמה שהוא בחינת ביטול" - אור התורה שם).

ואם כן היה ראוי לתקדים בשר לפני דגים כדי ש'העכל תחלה ויורד מהאצטומא למעיים, וענין כזה בספרי ר'רפואה. אך תפגעם, כי דגים הם גם כן בחינת בשר, כמו שאמרנו במשנה "בשר דגים", רק שהן מהם, ו"כל מה שיש ביבשה יש ב'ים", רק דגי הים - מעלמא דאתפסא, ולכן דגים "עניא פקיהא", ועל ידי שאוכלים תחלה דגים אשר הם מבחינת אתפסא, יכול לאכול אחר כך גם בשר אשר הוא מעלמא דאתפסא ולא ית'שמו". - אור התורה שם עמוד 17 על פי הנחות הר"ב).

15. (אף על פי כן אי אפשר שתימצא "להם", ש'יכולו לברר כו'". - תססו. "פי מאין לו בשר", אשר משה היה בבחינת און, חכמה, והוא למעלה מבחינת הנ"ל, כי בשר הוא ש'בירת הפלים ש'נפלו מבחינת רפ"ח ניצוצים". - הנחות הר"ב).

16. (זהר חלק ב ריש פרשת משפטים צד, סוף עמוד ב. וראה לעיל צו ח, סוף עמוד ב).

17. (ראה זהר חלק ב בשלח סו, א. חלק ג בלק קפו, ב. דבור המתחיל "ל'ותן זה" לעיל שמיני ית, א. וראה ביאורי זהר בשלח צב, סוף עמוד ד ואילך. ועוד).

18. כמו שנתבאר במקום אחר - בענין "שתי הלחם על גבי שני הכבשים" (לעיל מאמר לח, ג).

19. (ראה תענית ט, א. במדרש רבא א, ב. זהר חלק ג קב, ב. רפג, ב).

20. (זהר חלק ב סב, א).

21. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון כו'" (לעיל בפקודי יו, ד).

22. ("השליב לו תקדוש ברוך הוא 'ה'רד ה' תקצר", ש'יכול להיות המ'שכה בחינת אין גם כמין בשר, ו'תנו שלום" (פרשתנו יא, לא)". - אור התורה שם על פי הנחות הר"ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

אברהם כו' ושמי הוי"ה כו' וגם אני שמעתי את נאקת כו' וגם הקמתי כו' דע"כ זה שזכו ישראל מצד הגלות כבר הכינו

(מה) ובוזה מתורץ הקושיא הא' למה לא זכו ישראל לקבל' תו"מ עד שנכנסו בגלות מצרים (זו"ש וארא אל

דחצוניות דחצוניות ביותר שזהו ההוראה על עוצם רוממות ערך האור הזה שהוא בא ממקום גבוה מאד נעלה דהיינו מבחי' פנימית שבפנימית ביותר כו' משום דלפ"ע כח רוממות האור' בשרשו העליון כך ממש ערך כח ירידתו למטה מטה ביותר ואם אינו גבוה כ"כ אין בכחו לירד למטה מטה כ"כ כו'. ולפי"ז הרי יוכן ממילא בקיום התו"מ בחצוניות ובגשמיות דדצי"ח בצמר דטלית וקלף דתפלין וסכך דסכה וכה"ג דבחי' נוגה דעשי' מזה הוראה הגדולה על בחי' האור העליון הנגזר בהם שהוא רצה"ע שהוא בא ממקום גבוה ביותר שהוא מבחי' הפנימיות דפנימיות דהיינו מבחי' פנימית דפנימית הכתר העליון שבו שורה פנימית דפנימית מעצמות א"ס ב"ה שהוא גבוה הרבה גם מבחי' אור הכתר עליון דאצי' שהיה מאיר ביח"ע דאצי' בע"ס או"כ ע"י עובדות דאבות שנק' קיום התו"מ ברוחניות ופנימית הנ"ל כי מאחר שלא היה ביכולת יח"ע שלהם לירד ולבא למטה בהתלבשות חצוניות בעשיה גשמית ממש כ"א ברוחניות באצי' לבד הנה מזה יש הוראה גמורה שאין האור העליון שהיה מאיר ביח"ע שלהם בא ממקום גבוה כ"כ לפי כלל הנ"ל וד"ל:

להם האבות ליתן ירושה דא"י לבנים לפי שקיימו התו"מ ברוחניות דאצי' עכ"פ וכנ"ל בענין זה ספר תולדות אדם דהיינו ס' הישר דבראשית דזה עצמו שהתו"מ שרשן בעצמות א"ס ממש בבחי' המדה ושעור לנטיה דימין ושמאל כו' הנה נמשך מהעלם העצמות לגלוי ע"י האב"ו כנ"ל בענין ראה ויספרה הכינה וגם חקרה כו'. אך הנה עדיין דבר זה צריך טעם ובאור למה לא זכו האבות לקיום התו"מ גם בחצוניות כמו שזכו בקיום התו"מ ברוחניות ופנימיות הלא יש בכלל מאתים מנה וחצוניות נכלל בפנימית כו'. אבל כללות שרש הענין הזה מובן מתוך כלל הנ"ל שיש שרש לחצוניות למעלה יותר משרש של הפנימי' כנ"ל בענין נובל' חש"מ תורה דלשבח קאמר ומקוצו של י' התחתון שעשה צורת ה"א בהתפשטות הוא קוין העליון שלמעלה מגופו של נקודה ד' דהכמה עצמה שאין בה כח זה להתפשט בכינה כו' והוא עפ"י כלל הנ"ל דכל הגבוה גבוה ביותר ירידתו למטה לבא בהתלבשות החצוניות ביותר דוקא וכמו משלי שלמה ומשלים דר"מ כו'. וכה"ג יובן ג"כ בענין המצות שמן ההכרח לומר דכל שהאור והשפע דרצה"ע בא למטה בלבוש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - (ביאור לד"ה אחרי ה"א)

ודם כו' להרחיק ג"ק הנ"ל שלא ינקו מהקדושה, אך ידוע ג"כ שא"א להיות חיות וקיום לשום דבר כ"א מהקדושה האלקי' א"כ גם בג"ק אלו יש ניצוצים דקדושה מרפ"ח שנפלו רק שנבלעו כ"כ עד שאין להם דרך בירור כמו ק"ג, לכן מרחיקי' הקליפה עם הניצוץ שבו כיון שאין דרך אחר וע"כ נק' הל"ת שחורות כעורב אכזריות להרחיק הניצוץ דקדושה ג"כ, מחמת כי אין דרך אחר כנ"ל, והנה לפי הכלל הנ"ל שכל דבר שנפל למטה יותר שרשו גבוה יותר כמשל הנפילה מראש החומה כו' א"כ ניצוצים אלו שנפלו בג"ק הנ"ל שלמטה מטה מנוגה שרשם גבוה יותר ויותר לאין ערוך מן הניצוצים שנפלו בק"ג, שהרי נפלו למטה מטה לאין שיעור מנוגה, עד שזהו התר וכשר ומותר, וזהו אסור ופסול וטריפה אשר הוא תועבת ה' אשר שנא, וא"כ הניצוץ המחיה את האיסור נפל למטה לאין שיעור מן הניצוץ המחיה את ההתר כנ"ל, וזה הוראה שבשרשו גבוה יותר לאין שיעור ממנו וכמ"ש במ"א בענין אריה ושור כו', אלא

ועדיין צ"ל מהו שכ' בענין הנסיונות כי מנסה כו' לדעת, שעי"ז יגיעו לבחי' הדעת לפי שעי"ז מתבררי' ניצוצות דתתו שמהם נמשך בחי' הדעת, הלא בירור ניצוצות הוא ע"י מצות עשה ג"כ שלוקחי' האתרוג נתברר הרפ"ח שבו כו' וכן בתפלין וכן ע"י התפלה הוא עיקר בירור הניצוצות כמ"ש בפע"ח שער א' להדיא וא"כ למה דוקא ע"י כי מנסה כו' יגיעו לבחי' הדעת. אך הענין נ"ל ידיעו שהקליפות נחלקים לב' בחי' הא' הוא ק"ג הכלולה מטו"ר שממנה נמשך חיות וקיום דברים המותרים, והב' גקח"ט שלמטה מנוגה שהם רע גמור שממנה נמשך חיות וקיום דברים האסורים לגמרי, וזהו שרש ענין ערלה ורבעי כי ג' שני ערלה נגד ג"ק הנ"ל ובשנה הרביעי' הוא ק"ג יוכל להתברר לכן יהי' כל פריו כו' כנו' בפרדס שער כ"ה פ"ז, אבל ג"ק הנ"ל אין יכולים לבררם, וזהו שרש ענין מ"ע ומל"ת דע"י מ"ע מבררי' ק"ג, אבל דברים האסורים נמשכו מג"ק הנ"ל שא"א לבררם לכן באו הל"ת לא לאכול הלב

מבואר בתיקונים הובא בפרדס שם ענין ד' קליפות שיש באגוז שהן נגד ג"ק הנ"ל ונוגה היא הרביעית וא"כ הקליפה הקשה היא מנ"ק הנ"ל שאין להם דרך בירור כ"א ע"י שבירה לגמרי והוא ע"י הנסיון או ע"י מכות ואותות מלמעלה כמ"ש במ"א בענין וידעו מצרים כו', משא"כ ק"נ ויכלו לברר ע"י קיום מ"ע ותפלה שאין כזה צער ויסורים. ולבאר ההפרש בין קיום ל"ת שהוא דחיה לנסיון שהוא בירור הרי הנסיון הוא ג"כ קיום ל"ת שאינו משתחוה לע"ז, אך כשקיום הל"ת אינו ע"י יסורים הוא רק דחיה כנ"ל אבל כשסובל יסורים גדולים זהו ענין אשר שלט האדם באדם וע"ז נשבר הקליפה כנ"ל וכן אפילו בדבר ערוה כשלבד בוער ומושל ברוחו ה"ז סובל י"ל שזהו ג"כ בירור מטעם הנ"ל דעכ"פ מצטער טובא וסובל, וכמעשה נתן דצויתא. והוא הכלל דע"י סבלנות היסורים מבחי' ג"ק הנ"ל הוא בירור ממש. ולכן ארו"ל (בפ"ק דב"ב ד"י ע"ב) הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, משמע דגבוהים מבע"ת ג"כ והטעם כנ"ל דמעלת הבע"ת שעל ידם מתברר מנ"ק הנ"ל ונתהפכו לטוב, והרי ע"י נסיון גדול כזה מברר ג"כ מנ"ק הנ"ל א"כ גדול הוא מהם שהרי הוא צ"ג וגם מברר כנ"ל, וגם י"ל דבירור זה הוא העלא' ניצוצים יותר גבוהים אפי' מבע"ת כנו' בע"ח ענין מ"ן דאימא, והוא כי מנסה כו' לדעת, דע"ז נגדל הדעת ביותר מפני העלא' ניצוצים היותר גבוהים במאד מאד מבירור שע"י מ"ע ול"ת וכנ"ל:

שמ"מ הואיל ונפל למטה כ"כ ואין באפשר לבררו הרי מרחיקים אותו לגמרי עד עת קץ, ובוה מובן מעלת הבע"ת על הצדיק שהרי ע"י תשובה שהודונות נהפכו לזכויות נתברר מנ"ק הנ"ל ונתהפכו לטוב שזה גדול יותר מהצד"ג שלא בירר רק מנוגה, ומנ"ק א"א לברר רק שע"י ל"ת דוחה אותם ולא שיתהפכו לטוב, וא"כ הבע"ת שמהפכם לטוב לכן במקום שבע"ת עומדים כו', ותדע שבירור זה גדול יותר לאין קץ מבירורי ניצוצות דק"ג, שהרי ל"ת גבוהים ממ"ע כמ"ש במ"א ע"פ אלה פקודי, ובל"ת ליכא רק דחיה שמדחה הג"ק, וא"כ אפילו דחיה שלחה גבוה מבירור וקירוב ניצוצות דק"ג, א"כ בירור ניצוצות דג"ק גדול לאין שיעור ממש. והנה הצדיק אין לו דרך כלל לברר ג"ק הנ"ל דהאומר אחמא ואשוב אין מספיקין בידו כו', אך ענין הנסיון אשר ה' צדיק יבחן כמו ע"י ג"נ לחמו"ע הנה כשעומד בנסיון זהו ממש בירור והעלא' ניצוצות דג"ק הנ"ל, שהרי גוף הנסיון והשלכתם לאש זהו מנ"ק הנ"ל שמהם נמשך רע גמור כזה כו' וכבר נת' שע"י שליטה זו ששלט האדם על האדם יוצא הטוב ממנו א"כ זהו בירור ג"ק הנ"ל וכן עד"ז בכל הנסיונות אשר רשע מכתיר את הצדיק, ואפילו נסיון דאיוב הרי נאמר הנו בידך כו' וכן באברהם כמ"ש בזהר ע"פ ויהי אחר הדברים כו' שהשמן הנק' אחר הדברים קמרג' להיות הנסיון כו', ולכן בירור זה נמשל לשבירת קליפת האגוז הקשה שאין דרך להוציא הפרי רק ע"י שבירת הקליפה דוקא, להיות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

בחודש השלישי

לשון הוי' הוא שמחי' ומהוה תמיד מאין ליש בלי הפסק ביו"ד נברא העוה"ב ובה' נברא העוה"ז והוא בחי' שם הוי' דלתתא שהוא בחי' שם הנראה בחי' ממכ"ע, ולכן כתיב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה שהתבוננות הוא בבחי' ראי' והיינו מפני כי נתהוה מבחי' שם ה' הנראה כו', והנה אברהם התחיל תחלה בעבודתו בבחי' שם הוי' הנראה ואח"כ בנה מזבח לה' סתם הוא שם הוי' המחיה עלמין סתימין דלא אתגליין שטמירין וסתימין כו', ולכן בבהמ"ק היו ב' מזבחות מזבח הפנימי והחיצון שהם כנגד ב' מזבחות שבנה אברהם כו', וכן גם באדם יש ב' בחי' שהוא בחי' פנימיות הלב וחיצוניות הלב, וז"ע הלך ונסוע הנגבה כי

בחדש השלישי לצאת בני מאמ"צ ביום הזה באו מדבר סיני, וצ"ל מפני מה נא' ביום הזה ולא נאמר באיזהו יום, אמנם הנה רז"ל אמרו שביום הזה הוא בר"ח נא' כאן ביום הזה ובר"ח נא' החדש הזה לכם כו'. ולהבין זה צ"ל תחלה ענין מה שניתוסף מבחי' מ"ת, הלא היו צדיקים גם קודם מ"ת כמו מתושלה ואברהם והאבות הן הן המרכבה ומהו החדוש ממ"ת. אך הענין הוא דבאברהם נא' הלך ונסוע הנגבה, והיינו כי באברהם נא' שבנה ב' מזבחות כמ"ש ויבן מזבח לה' הנראה ואח"כ נא' ויבן מזבח לה' סתם והיינו כמ"ש ויקרא ה' ה' שיש ב' שמות הוי' הא' הוא בחי' שם הנראה שהוא בחי' הוי' שהוא מקור לעלמין דאתגליין כי

ע"ש קדה"ק שממשך משם כו'.
וההתבוננות לבחי' אהבה זו שז"ע ויבן ל' התבוננות
כמו"ש במד"ר ע"פ ויבן נח מזבח ל'
התבוננות, הוא ע"י שמתבונן איך שה' אמר והי' העולם
באמירה א' ביו"ד נברא העוה"ב ובה' נברא העוה"ז מלכותך
מלכות כל עולמים ובאמת הנה אנו אומרים על כל שבה
מעשה ידיך שכל בחי' התהוות העולמות נק' רק בשם מעשה
ידיך שכמו שאנו רואים באדם שהמעשה הוא כח היותר
חיצוני משא"כ הדבור הוא יותר פנימי ומכ"ש בחי' המחשבה
ולכן אנו רואים שיוכל לעשות איזה דבר מעשה ולא יחשוב
ויעיין כלל במעשה הלזה ובעת עשיית הדבר יחשוב ענין
אחר כלל והיינו מפני כי כח המעשה הוא בחי' היותר חיצוני
כו', ולכן כאשר יתבונן שכל מה שנברא הוא רק בחי' מעשה
ידיך בחי' היותר חיצוני, ובורא קדושים ישתבח שמך אפ'
בורא קדושים הם המלאכים וגם בחי' החכ' נק' ג"כ קדושים
הרי הם רק ישתבח שמך, אי לזאת לא יחפז כלל כ"א
להכלל וליבטל אליו ית', וע"י התבוננות זו בא אברהם להיות
הלוך ונסוע הנגבה כו'.

נגבה הוא בחי' דרום בחי' חסד שהוא בחי' אהבה עליונה
שהי' מרכבה לבחי' החסד והי' תמיד בבחי' אהבה לאלקות,
וכמ"ש בס' הבחיר הובא בפרסם אמרה מדת החסד כל ימי
היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם
עומד ומשמש במקומי שנא' וישמור משמרתו ששמר
משמרת מדת החסד.

וזהו דכתיב ויעל אברהם ממצרים הם המצרים וגבולים
ותענוגי' גשמי' מהבלי' העולם כו' להיות הלוך ונסוע
הנגבה בחי' חסד, והיינו מפני כי חסד הוא שירותא דעלמא
עילאה עמיקא וטמירא עד רוא דא"ס, פי' עלמא עילאה הוא
בחי' עוה"ב בחי' בינה, ובחי' חסד מלמטלמ"ע הגם כי החסד
הוא מבחי' המדות ו"ק עכ"ז הוא בחי' ראשונה שמקבל
מבחי' עלמא עילאה כו', היינו כמו"ש בזהר אית מלך לעילא
רוא דקדה"ק ובהן משמש תחותי' רוא דאור קדמאה, פי'
קדה"ק בינה ואור קדמאה חסד ומפני כי הכהן בחי' חסד
משמש בקדה"ק לכן נק' שירותא דעלמא עילאה כי ע"י
השימוש נמשך ההמשכה מעלמא עילאה וזהו כמו"ש ויבדל
אהרן להקדישו קדש קדשים שמפני שמשמש בקדה"ק נק'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

בהעלותך את הנרות, ש"פ בהעלותך, תרד"ע

שמחייבת באופן אחר, וסיבת הדבר הוא להיות כי השכל בא
בהתחלקות פרטים דוקא, כי א"א להיות שכל פשוט בלי
התחלקות פרטים (לכד מושכלות הראשונות שהן בהנחה
מוחלטת בשכל וכמו שהחלק פחות מהכל ושהמרוכב הוא
בעל זווית וכה"ג, וגם בזה יש ענינים שכשיבואו לידי השגה
בהכרח שיהי' בהם ענינים פרטים כו'), דכל ענין שכלי בא
בריבוי פרטים, וזה כל ענין השכל לפרט כל דבר שע"ז דוקא
הוא תופס ומשיג את המושכל כו', וכידוע דבינה הוא יסוד
אש שטבע האש לפרר ולחלק לפרטים שע"ז תופס ומשיג
את המושכל, וידוע דכל תפיסת דבר הוא ע"י הקצוות, וזה
ג"כ ע"י שמתחלק לפרטים שע"ז ניכרים הקצוות שהו"ע
ההגבלה כו', דהשכל כמו שהוא בכללות עדיין אין הקצוות
ניכרים בו וה"ה בלתי מוגבל עדיין כו', וכמו"ש במ"א בענין
עיגולים ויושר דעיגולים הוא כמו שהשכל הוא בד"כ ויושר
הוא כמו שבא בהתחלקות פרטים כו', וזה כל ענין השכל
לפרט כל דבר בריבוי וע"ז דוקא תופס ומשיג הענין כו',
ותפיסא כללית אינו תפיסא מפני שאינו משיג את המושכל

רנא) ומעתה צ"ל ענין התיקון דלפי הנ"ל מוכן דהתיקון הי'
צ"ל בב' ענינים הא' שהספי' יהיו נותנים
מקום זה לזה והו"ע הסבלנות לכד שיהי' סובלים זא"ז כו',
והב' הוא שיהיו מקבלים זמ"ז ומשפיעים זל"ז וזהו בחי'
התכללות והתאחדות אמיתי' דמבלי' אשר ימצא ראש וסוף
כו' וכמשי"ת. והנה הענין הא' שיהי' סובלים זא"ז הוא בבחי'
האור כו', דהיינו שהאור יהי' באופן כזה שיתנו מקום זל"ז
כו', דהרי נת"ל פרמ"ח דוה שבספי' דתהו לא הי' החסד נותן
מקום לספי' הגבו' כו' הוא מצד האור שהי' בבחי' תוקף האור
דאנא אמלוך לכד כו', ובתיקון הוא שבא האור בבחי' מיעוט
וחלישות שנותן מקום להספי' האחרת כו', שעו"א לעולם
יהא אדם רק כקנה ואל יהא קשה כאור דאור הוא עץ קשה
ביותר שאינו יכולים להטותו לשום צד, וכמו"כ איש הקשה
במדותיו שאינם יכולים להטותו כו', דהנה ידוע דהמדות יש
בהם תוקף גדול יותר מבשכל כו', שהרי השכל משתנה
לפעמים כך ולפעמים כך, דעם היות ששכלו הי' מחייב באופן
כזה מ"מ יכול להיות שישכיל איזה שכל וסברא אחרת

לא ישתנה בעצם מהותו להיות במבט מדרת החסד כו', וגם כמה שמיינע א"ע לשנות טבע המדה שלו (וכמו גם במדרת החסד יכול להיות שמיינע א"ע להיות במבט אחר מפני שהשעה או המקום צריך לכך וכו' ג', ומכ"ש במדרת הגבוה' דשייך יגיעה לשנות המדה כו') לא תשתנה המדה בעצם כו', רק יכול להיות התעלמות איזה כח לפי שעה ולהתנהג בהמדה הפכית, וכמו אאע"ה שכבש את רחמיו מעל בנו יחידו והתנהג במדרת הגבוה' כו' שזהו רק לפי שעה שיש בכח הנפש להעלים איזה כח לגמרי כו' וכמ"ש במ"א, וג"ז הי' בדרך נסיון והיינו רק לקיים רצון ה' יכול להיות התגברות כזאת כו', ובמ"א מב' שגם בזה הי' מדרת האהבה (ראברחם אוהבי כו') והיינו להיות בחי' הקירוב והדביקות באלקות ע"ז כו', וא"כ הרי בעיקרו ויסודו הוא בחי' החסד והאהבה כו', ומ"ש עתה ידעתי כי ירא אלוק' אתה היינו היראה שלא יפרד ח"ו וכמ"ש במ"א, הרי שעצם הטבע אינו משתנה כו'. וכן במדרת הגבוה' יכול להיות שאיש הכילי יהי' כמו איש הטוב בעצם בעת השמחה כמו בשמחת בנו יחידו כו', ה"ז ג"כ רק לפי שעה וגם שאו הטוב הוא בתגבורת גדולה כו' והיינו שעצם טבע המדות אינו משתנה כו', ואפי' ע"י עבודה בכח הנה"א לשנות מדרות הטבעיים דנה"ב וע"ז הוא ירידת הנשמה בגוף וזאת היא כל עבודת האדם כל ימי חייו לשנות הטבע דנה"ב כו', הנה גם כאשר פועל בעבודתו לשנות ולהפך את הטבע מ"מ עצם הטבע נשאר כמו שהי' כו', רק שקודם היתה המדה ברע וע"י העבודה תהי' הטבע הזאת בטוב וכמו הכעס על ההיפך ורשפי אש בהתפעלות יתירה כו' (ובאמת הכעס על ההיפך אין זה עדיין תכלית הטוב כי מדרת הכעס א"צ להיות גם הכעס על הרע רק מה שצר לו מזה שנמצא הרע כו' וכמ"ש במ"א, הנה זה שצר לו (דער ניט גוט) ה"ז ג"כ מדרת הגבוה', וגם דמי שהוא במדרת הגבוה' הצער מההיפך הוא בתוקף ביותר כו'), וגם ע"י התשובה שמשנה המדות מ"מ נשאר עצם הטבע רק שבא בציור אחר, וכמו מי שהוא בטבע הגבוה' הוא יותר בטבע מרירות ומרה שחורה, ומבט מדרת החסד הוא בשמחה ומרה לבנה כו', וכן המדות דנה"א בבחי' חו"ג כמ"ש באגה"ק סי' ט"ו דמדרת החסד הוא שמאבהת ה' ומרוב חפצו לדבקה בו הוא חפץ חסד כדי לדבוק במדותיו כו', ומדרת הגבוה' הוא להפריע מן הרשעים ולענשם בעונשי התורה וכן להתגבר על יצרו ולקדש א"ע במותר לו ולעשות גדר וסיג לתורה כו'. הרי טבע המדות האלו אינם משתנים לעולם כו', הרי שהמדות יש בהם תוקף יותר מהמוחין כו', וזהו לפי שהמדות מושרשים בעצם הנפש למעלה מן המוחין כו', כי המדות הן עצמיות הנפש שבא בהתגלות כו', דהגם שהמדות באים בבחי' כחות היינו בבחי' מציאות דבר ובבחי' תוקף המציאות כו' וגם בכחות מחולקים דמדרת החסד ומדרת הגבוה' כו', מ"מ בעצם

כו' (והיינו גם כאשר התפיסא כללית אינו רק ידיעה שטחיות כו' וכמו ביסודות והנחות כלליות שיש בעיני שכליים כשאנו משיג היטב חיוב הדבר לאמיתתו ה"ז תפיסא כללית כו' והבנת הדבר בהכרח שיבוא בכמה פרטים כו'), ולחיות שבא בהתחלקות פרטים ה"ז נותן מקום להשתנות מפני ההתחלקות עצמה שנחלק הענין לפרטים כו', וגם דכל דבר הבא בפרטים בהכרח יהיה פרטים שונים כו', וה"ז נותן מקום שיוכל לפעמים להשתנות באופן אחר מכמו שהשכיל מקודם כו', כי הפרטים שונים יכול להיות שנושאים את הענין באופן אחר וע"ז ישכיל בהענין באו"א מהקודם כו', וגם יכולים להטותו מהשגתו דכאשר בעל שכל אחר יסביר לו הענין באופן אחר יכול להיות שיקבל מאתו וישתנה גם השגתו והיינו לפי שהשגתו שבאה בריבוי פרטים נותן מקום לזה כו', וכמו חכמים שמודים ול"ז אם בהשגה כולה או בפרטים ממנה כו'. וענין העקשות הוא למעלה מהשכל דע"פ השכל אין מקום לעקשות כו', ונודע דעקשות יש בזה ג"כ טעם וכמו שתוק כך עלה במח' והיינו טעם כמדם שלמעלה מהשגתו, והיינו שהמתקש יש לו טעם בזה (א גישמאק) רק שא"א לו לגלות אל הזולת, וזהו מפני שלא בא בבחי' התחלקות פרטים משו"ז א"א לו לגלות וע"כ אינו משתנה כו', ובמ"א מב' שגם העקשות יוכל להשתנות מפני שיש בזה עכ"פ איזה טעם ושכל כו' (רק הדעת הוא בתוקף ואינו משתנה והוא לפי שהדעת הוא הכרת הענין שלמעלה מהשגתו ולכן אינו משתנה ומתחלף כו', וכמ"ש מזה בד"ה תקעו אעת"ר), וזהו שבשכל שייך נחומים וכמ"ש כי לא אדם הוא להנחם דדוקא בלא אדם לא יש נחומים אבל בציור אדם שעיקרו הוא השכל שייך נחומים כו' וכמשת"ל פקצ"ג. משא"כ המדות הן בתוקף גדול בעצם שאינם משתנים בעצם מהותם כו', דהמדות הן הטבע שבאדם והוא התגלות ההשרשה פשוטה שבנפש, דטבע הוא מל' טבעו כו', ובנפש י"ל שהו"ע השרשה, והרי כל הכחות הן מושרשים בנפש, י"ל דזהו כחות לבד רק שמושרשים ונטועים בעצם הנפש, אבל ענין הטבע הוא השרשה פשוטה דעצם הנפש, דכל עצם הנפש הוא בהשרשה זו (עם נעמט ארום דעם גאנצין עצם) שהתגלות כל הכחות הוא לפי אופן השרשה זו כו', וענין השרשה זו הוא כאשר ידוע דכללות הנפש הוא לפי אופן שרשו ומקורו אם במדרת החסד או במדרת הגבוה' כו', ומה שנק' זה השרשה הוא מפני שהנפש בעצם הוא למעלה מזה ואין לימור בה דשרשה הוא בבחי' החסד או בבחי' הגבוה' כו', וזה ששרשה בחו"ג הוא כעין ציור בנפש (ומובן שאין זה ציור ממש כו') והו"ע השרשה לבד רק שהוא השרשה פשוטה כו', והמדות הן התגלות השרשה פשוטה הנ"ל. והטבעיות לא תשתנה לעולם כו', דמי שהוא איש החסד לא ישתנה לעולם לאיש הגבוה' כו', וכן מי שהוא בטבע הגבורות

והתחלוקות היא חלישות האור, וגם משום הענינים שונים שבו, ויכולים להטותו לסברה אחרת, ועקשות להיות שזהו מטעם כמוס כללי אינו משתנה, ומ"מ ג"ז משתנה לפעמים, אבל המדות הן טבע הנפש והוא התגלות השרשה פשוטה שבנפש, שלמעלה גם מהכחות עצמיים, ולפי ההשרשה שבנפש (שבעצמה למעלה גם מזה) אם בחדס או בגבו', הוא התגלות הכחות, וזהו אינו משתנה, רק מתעלם לעתים לפי שעה, וגם בעבודה שהנה"א מהפך הטבעית דנה"ב הנה עצם ההטבעה נשארת רק שהיא בקדושה, וכן בתשובה, והרי חו"ג הן כחות הנפש, הנה זהו ציור העצם.

הן העצמות של הנפש שבא בבחי' ציור כזה כו', והיינו שבעצם זהו ההשרשה הפשוטה שבנפש רק שבא בחי' ציור דחסד או גבו' כו' ובאיזה ציור שבא ה"ז בבחי' פשיטות העצמית כו', וזהו סיבת התוקף שלהם מפני שהם פשיטות העצמות כו'.

קיצור. ולפי הנ"ל יובן שהתיקון ה' בב' ענינים, הא' שהספירות יתנו מקום ויסבלו זא"ז, וזה בתיקון האור שיה' בבחי' מיעוט וחלישות, דהנה עיקר התוקף הוא במדות, כי השכל יכול להשתנות מפני שכל ענינו לחלק ולפרט כל ענין שע"ז דוקא הוא תפיסת הענין והשגת הענין,

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

כי נר מצוה ותורה אור - ג' אור ליום ד' ט"ו מנ"א, תל-אביב

לשנות כו' כמו הבע"ח אלא שהכוונה הוא שיעסוק בתורה ובמצות, וכאשר מתבונן במעמדו ומצבו הלא טוב דכל ימיו חולפים ועוברים בתהו והבל, הנה ע"י התבוננות מתעורר בלבבו לשוב אל ד' דכ"ז הוא בא ע"י הכנה, והג' הוא שאנו רואים במוחש דלפעמים הרי אין האדם חושב כלל בענינים אלו והוא טרוד ומוטריד ביותר ורץ בעניניו ולפתע פתאום נופל לו הרהור תשובה, עם פאהלת אים אריין א רוח מהרה אז עם נעמט אים דורך, און ער פיהלט א טיפע צובראכניקייט ששובר את לבו, און ער ביינקט זייער צו תורה און בא אים ווערט א גישמאק אין א מצוה, דתשובה זו באה פון דעם דער הער וואס די נשמה דער הערט דעם כרוז העליון פון שובו שובו וכו' וחיו.

וזתו היו"ד דשם הוי' שבנפש שהו"ע תוקף הנשמה בהתקשרותה אל ד' אשר בכח זה יכול לעמוד בכל תוקף עוז נגד כל מונע ומעכב ולעבור על כל המניעות ועיכובים, דזה מה שיכול להיות אשר ח"ו לעת מן העתים לא יקיים מ"ע או יעשה ל"ת הוא לפי שהרוח שמוט מכסה על האמת ונדרמה לו כי עודנו ביהדותו אשר האמת אינו כן, וכמ"ש יעקב חבל נחלתו, וכמו החבל שהיא שזורה מתרי"ג נימין אם נפסק אחד הנימין הרי נחלש החבל כן הוא בענין המצות, אמנם מפני הרוח שמוט אינו מרגיש זאת אבל כאשר מגיע לאיזה דבר גדול שיועד אשר ע"ז יכול להיות ח"ו נפרד מאלקות ה"ה מוסר נפשו על קדושת שמו ית' והוא היו"ד דשם הוי' שבנפש שהו"ע התוקף. והה"א דשם

והנה בהתעוררות האדם לתשובה, הנה לבד זאת שיש כזה כמה וכמה מדריגות שונות זה מזה, אשר בכל אדם ואדם הוא לפי ערך מהותו, והיינו דאינו דומה התשובה על עבירות ממש ר"ל או על ענינים שאינם עבירה, אשר ג"ז צריך תשובה וכו', הנה לבד זאת הרי יש כמה אופנים שונים הבאים בסיבות שונות, הא' הוא התשובה שבאה בסיבת עת רצון וכמו חדש אלול שהוא עת רצון הרי אז הנה כאו"א מישראל מתעורר לשוב אל ה', וכמו שאנו רואים במוחש דגם אנשים אשר בכל השנה הם טרודים ביותר ובסיבת טרדותיהם אין להם זמן על לימוד התורה וגם תפלתם היא חטופה במהירות גדולה ביותר, ומרוב המרדא אינם שמים לב לזה ואינם דואגים ע"ז כלל, הנה בהגיע חדש אלול הרי מתעוררים, היינו שדואגים מדוע הם במצב כזה אשר אין להם זמן על לימוד התורה, ואשר תפלתם תהי' כראוי, ומעם הדבר הוא לפי ששערי רחמים נפתחים בחדש אלול, והוא זמן עת רצון ומשו"ז הוא ההתעוררות, ובפרט בימי הסליחות ומכש"כ בר"ה עשי"ת ויו"כ שאז הנה כל אחד עומד בהתעוררות טובה להתקרב אל ד' ומתקרב אל עניני התורה והמצוה ביותר, ויש עוד אופן בהתעוררות תשובה והוא ע"י הקירוב וכמו בזמן שמחתנו דכל ישראל שמחים בתו', דתורה וישראל מאוחדים, הרי שמחה זו מעוררת את הלב בתשובה, הב' ישנו תשובה הבאה בסיבת ההכנה והוא כאשר האדם מתבונן בתכלית היותו בעולם, דזה מבין כאו"א מישראל אשר תכלית ירידת הנשמה למטה אינה בשביל לאכול

מאד וזהו שמן וקטרת ישמח חיינו דב' עבודות אלו טובים המה אבל מ"מ מתק רעהו מעצת נפש, עצת נפש הו"ע האהב"ת שהיא מדר' רמה ונשאה ומ"מ יותר טוב מי שמכשיר ומתקן מעשיו להיותם מתוקים להקב"ה בעבודה בפו"מ וזהו כי נר מצוה ותורה אור, המצוה היא נר והתורה היא אור אבל כ"ז הוא כאשר ודרך חיים תוכחת מוסר, חיינו דאנו רואים במוחש דישנם כאלו שהם עושים ומקיימים את המצוה אבל אין בזה חיות כלל וכן לומד' את התורה ואינו נוגע אל הפועל ממש לקיים אותו, וכמו שלומדים שו"ע ויודעים את הענינים ואינו אלא ידיעה בלבד ואינו בא בפועל ממש וזהו ודרך חיים תוכחת שהוא העבודה בפועל טוב או המצוה היא נר והתורה היא אור שמאירה לאדם בכל עניניו, וחיינו דהתורה והמצוה יאירו לאדם בכל עניניו, וכמ"ש וחי בהם, דכל עניניו והתנהגותיו יחי' האדם עפ"י התורה.

הוי' שבנפש הוא כח ההבנה וההשגה באלקות דכאו"א מישאל מחויב להבין ולהשיג בענין אלקי, וכמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך כו', וכת' דע את אלקי אביך שצ"ל ענין הדעת וההשגה. והוא"ו דשם הוי' שבנפש הוא שצריך להביא התוקף דנשמה בבירור המדות, וחיינו דזה מה שיש לו התוקף דנשמה, וכן כח ההשגה ה"ו אינו די ומספיק עדיין כ"א צריך להיות עבודה בפועל דיש כאלו אשר מבינים השגה אלקית בטוב בהשגה טובה, אבל אינו נוגע לפועל ממש, וזהו"ע הוא"ו שמורה על המדות חיינו שיהיו הנהגותיו כרבעי. והוא"א דשם הוי' שבנפש הו"ע מעשה הטוב כפרט ושעבוד ג' לבושי הנפש דמחרו"מ בכלל. וזהו כי נר מצוה ותו"א כו' דהנה שמן וקטרת ישמח לב, לב זה הקב"ה והעבודה דשמן וקטרת שמן הו"ע העבודה דתו"מ ועבודה שבלב, וקטרת הו"ע האהבה בתענוגים שהיא מדר' נעלית

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סעודת יום שביעי של פסח, ה'תש"ג

מי שזכה לשמוע את אבי אומר ברכות השחר – בודאי שנתעורר בהרהור של תשובה, ואותו יום היה אצלו יום אחר לגמרי.

כשאבי אומר על נטילת ידיים הוא מרים את הידים עד לראש, לא למעלה ממקום פיאות הראש, שלא כפי שהיה נוהג בשעת אמירת ברכת על נטילת ידיים לסעודה. השינוי הוא בשלשה דברים: (א) בשעת אמירת על נטילת ידיים של ברכות השחר – היו הידים כבר נגובות ויבשות. (ב) ההגבהה היא עד הראש, עד למקום פיאות הראש. (ג) הידים פרושות.

בברכת נטילת ידיים לסעודה: (א) הוא אומר על נטילת ידיים בשעת השפשוף, אחרי הנטילה ולפני הניגוב. (ב) ההגבהה היא רק כנגד הלב, ולא למעלה מזה. (ג) שתי הידים שלובות ולא פרושות.

כשאבי היה אומר ברכה, לא זו בלבד שהיו "שומעים" בבהירות את ה"עברי" של הברכה, עם כל הנקודות ושומעים פירוש המלות, הרי זה סוג אמירה שהאמירה עצמה מביאה את השומע להבין את פירוש המלות, אלא שומעים גם את נקודת ההפסקה, דבר המעורר על הכוונה הפנימית של פירוש המלות.

אבי אומר: אלקי – כאילו היה כתוב עליו טעם זקף גדול, והפסק – נשמה שנתת בי טהורה היא – הפסק – אתה בראתה – הפסק, ושמעו בבהירות ובדייקנות מה משמעות המלה אלקי, מה זה טהורה ומה משמעות אתה בראתה.

סעודת ליל אחרון של פסח ה'תש"ג

פא. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נב"מ זי"ע אמר – י"ט כסלו תרס"ג – הרבי – אדמו"ר הזקן – הוא כאן למטה כמו אדם העליון למעלה, מה שאצל נשמה פרטית הוא בהעלם – בנשמה כללית הוא בגילוי. – בנשמות פרטיות משתלשלים כוחות הנפש מעשר הספירות שבאצילות. אך, זה בהעלם. ואילו בנשמה כללית זה בגילוי. לכן, כל תנועה שעשה הרבי הוא מפני שלמעלה הוא כך. כל תנועה של הרבי מסודרת ומכוונת על פי קבלה.

מה שאבי אומר על הרבי, ראיתי אצל אבי. לא רק שכל תנועה היתה מסודרת אלא גם היתה מכוונת על פי קבלה, והכל בתוקף של מסירות נפש פנימית, שמבחוץ לא ניכר כלל.

חותני, כ"ק הרה"ח ר' אברהם נב"מ זי"ע, אמר לחסיד ר' אשר נ"ע גרוסמן: צעדו הראשון של המחנות – הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק – בעבודת היום הוא במסירות נפש. לפני עשרים וחמש שנים – תרמ"א – אמר לי דודי הרבי מהר"ש: האמת והמסירות נפש שלו הן שני עמודי אור. והדוד סיים: ולא יזו דרגא, אמת ומסירות נפש יכולות להביא – אי אפשר לאף אחד להשיג, ובפרט האמת והמסירות נפש של נשמה כללית. אז – אומר כ"ק חותני להחסיד ר' אשר נ"ע – ידעתי שהוא יהיה ממלא מקום קדשו.

בפרשת תולדות תרל"ז מהסבא, ושניהם דיברו בריחה כזו, ר' זלמן אומר שלכך כיוון הרבי ור' ליב אומר שלכך כיוון הרבי, וכל אחד מביא ראיות לדבריו ובשניהם המאמר טרי וחי כאילו שמעו את המאמר רק זה עתה.

פג. אצל חסידי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי, וכן אצל חלק מחסידי אב"הסבא והסבא, היתה גם ביום רביעי הפשוט ביותר, תפלה יפה עם פתיחת הלב בחיות. מכל-שכן בשבת היה כל אחד מסור לתפלה לפי ערכו. גם החסיד הפשוט ביותר, שלעצמו התפלל בציבור – התפלה החסידית בציבור בשבת היתה גם כן במתינות רבה יותר מאשר בימות החול – היה נשאר ב"מנין" לשמוע איך חסידים בעלי דרגא מתפללים.

בעשר שנות נשיאותו הראשונות של אבי, תרמ"ג – תרנ"ב, למרות שעל פי רוב היה מתפלל ב"מנין" – כשהיה בבית – וגם בימי החול התפלל באריכות, בכל זאת היתה התפלה החסידית הרגילה – עבודת התפלה של החסידים – לא כל כך גבוהה. החסידים שבאו לליובאוויטש שמעו בעונג את מאמרי החסידות וחזרו עליהם בהתמדה, אך עבודת התפלה היתה חלשה. בשנת תרנ"ג מתחיל להיראות בחסידים הענין של עבודת התפלה. התיקון האמיתי של עבודת התפלה בדרגא של עבודת הלב, החל בשנת תר"ס, כשאבי פרסם את "קונטרס התפלה"²¹.

פד. לכל רבי מהוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים היה סדר מיוחד בענין "יחידות".

הסבא אומר שעיקר הקושי ב"יחידות" הוא, ההלבשה וההפשטה התמידית. נוסף על כך שלענין ה"יחידות" מן ההכרח שיהיה לרבי רוח-הקודש ה"לא-ידוע" לכל הפחות.

שכן, השראת רוח הקודש מתבטאת בשני אופנים:

(א) השראת רוח הקודש שיוצרים ומרגישים שזה רוח הקודש, והרבה דרגות בזה. ברם, בכל הדרגות יודעים ומרגישים שזה רוח הקודש.

(ב) השראת רוח הקודש שלא ידוע ולא מורגש שהוא רוח הקודש – "רוח הקודש לא ידוע".

ולכל-הפחות רוח הקודש שלא ידוע, מן ההכרח שיהיה לרבי, כדי שיוכל לענות לנכנסים אליו ל"יחידות". נוסף על כך, ההלבשה וההפשטה הרצופה להלביש את עצמו בעיני הזולת ולהפשיטם – היא גיעת נפש.

הסדר של הסבא ב"יחידות" היה שונה מסדרו של אב"הסבא. בעת קריאת הפתק שהגיש לו החסיד בשעת "יחידות", היה עונה מיד ונותן לו עצה או ברכה בלוויית

פב. לסבא, הרבי מהר"ש, היו חסידים בעלי דעה גדולה בחסידות ובעלי עבודה. ואילו רוב החסידים היו בעלי-בתים ובחלקם אנשי כפר. על אנשים מסויימים מבין אנשי הכפר, היה הסבא אומר "אלה הם בעלי האהבה ויראה שלי".

הסבא היה אומר חסידות בצורה כזו שגם היהודים הפשוטים יוכלו להבין. ובכל מאמר טמון כל כך הרבה עמקות שכמה שיבארו ויסבירו את הענין, נשאר עוד יותר מה שאי אפשר להסביר.

ישנו מאמר של הסבא "נשא". בתוך מאמר זה, ישנה פיסקה שכולם שמעו את הדברים בפנימיות לבבם ונרעדו בהתעוררות פנימית.

בתוך המאמר אומר הסבא:

מתאוננים על מחשבות זרות בשעת התפלה ובשעת הלימוד. צריכים אבל לדעת מה היא הפעולה והתועלת מ"רבות מחשבות בלב איש" בשעה שסוף-כל-סוף הרי "רעצת ה' היא תקום"²⁰.

המאמר "נשא" אינו גדול בכמות. ממאמר זה ישנן שתי "הנחות": הנחה של אבי והנחה של החסיד הרב הרי"מ – ר' יעקב מרדכי –. ההנחה של אבי היא רק על אותיות הרב בלי ביאור, ואילו בהנחתו של הרי"מ ישנן בכמה מקומות הערות להסברת הענינים. אני שמעתי חזרה ממאמר זה מהחסידים המפורסמים המשכילים והעובדים ר' דוב זאב נ"ע קאזעווינקאו והרב ר' דוד צבי נ"ע חן. שניהם חזרו את המאמר בליווי ביאורי הסבר. כל מלה במאמרו של הסבא היה לגבם מעיין מקור מים חיים. תוכן הענין של מאמר זה אמר אבי באחד ממאמריו, ואז הבנתי שכל אריכות הביאורים וההסברים של החסידים הרבנים הרד"ז והרד"צ הם קיצור בלבד לגבי מה שהמאמר אוצר בקרבו.

חסידיו של הסבא, בלי הבדל אם משכילים או עובדים, בעלי עסקים או אנשי כפר, היו מקושרים אליו בהתקשרות גלויה, במדה שונה מאשר החסידים בימי נשיאותו של הוד כ"ק אביו אדמו"ר ה"צמח צדק", או מאשר החסידים שהיו מקושרים אל כ"ק אחיו נבג"מ.

חסידיו של הסבא מהר"ש היו סופרים כל מלה ששמעו מפיו, הן אלה שהיו בדרגא של הבנת מאמר החסידות והן אלה שלא היו בדרגא זו – היו חוזרים על מלים מסויימות ששמעו במאמר.

בחורף תרנ"ב ראיתי את החסיד המשכיל ר' שניאור זלמן נ"ע זלטפולסקי מתפלפל עם החסיד המשכיל והמקובל ר' יהודה ליב נ"ע הופמן, במאמר ששמעו

(20) משלי יט, כא.

(21) נדפס מחדש - ברוקלין תש"ב - עם הקדמה וקיצורים מכ"ק מו"ח אדמו"ר.

מספר מלים בסדר העבודה ובתיקון המדות. לסבא אימרה מיוחדת לומר לו ב"יחידות", ואימרה זו לכל אחד מהחסידים, אף לפשוט ביותר, היתה לו היתה אצל החסיד עמוד האש לכל משך ימי חייו.

~ רשימות אדמור מוהריי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

יב.

הכרזת כ"ק רבנו הזקן עשתה כנפים ובמשך זמן קצר נתקבצו לליאזנא כארבעה מנינים אברכים מהערים הסמוכות: ויטעבסק, בעשענקאוויטש, האראדאק, יאנאוויטש ורודינא, קאלישק, ליובאוויטש, נעוועל ועוד.

הכל חשבו שגם בליאזנא יהי אותו הסדר שהי' במרכזים הקודמים – בליובאוויטש והאראדאק, אשר כל אחד מהאברכים הי' לומד לעצמו במה שליבו חפץ. וההתעסקות הכללית היתה בעיקרה בלימוד תורת החסידות של מורנו הבעש"ט ותלמידו הה"מ נ"ע.

אבל מה נשתוממו על הסדר החדש אשר סידר רבינו הגדול לאמר: (א) חובת לימוד גמרא בעיון חבורה חבורה בענין אחד. החבורות מסתדרות לפי הכשרונות, והלימוד לא פחות מארבע שעות ביום. (ב) במשך השבוע מחוייבים ללמוד שיעור קבוע ולהיות בקי בזה. (ג) לימוד גמרא למיגרס לא פחות מדף אחד ביום. (ד) ב' פעמים בשבוע – ביום ובשעה הקבועים לזה יפללו ביניהם וכל א' יעריך קושיותיו וישוביו, ולממונה ע"ז מינה את אחיו הגה"צ ר' מרדכי נ"ע. (ה) חובת לימוד הלכה בעיון בחבורה כסדר הנ"ל לא פחות מב' שעות ליום ולימוד שו"ע סימן א' ליום (וסימן גדול לחלקו לשני ימים) כסדר ד' חלקי השו"ע. ולממונה ע"ז שם את אחיו הגה"צ ר' יהודה ליב נ"ע.

בכל שבוע בזמן הקבוע, היו כבוד אחיו הגה"צ הנ"ל מרציאים לפניו ע"ד לימוד האברכים והנהגתם כפי הסדר הפרטי אשר קבלו מאת רבנו הזקן בעצמו.

ומהאברכים המצויינים ביותר, יסד רבינו הזקן שתי כתות מיוחדות ויקרא להן בשם חדר א' וחדר ב'.

חדר א' הי' גבוה במעלה מחדר ב'. כל אחד מהאברכים שבב' חדרים הללו הי' לומד בפ"ע כפי הסדר שקיבל מרבנו הזקן. ולפני שני החדרים הללו הי' רבינו הזקן אומר דא"ח ביחוד, ותורות אלו שהי' אומר לפנייהם היו נקראות בפי החסידים בשם תורה ביחיד.

כי בימים ההם היו ג' אופנים בסדר אמירת דא"ח. (א) תורה בקהל – בשבת מברכים וביו"ט. (ב) תורה ברבים – פעם בחודש ולפעמים ב"פ בחודש (על הרב בחול) לפני שני החדרים הנ"ל.¹⁴

להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.
14) בנו הבכור של כ"ק אדמור מוהר"ש.

*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הננו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

שיהי' לזה בעתיד ולמנוע אשר אחרים לא יקחו הבנין
ויגרום הפסד גדול חייו.

דעתי נוטה אשר מבלי התחשב במצב הכספי ההווה
צריכים להתחשב עם המצב הרוחני בכלל ובדבר הבנין
בפרט ויואליו נא להודיעני ממצב הענין בפרטיות.

ידידם הדו"ש ומברכם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

בי"ה, י"ט אדר תשי"ט

ברוקלין

שלום וברכה!

הנני בזה לעוררם אודות הבנין שנתנו לאנ"ש שי'
שהתיישבו בתחנת לוד עבור יסוד ישיבה, שאולי הי' כדאי
לקבל ההצעה ע"ד יסוד ישיבה תת"ל בשם מפני הנחיצות

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' ב

38 שְׁהִתְחַתְּ אֶתָּה נוֹטֵל, פְּטוּר הַנִּתְבַּע מִשְׁבּוּעָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּתָה
39 הַתְּבִיעָה עַל מִשְׁקָל אוּ מִנֵּן מִסּוּיִם. אֲבָל אִם זֶה – הַתּוֹבָע אֹמֵר, בֵּית
40 מֵלֶא עַד הָיוּ וְ– קוֹרָה שֶׁל קוֹמָה עֲלִינָה הַבּוֹלֵט לַתּוֹךְ הַבֵּית
41 מִסֵּרְתִּי לָךְ, וְזֶה – הַנִּתְבַּע אֹמֵר, לֹא הִיָּה הַבֵּית מֵלֶא אֲלֵא עַד הַחֲלוּן,
42 חָיִיב הַנִּתְבַּע שְׁבֻעַת מוֹדָה בַּמִּקְצָה, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּבִיעָה וְהַהוֹדָאָה הִיוּ
43 בַּדְּבָרִים מִסּוּיִם.

נמרא

44 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: הַעֲבָדִים וְהַשְּׁטוּת וְהַקְרָקְעוֹת וְהַהִקְדָּשׁוֹת, אֵין בָּהֶם
45 תְּשֻׁלוּמִי כָּפֶל. מִבֵּאֵרֶת הַגִּמְרָא: דִּין זֶה, שֶׁהַגִּנְבָּם פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמִי
46 כָּפֶל, מִנֵּן לֵנוּ. דְּתַנּוּ רַבִּנּוּ, נֹאמַר בְּפֶרֶשֶׁת תְּשֻׁלוּמִי כָּפֶל (שְׁמוֹת
47 כב ח) 'עַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע', וְהוּא לִשׁוֹן 'כָּלֵל', הַכּוֹלֵל כָּל דָּבָר הַגִּנְבָּה,
48 וּבַהֲמִשָּׁךְ הַפְּסוּק נֹאמַר 'עַל שׁוֹר וְעַל חֲמוֹר וְעַל שֶׂה וְעַל שְׁלֶמֶה', הִרִי
49 זֶה 'פְּרָמִי', שְׁפִירְטָה הַתּוֹרָה דְּבָרִים מִסּוּיִם שִׁישׁ בָּהֶם חֵיּוֹב כָּפֶל,
50 וּבִסּוּף הַפְּסוּק נֹאמַר 'עַל כָּל אֲבִדָּה', וּבִזֶּה שׁוֹב חֹזֵר הַפְּסוּק וְכָלֵל כָּל
51 דָּבָר, וְהִרִי זֶה 'כָּלֵל וּפְרָמִי וְכָלֵל', וְאוֹפֵן הַלִּימוּד בִּזֶּה הוּא שֶׁאִי אֶתָּה
52 דִּן לְרִבּוֹת מִהַכֵּלֵל אֲלֵא דָּבָר שֶׁהוּא כְּעֵין הַפְּרָמִי, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְדַרּוֹשׁ
53 מֶה הַפְּרָמִי מְפֹרָשׁ בַּפְּסוּק שֶׁהוּא דָּבָר מְשֻׁלָּמִי, וְגִּוּפוֹ מִזֶּה, כִּי יֵשׁ
54 לְלַמּוֹד מִהַכֵּלֵל שֶׁאֵף כָּל דָּבָר מְשֻׁלָּמִי וְגִּוּפוֹ מִזֶּה יֵשׁ בּוֹ חֵיּוֹב כָּפֶל,
55 וְיִצְאוּ מִכֵּלֵל זֶה קְרָקְעוֹת, שֶׁאֵין הֵם מְשֻׁלָּמִין, וְכֵן יִצְאוּ עֲבָדִים
56 כְּנַעֲנִים, שֶׁהֵקְשׁוּ לְקְרָקְעוֹת, וְיִצְאוּ שְׁטוּת, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁנֵן
57 מְשֻׁלָּמִין, אֵין גִּוּפֵן מִזֶּה – שֶׁאֵין שׁוֹוִי מִצַּד הַנִּייר אֲלֵא הוּא מִשְׁמֵשׁ
58 כְּרֹאִיָּה לַחֲלוּאָה. וְהֵקְשׁוּ לְקְרָקְעוֹת, שֶׁאֵין שְׁנֵים לְרַעְהוּ, מִשּׁוֹם שֶׁרַעְהוּ
59 כְּתִיב בַּפְּסוּק, שֶׁנֹּאמַר (שם) 'שְׁלֵם שְׁנֵים לְרַעְהוּ', וְכֵן הַפְּסוּק לְלַמֵּד
60 שְׁדוּקָא לְרַעְהוּ יֵשׁ חֵיּוֹב תְּשֻׁלוּמִי כָּפֶל, וְלֹא לַהֲקִדֵּשׁ.
61 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה לִּגְבִי עֲבָדִים, שְׁטוּת, קְרָקְעוֹת וְהַקְדָּשׁוֹת (וְלֹא
62 תְּשֻׁלוּמִי כָּפֶל) וְלֹא תְּשֻׁלוּמִי אֲרִבְעָה וְחֲמִשָּׁה.

63 מִבֵּאֵרֶת הַגִּמְרָא: מֵאִי מִשְׁמָא אֵין בַּדְּבָרִים אֲלוֹ תְּשֻׁלוּמִי אֲרִבְעָה
64 וְחֲמִשָּׁה. מִשּׁוֹם שֶׁרַק תְּשֻׁלוּמִי אֲרִבְעָה וְחֲמִשָּׁה אֹמֵר רַחֲמָנָא שִׁישְׁלֵם
65 מִי שֶׁגָּנַב וְטָבַח אוּ מִכָּר, וְחֵיּוֹב זֶה כּוֹלֵל אֶת הַכָּפֶל וְעוֹד שְׁנֵים אוּ
66 שְׁלֹשָׁה, וְלֹא חֵיּוֹבָה הַתּוֹרָה תְּשֻׁלוּמִי שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה, וּמֵאֲחֵר
67 שְׁדָּבָרִים אֲלוֹ נִתְמַעֵט מִחֵיּוֹב כָּפֶל, וְכִמוֹ שֶׁהַתְּבָאָר, אִי אִפְשָׁר
68 לְחִיּוֹב עַל טִבְחָהּ וּמִכִּירָה אֲלֵא שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה, וּמִחֲמַת כֵּן נִפְטָר
69 לְגַמְרִי.

70 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה לִּגְבִי עֲבָדִים וְשְׁטוּת קְרָקְעוֹת וְהַקְדָּשׁוֹת: שׁוּמֵר חָנָם
71 אֵינוֹ נִשְׁבָּע.
72 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת הַמִּקְוֵר לְדִין זֶה: מִנָּא הֵנִי מִיָּלִי – מִנֵּן לֵנוּ דִּין זֶה,
73 דְּתַנּוּ רַבִּנּוּ,

1 אִמַּר אֲמַת. וְאִילוּ לִפִּי תִירוֹץ הַגִּמְרָא מוֹכַח מִמִּשְׁנַתִּינוּ שֶׁאֵף לִּגְבִי
2 הַקֹּדֶשׁ חוֹשְׁשִׁים אֲנִי שְׁמָא עָשׂוּ הַמְּלוּה וְהַלּוּה קְנוּנִיא לְהוֹצִיא מִמּוֹן
3 שֶׁלֹּא כְדִין.
4 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֹמֵר – אִמְרוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, מֶה שֶׁאֵין אָדָם עוֹשֶׂה
5 קְנוּנִיא עַל הַקֹּדֶשׁ, הֵנִי מִיָּלִי – זֶהוּ דוּקָא בְּשִׂכִּיב מְרַע, דְּאֵין אָדָם
6 חוֹמָא וְלֹא לוֹ – שֶׁאֵין אָדָם חוֹטָא כְּשֶׁאֵין לוֹ תוֹעֵלַת מִכָּר, וְלִכֵּן
7 בְּשִׂכִּיב מְרַע אֵין חוֹשְׁשִׁים שִׁיעֶשֶׂה קְנוּנִיא עַל הַקֹּדֶשׁ כְּדִי שֶׁאֲחֵרִים
8 יִהְיוּ מִהֲמַמּוֹן, אֲכָל לִנְפִי בְּרִיאָה הַבָּא לְהוֹצִיא מִמּוֹן מִהַקְדָּשׁ, וְדֹא
9 חֵיִישֵׁינָא לְקְנוּנִיא, וְלִכֵּן צִירָךְ הַמְּלוּה לְהַשְׁבַּע קוֹדֵם שִׁיגְבָה.

משנה

10 מִשְׁנַתִּינוּ מִפְּרִשְׁת דְּבָרִים מִסּוּיִם שְׁנַתְּמַעֵט מִפְּרִשְׁת שְׁבֻעָה, וְאֵף
11 אִם יֵשׁ בָּהֶם טַעְנָה הָרְאוּיָה לְחִיּוֹב שְׁבֻעָה, אֵין נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם:
12 וְאֵילוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶם, הַעֲבָדִים הַכְּנַעֲנִים, וְהַשְּׁטוּת,
13 וְהַקְרָקְעוֹת, וְהַהִקְדָּשׁוֹת.
14 דִּינִים נוֹסְפִים בַּדְּבָרִים אֵלֶּה: אֵין כָּהֵן – בַּעֲבָדִים, שְׁטוּת, קְרָקְעוֹת
15 וְהַקְדָּשׁוֹת תְּשֻׁלוּמִי כָּפֶל – הַגִּנְבָּם אֵינוֹ חֵיּוֹב לְשֵׁלֵם כָּפֶל, וְלֹא
16 תְּשֻׁלוּמִי אֲרִבְעָה וְחֲמִשָּׁה – אִם גָּנַב שׁוֹר אוּ שֶׁה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְטָבַחוּ אוּ
17 מִכָּר וְאֵינוֹ מִתְחַיֵּיב בַּתְּשֻׁלוּמִי אֲרִבְעָה וְחֲמִשָּׁה. שׁוּמֵר חָנָם הַטּוֹעֵן
18 שֶׁהַפְּקוּדוֹן נִגְנַב אוּ אֲבָד אֵינוֹ נִשְׁבָּע – אֵינוֹ צָרִיךְ לִישְׁבַּע כְּדִי לְהַפְטֹר.
19 נוֹשֵׂא שְׁכָר וְ– שׁוּמֵר שְׁכָר) אֵינוֹ מִשְׁלֵם עֲלֵיהֶם אִם נִגְנְבוּ אוּ נִאֲבָדוּ.
20 רַבִּי שְׁמַעוֹן מַחֲלָק בַּפְּטוּר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאֹמֵר, קְרָשִׁים שֶׁחֵיּוֹב
21 בְּאַחֲרֵייתָן – קִרְבָּנוֹת שֶׁאֵם אֲבָדוּ חֵיּוֹבִים בַּעֲלֵיהֶם לְהִבְיָא אֲחֵרִים
22 תַּחֲתֵיהֶם, נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן, דְּכִיּוֹן שֶׁחֵיּוֹב בְּאַחֲרֵיהֶם הִרִי הֵם נִחְשָׁבִים
23 כְּשֶׁלּוֹ וְלֹא שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. וְאִילוּ קְרָשִׁים שֶׁהִבְעִלִים אֵינוֹ חֵיּוֹב בְּאַחֲרֵיהֶם
24 הִרִי הֵם נִחְשָׁבִים כְּשֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן.
25 הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מִחֲלוּקַת בַּעֲנִין שְׁבֻעָה עַל קְרָקְעוֹת רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר,
26 יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן בְּקִרְקָעוֹת, וְאֵין נִחְשָׁבִים בְּקִרְקָעוֹת לְעֵנִין הַדִּינִים הַמְּנוּיִם
27 לְעִיל, וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ. בִּיצֵד, הַטּוֹעֵן לְחַבְרוֹ עֶשֶׂר נִפְגָּם וְ– עֵצִי
28 גִּפְּנוֹת עֲנָבִים מְסֻרְתִּי לָךְ לְשִׁמּוֹר בְּקִרְקָעוֹת, וְהֵלֶּה אֹמֵר, הַגִּפְּנוֹת
29 שֶׁמִּסֵּרְתָּ לִי אֵין אֲלֵא חֲמֵשׁ, וְנִמְצָא שֶׁהוּדָה בַּמִּקְצָה הַגִּפְּנוֹת, רַבִּי
30 מֵאִיר מְחַיֵּיב שְׁבֻעָה עַל הַשָּׂאֵר מִדִּין מוֹדָה בַּמִּקְצָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵין דִּין
31 הַגִּפְּנוֹת כְּקִרְקָעוֹת שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶן, וְהַחֲכָמִים אֹמְרִים, כָּל מְחַוְּבָר
32 לְקִרְקָעוֹת הֵרִי הוּא בְּקִרְקָעוֹת, וְאֵין נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶן.
33 דִּין נוֹסֵף בְּחֵיּוֹב שְׁבֻעָה: אֵין נִשְׁבָּעִין אֲלֵא עַל תְּבִיעַת וְהוֹדָאָה דְּבָר
34 שֶׁמְסַדֵּר וְשֶׁמְשַׁקֵּל וְשֶׁמְגַנֵּן. בִּיצֵד, טַעַן הַתּוֹבָע, בֵּית מֵלֶא פִּירוֹת
35 מְסֻרְתִּי לָךְ, וְכֵן אִם תִּבְעוּ וְאִמַּר לוֹ, כִּים מֵלֶא מַעוֹת מְסֻרְתִּי לָךְ,
36 וְעַתָּה אֵינִם מִלֵּאִים. וְהֵלֶּה אֹמֵר, אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמָּה הִיוּ, אֲלֵא מֶה

"למה נגרע?"

בשנה שאחרי יציאת מצרים, מספרת פרשת בהעלתך, צוה השם את בני ישראל לעשות את קרבן הפסח במועדו, ב"ד בניסן. בהמשך, הגיעו אנשים שהיו טמאים ולא יכלו להקריב את הקרבן במועדו ותבעו "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו", והקדוש ברוך הוא קבל את בקשתם ונתן להם את "פסח שני" - הזדמנות נוספת להקריב ב"ד באיר, למי שלא יכול היה להקריב ב"ד בניסן.

אותה שנה, היתה הפעם השנייה בה חגגו בני ישראל את הפסח. בפעם הראשונה זה היה כשהם עוד היו במצרים, ובשנייה במדבר.

ומתי היתה הפעם השלישית? יחלפו עוד שנים ארכות...

רש"י שואל, אם המצוה לעשות את הפסח במדבר נאמרה למשה "בחדש הראשון" - ניסן, בשנה ("השנית") שאחרי יציאת מצרים, מדוע ספר במדבר לא פותח בה, אלא במצוה לפקד את בני ישראל, שנאמרה למשה רק חמש שנים לאחר מכן, בחדש איר?

ומסביר, שמכיון שבמשך כל ארבעים שנה שבני ישראל היו במדבר, היתה זו הפעם היחידה בה הם הקריבו את קרבן הפסח, ובפעם הבאה היה זה רק בכניסתם לארץ, בימי יהושע - לכן היתה בזה גנות, הפך השבח לעם ישראל, והתורה רוצה לפתח את החמש בענין שמורה על החבה והשבח של עם ישראל, ומסבה זו פותח ספר במדבר במצוה למנות את בני ישראל, למרות שהיא נאמרה מאחר יותר (על-פי הכלל "אין מקדם ומאחר בתורה").

נשאלת השאלה, מדוע זה נחשב גנאי לעם ישראל, והרי הפעם היחידה בה השם צוה אותם להקריב את הפסח במדבר היתה רק באותה שנה, ולא במשך כל השנים הבאות בהן הם היו במדבר, והרי אסור להקריב קרבן ללא צווי!

אלא, מסביר הרבי, כיון שבפרשה שלנו, מיד אחרי הצווי על הקרבת הפסח בשנה השנית, מופיע הספור על אותם אנשים שבאו ותבעו "למה נגרע" ובזכותם נתן השם את מצות "פסח שני" - אם כן, היו כל בני ישראל צריכים ללמוד מהם ולתבע מהקדוש ברוך הוא שיגרשם להם להקריב את הפסח בכל שלוש השנים הבאות בהן הם נשארו במדבר, ובדאי הקדוש ברוך הוא היה מקבל את טענתם! וכיון שהם לא עשו זאת, זה הפך השבח עבורם.

בכל רגע שאנו נמצאים עדין בגלות אנו צריכים לבקש ולדרש "למה נגרע?" - אנו רוצים להקריב את קרבן השם, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם! ובדאי ישמע השם את זעקתנו ויביא לנו את משיח צדקנו בקרוב ממש.

(מעובד על-פי לקוטי שיחות, חלק כג עמוד 62 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת בהעלותך

להיות "שלהבת עולה מאליה": שיהא ה'נר' 'דולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק עוד ל'מדליק'.

(לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 316)

שני ^{טו} ואחר־כך יבאו הלויים לעבד את־אֶהֱל מוֹעֵד וּמִהֲרַת אַתֶּם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: ^{טז} כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הִמָּלֵךְ לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטִירַת כָּל־יָרֵחַם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִקְחָתִי אֹתָם לִי: ^{יז} כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה בְּיוֹם הַפִּתִּי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי: ^{יח} וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יט} וְאַתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נִתְּנִים: ^כ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַבְדֹת אֶת־עֲבֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל גִּגִּיף בְּגִשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ: ^{כא} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוּיִם פֶּן־עֲשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כב} וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיַּכְסֹּסוּ בְּגִדֵיהֶם וַיִּנָּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיַּכְסֹּסוּ עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְמַהֲרָם: ^{כג} וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לְעַבְדֹת אֶת־עֲבֹדֶתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם פֶּן עֲשׂוּ לָהֶם: ^{כד} וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְאָמֹר: ^{כה} זֹאת אֲשֶׁר לְלוּיִם מִבְּנֵי חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָבֹא לְצִבָּא צִבָּא בְּעֲבֹדֶת אֶהֱל מוֹעֵד: ^{כו} וּמִבְּנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הַעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: ^{כז} וְיִשְׁרַת אֶת־אֲחִיו בְּאֶהֱל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבָדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוּיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: **פ**

ח א וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֹּחַל אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמְּנוּזָה יֹאִירוּ שְׁבַעַת הַנֹּחַל: ^ב וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמְּנוּזָה הָעֹלָה נִרְתְּיָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: ^ג וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנִרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרָחָה מִקְשָׁה הִוא כְּמִרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנִרָה: ^ד וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה לֵאמֹר: ^ה קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִהֲרַת אֹתָם: ^ו וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרָם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַל עַל־כָּל־בִּשְׂרָם וַיַּכְסֹּסוּ בְּגִדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ^ז וְלָקַחְתָּ פָר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחִטָּאת: ^ח וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהֱל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמַּכְתָּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: ^י וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעַבְדֹת אֶת־עֲבֹדֶת יְהוָה: ^{יא} וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּרִים וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לִיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: ^{יב} וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִיהוָה: ^{יג} וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֹּחַל (ח, ב)

הַצִּוָּי עַל הַדִּלְקַת הַנֹּחַל אֶמְנֵם נֹאמֵר לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן, אֲבָל "הַדִּלְקָה כְּשֶׁהָ בְּנֵי". לֹמֵר לָךְ, שְׂכָל אֶחָד חַיֵּב לַעֲסֹק בְּהַדִּלְקַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְקִרְבָּן לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׂמִים. וְצִדִּיק

~ נקודות משיחות קודש ~

פי לי כל בכר בבני ישראל (ח, טז)

אָמרו רז"ל "הָיָה דוּמָה לוֹ", מִה הוּא רַחוּם, אָף אֶתָּה רַחוּם. וְאָף כָּאֵן: מִה הַקִּבְּ"ה פָּדָה אֶת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל בְּצַת מִכַּת בְּכוֹרוֹת, אָף עָלִינוּ לְהַשְׁתַּדֵּל (מִי שֶׁהִדְבֵּר בִּידוֹ) לְהַצִּיל אֶת יְלָדֵי וְנִלְדוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִטְמְעוּ בֵּין הַגּוֹיִם. וְאָף שֶׁ"אַלְקִיכֶם כִּהֵן הוּא", וּבִכְהֵן אֵין פְּדִיּוֹן הֵפֶן - הָרִי אֲדַרְבָּה: בִּכְהֵן לֹא מִסְפִּיקִים חֲמִשָּׁה סָלְעִים קָדִי לְפָדוֹתוֹ, כִּי-אִם גּוֹפּוּ נִתְקַדֵּשׁ עַל-יְדֵי-יָהּ.

(אגרות קודש, כרך ב עמ' קסא)

שלישי ט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר-סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַפֶּסַח בַּמּוֹעֵד: בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִיּוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעַרְבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בַּמּוֹעֵד כְּכֹל-חֻקֹּתָיו וּכְכֹל-מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: הַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבִים בַּמִּדְבָּר סִינִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לִנְפֶשׁ אָדָם וְלֹא-יָכֻלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בְּיוֹם הַהוּא: וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הִהֲמָה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טִמְאִים לִנְפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגָּרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת-קָרְבָּן יְהוָה בַּמּוֹעֵד בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִה-יִצְחָה יְהוָה לָכֶם: פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי-יִהְיֶה טִמְאָה לִנְפֶשׁ אוֹ בְּדָרְדָּר רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדַרְתִּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה: א בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל-מִצּוֹת וּמִזְרִים וְאִכְלָהוּ: ב לֹא-יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּ-בּוֹ כְּכֹל-חֻקֹּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: ג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-הוּא טָהוֹר וּבְדָרְדָּר לֹא-יִהְיֶה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ

הָהוּא מַעֲמִיחַ כִּי א קָרְבָּן יְהוָה לֹא הַקָּרִיב בַּמּוֹעֵד חֲמָאוּ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא: ד וְכִי-יִגְדֹר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה בְּחֻקֹּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם וְלִגֵּר וְלִאֲזַרְח הָאֶרֶץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

או בדרדך רחקה . . וַעֲשֵׂה פֶסַח לַה' (ט, טז)

רז"ל אָמרו, "הָאֹמֶר אֲחֻטָּא וְאַשׁוּב, אֵין מִסְפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה". אָמְנָם, מִי שְׁלֹא הַקָּרִיב אֶת הַפֶּסַח בַּמּוֹעֵד מִשּׁוּם שֶׁסָּמַךְ עַל פֶּסַח שְׁנִי - לֹא מְצִינוּ בְּשׁוּם מְקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי; הָרִי שֵׁשׁ כָּאֵן תְּקוּן אֲפִילוֹ לְמִי שְׁאֹמֶר "אֲחֻטָּא וְאַשׁוּב". וְלֹא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁאֵין כָּאֵן מְלַכְתְּחֵלָה כָּל הַעֲנָן שֶׁל "אֵין מִסְפִּיקִין בִּידוֹ", אֲלֹא אֲדַרְבָּה: הָאֵדָם נִצְטָרָה לְהַקָּרִיב פֶּסַח שְׁנִי.

(לקוטי-שיחות כרך ח, עמ' 74)

רביעי ט וַיְבִיֹם הָקִים אֶת-הַמִּשְׁפָּן פֶּסַח הָעֲנָן אֶת-הַמִּשְׁפָּן לְאַהֲלֵי הָעֵדֻת וּבְעֶרְבֵי יְהוָה עַל-הַמִּשְׁפָּן בְּמִרְאֵה-אֵשׁ עַד-בֹּקֶר: ט בֶּן יְהוָה תְּמִיד הָעֲנָן יִכְסֶּנוּ וּמִרְאֵה-אֵשׁ לִלְלָה: י וּלְפִי הָעֵלֹת הָעֲנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ-שָׁם הָעֲנָן שָׁם יִחַנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: יא עַל-פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-פִּי יְהוָה יִחַנוּ כָּל-יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן הָעֲנָן עַל-הַמִּשְׁפָּן יִחַנוּ: יב וּבַהֲאֲרִיךְ הָעֲנָן עַל-הַמִּשְׁפָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסְעוּ: יג וְאִשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֲנָן יָמִים מִסְפָּר עַל-הַמִּשְׁפָּן עַל-פִּי יְהוָה יִחַנוּ וְעַל-פִּי יְהוָה יִסְעוּ: יד וְאִשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֲנָן מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֲנָן בְּבֹקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלִילָה וְנִעְלָה הָעֲנָן וְנִסְעוּ: יו אוֹ-יָמִים אוֹ-חֹדֶשׁ אוֹ-יָמִים בְּהֲאֲרִיךְ הָעֲנָן עַל-הַמִּשְׁפָּן לְשָׁכֵן עָלָיו יִחַנוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֵלְתוֹ יִסְעוּ: יז עַל-פִּי יְהוָה יִחַנוּ וְעַל-פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמְרוּ עַל-פִּי יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: פ א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז עֲשֵׂה לָךְ

שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֹּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ
לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמִסְפַּע אֶת־הַמַּחֲנֹת:
וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אִלַּי כְּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: וְאִם־בְּאַחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אִלַּי
הַנְּשִׂאִים רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִקְעֶתֶם
תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה:
וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים
תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: וּבִבְהֻקָּה
אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ: וּבְנִי אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֹת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם
עַל־הַצֹּר הַצָּר אֹתְכֶם וְהִרְעַתְּם בַּחֲצֹצְרוֹת
וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם
מֵאִיְבֵיכֶם: וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם
וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל
עֲלִיתְכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן
לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

על עליתכם ועל זבחי שלמיכם (י, ט)

עולה, שהיא כלי ללה, רומז לבטול מחלט לה, שלמים.
ש"ש בו הנאה לבצלים, רומז לעבודת ה' מתוך הכנה
והשגה. לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה
להיות מתוך בטול והכנה.

(לקוטי משיחות כרך יג, עמ' 28)

חמישי י ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים
בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: י ויסעו
בני־ישראל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכְּן הָעֵנָן
בְּמִדְבַּר פָּאֲרוֹן: י ויסעו בראשנה על־פי יהוה
בִּיד־מֹשֶׁה: י ויסע דגל מחנה בני־יהודה
בְּרֹאשְׁנָה לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו נִחְשׁוֹן בֶּן־
עֲמִינָדָב: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל
בֶּן־צִוְעָר: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי זְבוּלֹן אֱלִיָּאֵב
בֶּן־חֶלֶץ: י וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנִסְעוּ בְנֵי־גִרְשׁוֹן וּבְנֵי

מִרְיֵי נְשָׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: י ונסע דגל מחנה ראובן
לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו אֱלִיָּזָר בֶּן־שְׁדִיאוּר:
י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי שְׁמַעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישָׁדִי: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי־גָד אֱלִיסָפָה בֶּן־
דְּעוּאֵל: י ונסעו הקהתים נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ
וְהַקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאִם: י ונסע דגל
מחנה בני־אפרים לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו
אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיהוּד: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי
מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה
בְּנִי בְנִימִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעוֹנִי: י ונסע דגל מחנה
בְּנֵי־דָן מֵאֶפְרָיִם לְכָל־הַמַּחֲנֹת לְצִבְאָתָם וְעַל־
צִבְאֹו אַחִישָׁזָר בֶּן־עֲמִישָׁדִי: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי
אֲשֵׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן: י וְעַל־צִבְאֹו מִטָּה בְּנִי
נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: י אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְצִבְאָתָם וַיִּסְעוּ: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְחֹכֶם בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסָעִים |
אֲנִי־חֲנֹו אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֲתָן
לָכֶם לָכָה אֲתָנוּ וְהִטְבַּנּוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבְרָ־טוֹב
עַל־יִשְׂרָאֵל: י וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלָךְ כִּי אִם־אֶל־
אֶרְצִי וְאֶל־מִוְלָדְתִּי אֵלָךְ: י וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב
אֲתָנוּ כִּי | עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בְּמִדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ
לְעֵינִים: י וְהָיָה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה | הַטּוֹב
הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהִטְבַּנּוּ לָךְ:
י וַיִּסְעוּ מִהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה נָסַע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה: י וַעֲנַן יְהוָה עָלֵיהֶם יוֹמָם
בְּנִסְעֵם מִן־הַמַּחֲנֶה: י

~ נקודות משיחות קודש ~

וארון ברית ה' נסע לפניהם (י, לג)

ובו שברי לוחות מצחים (רש"י)

שברי לוחות - רומזים לשפלות ובטול, הדרושים כדי
'לקחת' תורה, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל־ידי־ה'
דוקא) פתח לבי בתורתך". וטעם הדבר, כי הקב"ה הוא
אינסוף, ואין שכל נברא תופס בו, והוא הדין לגבי תורתו.

10 וְאִם־כָּכָה | אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הָרֹג
 אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ
 11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲסַפְּהֶלְי שְׁבָעִים אִישׁ
 מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ בֵּיהֶם זָקְנֵי הָעָם
 וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָם אִתָּם אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ
 שָׁם עִמָּךְ: 12 וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלֹתִי
 מִן־הָרִיחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ
 אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵי הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אִתָּהּ לְבַדְּךָ:
 13 וְאַל־הָעָם תֹּאמְרוּ הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֲרֹ וְאִכְלֹתֶם
 בָּשָׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאֶזְנִי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאכְלֵנוּ
 בָּשָׂר בִּיטוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר
 וְאִכְלֹתֶם: 14 לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים
 וְלֹא | חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא
 עֶשְׂרִים יוֹם: 15 עַד | חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא
 מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לזֶרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־
 יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתְבָכוּ לִפְנֵי לֵאמֹר לָמָּה
 זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם: 16 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת
 אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ
 בָּשָׂר אֶתֶּן לָהֶם וְאִכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים: 17 הֲצֹאן
 וּבִקֹּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דֹּגֵי
 הָיִם יֹאסֹף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ 18 וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה יְהוָה תִּקְצֹר עִתָּה תִּרְאֶה הִיָּקֶרֶךְ
 דְּבָרִי אִם־לֹא: 19 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם
 אֵת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאסֹף שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם
 וַיַּעֲמֵד אִתָּם סָבִיבַת הָאֹהֶל: 20 וַיִּרְדַּי יְהוָה |
 בָּעֶנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרִיחַ אֲשֶׁר עָלָיו
 וַיִּתֵּן עַל־שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי פְנוֹחַ עֲלֵיהֶם
 הָרוּחַ וַיִּתְּנָבְאוּ וְלֹא יָסֹפוּ: 21 וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־
 אֲנָשִׁים | בְּמַחְנֶה שֵׁם הָאֶחָד | אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
 מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בִּפְתָּחִים וְלֹא
 יֵצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְּנָבְאוּ בְּמַחְנֶה: 22 וַיִּרְץ הַנָּעַר
 וַיַּגִּיד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְּנַבְּאִים
 בְּמַחְנֶה: 23 וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה

לכן צריך הנבואה להגיע לבטול מחלט, כי רק אז יוכל
 להשיג באמת חכמה אלקית ו"לקחת" את התורה, שהיא
 בעצם מעל לנבואה.

(לקוטי שיחות כרך כו, עמ' 252)

ששי 1 לה וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה |
 יְהוָה וַיַּפְּצוּ אִיבֶיךָ וַיָּנֹסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֵיךָ:
 2 ובנחה יאמר שובת יהוה רבבות אלפי
 ישראל: 3 פ יא * וַיְהִי הָעָם בְּמַתְאֲנִים רַעַ
 בְּאֶזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחֲר אָפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם
 אֵשׁ יְהוָה וְתֹאכַל בִּקְצֵה הַמַּחְנֶה: 4 וַיִּצְעַק הָעָם
 אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע
 הָאֵשׁ: 5 וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תִּבְעָרָה
 כִּי־בָעֲרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה: 6 וְהָאִסְפָּסָף אֲשֶׁר
 בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּוּ תִּאוּהָ וַיִּשְׁכּוּ וַיִּכְּפוּ גַם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאכְלֵנוּ בָּשָׂר: 7 זָכַרְנוּ אֶת־
 הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲגֹם אֶת הַקְּשָׁאִים
 וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבָּצְלִים
 וְאֶת־הַשּׁוּמִיּוֹם: 8 וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כָּל
 בְּלֹתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ: 9 וְהַמֶּן בּוֹרֵעַ־גַּד הוּא
 וְעֵינֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח: 10 שָׁטוּ הָעָם וְלִקְטְוּ וַיַּחֲנוּ
 בְּרָחִים אֹז דָּכּוּ בְּמִדְבָּרָה וּבִשְׁלֹו בְּפָרוֹר וַעֲשׂוּ
 אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמּוֹן:
 11 וּבִרְדַּת הַחֵל עַל־הַמַּחְנֶה לֵילָה יִרְדַּי הַמֶּן עָלָיו:
 12 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בֹּכָה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ
 לִפְתָּח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֵאֲף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
 רָע: 13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה תִּרְעַץ
 לַעֲבֹדְךָ וְלָמָּה לֹא־מִצְתִּי חֶסֶד א' חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם
 אֶת־מִשְׁאֵא כְּלִהָעָם הַזֶּה עָלָי: 14 הָאֲנֹכִי הָרִיתִי
 אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדֵתִיהוּ כִּי־תֹאמֶר
 אֵלָי שְׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ כֹּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאִמָּן אֶת־הַיֶּלֶק
 עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו: 15 מֵאִין לִי
 בָּשָׂר לִתֵּת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְּפוּ עָלַי לֵאמֹר
 תִּנֵּה־לָנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: 16 לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי
 לִשְׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:

מִבְּחֵרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנֵי מֹשֶׁה בְּלֹאם: כ וַיֹּאמֶר לוֹ
מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה
נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~

שטו העם ולקטו (יא, ח)

רשעים, שטו ולקטו (יומא עה, א)

'לחם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. המן, לחם מן
השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהמן נתן גם לרשע
מלמדנו, כי יש להביא את מעינות פנימיות התורה גם
לרשע: אין לך יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה.
וכבר אמרו ר"ל: "המאור שבה (סודות ההכמה) מחזירו
למוטב".

(לקוטי משיחות כרך ד, עמ' 1039)

שביעי וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזֻקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: א וְרוּחַ נָסַע ו מאת יהוה ויגו שלווים
מִן־הַיּוֹם וַיִּשָּׁשׂ עַל־הַמַּחֲנֶה בְּדֶרֶךְ יוֹם זֶה וּבְדֶרֶךְ
יוֹם זֶה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתִים עַל־פְּנֵי
הָאָרֶץ: ב וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־
הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב
הַשֵּׁלֹו קרי השליו הממעט אסף עשרה חמרים
וַיִּשְׁמְחוּ לָהֶם שְׂמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: ג הַבָּשָׂר
עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִפְרָת וְאֵף יְהוָה חָרָה
בָּעָם וַיֵּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מָאֹד: ד וַיִּקְרָא
אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתְּאֻנָּה כִּי־שָׁם
קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאֻנִּים: ה מִקִּבְרוֹת הַתְּאֻנָּה
נָסְעוּ הָעָם חֲצֹרוֹת וַיְהִיו בַּחֲצֹרוֹת: פ
יב וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמוֹשֶׁה עַל־אֲדֹת
הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כַּשִּׁית
לָקַח: ז וַיֹּאמְרוּ הִרָק אֶךְ־בְּמוֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה הֲלֹא
גַם־בָּנֵנו דִּבֶּר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ח וְהָאִישׁ מֹשֶׁה כְּתִיב
עֲנוּ קרי עניו מאד מכל האדם אשר על־פני
הָאָדָמָה: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם אֶל־מוֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ שְׁלַשְׁתֶּכֶם אֶל־אַהֲלֵי
מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלַשְׁתָּם: י וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן
וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶתְּרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ

שְׁנֵיהֶם: ו וַיֹּאמֶר שְׂמְעוּ־נָא דְבָרֵי אִם־יְהִיֶּה
נְבִיאֲכֶם יְהוָה בְּמִרְאֵה אֱלֹוֹ אֶתְּוֹדַע בְּחֹלוֹם
אֲדַבֵּר־בּוֹ: ז לֹא־כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמַן
הוּא: ח פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֵּר־בּוֹ וּמִרְאֵה וְלֹא בְּחִידָת
וּתְמִנָּת יְהוָה יִבִּיט וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתָם לְדַבֵּר
בְּעֲבָדִי בְּמוֹשֶׁה: ט וַיַּחֲרֹאֶף יְהוָה בָּם וַיִּלְד: י
וַהֲעֲנֹן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וַהֲנֵה מִרְיָם מַצְרַעַת
בְּשַׁלֵּג וַיִּפֹּן אֶהֱרֹן אֶל־מִרְיָם וַהֲנֵה מַצְרַעַת:
יא וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל־מוֹשֶׁה כִּי אֲדֹנִי אֶל־נָא תִשֶׁת
עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטֵאנוּ:
יב אֶל־נָא תְּהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמֹו
וַיֹּאכַל חֲצִי בָשָׂרוֹ: יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: פ י וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מוֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֹם
שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְאַחֵר תֵּאֲסֹף: ט וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הָאֲסֹף מִרְיָם:
יז וְאַחֵר נָסְעוּ הָעָם מִחֲצֹרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר

פֶּאֶרֶן: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
בְּרַעֲיוֹתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיַּקְרֵב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶלְמָא וּבְזֻמָּן קָרִיב וַאֲמַרו אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמוֹה רַבָּא מִכְּרֵךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך: יְהֵא שְׁמוֹה רַבָּא מִכְּרֵךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹה דְּקִדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעֶלְמָא, וַאֲמַרו אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

בכל ביתי נאמן הוא

לקבוצה, מה שידי נאמנות כשאי אפשר לקחת שום דבר
מהבית. אלא, הנאמנות היא בכך שלא כל מה שרואים

מגלים. ומספר על הרב המגיד, שנקנס אליו תלמיד אחד קדם שחזר לביתו. המגיד נפרד ממנו, אף אמר לחבריו שנסו לעקב אותו מנסיעתו. החבריו לא הצליחו, והתלמיד נצא לדרך. בבואו לביתו, מת. ומדוע לא אמר לו המגיד במקרה שלא יסע - כי לא כל דבר מתר לגלות.

(תורת מנחם כרך א, עמ' 149)

מפטיר יד ויאמר יהוה אל משה ואבית יק יק

בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ו תסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: ו ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן: פפפ

קל"ו פסוקים, מהלל"ל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

ע"חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנינה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יד רגני ושמחי בתציון פי הנני בא אל וירושלים ושכנתי בתוכך נאם יהוה: טו אז וגלולו יתחברו גוים רבים אליהוה ביום ההוא והיו לי לעם שיתגדלו וקבלו דת האמת, ובכל זאת ושכנתי בתוכך ולא תהיה תנויה וידעת כיהוה צבאות שליחי

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בוכריה פרק כד

ב יד רגני ושמחי בתציון פי הנני בא

שי למורא
טו וגלולו, ויתחברו והיו לי לעם, כלומר, להאמין בה. ושכנתי בתוכך, אבל שכנתי תהיה בתוכך, ולא תהיה תנויה

ושכנתי בתוכך נאם יהוה: טו וגלולו גוים רבים אליהוה ביום ההוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת כיהוה צבאות

אליך כי תשליחות הקדמת היתה להחיות את הנשים, ושלחות זו היא אליכם, לבשר אתכם כי יש תקוה: וזו ונחל יהוה המקום ינחל את־יהודה לחיות חלקו לעולם על־אדמת הקדש ולא יגלו עוד ממנה ובחר עוד בירושלים להשכן שם שכנתו כמאז: זו הם כל־בשר מפני יהוה

כי נעור ממעון קדשו: א ויראני במראה הנבואה את־יהושע הכהן הגדול (הוא היה כהן גדול בתחילת זמן בית שני, עין עזרא ג) עמד לפני מלאך יהוה שכן אותו על מעשיו והשטן עמד על־ימינו על ימיו והושע לשטנו לקבץ עליו שלא מיתה בנניו ששאו נשים נכריות: ב ויאמר מלאך יהוה אל־השטן וגער יהוה בך השטן ויגער יהוה בעל הרמנים בך הבחר בירושלים הלוא זה הוא יושע הכהן הגדול הוא כארז עין שאהיה בו האש קצת מצל מאש כי השלך באש על־ידי נבוכדנצר עם אחאב בן קוליה ונכבדו ונדרשו נביאי השקר, והושע נצל מן השרפה (ירמיה כב, וסנהדרין צג) אך נשרפו בנניו, ואם בן זכותו רב ואיך תקביר עליו: ג ויהושע היה לבש בגדים צואים מלובלים מעון, כי עוד חשבו הנשים הנכריות תחת בניו ולא גרשו אותן, והוא לא מיתה בהם ועמד לפני המלאך: ד ויען המלאך שעמד והושע לפניו ויאמר אל העמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ה ואמר ישימו צניף טהור על־ראשו וישימו הצניף הטהור על־ראשו וילבשהו בגדים ומלאך יהוה עמד: ו ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: ז בזה־אמר יהוה צבאות אס־בדרך תלך ואם את־משמרת תשמר וגם־אתה תדין את־

הרבים. חלקו, לנחלתו ויחלקו. יז) הם כל בשר מפני ה', שתקו כל האמות מפני ה': כי נעור, לשון הערה וקיצה. ממעון קדשו, מן השמים. לדרת לעשות נקמה בגוים. א) ויראני, במראה הנבואה. על ימינו, של יהושע הכהן הגדול. לשטנו, לקבץ עליו. על שלא מיתה

בנניו ששאו נשים נכריות. ב) הבחר בירושלים, הקב"ה שהוא בחר בירושלים לבנותה. הלוא זה אור מצל מאש, כלומר, איך תקביר עליו, הלא הוא כמו אור (עין שמענדים בו את האש) שצול מאש. כי יהושע היה משלך באש על ידי נבוכדנצר עם אחאב בן קוליה ונדרשו בן מעשה נביאי השקר, והושע נצל מן השרפה (כמו שאמרנו במסכת סנהדרין דף צג, א). ואם בן זכותו רב, ואיך תקביר עליו. ג) היה לבש בגדים צואים, כלומר ערן היה עליו העון שלא מיתה בנניו. ד) הסירו הבגדים הצאים מעליו, כלומר, הפרישו את בניו מנשותיהם הנכריות, ויוסף העון מיהושע. ויאמר אליו, המלאך אמר ליהושע. העברתי מעליך עונך, בזה שצוית להפריש בניו מהנכריות, העברתי מעליו העון שהיה בך. מחלצות, חליפות בגדים נאים, כלומר זכיות. ה) ואמר, זה מאמר זכרית הנביא שאמר, התפללתי עליו. צניף טהור על ראשו, כלומר שתייה לו כתר כהנה גדולה לו ולדרשו אחריו, כיון שפרשו מן הנשים הנכריות. ומלאך ה' עמד, כך ראה זכרית במראה הנבואה, שער ישימו הצניף הטהור על ראשו של יהושע, היה מלאך ה' עומד. ו) ויעד, התרה בו. ז) תדין את ביתי, משפט ותורה פקיד על בית מקדשי. חצרי, העזרה וסביבות בית המקדש. ונתתי לך מקלבים, כוון תחתית המזבח ואתה אותך ותתנה מקלך. בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים

לחנכו לחיותו שוב כהן גדול עם מצנפת על ראשו, ונתקבלו דבר וישימו הצניף הטהור על־ראשו וילבשהו בגדים של כהן גדול ומלאך יהוה עמד: ו ויעד מלאך יהוה ביהושע העד והתרה בו בשם ה' לאמר: ז בזה־אמר יהוה צבאות אס־בדרך תלך ואם את־משמרת תשמר וגם־אתה תדין את־

וְקָנִים לְעוֹלָם. (ח) וְרַעֲיוֹה, הֵם תְּנִינָה מִיִּשְׁאֵל וְעוֹרָה. כִּי אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה, שְׁגֵם הֵם נִצְלוּ מִכַּבְשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹד, וְרֵאוּיִם הֵם לְהַעֲשׂוֹת נִסִּים עַל יָדָם. כִּי הִנְנִי מְבִיא, כְּלוּמֶר, וְהַדְּבָר הוּא שֶׁהִנְנִי מְבִיא. אֵת עֲבָדֵי צִמְחָה, אֵת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחִי. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהִקְיִמְתִּי לְדָוִד צִמְחָה צִדִּיק" (יִרְמְיָה כג.ה).

(ט) כִּי הִנֵּה הָאָבֶן, יִסּוֹד הַבַּיִת אֲשֶׁר יִסְדֶּרְתֶּם בְּיָמַי כּוֹרֶשׁ, וְאַחֵר כִּד נִתְכַּסְּלָה הַמְּלָאכָה. עַל אָבֶן אַחַת שְׂבָעָה עֵינַיִם, סוֹפוֹ לְהַרְחִיב עַל אֶחָד פִּי שְׂבָעָה, כִּי נָתַן הַקֹּדֶשׁ עֵינָיו לְהַרְבּוֹת אֶת כְּבוֹד הַבַּיִת בְּכִנְיָנוּ. הִנְנִי מִפְתָּח פֶּתַחְהָ, מִתּוֹר אֵת קְשׁוּרָהּ, כְּלוּמֶר, מִפֶּר עֲצַת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר כָּתְבוּ שִׁטְנָה לְכַסֵּל אֵת הַמְּלָאכָה. וּמִשְׁתִּי, וְחִסְרוֹתַי. אֵת עוֹן, אֵת הַעֲוֹנוֹת וְעֲשָׂם. בְּיוֹם אֶחָד, בְּיוֹם שִׁיפּוֹר הַחִיכָל, אִי תִשְׁכְּנוּ לְבַטָּח. (י) אֵל תַּחַת גִּפְּן וְגו', כְּלוּמֶר תִּשְׁכְּבוּ לְבַטָּח, אִישׁ תַּחַת גִּפְּנוֹ וְתִאֲנַחְתוּ. (כ) וְגִלָּה עַל רֹאשָׁה, מִפְּעַל עַל רֹאשָׁה הָיָה מַעֲוֶה כְּמִרְאָה סֶפֶל גָּדוֹל עָגוֹל. וְכֵה הָיָה הַשָּׁמֶן. וְשְׂבָעָה גִרְתִּיךָ עָלֶיךָ, עַל קִנִּי הַמְּנוּרָה הָיָה שְׂבָעָה גִרְתִּיךָ, הֵם חֲפָלִים שֶׁבָּהֶם הַחֲתִילוֹת וְהַשָּׁמֶן לְהֵאִיר. שְׂבָעָה וְשְׂבָעָה מוֹצָקוֹת, לְכָל גֵּר וְגֵר הָיוּ בָּאִים שְׂבָעָה צִנּוּרוֹת קִטְנִים שֶׁהַשָּׁמֶן זָב מִן הַגִּלָּה דֶּרֶךְ אוֹתָן מוֹצָקוֹת לְכָל גֵּר וְגֵר. (ג) וְשִׁנִּים זִיתִּים עָלֶיךָ, אֵצֶל הַמְּנוּרָה הָיוּ שְׁנֵי אֵילָנוֹת שְׁהִיחִים גְּדִלִים בָּהֶם. (ד) מֶה אֵלֶּה אֲדִנִּי, מֶה זֶה שְׁהִיחִים נִמְסָקִים מֵאֵלֵיהֶם, וְהַשָּׁמֶן בָּא אֵל הַצִּנּוֹת מֵאֵלֶּי. (ו) זֶה דְּבַר

שִׁישִׁינִי עַל עֲבֹדַת הַבַּיִת וְדִינִי הַקְּרִבּוּת וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי אֵת חֲצֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהִשְׁגִּיחַ עַל מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת בְּכָל פְּרִטּוֹ, אִי אֲנִי מְכַסֶּיחַ לָךְ וְנִתְּתִי לָךְ יָצָא מִמּוֹד חִמּוֹר לְעֵתִיד לְבָא שִׁישִׁימְשׁוּ בַּבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהֵם וְהַקְדָּשׁוֹ כְּמִלָּאכִים, וְהֵם יִהְיוּ מִהַלְלִים בֵּין הַמִּלָּאכִים הַנִּצְחָתִים הָעֲמֻדִים לִפְנֵי ה'

הָאֵלֶּה וְתִהְיֶינָה עִמָּהֶם בְּחַיֵּיהֶם:
ח שְׁמַעֲנָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכְּתוּב | הַכְּתוּב הַגָּדוֹל אֶתְּהָ וְרַעֲיוֹה תְּנִינָה מִיִּשְׁאֵל וְעוֹרָה הַיִּשְׁבִּים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה כִּי נִצְלוּ מִכַּבְשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹד, וְהַדְּבָר יִלְחַד הַדְּבָר גַּם לָהֶם, וְהַדְּבָר הוּא כִּי־הִנְנִי מְבִיא בְּאֶחְרֵית הַיָּמִים אֶת־עֲבָדֵי צִמְחָה אֵת מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִ: ט כִּי | הִנֵּה הָאָבֶן שְׂוֹשֵׁם בִּיסוֹד בִּנְיָן בֵּית הָעֲתִיד אֲשֶׁר נִתְּתִי בְּיָד וְרַבְּכֵל, מוֹכֵן הוּא לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אָבֶן אַחַת שְׂבָעָה עֵינַיִם לְשִׁמּוֹת רַבּוֹת מֵאֵת הַמִּקְדָּשׁ בְּרוּרֵהוּא עַל הַכְּתוּב הַהוּא הִנְנִי מִפְתָּח פֶּתַחְהָ ה' בַּעֲצֻמּוֹ יִחְסֹק צִנּוֹת עַל הָאָבֶן לִפְתּוֹ, כְּלוּמֶר הוּא יִמֵן כִּחַ וְעוֹר עַל הַמְּלָאכָה. נֶאֱמַר יְהוֹה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי וְחִסְרוֹתַי אֶת־עוֹן הָאִי־זִכְרִי הָיָה אֶחָד כִּי אִי לֹא יִחְסֹאוּ עוֹד וְעוֹנוֹת הַקְּדוּמִים אֶסְלַח, וְאִי: י בְּיוֹם הַהוּא שִׁיפּוֹר הַחִיכָל נֶאֱמַר יְהוֹה צְבָאוֹת אִי תִשְׁכְּנוּ לְבַטָּח תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרַעְיוֹה אֶל־תַּחַת גִּפְּן וְאֶל־תַּחַת תִּאֲנַחְתָּ לְשִׁבַת בַּעֲלָה וְלֹאֲכֹל מִפְּרִי מִרֹב הַטּוֹבָה שִׁתִּיךָ אִי:
א תִּקְבִּי לֹא הִכִּין אֵת הַמִּרְאָה הַקְּדוּמָה, וְלֹא יָדַע הַכְּתוּב עַל מֶה שֶׁאִמַּר שִׁיפְתָּח פֶּתַחַה שְׂבָעָה עֵינַיִם, וְעַל כֵּן נִפֵּל בְּשִׁינָה וְתִדְרָמָה וְיִשָּׁב הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר כִּי הִנְנִי וְיַעֲרִנִּי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲוֹר מִשְׁנָתוֹ וְתִדְרָמוּ מִרְאָה אַחֵר שֶׁהוּא פְּרִיֵּשׁ הַמִּרְאָה הָרִאשׁוֹן: ב וְיִאמֹר אֵלֵי מֶה אֶתְּהָ רֹאֵה בְּמִרְאָה הַנּוֹבָאָה וְאִמֹר רִאֲתִי וְהִנֵּה מְנוּרָתִי וְהִבַּי כְּלָה כָּל הַמְּנוּרָה הָיָה זָהָב וְגִלָּה בְּמִין סֶפֶל גָּדוֹל עָגוֹל וְכֵה

מִימִין הַגִּלָּה וְאַחֵר עַל־שְׂמֹאלָהּ: ד וְאֵעֵן וְאִמֹר אֶל־הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר כִּי לֹאֲמֹר מֶה־אֵלֶּה אֲדִנִּי: ה וְיַעֲוֹר הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר כִּי וְיִאמֹר אֵלֵי הֲלֹא יָדַעְתָּ מֶה־הִמָּה אֵלֶּה וְאִמֹר לֹא אֲדִנִּי: ו וְיַעֲוֹר

הָיָה הַשָּׁמֶן עַל־רֹאשָׁה בְּרִאשִׁי קִנִּי הַמְּנוּרָה וְשְׂבָעָה גִרְתִּיךָ כִּמּוֹן בּוֹכִין שְׁנוֹתָיו הַשָּׁמֶן וְהַחֲתִילוֹת לְתוֹכָהּ עָלֶיךָ שְׂבָעָה וְשְׂבָעָה מוֹצָקוֹת לְכָל גֵּר וְגֵר בָּאִין שְׂבָעָה צִנּוּרוֹת קִטְנִים שֶׁהַשָּׁמֶן זָב מִן הַגִּלָּה דֶּרֶךְ אוֹתָן מוֹצָקוֹת לְצִנּוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁה: ג וְעוֹד רִאֲתִי וְשִׁנִּים אֵילָנִי זִיתִּים עֲמִידוֹ עָלֶיךָ אֵצֶל הַמְּנוּרָה, אַחֵר מִימִין הַגִּלָּה וְאַחֵר עַל־שְׂמֹאלָהּ: ד וְאֵעֵן הַרְמוֹתִי קוֹל וְאִמֹר אֶל־הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר כִּי לֹאֲמֹר מֶה־אֵלֶּה אֲדִנִּי עַל מֶה בָּאוּ אֵלֶּה לְרִמּוֹ: ה וְיַעֲוֹר הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר כִּי וְיִאמֹר אֵלֵי הֲלֹא יָדַעְתָּ מֶה־הִמָּה אֵלֶּה וְאִמֹר לֹא אֲדִנִּי לֹא הַשְׂכַּחְתִּי לְדַעַת: ו וְיַעֲוֹר וְיִאמֹר אֵלֵי

ה' אל זרַבְבֶּל לֵאמֹר, זֶה סִימֶן לָךְ לְהִכְמִית עַל מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ שְׂבָא מִזְרַע זְרַבְבֶּל. לֹא בְחִיל וְלֹא בִכְחַ, כְּלוּמֶר, מִשְׁלַחְתּוֹ עַל הָאֲמוֹת לֹא תִהְיֶה עַל יְדֵי צְבָאוֹת חֲלִים רַבִּים וְלֹא בִכְחַ זְרוּעוֹ וּכְבֹּשֶׁם בְּמִלְחָמָה. כִּי אִם בְּרוּחִי, הוּא יִמְשַׁל בְּאֲמוֹת מְבִלֵי טֶרֶח מִלְחָמָה, וְרַק בְּרוּחִי, כְּלוּמֶר בְּרִצּוֹנִי אֲשֶׁר אֶתֵּן בְּלִבְ הָאֲמוֹת לִהְיוֹת נִכְנָעִים לוֹ וְסָרִים לְמִשְׁמַעְתּוֹ. (ז) מִי אֵתָּה הָרִהֲגָדוֹל, אֵתָּה מֶלֶךְ גּוֹג שֶׁהִנֵּךְ חוֹשֵׁב עֲצָמֶיךָ כְּהָר גְּדוֹל לַעֲמֹד בְּדַרְכּוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ, מִה בַּח יֵשׁ בְּךָ. לִפְנֵי זְרַבְבֶּל לְמִישֹׁר, לְמֹלֵךְ הַמִּשִּׁיחַ תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ מִישֹׁר לַעֲבֹד בְּקִלּוֹת, וְלֹא תֻכַּל לַעֲשׂוֹת שׁוֹם עֲפֹב. וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הָרִאשֹׁה, הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ יוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הַטּוֹבָה

עטרת מרים

לֵאמֹר זֶה קָמוּ בַּמִּנּוּחַ שֶׁחֶבֶל גַּעֲשָׂה מַעֲצָמוֹ, וְהוּא רָמָז לְדְבַר־יְהוָה אֶל־זְרַבְבֶּל עַל הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ הַבָּא מִזְרַע זְרַבְבֶּל לֵאמֹר אִי תִהְיֶה נִהְגֶּתָּ ה' לֹא בְחִיל וְלֹא בִכְחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי שְׂרִיתָ ה' לְבָרֵךְ יִגְהֹג וְיִמְשֹׁל אֶמֶר יְהוָה צְבָאוֹת: ז עַל מֶלֶךְ גּוֹג יֹאמֶר מִי־אֵתָּה שֶׁתִּחְשֹׁב שְׂאֵתָה הָרִי־

וַיֹּאמֶר אֵלֵי לֵאמֹר זֶה דְבַר־יְהוָה אֶל־זְרַבְבֶּל לֵאמֹר לֹא בְחִיל וְלֹא בִכְחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אֶמֶר יְהוָה צְבָאוֹת: ז מִי־אֵתָּה הָרִי־הַגְּדוֹל לִפְנֵי זְרַבְבֶּל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרִאשֹׁה תִשְׂאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

הַגְּדוֹל לַעֲמֹד לִפְנֵי זְרַבְבֶּל בְּפָנֵי הַמִּשִּׁיחַ לְבַל יֻכַּל לַעֲבֹד, לֹא כֵן, כִּי לְמֹלֵךְ תִּהְיֶה לְמִישֹׁר וּבִלְעָזָר יוֹצִיא וּמֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ יוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרִאשֹׁה הָרִאשׁוֹן לְהִנְיָחָה בִּיסוֹד בְּנֵן בֵּית הַעֲמִיד, וְאִי תִשְׁמְעוּ תִשְׂאוֹת וְהִמָּה לֵאמֹר חֵן חֵן לָהּ לֵאבֹן הוּאֵת יֵשׁ לָהּ חֵן רַב בְּעֵינֵי כָלֶם:

לאחר שמסיים ההפטרָה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנִיחָנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

יג. וידבר יהוה אל־משה לאמר: בִּשְׁלַח־לְךָ אנשים ויתרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל גשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־ישראל המה: (לז) ד ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן־זכור: ה למטה שמעון שפט בן־חורי: ו למטה יהודה כלב בן־יפנה: ז למטה יששכר יגאל בן־יוסף: ח למטה אפרים הושע בן־נון: ט למטה בנימין פלטי בן־רפוא: י למטה זבולן גדיאל בן־סודי: יא למטה יוסף למטה מנשה גדי בן־סוסי: יב למטה דן עמיאל בן־גמלי: יג למטה אשר סתור בן־מיקאל:

ד למטה נפתלי נחבי בן־נפסי: טו למטה גאדאל בן־מכי: טז אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את־הארץ ויקרא משה להושע בן־נון יהושע: (ישראל) ז וישלח אתם משה לתור את־ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את־ההר: ח וראיתם את־הארץ מה־הוא ואת־העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמר־ב: ט ומה הארץ אשר־הוא יושב בה הטובה הוא אם־רעה ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה הפמחנים אם במבצרים: כ ומה הארץ השמנה הוא אם־רזה הישבה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:

המשך ביאור למס' שבועות ליום שישי עמ' א

1 מתרצת הגמרא: אלא אמר רבי אבא בר מוסל, שאני מנורה – שונה
2 הדין לגבי מנורה בת עשר ליטרין, הואיל ויכול לגודלה – לגוד
3 ולמעט מעוביה ולהעמידה על חמש ליטרין, באופן שלא יהא ניכר
4 החילוק בינה לבין מנורה שהיתה מתחילה בת חמש ליטרין, כיון
5 ששתיהן שוות בגודלן וחלוקות רק בעוביין, ולכן נחשבת בת
6 העשרה ליטרין ממין המנורה בת החמש ליטרין, אבל במנורה
7 גדולה וקטנה, שאינו יכול לעשות מהמנורה הגדולה מנורה קטנה,
8 וכן בחגורה ארוכה שאם יקצרוה על ידי חיתוך יהא מקום החיתוך
9 ניכר, הרי זו הוראה שלא ממין הטענה.

משנה

10 משנתינו מביאה ארבעה דינים בענין משכון שאבד, בשנים מהם
11 המלוה הוא שתובע את הלוה, ובשנים מהם הלוה תובע את
12 המלוה:
13 הפלגה את חבריו על המשכון, ואבד המשכון, וחייב המלוה לשלם
14 את דמיו ללוה או לנכותם מדמי ההלוואה, הדין הראשון: אמר לו
15 המלוה ללוה סלע – ארבעה דינרים הלוייתך עליו – כנגד המשכון,
16 ושקל – ושני דינרים היה שונה המשכון, ונמצא שאתה עדיין חייב
17 לי שני דינרים היתירים על שווי המשכון, ואילו תלה – הלוה אומר,
18 לא כי, אלא אמנם סלע הלוייתך עליו, כדברך, אך בשווי המשכון
19 אני חולק עליך טוען שסלע היה שונה, ולא רק שקל, וכיון שאבד
20 המשכון הפסדת את החוב, ואיני חייב לך כלום, פטור הלוה
21 משבועה כיון שהוא כופר בכל.
22 הדין השני: אמר המלוה ללוה סלע הלוייתך עליו, ושקל היה שונה,
23

24 כאופן הראשון, ועדיין אתה חייב לי שקל, והלה אומר, לא כי, אלא
25 אמנם סלע הלוייתך עליו, כדברך, ושלש דינרים היה שונה
26 המשכון, ואני חייב לך רק דינר אחד, תיב שבועת מודה במקצת
27 על הדינר שכפר בו.
28 הדין השלישי: אמר הלוה למלוה סלע הלוייתך עליו, ושנים – ושתי
29 סלעים היה המשכון שונה, ונמצא שלא רק שנפטרתי מכל החוב,
30 אלא אתה חייב לשלם לי את הסלע הנוסף שהיה שוה המשכון
31 יותר מהחוב, והלה אומר, לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, כדברך,
32 ורק סלע היה המשכון שונה, ולא יותר, ואמנם נפטרת מכל החוב,
33 אך אני איני חייב להוסיף לך מאומה, פטור המלוה משבועה, כיון
34 שכפר בכל.
35 הדין הרביעי: אמר הלוה למלוה סלע הלוייתך עליו, ושנים היה
36 שונה, ונמצא שאתה חייב לשלם לי סלע נוסף שהיה המשכון שוה
37 יותר מהחוב, והלה אומר לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, והמשנה
38 דינרים היה שונה, ואיני חייב לך אלא דינר אחד, תיב המלוה
39 שבועת מודה במקצת שאינו חייב יותר מהדינר שהודה בו.
40 מסיימת המשנה: ופי' משניהם הוא שנשבע על שווי המשכון, פי'
41 שהפקדון (המשכון) היה אצלן, והיינו המלוה ששמר על המשכון,
42 משום שאם נחייב את הלוה שבועה, שפא ישבע זה – הלוה, שהיה
43 המשכון שוה כדבריו, ולאחר מכן יוציא תלה – המלוה, את
44 הפקדון, שימצאנו, ושמא לא דדקדק הלוה בשומתו של המשכון,
45 ולכשיוציא המלוה את המשכון ויוכיח שאין האמת כדברי הלוה
46 בטענתו כמה היה שוה המשכון, יתברר ששקר הלוה בשבועתו,
47 ועל ידי כך יפסל לעדות ולשבועה.

ביאורים לפרקי אבות

פרק ב משנה יב

רבי יוסי אומר, יהי ממון חבֵרְךָ חֵבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלֶךָ. וְהִתְקַן עֲצָמְךָ לְלִמּוּד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יִרְשָׁה לָּהּ. וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם:

נקודות משיחות קודש ~

על משנה זו כתב הרמב"ם⁷: "...ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך-הוא. ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים". והוא מוסיף על כך וכותב: "והוא שאמר שלמה בחכמתו, בכל דרכיך דעהו".

ויש לומר ששני סוגי עבודה הם: (א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", (ב) "בכל דרכיך דעהו".

כאשר האדם עוסק בדברי הרשות כגון אכילה, שתייה, מסחר וכדומה "לשם שמים", דהיינו כדי שיוכל לעבוד את ה' - מעשיו הם ענייני חול אך הם משמשים אותו לצורך קדושה. זהו "כל מעשיך" - מעשים שלך, של חולין - "יהיו לשם שמים".

אך יש מדרגה גבוהה מזו, והיא כאשר עסקי החולין עצמם מתקדשים ולא רק משמשים לתועלת הקדושה ("לשם שמים"). [כמו כשהאכילה עצמה היא מצוה⁸]. זוהי העבודה של "בכל דרכיך דעהו", לא שהדרכים מובילות ל"דעהו", אלא שהן עצמן בבחינת "דעהו".

לפי זה יומתק מה שהרמב"ם הביא תחילה את מאמר המשנה "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ורק לאחר מכן את מאמר הכתוב "בכל דרכיך דעהו" (אף שלכאורה צריך היה להקדים את דברי הכתוב לדברי המשנה) - מכיון שסדר העבודה הוא מן הקל את הכבד: כדי להגיע לעבודה בדרגת "בכל דרכיך דעהו" יש להתחיל בעבודה של "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

(לקוטי שיחות. כרך ג, עמ' 907, 931)

בתפארת-ישראל הקשה, הרי נאמר¹ "תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כלומר, שהתורה היא ירושה² ואיך אומר כאן "שאינה ירושה"?

ויש לתרץ הקושיא, כי באמת יש בתורה שתי בחינות: (א) "ירושה" - התורה היא ירושה לכל אחד מישראל, (ב) "מכר" - וכמאמר חז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת".

בחינת "ירושה" שבתורה - משמעה שהתורה "שייכת" לכל אחד ואחד מישראל, שהרי ירושה אינה תלויה במצבו או בגילו של היורש, ולכן עצם החיוב ללמוד תורה הוא שווה בכולם, כלשון הרמב"ם⁴ - "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר וכו'", ולא משנה מהי מידת הבנתו בתורה.

בחינת "מכר" שבתורה - מכוונת להבנת התורה. דהיינו, כמו במכר, הקונה אינו מקבל חינם, אלא עליו לשלם תמורת החפץ שקנה⁵, כמו כן הוא בנוגע להבנת התורה; כדי להבין היטב את חכמת התורה יש להשקיע עבודה ויגיעה.

על בחינה זו השניה - "מכר" - נאמר במשנתנו "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". כדי להבין ולהשכיל בתורה (כל אחד ואחד לפי כשרונותיו) לא מספיק "לרשת" את התורה אלא צריך גם "לקנות" אותה. "קנין" התורה נעשה על-ידי "ארבעים ושמונה דברים" שהתורה נקנית בהם ומפורטים לקמן במסכת⁶.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 115.)

שיחות קודש תש"מ - פרשת מטות מסעי

(1) ברכה לג, ד. (2) ועד שדרשו "לנו מורשה ולא להם (לעכו"ם)", ולכן עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה. (3) שמות רבה לג, א. (4) הלכות תלמוד תורה פרק א ה"ו. (5) ראה לקוטי שיחות שם שיש אף בחינה שלישית בתורה מתנה. בחינה זו מתייחסת לעניינים בתורה שהם למעלה מכוונת הבנת הנבראים, וניתנים לאדם בדרך של מתנה מלמעלה. (6) פרק ו משנה ו. (7) הלכות דעות פרק ג הלכה ג. (8) כדוגמת אכילת שבת או אכילת קודשים, שהן עצמה מצוה.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:36	5:36	8:25	8:26	9:06	9:07	10:19	10:20	13:15	13:17	19:44	19:46	20:13	20:16	19:26	20:28
חיפה (ק)	5:32	5:31	8:21	8:22	9:03	9:04	10:17	10:17	13:15	13:16	19:50	19:53	20:17	20:20	19:19	20:32
ירושלים (ק)	5:33	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:17	10:17	13:14	13:15	19:49	19:51	20:13	20:16	19:11	20:28
תל אביב (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:05	9:06	10:18	10:19	13:16	13:17	19:46	19:48	20:16	20:19	19:26	20:31
אוסטריה, וינה (ק)	4:55	4:53	7:40	7:37	8:52	8:52	10:14	10:14	13:34	13:35	20:53	20:57	21:37	21:41	20:38	22:00
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:31	7:33	9:13	9:15	9:53	9:55	10:43	10:45	12:49	12:50	17:09	17:09	17:39	17:39	16:49	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:05	5:04	7:53	7:52	8:59	8:59	10:19	10:20	13:36	13:37	20:48	20:51	21:29	21:33	20:33	21:51
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:39	4:38	7:23	7:21	8:37	8:37	9:59	9:59	13:19	13:20	20:39	20:43	21:24	21:28	20:24	21:47
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:56	4:54	7:30	7:24	8:58	8:58	10:22	10:22	13:45	13:47	21:13	21:17	22:01	22:05	20:59	22:27
אוקראינה, קייב (ק)	4:47	4:46	7:20	7:12	8:50	8:50	10:14	10:14	13:38	13:39	21:07	21:11	21:55	21:59	20:52	22:21
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	5:33	5:34	8:19	8:19	8:55	8:56	10:06	10:06	12:56	12:57	19:10	19:12	19:37	19:40	18:52	19:50
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:34	8:25	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	14:01	14:03	21:13	21:16	21:50	21:54	20:55	22:11
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:11	8:39	8:40	9:10	9:11	10:12	10:13	12:43	12:45	18:17	18:18	18:40	18:42	18:00	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:56	7:58	9:45	9:46	10:22	10:24	11:14	11:16	13:23	13:24	17:51	17:51	18:19	18:19	17:32	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:06	9:09	10:41	10:43	11:23	11:25	12:11	12:13	14:14	14:16	18:23	18:22	18:56	18:56	18:04	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:39	8:31	8:31	9:21	9:21	10:37	10:38	13:43	13:44	20:32	20:35	21:06	21:09	20:16	21:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:24	8:16	8:16	9:08	9:08	10:25	10:26	13:32	13:34	20:25	20:28	21:01	21:04	20:10	21:19
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:17	9:08	9:09	10:25	10:26	13:33	13:34	20:26	20:29	21:01	21:05	20:11	21:19
ארה"ב, טריוויל (ק)	5:55	5:55	8:47	8:47	9:41	9:42	10:59	11:00	14:09	14:11	21:07	21:11	21:44	21:48	20:52	22:03
ארה"ב, האסטון (ק)	6:20	6:20	9:09	9:09	9:48	9:49	11:00	11:01	13:56	13:57	20:22	20:24	20:50	20:53	20:05	21:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:15	10:28	10:29	13:27	13:28	20:02	20:04	20:33	20:35	19:46	20:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:16	9:52	9:53	11:03	11:04	13:54	13:56	20:12	20:14	20:39	20:41	19:55	20:52
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:18	8:10	8:10	9:03	9:03	10:20	10:21	13:29	13:30	20:23	20:26	20:59	21:03	20:08	21:18
ארה"ב, ניו יורק, ניו יורק (ק)	5:24	5:23	8:16	8:15	9:09	9:09	10:27	10:27	13:36	13:37	20:33	20:36	21:09	21:12	20:17	21:28
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:50	5:49	8:41	8:41	9:32	9:33	10:49	10:50	13:57	13:58	20:49	20:52	21:24	21:27	20:33	21:42
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:15	8:07	8:07	9:01	9:01	10:18	10:19	13:28	13:29	20:24	20:27	21:01	21:04	20:09	21:19
בוליביה, לה-פס (ח)	6:57	6:58	9:10	9:12	9:42	9:44	10:40	10:41	13:02	13:03	18:07	18:07	18:32	18:33	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:28	5:26	-	-	9:33	9:32	10:57	10:57	14:23	14:24	21:55	21:59	22:45	22:50	21:41	23:13
בלגיה, בריסל (ק)	5:30	5:28	7:56	-	9:34	9:34	10:58	10:58	14:23	14:24	21:54	21:58	22:43	22:47	21:39	23:10
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:44	6:46	8:49	8:51	9:23	9:25	10:19	10:20	12:36	12:37	17:32	17:32	17:53	17:54	17:10	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:31	6:33	8:37	8:38	9:10	9:12	10:06	10:08	12:24	12:25	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:54
בריטניה, לונדון (ק)	4:44	4:43	-	-	8:50	8:50	10:15	10:15	13:41	13:42	21:17	21:21	22:05	22:10	21:03	22:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:42	4:40	-	-	8:53	8:52	10:19	10:19	13:50	13:52	21:35	21:39	22:31	22:36	21:24	23:03
גרמניה, ברלין (ק)	4:45	4:43	-	-	8:53	8:53	10:19	10:19	13:47	13:49	21:28	21:33	22:19	22:24	21:12	22:50
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:17	5:15	7:52	7:47	9:19	9:18	10:42	10:42	14:05	14:07	21:33	21:37	22:20	22:25	21:18	22:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:50	6:53	8:52	8:54	9:26	9:28	10:21	10:23	12:36	12:38	17:29	17:30	17:49	17:50	17:05	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:01	8:42	8:43	9:17	9:18	10:25	10:26	13:11	13:12	19:15	19:17	19:41	19:43	18:59	19:53
הודו, פונה (ח)	5:57	5:58	8:39	8:40	9:14	9:14	10:22	10:23	13:07	13:08	19:10	19:12	19:36	19:38	18:54	19:48
הונגריה, בודפשט (ק)	4:47	4:46	7:34	7:32	8:43	8:43	10:04	10:05	13:22	13:24	20:39	20:42	21:22	21:26	20:24	21:44

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:12	9:29	9:30	12:37	12:38	19:31	19:34	20:07	20:10	19:16	20:25
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:02	8:54	8:54	9:41	9:42	10:57	10:58	14:01	14:02	20:46	20:49	21:20	21:23	20:31	21:36
מולדובה, קשיניב (ק)	5:10	5:09	7:58	7:56	9:05	9:05	10:26	10:26	13:43	13:45	20:58	21:01	21:40	21:44	20:43	22:02
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:40	9:14	9:15	10:22	10:23	13:08	13:09	19:13	19:15	19:39	19:41	18:57	19:52
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:04	8:08	9:29	9:31	10:14	10:17	11:00	11:02	12:58	13:00	16:52	16:52	17:29	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:07	7:55	7:55	8:33	8:34	9:44	9:45	12:37	12:39	18:58	19:01	19:27	19:29	18:42	19:40
סין, בייג'ינג (ח)	4:46	4:45	7:37	7:37	8:28	8:28	9:44	9:45	12:51	12:52	19:41	19:44	20:16	20:19	19:24	20:34
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:28	9:29	9:59	10:00	11:02	11:03	13:34	13:35	19:10	19:11	19:33	19:35	18:53	19:44
פולין, ורשה (ק)	4:16	4:14	-	-	8:24	8:23	9:49	9:49	13:17	13:18	20:55	20:59	21:47	21:52	20:40	22:16
פורו, לימה (ח)	6:24	6:26	8:42	8:44	9:14	9:15	10:13	10:14	12:37	12:39	17:50	17:51	18:15	18:16	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:50	8:41	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	14:19	14:20	21:29	21:32	22:09	22:13	21:14	22:30
צרפת, פריז (ק)	5:48	5:47	8:30	8:28	9:47	9:47	11:09	11:10	14:30	14:31	21:54	21:58	22:37	22:41	21:37	23:01
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:16	8:17	8:48	8:49	9:52	9:53	12:27	12:28	18:07	18:09	18:31	18:33	17:50	18:42
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:35	8:27	8:27	9:24	9:25	10:43	10:44	13:55	13:56	21:01	21:04	21:36	21:39	20:42	21:55
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:05	7:55	7:54	8:58	8:58	10:18	10:18	13:32	13:34	20:43	20:46	21:22	21:25	20:26	21:42
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:31	8:22	8:22	9:06	9:07	10:20	10:21	13:21	13:22	19:58	20:01	20:29	20:32	19:42	20:45
רוסיה, לובאווטש (ח)	4:20	4:18	-	-	8:36	8:35	10:04	10:04	13:38	13:40	21:31	21:35	22:31	22:37	21:17	23:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:47	3:45	-	-	8:06	8:05	9:35	9:35	13:12	13:14	21:15	21:20	22:15	22:21	20:57	22:57
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:26	4:25	7:13	7:11	8:21	8:21	9:42	9:43	13:00	13:01	20:15	20:19	20:58	21:02	20:00	21:20
שווייץ, ציריך (ק)	5:30	5:29	8:17	8:15	9:25	9:25	10:47	10:47	14:05	14:06	21:26	21:29	22:03	22:07	21:06	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:51	8:29	8:30	9:02	9:03	10:08	10:09	12:50	12:51	18:45	18:46	19:10	19:11	18:28	19:21

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מילה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לב"ב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7